

ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะ

นายธีระ บุชบกแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

REPRESENTATIONS OF THAI ELDERLY PEOPLE THROUGH LINGUISTIC DEVICES
IN MASS MEDIA DISCOURSES

Mr. Theera Butsabokkaew

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Thai
Department of Thai
Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2019
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม สื่อสาธารณะ
โดย	นายธีระ บุชบกแก้ว
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภัคดีผาสุข)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ธีรณัฐ โชคสุวณิช)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์)

ธีระ บุชบกแก้ว : ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะ (REPRESENTATIONS OF THAI ELDERLY PEOPLE THROUGH LINGUISTIC DEVICES IN MASS MEDIA DISCOURSES) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 438 หน้า.

ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายสาขาเพราะสังคมไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะในสังคมไทย 2 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์ ข้อมูลที่ใช้ศึกษาคือปี พ.ศ. 2559 โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995)

ผลการวิเคราะห์พบว่า วาทกรรมหนังสือพิมพ์ขบขันเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือมองผู้สูงอายุในฐานะผู้ที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ เป็นผู้พึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐและสังคม อีกทั้งยังเป็นปัญหาและภาระที่รัฐต้องแก้ไข การเน้นนำเสนอภาพดังกล่าวมากเป็นพิเศษเป็นการมองภาพแบบเหมารวม ภาพดังกล่าวอาจทำให้เกิดเป็น “วาทกรรมแห่งความกลัว” ในสังคมไทย คือทำให้เกิดความกลัวความชรา หรือปฏิเสธความแก่ ความชรา ในขณะที่วาทกรรมรายการโทรทัศน์พยายามนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุขึ้นมาแข่งขันเพื่อปฏิเสธความคิดด้านลบของคนในสังคม กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมีพลังร่วมสร้างสังคมไทยได้ ภาพดังกล่าวสอดคล้องไปกับทิศทางของหน่วยงานรัฐ คือเน้นให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตัวเองและทำประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งนี้จะได้ไม่เป็นภาระของรัฐ ขณะเดียวกันก็นำเสนอภาพผู้สูงอายุเพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มที่มีความสามารถช่วยสังคมได้จึงอาจสร้างภาพเหมารวมผู้สูงอายุในบางแง่มุม ภาพตัวแทนเหล่านี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา 6 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำอ้างอิง การใช้นิตยศัพท์ การนิยาม การให้รายละเอียด การเน้นความ การใช้สหพท ทั้งนี้ภาพตัวแทนจากสื่อทั้งสองกลุ่มมิได้นำเสนอภาพผู้สูงอายุในฐานะผู้สูงอายุที่มีบทบาทสำคัญในครอบครัว อาทิ บทบาทผู้ดูแลบ้านและเลี้ยงดูลูกหลาน บทบาทผู้ให้การพึ่งพา บทบาทผู้แนะนำสั่งสอน

ด้านการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่า วาทกรรมหนังสือพิมพ์และวาทกรรมรายการโทรทัศน์ที่ถ่ายทอดออกไปสู่สังคมต่างก็มีรัฐเป็นผู้อยู่เบื้องหลังวาทกรรม ดังนั้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกผลิตขึ้นจึงสนองไปกับนโยบายของรัฐ ด้านการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมพบว่า ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานการณ์สังคมสูงอายุ นโยบายรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ การแพทย์และสาธารณสุข แนวคิดที่มีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทย แนวคิดเรื่องความกตัญญู ความอาวุโส คุณค่าของผู้สูงอายุ และอิทธิพลจากสหประชาชาติ มีอิทธิพลต่อการผลิตตัวบท ขณะเดียวกันภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านตัวบทก็อาจส่งผลต่อความคิดความเชื่อของคนในสังคมด้วยเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษานี้เผยให้เห็นว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภท ถูกเลือกสรรเฉพาะบางด้านมานำเสนอให้โดดเด่นตามอุดมการณ์หรือจุดยืนที่ผู้ผลิตวาทกรรมมีอยู่ การตระหนักรู้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกนำเสนอในวาทกรรมสื่อสาธารณะนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจประเด็นผู้สูงอายุมากขึ้น

ภาควิชา ภาษาไทย ปลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ภาษาไทย ปลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาหลัก

ปีการศึกษา 2562

5780506422 : MAJOR THAI

KEYWORDS: CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS/ ELDERLY/ REPRESENTATION/ MEDIA DISCOURSE

THEERA BUTSABOKKAEW: REPRESENTATIONS OF THAI ELDERLY PEOPLE THROUGH LINGUISTIC DEVICES IN MASS MEDIA DISCOURSES. ADVISOR: ASSOC. PROF. NATTHAPORN PANPOTHONG, Ph.D., 438 PP.

The topic on elderly has become a subject of academic studies in many fields since Thailand entered aging society. This study aims at examining representations of Thai elderly people presented through linguistic devices in two media discourses in Thailand's society, namely newspapers and television programmes. The data are analysed by using a three-dimensional framework of Fairclough (1995).

The findings indicate that discourses from newspaper highlight negative representations of elderly people. Thai elderly people are represented as dependent and needing care, and thus becoming the country's problem and burden. Such stereotypical emphasis could lead to a discourse of fear or denial against aging in the Thai society. Discourses from TV programme, on the other hand, focus on positive representations of elderly people in order to compete with the negative view shared by some people in Thai society. The aging population is depicted as valued personnel resources and empowering citizens who can help improve the society. The positive representations support the government policies of encouraging elderly people to depend on themselves and make contributions to the society to ease the burden on the government. However, TV discourses represent only one aspect of elderly people — the aspect of those who are capable of taking care of themselves and benefit the society. This might result in a stereotype in some aspects as well. These representations are constructed by adopting six linguistic devices, namely referring term selection, using of certain types transitivity, defining, giving details, implication, along with intertextuality. It is worth noting that the representations of elderly people constructed in the two media types do not depict the elderly as grandparents who play an important role in their families as a supporter, a mentor and a caregiver for the young.

The analysis of discourse practice shows that discourses transmitted to the society in the two media genres are all related to the government. This means that the government might somewhat take control over the texts in newspaper and TV programmes examined here. Representations of elderly people are, therefore, in accordance with the government policies. The analysis of context indicates that sociocultural factors such as aging society, medicine and public health policies, concepts in Thai cultural society, concept of gratitude, seniority, values of elderly people along with international influences may have some crucial influences upon the texts. At the same time, representations of elderly people might distort the society's thought and perception toward the elderly.

In conclusion, this study reveal that representations of Thai elderly people in both media discourses are selected so as to accord with ideology and standpoint of the discourse producers. Awareness of representations of Thai elderly people in public media could lead to better understanding of aging population issues.

Department: Thai

Student's Signature

Field of Study: Thai

Advisor's Signature

Academic Year: 2019

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความสะดวกเมตตาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ครูผู้ให้ความรู้ด้านวิชาการอย่างลุ่มลึก อีกทั้งยังให้คำแนะนำด้านการงานและการใช้ชีวิตอย่างสมดุล นอกจากนี้ยังเมตตาให้เป็นผู้ช่วยวิจัยในหน่วยปฏิบัติการวิจัยไทยวิทรรศน์ เพื่อการศึกษาภาษา วรรณคดี และคติชนไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้การทำงานของครู นับเป็นประสบการณ์ด้านการงานที่มีค่ายิ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณที่ได้มาเป็นลูกศิษย์ครู ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูและขอระลึกถึงพระคุณครูเสมอ

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภัคดีผาสุข ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความเมตตาและอบรมสั่งสอนผู้วิจัยมาโดยตลอด อีกทั้งยังให้คำแนะนำซึ่งช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล อาจารย์ ดร.ธีรนุช โชคสุวนิช และ รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์ ที่ได้กรุณามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งยังให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีมุมมองที่ลึกซึ้งและรอบด้านมากขึ้น

ขอขอบพระคุณภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มอบทุนการศึกษาในโครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทย ประจำปีการศึกษา 2557 - 2560

นอกจากนี้ ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่คอยให้กำลังใจ ทั้งรุ่นพี่ เพื่อนร่วมรุ่น และรุ่นน้อง ที่นอกจากแบ่งปันความคิดเห็นทางวิชาการ ยังคอยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ขอขอบคุณน้องนริศรา หาสนาม ที่ได้ช่วยสนับสนุนด้าน i-thesis อย่างเต็มที่ ขอขอบคุณน้องสุจิตรา ศิริพาณิชย์ ที่ช่วยตรวจทานต้นฉบับ ขอขอบคุณพี่สรรพพร พี่ภาณุวรรณ ป้าสายนาฏ สำหรับความอบอุ่นและกำลังใจที่มอบให้เสมอมา

สุดท้าย ขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่และครอบครัวที่คอยสนับสนุน ให้ความรักให้กำลังใจและห่วงใยผู้วิจัยมาโดยตลอด อ้อมกอดของครอบครัวยังคงอบอุ่นเสมอ และเติมพลังได้อย่างดีในทุกก้าวของชีวิต ผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณนี้ตราบนานเท่านาน

ธีระ บุชบกแก้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	17
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	17
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	17
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	18
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	19
2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์.....	19
2.1.1.1 ชนิดกระบวนการ.....	29
2.1.1.2 แนวคิดเรื่องผู้แสดงทางสังคม.....	36
2.1.2 แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน.....	46
2.1.3 แนวคิดผู้สูงอายุ.....	53
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	65
2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้สูงอายุในสถาบันอื่น.....	66
2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้สูงอายุในสื่อมวลชน และงานวิจัยเกี่ยวกับ “กลุ่มชายขอบ” ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์.....	68

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	90
3.1 ประชากร.....	90
3.2 เก็บและรวบรวมข้อมูล.....	90
3.3 วิเคราะห์ข้อมูล.....	94
บทที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทย ในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	101
4.1 การวิเคราะห์โครงสร้างความหมายระดับมหภาคในตัวบทหนังสือพิมพ์ รายวันไทย.....	101
4.1.1 ภาพรวมของการนำเสนอตัวบทในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	101
4.1.2 ความหมายระดับมหภาคในตัวบทหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	107
4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำอ้างอิงกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยใน หนังสือพิมพ์รายวันไทยตามแนวคิดผู้แสดงทางสังคมของฟาน ลีอูเวน.....	122
4.2.1 การอ้างอิงสถานภาพผู้มีอายุมาก.....	124
4.2.2 การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน.....	125
4.2.3 การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม.....	127
4.2.4 การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบ.....	129
4.2.5 การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านบวก.....	134
4.2.6 การอ้างอิงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่	139
4.2.7 การอ้างอิงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ.....	141
4.2.8 การอ้างอิงสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงาน.....	142
4.2.9 การอ้างอิงแบบระบุความสัมพันธ์.....	144
4.2.10 การอ้างอิงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ.....	145
4.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดกระบวนการกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทย ในหนังสือพิมพ์รายวันไทยตามแนวคิดชนิดกระบวนการของฮัลลiday.....	149
4.3.1 กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ.....	151
4.3.1.1 คำกริยาที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้กระทำ.....	152
4.3.1.1.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล”	152

4.3.1.1.2 คำกริยาสื่อความหมาย “แก้ปัญหา”	155
4.3.1.1.3 คำกริยาสื่อความหมาย “เคารพ”	157
4.3.1.1.4 คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมียด/ทำความสะอาด”	158
4.3.1.1.5 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”	159
4.3.1.1.6 คำกริยาสื่อความหมาย “สนับสนุนให้ทำกิจกรรม”	161
4.3.1.1.7 คำกริยาสื่อความหมาย “สร้างความรู้สึที่ดี”	162
4.3.1.2 คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ.....	162
4.3.1.2.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรม”	163
4.3.1.2.2 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”	164
4.3.2 กระบวนการเกี่ยวกับการพูด.....	166
4.3.2.1 คำกริยาที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้พูด.....	167
4.3.2.1.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ชี้แจง”	168
4.3.2.1.2 คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ”	172
4.3.2.1.3 คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่า”	173
4.3.2.1.4 คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ”	173
4.3.2.1.5 คำกริยาสื่อความหมาย “สั่งการ”	174
4.3.2.1.6 คำกริยาสื่อความหมาย “หารือ”	174
4.3.2.2 คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้พูด.....	175
4.3.2.2.1 คำกริยาสื่อความหมาย “เรียกร้อง”	175
4.3.2.2.2 คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่า”	177
4.3.2.2.3 คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ”	180
4.3.2.2.4 คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ”	180
4.3.3 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ.....	184
4.3.3.1 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	184
4.3.3.1.1 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่บรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุ.....	184
4.3.3.1.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่ระบุตัวตนของผู้สูงอายุ.....	193
4.3.3.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่เกี่ยวกับหน่วยงานและผู้อื่น.....	194

4.3.3.2.1	กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่บรรยายคุณสมบัติของหน่วยงานและผู้อื่น.....	194
4.3.3.2.2	กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่ระบุตัวตนของหน่วยงานและผู้อื่น.....	197
4.3.4	กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก.....	202
4.3.4.1	คำกริยากลุ่มความหมายคิด.....	202
4.3.4.1.1	คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด.....	202
4.3.4.1.2	คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้คิด.....	205
4.3.4.2	คำกริยากลุ่มความหมายรู้สึก.....	207
4.3.4.2.1	คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก.....	207
4.3.4.2.2	คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้รู้สึก.....	209
4.4	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ กับภาพตัวแทน	
	ผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	212
4.4.1	การนิยาม.....	213
4.4.2	การให้รายละเอียด.....	216
4.4.2.1	การใช้ส่วนขยาย.....	216
4.4.2.2	การแสดงเหตุ-ผล.....	219
4.4.3	การเน้นความ.....	220
4.4.3.1	การปฏิเสธสื่อมูลบท.....	220
4.4.3.2	ความหมายเป็นนัยแบบชนบ.....	221
4.4.4	การใช้สหบท	222
4.5	ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์.....	225
บทที่ 5	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทย	
	ในรายการโทรทัศน์.....	232
5.1	ภาพรวมของรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	232
5.2	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำอ้างอิงกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทย	
	ในรายการโทรทัศน์ตามแนวคิดผู้แสดงทางสังคมของฟาน ลีอูเวน.....	236
5.2.1	การอ้างอิงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่.....	238

	หน้า
5.2.2 การอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์.....	243
5.2.3 การอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก.....	245
5.2.4 การอ้างถึงแบบประเมินค่าเชิงบวก.....	251
5.2.5 การอ้างถึงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ.....	254
5.2.6 การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม.....	255
5.2.7 การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงาน.....	257
5.2.8 การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านลบ.....	258
5.2.9 การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน.....	259
5.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดกระบวนการกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทย	
ในรายการโทรทัศน์ตามแนวคิดชนิดกระบวนการของฮัลลiday.....	264
5.3.1 กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ.....	265
5.3.1.1 คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ.....	266
5.3.1.1.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน”.....	266
5.3.1.1.2 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”.....	270
5.3.1.1.3 คำกริยาสื่อความหมาย “ทำงาน”.....	274
5.3.1.1.4 คำกริยาสื่อความหมาย “ศึกษาเรียนรู้”.....	277
5.3.1.1.5 คำกริยาสื่อความหมาย “ออกกำลังกาย”.....	280
5.3.1.1.6 คำกริยาสื่อความหมาย “อนุรักษ์”.....	281
5.3.1.2 คำกริยาที่ผู้อื่นเป็นผู้กระทำ.....	282
5.3.1.2.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”.....	283
5.3.1.2.2 คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล”.....	284
5.3.1.2.3 คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมิด”.....	285
5.3.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ.....	288
5.3.2.1 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพแบบบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุ.....	289
5.3.2.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพแบบระบุตัวตนของผู้สูงอายุ.....	303
5.3.3 กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก.....	307
5.3.3.1 คำกริยากลุ่มความหมายคิด.....	308

	หน้า
5.3.3.1.1 คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด.....	308
5.3.3.1.2 คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ผู้อื่นเป็นผู้คิด.....	314
5.3.3.2 คำกริยากลุ่มความหมายรู้สึก.....	316
5.3.3.2.1 คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก.....	316
5.3.3.2.2 คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่ผู้อื่นเป็นผู้รู้สึก.....	324
5.3.4 กระบวนการเกี่ยวกับการพูด.....	329
5.3.4.1 คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้พูด.....	329
5.3.4.2 คำกริยาที่ผู้อื่นเป็นผู้พูด.....	334
5.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ กับภาพตัวแทน	
ผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	341
5.4.1 การนิยาม.....	341
5.4.2 การให้รายละเอียด.....	343
5.4.3 การแนะนำความ.....	347
5.4.3.1 ความหมายเป็นนัยแบบชนบ.....	347
5.4.3.2 การถามสื่อมวลชน.....	349
5.5 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมรายการโทรทัศน์.....	351
บทที่ 6 การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม.....	360
6.1 การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม.....	361
6.1.1 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	361
6.1.1.1 การผลิตและการกระจายตัวบท.....	361
6.1.1.2 การบริโภคนิยมและตีความตัวบท.....	366
6.1.2 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในรายการโทรทัศน์.....	369
6.1.2.1 การผลิตและการกระจายตัวบท.....	369
6.1.2.2 การบริโภคนิยมและตีความตัวบท.....	375
6.2 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม.....	376
6.2.1 สถานการณ์สังคมสูงอายุ.....	377
6.2.2 นโยบายรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ.....	380

	หน้า
6.2.3 การแพทย์และสาธารณสุข.....	387
6.2.4 แนวคิดที่มีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทย.....	388
บทที่ 7 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สะท้อนผ่านตัวบทและการปฏิสัมพันธ์กับ วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม.....	393
7.1 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ รายวันไทย.....	393
7.2 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม รายการโทรทัศน์.....	398
7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนผู้สูงอายุกับมิติของสังคมไทย.....	403
บทที่ 8 สรุปราย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	414
8.1 สรุปรายผลการศึกษา.....	414
8.1.1 ผลการวิเคราะห์ตัวบท.....	414
8.1.2 ผลการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม.....	417
8.1.3 ผลการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม.....	419
8.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	420
8.3 ข้อเสนอแนะ.....	421
บรรณานุกรม.....	423
ประวัติผู้เขียน.....	438

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	แสดงมาตรการและการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุของรัฐ.....	63
ตารางที่ 2	แสดงงานวิจัยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่เกี่ยวกับกลุ่มชายขอบ.....	77
ตารางที่ 3	แสดงภาพรวมปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	92
ตารางที่ 4	แสดงประเภทของการนำเสนอตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์.....	92
ตารางที่ 5	แสดงรายการโทรทัศน์ที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในช่วงการทำวิจัย.....	93
ตารางที่ 6	แสดงปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์.....	94
ตารางที่ 7	แสดงภาพรวมปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	102
ตารางที่ 8	แสดงปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย.....	103
ตารางที่ 9	แสดงประเภทของการนำเสนอตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์.....	104
ตารางที่ 10	แสดงตัวอย่างตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงและตัวบทที่มีเนื้อหา บางส่วนเกี่ยวข้อง.....	105
ตารางที่ 11	แสดงจำนวนตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงและมีเนื้อหาบางส่วน เกี่ยวข้อง.....	106
ตารางที่ 12	แสดงโครงสร้างความหมายระดับมหภาคของตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทย ในหนังสือพิมพ์.....	107
ตารางที่ 13	แสดงคำอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมากในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	124
ตารางที่ 14	แสดงคำอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	125
ตารางที่ 15	แสดงคำอ้างถึงแบบอิงกลุ่มในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	128
ตารางที่ 16	แสดงคำอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าทรุดโทรมในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	129
ตารางที่ 17	แสดงคำอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าเป็นปัญหาและภาระในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	131
ตารางที่ 18	แสดงคำอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าน่าสงสารในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	132
ตารางที่ 19	แสดงคำอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ามีศักยภาพในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	135
ตารางที่ 20	แสดงคำอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	139
ตารางที่ 21	แสดงคำอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	141
ตารางที่ 22	แสดงคำอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงานในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	142
ตารางที่ 23	แสดงคำอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์ในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	144
ตารางที่ 24	สรุปประเภทและปริมาณคำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	146

ตารางที่ 25 แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับ การกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	151
ตารางที่ 26 แสดงคำ/กลุ่มคำช่วยเหลือดูแลในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	152
ตารางที่ 27 แสดงคำ/กลุ่มคำแก้ปัญหาในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	155
ตารางที่ 28 แสดงคำ/กลุ่มคำเคารพในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	157
ตารางที่ 29 แสดงคำ/กลุ่มคำละเมิดหรือทำความรุนแรงในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	158
ตารางที่ 30 แสดงคำ/กลุ่มคำให้ความรู้ในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	160
ตารางที่ 31 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	165
ตารางที่ 32 แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับ การพูดในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	167
ตารางที่ 33 แสดงคำกริยาสื่อความหมายชี้แจงในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	168
ตารางที่ 34 แสดงคำกริยาสื่อความหมายแนะนำในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	172
ตารางที่ 35 แสดงคำกริยาสื่อความหมายเรียกร้องในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	176
ตารางที่ 36 แสดงคำกริยาสื่อความหมายบอกเล่าในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	178
ตารางที่ 37 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	182
ตารางที่ 38 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าทรูโดทรมในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	185
ตารางที่ 39 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติที่น่าสสารในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	188
ตารางที่ 40 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นปัญหาในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	189
ตารางที่ 41 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติเชิงบวกในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	191
ตารางที่ 42 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติมีผู้สูงอายุมากในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	194
ตารางที่ 43 แสดงคำกริยาระบุตัวตนเชิงบวกในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	197
ตารางที่ 44 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	200
ตารางที่ 45 แสดงคำกริยาสื่อความหมายต้องการในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	202
ตารางที่ 46 แสดงคำกริยาสื่อความหมายคิดในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	205
ตารางที่ 47 แสดงคำกริยาสื่อความหมายรู้สึกกลับในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	207
ตารางที่ 48 แสดงคำกริยาสื่อความหมายรู้สึกดีในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	208
ตารางที่ 49 แสดงคำกริยาที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้รู้สึกในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	209
ตารางที่ 50 สรุปกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	211

ตารางที่ 51	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแล และอยู่ในภาวะผู้พึ่งพาในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	225
ตารางที่ 52	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรมในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	227
ตารางที่ 53	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศในตัวบทหนังสือพิมพ์...	228
ตารางที่ 54	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	229
ตารางที่ 55	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	230
ตารางที่ 56	แสดงภาพรวมผู้สูงอายุที่ปรากฏในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	233
ตารางที่ 57	แสดงคำอ้างอิงชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	238
ตารางที่ 58	แสดงคำอ้างอิงถึงแบบระบุความสัมพันธ์ในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	243
ตารางที่ 59	แสดงคำอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมากในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	246
ตารางที่ 60	แสดงคำอ้างอิงถึงแบบประเมินค่าเชิงบวกในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	251
ตารางที่ 61	แสดงคำอ้างอิงถึงแบบระบุหน้าที่/อาชีพในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	254
ตารางที่ 62	แสดงคำอ้างอิงถึงแบบอิงกลุ่มในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	256
ตารางที่ 63	สรุปประเภทและปริมาณคำอ้างอิงผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	261
ตารางที่ 64	แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการ เกี่ยวกับการกระทำในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	265
ตารางที่ 65	แสดงคำ/กลุ่มคำทำกิจกรรมเพื่อชุมชนในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	266
ตารางที่ 66	แสดงคำ/กลุ่มคำให้ความรู้ในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	271
ตารางที่ 67	แสดงคำ/กลุ่มคำทำงานในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	274
ตารางที่ 68	แสดงคำ/กลุ่มคำศึกษาเรียนรู้ในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	277
ตารางที่ 69	สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	286
ตารางที่ 70	แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเชี่ยวชาญในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	289
ตารางที่ 71	แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นอาสาสมัครในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	293
ตารางที่ 72	แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นแบบอย่างในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	295
ตารางที่ 73	แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าสุขภาพดีในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	297
ตารางที่ 74	แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติเชิงลบในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	299
ตารางที่ 75	แสดงกลุ่มเสียงที่ปรากฏเกี่ยวกับการบรรยายคุณสมบัติเชิงลบในตัวบท รายการโทรทัศน์.....	299
ตารางที่ 76	แสดงคำกริยาระบุตัวตนเชิงบวกในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	303

ตารางที่ 77	สรุปกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในดับทรายการโทรทัศน์.....	305
ตารางที่ 78	แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับ ความคิดความรู้สึกในตัวหนังสือพิมพ์.....	307
ตารางที่ 79	แสดงคำกริยาสื่อความหมายคิดในตัวทรายการโทรทัศน์.....	308
ตารางที่ 80	แสดงคำกริยาสื่อความหมายต้องการในตัวทรายการโทรทัศน์.....	311
ตารางที่ 81	แสดงคำกริยาสื่อความหมายคิดที่ผู้อื่นเป็นผู้คิดในตัวทรายการโทรทัศน์.....	314
ตารางที่ 82	แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกดีที่ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่นในตัวท รายการโทรทัศน์.....	317
ตารางที่ 83	แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกดีที่ได้ทำงานในตัวทรายการโทรทัศน์.....	320
ตารางที่ 84	แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกลบในตัวทรายการโทรทัศน์.....	322
ตารางที่ 85	แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกที่ผู้อื่นเป็นผู้รู้สึกในตัวทรายการโทรทัศน์.....	324
ตารางที่ 86	สรุปกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกในตัวทรายการโทรทัศน์.....	326
ตารางที่ 87	แสดงคำกริยาสื่อการพูดที่ผู้สูงอายุเป็นผู้พูดในตัวทรายการโทรทัศน์.....	330
ตารางที่ 88	แสดงคำกริยาสื่อการพูดที่ผู้อื่นเป็นผู้พูดในตัวทรายการโทรทัศน์.....	335
ตารางที่ 89	สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในตัวทรายการโทรทัศน์.....	339
ตารางที่ 90	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงานในตัวทรายการโทรทัศน์.....	352
ตารางที่ 91	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญในตัวทรายการโทรทัศน์.....	353
ตารางที่ 92	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์ต่อสังคมในตัวทรายการโทรทัศน์.....	354
ตารางที่ 93	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดีในตัวทรายการโทรทัศน์.....	356
ตารางที่ 94	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ในตัวทรายการโทรทัศน์.....	357
ตารางที่ 95	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมและมีปัญหาในตัวท รายการโทรทัศน์.....	358
ตารางที่ 96	สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุขในตัวทรายการโทรทัศน์.....	359
ตารางที่ 97	สรุปการปรากฏของภาพตัวแทนในแต่ละตัวทกับนโยบายรัฐ.....	411

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ.....	26
ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงมายาคติ.....	49
ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงประเภทและปริมาณคำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	123
ภาพที่ 4 แผนภูมิแสดงประเภทและปริมาณคำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์.....	237
ภาพที่ 5 ชาวผู้สูงอายุที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 13 เม.ย. 59.....	364
ภาพที่ 6 ชาวผู้สูงอายุที่นำเสนอในสำนักข่าวไทยรัฐออนไลน์ วันที่ 13 เม.ย. 59.....	365
ภาพที่ 7 แผนผังสรุปภาพตัวแทนรัฐและภาพตัวแทนผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์.....	394
ภาพที่ 8 ประกาศรับสมัครงานผู้สูงอายุของร้านซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์.....	406
ภาพที่ 9 การตั้งกระทู้ถามความคิดเห็นต่อกรณีผู้สูงอายุที่ยังทำงาน.....	408

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก ความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ทำให้ภาวะการตายลดลง รวมถึงการที่ประชาชน มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลสุขภาพของตนเองดีขึ้น จากสถานการณ์นี้ทำให้ประเทศไทยได้ เข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัย” (aged society)¹ ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2548 กล่าวคือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในประเทศไทย จากการ สสำรวจประชากรผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) พบว่าประชากรสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 14.9 ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือมีประมาณ 10 ล้านคน นอกจากนี้ รายงาน สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ยังระบุว่า สัดส่วนนี้จะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัย อย่างสมบูรณ์” (aged society) และประมาณปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัย ระดับสุดยอด” (super aged society) อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่าง รวดเร็ว ทั้งนี้อัตราที่เพิ่มมากขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างอายุประชากร ดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมด้วย จากสถานการณ์ที่ผู้สูงอายุกลายเป็นสมาชิก กลุ่มใหญ่ของสังคมเช่นนี้ ความรู้ความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่จะมี จำนวนเพิ่มมากขึ้นในสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

¹องค์การสหประชาชาติได้จำแนก “สังคมสูงวัย” (ageing society) ไว้ 3 ระดับคือ 1) *สังคมสูงวัย (aged society)* หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7 2) *สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (complete aged society)* หมายถึง สังคมที่มี ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14 และ 3) *สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (super aged society)* หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 (มูลนิธิสถาบันวิจัย และพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559)

หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย กล่าวได้ว่าสังคมไทยมีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่ส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ คนไทยมีวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญนับถือผู้สูงอายุ การประกอบพิธีกรรมงานประเพณีต่าง ๆ จะให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุและผู้มีอาวุโส ครอบครัวไทยเปรียบผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของลูกหลาน สังคมไทยให้เกียรติและเคารพนับถือผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ มีทักษะความชำนาญ เป็นผู้สะสมภูมิปัญญา และมีประสบการณ์ที่ดีมีคุณค่า (ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ, 2555) ส่วนหนึ่งจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในสำนวน เช่น “ร่มโพธิ์ร่มไทร” หมายถึง ที่พึ่ง หรือผู้ที่ให้ความคุ้มครองและความอบอุ่นใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 971) หรือสำนวนอื่นที่กล่าวถึงผู้สูงอายุในแง่คุณค่า เช่น “เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด” “อาบน้ำร้อนมาก่อน” “ชิงแก่”

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาความคิดความเชื่อหรือมุมมองของสังคมที่มีต่อสถานการณ์ “สังคมสูงวัย” นี้ จะเห็นว่าความคิดหรือมุมมองส่วนหนึ่งเป็นไปในด้านลบ ดังจะเห็นได้จากวาทกรรมต่างๆ รอบตัวเราในสังคม ตัวอย่างเช่น รัฐบาลได้ตระหนักถึงสถานการณ์การมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และกำลังเตรียมพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในการวางแผนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

ประเด็น “สังคมสูงวัย” ที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะ “เต็มรูปแบบ” ภายในไม่นานนับจากนี้เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องสนใจ เพราะถ้าหากไม่มีการเตรียมพร้อม-ไม่มีนโยบายรับมือในอนาคตจะส่งผลทำให้เกิด “ปัญหาสังคม” ได้มากมาย รวมถึงจะ “กระทบกับเศรษฐกิจประเทศ” จากปัจจัย “จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น” ในขณะที่ “จำนวนแรงงานวัยทำงานลดลง” ผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรในลักษณะนี้ถือเป็น ความท้าทายของประเทศไทย ที่จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหานี้ โดยอาจจะกระทบไปถึงเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ในอนาคต ...เป็นคำกล่าวของ พล.อ.อ. ประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับเชิญไว้ในเวทีสาธารณะหัวข้อ “สังคมสูงวัย: ความท้าทายและการปรับตัวสู่สมดุลใหม่”

(เดลินิวส์ 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น สืบให้เห็นมุมมองของรัฐว่า สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนี้อาจเป็น “ปัญหาสังคม” ซึ่งส่งผลกระทบหลายด้าน เช่น ด้านสังคม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ทุกฝ่ายจึงต้องสนใจและเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหานี้ นอกจากนี้ยังมองว่าสถานการณ์นี้ส่งผลให้จำนวนวัยแรงงานลดลง เนื่องจากผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางสุขภาพร่างกายที่เพิ่มขึ้นและประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

อีกทั้งสื่อยังนำเสนอว่า สังคมสูงวัยเป็นภาระทางการคลังในการดูแลสิทธิสวัสดิการและบริการสาธารณสุขต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในด้านการบริการทางสุขภาพ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ รวมถึงบำเหน็จบำนาญข้าราชการเกษียณอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ดังเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

คอลัมน์ หมายเหตุสีบานเย็น: อัมคนแก่

เรื่องราวของผู้สูงอายุในสังคมไทยกำลังกลายเป็นข้อถกเถียงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากเพราะปัจจุบันนี้ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง(สศค.) บอกว่าปัจจุบันไทยมีผู้สูงวัยอยู่ 10 ล้านคน โดยคาดว่าปี 2573 คาดว่าในจำนวนคนไทยทุก ๆ 5 คนจะมีผู้สูงอายุ 1 คน ส่วนคนในวัยทำงานจะลดลงไปเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ในอนาคตภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุจึงเพิ่มขึ้นเป็นหลายเท่าตัว หากทุกอย่างยังคงเหมือนเดิม ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเชื่อได้แน่ๆว่าเมื่อถึงเวลานั้นต้อง**หืดขึ้นคอ**ตามไปด้วย ... ปัจจุบันที่รับภาระอยู่ปีละ 60,000 - 70,000 ล้านบาท

(เดลินิวส์ 6 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น สื่อมองว่าผู้สูงอายุเป็น “ภาระด้านงบประมาณของประเทศ” รัฐจะต้องนำเงินภาษีของประชาชนวัยทำงานไปใช้จัดสรรเป็นสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุ ยิ่งสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นรัฐบาลก็จะต้องใช้งบประมาณมากขึ้นในการดูแล จนอาจกระทบต่อเสถียรภาพทางการคลังในระยะยาวของประเทศ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) กล่าวคือ ประชากรวัยทำงานซึ่งจะทำงานและเสียภาษีให้รัฐจะมีสัดส่วนลดลง ในขณะที่รัฐมีภาระต้องดูแลประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ พบการใช้ความเปรียบว่า “สินามิผู้สูงอายุ” ในสื่อและงานวิชาการเพื่อเปรียบเทียบการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยที่มีจำนวนมหาศาล และส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง เช่น งบประมาณด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น การขาดแคลนแรงงานในตลาด และโอกาสของภาคธุรกิจเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุ เป็นต้น (ผานิตตา ไสยรส, 2559: 124) การใช้อุปลักษณ์นี้สื่อความคิดว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงวัยเปรียบเหมือนเป็นภัยพิบัติที่ถาโถมเข้ามา คือเป็น “ภัย” “อันตราย” และสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศ ทำให้เกิดภาพน่ากลัวเกินจริง นอกจากนี้มีการใช้คำว่า “ผวา” “หวั่น” สื่อความคิดว่าวิตกกังวล ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

ผวาสีนาผู้มีสูงอายุ 5-10ปีคนแก่ล้านเมืองสปส. หวั่นกองทุนลุ่มเล็งขยายอายุเกษียณ
นางพรพรรณ ศุภนคร รองเลขาธิการสำนักงานประกันสังคม (สปส.)
กล่าวว่า ขณะนี้ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาสีนามิประชากร คือ
มีผู้สูงอายุจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ หรือมีผู้ประกันตนที่เกษียณอายุเพิ่มมากขึ้น
โดยปี 2560 คาดว่าจะมีคนรับบำนาญเกือบ 200,000 คน และในอีกไม่ถึง 10 ปี
ข้างหน้าคนรับบำนาญจะเพิ่มถึงหลัก 1 ล้านคน เรียกได้ว่าจ่ายเงินบำนาญชราภาพ
เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด

(แนวหน้า 6 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นคงพอทำให้เห็นว่า สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพด้านที่ไม่ดี
ของปรากฏการณ์นี้ คือมีน้ำเสียงของ “ความกังวล” “ความกลัว” เพราะมองว่าสถานการณ์
การเข้าสู่สังคมสูงอายุเป็น “ปัญหา” และเป็น “ภาระ”

ทัศนคติในด้านลบที่ถูกเสนอผ่านวาทกรรมสาธารณะเหล่านี้อาจทำให้สังคมมองกลุ่มคน
กลุ่มนี้เหมือนกันหมด (homogeneous) ทำให้เรานึกถึงแต่ภาพด้านที่ไม่ดี จนละเลยความสำคัญหรือ
ภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ เช่น เป็นที่พึ่งทางใจของลูกหลาน เป็นผู้มีประสบการณ์ที่ดีมีคุณค่า เป็นต้น
ทัศนคติเชิงลบต่อผู้สูงอายุของคนบางกลุ่ม อาจทำให้เกิดการมองผู้สูงอายุแบบภาพเหมารวม
(stereotype) ภาพเหมารวมดังกล่าวหรือความคิดเห็นของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุสามารถสะท้อน
ได้จาก *รายงานการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ.
2550 และ พ.ศ. 2554* ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้คนส่วนใหญ่ยังคงให้ความหมายแก่
ผู้สูงอายุในด้านลบเหมือนกัน กล่าวคือ มองผู้สูงอายุในด้านความเสื่อมถอยทางร่างกาย โดยส่วนใหญ่
มองว่า เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกำลังกล้ามเนื้อจะถดถอยลง กระดูกจะบางลงกว่าตอนวัยหนุ่มสาว
เมื่อมีอายุมากถึงระยะหนึ่งจำเป็นต้องมีผู้ดูแล และคนยิ่งสูงอายุยิ่งจะมีโรคเพิ่มมากขึ้น

เมื่อภาพของผู้สูงอายุถูกผูกติดกับโรคร้ายไข้เจ็บ ความเสื่อมสภาพ ซึ่งเป็นภาพที่สะท้อนถึง
ความคิดหรือมุมมองของคนในสังคมในด้านลบต่อผู้สูงอายุ ภาพเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดและผลิตซ้ำ
จนสามารถกล่าวได้ว่า สังคมไทยส่วนหนึ่งมีอคติแห่งวัย (ageism)² ตัวอย่างเห็นได้จากงานวิจัย

²สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้คำว่า “วัยอคติ” (วัย+อคติ) ซึ่งมาจากคำว่า
วัย (วัยหรืออายุ) สนธิกับคำว่า อคติ (ความลำเอียงหรือมีทัศนคติในทางลบ) วัยอคติ หมายถึง อคติหรือการเลือก
ปฏิบัติต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลด้วยเหตุแห่งอายุหรือวัย อคติเช่นนี้อาจเกิดขึ้นจากความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม หรือ
บรรทัดฐานในทางลบที่มีต่อคนบางกลุ่มอายุ ซึ่งนำไปสู่ความลำเอียงหรือการเลือกปฏิบัติ (ศัพทานุกรมการวิจัย
ทางประชากรและสังคม, 2558)

เกี่ยวกับวาทกรรมโฆษณาที่สร้างความหมายว่า “ความชรา” เป็นความเสื่อม สภาวะที่ไม่พึงปรารถนา (รัชนินท์ พงศ์อุดม, 2548; Panpothong, 2011) การนำภาพของผู้สูงอายุไปเชื่อมโยงกับความเสื่อม อาจส่งผลให้คนในสังคมมีแนวโน้มจะปฏิเสธความแก่หรือชรา เพราะกลัวความเสื่อมที่เชื่อมโยงอย่างแน่นหนาไว้กับความชรา

ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเข้าสู่วัยชราจะเป็นเรื่องธรรมชาติ การชราภาพและความตายเป็นกระบวนการทางชีววิทยาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การให้ความหมายแก่กระบวนการนี้และการประเมินคุณค่าของบุคคลที่เข้าสู่ภาวะชราทางกายภาพเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (socially constructed) วาทกรรมสาธารณะรอบตัวเราอาจทำให้กลุ่มผู้สูงอายุถูกมองหรือมีภาพไปในทิศทางเดียว ส่งผลต่อความคิดและมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ พฤติกรรมบางอย่างก็เป็นเรื่องดี เช่น คนในสังคมหันมาออกกำลังกายและใส่ใจสุขภาพมากขึ้น แต่บางพฤติกรรมก็อาจส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเนื่องมาจากวัยหรืออายุ (age discrimination) หรือ อาจถูกปิดกั้นโอกาส หรือกีดกันผู้สูงอายุออกไป เช่น เรื่องการจ้างงาน โดยมองข้ามศักยภาพ ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ซึ่งนับเป็นความไม่เท่าเทียมกันรูปแบบหนึ่ง อีกทั้งความคิดความเชื่อดังกล่าวยังส่งผลต่อมุมมองของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเอง อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่เห็นคุณค่าในตนเองและขาดความภูมิใจในตัวเอง ขณะเดียวกันความคิดเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการควบคุมการกระทำของคนในสังคม อาจส่งผลให้ผู้บริโภคส่วนหนึ่งซื้อหรือบริโภคสินค้าและบริการเกินความจำเป็น ในแง่ของการตลาดเรียกว่า “ตลาดผู้สูงอายุ” หรือ “ตลาดสีเทา”³ (grey market) (Chan, 2009) เช่น การประกันชีวิตและการออม การประกันสุขภาพ การบริการทางการแพทย์ การท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งสินค้าในกลุ่มที่สามารถ “ชะลอความชรา” (anti-aging) เช่น เครื่องสำอาง ยาอ่อนสีผม ครีมบำรุงผิว ศัลยกรรมความงาม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าวาทกรรมความกลัวที่ถูกสร้างขึ้นส่วนหนึ่งก็เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้ขายสินค้า

ความคิดความเชื่อดังกล่าวอาจเป็นผลมาจากวาทกรรมที่ร่ายล้อมคนในสังคมอยู่ ซึ่งมีภาษาเป็นส่วนสำคัญในการนิยามหรือให้ความหมาย และสร้างภาพตัวแทนให้แก่ผู้สูงอายุ จากการสำรวจ

³ เมื่อประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้สินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุมีความต้องการเพิ่มมากขึ้น ในแง่ของธุรกิจที่เกี่ยวข้องก็มองว่าสถานการณ์นี้เป็นโอกาสที่สำคัญ บริษัทและผู้ผลิตสินค้าจึงเริ่มผลิตสินค้าสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ จากเดิมที่ขายสินค้าบางประเภทก็ขยายไปสู่สินค้าที่หลากหลายมากขึ้น ตัวอย่างเช่น สินค้าและบริการเพื่อสุขภาพ เช่น ผลิตภัณฑ์นมสำหรับผู้สูงอายุ เครื่องดื่มบำรุงร่างกาย ชูโป้ไก่สกัด รังนก ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสินค้าและบริการด้านการเงิน เช่น บริษัทประกันภัย การออมสำหรับผู้สูงอายุ และกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ ตลอดจนธุรกิจการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (ประชาชาติธุรกิจ, 2563)

นอกจากภาษา สื่อมวลชนที่ผลิตวาทกรรมผู้สูงอายุก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย ดังที่กรัสมซี (Gramsci, 1971 อ้างถึงใน ชนกพร พัวพัฒนกุล, 2556: 3) อธิบายว่า สื่อมวลชนเป็นกลไกด้านอุดมการณ์ที่มีประสิทธิภาพ มีลักษณะของการโน้มน้าวใจให้ผู้คนยอมรับได้อย่างยินยอมพร้อมใจ กล่าวคือ จะไม่ใช่อำนาจบังคับ แต่จะนำเสนอแบบที่ไม่ต้องมีการตั้งคำถามเพราะเป็น “สิ่งที่ยอมรับกันดีอยู่แล้ว” ข้อความที่มักปรากฏในสื่อมวลชนจึงมักเป็นการนิยามสังคม นิยามชีวิต นิยามกลุ่มคน หรือนิยามเหตุการณ์ สื่อมวลชนจึงมีอำนาจแอบแฝงเนื่องจากสื่อมวลชนสามารถเลือกสรรบางแง่มุมในการนำเสนอ และเลือกว่าใครควรจะได้พูดหรือบอกเล่าเรื่องราวใดบ้าง สื่อมวลชนสามารถทำให้ผู้ที่ปรากฏในข่าวดูโดดเด่น เป็นคนสำคัญ หรืออาจจำกัดการพูดเพื่อลดบทบาทความสำคัญลง ทั้งนี้อาจเป็นการจำกัดอำนาจของคนบางกลุ่ม หรือช่วยเสริมอำนาจของคนบางกลุ่มได้เช่นกัน (Fairclough, 1989: 49-51) ดังนั้นจึงน่าสนใจว่า วาทกรรมสื่อสาธารณะที่สำคัญทั้งแง่การแพร่กระจายไปสู่คนจำนวนมากและเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุอย่างไร

เมื่อพิจารณาข้อมูลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย⁴ พบว่า งานวิจัยด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นงานด้านพยาบาล จิตวิทยา ประชากรและสังคมสงเคราะห์ งานที่ศึกษาความเป็นผู้สูงอายุหรือภาพของผู้สูงอายุยังมีจำนวนไม่มากนัก หากพิจารณาข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาพบว่าเป็นการศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น นวนิยายและเรื่องสั้น (มาริสสา สำลี, 2550; เกศินี จุฑาวิจิตร และคณะ, 2557) สื่อโทรทัศน์ เช่น โฆษณาทางโทรทัศน์ (ปานจักษ์ ทองปาน, 2540) สถานสงเคราะห์คนชรา (เรื่องรอง ชาญวุฒิชิธรรม, 2547; อรวรรณ ขำสุวรรณ, 2545) พื้นที่หมู่บ้าน (จิรศักดิ์ สุขวัฒนา, 2545) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างงานข้างต้นมองผู้สูงอายุในฐานะ “ภาพ” คือ ไม่ได้มองว่าเป็นภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาหรือเป็นกระบวนการให้ความหมายบางสิ่งบางอย่าง

ส่วนงานวิจัยที่มองตัวบทในฐานะวาทกรรมที่เป็นพื้นที่ประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ก็พบว่ามีน้อย อาทิ งานวิจัยเรื่อง “หญิงชรา: ภาพตัวแทนในรายการสารคดีโทรทัศน์คนค้นคน” ของ พรพรรณ สมบูรณ์บัติ (2549) และ งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย” ของ กำจร หลุยยะพงศ์ (2553) ทั้งงานของพรพรรณ และกำจร ล้วนเป็นงานจากมุมมองด้านนิเทศศาสตร์ แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือ งานของพรพรรณวางอยู่บนกรอบแนวคิดที่ว่า “ความชรา”⁵ ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้นมาภายใต้สังคม และความหมายที่สังคมได้ประกอบสร้างนั้นมีนัยทั้งบวกและลบระคนกัน กล่าวคือ รายการคนค้นคนได้ประกอบสร้างภาพของผู้หญิงสูงอายุ

⁴ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดในบทที่ 2

⁵ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ชรา” ในส่วนนี้ตามพรพรรณ สมบูรณ์บัติ (2549)

ที่ร่างกายเสื่อมโทรม แต่มีความเข้มแข็งพร้อมเผชิญต่อโลก ไม่ยอมพินิจพิน และต่อสู้กับอุปสรรค
อย่างไรก็ตาม รายการดังกล่าวก็ยังคงปรากฏภาพของหญิงสูงอายุในด้านลบอยู่บ้าง

ส่วนงานของกำจรศึกษาการสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยใช้
กรอบการศึกษาตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษา (cultural studies) และใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรม
ตามแนวทางของฟูโกต์และแพร์คลัฟ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ผู้สูงอายุที่สังคม
กำหนดผ่านสถาบันต่าง ๆ และศึกษาอัตลักษณ์ที่ผู้สูงอายุกำหนด โดยศึกษาผู้สูงอายุสองกลุ่มที่ต่างกัน
ในแง่พื้นที่และฐานะ คือ กลุ่ม OPPY ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันในสังคมเมืองและชมรมผู้สูงอายุ
ตำบลโพธิ์ไทรงาม จังหวัดพิจิตร

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่างานวิจัยของกำจรศึกษาอัตลักษณ์ผู้สูงอายุ
ในสังคมไทยครอบคลุมมากที่สุด ในขณะที่อีกเรื่องเน้นเฉพาะข้อมูลรายการโทรทัศน์ แม้จะมีงานวิจัย
ที่ศึกษาวาทกรรมผู้สูงอายุอยู่บ้างแล้ว แต่ก็มีความแตกต่างจากงานวิจัยเรื่องนี้หลายประการ
ในด้านแนวคิดทฤษฎี งานของกำจรไม่ได้เน้นเรื่องการประกอบสร้างภาพตัวตนและการครอบงำ
ทางความคิดซึ่งเป็นสิ่งที่งานด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจ ในด้านข้อมูล กำจรไม่ได้เน้น
กลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยสนใจ⁶ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นวาทกรรมสาธารณะที่สำคัญ
ต่อการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย ที่สำคัญคือ ในด้านการวิเคราะห์
งานของกำจรที่เน้นศึกษาจากมุมมองการสื่อสารด้านนิเทศศาสตร์ คือวิเคราะห์ด้วยพิจาร์ณา
จากเนื้อหา แตกต่างจากงานของผู้วิจัยที่เน้นศึกษา “กลวิธีทางภาษา” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญ
ในการประกอบสร้างความหมายตามแนวทางที่แพร์คลัฟ และฟาน ไคท์เสนอไว้

งานวิจัยที่ศึกษาในเชิงวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่เน้นกลวิธีทางภาษาเป็นสำคัญ คือ
งานวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตาม
หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503-2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์”
ของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) วิสันต์มิได้เจาะจงวิเคราะห์อุดมการณ์ใดโดยเฉพาะ แต่สนใจอุดมการณ์
ทุกชุดที่ปรากฏในวาทกรรมแบบเรียน ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้คือ “อุดมการณ์ผู้ชรา”⁷
ซึ่งเป็นความคิดย่อยชุดหนึ่งที่สื่อผ่านตัวบทหนังสือเรียนบางเล่มบางหลักสูตร ชุดความคิดหลัก
ของอุดมการณ์ผู้ชรา คือ “ผู้ชราเป็นผู้ที่มีร่างกายทรุดโทรม” และชุดความคิดอื่นคือ “ผู้ชราเป็น

⁶ กำจรศึกษากลุ่มข้อมูลหลายชนิดเพื่อทำให้เห็นภาพที่หลากหลายตามแต่ละพื้นที่ จึงมีข้อมูลบางส่วนที่
ใกล้เคียงกับผู้วิจัย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ กำจรสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐปี พ.ศ.2551-
2553 จำนวน 23 ข่าว ส่วนรายการโทรทัศน์กำจรไม่ได้ศึกษา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากำจรไม่ได้เน้นศึกษากลุ่มข้อมูลที่
ผู้วิจัยสนใจ ซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย

⁷ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ชรา” ในส่วนนี้ตามวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554)

ผู้ที่มีความหุดหู่” “ผู้ชราเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล” และ “ผู้ชราเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง” กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ดังกล่าว ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชรา การใช้คำแสดงทัศนภาวะการใช้โครงสร้างประโยคเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชราชับผู้อื่น และการใช้มูลบท จะเห็นว่าประเด็นเรื่อง “ความเป็นผู้สูงอายุ” มีการกล่าวถึงอยู่บ้างในงานของวิสันต์ แต่ก็มีได้เป็นการศึกษาประเด็นนี้โดยตรง นอกจากนั้นงานของวิสันต์ศึกษากลุ่มข้อมูลที่ใช้เป็นวาทกรรมแบบเรียนซึ่งต่างไปจากข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่มุ่งศึกษาภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในวาทกรรมต่าง ๆ ยังมีไม่มากนัก แม้พบอยู่บ้างแต่ยังไม่มียงานวิจัยที่ศึกษาภาษาในฐานะที่เป็นกระบวนการหรือเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมที่เกี่ยวพันกับการใช้อำนาจในการครอบงำความคิดและกำหนดแบบแผนพฤติกรรมและการกระทำของคนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มข้อมูลสื่อสาธารณะ ดังนั้นการศึกษาภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่น่าเสนอผ่านสื่อมวลชนในงานวิจัยนี้จึงเป็นกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจและยังไม่มีการศึกษา ประเด็นที่สนใจในงานวิจัยนี้จึงช่วยตอบคำถามให้เห็นว่าวาทกรรมสื่อมวลชนประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุในสังคมไทยอย่างไร มีความคิดใดเป็นเบื้องหลัง และภาพตัวแทนดังกล่าวน่าจะส่งผลต่อความคิดและมุมมองของคนในสังคม ดังที่ฟาน ไคก์ (van Dijk, 2008) ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่สามารถความคุมวาทกรรมสาธารณะได้ ก็สามารถควบคุมความคิดของคนจำนวนมากซึ่งเป็นผู้รับสารได้

จากที่กล่าวไปข้างต้น วาทกรรมผู้สูงอายุในสังคมไทยที่ผลิตและเผยแพร่ผ่าน “สื่อมวลชน” เป็นกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจเพราะสื่อความคิดความเชื่อไปสู่สังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์นับว่าเป็นสื่อหนึ่งที่เข้าถึงผู้คนได้จำนวนมาก และสามารถกำหนด (shape) การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในโลก (O’Connell & Whelan, 1996 cited in Chen, 2015: 73) กล่าวอีกนัยหนึ่ง หนังสือพิมพ์ทำให้ผู้คนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งคล้ายกัน (กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม, 2543: 5) หรือกระตุ้นให้เกิดทัศนคติเชิงบวกหรือเชิงลบ และอาจเปลี่ยนแปลงหรือทำให้เกิดพฤติกรรมบางอย่างได้ อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ไม่ใช่การเสนอความเป็นจริงทั้งหมด ดังที่แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995: 103-104) กล่าวไว้ว่า

“A basic assumption is that media texts do not merely ‘mirror realities’ as is sometimes naively assumed; **they constitute versions of reality in ways which depend on the social positions and interest and objectives of those who produce them.**”

กล่าวคือ ข้อมูลที่สื่อมวลชนนำเสนอไม่ได้เป็นกระจกสะท้อนความเป็นจริง หากแต่เป็นการสร้าง “ภาพความเป็นจริง” ให้เกิดขึ้นในวิถีทางที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตตัวบทเหล่านั้น สอดคล้องกับที่ฟาวเลอร์ (Fowler, 1991) กล่าวว่ารูปแบบของข่าวในหนังสือพิมพ์ไม่ได้เป็นรูปแสดงเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการใช้ภาษาที่มาจากมุมมองของผู้ผลิตสื่อ สังเกตได้จากการใช้รูปภาษาที่ต่างกันในการบรรยายเหตุการณ์เดียวกันของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ

วิธีการแสดงความคิดเห็นหรือกล่าวถึงผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ ทำให้เราเห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับทัศนคติกระแสหลักของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ (Phelan, 2011) สอดคล้องกับที่ฮอลล์ (Hall, 2013: xix) กล่าวว่า

“ we give things meaning by how we *represent* them – the words we use about them, the stories we tell about them, the images of them we produce, the emotions we associate with them, the ways we classify and conceptualize them, the values we place on them.”

สรุปได้ว่า เราให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ โดยวิถีที่เราเลือกนำเสนอภาพตัวแทนของสิ่งนั้น กล่าวคือ ถ้อยคำที่เราใช้เมื่อกล่าวถึงสิ่งนั้น เรื่องราวที่เราเล่าเกี่ยวกับสิ่งนั้น ภาพของสิ่งนั้นที่เราสร้างขึ้น อารมณ์ความรู้สึกที่เราเชื่อมโยงกับสิ่งนั้น วิธีที่เราจัดประเภทและสร้างแนวคิดให้แก่สิ่งนั้น และคุณค่าที่เรากำหนดให้สิ่งนั้น ดังตัวอย่างการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

โรคซาร์วสามารถเกิดได้ทุกเพศ ทุกวัย แต่จะพบมากในผู้สูงอายุเพศชาย จะพบมากเมื่อเข้าสู่วัยชราอายุ 45-50 ปีขึ้นไป

(เดลินิวส์ 20 ก.ค. 57)

ตัวอย่างที่ 5

กรณีนี้พิเศษขึ้น เป็นหญิงสูงวัยตั้งแต่อายุ 39 ไปจนถึง 78 ปี ที่ส่งผลให้คนร้ายถูกตราหน้าว่าเป็นพวก “โรคจิต” ที่เป็นอย่างนั้น “เพราะผู้หญิงแก่ถูกมองในความหมายไม่ค่อยดีเท่าไร” อภินันท์บอก

(ไทยรัฐ 30 ต.ค. 57)

ตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าวาทกรรมหนังสือพิมพ์ได้ให้นิยามใหม่แก่คำว่าผู้สูงอายุ ซึ่งแตกต่างไปจากการนิยามตามกฎหมายและที่เราเข้าใจโดยทั่วไป กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ได้นิยามว่า

ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 39 ปี เป็นผู้สูงอายุ ในขณะที่กฎหมายไทยได้กำหนดให้ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคล ซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และ พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 ที่ได้กำหนดให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจเกษียณ เมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ และ ตามความเข้าใจของคนทั่วไป ผู้สูงอายุก็คือผู้อยู่ในวัยเกษียณ

การกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยการนิยามหรือให้ความหมายที่แตกต่างกันนี้ขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้ผลิตวาทกรรมนั้น ประเด็นที่น่าพิจารณาก็คือ การกำหนดหรือนิยามผู้สูงอายุในแต่ละวาทกรรมนั้นมีปัจจัยหรือชุดความคิดใดบ้างที่อยู่เบื้องหลัง ดังนั้นการนิยามผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ ก็น่าจะมีปัจจัยหรือชุดความคิดที่อยู่เบื้องหลังเช่นกัน เช่น อาจนิยามโดยพิจารณาสภาพร่างกายเป็นหลัก อาจสื่อความคิดว่า “ความแก่” “ความชรา” เป็นสิ่งไม่พึงประสงค์และเป็นสถานะที่ต้องเผชิญเร็วขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาอย่างละเอียดต่อไป

นอกจากการนิยามใหม่ของผู้สูงอายุแล้ว ผู้วิจัยยังสังเกตว่าผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ มักพบ การจัดสรรบทบาทผู้สูงอายุในฐานะผู้ได้รับผลประโยชน์ (role allocation - beneficialized) ดังนี้

ตัวอย่างที่ 6

นายพรชัย อังสุวิริยะ นายกสโมสรโรตารี่ตรัง นำเครื่องอุปโภคบริโภค พร้อมจัดเลี้ยงอาหารกลางวันแก่คนชราที่พักอยู่ในบ้านพักคนชรา บ้านศรีตรัง เนื่องในวันแม่แห่งชาติ 12 สิงหาคม โดยมีคนชราทั้งหญิง-ชายประมาณ 50 คน เพื่อสร้างความผ่อนคลายแก่คนชราที่อาศัยอยู่ในบ้านพักคนชรา

(ไทยรัฐ 6 ส.ค. 57)

ตัวอย่างที่ 7

อุษา กัญจนวัตตะ ประธานกาชาด อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี และอนงค์นาฏ สหชัยรุ่งเรือง สมาชิก กาชาดฯ ร่วมมอบสิ่งของถุงยังชีพช่วยเหลือผู้สูงอายุใน กิจกรรมโครงการจังหวัดชลบุรีเคลื่อนที่พบประชาชนที่ ต.หนองขยาด อ.พนัสนิคม

(เดลินิวส์ 31 ก.ค. 57)

หากพิจารณาการจัดสรรบทบาท (role allocation) ตามแนวคิดของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) ผู้วิจัยสังเกตว่าในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถูกนำเสนอให้มีบทบาทเป็นผู้รับการกระทำ (passivation) มากกว่ามีบทบาทเป็นผู้กระทำ (activation)

ทั้งนี้พบผู้สูงอายุถูกนำเสนอในฐานะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ (beneficialized) จากการกระทำมากที่สุด แสดงให้เห็นภาพของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้กระทำ จากตัวอย่างที่ 6 และ 7 ผู้อื่นหรือสังคม เช่น “นายพรชัย อังสุวิริยะ” “อุษา กัญจนวัตตะ” ถูกนำเสนอเป็นผู้กระทำ (actor) ในขณะที่ผู้สูงอายุถูกนำเสนอในฐานะผู้ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำ ซึ่งอาจพบคำว่า “แก่” บ่งชี้ผู้รับประโยชน์ด้วย แสดงให้เห็นว่าการจัดสรรบทบาทเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้อื่นนั้น ผู้สูงอายุมักเป็นผู้รับผลประโยชน์ (passive) จากการกระทำของผู้อื่น (active) หรือก็คือผู้พึ่งพา การนำเสนอผู้สูงอายุด้วยบทบาทผู้รับผลประโยชน์มักปรากฏซ้ำ ๆ ในตัวบทเป็นการสื่อความคิดว่า เมื่อบุคคลกลายเป็นผู้สูงอายุแล้ว ความสามารถและศักยภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลงไปด้วย ผู้สูงอายุจึงกลายเป็นผู้พึ่งพา หรือในบางกรณีอาจมองเป็น “ภาระ” ของสังคม

หากพิจารณาชนิดของกระบวนการ (transitivity) คำกริยาเหล่านี้ คือ “นำเครื่องอุปโภคบริโภคพร้อมจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน” ในตัวอย่างที่ 6 และ “ร่วมมอบสิ่งของถุงยังชีพช่วยเหลือ” ในตัวอย่างที่ 7 ล้วนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (material processes) ช่วยสื่อภาพการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรม แม้ว่าการนำเสนอภาพการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องดี อย่างไรก็ตามการปรากฏซ้ำ ๆ หรือการเน้นย้ำแต่เพียงมุมมองนี้ทำให้ไม่ได้สนใจความสามารถในด้านอื่นของผู้สูงอายุ

กล่าวได้ว่า วาทกรรมหนังสือพิมพ์จัดเป็นวาทกรรมของกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม (discourse of powerful elites) เพราะสามารถเข้าถึง (active access) การควบคุมและผลิตวาทกรรมที่ไปสู่คนจำนวนมากในสังคม ดังนั้นภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์อาจส่งผลกระทบต่อความคิดและการกระทำของคนในสังคมไทย จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นภาพของผู้สูงอายุไปในทิศทางเดียวคือภาพผู้พึ่งพาสังคม ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่นำเสนอผ่านวาทกรรมดังกล่าวมีภาพใดบ้าง และภาพใดถูกนำเสนออย่างโดดเด่น

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่ามียวาทกรรมอีกชุดหนึ่งที่มุ่งเสนอภาพผู้สูงอายุที่แตกต่างไป นั่นคือ “รายการโทรทัศน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ” ปัจจุบันนี้สื่อโทรทัศน์มีรายการที่เผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูล กิจกรรม รวมถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559: 89) กล่าวคือ ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุได้รับความสนใจมากขึ้นในสังคมไทย และจากรายงานการสำรวจสื่อมวลชน พ.ศ. 2551 พบว่าประชาชนใช้สื่อโทรทัศน์ทั้งสิ้นประมาณ 57 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 94.6 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) อีกทั้งยังเป็นสื่อที่มีอยู่เกือบทุกบ้านและมีผู้ชมที่หลากหลาย

ดังนั้นรายการโทรทัศน์ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงและมีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องกับ จึงน่าจะมีส่วนกำหนดการรับรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุของคนในสังคม

รายการหนึ่งที่น่าสนใจคือ รายการโทรทัศน์ “ลุยไม่รู้โรย” ซึ่งได้เริ่มออกอากาศทางสถานี ไทยพีบีเอส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน⁸ ระยะเวลาออกอากาศของรายการประมาณ 10 ปีนี้ ถือเป็นเวลายาวนานที่สุดในรายการทั้งหมดที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวผู้สูงอายุ⁹ จุดมุ่งหมายของรายการ ลุยไม่รู้โรยคือ นำเสนอเรื่องราวชีวิตผู้สูงอายุที่มีคุณค่า หรือกลุ่มคนสูงวัยที่มีพลัง เพื่อสังคม ได้ตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงวัยและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังที่ประธาน อิงคนันท์ พิธีกรและผู้ผลิตรายการลุยไม่รู้โรยได้กล่าวไว้ว่า

“ก็อยากจะให้พื้นที่สื่อตรงนี้เป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบสังคมผู้สูงวัย ที่เรากำลังก้าวเข้าไป ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงระหว่างผู้สูงอายุกับคนที่ยังไม่เข้าสู่ กลุ่มเกนท์ผู้สูงอายุ แต่มีโอกาสใช้สื่อตรงนี้ทำหน้าที่สร้างความเข้าใจระหว่างกัน ทำให้สังคมมองเห็นว่าจริง ๆ สังคมผู้สูงอายุอยากจะทำกิจกรรมอะไรเยอะแยะเลย และก็อยากจะมีพื้นที่เล็ก ๆ ก็ได้ที่กลุ่มผู้สูงวัยได้มาอยู่รวมตัวกันได้มาทำกิจกรรม ร่วมกัน”

(รายการเปิดบ้านไทยพีบีเอส 3 มี.ค.59)

ส่วนรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องก็น่าสนใจเช่นกัน จากการสำรวจข้อมูล เบื้องต้นพบว่า มี รายการ “คนค้นคน” ซึ่งได้เริ่มออกอากาศทางช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี

⁸ เริ่มแรกใช้ชื่อรายการว่า “ลุยไม่รู้โรย” ต่อมาเปลี่ยนชื่อรายการเป็น “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” และ รายการนี้เปลี่ยนเวลาออกอากาศหลายครั้ง ปัจจุบันออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี - ศุกร์ เวลา 16.05 - 16.30 น.

⁹ รายการที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุ ซึ่งออกอากาศช่วงทศวรรษมี 5 รายการ ได้แก่ 1) รายการ ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี เริ่มออกอากาศปี พ.ศ. 2553 ทางช่องไทยพีบีเอส 2) รายการเกษียณสโมสร เริ่มออกอากาศ เดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ทางช่องเนชั่นทีวี 3) รายการสูงวัยใจเกินร้อย เริ่มออกอากาศ พ.ศ. 2555 ทางช่อง เอ็นบีที 4) รายการเก้าไม้แถม เริ่มออกอากาศเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ทางช่องเอ็นบีที และ 5) รายการ The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด เริ่มออกอากาศเดือนเมษายน พ.ศ. 2560 ทางช่องไทยพีบีเอส อย่างไรก็ตาม รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดีมีระยะเวลาออกอากาศยาวนานที่สุดแสดงให้เห็นว่ารายการลุยไม่รู้โรยเป็นรายการที่ ได้รับความนิยมนิยมผู้ชมติดตามอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกการนี้เป็นข้อมูลที่ใช้ศึกษา อนึ่ง ช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ยังมีรายการโทรทัศน์อื่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันไม่ได้ออกอากาศแล้ว ตัวอย่างเช่น รายการยอดมนุษย์ป่า ช่องไทยรัฐทีวี รายการ GenO(LD) สูงวัยไปด้วยกัน ช่องไทยพีบีเอส รายการยังไหวไปต่อ ช่องทรูโฟร์ยู

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน¹⁰ ระยะเวลาออกอากาศของรายการประมาณ 17 ปีนี้ถือเป็นเวลาที่ยาวนานมาก¹¹ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองรายการเป็นรายการที่ได้รับความนิยมคือมีผู้ชมติดตามอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเนื้อหาในรายการนี้จึงน่าจะมีผลต่อผู้รับสาร อีกทั้งรายการเหล่านี้ออกอากาศทางช่องฟรีทีวีที่สามารถรับชมได้ทั้งในระบบเดิมคือ แอนะล็อก (analog) และระบบใหม่คือดิจิทัล ทำให้โทรทัศน์ทุกเครื่องทั้งรุ่นเก่าและใหม่สามารถรับชมได้ รายการทั้งสองนี้จึงสามารถรับชมและเข้าถึงพื้นที่ทั่วประเทศทั้งในเมืองและชนบท

นอกจากนี้รายการทั้งสองได้เผยแพร่ข้อมูลในสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะทางเฟซบุ๊กและยูทูป ทำให้ข้อมูลของรายการได้เผยแพร่ไปในวงกว้าง ยกตัวอย่าง รายการลุยไม่รู้โรยตอนที่ได้รับความนิยมมาก เช่น ตอนคุณป้าอังกาบ พรรณสุข วัย 72 ปี ออกอากาศวันที่ 30 กรกฎาคม 2559 ซึ่งเป็นเรื่องราวของงานฝีมือที่นำไปขายและมะกรูดมาสร้างสรรค์เป็นผลงานที่มีชื่อว่า “มะกรูดหอมใบเตย” ไว้สำหรับแขวนบูชาพระแขวนในรถ หรือจะใช้ดับกลิ่นในตู้เสื้อผ้า ตอนที่ได้รับความนิยมมากมียอดชมในเฟซบุ๊ก มากถึง 870,000 ครั้ง และได้เผยแพร่ในยูทูปมียอดชม 41,412 ครั้ง (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ม.ค. 60) ส่วนรายการคนค้นคน ยกตัวอย่าง เฟซบุ๊กของรายการมีผู้ติดตามสูงถึง 383,049 คน และตอนที่ได้รับความนิยมมาก เช่น ตอนคนต้นเรื่องในความทรงจำ ออกอากาศวันที่ 5 เมษายน 2559 มียอดชมในยูทูป 171,720 ครั้ง กล่าวได้ว่า รายการโทรทัศน์เป็นวาทกรรมอีกประเภทที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นเนื้อหาในรายการเหล่านี้จึงน่าจะมีผลต่อผู้รับสารไม่มากนัก

อีกทั้งยังเป็นรายการที่ได้รับรางวัลจากสถาบันหรือสมาคมต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จและคุณภาพของรายการได้เป็นอย่างดี รายการลุยไม่รู้โรยได้รับรางวัล ดังนี้ 1) รางวัลโทรทัศน์ทองคำ ครั้งที่ 29 ประจำปี 2558 ประเภทรายการครอบครัวดีเด่น จากชมรมส่งเสริมโทรทัศน์ และมูลนิธิอาจารย์จ่านง รั้งสิกุล 2) รางวัลประชาชนดี ประจำปี 2557 ประเภทสื่อที่นำเสนออภิธรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก จากสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ

¹⁰ ปัจจุบันออกอากาศทุกวันอังคาร เวลา 20.35-21.35 น.

¹¹ รายการที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งออกอากาศช่วงทำวิจัยมีหลายรายการ ได้แก่ รายการประเภทสารคดี เช่น รายการคนค้นคน ช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี รายการสุขแบบไทยใจพอเพียง ช่อง 5 รายการคนค้นคน ช่องทีเอ็นเอ็น24 รายการประเภทวาไรตี้ ทอล์คโชว์ เช่น รายการ Lightning Talk กับ สายสวรรค์ ขยันยิ่ง ช่อง 13 แฟมมีลี รายการซีเคร็ต ความลับของชีวิต ช่องอมรินทร์ทีวี รายการ Happy and Healthy ช่องพีทีทีวี รายการนารีกระจ่าง ช่องไทยพีบีเอส รายการประเภทสุขภาพ เช่น รายการพิถีพิถัน ช่องไทยพีบีเอส รายการช. ขยับ ช่องไทยพีบีเอส รายการคนสู้โรค ช่องไทยพีบีเอส อย่างไรก็ตาม รายการคนค้นคนมีระยะเวลาออกอากาศยาวนานและมีจำนวนยอดเข้าชมสูงสุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกรายการนี้เป็นอีกกลุ่มข้อมูลที่ใช้ศึกษา

3) รางวัลดาราวอร์ด ประจำปี 2555 ประเภทรางวัลรายการคุณภาพที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับสังคม จากเสถียรธรรมสถาน

ส่วนรายการคนค้นคนได้รับรางวัลต่าง ๆ คือ 1) รางวัลสื่อมวลชนดีเด่นประจำปี 2546 2548 และ 2555 จากสื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย 2) รางวัลสตาร์เอนเตอร์เทนเมนต์อวอร์ดส ประเภทรายการสร้างสรรค์สังคมยอดเยี่ยม ประจำปี 2546 และ 2547 จากสมาคมนักข่าวบันเทิง 3) รายการโทรทัศน์ในดวงใจครอบครัว (family awards) ประจำปี 2552 2553 และ 2554 จากเครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ และ 4) รางวัลประชาธิปไตยประเภสื่อที่นำเสนอ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อยู่ในภาวะยากลำบากประจำปี 2550 2552 และ 2553 จากสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์

กล่าวได้ว่ารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงและมีเนื้อหาบางส่วน เกี่ยวข้อง คือ รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี และรายการคนค้นคน เป็นรายการที่ได้รับความนิยมและ มียอดเข้าชมสูงจึงสามารถสื่อความคิดความเชื่อไปสู่กลุ่มผู้รับสารได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นวาทกรรมอีกประเภทที่น่าสนใจศึกษา ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 8

พิธีกร: ในทุกวันที่ว่างจากการเย็บผ้า อีใช้วิธีออกกำลังกายด้วยการเดินเล่น ในซอยจนเป็นภาพที่คนในซอยนี้เห็นจนชินตา เดินไปก็ยิ้มไปครับ ทักทาย เพื่อนบ้าน แลดูเป็นช่วงเวลาที่มีความสุขของอีแถมะครับ ... นอกจากเย็บผ้าเป็น อาชีพหลักแล้ว เวลาส่วนหนึ่งของอีฟังอีเสียดสละเวลามาทำประโยชน์ให้สังคม ที่มูลนิธิปอเต็กตั้งเป็นจิตอาสาด้านการบริการ คอยดูแลให้ความช่วยเหลือ งานบริการในส่วนต่าง ๆ ของมูลนิธิครับ ซึ่งวันนี้อีจะไปช่วยบริการเสิร์ฟอาหาร ในช่วงเทศกาลกินเจของศาลเจ้า (ตอน 80 ยังใส่ใจใจเกินร้อย, 4 ธ.ค. 57)

ตัวอย่างที่ 9

ป้าหม่อม: เดี่ยวเราจะไปสันตือโศกคะ ไปช่วยงาน เราเป็นจิตอาสา ช่วยงานด้านสถาบันขยะ อันนี้เราก้จะเอาไปแจก อันนี้จะให้กระเป่ารณเมล์ กระเป่ารณเมล์ส่วนมากเป็นหนังสือพิมพ์ คงไม่มีโอกาสเพราะว่าขับรถตลอดเวลา

(ตอน วิถีพลเมือง, 5 ธ.ค. 57)

ตัวอย่างที่ 10

ป่าคำ: นักท่องเที่ยวเปิดมาแอ่ว บางคนเปิดก็ให้สู่วัฒนเนอ เป็นสิริมงคลกับตัวเอง หมู่เฮาก็มาคิดกันเรามาเย็บบายศรีเอาไว้ง...รู้สึกว่ดีใจรู้สึกว่มีความสุขที่ได้ทำ มันออกมาจากใจ ความสุขมันจะออกมาจากใจของเรา เราได้ทำบุญแบ่งอันนั้นอันนี้ให้คนอื่น เราก้มีความสุข ... เสร็จจากภารกิจที่บ้านในยามเช้าแล้ว พอสายๆ ก็ได้เวลามารวมตัวกันเหมือนเดิม วันนี้ที่วัดมีนักท่องเที่ยวจองมาลวงหน้าด้วยครับบรรดาคณกรักว่ดจึงยืมแยมช่วยกันทำงานเพื่อเตรียมรับนักท่องเที่ยวอย่างมีความสุข

(ตอนสะอาด สวย ด้วย สว., 18 ธ.ค. 57)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า โครงสร้างประโยคที่มีผู้สูงอายุเป็นผู้แสดงทางสังคม (social actors) นั้นส่วนใหญ่ใช้กลวิธีการจัดสรรบทบาทผู้สูงอายุในฐานะผู้กระทำ (role allocation - activation) ไม่ค่อยปรากฏบทบาทผู้สูงอายุในฐานะผู้รับการกระทำ (passivation) กลวิธีดังกล่าวมีความถี่ในการปรากฏสูงในรายการลุยไม่รู้โรย เป็นการนำเสนอภาพของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้กระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ให้ผลเป็นรูปธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

หากพิจารณาชนิดกระบวนการ จะพบว่าผู้สูงอายุมักจะปรากฏเป็นผู้กระทำ (actor) ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ (material processes) ดังจะเห็นได้จากคำกริยาในตัวอย่างที่ 8 ได้นำเสนอเรื่องราวและภาพของผู้หญิงสูงวัย คือ อีพี่ง วราภรณ์ งามประดิษฐกร อายุ 79 ปี โดยเน้นภาพของการทำกิจกรรม เช่น “ออกกำลังกายด้วยการเดินเล่น” “ทำประโยชน์ให้สังคม” “คอยดูแลให้ความช่วยเหลือ” “ช่วยบริการเสิร์ฟอาหาร” ในตัวอย่างที่ 9 ได้นำเสนอเรื่องราวของป้าหม่อม ณีฐภรณ์ เจริญฤทธิ์ อายุ 62 ปี พบคำกริยา เช่น “ช่วยงาน” “เอา(หนังสือพิมพ์)ไปแจก” “อันนี้จะให้กระเป่ารถเมล์” ในตัวอย่างที่ 10 นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมในวัด พบคำกริยา เช่น “เย็บบายศรี” “ทำบุญ” “ช่วยกันทำงาน” “แบ่งอันนั้นอันนี้ให้คนอื่น” ผู้วิจัยสังเกตว่า ในตัวบทรายการลุยไม่รู้โรยจะปรากฏคำกริยาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในความถี่สูงมาก และผลของการกระทำของผู้สูงอายุนั้นล้วนเป็นสิ่งที่มีความหมายทั้งสิ้น ต่างจากที่ปรากฏในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ เป็นการสื่อความคิดว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งคำกริยาดังกล่าวส่วนใหญ่มีผู้ร่วมเหตุการณ์ที่เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ (beneficiaries) จึงยิ่งช่วยนำเสนอภาพของผู้สูงอายุในฐานะที่ประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม สอดคล้องกับกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการระบุหรือนิยาม (identifying processes) จะพบว่า ผู้สูงอายุถูกระบุหรือถูกนิยามว่า “เป็นจิตอาสา ด้านการบริการ” ในตัวอย่างที่ 8 และ “เป็นจิตอาสาช่วยงานด้านสถาบันขง” ในตัวอย่างที่ 9

นอกจากนี้ในกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (mental processes) มีการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้รู้สึกหรือรับรู้ (sensor) ดังจะเห็นได้จากคำกริยาในตัวอย่างที่ 8 คือ “มีความสุข”

ในตัวอย่างที่ 10 เช่น “รู้สึกที่ดีใจ” “รู้สึกว่ามีความสุข” “มีความสุข” และในกระบวนการที่สื่อพฤติกรรมทั้งกายและใจ (behavioural processes) มีการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีพฤติกรรม (behave) ดังจะเห็นได้จากคำกริยาในตัวอย่างที่ 8 คือ “ยิ้ม” ในตัวอย่างที่ 10 คือ “ยิ้มแย้ม” คำกริยาในกระบวนการทั้งสองนี้สื่อให้เห็นภาพของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่มีความสุข ซึ่งเป็นผลจากการกระทำที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น จะเห็นได้ว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ปรากฏในรายการลุยไม่รู้โรยมักเป็นภาพผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และทำประโยชน์ให้แก่สังคม

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมสาธารณะ 2 ชนิด คือ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์ เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นวาทกรรมที่มีการแพร่กระจายไปสู่คนจำนวนมาก ในขณะที่วาทกรรมรายการโทรทัศน์เป็นอีกสื่อที่นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุมายาวนานและเป็นพื้นที่ที่สามารถสื่อความคิดความเชื่อไปสู่สังคมในวงกว้าง วาทกรรมทั้งสองชนิดจึงมีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย และน่าจะส่งผลกระทบต่อความคิดและมุมมองของคนในสังคมไม่มากนักน้อย ทั้งนี้ผู้วิจัยสนใจว่าภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่นำเสนอผ่านวาทกรรมดังกล่าวมีภาพใดบ้าง และถูกนำเสนออย่างรอบด้านหรือถูกเลือกสรรบางแง่มุมมานำเสนอ

กล่าวโดยสรุป จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มียานวิจัยที่ศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ และวาทกรรมรายการโทรทัศน์ โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ ซึ่งมุ่งวิเคราะห์บทบาทของภาษาในแง่เป็นเครื่องมือครอบงำความคิดและควบคุมแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม และอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภทในสังคมไทยว่า นำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง และวาทกรรมเหล่านี้ใช้กลวิธีทางภาษาอะไรในการสื่อภาพตัวแทนดังกล่าว ทั้งนี้ภาพตัวแทนที่วาทกรรมทั้งสองประกอบสร้างและนำเสนอ มีด้านบวกและด้านลบอย่างไรบ้าง และเน้นประเด็นด้านใด ภาพตัวแทนทั้งสองด้านถูกนำเสนออย่างสมดุลหรือไม่ และมีลักษณะแข่งขันกันอย่างไร อีกทั้งมีผลต่อการสร้างวาทกรรมความกลัวในสังคมไทยหรือไม่ อย่างไรบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากวาทกรรมทั้งสองเป็นวาทกรรมสื่อสาธารณะที่สำคัญทั้งในแง่การแพร่ไปสู่คนจำนวนมาก และผลิตโดยสถาบันที่มีอำนาจในสังคม ผลการวิจัยจะทำให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาไทยในการประกอบสร้างและการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในวาทกรรมสื่อสาธารณะ ซึ่งอาจมีส่วนก่อให้เกิดวาทกรรมความกลัวในสังคมไทย ทั้งนี้งานวิจัยนี้จะเผยให้เห็นการครอบงำทางความคิดและมุ่งหวังให้คนในสังคมรู้เท่าทันวาทกรรมดังกล่าว ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะ 2 ประเภทในสังคมไทย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1) ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่ปรากฏผ่านวาทกรรมสื่อสาธารณะในสังคมไทยมีทั้งด้านลบและด้านบวก กล่าวคือ ภาพด้านลบ ได้แก่ ภาพผู้สูงอายุในฐานะเป็นภาระของสังคม เป็นบุคคลที่ต้องให้การสงเคราะห์และช่วยเหลือ ส่วนภาพด้านบวก ได้แก่ ภาพผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของผู้อื่น อีกทั้งยังทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ทั้งนี้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกนำเสนอในวาทกรรมสื่อสาธารณะไม่สมดุล กล่าวคือ นำเสนอภาพตัวแทนด้านลบมากกว่า ซึ่งอาจมีส่วนก่อให้เกิดวาทกรรมความกลัวในสังคมไทย

2) กลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างและสื่อภาพตัวแทนที่สำคัญมีหลายกลวิธี เช่น การใช้คำเรียก การจัดสรรบทบาท การใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและกระบวนการบรรยายคุณสมบัติ การใช้อุปลักษณ์ การใช้มูลบท การปฏิเสธมูลบท

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ข้อมูลที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ คือวาทกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 2 ประเภท ได้แก่

1) หนังสือพิมพ์ และ 2) รายการโทรทัศน์ การเก็บข้อมูลพิจารณาดังนี้

1) หนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล ได้แก่ พาดหัวข่าว ข่าว บทความ คอลัมน์ และข้อเขียนอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 2 ชื่อฉบับ โดยใช้เกณฑ์ในการเลือก คือ เกณฑ์หนังสือพิมพ์ชื่อฉบับที่มียอดปริมาณการจำหน่ายสูงสุดในประเทศ ได้แก่ *ไทยรัฐ* และ *เดลินิวส์* ตั้งแต่ 1 มกราคม 2559 - 31 ธันวาคม 2559 เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยสุ่มตัวอย่างได้จำนวนรวมทั้งสิ้น 519 ข่าว

2) รายการโทรทัศน์

ผู้วิจัยเลือกศึกษารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง คือ รายการ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” ซึ่งออกอากาศทุกวันพฤหัสบดีและศุกร์ เวลา 16.05 - 16.30 น.

ทางสถานีไทยพีบีเอส ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2559 – มกราคม 2560 เป็นจำนวน 12 เดือน¹² โดยผู้ชมตัวอย่างได้จำนวนทั้งสิ้น 60 ตอน และศึกษารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง คือ รายการ “คนค้นคน” ซึ่งออกอากาศทุกวันอังคารเวลา 20.35-21.35 น.ทางช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี ตั้งแต่เดือน มกราคม 2559 – ธันวาคม 2559 เป็นจำนวน 12 เดือน มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งสิ้น 3 ตอน รวมทั้งหมด 63 ตอน

1.4.2 ศึกษาเฉพาะกลวิธีทางวจนภาษา ไม่รวมการวิเคราะห์อรรถวจนภาษาต่าง ๆ เช่น ภาพรูปแบบตัวอักษร การเคลื่อนไหว เสียงประกอบ แสง

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาพตัวแทน (representation) ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ภาพที่เกิดจากการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอภาพที่อยู่ในความคิด หรือกระบวนการในการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในความคิดผ่านการใช้ภาษาเป็นสำคัญ ภาพตัวแทนเป็นการตัดสินคุณค่าและการเลือกสรรบางแง่มุมของผู้ผลิต นอกจากนี้ ภาพตัวแทนมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และสามารถเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหลได้เสมอ (Hall, 2013; ศิริพร ภัคดีผาสุข, 2561)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้เห็นความสำคัญของภาษาไทยในการประกอบสร้างและการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในสังคมไทย
- 2) ทำให้รู้เท่าทันการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะ
- 3) เป็นแนวทางในการศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับกลุ่มคนชายขอบอื่น ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่เน้นภาษาศาสตร์

¹² รายการลุ่มไม่รู้โรยงดออกอากาศช่วงเดือนมกราคม 2559

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสาธารณะ 2 ประเภทในสังคมไทย ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis)

2.1.1.1 ชนิดกระบวนการ (transitivity)

2.1.1.2 การสื่อผู้แสดงทางสังคม (representation of social actors)

2.1.2 ภาพตัวแทน (representation)

2.1.3 แนวคิดผู้สูงอายุ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้สูงอายุในสถาบันอื่น

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้สูงอายุในสื่อมวลชน และงานวิจัยที่เกี่ยวกับ “กลุ่มชายขอบ” ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ แนวคิดภาพตัวแทน และแนวคิดผู้สูงอายุ มีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์พัฒนามาจากภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical linguistics) ในช่วงทศวรรษที่ 70 นักภาษาศาสตร์ในกลุ่มนี้ นำโดยฟาวเลอร์และคณะ (Roger Fowler, Robert Hodge, Gunter Kress and Tony Trew) ที่มหาวิทยาลัยอีสต์แองเกลีย (East Anglia) ในสหราชอาณาจักร ผลงานชิ้นแรกๆ ได้รวบรวมไว้ในหนังสือ “Language and Control” (Fowler et al., 1979)

ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์มุ่งศึกษาให้เห็นว่า “ภาษาและไวยากรณ์” สามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ได้ โดยพิจารณาวิธีการจัดประเภทของบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ และการกระทำต่าง ๆ นักวิเคราะห์จะพิจารณาว่าชนิดของเหตุการณ์หรือคนประเภทใดบ้างที่ถูกทำให้เด่น

(foregrounded) หรือถูกทำให้เป็นฉากหลัง (backgrounded) หรือถูกตัดออกไป (excluded) เพราะประเภทตัวเลือกที่ต่างชนิดกันมีผลต่อความหมายของตัวบท ดังนั้นการวิเคราะห์ตัวบทอย่างรอบคอบจะสามารถเปิดเผยอุดมการณ์ที่สำคัญและแฝงอยู่ได้

เครส (Kress, 1989 อ้างถึงใน Machin and Mayr, 2012: 2) กล่าวถึงหนังสือแบบเรียน ภูมิศาสตร์ว่ามีการอำพรางผู้กระทำและเหตุการณ์การกระทำของนายทุน เช่น ประโยคว่า “The large size of the farms is needed because of the land’s poor carrying capacity.” ตัวบทนี้เป็นการกล่าวถึงการพัฒนาในแอฟริกา สิ่งที่ไม่ได้กล่าวถึงในตัวบทคือ ใครจำเป็นหรือต้องการพื้นที่การผลิต (ประโยคอยู่ในรูปประโยคกรรมที่ไม่ปรากฏตัวกร) พื้นที่ไม่ได้ถูกประเมินในทางที่ถูกต้อง เช่น ประโยชน์ที่จะช่วยสัตว์ป่าได้จำนวนมาก แต่กลับมองเพียงประโยชน์ในด้านการให้ผลผลิตและทรัพยากรเท่านั้น จะเห็นว่าการหาประโยชน์จากเศรษฐกิจเพื่อตัวเองไม่ได้ถูกกล่าวถึง ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์เชื่อว่า ตัวบทยังคงมีสิ่งที่ไม่ปรากฏอย่างชัดเจน ดังนั้นสิ่งสำคัญของภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ คือ พิจารณาสິงที่ไม่ได้สื่อตรง ๆ ในตัวบท และเผยให้เห็นสิ่งที่ไม่ปรากฏนี้

อย่างไรก็ตาม ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์มีข้อวิจารณ์ที่สำคัญคือไม่เน้นการพิจารณาปริบททางสังคม มุ่งพิจารณาเพียงรูปภาษาเท่านั้น อีกทั้งภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์มองตัวบทในฐานะผลผลิต ไม่ได้เน้นศึกษาในฐานะกระบวนการผลิตและตีความตัวบท ดังที่แฟร์คล็อฟกล่าวว่า “In critical linguistics, there tends to be too much emphasis upon the text as product, and too little emphasis upon the processes of producing and interpreting texts.” (Fairclough, 1992: 28) จึงทำให้ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ยังขาดพัฒนาการความเชื่อมโยงระหว่างภาษา อำนาจ และอุดมการณ์ (Fairclough, 1992: 25-30)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงพัฒนาทฤษฎีที่สามารถเผยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของภาษา อำนาจ กับอุดมการณ์ อีกทั้งพรรณนาวิถีปฏิบัติและระเบียบแบบแผนที่ซ่อนอยู่ในตัวบท เพื่อเปิดเผยให้เห็นการเมืองและอุดมการณ์ที่ควบคุมอยู่ ดังที่ ฟาน ไดก์ (van Dijk, 2008: 85) ได้อธิบายวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในมุมมองที่สัมพันธ์กับตัวบท/ภาษาไว้ว่า “Critical discourse analysis (CDA) is a type of discourse analytical research that primarily studies the way social power abuse, dominance and inequality are enacted, reproduced and resisted by text and talk in the social and political context.” กล่าวคือ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คือ แนวการวิเคราะห์วาทกรรมซึ่งให้ความสำคัญแก่การศึกษาวิธีการที่ตัวบทผลิต ตอกย้ำ หรือต่อต้านการใช้อำนาจในทางมิชอบ การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมในสังคม

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์บูรณาการทฤษฎีทั้งภาษาศาสตร์และทฤษฎีทางสังคม เข้าด้วยกันเพื่อมุ่งหาคำตอบดังกล่าว ทำให้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีลักษณะเป็น “สหวิทยาการ” (interdisciplinary) นอกจากนี้ยังเปิดรับให้ผู้วิจัยสามารถใช้วิธีวิจัย (methodology)

ได้หลากหลาย (Chouliaraki and Fairclough, 1999: 17; Blommaert 2005: 28; Wodak and Meyer, 2016) ผู้วิจัยอาจใช้กรอบการวิเคราะห์กรอบเดียวหรือหลายกรอบร่วมกัน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับประเด็นวิจัยนั้น ๆ ทั้งนี้งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในทางภาษาศาสตร์มักให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและการประกอบสร้างความหมายในตัวตน ดังที่แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995b:25) กล่าวไว้ว่า “The linguistic choices that are made in texts can carry ideological meaning.” ทั้งนี้มีได้หมายความว่า นักภาษาศาสตร์จะละเลยเรื่องวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมอย่างสิ้นเชิง เพียงแต่จะเน้นวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในตัวตนอย่างละเอียดและเป็นระบบ แนวทางดังกล่าวนี้เรียกว่า “Textually oriented Discourse Analysis” (TODA) (Fairclough, 1992; Baker and Ellece, 2011)

เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงแนวคิดสำคัญของคำศัพท์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยนี้เสียก่อน คือ คำว่า วิพากษ์วาทกรรม อำนาจ และอุดมการณ์ ดังนี้

วิพากษ์ (critical)

เมชินและเมเยอร์ (Machin and Mayr, 2012: 5) ชี้ให้เห็นคำสำคัญของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่า

“The word ‘critical’ has been central to CDA ... CDA points to a departure from the more descriptive goals of linguistics and discourse analysis, where the focus has been more on describing and detailing linguistic features than about **why** and **how** these features are produced and what possible ideological goals they might serve.”

คำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำว่า “วิพากษ์” (critical) เป็นคำสำคัญสำหรับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่างจากเป้าหมายของภาษาศาสตร์และปริจเฉทวิเคราะห์ที่เน้นพรรณนาและรายละเอียดของภาษามากกว่าพิจารณาว่า ลักษณะภาษาเหล่านั้นถูกผลิตได้อย่างไร ‘how’ และ ทำไม ‘why’ และอะไรคือเป้าหมายของอุดมการณ์ที่รับใช้อยู่

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ส่วนใหญ่วิเคราะห์ตัวตนของวาทกรรมต่าง ๆ เช่น ข่าว คำปราศรัยทางการเมือง โฆษณา แบบเรียน และอื่น ๆ เพื่อเปิดเผยกลวิธีที่ทำให้ภายนอกดูเป็นปกติหรือเป็นธรรมชาติ (naturalized) แต่อันที่จริงอาจมีอุดมการณ์และการสร้างภาพตัวแทนของเหตุการณ์และบุคคล กล่าวได้ว่า คำว่า “วิพากษ์” คือการชี้ให้เห็นสิ่งที่เหมือนเป็นธรรมชาติ

(denaturalizing) ของอุดมการณ์ที่แสดงออกมาในวาทกรรม ทั้งนี้เพื่อเปิดเผยโครงสร้างอำนาจที่แฝงอยู่ในตัวบท

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989: 5) สรุปว่า คำว่า “วิพากษ์” ของการศึกษาภาษาก็คือ กระบวนการของการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาษาเพื่อเปิดเผยความเชื่อมโยงของ ภาษา อำนาจ กับอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ ทั้งนี้ต้องตระหนักว่า อะไรคือสิ่งที่ผู้พูด/ผู้เขียนทำ ยิ่งไปกว่านั้นคือพวกเขา ทำได้อย่างไร คือเราต้องพิจารณารายละเอียดของภาษาที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจปรากฏอยู่ เพราะภาษาสะท้อนและผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม การวิเคราะห์ “กลวิธีทางภาษา” ทำให้เราสามารถเข้าใจ เปิดเผยและท้าทายความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ (Fairclough and Wodak, 1997: 273)

วาทกรรม (discourse)

ในมุมมองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ภาษามีบทบาทในวิถีปฏิบัติทางสังคม ภาษาไม่ใช่แค่ระบบสำหรับการสร้างความหมาย แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ใหญ่กว่าด้วยวิธีที่ผู้คนสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมและความจริงทางสังคม (Jones, 2012: 38) แฟร์คลัฟและโวแดก (Fairclough and Wodak, 1997: 258) กล่าวถึงวาทกรรมว่า

“CDA sees discourse – language use in speech and writing – as a form of ‘social practice’. ... A dialectical relationship is a two-way relationship: the discursive event is shaped by situations, institutions and social structures, but it also shapes them. To put the same point in a different way, **discourse is socially constitutive as well as socially shaped**: it constitutes situations, objects of knowledge, and the social identities of and relationships between people and groups of people.

ตามนิยามของแฟร์คลัฟและโวแดก วาทกรรมคือการใช้ภาษาทั้งการพูดและการเขียน ในฐานะรูปแบบหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคม (social practice) การนิยามดังกล่าวสื่อเป็นนัยว่า มีความสัมพันธ์แบบวิภาษระหว่างวาทกรรม และสถานการณ์ สถาบัน และโครงสร้างทางสังคม วาทกรรมจะถูกกำหนดโดยสิ่งเหล่านี้ ขณะเดียวกันวาทกรรมก็กำหนดสิ่งเหล่านี้ด้วย นั่นคือ วาทกรรมได้ประกอบสร้างสังคม ในขณะที่เดียวกันก็ถูกสังคมกำหนด วาทกรรมสร้างสถานการณ์ ความรู้ อัตลักษณ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างคนและกลุ่มคน

นอกจากนี้ แฟร์คลัฟและโวแดกกล่าวว่า วาทกรรมสามารถช่วยผลิตและผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน เช่น ชนชั้นทางสังคม ผู้หญิงและผู้ชาย กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ผ่านวิธีที่พวกเขานำเสนอสิ่งต่าง ๆ และการจัดวางตำแหน่งของคนในสังคม อีกทั้งวาทกรรมมีส่วนทำให้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ด้วย

อำนาจ (power)

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989 อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 20-21) กล่าวถึงอำนาจ 2 แบบ คือ อำนาจที่มาจากการใช้กำลังบังคับ (power by coercion) และอำนาจที่มาจากกรณียินยอมพร้อมใจ (power by consent) ทั้งนี้ในปัจจุบันอำนาจส่วนใหญ่มาจากการยินยอมพร้อมใจมากกว่าการใช้กำลังบังคับ และวาทกรรมก็มีบทบาทในการครอบงำความคิดซึ่งนำไปสู่การยินยอมพร้อมใจของผู้ถูกรอบงำ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อำนาจมาจากการเข้าถึงวาทกรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางสังคม เช่น การศึกษา ความรู้ และทรัพย์สิน ก็สามารถมีอำนาจครอบงำ บังคับ หรือควบคุมกลุ่มผู้อยู่ใต้อำนาจได้ และวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของอำนาจประเภทใดที่นำเสนออยู่ในตัวบททั้งอย่างชัดเจนและไม่ชัดเจน (van Dijk, 1993: 249)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ส่วนใหญ่ไม่ได้สนใจการใช้ภาษาในตัวเอง แต่สนใจลักษณะทางภาษาของโครงสร้างและกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ส่วนใหญ่มองว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นวาทกรรม กล่าวอีกนัยคือ อำนาจสื่อและถ่ายทอดผ่านวาทกรรม ดังนั้นเราสามารถศึกษาว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจดำเนินการและต่อรองในวาทกรรมอย่างไร (Fairclough and Wodak, 1997: 272) อำนาจยังมักถูกมองว่าชอบธรรมโดยประชาชนเพื่อที่ได้รับการยอมรับ และกระบวนการความชอบธรรมนี้ โดยทั่วไปจะแสดงผ่านภาษาและระบบการสื่อสารอื่น ๆ

แนวคิดของอำนาจอาจเกี่ยวกับการเป็นเจ้าทางความคิด (hegemony) ของกรอมซี (Gramsci) คือ การที่กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมสามารถชักจูงกลุ่มผู้อยู่ใต้ปกครองให้ยอมรับคุณธรรมค่านิยมทางการเมืองและวัฒนธรรม และสถาบันของกลุ่มผู้มีอำนาจนี้ ภายในกรอบแนวคิดนี้วาทกรรมประกอบสร้าง ทศนคติที่ครอบงำ ความคิดเห็น และความเชื่อในลักษณะที่ทำให้สิ่งเหล่านี้ปรากฏดูเหมือนเป็นธรรมชาติ และสามัญสำนึก (common sense) ในขณะที่ความเป็นจริงแล้วสิ่งเหล่านี้ อาจจะเป็นอุดมการณ์

อนึ่ง มีคำถามว่างานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มองความหมายคำว่า “อำนาจ” อย่างไร และอะไรคือจุดยืนของนักวิจัยระหว่างการใช้อำนาจ (power use) กับ “การใช้อำนาจมิชอบ (power abuse) (Billing, 2008 อ้างถึงใน Wodak and Meyer, 2016: 9) โวแดกและเมเยอร์ ชี้ให้เห็นว่า

“Typically CDS researchers are interested in the way discourse (re)produce social domination, that is *mainly understood as power abuse of one group over others, and how dominated groups may discursively resist such abuse.*” (Wodak and Meyer, 2016: 9)

กล่าวคือ นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจวิธีที่วาทกรรมผลิต/ผลิตซ้ำการมีอำนาจเหนือกว่า นั่นคือเรื่องการใช้อำนาจในทางมิชอบ (power abuse) ของกลุ่มตนเหนือกลุ่มอื่น และกลุ่มที่ถูกครอบงำต่อต้านอำนาจมิชอบนั้นอย่างไร นอกจากนี้ ฟาน ไคก์ (van Dijk, 2006) กล่าวว่า การครอบงำทางความคิด (manipulation) ก็เป็นการใช้อำนาจในทางมิชอบรูปแบบหนึ่ง คือ ผู้ครอบงำทำให้ผู้อื่นเชื่อหรือทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มตน และต่อต้านผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจน้อยกว่า

กล่าวโดยสรุป วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจวิเคราะห์การครอบงำ การเลือกปฏิบัติ อำนาจและการควบคุมซึ่งปรากฏผ่านภาษา สอดคล้องกับฮาเบอร์มาส (Habermas, 1967: 259) อ้างถึงใน Wodak and Meyer, 2016: 12) กล่าวว่า ภาษาเป็นสื่อกลางของการครอบงำและอำนาจทางสังคม ภาษาทำให้ความสัมพันธ์ของการจัดตั้งอำนาจชอบธรรม ดังนั้นการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาทำให้เราสามารถเข้าใจ เผยให้เห็นและท้าทายความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้

อุดมการณ์ (ideology)

คำศัพท์นี้สร้างขึ้นโดยนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสเดอ เทรซี (Destutt de Tracy) และเริ่มใช้ในศตวรรษที่ 18 แนวความคิดนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับมาร์กซ์ (Marx) เมชินและเมเยอร์ได้สรุปว่า (Machin and Mayr, 2012: 24-25) ในแนวคิดดั้งเดิมของมาร์กซ์ อุดมการณ์เป็นวิธีสำคัญที่กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม สามารถใช้อำนาจเหนือกลุ่มผู้อยู่ใต้ปกครอง ต่อมาแนวคิดได้ใช้ในความหมายที่กว้างขึ้น คือกล่าวถึงระบบความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติโดยปัจเจกชนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คือมิได้เจาะจงแค่ชนชั้นปกครอง

ในวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ อุดมการณ์เป็นหนึ่งในแนวคิดสำคัญที่นำมาใช้เพื่อบรรยายวิธีที่ความคิดและค่านิยมที่สะท้อนให้เห็นถึงผลประโยชน์เฉพาะซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจ อาจกล่าวได้ว่าไม่ว่าจะตระหนักรู้หรือไม่ตระหนักรู้ ภาษาหรือถ้อยคำไม่เคยเป็นกลาง กล่าวคือ ภาษานำเสนอโลกไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ และสร้างประเภทของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สื่อสารด้วย ด้วยเหตุนี้ตัวบทจึงกระตุ้นให้มีอุดมการณ์ และจุดมุ่งหมายของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ก็คือเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบท อุดมการณ์คือชุดของความคิดความเชื่อ และสมมติฐานของคนในสังคมเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น อะไรดีหรือไม่ดี อะไรถูกหรือผิด อะไรปกติหรือไม่ปกติ อุดมการณ์ช่วยสร้างโลกทัศน์ร่วมกัน และสร้างความหมายของความต้องการในกลุ่มคน อีกทั้งอุดมการณ์ยังจำกัด

วิธีที่เรามองความจริง และทำให้กลุ่มคน ความคิด หรือสิ่งต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับแบบอย่างกลายเป็นไม่สำคัญหรือเป็นชายขอบไป (Jones, 2012: 11)

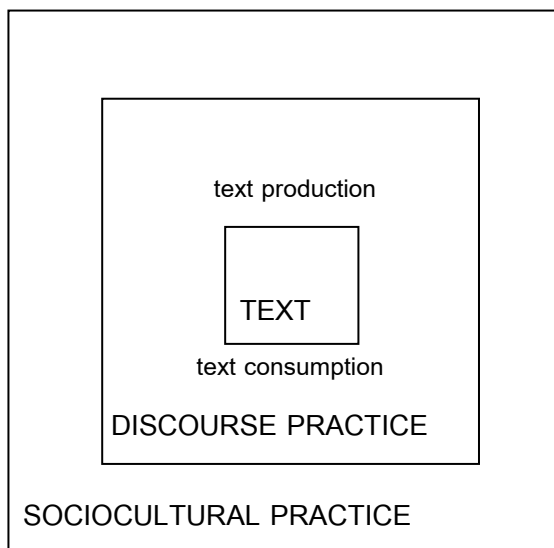
นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มักสนใจอุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่เป็นปกติในความเชื่อชีวิตประจำวัน ซึ่งส่วนมากปรากฏอย่างแอบแฝง (Wodak and Meyer, 2016: 8) แฟร์คลัฟ (Fairclough, 2003: 218) กล่าวถึงอุดมการณ์ว่า “Ideologies are representations of aspects of the world which contribute to establishing and maintaining relations of power, domination and exploitation.” กล่าวคือ อุดมการณ์เป็นภาพตัวแทนของมุมมองของโลกที่ช่วยสถาปนาและรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การครอบงำ และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จะเห็นได้ว่า อุดมการณ์เป็นลักษณะวิธีที่ทำให้วาทกรรมบางอย่างได้รับการยอมรับ และปิดบังบางสิ่งบางอย่างเพื่อรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อีกทั้งอุดมการณ์ยังปิดบังสภาพความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และขัดขวางไม่ให้เราเห็นทางเลือกอื่น คือเป็นการจำกัดสิ่งที่เราสามารถมองเห็นได้ และสิ่งที่เราคิดว่าสามารถทำได้ (Machin and Mayr, 2012: 25)

ส่วนพาน ไคค์ (van Dijk, 1998 อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 15) เน้นว่านิยามอุดมการณ์เชิงวิพากษ์ไม่จำเป็นต้องจำกัดแค่เป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้มีอำนาจมากกว่าเท่านั้น ยกตัวอย่างอุดมการณ์อื่น เช่น อุดมการณ์ที่ต่อต้าน (resistance) ผู้มีอำนาจ อุดมการณ์ที่แข่งขันกัน (competition) ของกลุ่มต่าง ๆ หรืออุดมการณ์ที่สร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม เขาชี้ให้เห็นว่า อุดมการณ์ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไป หรือจำกัดแค่การครอบงำโครงสร้างสังคม ดังที่พาน ไคค์ กล่าวว่า “ideologies in my approach are not inherently negative, nor limited to social structures of domination.” (van Dijk, 1998: 11) นอกจากนี้ อุดมการณ์ยังอาจมีหน้าที่ในฐานะวิธีทำให้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้วย (Reisigl and Wodak, 2016: 25)

สรุปได้ว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้แจ้ง (enlightenment) และการปลดปล่อย (emancipation) จึงมุ่งทำความเข้าใจวาทกรรมให้กระจ่างขึ้น (demystify) โดยการถอดรหัส (decipher) อุดมการณ์ (Wodak, 2002: 10)

ด้านแนวทางการศึกษา ดังที่กล่าวในหัวข้อวาทกรรมว่า แฟร์คลัฟมองวาทกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคม และเน้นว่าการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995b: 56) จึงได้เสนอ “**กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม**” เพื่อศึกษาปริบททางสังคมควบคู่ไปกับการวิเคราะห์วาทกรรม โดยเห็นว่าสิ่งจำเป็นสำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมนี้มี 2 ประเด็นหลัก คือ การวิเคราะห์เหตุการณ์ การสื่อสาร (communicative events) และการวิเคราะห์ระเบียบวาทกรรม (order of discourse) กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมแสดงได้ด้วยแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995b: 59)

มิติที่ 1 **ตัวบท (text)** งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟมุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวบท โดยใช้แนวคิดภาษาศาสตร์ศึกษารูปภาษาในระดับต่างๆ เช่น คำ ความหมาย ประโยค ไวยากรณ์ เป็นต้น บางครั้ง แฟร์คลัฟเรียกว่า สื่อสัญลักษณ์ (somiosis) นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์หลายคนได้รับอิทธิพลจากไวยากรณ์ระบบและหน้าที่ของฮัลลiday (Halliday) แฟร์คลัฟก็ได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในงานเชิงวิพากษ์เช่นกัน เขามองว่าหน้าที่ทางสังคมของภาษามี 3 ด้านตามแนวคิดของฮัลลiday (Halliday, 1994) ได้แก่ 1) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (interpersonal) คือ หน้าที่ของภาษาในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงความรู้สึกและทัศนคติส่วนบุคคล รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ในภาษา 2) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (ideational) คือ หน้าที่ของภาษาในการแสดงความคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ 3) หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (textual) คือ หน้าที่ของภาษาในการเรียบเรียงตัวบทในบริบทสถานการณ์การใช้ภาษา การวิเคราะห์ในมิตินี้แสดงให้เห็นว่าตัวบทมีลักษณะเป็น “ระบบของการเลือก” (a system of options) ความหมายเป็นสิ่งที่ต้องตระหนักถึงว่ารูปภาษาที่แตกต่างกันจะมีความหมายแตกต่างกันด้วย ดังที่แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995b: 57-58) กล่าวว่า “...it is a sensible working assumption that where forms are different, there will be some difference in meaning.”

นอกจากนี้แฟร์คลัฟยังเน้นว่า การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ไม่ใช่แค่การวิเคราะห์ภาษา (linguistic) เท่านั้น ยังต้องรวมถึงการวิเคราะห์สหบท (intertextual analysis) ด้วย (Fairclough, 1995a) ซึ่งอยู่ระหว่างรอยต่อของตัวบทและวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

มิติที่ 2 **วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice)** คือการศึกษาตัวบทในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท การบริโภคนิยมและตีความตัวบท การวิเคราะห์ที่ในระดับนี้อาจกล่าวได้ว่า เน้นที่องค์ประกอบของสื่อสารที่สัมพันธ์กับตัวบท แฟร์คลัฟมองว่าวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นสื่อกลาง (media) ระหว่างตัวบทกับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากแผนภาพข้างต้น

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นพื้นที่ทับซ้อนกันของการวิเคราะห์วาทกรรมที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์เหตุการณ์การสื่อสาร (communicative events) และการวิเคราะห์ระเบียบวาทกรรม (order of discourse) ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาคือเหตุการณ์การสื่อสารนั้นสร้างระเบียบวาทกรรมขึ้นอย่างไร เช่น มีลักษณะเป็นแบบแผนหรือสร้างสรรค์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากระเบียบวาทกรรมนั้น ไม่ว่าจะผลิตซ้ำหรือเปลี่ยนโครงสร้างของขอบเขตและความสัมพันธ์ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่มีลักษณะสร้างสรรค์นั้นค่อนข้างจะซับซ้อนเพราะเป็นการผสมของระเบียบวาทกรรมต่าง ๆ แต่อาจถูกทำให้มีลักษณะดูเหมือนเป็นแบบแผนและดูเป็นธรรมชาติ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่เป็นแบบแผนจะมีรูปแบบและความหมายที่ค่อนข้างเป็นหนึ่งเดียวกัน (homogeneous) ในขณะที่วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่มีลักษณะสร้างสรรค์จะมีรูปแบบและความหมายที่แตกต่างหลากหลาย (heterogeneous) ลักษณะของความหลากหลายนี้จะสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมซึ่งมีความเลื่อนไหล (fluid) ไม่มั่นคง (unstable) และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (shifting) และที่สำคัญคือเป็นหลักฐานและเป็นตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมได้ (Fairclough, 1995b: 60)

นอกจากนี้แฟร์คลัฟยังเน้นศึกษา “สหบท” (intertextuality) ซึ่งอยู่ระหว่างรอยต่อของตัวบทและวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม บัคติน (Bakhtin, 1986 อ้างถึงใน Fairclough, 1992: 84-85, 103-104) กล่าวถึงสหบท 2 ประเภท คือ 1) สหบทแบบปรากฏในตัวบท (manifest intertextuality) คือ สหบทที่ตัวบทอื่นปรากฏชัดเจนในตัวบท หรือมีลักษณะบ่งบอกอื่นในระดับผิว (surface of the text) เช่น เครื่องหมายอัญประกาศเพื่อบอกว่ามีตัวบทอื่นอยู่ และ 2) สหบทแบบสร้างในตัวบท (constitutive intertextuality) คือ ไม่ได้มีตัวบทอื่นปรากฏอย่างเด่นชัด แต่เป็นการผสมผสานกันระหว่างวาทกรรมต่าง ๆ เช่น วาทกรรมการศึกษาผสมกับวาทกรรมธุรกิจ วาทกรรมโฆษณาผสมกับวาทกรรมแพทย์ เป็นต้น แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1992) นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรม เรียก manifest intertextuality ว่า “สหบท” (intertextuality) และเรียก constitutive intertextuality ว่า “สหวาทกรรม” (interdiscursivity) แฟร์คลัฟมองว่า สหวาทกรรมที่มีลักษณะผสมผสานของระเบียบวาทกรรม (ประเภทตัวบท วาทกรรม ลีลา) เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาเพราะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Fairclough, 1992) เช่น วาทกรรมการแพทย์

ในโรงพยาบาลมีรูปแบบผสมกับภาษาโฆษณาที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนของสังคมสื่อว่า สุขภาพเป็นเรื่องของสินค้า คือ มีธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ

มิติที่ 3 **วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice)** เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์เหตุการณ์การสื่อสารในมิตินี้มี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบริบททางสถานการณ์ (situation) คือ บริบทที่ตัวบทนั้นเกิดขึ้นหรือถูกใช้ในการสื่อสาร ระดับบริบททางสถาบัน (institution) คือ บริบทที่เกี่ยวข้องกับสถาบันในเหตุการณ์การสื่อสารนั้น และระดับบริบททางสังคมวัฒนธรรม

ในมิตินี้เน้นการอธิบายความ จุดประสงค์คือเพื่อให้เห็นภาพวาทกรรมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมและวิถีปฏิบัติทางสังคมรูปแบบหนึ่ง อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมถูกกำหนดโดยโครงสร้างสังคมอย่างไร และอะไรคือสิ่งที่วาทกรรมผลิตซ้ำให้กับโครงสร้างสังคม อารมณ์รักษา หรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอย่างไร การอธิบายความนี้พิจารณาได้ทั้งในแง่ของกระบวนการต่อสู้ (struggle) ในสังคมว่าการต่อสู้นั้นมีผลต่อโครงสร้างสังคมอย่างไร คือเป็นผลกระทบของวาทกรรมต่อสังคม และสามารถพิจารณาในแง่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กำหนดวาทกรรม คือปัจจัยทางสังคมที่มีต่อวาทกรรมนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าตัวบทมิได้เกิดขึ้นมาโดยปราศจากบริบท แต่เกิดขึ้นโดยสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมตามลำดับ หรืออธิบายได้ว่าบริบททางสังคมวัฒนธรรมมีผลต่อการผลิตและบริโภคตัวบท ทำให้ตัวบทถูกผลิตออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังนั้นเมื่อจะต้องวิเคราะห์ตัวบท ก็ต้องทำความเข้าใจปัจจัยซึ่งเป็นที่มาของตัวบทนั้นด้วย

พอเห็นภาพได้ว่า แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สามารถนำมาใช้ศึกษาภาษาที่อยู่ในบริบทของสังคมได้อย่างไร ผู้วิจัยได้นำกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแพร์คลีฟมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ประเด็นเรื่อง “ภาพตัวแทน” ของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ การทบทวนแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ทำให้เห็นว่าแนวทางการศึกษาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับวาทกรรม อำนาจ และอุดมการณ์ กล่าวคือ แนวคิดเรื่องวาทกรรมทำให้เข้าใจว่า วาทกรรมผู้สูงอายุไม่ใช่แค่การใช้ภาษาในการให้ความหมาย แต่เป็นกระบวนการในการสร้างความหมายให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคม สื่อให้เห็นว่าวาทกรรมผู้สูงอายุสัมพันธ์กับสังคม ผู้วิจัยจะนำมาพิจารณาว่าในวาทกรรมผู้สูงอายุประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างไร และสัมพันธ์กับสังคมอย่างไร นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องอำนาจมาพิจารณาว่าวาทกรรมผู้สูงอายุเกี่ยวกับการใช้อำนาจในทางมิชอบและต่อต้านอำนาจมิชอบนั้นอย่างไร ส่วนแนวคิดอุดมการณ์ ผู้วิจัยเห็นด้วยกับพาน ไต้กว่า อุดมการณ์ไม่จำเป็นต้องจำกัดแค่เป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้มีอำนาจ และไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่มี

เสมอไป ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ “ภาพตัวแทน” ของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ (ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดนี้ให้หัวข้อ 2.1.2)

แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในตัวบท

ในส่วนการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ผู้วิจัยใช้แนวคิดหลัก 2 แนวคิด ได้แก่ การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity) ของ ฮัลลiday (Halliday, 1985) และแนวคิดการสื่อผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของ ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1.1 ชนิดกระบวนการ (transitivity)

ฮัลลiday (Halliday, 1994) เน้นว่าไวยากรณ์ของภาษาเป็น “ระบบของการเลือก” จากสิ่งที่ผู้พูดหรือผู้เขียนเลือกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทางสังคม (social circumstances) การเลือกตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่งจากระบบนี้จัดเป็นหน้าที่ทางสังคมของภาษา¹ หนึ่งในนั้นก็คือหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (ideational metafunction) หน้าที่หรือความหมายด้านนี้พิจารณาได้จากระบบชนิดกระบวนการ (transitivity)

การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการเป็นการศึกษาว่าผู้คนถูกพรรณนาถึงอย่างไร เช่น ใครทำอะไร กับใคร อย่างไร สิ่งนี้ช่วยให้เราเห็นว่าใครมีบทบาทสำคัญในอนุภาค และใครได้รับผลจากการกระทำนั้นกล่าวคือ แสดงให้เห็นว่าใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นประธาน เช่น ผู้กระทำ หรือ ผู้ร่วมเหตุการณ์ และใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นเป้าหมาย เช่น ผู้ได้รับผลประโยชน์ หรือ เหยื่อ (Machin and Mayr, 2012: 104) นอกจากนี้ ซิมป์สัน (Simpson, 1993: 82) อธิบายว่าการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการแสดงให้เห็นว่า ผู้พูดเข้ารหัสในภาษาจากภาพของความจริงที่เขาคิดอย่างไร และผู้พูดอธิบายประสบการณ์ของโลกรอบ ๆ ตัวอย่างใด ชนิดของกระบวนการจึงมีบทบาทสำคัญใน “การสร้างความหมาย” (meaning making) ในภาษา กล่าวคือ การเลือกรูปภาษาหนึ่งๆ จากระบบตัวเลือกนี้จะมีความสำคัญและอาจมีผลทางด้านอุดมการณ์ นอกจากนี้ เมซินและเมเยอร์ ยังกล่าวไว้ว่า “Transitivity analysis not only a powerful basis for analyzing what is in texts, but

¹ หน้าที่ทางสังคมของภาษามี 3 ด้าน (Halliday, 1994) ได้แก่ 1) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (interpersonal metafunction) คือ หน้าที่ของภาษาในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงความรู้สึกและทัศนคติส่วนบุคคล รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ หน้าที่นี้จะแสดงด้วยระบบมาลา (mood) และทัศนภาวะ (modality) ในภาษา 2) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (ideational metafunction) คือ หน้าที่ของภาษาในการแสดงความคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ หน้าที่นี้แสดงด้วยระบบชนิดกระบวนการ (transitivity) 3) หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (textual metafunction) คือ หน้าที่ของภาษาในการเรียบเรียงตัวบทในบริบทสถานการณ์การใช้ภาษา หน้าที่นี้แสดงด้วยระบบความหลัก (Theme)

also for what is absent from them.” (Machin and Mayr, 2012: 105) กล่าวคือ การวิเคราะห์ชนิดของกระบวนการไม่ได้เพียงแค่เน้นสิ่งที่ปรากฏในตัวบท แต่ยังรวมถึงสิ่งที่ไม่ปรากฏในตัวบทด้วย

การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการต้องพิจารณาเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1) ตัวกระบวนการ (processes) แสดงด้วยคำกริยาและกลุ่มคำกริยาต่าง ๆ
- 2) ผู้ร่วมเหตุการณ์ (participants) ผู้กระทำและผู้รับการกระทำ ผู้ร่วมเหตุการณ์มักเป็นคน สิ่งต่าง ๆ หรือ ความคิดที่เป็นนามธรรมก็ได้
- 3) สภาพแวดล้อม (circumstances) แสดงด้วยกลุ่มคำกริยาวิเศษณ์ และกลุ่มคำบุพบท เป็นการให้รายละเอียดว่าเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร สภาพแวดล้อมนี้อาจปรากฏหรือไม่ก็ได้ ยกตัวอย่างประโยค “Soldiers killed three insurgents yesterday” จะเห็นได้ว่า “soldiers” เป็นผู้กระทำ (actor) ของกระบวนการฆ่า “killed” และผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำ (goal) คือ “three insurgents” ซึ่งเป็นผู้ถูกฆ่า ส่วน “yesterday” เป็นสภาพแวดล้อมคือเป็นบริบททางเวลาที่เหตุการณ์ได้เกิดขึ้น การวิเคราะห์ชนิดของกระบวนการนี้ จะเริ่มที่การระบุผู้ร่วมเหตุการณ์ (identify the participants) และหลังจากนั้นพิจารณาชนิดของกระบวนการ (process type) ที่ถูกใช้ (Simpson and Mayr, 2010: 66)

ยลลิตยได้จำแนกชนิดของกระบวนการออกเป็น 6 ชนิด ได้แก่ material mental behavioural verbal relational และ existential รายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (material processes)

กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (processes of doing) ส่วนใหญ่เป็นการกระทำที่เป็นรูปธรรม คือ มีผลของการกระทำที่ตามมา เช่น The police arrested the burglar. แต่ก็รวมถึงกระบวนการที่เป็นนามธรรมที่สื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบด้วย เช่น Price have fallen. หรือ She demolished my argument.

ผู้ร่วมเหตุการณ์หลักในกระบวนการนี้มี 2 ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ **ผู้กระทำ** เรียกว่า “Actor” และ**ผู้เป็นเป้าหมาย**ของการกระทำ เรียกว่า “Goal” หรือผู้ร่วมเหตุการณ์อาจมีเพียงผู้ร่วมเหตุการณ์เดียว คือ ผู้กระทำ (actor) เท่านั้นก็ได้ เช่น He walked away. หรือ กระบวนการนี้อาจมีกระบวนการที่เป้าหมายไม่ชัดเจน เช่น He arrived. หรือ The army advanced. เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับตัวกระบวนการที่มีผู้เป็นเป้าหมายชัดเจน เช่น The army attacked the village. อาจสื่อความหมายแตกต่างกัน นอกจากนี้อาจมีผู้ร่วมเหตุการณ์ที่เป็น**ผู้ได้รับผลประโยชน์ (beneficiaries)** เช่น He built the house for a customer. (ผู้เป็นเป้าหมายคือ “the house” ส่วนผู้ได้รับผลประโยชน์คือ “customer”) (Machin and Mayr, 2012: 106)

ในมุมมองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำ (actor) กับผู้เป็นเป้าหมาย (goal) อาจมีนัยสำคัญทางอุดมการณ์ กล่าวคือ ถ้าตัวผู้กระทำอาจถูกปิดบัง ทำให้เป็นฉากหลัง (backgrounded) หรืออาจถูกทำให้หายไปผ่านการใช้รูปแบบประโยคกรรม (passive voice) เช่น “One civilian was killed by security forces.” หรือประโยค “One civilian was killed during a bombing raid.” จะเห็นว่า ใครเป็นผู้กระทำหรือใครฆ่าพลเรือนไม่ปรากฏในประโยค หรืออาจมีการละเว้นผู้กระทำโดยสมบูรณ์ เช่น “One civilian was killed.” คือไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้ฆ่า หรืออาจใช้กระบวนการที่มีผู้ร่วมเหตุการณ์เดียว (one-participant process) คือเปลี่ยนจากคำกริยากรรมมาใช้คำกริยากรรม เช่น “One civilian die.” ทำให้การกระทำนี้ไม่ได้มีสาเหตุมาจากตำรวจ รูปแบบของชนิดกระบวนการโดยเฉพาะการควบคุมตัวผู้กระทำการนี้จะช่วยให้เราเห็นความสำคัญของภาษากับอำนาจ (Machin and Mayr, 2012: 110-111) สอดคล้องกับที่แฟร์คลัฟ (Fairclough, 2000: 163) กล่าวว่า “Agents can be omitted for various reasons – perhaps because they are obvious, but also perhaps as a way of obfuscating agency and responsibility.” กล่าวคือ เราต้องพิจารณาด้วยว่า “ใครเป็นผู้กระทำ และผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่ถูกปิดบัง”

นอกจากนี้ ฟาน ไดจ์ (van Dijk, 2000 อ้างถึงใน Machin and Mayr, 2012: 106) กล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยจะถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นผู้กระทำเมื่อทำสิ่งที่ไม่ดี และถูกนำเสนอเป็นผู้รับการกระทำเมื่อทำสิ่งที่เป็นด้านบวกหรือบางสิ่งที่ดีต่อด้านพวกเขา ตัวอย่าง “Muslim extremists demanded a change in the law.” จะเห็นว่าเมื่อชาวมุสลิมเรียกร้อง (demand) การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย “Muslim extremists” จะถูกนำเสนอเป็นผู้กระทำ ส่วนประโยค “The Muslim community was attacked.” จะเห็นได้ว่า “the Muslim community” ถูกนำเสนอเป็นผู้ถูกกระทำคือถูกโจมตี ส่วนใครเป็นผู้โจมตีนั้นไม่ปรากฏในประโยค

2. กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (mental processes)

กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (processes of sensing) ฮัลลิดีย์และแมตทีสเซน (Halliday and Matthiessen, 2004) แบ่งคำกริยาเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 1) กริยาเกี่ยวกับการรับรู้ (perception) เช่น see hear notice smell ฯลฯ
- 2) กริยาเกี่ยวกับความคิดและความเข้าใจ (cognition) เช่น think know expect understand doubt believe remember forget ฯลฯ
- 3) กริยาที่เกี่ยวกับความต้องการ (desideration) เช่น want wish intend agree refuse ฯลฯ
- 4) กริยาที่เกี่ยวกับอารมณ์ (emotion) เช่น like hate fear regret enjoy ฯลฯ

ผู้ร่วมเหตุการณ์ในกระบวนการนี้มี 2 ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ **ผู้ที่รู้สึกหรือรับรู้** ซึ่งมักเป็นคน เรียกว่า “Senser” และ **สิ่งที่รับรู้หรือสิ่งที่ทำให้รู้สึก** เรียกว่า “Phenomenon” กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกนี้ช่วยให้เราเข้าถึงความเข้าใจ ความรู้สึก หรือสภาวะต่าง ๆ ทางความคิดของผู้ร่วมเหตุการณ์ เช่น “Woman worry too much about their physical appearance.”

เมชินและเมเยอร์ (Machin and Mayr, 2012: 107-108) กล่าวว่าประธานของกระบวนการนี้อาจสื่อความคิดความรู้สึกตั้งต้นจากตัวเอง (focaliser) หรือ สะท้อน (reflector) การกระทำซึ่งจะให้มุมมองภายในเกี่ยวกับพวกเขาเอง วิธีการนี้ทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจความรู้สึกของบุคคลนั้นได้ อีกลักษณะหนึ่งคือ อาจสื่อความคิดความรู้สึกในฐานะปฏิกิริยาตอบสนอง (reactions) เมื่อมีปัจจัยอื่นมากระตุ้น เช่น “The marker was bewildered by the student’s essay.” จากตัวอย่างจะเห็นว่าประธาน (the marker) ทำใ้หึ่งง (bewildered) จากเรียงความของนักเรียน

สิ่งสำคัญคือตัวบทไม่ได้เพียงบอกเราว่าเราควรทำอะไร หรืออะไรเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังรวมถึงว่าผู้คนรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ (Machin and Mayr, 2012: 108; van Leeuwen, 2008: 56) นอกจากนี้ การใช้คำกริยาสื่อความคิดความรู้สึกต่างประเภทกันก็ให้ภาพที่แตกต่างกัน เช่น ในวาทกรรมโฆษณาผู้บริโภคมักถูกนำเสนอด้วยคำกริยา “desire need want” ในขณะที่ผู้ผลิตโฆษณาจะถูกนำเสนอว่า “think know understand” กล่าวคือ ผู้โฆษณาวางตำแหน่งของพวกเขาว่าเป็นผู้ที่สามารถเติมเต็มความต้องการของผู้บริโภคได้ (Machin and Mayr, 2012: 109)

3. กระบวนการที่สื่อพฤติกรรม (behavioural processes)

กระบวนการที่สื่อพฤติกรรมทั้งทางกายภาพและจิตใจ (processes of behaving) แสดงด้วยกริยา เช่น watch taste stare dream breathe cough smile laugh ฯลฯ ผู้ร่วมเหตุการณ์ในกระบวนการนี้มีผู้ร่วมเหตุการณ์เดียว คือ **ผู้มีพฤติกรรม** เรียกว่า “Behaver” กระบวนการนี้อยู่ระหว่างกระบวนการ material กับกระบวนการ mental เช่น คำกริยา “look at” “listen to” จัดเป็นกระบวนการที่สื่อพฤติกรรม ส่วนคำกริยา “see” “hear” จัดเป็นกระบวนการสื่อความคิดความรู้สึก (Simpson and Mayr, 2010: 67) แม้กระบวนการที่สื่อพฤติกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำ แต่ไม่เหมือนกับกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำโดยตรง คือไม่ได้เป็นผู้กระทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การกระทำในกระบวนการที่สื่อพฤติกรรมต้องเป็นสิ่งที่ตระหนักรู้ (conscious) เช่น The man laughed. หรือ The soldier watched. เป็นการกระทำ แต่สังเกตได้ว่า ไม่มีผู้เป็นเป้าหมายและผู้รับผลประโยชน์ของการกระทำ คือ ไม่ได้กระทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่มีพฤติกรรมเท่านั้น (Machin and Mayr, 2012: 109)

4. กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด (verbal processes)

กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด (processes of saying) แสดงด้วยคำกริยาที่เกี่ยวกับการพูดหรือคำที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน เช่น say talk ask explain report announce promise ฯลฯ ผู้ร่วมเหตุการณ์ในกระบวนการนี้มี 3 ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ 1) ผู้พูด เรียกว่า “Sayer” เป็นมนุษย์หรือสิ่งที่เสมือนมนุษย์ เช่น The teacher explained it again. หรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น The paper says it will rain. 2) ผู้ที่เป็นเป้าหมายของการพูด เรียกว่า “Receiver” เช่น They told me to leave at once. และ 3) สิ่งที่ถูกพูด เรียกว่า “Verbiage” เช่น They gave me a detailed account. หรือ I said that this wasn't true. (Simpson and Mayr, 2010: 67) เราสามารถพิจารณาว่าผู้ร่วมเหตุการณ์ใดที่ถูกนำเสนอในกระบวนการเหล่านี้ ผู้ที่มีเสียงปรากฏในสื่อ อาจเป็นผู้มีอำนาจมาก หรือสามารถเปิดเผยผู้กระทำการ (agency) เมื่อบางผู้ร่วมเหตุการณ์ ถูกนำเสนอในฐานะผู้กระทำที่มีเป้าหมายในกระบวนการ material ในขณะที่ผู้ร่วมเหตุการณ์อื่น ถูกนำเสนอแค่เป็นผู้คิดหรือผู้พูด (Machin and Mayr, 2012: 110)

อย่างไรก็ตาม ชนิดกระบวนการประเภทเดียวกันอาจใช้เพื่อสื่อความหมายต่างกัน เช่น เมื่อผู้ร่วมเหตุการณ์ที่ไม่มีอำนาจกลับปรากฏเสียงหรือกระบวนการที่เกี่ยวกับการพูดมาก อาจสื่อให้เห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังจะเห็นได้จาก เมซินและเมเยอร์ (Machin and Mayr, 2012: 118-121) ได้วิเคราะห์ชนิดกระบวนการในการรายงานข่าวเหตุการณ์การแสดงความไม่พอใจของชาวมุสลิม เกี่ยวกับแซนด์วิชแฮมในหนังสือพิมพ์ The Daily Mail ในตัวบทส่วนใหญ่มักพบคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับการพูด (verbal processes) ซึ่งเป็นการใช้คำศัพท์มากเกินไป (overlexicalisation) เช่น “insisting that their human right were breached” “They later complained to prison officers on duty” “Some claim they were still filled with boiled ham” และ “He claimed that some inmates were so hungry they ended up eating the sandwiches” จะเห็นได้ว่า “เสียง” ของนักโทษมีมาก ในขณะที่ไม่พบกระบวนการเกี่ยวกับการพูดของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบได้กระทำผิดพลาด โดยมีแซนด์วิชแฮมให้นักโทษมุสลิมในระหว่างเดือนรอมฎอน ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้นักโทษไม่พอใจ การนำเสนอข่าวมักพบกระบวนการเกี่ยวกับคำกริยาเสนอการกระทำของชาวมุสลิมและความก้าวร้าวทางความคิด ขณะที่การกระทำของราชทัณฑ์มีแสดงน้อย (downplayed)

5. กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สิ่งหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง (relational processes)

กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ (processes of being) ที่สิ่งหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย คือ 1) กระบวนการระบุหรือนิยาม เรียกว่า “*identifying*” แสดงด้วย

คำกริยา be และกริยาที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกัน ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ **สิ่งที่ถูกระบุหรือถูกนิยาม** เรียกว่า “Token” และ**สิ่งที่ระบุหรือนิยาม** เรียกว่า “Value” 2) **กระบวนการบรรยายคุณสมบัตินี้** เรียกว่า “*attributive*” ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ **ผู้มอบคุณสมบัติ** เรียกว่า “Carrier” และ **คุณสมบัตินี้** เรียกว่า “Attribute” เช่น My brother is tall. (Carrier คือ my brother ส่วน Attribute คือ tall)

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างสองกระบวนการนี้คือ กระบวนการ identifying สามารถสลับที่ (reversible) ได้ เช่น Sarah is the leader. (Token คือ Sarah ส่วน Value คือ the leader) สามารถสลับที่ได้เป็น The leader is Sarah. ในขณะที่กระบวนการ attributive เช่น Sarah is wise. ไม่สามารถสลับที่ได้เป็น Wise is Sarah. (Halliday and Matthiessen, 2004: 215)

6. กระบวนการที่สื่อการมีอยู่ (existential processes)

กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (processes of existing) แสดงด้วยคำกริยา be และคำกริยาในทำนองเดียวกัน เช่น exist arise occur ฯลฯ และผู้ร่วมเหตุการณ์มีเพียงบทบาทเดียว คือ **สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้น** เรียกว่า “Existent” โดยทั่วไปมักขึ้นต้นด้วย there is/there are เช่น There was an attack. (Existent คือ an attack) จากตัวอย่างสื่อเพียงว่ามีการโจมตีเกิดขึ้น แต่ปิดบังผู้กระทำ ไม่ได้กล่าวถึงผู้อยู่เบื้องหลังของการโจมตี (Machin and Mayr, 2012: 110)

นอกจาก ตัวกระบวนการและผู้ร่วมเหตุการณ์ อาจมีสภาพแวดล้อม (circumstances) เป็นการให้รายละเอียดว่าเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร

ในมุมมองวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ กลวิธีทางภาษาเพื่อการนำเสนอการกระทำ (action) อาจไม่ปรากฏในตัวกระบวนการ แต่มาปรากฏในสภาพแวดล้อม (circumstance) ได้ เช่น ในบุพบทวลี (prepositional phrases) และในอนุประโยค (subordinate clause) สภาพแวดล้อมเหล่านี้สามารถเป็นเครื่องมือทำให้การกระทำบางอย่างเป็นฉากหลัง (background) และทำให้สิ่งอื่นโดดเด่น (foreground) ขึ้นมา ในบุพบทวลี ยกตัวอย่าง “We bought it for them.” (บุพบทวลีคือ for them) หรือ “Boy stabbed at school.” (บุพบทวลีคือ at school) ส่วนในอนุประโยค (subordinate clause) “I paid the shopkeeper when I felt the shop.” (อนุประโยคคือ when I felt the shop) (Machin and Mayr, 2012: 114)

ริชาร์ดสัน (Richardson, 2007: 208) กล่าวว่า ในการวิเคราะห์พาดหัวข่าวมักพบว่า บุพบทวลีจะถูกใช้เพื่อลดความรับผิดชอบการกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้บุพบท “in” แทนที่ “by” ซึ่งอาจมีผลด้านอุดมการณ์ ยกตัวอย่างประโยค “Children killed in US assault.”

(Guardian, 2 April 2003) ประเด็นแรกที่ควรพิจารณาคือทำไมตัวบทไม่เลือกใช้บุพบท by ทั้ง ๆ ที่เหมาะสมกับประโยคมากกว่า อีกทั้งเมื่อใช้รูปประโยคนี้ทำให้ “Children killed” เป็นจุดเน้นหลัก ส่วนคนที่อยู่เบื้องหลังการฆ่าเป็นสิ่งที่ไม่ได้เน้น (de-emphasized) ผ่านการใช้บุพบทวลี อย่างไรก็ตาม นักข่าวสามารถเลือกถ่ายถอดเหตุการณ์เดียวกันด้วยรูปประโยคอื่นได้ เช่น “US kill children in assault.” หากใช้รูปประโยคนี้ “US kill children” จะเป็นจุดเน้นหลัก ซึ่งแสดงถึงความรับผิดชอบของการกระทำชัดเจน โดยมี “US” เป็นผู้กระทำในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ “kill” และมี “children” เป็นเป้าหมายของการกระทำ ส่วนบุพบทวลี “in assault” เป็นเพียงการให้รายละเอียดและบริบทของสิ่งที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าการใช้รูปประโยคหลังนี้ง่าย กระชับ และเหมาะกับพื้นที่ของการพาดหัวข่าว แต่ผู้ผลิตตัวบทไม่ได้เลือกใช้ จึงอาจสื่อให้เห็นว่าพยายามหลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับกองทัพสหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ เมชินและเมเยอร์ (Machin and Mayr, 2012: 119) ยกตัวอย่างการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการในการรายงานข่าวเหตุการณ์การแสดงความไม่พอใจของชาวมุสลิมเกี่ยวกับแซนด์วิชแฮม ในหนังสือพิมพ์ The Daily Mail พบว่าในตัวบทเลือกนำเสนอเหตุการณ์ว่า “Muslim prisoners sue for millions after they were offered ham sandwiches for Ramadan.” กล่าวคือ นักโทษมุสลิมถูกนำเสนอให้มีบทบาทเด่น (foreground) ดังในประโยค “Muslim prisoners sue for millions” ซึ่งมีคำกริยา “sue” (ฟ้องร้อง) ในกระบวนการ material ส่วนอนุประโยค “after they were offered ham sandwiches for Ramadan” ถูกนำเสนอให้เป็นฉากหลัง (background) คือเป็นสภาพแวดล้อม (circumstance) การใช้รูปประโยคแบบนี้ทำให้สาเหตุที่ชาวมุสลิมฟ้องร้องเป็นฉากหลัง สื่อให้เห็นภาพด้านลบของมุสลิม หากตัวบทเลือกใช้ประโยค “After they were offered ham sandwiches for Ramadan Muslim prisoners sue for millions.” ก็จะทำให้สมเหตุสมผล (reasonable) มากกว่า สอดคล้องกับที่ฟาน ไคก์ (van Dijk, 1991: 215-216) กล่าวว่า การกระทำที่เป็นด้านลบของสมาชิกภายในกลุ่มจะถูกลด (reduced) โดยนำไปวางส่วนหลังของประโยค

ในการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการอาจพิจารณาร่วมกับผู้ร่วมเหตุการณ์ (participants) ที่ปรากฏในประโยค หรือที่เรียกว่าผู้แสดงทางสังคม (social actors) (van Leeuwen, 2008) (ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดนี้ให้หัวข้อ 2.1.1.2) เช่น พิจารณาว่าผู้ร่วมเหตุการณ์เป็นผู้กระทำ (activated) หรือผู้ถูกกระทำ (passivated) ยกตัวอย่าง งานวิจัยของเมชินและทอร์นบอร์โรว์ (Machin and Thornborrow, 2006) แสดงให้เห็นว่า ในนิตยสารผู้หญิงจัดวางภาพตนว่า “Fun, Fearless, Female” คือมีอำนาจ มีอิสระ และสนับสนุนให้ผู้หญิงออกไปข้างนอกเพื่อประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตัวบทพบว่า ผู้หญิงปรากฏลักษณะของ

ผู้กระทำสูงมาก แต่ในรูปแบบชนิดกระบวนการที่สื่อพฤติกรรม (behavioural) กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (mental) และกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (material) ที่ไม่ปรากฏเป้าหมาย ดังจะเห็นได้จากคำกริยา เช่น “want” “feel” “hope” “worry” “walk” “watch” “read” สอดคล้องกับ งานวิจัยของไรเดอร์ (Ryder, 1999 อ้างถึงใน Machin and Mayr, 2012: 111) ศึกษาผู้หญิงในนวนิยายโรมานติก พบว่าตัวละครเอกหญิงไม่ปรากฏในกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (material) ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในโลก หรือเป็นการกระทำที่มีผู้รับผลประโยชน์ (beneficiaries) ดังจะเห็นได้จาก “She moved languidly about.” “She sat upright and quiet.” และพบว่ามักถูกนำเสนอบทบาทเป็นผู้ถูกกระทำมากกว่าผู้กระทำ ในทางตรงกันข้ามตัวละครเอกชายมักนำเสนอในบทบาทผู้กระทำ

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการของฮัลลีย์มาใช้ในงานวิจัย เพราะจะทำให้เราทราบว่าผู้พูดต้องการถ่ายทอดเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างไร ชนิดกระบวนการที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้ทำให้เราสามารถมองเห็นความหมายที่ผู้ผลิตต้องการสื่อหรืออุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดเรื่องการสื่อผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของ ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) มาใช้ร่วมกันโดยการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะทำให้เห็นว่าผู้ที่มีบทบาทในเหตุการณ์ถูกนำเสนอในลักษณะใด ดังจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

2.1.1.2 แนวคิดเรื่องผู้แสดงทางสังคม (representation of social actors)

ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) ได้นำแนวคิดชนิดกระบวนการ (transitivity) ของฮัลลีย์ มาพัฒนาให้ครอบคลุมมากขึ้นเป็นแนวคิดเรื่องการสื่อผู้แสดงทางสังคม (social actors) เนื่องจากฟาน ลีอูเวนสังเกตความแตกต่างระหว่างความหมายทางภาษาและความหมายทางสังคม ยกตัวอย่าง “the report confirms ...” เมื่อพิจารณาประโยคนี้ตามแนวคิดของฮัลลีย์จะจัดอยู่ในกระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด (verbal processes) ที่มีผู้พูด (sayer) คือ “the report” แต่ฟาน ลีอูเวนตั้งข้อสังเกตว่า แม้ประโยคนี้จะไม่มีการพูดที่เป็นมนุษย์ แต่ก็อ้างถึงผู้แสดงทางสังคม (social actors) ในบทบาทผู้พูด (sayer) ของ “the report” ได้ ประโยคลักษณะนี้มักพบในปริบทผู้กล่าวถ้อยคำที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ

สอดคล้องกับ เมชินและเมเยอร์ (Machin and Mayr, 2012: 77-78) ที่กล่าวถึงความแตกต่างของสองประโยคด้านล่าง คือ

- 1) Muslim man arrested for fraudulently claiming benefits.
- 2) Father of two daughters arrested for fraudulently claiming benefits.

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีตัวเลือกทางภาษาอื่นในการกล่าวถึง เช่น “an Asian man” “a British man” “a local office worker” “a man named Mazar Hussein” ฯลฯ แต่ละตัวเลือกอาจสะท้อนลักษณะทางกายภาพ จุดประสงค์ทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างกันในประโยคแรกเลือกกล่าวถึง “Muslim man” คือเน้น “ความเป็นอื่น” สื่อให้เห็นว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งเป็นปัญหา เพราะหลังจากเหตุการณ์ระเบิดระบบขนส่งในเมืองลอนดอน ปี ค.ศ. 2005 ชาวมุสลิมมักถูกนำเสนอผ่านข่าวโดยเน้นไปที่การคุกคามประเทศอังกฤษและต่อต้านวัฒนธรรมที่มีคุณค่า (Richardson, 2007) ผู้กระทำในเหตุการณ์นี้เกิดที่อังกฤษ พาดหัวข่าวสามารถระบุได้ว่าเขาเป็นคนอังกฤษ แต่การระบุเช่นนี้จะทำให้เขาเป็นส่วนหนึ่งของพวกเรา (one of us) ส่วนประโยคที่สองใช้คำว่า “Father of two daughters” เป็นการทำให้มีลักษณะของมนุษย์ การอ้างถึงความเป็นพ่อทำให้ชายคนนี้เป็นส่วนหนึ่งของพวกเรา ผลประการหนึ่งที่เป็นไปได้คือ ผู้อ่านอาจเห็นว่าการกระทำผิดในกรณีนี้เป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจได้ เนื่องจากชายคนนั้นกำลังต่อสู้เพื่อดูแลลูกของเขา จะเห็นได้ว่า ผู้สื่อสารมีชุดตัวเลือกเสนอในการนำเสนอคนหรือกลุ่มคนต่าง ๆ กล่าวคือ ไม่มีภาษาใดจะเป็นกลางในการนำเสนอผู้คน และตัวเลือกทั้งหมดจะทำหน้าที่รับใช้บางแง่มุมของอัตลักษณ์ซึ่งเชื่อมโยงกับประเพณีวาทกรรม (Machin and Mayr, 2012; van Leeuwen, 2008)

ฟาน ลีอูเวนจึงได้เสนอรายการของความหมายในเชิงสังคม (socio-semantic inventory) โดยเน้นการศึกษาการแบ่งประเภททางสังคมวิทยามากกว่าการแบ่งประเภททางภาษา ทั้งนี้เพื่อช่วยให้การอธิบายทางการเลือกของการอ้างอิงเป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ แนวคิดนี้จะแสดงวิธีการที่ผู้แสดงทางสังคม (social actors) ถูกนำเสนอ มีรายละเอียดดังนี้

1. การไม่ปรากฏ (exclusion)

การไม่ปรากฏ คือ การไม่ปรากฏคำอ้างอิงผู้แสดงทางสังคม (social actors) ในตัวบท การไม่ปรากฏรูปเป็นสิ่งที่สำคัญในการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ เพราะอาจสื่อให้เห็นความหมายที่ซ่อนอยู่ได้ ยกตัวอย่าง การรายงานข่าวเกี่ยวกับการก่อจลาจล (riots) ในหนังสือพิมพ์ Times และ Rhodesian Herald ช่วงปี พ.ศ. 1975 ตำรวจได้ถูกแยกออกไปในเหตุการณ์ที่พวกเขาเปิดฉากยิงและฆ่าผู้ประท้วง สิ่งนี้คือการปิดบัง (suppression) ข้อเท็จจริงที่ว่า การปกครองของคนผิวขาวใช้ความรุนแรงและการคุกคามข่มขู่ การปิดบังนี้เป็นการหาประโยชน์ส่วนตัว การปกครองของคนผิวขาวถูกนำเสนอว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนความเจริญก้าวหน้า ขจัดความขัดแย้งและสิ่งไม่ดีในสังคม (Trew, 1979: 106 อ้างถึงใน van Leeuwen, 2008: 28-29) เมื่อมีการกระทำที่เกี่ยวข้อง เช่น การฆ่าผู้ประท้วง แต่บางส่วนหรือทั้งหมดของผู้กระทำ เช่น ตำรวจ ถูกแยกออกไปและการไม่ปรากฏรูปนี้ได้ทิ้งร่องรอยไว้ เราก็สามารถหาคำตอบได้ว่า “ใครเป็นคนฆ่า” หรือ “ใครที่ถูกฆ่าตาย” แม้ว่าตัวบทไม่ได้ให้คำตอบก็ตาม

การไม่ปรากฏ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ (van Leeuwen, 2008: 28-32) คือ

1.1) การไม่ปรากฏแบบปิดบัง (suppression) คือผู้แสดงทางสังคมจะถูกกีดกันออกไปอย่างสิ้นเชิง ไม่ถูกอ้างถึงในตัวบท

1.2) การไม่ปรากฏแบบเป็นฉากหลัง (backgrounding) คือผู้แสดงทางสังคมอาจจะไม่ถูกกล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำนั้น ๆ แต่จะถูกกล่าวถึงในส่วนอื่นของตัวบท และเราสามารถอนุมานได้ว่าเขาเป็นใคร แม้จะไม่ได้ถูกแยกออกไปอย่างสิ้นเชิงแบบลักษณะแรก แต่ก็ถือว่าเป็นการลดความสำคัญของผู้แสดงทางสังคมให้ถูกผลักออกไปอยู่เบื้องหลัง

ยกตัวอย่าง “Globalisation is now affecting all national economies.” (Machin and Mayr, 2012: 85) จะเห็นได้ว่าผู้กระทำในประโยคหายไป กล่าวคือ โลกาวัดนี้ไม่ใช่สิ่งที่มีอำนาจสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ แต่มีสาเหตุมาจากองค์กรขนาดใหญ่ เช่น องค์กรการค้าโลก ธนาคารโลก หรือ “In Japan similar concerns are being expressed about a mere trickle of Third World immigrants.” (van Leeuwen, 2008: 29) จะเห็นว่าตัวบทบอกว่า ความกังวลถูกแสดงออกมา แต่ไม่ได้บอกว่าใครเป็นผู้แสดงความรู้สึกนี้ออกมา หรือประโยค “The door of the playhouse opened, and the teacher looked in.” (van Leeuwen, 2008: 29) จะเห็นว่า เป็นการกระทำที่มีผู้กระทำเป็นมนุษย์ คือ “teacher” ผู้เปิดประตูเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่การไม่ปรากฏแบบละผู้กระทำ (agentive participant) ของตัวบทนี้ อาจทำให้ผู้อ่านมองว่าการที่ประตูเปิดและการล่องล้าเข้ามาของครูในห้องนั่งเล่นเด็กเป็นเพราะแรงลมซึ่งเป็นธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

2. การจัดสรรบทบาท (role allocation)

ผู้แสดงทางสังคมอาจถูกนำเสนอเป็น “ผู้กระทำ” (actor) ในบทบาทผู้กระทำ (active role) หรือ “ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำ” (goal) ในบทบาทผู้รับการกระทำ (passive role) ยกตัวอย่าง “Children seek out aspects of commercial television as a consolidation and confirmation of their everyday lives.” จะเห็นว่า “children” มีบทบาทเป็นผู้กระทำ ส่วน “television” มีบทบาทผู้รับการกระทำ ในขณะที่ประโยค “Television affects children’s sex-role attitudes.” จะเห็นว่า “television” มีบทบาทผู้กระทำ ส่วน “children” มีบทบาทเป็นผู้รับการกระทำ นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต้องพิจารณาว่าทำไมในวาทกรรม 2 ประเภ่นี้จึงนำเสนอความสัมพันธ์นี้แตกต่างกัน (van Leeuwen, 2009: 282) การจัดสรรบทบาทแบ่งได้เป็น 2 ประเภท (van Leeuwen, 2008: 32-35) ดังนี้

2.1) การเป็นผู้กระทำ (activation)

การเป็นผู้กระทำ คือ ผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอเป็นผู้กระทำ และเป็นแรงผลักดันแบบพลวัต (dynamic forces) ของกิจกรรมนั้น ๆ ประเภทนี้พิจารณาจากบทบาทของผู้มีส่วนร่วมทางไวยากรณ์ (grammatical participant role) ในโครงสร้างชนิดกระบวนการที่ผู้แสดงทางสังคมเป็นผู้กระทำ เช่น ผู้กระทำ (actor) ในกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (material processes) ผู้มีพฤติกรรม (behavior) ในกระบวนการที่สื่อพฤติกรรม (behavioral processes) ผู้ที่รู้สึกหรือรับรู้ (senser) ในกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (mental processes) และผู้พูด (sayer) ในกระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด (verbal processes) (Halliday, 1985)

ยกตัวอย่าง “They felt “besieged” by immigration.” (van Leeuwen, 2008: 33) จะเห็นว่า “they” (ซึ่งคือ Australians) เป็นผู้ที่รู้สึกในกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก “feel” ส่วน “immigration” กระตุ้นให้เกิดการปิดล้อม “besiege” ส่วนประโยค “[Eighty] young white thugs attacked African street vendors.” จะเห็นว่า “young white thugs” เป็นผู้กระทำ และ “African street vendors” เป็นผู้รับการกระทำ กล่าวคือ ในประเทศออสเตรเลียผู้อพยพจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำและคุกคาม ในขณะที่พวกเรา (us) จะเป็นผู้ที่รู้สึกหรือรับรู้ (senser) ในกระบวนการนั้น

2.2) การเป็นผู้รับการกระทำ (passivation)

การเป็นผู้รับการกระทำ คือ ผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอเป็นผู้ที่ประสบ (undergoing) ของกิจกรรม หรือเป็นผู้ได้รับของกิจกรรมนั้น ๆ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.2.1) ผู้รับการกระทำในฐานะผู้เป็นเป้าหมาย (subjected) คือ ถูกปฏิบัติเหมือนเป็นวัตถุในการนำเสนอ เช่น ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำ (goal) ในกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (material processes) สิ่งที่ได้รับหรือสิ่งที่ทำให้รู้สึก (phenomenon) ในกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (mental processes) ผู้มีคุณสมบัติ (carrier) ในกระบวนการบรรยายคุณสมบัติ (attributive processes) (Halliday, 1985) ยกตัวอย่าง “Australia was bringing in about 70,000 migrants a year.” (van Leeuwen, 2008: 34) จะเห็นว่า “about 70,000” เป็นเป้าหมายของการกระทำ “bringing in”

2.2.2) ผู้รับการกระทำในฐานะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ (beneficialized) คือ ผู้ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำในลักษณะที่เป็นบวกหรือลบ เช่น ผู้รับในกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (material processes) ผู้เป็นเป้าหมายของการพูด (receiver) ในกระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด (verbal processes) (Halliday, 1985: 132-133 อ้างถึงใน van Leeuwen, 2008: 34) ยกตัวอย่าง “[Twenty-two thousand] Hong Kong Chinese arrived last year, bringing

bulging wallet to cities like Vancouver.” (van Leeuwen, 2008: 34) จะเห็นว่า “cities like Vancouver” เป็นผู้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ “bringing”

3. การอ้างถึงแบบระบุทั่วไป (genericization) และการอ้างถึงแบบระบุเจาะจง (specification)

ผู้แสดงทางสังคมสามารถถูกนำเสนอ 2 วิธี ได้แก่ การอ้างถึงแบบระบุทั่วไป (generic reference) และการอ้างถึงแบบระบุเจาะจง (specific reference) (van Leeuwen, 2008: 35-36) กล่าวคือ อาจถูกนำเสนอแบบเหมารวม ทำให้เห็นว่าเป็นลักษณะทั่วไปด้วยการอ้างถึงชนชั้นทางสังคม หรือเป็นการนำเสนอแบบระบุเจาะจงคือระบุตัวตนของบุคคลลงไป บูร์ดีเยอ (Bourdieu, 1986 อ้างถึงใน van Leeuwen, 2008: 35) กล่าวว่า การอ้างถึงตัวบุคคลเชื่อมโยงกับวิถีปฏิบัติ ค่านิยมที่อยู่เบื้องหลังของแต่ละชนชั้น ยกตัวอย่าง หนังสือพิมพ์ของชนชั้นกลาง (middle class) มักจะอ้างถึง “ตัวแทนรัฐบาลและผู้เชี่ยวชาญ” แบบเจาะจง และอ้างถึง “ประชาชน” แบบทั่วไป ในทางตรงกันข้าม หนังสือพิมพ์ของชนชั้นกรรมาชีพ (working class) “ประชาชน” มักจะถูกอ้างถึงโดยการเจาะจง ความแตกต่างของผู้แสดงทางสังคมที่ถูกนำเสนออาจต่างกันเพราะสื่อที่มีจุดยืนแตกต่างกัน

การอ้างถึงแบบระบุทั่วไปอาจพิจารณาได้หลายประการ ยกตัวอย่าง พหูพจน์ที่ไม่มีคำนำหน้านาม (article) เอกพจน์ที่มีคำนำหน้านามที่กำหนดแน่ชัด (definite article) เช่น “the” เอกพจน์ที่มีคำนำหน้านามที่ไม่กำหนดแน่ชัด (indefinite article) เช่น “a an” การอ้างอิงแบบเหมารวมมีบทบาทสำคัญในการสร้าง (establish) ความเป็นพวกเขา (them) พวกเรา (us) ยกตัวอย่าง “Non-European immigrants make up 6.5 percent of the population.” จะเห็นว่า “European” คือพวกเรา และ “Non-European” คือพวกเขา (Wodak, 1997 อ้างถึงใน van Leeuwen, 2009: 282) หรือเปรียบเทียบความแตกต่างของสองประโยคนี้ “A man, Mazar Hussein, challenged police today.” และ “A Muslim man challenged police today.” (Machin and Mayr, 2012: 81) จะเห็นได้ว่าในประโยคหลัง บุคคลที่ทำทนายตำรวจถูกนำเสนอแบบกล่าวรวม คือ “Muslim” การกล่าวถึงแบบเหมารวมนี้สื่อให้เห็นว่ามุสลิมเป็นปัญหาของสหราชอาณาจักร ทั้งนี้เป็นพวกหัวรุนแรงและเกี่ยวข้องกับความเป็นอื่น ซึ่งสื่อให้เห็นการเหยียดเชื้อชาติในหนังสือพิมพ์

4. การอ้างอิงแบบรวมกลุ่ม (assimilation)

การอ้างอิงแบบรวมกลุ่ม คือ ผู้แสดงทางสังคมถูกอ้างอิงถึงเป็นกลุ่มของบุคคล (groups of individuals) ทำให้มองว่ามีลักษณะเหมือนกัน แบ่งได้ 2 ประเภท (van Leeuwen, 2008: 37-38) คือ

1) การอ้างอิงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ (aggregation)

การรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจในการควบคุมสังคม กล่าวคือ วิธีการประเภทผลสำรวจความคิดเห็น การวิจัยตลาด ฯลฯ จะถูกนำมาใช้เพื่อควบคุม วิถีปฏิบัติทางสังคมและความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ประเภทนี้พิจารณาจากคำแสดงปริมาณของผู้ร่วมเหตุการณ์ คือ นำเสนอผู้ร่วมเหตุการณ์ในเชิง “สถิติ” เช่น คำบอกปริมาณที่ชี้เฉพาะ (definite quantifiers) หรือคำบอกปริมาณที่ไม่ชี้เฉพาะ (indefinite quantifiers) ยกตัวอย่าง “forty percent of Australians” ในประโยค “Forty percent of Australians were born overseas.” หรือ “a number of critics” ในประโยค “A number of critics want to see our intake halved to 70,000.” (van Leeuwen, 2008: 38)

2) การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม (collectivization)

ประเภทนี้พิจารณาจากคำนามพหูพจน์ (plural nouns) คำนามมวลสาร (mass nouns) คำนามบอกหมวดหมู่ (collective nouns) หรือคำที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น “crew” “staff” “community” ฯลฯ เช่น “Australians” ในประโยค “Australians tend to be sceptical about admitting “Muslims”

ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008: 38) ยกตัวอย่าง วาทกรรมเกี่ยวกับผู้อพยพในออสเตรเลียว่า ประชาชนในประเทศออสเตรเลียจะถูกนำเสนอแบบการอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม เช่น “Australia” “this nation” “the community” กล่าวคือ ประชาชนจะถูกนำเสนอว่ามีลักษณะเหมือนกัน (homogeneous) เป็นกลุ่มของคนส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้อพยพจะถูกนำเสนอแบบการรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณไม่ใช่เพียงแต่ทำให้การประเมินค่าทางเศรษฐกิจ “สมเหตุสมผล” เท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้อพยพเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ประชาชนออสเตรเลียต้องกลัว

5. การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน (association) และการอ้างอิงแบบเป็นคนละกลุ่ม (dissociation)

ผู้แสดงทางสังคมจะถูกนำเสนอเป็นกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกัน ยกตัวอย่างประโยค “They believed that the immigration program existed for the benefit of politicians, bureaucrats, and the ethnic minorities, not for Australians as a whole.” จะเห็นว่า กลุ่มของนักการเมือง (politicians) ข้าราชการ (bureaucrats) และชนกลุ่มน้อย (ethnic minorities)

เชื่อมโยงเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่คนละฝ่ายกับผลประโยชน์ของชาวออสเตรเลียทั้งหมด (Australians as a whole) แทนที่กลุ่มนี้จะถูกนำเสนอถึงความมีเสถียรภาพและความเป็นสถาบัน กลับถูกนำเสนอเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจงเท่านั้น ในกรณีนี้บทบาทของพวกเขาคือผู้ได้รับผลประโยชน์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอพยพ (van Leeuwen, 2008: 38-39)

6. การอ้างถึงแบบไม่ระบุแน่ชัด (indetermination) และการอ้างถึงแบบแบ่งแยก (differentiation)

การอ้างถึงแบบไม่ระบุแน่ชัด คือ ผู้แสดงทางสังคมนั้น ๆ ถูกนำเสนอแบบไม่ระบุแน่ชัด หรือถูกนำเสนอแบบไม่ได้เฉพาะเจาะจง ตัวบทนำเสนอพวกเขาในฐานะเป็นบุคคลหรือกลุ่ม “นิรนาม” ที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้อ่าน ประเภทนี้พิจารณาจากการใช้สรรพนามที่ไม่ชี้เฉพาะ (indefinite pronouns) เช่น “somebody” “someone” “some” “some people” หรือบางครั้งอาจเป็นผู้มีอำนาจที่ไม่ได้ระบุแน่ชัดก็ได้ เช่น “They won’t let you go to school until you’re five years old.” จะเห็นว่า “they” เป็นการอ้างถึงผู้แสดงทางสังคมแบบไม่ระบุแน่ชัด ไม่รู้ว่าใคร แต่มีอำนาจในการบังคับ (van Leeuwen, 2008: 40) หรือ “Some people believe that globalization is a bad thing.” (Machin and Mayr, 2012: 83) จะเห็นได้ว่า อดีต นายกรัฐมนตรีอังกฤษ โทนี แบลร์ ใช้การนำเสนอว่า “some people” เพื่อหลีกเลี่ยงข้อจำกัดหรือรายละเอียดต่างๆ สิ่งนี้ช่วยให้แสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งได้ง่าย

ส่วนอีกประเภทคือ การอ้างถึงแบบแบ่งแยก (differentiation) คือการแบ่งแยกความแตกต่างของแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มออกจากคนอื่น หรือกลุ่มอื่นที่คล้ายกัน เช่น สร้างความแตกต่างระหว่าง “ตนเอง” (self) กับ “ผู้อื่น” (other) หรือระหว่าง “พวกเรา” (us) กับ “พวกเขา” (others) (van Leeuwen, 2008: 40)

7. การอ้างถึงแบบระบุชื่อ (nomination) และการอ้างถึงแบบระบุหมวดหมู่ (categorization)

การอ้างถึงแบบระบุชื่อ คือ ผู้แสดงทางสังคมถูกระบุตัวตนโดยการเรียกชื่อ ส่วนการอ้างถึงแบบระบุหมวดหมู่ คือผู้แสดงทางสังคมถูกอ้างถึงด้วยหน้าที่ที่มีส่วนร่วมกับบุคคลอื่น ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้แสดงทางสังคมในวาทกรรมถูกนำเสนอแบบระบุชื่อหรือการระบุหมวดหมู่ ยกตัวอย่าง หนังสือพิมพ์ของชนชั้นกลาง (middle class) จะระบุชื่อเฉพาะผู้มีสถานภาพสูง เช่น รัฐมนตรี ในขณะที่ในเหตุการณ์เดียวกันของหนังสือพิมพ์ชนชั้นกรรมาชีพ (working class) จะระบุชื่อของประชาชนทั่วไป หรือสื่อเองก็มีวิธีระบุชื่อของผู้ชายและผู้หญิงที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จะระบุ

สถานภาพเฉพาะกรณีของผู้หญิงเท่านั้น หรือ มักอ้างถึงเจ้าหน้าที่ผู้หญิงว่า “a captain” มากกว่า การระบุชื่อ

การระบุชื่อนี้สังเกตได้จากการใช้คำนามชี้เฉพาะ (proper nouns) ซึ่งอาจจะเป็น คำเรียกแบบทางการ กึ่งทางการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้ และอาจจะมีการใช้คำนำหน้าชื่อ ทั้งคำ แสดงความยกย่อง (honorification) เช่น ยศ ตำแหน่ง ฯลฯ หรือคำแสดงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล หรือเครือญาติ (affiliations) (van Leeuwen, 2008: 40-41)

8. การอ้างถึงแบบระบุหน้าที่ (functionalization) และการอ้างถึงแบบระบุตัวตน (identification)

การอ้างถึงแบบระบุหน้าที่คือ ผู้แสดงทางสังคมถูกเรียกในแง่ของกิจกรรม หรือในแง่ของสิ่งที่ทำ เช่น อาชีพ ตำแหน่ง สังเกตได้จากการใช้คำเติมท้าย เช่น “-er” “-ant” “-ent” “-ian” “-ee” “-eer” หรือ การรวมกับคำ เช่น “man” “woman” “person” “people”

การอ้างถึงแบบระบุตัวตนคือ ผู้แสดงทางสังคมถูกระบุตัวตนทางสังคมในแง่ของสิ่งที่พวกเขาเป็นซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือเปลี่ยนแปลงได้ยาก แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) **การอ้างถึงแบบระบุชั้นทางสังคม (classification)** สังเกตได้จากการแสดงสถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น อายุ เพศ เพศสภาพะ ถิ่นกำเนิด ฐานะ เชื้อชาติ ศาสนา หรือการแสดงสถานะทางสังคม เช่น ฐานะ ชนชั้น 2) **การอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (relational identification)** คือ การแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือความสัมพันธ์ทางหน้าที่การงาน เช่น พ่อ แม่ ลูก ป้า น้า ฯลฯ 3) **การอ้างถึงแบบระบุลักษณะทางกายภาพ (physical identification)** คือการแสดงลักษณะทางกายภาพ เป็นการกล่าวถึงบุคลิกลักษณะ เช่น สีมม สีผิว รูปร่าง หน้าตา ฯลฯ

ส่วนการอ้างถึงแบบประเมินค่า (appraisement) คือผู้แสดงทางสังคมถูกเรียกด้วยการประเมินไปในทางที่ดีหรือไม่ดี รักหรือเกลียด ชื่นชมหรือสงสาร สังเกตได้จากคำนามและสำนวนที่แสดงถึงการประเมินค่า เช่น “the darling” “the bastard” “the wretch” เป็นต้น

9. การอ้างถึงแบบระบุตัวบุคคล (personalization) และการอ้างถึงแบบไม่ระบุตัวบุคคล (impersonalization)

การอ้างถึงแบบระบุบุคคลโดยตรงคือ ผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอเป็นมนุษย์ สังเกตได้จาก บุรุษสรรพนาม (personal pronouns) หรือสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ (possessive pronouns) ชื่เฉพาะ (proper names) หรือคำนามซึ่งหมายถึงคุณลักษณะที่เป็นมนุษย์ (van Leeuwen, 2008: 46)

ส่วนการอ้างถึงแบบไม่ระบุบุคคลโดยตรงคือ ผู้แสดงทางสังคมไม่ได้ถูกนำเสนอในฐานะมนุษย์ สังเกตได้จากค่านามที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรมที่ไม่รวมคุณลักษณะทางความหมายของ “มนุษย์” แบ่งเป็น 2 ลักษณะ (van Leeuwen, 2008: 46-47) คือ

1) การทำให้เป็นนามธรรม (abstraction) คือผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอคุณลักษณะที่คาดว่าพวกเขามีหรือเป็น ตัวอย่างหนึ่งคือวิธีการที่ผู้อพยพ “poor, black, Muslim” ถูกเรียกด้วยคำว่า “problems” ดังในประโยค “Australia is in danger of saddling itself up with a lot of unwanted problems.” จะเห็นได้ว่าผู้อพยพถูกนำเสนอให้มีลักษณะของการเป็นปัญหา คุณลักษณะนี้ถูกนำมาใช้เพื่อกล่าวถึงพวกเขา

2) การทำให้เป็นรูปธรรม (objectivation) คือผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอโดยการอ้างอิงถึงสถานที่ หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับพวกเขา หรือการกระทำที่พวกเขามีส่วนร่วมด้วย สังเกตจากการอ้างอิงแบบนามนัย (metonymical reference) แบ่งย่อยได้ 4 ลักษณะคือ

2.1) การอ้างอิงพื้นที่ (spatialization) คือผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอโดยการอ้างอิงสถานที่ที่พวกเขาอยู่ในบริบทที่กำหนดให้ เช่น “Australia was bringing in about 70,000 migrants a year.” จะเห็นว่า “Australians” ถูกแทนที่โดย “Australia”

2.2) การอ้างอิงถ้อยคำ (utterance autonomization) คือผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอโดยการอ้างอิงถึงคำพูดของพวกเขา เช่น “This concern, the report noted, was reflected in surveys which showed that the level of support for stopping immigration altogether was at a post-war high.” จะเห็นว่าตัวบทได้ใช้ “the report” และ “surveys” ในลักษณะของผู้มีอำนาจที่ไม่ระบุตัวตนชัดเจน (impersonal authority) เพื่อบอกกล่าวถ้อยคำ มักจะใช้ในการบอกกล่าวของผู้พูดที่มีสถานะสูงหรือเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ

2.3) การอ้างอิงเครื่องมือ (instrumentalization) คือผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอโดยการอ้างอิงถึงเครื่องมือที่ใช้กับสิ่งที่พวกเขากระทำหรือมีส่วนร่วม เช่น “mortar shell” ในประโยค “120mm mortar shell slammed into Sarajevo’s marketplace.”

2.4) การอ้างอิงร่างกาย (somatization) คือผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอโดยการอ้างอิงส่วนหนึ่งของร่างกาย เช่น “hand” ในประโยค “She put her hand on Mary Kate’s shoulder.”

กลวิธีต่าง ๆ ของการอ้างถึงแบบไม่ระบุบุคคลโดยตรง (impersonalization) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้วิเคราะห์สิ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวบทได้ เช่น ใช้ผู้มีอำนาจที่ไม่ระบุถึงบุคคลโดยตรง (impersonal authority) เพื่อทำให้บทบาทหรืออัตลักษณ์ของผู้ร่วมเหตุการณ์เป็นเบื้องหลัง (background) หรือใช้การอ้างอิงพื้นที่ เช่น “Australia” ในประโยค “Australia was bringing in about 70,000 migrants a year.” จะเห็นว่าตัวบทไม่ได้บอกผู้อ่านว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบ

การกระทำ ซึ่งการไม่ระบุถึงบุคคลโดยตรงนี้พบได้มากในภาษาของระบบราชการ (language of bureaucracy) เพราะทำให้หลีกเลี่ยงตัวตนของบุคคลได้ นอกจากนี้ การทำให้เป็นนามธรรมก็เป็น การสร้างความหมายแฝงให้กับบุคคลที่อ้างถึงเพราะเป็นประเมินค่าคุณลักษณะของบุคคลนั้น การอ้างถึงเครื่องมือเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบของผู้กระทำที่เป็นมนุษย์ได้ หรือการอ้างถึงร่างกาย เพื่ออ้างถึงผู้หญิงในฐานะวัตถุทางเพศ เป็นต้น

10. การอ้างถึงแบบระบุถึงมากเกินไป (overdetermination)

การอ้างถึงแบบระบุถึงมากเกินไป คือผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอว่ามีส่วนร่วมใน วิธีปฏิบัติทางสังคมที่มากกว่าหนึ่งอย่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งมักพบในเรื่องที่แต่งขึ้น เช่น นวนิยายหรือ เรื่องสั้น ยกตัวอย่าง เรื่องฟลินต์สโตนส์ (Flintstones) ซึ่งเป็นเรื่องราวของครอบครัวในซานเมืองของประเทศอเมริกา สิ่งที่เป็นการระบุถึงมากเกินไป คือ เรื่องเกิดขึ้นในยุคศตวรรษที่ 20 แต่พวกเขามีลักษณะเหมือนมนุษย์ถ้ายุคก่อนประวัติศาสตร์ กล่าวคือ พวกเขาเปลี่ยนแปลงจากความร่วมมือ (+contemporary) ไปสู่ความไม่ร่วมสมัย (-contemporary) ขณะที่ยังคงเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ที่ร่วมสมัย ดังนั้นการอ้างอิงทั้งยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคปัจจุบันเพื่อให้ดูเป็นธรรมชาติและ อยู่เหนือประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

การอ้างถึงแบบระบุถึงมากเกินไปนี้เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถทำให้ตัวบทเป็นวิถีปฏิบัติ ที่ชอบธรรม (legitimize practices) นอกจากนี้ กลวิธีนี้อาจใช้กล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถ กล่าวถึงโดยตรงไปตรงมาได้ เช่น ข้อเสนอต่อสังคม การวิจารณ์การเมืองในสภาพแวดล้อมที่ถูกห้าม โดยเจ้าหน้าที่หรือมีการเซ็นเซอร์ รวมถึงการสื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมให้ดูเป็นธรรมชาติ (van Leeuwen, 2008: 48-50)

กล่าวได้ว่า ฟาน ลีอูเวนได้นำเสนอระบบเครือข่าย (system network) เพื่อพิจารณาว่าผู้แสดงทางสังคมจะสามารถถูกนำเสนอในวาทกรรมอย่างไร การแบ่งประเภทเหล่านี้ มีหลายระดับเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เรื่องวากยสัมพันธ์และคำศัพท์ ชนิดกระบวนการ การอ้างถึง สำนวนโวหาร รวมถึงระดับวาทกรรมด้วย นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับการลบออก (deletion) เช่น เสียง (voice) ที่ปรากฏในตัวบท กระบวนการกลายเป็นคำนาม (nominalization) การจัดเรียงใหม่ (rearrangement) เช่น ชนิดกระบวนการ (transitivity) และการแทนที่ (substitution) เช่น ระบบ การอ้างถึง อุปลักษณ์ นามนัย จะเห็นว่าเขาได้นำแนวคิดต่าง ๆ มาพัฒนาให้ครอบคลุมอย่างเป็น ระบบ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) มาใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรมผู้สูงอายุ เพราะเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุถูกนำเสนอใน เหตุการณ์นั้นอย่างไร ซึ่งทำให้เราทราบความหมายที่ตัวบทต้องการสื่อ

สรุปได้ว่า ในส่วนการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ผู้วิจัยใช้แนวคิดหลัก 2 แนวคิด ได้แก่ การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity) ของ ฮัลลiday (Halliday, 1985) และแนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของ ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) นอกจากนี้ ยังมีกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ เช่น มุลบท สหบท มาวิเคราะห์การนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ

2.1.2 แนวคิดเรื่อง “ภาพตัวแทน” (representation)

ฮอลล์ (Hall, 2013: 2) ได้ให้คำนิยามของภาพตัวแทน (representation) ที่สรุปอย่างสั้นและง่ายที่สุดว่า “the production of the meaning through language” กล่าวคือ ภาพตัวแทนเป็นการผลิตความหมายผ่านภาษา

อย่างไรก็ตาม ภาพตัวแทนมีความหมายที่ซับซ้อนกว่าคำนิยามข้างต้น เพื่อให้เข้าใจแนวคิดและเห็นพัฒนาการของแนวทางการศึกษาภาพตัวแทน ผู้วิจัยขอกล่าวถึง 3 ประเด็น ได้แก่ 2.1.2.1 ทฤษฎีเรื่องภาพตัวแทน (theories of representation) 2.1.2.2 แนวทางการศึกษาแบบประกอบสร้างทางความหมาย (constructionist approach) และ 2.1.2.3 แนวทางการศึกษาภาพตัวแทนของฮอลล์ (Stuart Hall) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.2.1 ทฤษฎีเรื่องภาพตัวแทน (theories of representation)

ฮอลล์ (Hall, 2013: 10-11) ได้จำแนกทฤษฎีเรื่องภาพตัวแทน (theories of representation) แบ่งเป็นแนวทางการศึกษาหลักได้ 3 แนวทาง ได้แก่

1) แนวทางการศึกษาแบบภาพสะท้อน (reflective approach)

แนวทางการศึกษานี้เชื่อว่า ความหมายอยู่ในวัตถุ ผู้คน ความคิด หรือเหตุการณ์ที่อยู่ในโลกแห่งความจริง และภาษาทำหน้าที่เหมือนกับกระจก เพื่อสะท้อนความหมายที่แท้จริงซึ่งดำรงอยู่ในโลก ดังนั้นแนวทางนี้กล่าวถึงภาษาว่าทำงานโดยสะท้อน (reflecting) หรือเลียนแบบ (imitating) ความจริงของสิ่งต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในโลกนี้

2) แนวทางการศึกษาแบบเจตนาของผู้สื่อสาร (intentional approach)

แนวทางการศึกษานี้เชื่อว่า ผู้พูดหรือผู้เขียนเป็นคนกำหนดความหมายต่าง ๆ ในโลกผ่านการใช้ภาษา ความหมายต่าง ๆ จึงมีความหมายตามที่ถูกตั้งใจที่จะให้มีความหมาย ฮอลล์เห็นว่าแนวทางการศึกษานี้บกพร่อง เพราะแม้แต่ละคนสร้างความหมายได้ตามเจตนาส่วนบุคคล แต่ต้องทำตามกฎ รหัส และข้อตกลงของภาษาที่ใช้และเข้าใจร่วมกัน

3) แนวทางการศึกษาแบบการประกอบสร้างความหมาย (constructionist approach)

แนวทางการศึกษานี้เชื่อว่า ไม่มีสิ่งใดหรือผู้ใช้ภาษาคนใด สามารถกำหนดความหมายของภาษาได้อย่างตายตัว สิ่งต่าง ๆ ไม่ได้มีความหมายใด ๆ แต่เราใช้ระบบการนำเสนอภาพตัวแทน รวมทั้งมโนทัศน์และสัญลักษณ์ในการประกอบสร้างความหมาย แนวทางนี้ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของโลกแห่งวัตถุ (material world) แต่เชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ นี้ไม่ได้สื่อสารความหมายได้ด้วยตัวเอง แต่เป็นระบบภาษาหรือระบบใด ๆ ก็ตามที่เรานำเสนอความคิดของเรา การประกอบสร้างความหมายเป็นการกระทำทางสังคม ซึ่งใช้ระบบความคิดทางวัฒนธรรม ภาษา และระบบภาพตัวแทนอื่น ๆ เพื่อสร้างความหมาย สร้างให้โลกมีความหมาย และสื่อสารโลกแห่งความหมายนี้กับผู้อื่น

สำหรับฮอลล์ ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องภาพตัวแทนตามแนวทางการศึกษาที่สามที่เห็นว่าภาพตัวแทนเป็นการประกอบสร้างทางความหมาย ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2.1.2.2 แนวทางการศึกษาแบบประกอบสร้างทางความหมาย (constructionist approach)

ในการศึกษาแนวทางการศึกษาแบบการประกอบสร้างความหมาย มีสองแนวทางสำคัญที่ควรกล่าวถึงคือ แนวทางการศึกษาเชิงสัญลักษณ์ (semiotic approach) และแนวทางการศึกษาเชิงวาทกรรม (discursive approach) ซึ่งทั้งสองแนวทางมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

1) แนวทางการศึกษาเชิงสัญลักษณ์ (semiotic approach)

แนวทางนี้พัฒนามาจากแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ เฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) ที่เชื่อว่า การผลิตหรือสร้างความหมายขึ้นอยู่กับภาษา และภาษาคือระบบของสัญลักษณ์ (language is a system of signs) (Culler, 1976: 19 อ้างถึงใน Hall et al., 2013: 16) การที่สัญลักษณ์ (sign) จะประกอบสร้างความหมายได้นั้นจะต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่กำหนดโดยรหัสทางวัฒนธรรมและภาษาระหว่างองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบคือ “ตัวกำหนดความหมาย”²(signifier) คือรูป (form) เช่น คำศัพท์ ภาพ และ “ความหมายที่ถูกกำหนด” (signified) คือ ความคิด (idea) และมโนทัศน์ (concept) ในความคิดของผู้ใช้ภาษา ซึ่งเชื่อมโยงกับรูป (form)

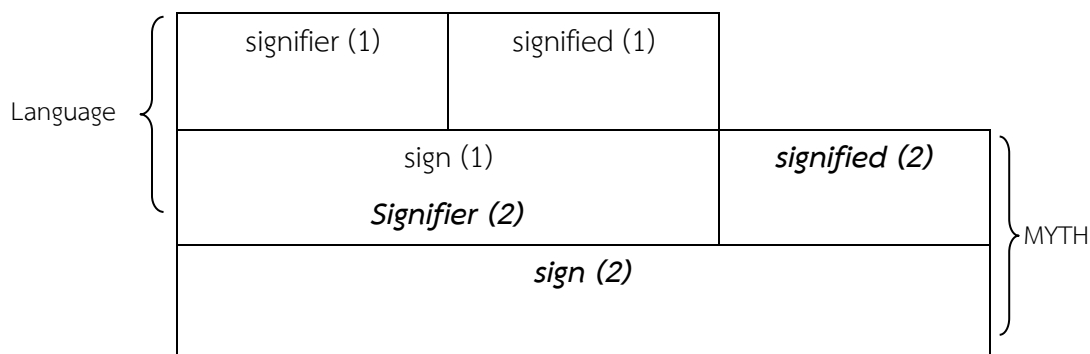
² ภาษาไทยของคำว่า “signified” และ “signifier” ผู้วิจัยเรียกตามราชบัณฑิตยสถาน (2553: 408)

ฮอลล์ (Hall, 2013: 16) กล่าวว่า เมื่อเราได้ยินได้อ่าน หรือได้เห็นตัวกำหนด ความหมาย (signifier) เราก็นำมาเชื่อมโยงกับความหมายที่ถูกกำหนด (signified) เช่น เมื่อเราเห็น คำศัพท์หรือภาพของวอล์กแมน (walkman) เราก็นำไปสัมพันธ์กับความหมายที่ถูกกำหนด ในมโนทัศน์ของเราว่าเป็นเครื่องเล่นเพลงพกพา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า “สัญญาณ” เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างตัวกำหนดความหมายและความหมายที่ถูกกำหนด และจะต้องอาศัยความสัมพันธ์ ที่ถูกกำหนดโดยรหัสทางวัฒนธรรมและภาษา (cultural and linguistic codes) นอกจากนี้ตัวกำหนด ความหมายและความหมายที่ถูกกำหนดยังมีความสัมพันธ์กับความแตกต่าง เช่น สีแดง เรารู้ หมายความว่าสีแดง ไม่ใช่เพราะสีแดงมีความหมายในตัวเอง แต่เพราะสีแดงแตกต่างจากสีเขียว กล่าวได้ว่า สัญญาณในระบบจะมีความหมายได้โดยเปรียบเทียบความแตกต่างจากสัญญาณอื่น ๆ ในระบบ ความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าวทำให้สัญญาณเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้น ไม่ได้มีความหมาย ที่แน่นอนติดตัวมา และไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่จะต้องมีการเรียนรู้

ต่อมาโรลอง บาร์ธส์ (Roland Barthes) ได้นำแนวคิดเรื่องสัญวิทยาของโซซูร์ มาขยายความ โดยเน้นให้เห็นว่าระบบของสัญญาณนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ภาษาเท่านั้น แต่รวมถึง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมด้วย บาร์ธส์ได้แบ่งความหมายของสัญญาณเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความหมายตรง (denotation) และความหมายแฝง (connotation) บาร์ธส์ยกตัวอย่างคำว่า “dress” และ “jeans” ความหมายระดับแรกหรือความหมายตามรูป เป็นความหมายพื้นฐาน ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ ในที่นี้คือ การตัดเย็บผ้าเป็น “ชุดกระโปรง” และ “กางเกงยีนส์” ส่วนความหมายระดับที่สองหรือความหมายแฝง เป็นความหมายที่ถูกเข้ารหัสทางวัฒนธรรม ในที่นี้คือ ชุดกระโปรงมีความหมายของความเป็นทางการ “formality” หรือความงดงาม “elegance” ส่วนกางเกงยีนส์มีความหมายของความไม่เป็นทางการ “casualness” บาร์ธส์เน้นความสนใจไปที่ การสร้างความหมายระดับที่สอง (second level of signification) และเรียกว่า “มายาคติ” (Myth) ซึ่งถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยความเชื่อ กรอบแนวคิด ค่านิยม หรืออุดมการณ์แต่ละสังคม (Barthes, 1967: 91-92 อ้างถึงใน Hall et al., 2013: 23-24)

บาร์ธส์ (Barthes, 1972: 114-115 อ้างถึงใน Hall 2013: 52) ได้แสดงกระบวนการ สร้างความหมายตรงและความหมายแฝงทั้งสองระดับ ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงมายาคติ

จากแผนภาพข้างต้น “สัญญะ” (sign)(1) เป็นสัญญะตามแนวคิดของโซซูร์คือสัญญะที่ประกอบด้วย “ตัวกำหนดความหมาย” (signifier)(1) และ “ความหมายที่ถูกกำหนด” (signified)(1) แต่บาร์ธส์กล่าวว่าสังคมแต่ละสังคมไม่ได้หยุดการสร้างความหมายเพียงเพื่อใช้สื่อสารในระดับแรกนี้เท่านั้น สังคมส่วนใหญ่ล้วนสร้าง ความหมายในระดับที่สองหรือมายาคติที่มีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ทางสังคมด้วย โดย “สัญญะ” (sign)(1) จะกลายเป็น “ตัวกำหนดความหมาย” (signifier)(2) ที่มีความหมายทางสังคมเพิ่มเข้าไปเป็น “ความหมายที่ถูกกำหนด” (signified)(2) กลายเป็น “สัญญะ” (sign)(2) ที่สื่อความหมายระดับที่สองหรือมายาคติ

บาร์ธส์ต้องการชี้ให้เห็นอุดมการณ์ทางความคิดที่อยู่เบื้องหลังการประกอบสร้างความหมายที่เป็นมายาคติของสังคมในแต่ละบริบท กล่าวอีกนัยหนึ่ง บาร์ธส์ต้องการพิจารณาว่าความหมายต่าง ๆ ถูกแต่ละสังคมประกอบสร้างขึ้นอย่างไร เนื่องจากแต่ละสังคมมีมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน ทำให้สัญญะหนึ่ง ๆ ไม่ตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับ การประกอบสร้างขึ้นใน แต่ละสังคมวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป โซซูร์ชี้ให้เห็นว่าสัญญะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวกำหนดความหมายและความหมายที่ถูกกำหนด และเป็นเพียงสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้น ส่วนบาร์ธส์ก็ได้สนับสนุนประเด็นดังกล่าว และได้ขยายแนวคิดของโซซูร์โดยเน้นว่าระบบของสัญญะนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ภาษาเท่านั้น แต่รวมถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมด้วย ที่สำคัญคือชี้ให้เห็นว่าความหมายของสัญญะมีได้สองระดับ และความหมายในระดับที่สองหรือที่เรียกว่ามายาคตินั้นถูกประกอบสร้างความคิด ความเชื่อและอุดมการณ์ทางสังคม ดังนั้นภาพตัวแทนจึงมีความซับซ้อนและไม่ใช่ว่าที่สะท้อนความเป็นจริง

2) แนวทางการศึกษาเชิงวาทกรรม (discursive approach)

ฟูโกต์ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องการศึกษาภาพตัวแทน จากนักสัญวิทยาที่สนใจศึกษาภาพตัวแทนในฐานะการผลิตความหมายผ่านภาษา (the production of meaning through language) แต่ฟูโกต์สนใจศึกษาภาพตัวแทนในฐานะการผลิต “ความรู้” ผ่านทาง “วาทกรรม” (the production of *knowledge* through *discourse*) กล่าวคือ ฟูโกต์เน้นการวิเคราะห์เชื่อมโยงระหว่าง “อำนาจ” กับ “ความหมาย” เขามองว่าการผลิตความหมายต่างๆ ให้กับสรรพสิ่ง แล้วทำให้ความหมายเหล่านั้นกลายเป็นความรู้/ความจริงขึ้นมา คือ อำนาจของภาษาซึ่งในแนวทางนี้เรียกว่า “วาทกรรม”

ฟูโกต์เห็นว่าแนวคิดเรื่องวาทกรรมนำไปสู่ข้อสรุปว่า “ความจริง” ไม่ได้มีอยู่จริง แต่เป็นสิ่งที่ขึ้นกับบริบทและความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจ กล่าวคือ เขาเชื่อว่าผู้ใดก็ตามที่มีสิทธิกำหนดว่าสิ่งใดคือ “ความรู้” นับว่าผู้นั้นมีอำนาจในการกำหนดกรอบความคิดของสังคม เพื่อให้สังคมเห็นไปในทางเดียวกัน (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2551: 2)

สอดคล้องกับที่ ฮอลล์ (Hall, 2013: 29) กล่าวถึงมุมมองเกี่ยวกับวาทกรรมของฟูโกต์ไว้ว่า วาทกรรมเป็นกลุ่มคำกล่าวที่ใช้พูดคุยหรือวิธีการของการสื่อความรู้ เกี่ยวกับช่วงเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์ วาทกรรมจะทำหน้าที่ตั้งแต่เสนอขึ้นมาว่าหัวข้อใดควรจะเป็นความรู้ ให้นิยามและผลิตสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ นั้น รวมถึงควบคุมวิธีการกล่าวถึงและการใช้เหตุผลเกี่ยวกับความรู้ นอกจากนี้ วาทกรรมยังมีหน้าที่จำกัดและควบคุมไม่ให้วิธีการอื่นหรือความรู้ความคิดแบบอื่นเข้ามามีบทบาทได้

กล่าวโดยสรุป ฟูโกต์ได้ขยายขอบเขตของความเข้าใจเรื่องภาพตัวแทนจากภาษาและความหมายมาสู่วาทกรรมซึ่งเป็นกระบวนการผลิต “ความรู้” และชี้ให้เห็นว่าภาพตัวแทนเป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ และมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจในสังคม

2.1.2.3 แนวทางการศึกษาภาพตัวแทนของฮอลล์ (Stuart Hall)

สำหรับฮอลล์ (Stuart Hall) นักวิชาการซึ่งมีความสำคัญในวงการวัฒนธรรมศึกษา ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องภาพตัวแทนตามแนวทางการศึกษาแบบการประกอบสร้างทางความหมาย (constructionist approach) และได้ให้คำนิยามของภาพตัวแทน (representation) ไว้ว่า

“Representation is the production of the meaning of the concepts in our minds through language. It is the link between concepts and language which enables us to refer to either the ‘real’ world of objects, people or events,

or indeed to imaginary worlds of fictional objects, people and events.” (Hall, 2013: 3)

จากคำกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ภาพตัวแทน หมายถึง การผลิตความหมายในความคิดเราผ่านภาษา เป็นการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดกับภาษาที่ทำให้เราสามารถอ้างอิงถึงวัตถุ ผู้คน และเหตุการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง หรือวัตถุ ผู้คน และเหตุการณ์ในโลกแห่งจินตนาการ

นอกจากนี้ ฮอลล์ (Hall, 2013 : 3-5) พิจารณาว่าระบบการนำเสนอภาพตัวแทน (systems of representation) นั้นเกิดขึ้นใน 2 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1) การนำเสนอภาพตัวแทนในความคิด

ขั้นตอนนี้คือ ระบบที่ทำให้วัตถุ ผู้คน และเหตุการณ์เชื่อมโยงกับชุดของมโนทัศน์ (a set of concept) หรือ ภาพตัวแทนในความคิด (mental representation) ซึ่งมีอยู่ในสมองของเรา ถ้าไม่มีระบบนี้ เราจะไม่สามารถตีความโลกแห่งความหมายได้ ความหมายนั้นขึ้นอยู่กับระบบมโนทัศน์ และภาพที่ถูกสร้างขึ้นในความคิดของเรา ซึ่งสามารถใช้แทนหรืออ้างอิงโลกวัตถุ ทำให้เราสามารถอ้างอิงถึงสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในสมองและนอกสมองได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ขั้นตอนนี้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสรรพสิ่ง (things) กับมโนทัศน์ (concepts) ก่อให้เกิดภาพตัวแทนในความคิด (mental representation)

ฮอลล์กล่าวว่า เหตุที่เรียกว่า “ระบบการนำเสนอภาพตัวแทน” ก็เพราะว่าไม่ได้ประกอบไปด้วยความคิดที่เป็นปัจเจกเท่านั้น แต่มีความหลากหลายในการจัดระบบ (organizing) การจัดกลุ่ม (clustering) การจัดเรียง (arranging) การจัดหมวดหมู่ (classifying) ของความคิด และสร้างความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างกันได้

2) การนำเสนอภาพตัวแทนภายนอก

เราจะสามารถนำเสนอหรือแลกเปลี่ยนความหมายและความคิดได้ ก็ต่อเมื่อใช้ภาษาร่วมกัน ดังนั้น ภาษา ก็คือ ขั้นตอนที่สองของระบบการนำเสนอภาพตัวแทน ซึ่งเกี่ยวข้องในกระบวนการประกอบสร้างความหมายทั้งหมด แผนที่มโนทัศน์ (conceptual map) ที่เรามีร่วมกัน จะต้องถูกแปลไปเป็นภาษาที่เราใช้ทั่วไป ภาษาหรือ “สัญลักษณ์” เหล่านี้แทนหรือนำเสนอ มโนทัศน์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับสิ่งต่าง ๆ ที่มีในสมอง พร้อมกับการสร้างระบบของความหมายทางวัฒนธรรมของเรา กล่าวอีกนัยหนึ่ง ขั้นตอนนี้คือ การถ่ายทอดความคิดหรือมโนทัศน์จากขั้นแรกสู่ภายนอกโดยใช้สัญลักษณ์หรือภาษา

คำอธิบายข้างต้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การนำเสนอภาพตัวแทนนั้นมิได้เป็นสิ่งที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา แต่เป็นสิ่งที่ผ่านกระบวนการทางความคิดที่ซับซ้อนในหลายขั้นตอนในแต่ละชั้นตอนย่อมมีปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อกระบวนการนำเสนอภาพตัวแทน

โดยสรุป ภาพตัวแทน คือกระบวนการที่สมาชิกของวัฒนธรรมนั้น ๆ ใช้ภาษาซึ่งภาษาในที่นี้รวมถึงระบบสัญลักษณ์ และระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อผลิตความหมายต่าง ๆ ขึ้นมา การนิยามเช่นนี้แสดงถึงนัยยะสำคัญที่ว่า สรรพสิ่งไม่ว่าจะเป็น วัตถุ ผู้คน เหตุการณ์บนโลกนั้นไม่มีความหมายในตัวของมันเอง ไม่มีความหมายสุดท้ายและไม่มีความหมายที่จริงแท้ ความหมายเกิดขึ้นจากพวกเราในสังคม จากวัฒนธรรมของมนุษย์ผู้ที่ทำให้สรรพสิ่งมีความหมายขึ้นมา ดังนั้น ความหมายจึงมีการเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรม หรือจากช่วงเวลาหนึ่งสู่อีกช่วงเวลาอยู่เสมอ วัตถุต่าง ๆ ในวัฒนธรรมหนึ่งไม่จำเป็นจะต้องมีความหมายเหมือนกับวัฒนธรรมอื่นนั้น เพราะว่า แต่ละวัฒนธรรมมีรหัส (code) ที่แตกต่างกัน

ในมุมมองของการประกอบสร้างภาพตัวแทน (*constructionist approach*) ภาพตัวแทนเกี่ยวพันกับการสร้างความหมายโดยการเชื่อมโยงขององค์ประกอบ 3 ประการ (Hall, 2013 : 45) ประการแรกคือ *โลกของสรรพสิ่ง (the world of things)* ได้แก่ โลกทางวัตถุ ผู้คน เหตุการณ์ และประสบการณ์ต่าง ๆ ประการที่สอง คือ *โลกในมโนทัศน์ (the conceptual world)* ซึ่งหมายถึงความคิดที่อยู่ในสมองของเรา และประการที่สาม คือ *สัญลักษณ์ (the signs)* ซึ่งถูกจัดเข้าสู่ภาษาต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นตัวแทนหรือใช้ในการสื่อสารความคิดเหล่านี้

การผลิตความหมายขึ้นอยู่กับการตีความรหัส (code) ในการเปลี่ยนวัตถุและสิ่งต่าง ๆ เป็นรหัส เรียกว่าการเข้ารหัส (encoding) และบุคคลซึ่งอยู่ปลายทางจะต้องถอดรหัส (decoding) จึงจะเข้าใจความหมายที่ถูกสร้างขึ้นมา (Hall, 1980) แต่เราต้องระลึกไว้ว่า ความหมายมีการเปลี่ยนแปลง (changing) และเลื่อนไหล (slipping) เสมอ รหัสเหมือนกับข้อตกลงทางสังคม (social conventions) มากกว่ากฎตายตัว หรือกฎที่ไม่สามารถฝ่าฝืนได้ หากความหมายเกิดการเปลี่ยนและเลื่อนไหลก็อาจทำให้รหัสทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Hall, 2013: 45)

จากการทบทวนแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดเรื่อง “ภาพตัวแทน” ในงานวิจัยนี้ว่า ภาพตัวแทน หมายถึง ภาพที่เกิดจากการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอภาพที่อยู่ในความคิดหรือกระบวนการในการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในความคิดผ่านการใช้ภาษาเป็นสำคัญ ภาพตัวแทนเป็นการตัดสินคุณค่าและการเลือกสรรบางแง่มุมของผู้ผลิต นอกจากนี้

ภาพตัวแทนมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และสามารถเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหลได้เสมอ (Hall, 2013; ศิริพร ภัคดีผาสุข, 2561)

ดังนั้นแนวคิดเรื่องภาพตัวแทนจึงสำคัญในงานวิจัยนี้ เพราะเป็นการศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมต่างประเทศในสังคมไทย แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้เห็นสิ่งที่แฝงอยู่เบื้องหลังกระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ ทำให้เราตระหนักว่าในขณะที่ผู้ผลิตวาทกรรมประเภทต่าง ๆ ในสังคมกำลังนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุนั้น ผู้ผลิตวาทกรรมไม่ได้กำลังถ่ายทอดความจริงเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่กำลังเลือกสรรบางแง่มุมเกี่ยวกับผู้สูงอายุมาประกอบสร้าง โดยการให้ความหมายต่อผู้สูงอายุผ่านกระบวนการทางภาษาและความคิดที่แยบยล

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะในสังคมไทย ดังนั้นจึงขอกล่าวถึงนิยามและความหมายของผู้สูงอายุ และนโยบายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพรวมของผู้สูงอายุและเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1.3.1 นิยามและความหมายของผู้สูงอายุ

อันดับแรกผู้วิจัยขอกล่าวถึงคำเรียกผู้สูงอายุเสียก่อน เนื่องจากในสังคมไทยมีคำที่อ้างถึงผู้สูงอายุหลากหลาย อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้สูงวัย คนแก่ คนชรา ชราภาพ เฒ่า ผู้เฒ่า ผู้เฒ่าผู้แก่ วัยทอง ไม้ใกล้ฝั่ง ร่มโพธิ์ร่มไทร ผู้อาวุโส ผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นต้น³ คำเรียกดังกล่าวมีทั้งความหมายเชิงบวกและลบ เช่น การใช้คำว่า “คนชรา” หรือ “คนแก่” พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า “ชรา” ว่า “แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม” (2556: 360) คำนี้จึงมีความหมายในทางลบที่มีนัยของความเสื่อม ความเศร้าหมอง ไม่เจริญงอกงาม ซึ่งภายหลังอรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร ได้บัญญัติคำว่า “ผู้สูงอายุ” (elderly) ขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยในการประชุมระหว่างแพทย์อาวุโสและผู้สูงอายุจากวงการต่าง ๆ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2505

³ ในภาษาอังกฤษมีการใช้คำเรียกผู้สูงอายุหลายคำเช่นเดียวกัน ตัวอย่าง “biddies” “cronics” “wrinklies” “gerries” มีความหมายด้านลบ “geriatrics” เป็นคำศัพท์ทางการแพทย์ แต่ก็สื่อความหมายด้านลบเช่นกัน เพราะแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ป่วยมีร่างกายทรุดโทรม ต้องพึ่งพาผู้อื่น “the elderly” เป็นคำทั่วไป ส่วน “elders” สื่อถึงความเคารพนับถือ “seniors” “senior citizens” ใช้ในเชิงการเมืองการปกครอง (Harwood, 2007)

จนเป็นที่ยอมรับและใช้กันแพร่หลายมาจนปัจจุบัน โดยมีความหมายของ “ผู้สูงอายุ” ว่า “บุคคลที่อยู่ในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต” ซึ่งวงจรชีวิตนั้นเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่และวัยผู้สูงอายุ (สุรกุล เจนอบรม, 2541) ผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” ในงานวิจัยนี้ เพราะเห็นว่าคำดังกล่าวไม่มีความหมายแฝงในด้านลบ กล่าวคือเป็นคำที่มีความหมายกลางๆ สอดคล้องกับที่นักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะไว้ (สุรกุล เจนอบรม, 2541; สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2553; เกื้อวงศ์บุญสิน, 2558) อีกทั้ง “ผู้สูงอายุ” เป็นคำศัพท์ที่ใช้ทั่วไปของหน่วยงานราชการ เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ เป็นต้น

ส่วนนิยามหรือคำจำกัดความเกี่ยวกับคำว่า “ผู้สูงอายุ” (elderly) นั้นองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ไม่ได้กำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐานและยังไม่มีนิยามที่แน่นอนว่าอายุเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็น “ผู้สูงอายุ” เพียงยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปีปฏิทิน (calendar age, chronological age) ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วแม้บางกรณีอาจไม่ได้กำหนดอย่างเป็นทางการหรือระบุชัดเจนทางกฎหมาย แต่มักถูกอ้างอิงหรือตกลงไว้ที่เกณฑ์อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยกำหนดไว้ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ดังนั้นการกำหนดความสูงอายุจึงขึ้นอยู่กับแต่ละภูมิภาคและแต่ละประเทศ (World Health Organization (WHO), 2001 อ้างถึงใน มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559)

สำหรับประเทศไทยพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายคำว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก วันที่ 31 ธันวาคม 2546) สอดคล้องกับสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ให้คำจำกัดความของผู้สูงอายุว่าหมายถึง “ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และแบ่งช่วงอายุออกเป็น 3 ช่วงคือ ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) ผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป)” (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ประเทศไทยใช้เกณฑ์อายุ 60 ปีบริบูรณ์นี้สำหรับการเกษียณอายุของข้าราชการการรับเงินบำเหน็จบำนาญและการได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐ ดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 68 ตอนที่ 24 วันที่ 11 เมษายน 2494) ให้คำนิยามว่าผู้สูงอายุคือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 ได้กำหนดให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจเกษียณเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์

หากย้อนไปพิจารณาสังคมดั้งเดิมที่พบในชนพื้นเมือง เช่น ในทวีปออสเตรเลียและในแอฟริกาจะพบว่า ความอาวุโสไม่ได้สัมพันธ์กับจำนวนปีปฏิทินที่คนมีชีวิตอยู่มาแล้ว ซึ่งแตกต่างจากสังคมสมัยใหม่ แต่ความอาวุโสเกี่ยวกับการที่คนได้ผ่านพิธีกรรมบางอย่างมาหรือไม่ ดังนั้นคนที่มีอายุ

เพียง 30 ปีที่ผ่านพิธีกรรมดังกล่าวจะถูกเปลี่ยนสถานะเป็นผู้อาวุโส ในขณะที่เดียวกัน คนที่ไม่ได้ผ่านพิธีกรรมแม้ว่าจะมีอายุ 60 ปีขึ้นไปก็ไม่ได้อยู่ในสถานะผู้อาวุโส (สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2553: 2) หรือการนิยามผู้สูงอายุในเผ่าเอสกีโมซึ่งไม่มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าใครคือผู้สูงอายุ ชาวเอสกีโมที่อายุมากขึ้นยังคงทำงานหนักและทำหน้าที่สังคมได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าร่างกายจะไม่แข็งแรงเหมือนในวัยหนุ่มก็ตาม สถานภาพของผู้สูงอายุนั้นเป็นที่เคารพยกย่อง ได้รับเกียรติ เนื่องจากมีบทบาทเป็นที่รวมเรื่องราวของประวัติของตระกูล เป็นผู้ให้คำปรึกษา สอนบทเรียน ฝึกทักษะการทำงานต่าง ๆ ให้กับลูกหลาน ชาวเอสกีโมจะถามผู้อาวุโสที่สุดก่อนเสมอเมื่อจะทำอะไร เพราะคนที่อาวุโสที่สุดคือ เจ้านาย (boss) ของทุกสิ่ง (Holmes, 1995 อ้างถึงใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2545: 141)

สอดคล้องกับนักมานุษยวิทยาได้ศึกษาวิธีการให้นิยามผู้สูงอายุในสังคมเกษตรกรรม 60 แห่งทั่วโลก พบว่าหลักเกณฑ์พื้นฐานที่ถูกนำมาใช้สร้างนิยามผู้สูงอายุในสังคมที่นำมาศึกษาไม่ได้แตกต่างกัน ส่วนใหญ่อ้างอิงอยู่กับหลักเกณฑ์ 3 เรื่อง ได้แก่ 1) เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมของบุคคล เช่น การได้เป็นปู่ตายาย การไม่มีหรือการลดบทบาทด้านเศรษฐกิจลง และการเปลี่ยนสถานะเป็นผู้รับสวัสดิการที่รัฐจัดให้ เป็นต้น 2) วิธีการนับจำนวนอายุบุคคลตามปีปฏิทิน และ 3) เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายจากวัยหนุ่มสาวสู่ร่างที่ชราภาพ สิ่งที่น่าสังเกตคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพของร่างกายไม่ใช่เกณฑ์สำคัญที่สุดที่สังคมเหล่านั้นใช้นิยามผู้สูงอายุ (Glascock and Feinman, 1981 อ้างถึงใน สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2553: 2) ดังนั้นกล่าวได้ว่าการกำหนดเกณฑ์อายุของผู้สูงอายุจึงมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและผู้สนใจศึกษาในเรื่องผู้สูงอายุได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุและเกณฑ์ในการพิจารณาความสูงอายุของบุคคลดังนี้

นักวิชาการผู้สูงอายุ หรือนักพัฒนาวิทยา (gerontologist) ได้แบ่งช่วงผู้สูงอายุเป็น 4 ช่วงวัย (Craig, 1991 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549: 541) ดังต่อไปนี้

- 1) ช่วงอายุที่หนึ่ง คือ the young-old (อายุประมาณ 60-69 ปี) เป็นช่วงที่เพิ่งเริ่มก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต เช่น การเกษียณอายุ การจากไปของญาติหรือเพื่อน ช่วงนี้เป็นช่วงที่ผู้สูงอายุยังมีสมรรถภาพแข็งแรง
- 2) ช่วงอายุที่สอง คือ the middle-aged old (อายุประมาณ 70-79 ปี) เป็นช่วงวัยที่คนเริ่มเจ็บป่วยมากขึ้น เพื่อนและสมาชิกในครอบครัวที่อายุใกล้เคียงกันเริ่มจากไปมากขึ้น
- 3) ช่วงอายุที่สาม คือ the old-old (อายุประมาณ 80-89 ปี) เป็นช่วงที่ต้องใช้ชีวิตอย่างระมัดระวังในเรื่องสุขภาพ ต้องมีผู้ดูแลช่วยเหลือ เริ่มย้อนนึกถึงอดีตมากยิ่งขึ้น

- 4) ช่วงอายุสุดท้าย คือ the very old-old (อายุประมาณ 90-99 ปี) เป็นระยะที่มักมีปัญหาทางสุขภาพ การใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุช่วงนี้ต้องการคนดูแลเป็นอย่างมาก ควรทำกิจกรรมที่ไม่ต้องรีบเร่ง

สุรกุล เจนอบรม (2541: 6-7) ได้ศึกษาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากนักวิชาการผู้สูงอายุ (gerontologists) ดังนี้

1) พิจารณาจากอายุจริงที่ปรากฏ (chronological aging) ตามอายุขัยของมนุษย์ โดยดูจากปีเกิดที่ปรากฏจริงตามปฏิทินโดยไม่นำเรื่องอื่น เช่น สุขภาพ ความสามารถ ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง

2) พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (physiological/biological aging) โดยดูจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกิดขึ้น เช่น ผมขาว ผิวหนังเหี่ยวย่น สายตายาว หูตึง เป็นต้น

3) พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (psychological aging) โดยดูจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจในวัยสูงอายุ เช่น มีอาการซึมเศร้า ซ้ำบ่น ซ้ำน้อยใจ รวมถึงกระบวนการทางสติปัญญา เช่น ระบบความจำ การรับรู้การเรียนรู้เริ่มถดถอยลงซึ่งจะแสดงออกมาให้เห็นทางบุคลิกภาพและพฤติกรรม

4) พิจารณาจากบทบาททางสังคม (sociological aging) โดยดูจากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มหรือบุคคลอื่น และการรับผิดชอบด้านการทำงานและบทบาทสังคมด้านอื่น ซึ่งอาจมีบทบาทมากขึ้นหรือน้อยลงก็ได้

นอกจากนี้ การทำความเข้าใจนิยามผู้สูงอายุควรกล่าวถึงกระบวนการที่สำคัญด้วย สุชาติ ทวีสิทธิ์ (2553: 4-5) ได้อธิบายการศึกษาผู้สูงอายุจากมุมมองในเชิงชีววิทยาและมุมมองในเชิงการประกอบสร้างทางสังคม ดังนี้

1) กระบวนทัศน์ชีววิทยาการแพทย์ (biomedical gerontologist) กระบวนทัศน์นี้มุ่งเน้น “การศึกษาสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ” เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายुर่างกายจะมีความเสื่อมโทรม ความเสื่อมถอยของอวัยวะหรือระบบต่าง ๆ ภายในร่างกาย การศึกษากระบวนทัศน์นี้จึงพยายามตรวจสอบร่างกายผู้สูงอายุมีการพัฒนาเครื่องมือ เกณฑ์ต่าง ๆ ในการตรวจสอบสภาพร่างกายเพื่อบ่งชี้ว่าใครเป็นผู้สูงอายุ โดยมีการประเมินเรื่องศักยภาพของร่างกาย ซึ่งบ่งบอกได้ว่าร่างกายของคนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป คือ ร่างกายที่มีศักยภาพไม่สมบูรณ์ เป็นร่างกายที่ชราภาพ (aged body) ข้อดีของการศึกษาประเด็นนี้คือเรื่องของการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ แต่ในอีกส่วนหนึ่งก็เป็น การตอกย้ำภาพความชราที่เต็มไปด้วยโรค หรือการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ของผู้สูงอายุ

2) กระบวนทัศน์การประกอบสร้างทางสังคม (social-constructionist gerontologist) กระบวนทัศน์การประกอบสร้างทางสังคมเชื่อว่า มุมมองการมองผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับสังคมว่าได้นำเสนอภาพผู้สูงอายุให้ปรากฏด้านใด ส่วนใหญ่ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุที่ปรากฏผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ มักจะเป็นภาพด้านลบว่าผู้สูงอายุอ่อนแอ ต้องการความช่วยเหลือ การมองว่าปรากฏการณ์สังคมผู้สูงอายุที่กำลังเกิดขึ้น อาจนำไปสู่ภาวะวิกฤตของสังคมหลายด้าน ดังนั้นกระบวนทัศน์นี้จึงเสนอให้มีการ “รื้อถอนภาพลักษณ์ในเชิงลบ” ที่เป็นสาเหตุของการเลือกปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ และนำเสนอภาพในเชิงบวกหรือวิธีคิดในด้านบวกเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น เรื่องสุขภาพร่างกายที่ยังแข็งแรง การดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ความสามารถในการทำงานต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ ความภาคภูมิใจตัวเอง มองเห็นคุณค่าของตนเอง กระบวนทัศน์นี้จึงเชื่อว่าการใช้มิติในการแพทย์มองผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียวไม่น่าจะช่วยให้เกิดความเข้าใจผู้สูงอายุได้

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการนิยามหรือการกำหนดสถานภาพและบทบาทเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งในสังคมชนพื้นเมือง และสังคมร่วมสมัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ คงพอทำให้เห็นได้ว่า การกำหนดหรือนิยามผู้สูงอายุในแต่ละสังคมนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งจะสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของสังคมนั้น ๆ ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่ควรเหมารวมว่าผู้สูงอายุมีลักษณะเดียวกันหมด (homogeneous) แต่ควรคำนึงถึงลักษณะของความหลากหลาย (heterogeneous) ในกลุ่มผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาการนิยามผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่า ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป นิยามดังกล่าวเป็นเกณฑ์เดียวกับการกำหนดเกษียณอายุซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดเดียวกัน กล่าวคือ ส่วนหนึ่งสะท้อนระบบคิดว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำงานต่อได้ เนื่องจากมีประสิทธิภาพการทำงานลดลง ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้พิจารณาตามความสามารถที่แท้จริง ด้วยมุมมองดังกล่าวจึงเป็นการมองแบบเหมารวม ดังนั้นการกำหนดอายุเกษียณอาจมองได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้สูงอายुरูปแบบหนึ่ง ส่งผลต่อความคิดและมุมมองเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคม ประเด็นที่น่าพิจารณาก็คือ การกำหนดหรือนิยามผู้สูงอายุในแต่ละสังคม โดยเฉพาะสังคมนั้นมีปัจจัยหรือชุดความคิดใดบ้างที่อยู่เบื้องหลัง นอกจากนี้การนิยามผู้สูงอายุของนักวิชาการข้างต้นที่ใช้เกณฑ์หลากหลาย เช่น อายุจริงตามปฏิทิน ลักษณะทางกายภาพ จิตวิทยา และสังคม จุดประสงค์ของการนิยามดังกล่าวอาจเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ หรือนำเสนอข้อมูลในเชิงสถิติและตัวชี้วัดเกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนในการกำหนดความหมายผู้สูงอายุ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในวาทกรรม สาธารณะ 2 ประเภทในสังคมไทยตามแนววาทกรรมวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงใช้นิยามข้างต้นเป็นแนวทาง เท่านั้น เนื่องจากต้องการพิจารณาความหมายของผู้สูงอายุที่ถูกประกอบสร้างขึ้นว่าผู้สูงอายุคือ คนกลุ่มใด

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” เนื่องจากเป็นคำศัพท์ที่ใช้ใน ทางกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ อีกทั้งเป็นคำศัพท์ที่ใช้ใน หน่วยงานราชการทั่วไป เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ เป็นต้น

2.1.3.2 นโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเริ่มมีตัวตนที่ชัดเจนขึ้นและถูกแบ่งแยกเป็นกลุ่มเฉพาะจากคนในสังคม ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวคือในปี พ.ศ. 2483 ได้มีการตั้ง “กรม ประชาสงเคราะห์” ขึ้นเพื่อจัดสวัสดิการสำหรับเด็กกำพร้า ผู้อนาถา ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ และ ผู้สูงอายุซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และเป็นผู้ประสบความเดือดร้อน (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2545: 156) และในปี พ.ศ. 2484 ได้มีการตรากฎหมาย “พระราชบัญญัติควบคุม การขอทาน” ดังความในมาตรา 7 ระบุว่า

“มาตรา 7 เมื่อปรากฏจากการสอบสวนว่า ผู้ใดทำการขอทานและผู้นั้นเป็น คนชราภาพ⁴หรือเป็นคนวิกลจริตพิการหรือเป็นคนมีโรคซึ่งไม่สามารถประกอบการ อาชีพอย่างใดและไม่มีทางเลี้ยงชีพอย่างอื่นทั้งไม่มีญาติมิตรอุปการะเลี้ยงดูก็ให้ พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 ตอนที่ 71 วันที่ 7 ตุลาคม 2484)

ต่อมาปี พ.ศ. 2485 ได้มีการประกาศ “**รฐนิยมฉบับที่ 12 เรื่องการช่วยเหลือ คุ่มครองเด็ก คนชรา หรือผู้ทุพพลภาพ**” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 ตอนที่ 8 วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2485) ดังข้อความว่า

“ด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า ในการอยู่ร่วมกันแห่งชุมชนมนุษย์นั้นความมีใจ เพื่อแผ่ช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในเยาว์วัย คนชราหรือคนทุพพลภาพเป็นวัฒนธรรมอันหนึ่งซึ่ง

⁴ผู้วิจัยใช้คำว่า “คนชราภาพ” ตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 (ฉบับปัจจุบัน) ใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ”

บุคคลจักต้องปฏิบัติคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ ให้ประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังต่อไปนี้

1. ในที่สาธารณสถานหรือในถนนหลวงให้บุคคลทำการช่วยเหลือคุ้มครองโดยลักษณะที่จะยังความปลอดภัยให้แก่เด็ก คนชราหรือคนทุพพลภาพ ในการสัญจรไปมาหรือในการหลบหลีกภัยอันตราย

2. ผู้ใดสามารถระทำการช่วยเหลือคุ้มครองดังกล่าวในข้อ 1 ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้มีวัฒนธรรม ควรได้รับความนับถือของชาวไทย”

แม้นโยบายต่าง ๆ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการสร้างชาติของไทยให้เป็นแนวทางเดียวกันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องที่ดีสำหรับชาวไทย (เปรมมา สัตยารุณพิงค์, 2552) อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ส่วนหนึ่งก็สร้างการรับรู้และความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในฐานะกลุ่มคนที่ถูกทอดทิ้งและต้องได้รับการดูแล และเป็นกลุ่มคนกลุ่มเดียวกับผู้พิการและผู้ทุพพลภาพ

หลังจากนั้นได้มีการตั้ง “สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค”⁵ เป็นแห่งแรกของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2496 เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ไม่มีที่อยู่อาศัย ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู หรืออยู่กับครอบครัวไม่มีความสุข อีกทั้งเป็นการแบ่งเบาภาระครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือยากจน ไม่สามารถเลี้ยงดูผู้สูงอายุให้อยู่กับครอบครัวได้ (อัมภัสชา พานิชชอบ, 2546)

สาเหตุที่ต้องริเริ่มงานสังคมสงเคราะห์ในภาครัฐ เพราะส่วนหนึ่งได้รับปัจจัยจากประเทศทางตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับ “รัฐสวัสดิการ” ที่มีหน้าที่รับผิดชอบความอยู่ดีมีสุขหรือสวัสดิการของประชาชน แนวคิดดังกล่าวจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อนโยบายการสร้างชาติสร้างวัฒนธรรม ที่มองว่าการเร่ร่อนขอทานเป็นการผิดกฎหมายและเป็นบ่อเกิดของอาชญากรรม รัฐจำเป็นต้องเข้ามาจัดการบุคคลเหล่านี้ด้วยการจัดหาสถานที่อยู่ที่เหมาะสม (เรืองรอง ชาญวุฒิธรรม, 2547) สถานสงเคราะห์คนชราจึงเป็นเสมือนพื้นที่ที่ช่วยต่อยอดวิธีการมองผู้สูงอายุของรัฐบาลในขณะนั้นว่าเป็นบุคคลที่ขัดต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและวัฒนธรรมอันดีของชาติ เป็นปัญหาสังคมที่รัฐต้องเข้าไปจัดการควบคุม

⁵ ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค” (ตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน 2548)

ในปี พ.ศ. 2525 ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากได้รับแรงกระตุ้นจากองค์การสหประชาชาติที่ได้จัดประชุม “**สมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ**” (World Assembly on Ageing) เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติให้แก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รัฐบาลไทยก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุหลังจากได้เข้าร่วมประชุมกับประเทศต่าง ๆ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้ง “**คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ**” ของรัฐบาลไทยขึ้น เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 และคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการ โดยมีภารกิจและหน้าที่สำคัญในการจัดทำ **แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525-2544** (ฉบับที่ 1) ซึ่งเป็นแผนแม่บทสำหรับผู้สูงอายุฉบับแรกของประเทศไทย แผนนี้ประกอบด้วยนโยบายและมาตรการ 5 ด้าน คือ ด้านการบริการสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านอาชีพและรายได้ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสวัสดิการสังคม ในปีเดียวกันนี้รัฐบาลยังได้ประกาศให้วันที่ 13 เมษายน ของทุกปีเป็นวันผู้สูงอายุอีกด้วย

ต่อมาคณะกรรมการฯ ยังเห็นว่าควรจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกัน ดังนั้นจึงเกิด “ชมรมผู้สูงอายุ” ขึ้นเป็นครั้งแรกที่โรงพยาบาลสงฆ์ในปี พ.ศ. 2526 และในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการจัดตั้งองค์กรผู้สูงอายุระดับชาติเพื่อทำงานประสานงานระหว่างชมรม เรียกว่า “**สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย**” ซึ่งถือเป็นวันกำเนิดสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยอย่างเป็นทางการครั้งแรก นอกจากนี้สมาคมฯ มีส่วนสำคัญในการผลักดัน **นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)** ทำให้มีโครงการเพื่อผู้สูงอายุที่สำคัญต่างๆ ได้แก่ 1) โครงการให้การสงเคราะห์ประชาชนผู้สูงอายุในด้านการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าโดยรัฐ 2) โครงการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในโรงพยาบาล สังกัดสำนักการแพทย์ 3) โครงการพัฒนาทางด้านวิชาการว่าด้วยผู้สูงอายุ 4) โครงการศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุ 5) โครงการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน (เบี้ยยังชีพ) 6) โครงการให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในการเดินทาง และ 7) โครงการจัดทำทำเนียบผู้สูงอายุที่มีความชำนาญด้านต่างๆ (ปิยากร หวังมหาพร, 2554) รวมทั้งการจัดตั้ง **สถาบันพัฒนาสุขภาพและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ** กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2535 (เปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ” เมื่อปี พ.ศ. 2537) เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนนำและศูนย์ประสานงานบริการสุขภาพของผู้สูงอายุ ตลอดจนเป็นศูนย์ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

สำหรับ “**โครงการการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ**” สามารถดำเนินการได้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในชนบทที่ยากไร้เป็นเงินรายละ 200 บาทต่อเดือน ซึ่งปีแรกได้รับงบประมาณเพียง 20,000 คน ในปี พ.ศ. 2538 ได้รับเพิ่มเป็น 300 บาทต่อเดือน จำนวน 400,000 คน จนถึงปี พ.ศ.2552 ผู้สูงอายุจึงได้รับเบี้ยยังชีพทุกคน และปัจจุบันได้รับเบี้ยยังชีพ

รายเดือนแบบขั้นบันไดแก่ผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีจะได้รับ 600 บาท อายุ 70-79 ปีจะได้รับ 700 บาท อายุ 80-89 ปีจะได้รับ 800 บาทอายุ 90 ปีขึ้นไปจะได้รับ 1,000 บาท

ในปี พ.ศ. 2534 หลักการของการประชุมสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ซึ่งเรียกว่า “คำประกาศว่าด้วยผู้สูงอายุ” (Proclamation on Aging) ต้องการให้รัฐภาคีกำหนดเป้าหมายแห่งชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และนำหลักการของสหประชาชาติว่าด้วยผู้สูงอายุไปกำหนดเป็นแผนแห่งชาติด้วย ประเทศไทยตอบรับหลักการดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ฉันทิธร ถวัลย์โพธิ, 2551: 63)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540⁶ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ใน มาตรา 54 และมาตรา 80 ดังนี้

หมวดที่ 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

“มาตรา 54 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และ

หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

“มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชนรัฐต้องสงเคราะห์ คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้”

มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 นับเป็นบทบัญญัติแรกของกฎหมายไทยที่กล่าวถึงผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะแยกจากผู้พิการ โดยกล่าวถึงผู้ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มี

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ฉบับแรกถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2521 มิได้มีบทบัญญัติใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ แต่หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2534 ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 81 ดังนี้ “รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ ผู้สูงอายุและผู้พิการ ให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิตเพื่อสามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร” อย่างไรก็ตาม ไม่มีบทบัญญัติใดในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2534 ที่กล่าวถึงผู้สูงอายุแยกจากผู้พิการ (ฉันทิธร ถวัลย์โพธิ, 2551) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญพ.ศ.2534 จัดผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับผู้พิการทางกายภาพ โดยมองผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นภาระของสังคม ซึ่งรัฐต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

รายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้บทบัญญัติดังกล่าวได้รับรู้ว่าผู้ที่ มีอายุเกินหกสิบปีเป็นผู้ที่พ้นจากวัยทำงานแล้ว เมื่อผู้ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีไม่ได้รับการจ้างงานก็อาจ ประสบความยากลำบากในการยังชีพได้ (ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ์, 2551: 64) กล่าวได้ว่า มาตรา 54 ของ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 นี้เป็นบทบัญญัติแรกของกฎหมายไทยที่พยายามตอบสนองความต้องการ หรือความจำเป็นของผู้สูงอายุอย่างเฉพาะเจาะจงต่างหากจากผู้อ่อนด้อยทางกายภาพกลุ่มอื่น ๆ

บทบาทของสหประชาชาติในเรื่องผู้สูงอายุดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ สมัชชา ใหญ่สหประชาชาติได้มีมติกำหนดให้ปี พ.ศ. 2542 เป็น “ปีผู้สูงอายุสากล” ส่งผลให้ประเทศไทย ประกาศ “**ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย**” พ.ศ. 2542 เพื่อให้รัฐบาลจัดทำนโยบายและโครงการเพื่อผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิและจัดตั้ง “**คณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ**” (กสผ.) เพื่อเป็นองค์กรกลางทำหน้าที่เสนอแนะนโยบายและ แผนเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรม บทบาท และสถานภาพของผู้สูงอายุต่อรัฐมนตรี

และต่อมาภาครัฐจึงได้จัดทำ “**แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545- 2564)**” ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปรับปรุงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2525-2544) และนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว พ.ศ.2535-2554 (สำนัก ส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2554) และในปีเดียวกันได้มีการจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ โดยมี **สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ** (สทส.) สังกัดสำนักงานส่งเสริม สวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ (สท.) เป็นหน่วยงานที่ดูแล ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้มี “**พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546**”⁷ ซึ่งเป็น กฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ

ในปี พ.ศ. 2550 มีการจัดตั้ง **มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย** (มส.ผส.) เพื่อศึกษาวิจัยและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งในและต่างประเทศ และส่งเสริมการพัฒนา รูปแบบการดำเนินการด้านผู้สูงอายุสำหรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทย ตลอดจน การเผยแพร่ความรู้และวิทยาการเกี่ยวกับผู้สูงอายุแก่สังคมโดยรวม และในปีเดียวกันก็ได้มี คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติทำหน้าที่สรรหา “**ผู้สูงอายุแห่งชาติ**” เพื่อยกย่องเป็นครั้งแรกด้วย

ในปี พ.ศ. 2558 ได้มีหน่วยงานหลักของรัฐบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบภารกิจเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุโดยตรงคือ “**กรมกิจการผู้สูงอายุ**” (ผส.) ซึ่งเป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นกรมในสังกัด

⁷ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับที่ 2) ครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2553

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2558 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2558 กรมกิจการผู้สูงอายุ มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุได้กำหนดนโยบายและจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2561 มีการปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564) ครั้งที่ 2 โดยคงเค้าโครงแผนฉบับเดิมและมีการปรับดัชนีชี้วัดบางดัชนีให้มีประสิทธิภาพที่สามารถสะท้อนผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติได้อย่างครอบคลุมผลผลิตและผลลัพธ์ และรัฐบาลได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบระเบียบวาระแห่งชาติเรื่อง “สังคมสูงอายุ” เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2561

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้ดำเนินการเกี่ยวกับมาตรการด้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่สำคัญ สามารถแสดงเป็นตารางตามลำดับเวลา ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงมาตรการและการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุของรัฐ

ปีนโยบาย	มาตรการและการดำเนินงาน
2483	กรมประชาสงเคราะห์ (จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดสวัสดิการสำหรับเด็กกำพร้า ผู้อนาถา ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ และผู้สูงอายุ)
2484	พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน
2485	รัฐนิยมฉบับที่ 12 เรื่องการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา หรือผู้ทุพพลภาพ
2496	สถานสงเคราะห์คนชรabanบางแค
2525	คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (หลังจากเข้าประชุม “สมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ” ขององค์การสหประชาชาติ)
	แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1(พ.ศ. 2525-2544)
	13 เมษายน ของทุกปีเป็นวันผู้สูงอายุ
2526	ชมรมผู้สูงอายุ
2532	สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย
2534	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534 (ฉบับแรกที่มีบทบัญญัติกล่าวถึงผู้สูงอายุ)
	องค์การสหประชาชาติได้ออก “คำประกาศว่าด้วยผู้สูงอายุ”

ปีนโยบาย	มาตรการและการดำเนินงาน
2535	นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)
	สถาบันพัฒนาสุขภาพและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ (เปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ” เมื่อปี พ.ศ. 2537)
2536	เริ่มระบบเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ
2540	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 (ฉบับแรกที่มีบทบัญญัติกล่าวถึงผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะแยกจากผู้พิการ)
2542	ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย (องค์การสหประชาชาติประกาศให้เป็น “ปีสากลผู้สูงอายุ”)
	คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ (กสผ.)
2544	แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564)
2545	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.)
2546	พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546
2550	มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.)
	ผู้สูงอายุแห่งชาติคนแรก
2552	การปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564) ครั้งที่ 1
	เบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า
2558	กรมกิจการผู้สูงอายุ
2561	การปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564) ครั้งที่ 2
	ระเบียบวาระแห่งชาติเรื่อง “สังคมสูงอายุ” เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2561

กล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุเริ่มมีตัวตนชัดเจนขึ้นและถูกแบ่งแยกเป็นกลุ่มเฉพาะในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนหนึ่งเพราะปัจจัยจากประเทศทางตะวันตกที่ให้ความสำคัญ “รัฐสวัสดิการ” นโยบายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในขณะนั้นจึงเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการสร้างชาติสร้างวัฒนธรรม (เรื่องรอง ชาญวุฒิศรรม, 2547) รัฐจำเป็นต้องเข้ามาจัดการบุคคลเหล่านี้ เช่น การจัดหาสถานที่อยู่ให้เหมาะสม สถานภาพของผู้สูงอายุและภาพลักษณ์ของความชราจึงถูกกำหนดด้วยกรอบทัศนคติที่มองว่าเป็น “ชายขอบ” และเป็น “ปัญหา” ของสังคม โดยรัฐมีมาตรการหลักในการจัดการกับปัญหานี้ด้วยการสร้างสถานสงเคราะห์คนชรา (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2545) ในปัจจุบันมีสถานสงเคราะห์ของรัฐเพิ่มขึ้น รวมทั้งยังมีสถานสงเคราะห์ของเอกชนอีกหลายแห่ง ดังนั้นสถานสงเคราะห์คนชราแม้จะเป็นการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุก็ตาม แต่ก็เป็นส่วนสำคัญที่กำหนดให้

การเป็น “คนชรา” มีนัยของภาวะการเป็น “ชายขอบ” ถูกโดดเดี่ยวจากส่วนใหญ่ของสังคม โดยผลักดันให้ไปอยู่รวมกันภายใต้การดูแลของสถาบันทางการแพทย์

อีกทั้งผู้สูงอายุมักจะถูกมองในกรอบความคิดเดียวกันกับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ โดยมีบทบัญญัติกำหนดมาตรการให้การปกป้องคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการหรือทุพพลภาพเป็นพิเศษ จากบุคคลกลุ่มอื่นในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีความเจ็บป่วยถาวรและมีความอ่อนแอทางกายภาพ

แม้ว่านโยบายหรือบทบัญญัติของรัฐในลำดับต่อมา เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 จะมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ กำหนดมาตรการส่งเสริมผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม นอกเหนือจากมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในด้านการฝึกอาชีพและด้านรายได้ จึงเป็นกฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนสถานภาพของผู้สูงอายุจากเดิมที่เป็นภาระของสังคมมาเป็นกำลังของสังคม (สุวิธสา พายุกิริ, 2549) แต่อีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายสังคมในเชิงสงเคราะห์และรัฐสวัสดิการ ซึ่งอาจต่อยอดว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นภาระของรัฐบาลหรือของสังคมอยู่นั่นเอง

ผู้วิจัยได้นำนโยบายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุมาใช้ในงานวิจัย กล่าวคือ นโยบายดังกล่าวทำให้เห็นว่า วาทกรรมผู้สูงอายุในสังคมไทยเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากความเป็นมาของมาตรการและการดำเนินนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ากฎหมายและนโยบายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นวิคิดของ รัฐที่มีต่อผู้สูงอายุ อีกทั้งอาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติของคนในสังคม ขณะเดียวกันกฎหมายและนโยบายเหล่านี้ก็พัฒนามาจากแนวคิดของคนในสังคมที่ฝังรากลึกลงมานาน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลส่วนนี้ไปวิเคราะห์และอภิปรายในระดับวิधिปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนผู้สูงอายุกับสังคมวัฒนธรรมไทย

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสถาบันอื่น และ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสื่อมวลชน และงานวิจัยที่เกี่ยวกับ “กลุ่มชายขอบ” ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ รายละเอียดดังนี้

2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสถาบันอื่น

ข้อมูลที่ศึกษาในกลุ่มนี้มักเป็น สถานสงเคราะห์คนชรา (เรื่องรอง ชาญวุฒิธรรม, 2547; อรรวรรณ ขำสุวรรณ, 2545) และพื้นที่หมู่บ้าน (จิรศักดิ์ สุขวัฒนา, 2545) จะเห็นว่า งานของอรรวรรณ และเรื่องรองศึกษากลุ่มข้อมูลสถานสงเคราะห์คนชรา โดยใช้วิธีสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ เหมือนกัน ความแตกต่างกันคืองานของอรรวรรณศึกษาสถานสงเคราะห์คนชราทั้งของรัฐและเอกชน และเน้นมิติด้านการสื่อสารทางนิเทศศาสตร์ ส่วนงานของเรื่องรองศึกษาสถานสงเคราะห์คนชราชอง รัฐ และเน้นมิติด้านมานุษยวิทยา นอกจากนี้งานทั้ง 2 เรื่อง แสดงให้เห็นว่าสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นพื้นที่ที่ถูกสร้างอัตลักษณ์ภายใต้กรอบของสถาบันการแพทย์และกฎหมาย อัตลักษณ์ผู้สูงอายุคือ เป็นผู้มีภาวะเจ็บป่วย อ่อนแอและต้องพึ่งพา ที่น่าสนใจคืออัตลักษณ์ของผู้สูงอายุถูกกำหนดไปตามที่ สถานสงเคราะห์คนชรากำหนด แสดงให้เห็นอำนาจของสังคมในการสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ส่วนงานของจิรศักดิ์ใช้กรอบแนวคิดวาทกรรม ทำให้เห็นทั้งวาทกรรมผู้สูงอายุในสังคมเกษตรกรรม แบบดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่ รวมถึงวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของระบบทุนนิยมในการทำให้ผู้สูงอายุ กลายเป็นอื่น

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้สูงอายุมักอยู่ในพื้นที่จำกัด หรือพื้นที่เฉพาะ เช่น สถานสงเคราะห์คนชรา (อรรวรรณ ขำสุวรรณ, 2545; เรื่องรอง ชาญวุฒิธรรม, 2547) พื้นที่หมู่บ้าน (จิรศักดิ์ สุขวัฒนา, 2545) ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าในพื้นที่วาทกรรมสาธารณะ คือ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์ มีการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างไร ผู้วิจัย ขอกกล่าวถึงงานวิจัยแต่ละเรื่องดังนี้

เรื่องรอง ชาญวุฒิธรรม (2547) ศึกษาเรื่อง “คนชราในสถานสงเคราะห์ : ชีวิตและตัวตน” เพื่อ ศึกษาผู้สูงอายุหญิงในสถานสงเคราะห์ว่ามีวิถีชีวิตประจำวันและใช้ชีวิตภายใต้ข้อจำกัดของ กฎระเบียบภายในสถานสงเคราะห์อย่างไร และมีวิธีการนยามตัวตน สร้างความหมายและคุณค่า ให้แก่ตนเองอย่างไร พื้นที่ในการศึกษาคือเลือกสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐแห่งหนึ่งใน กรุงเทพมหานคร กรอบแนวคิดที่ใช้คือเรื่องอัตลักษณ์เพื่อทำความเข้าใจว่า หญิงผู้สูงอายุมีการพัฒนา ตัวตนอย่างไรภายใต้สถานภาพที่พวกเขาได้รับและการดำเนินชีวิตประจำวันในสถานสงเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของคนชราในสถานสงเคราะห์เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมตั้งแต่ขั้นตอนการเข้าสู่สถานสงเคราะห์ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับ สถานภาพใหม่ของตัวเองในฐานะคนชราในสถานสงเคราะห์ กล่าวคือ ถูกให้ความหมายว่าเป็นบุคคลที่ ต้องพึ่งพิง ไม่สามารถเลี้ยงชีพด้วยตัวเอง ยากไร้น่าสงสาร แตกต่างจากคนทั่วไปในสังคมและไม่มี ความมั่นใจในตัวเอง สิ่งเหล่านี้นำไปสู่กระบวนการปกปิดตัวตนในฐานะคนชราในสถานสงเคราะห์ และสร้างความหมายให้กับตัวตนของพวกเขาเองโดยมีความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และบุคคลที่ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้ในการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ ผู้สูงอายุ

เหล่านี้ประพจน์ตัวตามกฎระเบียบของทางสถานสงเคราะห์ แต่ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุก็พยายามปรับตัวทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม รวมทั้งมีการต่อรองหลายรูปแบบภายใต้ข้อจำกัดของข้อบังคับที่คอยควบคุมอยู่ ด้วยวิธีต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น 1) การหลีกเลี่ยง เช่น การหนีเที่ยว การซื้ออาหารรับประทานเอง การขอลูกกลับบ้าน 2) การนิยามตนเองว่าเป็นผู้เลือกมาอยู่ที่นี้เอง ไม่ได้ถูกทอดทิ้ง 3) การใช้ “ความอ่อนแอ” ของตนเองเป็นเครื่องมือการหาเงินเพิ่ม ทั้งนี้เพื่อที่จะรักษาสถานภาพทางสังคม วิธีการดำเนินชีวิต และความหมายของ “ตัวตน” แบบเดิมกลับคืน

อรรวรรณ ขำสุวรรณ (2545) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารในสถานสงเคราะห์คนชราประเภทเลี้ยงค่าบริการของรัฐบาลและเอกชน” เพื่อศึกษาการมองตนเอง (self perception) ของพี่เลี้ยงและผู้สูงอายุ ศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของพี่เลี้ยง และศึกษาลักษณะการสื่อสาร ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในการสื่อสารระหว่างพี่เลี้ยงกับผู้สูงอายุ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก และใช้การสังเกตการณ์ประกอบในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ สถานสงเคราะห์คนชราของรัฐบาลและเอกชน

ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า ด้านการรับรู้ผู้สูงอายุ กลุ่มพี่เลี้ยงมองว่าผู้สูงอายุก็คือเด็ก ดังนั้นจึงต้องการดูแล เพียงแต่เป็นเด็กที่ตัวใหญ่กว่าและเขื่องซ้ากว่าเด็ก และมองว่าผู้สูงอายุก็เปรียบเสมือนใบไม้ร่วงไปตามวัฏจักรของชีวิต นอกจากนี้ด้านสถานภาพในความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ พี่เลี้ยงมองว่าตนเป็นเสมือนลูกหลานของผู้สูงอายุ ส่วนการมองตัวเองของผู้สูงอายุทั้งในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลและเอกชนมีลักษณะไม่แตกต่างกัน ได้แก่ มีเมตตาชอบช่วยเหลือผู้อื่น และเป็นคนอารมณ์ดี ส่วนด้านลบคือ โกรธง่าย ใจร้อน และขี้หงุดหงิด แต่ในด้านสถานภาพในความสัมพันธ์กับพี่เลี้ยง ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์เอกชนมองว่าตนเหมือน “ญาติผู้ใหญ่” ของพี่เลี้ยง ซึ่งต่างจากผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลที่มองว่าตนเป็นเพียง “ผู้มาพึ่งพิงอาศัย” ความแตกต่างในการรับรู้ดังกล่าวน่าจะเนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกันในกลุ่มผู้สูงอายุ

จิรศักดิ์ สุขวัฒนา (2545) ศึกษาเรื่อง “การสถาปนาความเป็นผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่” เพื่อศึกษาว่าอัตลักษณ์และความหมายของผู้สูงอายุถูกสร้างและสถาปนาขึ้นในช่วงเวลา การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของสังคมไทยอย่างไร และส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุอย่างไร โดยใช้แนวคิดทางวาทกรรมวาทวิเคราะห์ พื้นที่ที่ใช้เก็บข้อมูลคือ พื้นที่ตำบลตะขบและตำบลตุม อำเภอบึงสามพันในจังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้มีเกณฑ์การคัดเลือกคือพิจารณาหมู่บ้านที่มีทั้งชุดวาทกรรมผู้สูงอายุแบบดั้งเดิม และชุดวาทกรรมผู้สูงอายุที่มากับการพัฒนาสู่ความทันสมัย โดยใช้การสัมภาษณ์และการแสดงความคิดเห็นของผู้สูงอายุ

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าภาคปฏิบัติทางวาทกรรมของระบบทุนนิยมทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นอื่น โดยการสร้างความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาพฤกษวิทยา (gerontology) จะเห็นได้ว่า หลักการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้ความรู้

เหล่านั้น สามารถช่วงชิงอำนาจ เขี่ยบย่ำความรู้ และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ความเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าวได้แสดงถึงความรู้สึกต่ำต้อยและไม่มั่นคงในวิถีทางของการพัฒนาแบบสมัยใหม่

จรัศศักดิ์ชี้ให้เห็นว่า สังคมเกษตรแบบดั้งเดิม การดำรงชีวิตต้องอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นอย่างมาก อีกทั้งธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้สูงอายุจึงมีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อครอบครัวในการดำรงชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุมีสถานภาพและบทบาทค่อนข้างสูง กล่าวได้ว่า สังคมได้สร้างวาทกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุขึ้นมาและมีผลต่ออัตลักษณ์และความหมายของผู้สูงอายุให้เป็นไปในทางบวก แต่ในระหว่างกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย อัตลักษณ์และความหมายดังกล่าวได้เปลี่ยนไป ผู้สูงอายุกลายเป็นภาระ เป็นผู้มีความเสื่อมและไม่มีผลผลิต กล่าวคือในสังคมไทยสมัยใหม่เป็นสังคมกึ่งอุตสาหกรรมหรือการผลิตเพื่อการขายที่มุ่งผลกำไร ซึ่งเกิดจากปัจจัยในการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ แรงงานที่มีประสิทธิภาพและแข็งแรง ความรู้ที่ใช้ในการผลิตไม่ซับซ้อนและสามารถที่จะเรียนรู้ได้ง่าย ทำให้ความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ไม่ค่อยมีประโยชน์ในการผลิตต่อครอบครัวและสังคม จนอาจกล่าวได้ว่าความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบัน แรงงานผู้สูงอายุจึงถูกกีดกันออกจากระบบการผลิตหลักของสังคม ทำให้บทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุในสังคมลดน้อยลง การศึกษานี้เผยให้เห็นว่าวาทกรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุที่สังคมได้สร้างขึ้นเป็นความรู้ที่รองรับระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นที่มาของระบบการเกษียณอายุ สวัสดิการและระบบการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสื่อมวลชน และงานวิจัยที่เกี่ยวกับ “กลุ่มชายขอบ” ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

2.2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสื่อมวลชน

เมื่อนำงานวิจัยที่ศึกษา “ภาพผู้สูงอายุ” หรือ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสื่อสารมวลชนมาพิจารณา พบว่ามีลักษณะร่วมและต่างกัน ดังนี้

ด้านการนิยามผู้สูงอายุ งานวิจัยทั้งหมดในกลุ่มนี้นิยามผู้สูงอายุว่าเป็น “บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป” จะเห็นได้ว่านิยามดังกล่าวเป็นการนิยามตามกฎหมายและตามความเข้าใจของคนทั่วไป งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวาทกรรมสาธารณะทั้งสองประเภทในสังคมไทยว่านำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจึงใช้นิยามดังกล่าวเป็นแนวทางเท่านั้น เนื่องจากต้องการพิจารณาความหมายของผู้สูงอายุที่ถูกประกอบสร้างขึ้นว่าผู้สูงอายุคือคนกลุ่มใด

ด้านข้อมูลการศึกษา หากพิจารณาข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา พบว่างานวิจัยในกลุ่มนี้เป็นการศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์ คือ นวนิยายและเรื่องสั้น (มาริสสา สำลี, 2550; เกศินี จุฑาวิจิตร และคณะ,

2557) และหนังสือพิมพ์ (วรรณภา ศรีธีรัตน์ และผ่องพรรณ อรุณแสง, 2546) และสื่อโทรทัศน์ คือ โฆษณาทางโทรทัศน์ (ปานจักษ์ ทองปาน, 2540) และรายการโทรทัศน์ (พรพรรณ สมบูรณ์บัติ, 2549) แม้มีการศึกษากลุ่มข้อมูลใกล้เคียงกับผู้วิจัย เช่น หนังสือพิมพ์ แต่ประเด็นวิจัยแตกต่างกัน คือ งานของวรรณภาและผ่องพรรณมุ่งศึกษาในฐานะ “ภาพสะท้อน” ส่วนงานของผู้วิจัยมุ่งศึกษาในฐานะ “ภาพตัวแทน” ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ส่วนข้อมูลรายการโทรทัศน์ งานของพรพรรณศึกษาเฉพาะ ภาพผู้สูงอายุหญิงในรายการคนค้นคน ส่วนผู้วิจัยเลือกศึกษาทั้งรายการคนค้นคนและรายการ ลุยไม่รู้โรย เนื่องจากเป็นรายการที่มีส่วนกำหนดความคิดความเข้าใจของคนในสังคมมาอย่างยาวนาน กล่าวได้ว่ายังไม่มีมีการศึกษากลุ่มข้อมูลในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ คือ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์

ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ งานวิจัยส่วนใหญ่มองว่าภาพผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นเป็น “ภาพสะท้อน” และใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (วรรณภา ศรีธีรัตน์ และผ่องพรรณ อรุณแสง, 2546; มาริสาสาลี, 2550; เกศินี จุฑาวิจิตร และคณะ, 2557) และใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณเป็นหลักร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (ปานจักษ์ ทองปาน, 2540) มีเพียงงานเดียวคืองานของพรพรรณที่มองด้วยกรอบแนวคิด “ภาพตัวแทน” (representation) แนวคิดทฤษฎีที่ต่างกันทำให้มองตัวบทต่างกันไปด้วย กล่าวคือ งานวิจัยเพียงเรื่องเดียวที่มองตัวบทในฐานะวาทกรรมเช่นเดียวกับงานของผู้วิจัยคืองานของพรพรรณ นอกนั้นงานอีก 4 เรื่อง ไม่ได้มองตัวบทในฐานะ “วาทกรรม” ที่เป็นพื้นที่ประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ ซึ่งต่างจากงานของผู้วิจัยที่มุ่งพิจารณาตัวบทในฐานะวาทกรรม และมุ่งพิจารณาการครอบงำทางความคิดในฐานะรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจในทางมิชอบผ่านวาทกรรม

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงงานวิจัยในกลุ่มนี้โดยจำแนกตามประเภทของสื่อเป็นสองกลุ่ม คือ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ มีรายละเอียดดังนี้

1) งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสื่อสิ่งพิมพ์

ดังกล่าวข้างต้นว่า ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาในงานวิจัยกลุ่มนี้เป็นการศึกษาวรรณกรรม (มาริสาสาลี, 2550; เกศินี จุฑาวิจิตร และคณะ, 2557) และหนังสือพิมพ์ (วรรณภา ศรีธีรัตน์ และผ่องพรรณ อรุณแสง, 2546) แม้ว่าจะงานของเกศินีและคณะและงานของมาริสาศึกษากลุ่มข้อมูลนวนิยายเช่นกัน แต่มีความแตกต่างของเกณฑ์คัดเลือกข้อมูลคือ งานของมาริสาเลือกศึกษาเฉพาะนวนิยายที่เคยได้รับรางวัล เช่น วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) และเลือกศึกษาเฉพาะตัวละครสูงอายุที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง ส่วนงานของเกศินีและคณะศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยายทั้งแนวตลาดและแนววรรณกรรมสร้างสรรค์คือได้รับรางวัลจากการประกวดและศึกษาตัวละครผู้สูงอายุทั้งหมดไม่ว่ามีบทบาทใด

ส่วนด้านแนวคิดที่ใช้ จะเห็นได้ว่างานทั้ง 3 เรื่องไม่ได้มองตัวบทในฐานะวาทกรรมที่เป็นพื้นที่ประกอบสร้างความหมาย ซึ่งต่างจากงานของผู้วิจัยที่มุ่งพิจารณาตัวบทในฐานะวาทกรรม และมุ่งพิจารณาการครอบงำทางความคิดในฐานะรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจในทางมิชอบผ่านวาทกรรม อย่างไรก็ตาม งานของวรรณภาและผ่องพรรณแสดงให้เห็นว่า การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ช่วงปี พ.ศ. 2540-2544 ถูกนำเสนอว่าเป็นปัญหา ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาหรือก่อนประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยเมื่อปี พ.ศ. 2548 แสดงให้เห็นว่าการมองผู้สูงอายุด้วยทัศนคติเหล่านี้มีความเป็นมายาวนาน ส่วนงานของมาริสสาแสดงให้เห็นการสร้างตัวละครผู้สูงอายุเป็นตัวละครเอกบนแนวคิดพื้นฐานในการเชิดชูคุณค่าของผู้สูงอายุ งานของมาริสสาเน้นวิเคราะห์ตามหลักวรรณคดีและไม่ได้มองว่าตัวละครผู้สูงอายุเกิดจากการประกอบสร้าง ซึ่งต่างจากงานของผู้วิจัยเน้นที่ “ภาษา” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบสร้างความหมายตามแนววาทกรรมวิเคราะห์ และงานของเกศินี จุฑาวิจิตร และคณะมองตัวบทในฐานะ “ภาพสะท้อน” ที่ได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยใช้หลักฐานจากตัวละครผู้สูงอายุในวรรณกรรมไทยช่วงปีพ.ศ.2523-2552 อย่างไรก็ตาม งานของเกศินีและคณะ ก็ทำให้เห็นภาพของผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจากนวนิยาย หากมองในมุมวาทกรรม จะเห็นว่านวนิยายได้เลือกสรรภาพด้านลบของผู้สูงอายุมานำเสนอ เช่น ตอกย้ำว่าผู้สูงอายุคือภาระ หรือพื้นที่ของผู้สูงอายุควรอยู่ในบ้านเลี้ยงหลานกับเข้าวัดฟังธรรม ผู้สูงอายุที่อยู่นอกกรอบนี้ก็จะถูกตั้งคำถามหรือถูกตำหนิ จะเห็นได้ว่าภาพเหล่านั้นมิได้สะท้อนความเป็นจริง แต่คือ “ภาพตัวแทน” ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ซึ่งผู้ผลิตได้เลือกสรรบางแง่มุมมาแนะนำตามมุมมองของวาทกรรมวิเคราะห์ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงงานวิจัยแต่ละเรื่องพอสังเขปดังนี้

วรรณภา ศรีธัญรัตน์ และผ่องพรรณ อรุณแสง (2546) ศึกษาเรื่อง “สถานการณ์ผู้สูงอายุ: เสี่ยงสะท้อนจากหนังสือพิมพ์รายวันไทย” เพื่อศึกษาหนังสือพิมพ์ว่ามีมุมมองการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้สูงอายุไทยอย่างไร และหนังสือพิมพ์มีการตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับข่าวผู้สูงอายุอย่างไร ข้อมูลที่ใช้ศึกษา คือหนังสือพิมพ์รายวันไทยจำนวน 2 ชื่อฉบับ ซึ่งเป็นฉบับที่มีผู้อ่านทั่วไปและฉบับที่มีผู้อ่านในวงวิชาการ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2540-2544 จำนวนทั้งสิ้น 790 ข่าว โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาสามารถจัดประเภทข่าวได้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านวิกฤตการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งพบเป็นมากที่สุด ได้แก่ การตายและสาเหตุการตาย ภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วย ปัญหาความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัวและสังคม ความไม่เป็นธรรมหรือการถูกเอาเปรียบจากสังคม รวมถึงการดำรงชีวิตที่ยากลำบากของผู้สูงอายุ 2) ด้านคุณภาพชีวิตเชิงบวก ได้แก่ ด้านความสำเร็จและผลงานของผู้สูงอายุ และการใช้ชีวิตที่เป็นสุขในวัยสูงอายุ และ 3) ด้านนโยบายและแนวโน้มด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ แม้จะพบภาพสะท้อนของคุณภาพชีวิตในเชิงบวก แต่ภาพสะท้อนด้านนโยบายและแนวโน้มด้านการพัฒนาผู้สูงอายุก็พบว่าเพียงส่วนน้อย วรรณภาและผ่องพรรณมองว่าภาพเหล่านี้ชี้ให้เห็นสถานการณ์ปัญหาด้านผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มจะทวีความ

รุนแรงมากขึ้น โดยที่หนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับและสังคมทั่วไปยังไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาของผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นงานด้านพยาบาลศาสตร์ วรรณกรรมและผังพรรณจึงมุ่งวิเคราะห์เนื้อหาและจัดประเภทข่าวเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป เช่น พิจารณาปัญหาและสาเหตุของปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา พัฒนาเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

มาริสสา สำลี (2550) ศึกษาเรื่อง “ตัวละครผู้สูงอายุในนวนิยายไทย พ.ศ. 2525-2548” เพื่อศึกษาแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยศึกษาจากนวนิยายของนักเขียนที่เคยได้รับรางวัลซีไรต์หรือรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ซึ่งมีผู้สูงอายุเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง จำนวน 9 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ในด้านแนวคิด นวนิยายทุกเรื่องมีแนวคิดเน้นความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุคือทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าสำหรับครอบครัวและสังคม พร้อมทั้งแสดงให้เห็นว่าอายุไม่ใช่อุปสรรคของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างวัย หากบุคคลยอมรับความแตกต่างบนพื้นฐานของความเข้าใจ ด้านกลวิธีการนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กลวิธีการนำเสนอตัวละครเอก และกลวิธีการนำเสนอตัวละครรอง ทั้งแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุสามารถแสดงคุณค่าของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ คือ การเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน การเป็นผู้สืบทอดความคิดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง ทำหน้าที่แทนบิดามารดา ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ชนรุ่นหลัง และเป็นสื่อแสดงความรู้สึกและความต้องการของผู้สูงอายุในสังคมไทย

เกศินี จุฑาวิจิตร และคณะ (2557) ศึกษาเรื่อง “ผู้สูงอายุและสัมพันธภาพกับครอบครัว: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมไทย” เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบของวรรณกรรมไทยและภาพสะท้อนของผู้สูงอายุในด้านวิถีชีวิตและสัมพันธภาพกับครอบครัว โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา การตีความและการสนทนากลุ่ม ตัวบทที่ใช้ในการศึกษาคือ นวนิยายและเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ.2523-2552 จำนวน 50 เรื่อง ผลการศึกษาส่วนแรกด้านเนื้อหาและรูปแบบพบว่า แก่นเรื่องทั้งหมดมี 11 ประเด็น ซึ่งแก่นเรื่องที่พบมากที่สุด ได้แก่ 1) ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนต่างวัยในครอบครัว 2) ความยากจน ความพิการหรือความล้มเหลวในชีวิต ไม่ใช่อุปสรรคของความสุขและความสำเร็จ 3) ความสุขของผู้สูงอายุเกิดจากการเข้าถึงสังขารของชีวิตหรือการได้ถ่ายทอดความคิดและประสบการณ์ให้กับคนอีกรุ่นหนึ่ง 4) ความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกมีผลกระทบต่อโลกภายในของผู้สูงอายุ และ 5) การเอาใจใส่สุขทุกข์ของผู้สูงอายุสำคัญและยิ่งใหญ่กว่าภาระการจ้างงานศพ ส่วนแนวเรื่องส่วนใหญ่เป็นแนวสัจนิยม (realism) ที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่เรียบง่ายและวนเวียนอยู่กับกิจกรรมเดิม นอกจากนี้ ด้านบุคลิกภาพพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการใช้ความคิดวิเคราะห์ สุขุม สงบ อีกทั้งมีความคิดแบบอนุรักษ์นิยม ยึดถือกฎระเบียบ ในด้านพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ส่วนมากพบการทำงานอดิเรก เช่น การชุนผ้า การทำขนม รongลงมาคือ การช่วยเหลือหลาน ส่วนพฤติกรรมที่พบน้อยมาก คือ การทำงานสังคมสงเคราะห์ การเข้าวัดทำบุญ

และหมกมุ่นกับอบายมุข ในด้านการทำงานอาชีพพบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับลูกหลาน เคยทำงานเป็นแม่บ้าน เคยรับจ้าง รองลงมาคือ การค้าขายหรือรับจ้าง

ผลการวิจัยด้านภาพสะท้อนวิถีชีวิตผู้สูงอายุและสัมพันธ์ภาพกับครอบครัว ชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าส่วนใหญ่จะมีบุคลิกภาพอบอุ่นและน่าไว้วางใจ แต่สัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สูงวัยกับผู้อ่อนวัยมักไม่ใช่สัมพันธ์ภาพทางบวก ถึงกระนั้นความสัมพันธ์ที่ดีนี้สามารถพัฒนาได้โดยการให้อภัย การให้ความรักและความจริงใจ ส่วนความสุขของผู้สูงอายุคือ การได้เห็นความสำเร็จในชีวิตของลูกหลาน การมีความรักความอบอุ่นในครอบครัว การได้เลี้ยงดูอบรมลูกหลาน การมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ และการเข้าถึงธรรม ในขณะที่ความทุกข์คือ ความอ้างว้างเดียวดายและการยึดติดกับอดีต นอกจากนี้ด้านความคาดหวังของคนรอบข้างต่อผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุถูกคาดหวังจากสังคมว่า ไม่ควรทำตัวเป็นภาระเกินจำเป็น ควรใช้ชีวิตตามแบบแผนหรือแบบฉบับของคนสูงวัยทั่วไป คือ การเข้าวัดฟังธรรม และควรถ่ายทอดประสบการณ์ สนับสนุน ช่วยเหลือ ให้ข้อคิด สติและกำลังใจ

2) งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสื่อโทรทัศน์

ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าข้อมูลที่นำมาศึกษาในกลุ่มนี้ คือ โฆษณาทางโทรทัศน์ (ปานจักษ์ ทองปาน, 2540) และรายการโทรทัศน์ (พรพรรณ สมบูรณ์บัติ, 2549) งานทั้งของปานจักษ์ และพรพรรณ ล้วนเป็นงานจากมุมมองด้านนิเทศศาสตร์ สิ่งที่แตกต่างกันคือ ปานจักษ์มองว่าภาพของผู้สูงอายุเป็น “ภาพสะท้อน” กล่าวได้ว่า งานของปานจักษ์ใช้แนวคิด “ทฤษฎีภาพสะท้อน” (reflection theory) ซึ่งมีแนวคิดหลักว่า ภาพสะท้อนของกลุ่มคนต่างๆ ที่ปรากฏในสื่อบ่งบอกถึงสถานภาพของกลุ่มคนนั้นๆ ในสังคมแต่ละช่วงเวลา ปานจักษ์จึงมุ่งวิเคราะห์ภาพลักษณะของผู้สูงอายุ โดยเน้นวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับวิเคราะห์เนื้อหาโฆษณาทางโทรทัศน์ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อพิจารณาว่าสถานภาพของผู้สูงอายุเป็นอย่างไร ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์ในฐานะการประกอบสร้างความหมายทางสังคม ในขณะที่งานของพรพรรณมองว่า “ความชรา” ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้นมาภายใต้สังคม

หากพิจารณางานของปานจักษ์ในมุมมองวิพากษ์ จะพบว่าภาพที่ผู้สูงอายุทำกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมภายในครอบครัวซึ่งปรากฏมากที่สุด ส่วนหนึ่งอาจสื่อให้เห็นว่า ภาพของผู้สูงอายุถูกนำเสนอในพื้นที่จำกัด คือ มีบทบาทจำกัดในครอบครัว ไม่ค่อยปรากฏบทบาทในพื้นที่สาธารณะ อย่างไรก็ตาม ภาพของผู้สูงอายุที่ปรากฏในโฆษณาแสดงให้เห็นวิถีชีวิตต่อสังคมไทยที่มีต่อผู้สูงอายุทั้งในด้านบวกและลบระคนกัน ในด้านบวก คือ การเป็นภูมิปัญญาและการบริโภค ด้านภูมิปัญญาคือการถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งมีติดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมไทย ส่วนด้านการบริโภค คือ การขายหรือการตลาด ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นภายใต้กรอบความคิดเรื่องการบริโภคนิยม จุดที่น่าสนใจ คือ ด้านการบริโภคนี้นี้จะโยงสู่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีเงินและรายได้หรือชนชั้น

กลาง มิฉะนั้นก็จะนำไปสู่ความหมายเชิงลบที่มักจะพบอยู่ในสารคดีโทรทัศน์ คือ ภาพของผู้สูงอายุที่อ่อนแอตกเป็นเหยื่อของระบบและนำเสนอ การเสนอภาพดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นเพราะสังคมไทยแปรเปลี่ยนสู่ความทันสมัย บทบาทและหน้าที่ของผู้สูงอายุก็เปลี่ยนจากการมีอำนาจสู่การพึ่งพิง แต่ก็ต้องมีสุขภาพที่แข็งแรงกระฉับกระเฉง เพื่อสามารถบริโภคสินค้าได้ตามความต้องการของตลาด

งานของผู้วิจัยส่วนหนึ่งใช้ข้อมูลจากรายการโทรทัศน์เช่นเดียวกับงานของพรพรรณ ความแตกต่างคือพรพรรณเลือกศึกษาเฉพาะผู้หญิงสูงอายุในรายการคนค้นคน แต่ผู้วิจัยเลือกศึกษาผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง คือ รายการ“ลุยไม่รู้โรย” ซึ่งออกอากาศเป็นระยะเวลาอันยาวนานที่สุดในรายการทั้งหมดที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่าเป็นรายการที่มีผู้ชมอย่างต่อเนื่องและสามารถกระจายไปสู่วงกว้าง อย่างไรก็ตาม งานของพรพรรณก็เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย เพราะแสดงให้เห็นภาพของการประกอบสร้างภาพของผู้หญิงสูงอายุอีกความหมายหนึ่ง ซึ่งต่างไปจากความเข้าใจของคนทั่วไป ผู้วิจัยขอกล่าวถึงงานวิจัยแต่ละเรื่องพอสังเขปดังนี้

ปานจักษ์ ทองปาน (2540) ศึกษาเรื่อง “ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุในงานโฆษณาทางโทรทัศน์” เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุ⁸ ในโฆษณาทางโทรทัศน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533-2539 จำนวน 192 ชิ้น ส่วนหลักของงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นส่วนเสริม ผลการวิจัยพบว่าโฆษณาสินค้านิยมใช้ภาพของผู้สูงอายุเพื่อแทนความหมายของ “คุณภาพและอายุยาวนานของสินค้า” และมุ่งเน้นการบริโภคสินค้าเป็นสำคัญ เมื่อพิจารณาภาพของผู้สูงอายุก็จะพบว่า มีความแตกต่างกัน 4 รูปแบบ 1) *กิจกรรมของผู้สูงอายุ* คิดเป็นร้อยละ 45 เช่น กิจกรรมภายในครอบครัว กิจกรรมทางสังคม กิจกรรมส่วนตัว 2) *ภาพผู้สูงอายุกับการถ่ายทอดวัฒนธรรม* คิดเป็นร้อยละ 33 เช่น การเป็นผู้ควรค่าแก่การเคารพนับถือ ผู้มีอัธยาศัยที่ดี 3) *การเน้นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ* คิดเป็นร้อยละ 14 เช่น การเป็นผู้เชี่ยวชาญและเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ และ 4) *ภาพผู้สูงอายุในแง่ลบ* คิดเป็นร้อยละ 7 เช่น การหมกมุ่นในเรื่องเพศ ภาพตลก ล้อเลียน เช่น เฒ่าหัวงู ไก่แก่แม่ปลาช่อน ภาพทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าโฆษณาได้กำหนดภาพของผู้สูงอายุในสังคมไทย เช่น ภาพผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรม ภาพผู้สูงอายุที่เป็นผู้มีอัธยาศัยดี ภาพผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ ขณะเดียวกันก็พบภาพเชิงลบ เช่น การนำผู้สูงอายุมาล้อเลียน การหมกมุ่นในเรื่องเพศ หรือการเน้นภาพของผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุหญิง และภาพของผู้หญิงจะมีลักษณะของความน่าสงสารแตกต่างจากผู้ชายที่คงสภาพความมีอำนาจ

พรพรรณ สมบูรณ์บัติ (2549) ศึกษาเรื่อง “หญิงชรา: ภาพตัวแทนในรายการสารคดีโทรทัศน์ “คนค้นคน” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้หญิงสูงอายุในรายการสารคดี

⁸ ปานจักษ์นิยามคำว่า “ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุ” ว่าหมายถึง การแสดงท่าทางของผู้สูงอายุ (2540: 17)

“คนค้นคน” และเพื่อวิเคราะห์การรับรู้ความหมายของผู้รับสารกลุ่มหญิงสูงอายุ ข้อมูลที่ใช้ศึกษามีจำนวน 5 ตอน ด้านการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า รายการสารคดีดังกล่าวได้ประกอบสร้างภาพของผู้หญิงสูงอายุในอีกความหมายหนึ่ง คือเป็นผู้หญิงสูงอายุที่ต่างไปจากความเข้าใจของคนทั่วไปที่มองว่าอ่อนแอ หรือเป็นผู้ที่เกษียณอยู่กับบ้าน รายการสารคดี “คนค้นคน” ซึ่ให้เห็นภาพของผู้หญิงสูงอายุที่ร่างกายเสื่อมโทรม แต่มีความเข้มแข็งพร้อมเผชิญต่อโลก ไม่ยอมพึ่งพา ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค คือการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข การทำมาหาเลี้ยงชีพ การดูแลลูกแม้มีอายุมาก การต่อสู้เพื่อทวงสิทธิที่พึงมีของตน พรพรรณชี้ว่า ภาพดังกล่าวเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ที่ทำให้หญิงสูงอายุกลายเป็นบุคคลที่ต้องเผชิญกับปัญหาทั้งด้านวิกฤติเศรษฐกิจ การเมือง และครอบครัว แต่ก็ไม่ย่อท้อ อย่างไรก็ตาม รายการดังกล่าวก็ยังคงปรากฏภาพของหญิงสูงอายุในด้านลบอยู่บ้าง เช่น ผู้ที่มีฐานะยากจนในชนบท ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้ไร้คุณค่ากับลูกหลาน ซึ่งเป็นผลมาจากกลวิธีของการนำเสนอภาพหญิงสูงอายุที่ใช้ความหมายคู่ตรงข้าม (binary opposition) เพื่อที่จะทำให้ผู้รับสารนึกถึงปัญหาของหญิงสูงอายุกลุ่มนี้ที่กำลังประสบอยู่ และแสดงให้เห็นว่า แม้จะประสบปัญหาแต่ผู้สูงอายุก็ไม่ยอมแพ้ นอกจากนี้กลวิธีการสร้างความหมายดังกล่าวล้วนมาจากมุมมองของผู้ผลิตรายการซึ่งเป็นกลุ่มคนหนุ่มสาวในเมืองที่เป็นคนชั้นกลาง

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยอีกเรื่องซึ่งใกล้เคียงกับงานของผู้วิจัย คือ งานวิจัยของกำจร ผู้วิจัยจะนำมาเปรียบเทียบกับงานของผู้วิจัย ดังนี้

กำจร หลุยยะพงศ์ (2553) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย” โดยใช้กรอบการศึกษาตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษา (cultural studies) และใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวทางของฟูโกต์และแพร์คลัฟ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ผู้สูงอายุที่สังคมกำหนดผ่านสถาบันต่างๆ และศึกษาอัตลักษณ์ที่ผู้สูงอายุกำหนด โดยศึกษาผู้สูงอายุสองกลุ่มที่ต่างกันในพื้นที่และฐานะ คือ กลุ่ม OPY ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่รวมตัวกันในสังคมเมืองและชมรมผู้สูงอายุ ตำบลโพธิ์ไทรงาม จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ผู้สูงอายุถูกกำหนดจากสถาบัน 5 แห่ง คือ สังคม การแพทย์ รัฐ เศรษฐกิจ และการสื่อสาร จนทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นวัตถุ นอกจากนั้น อัตลักษณ์ผู้สูงอายุยังมีความหลากหลาย สามารถจำแนกได้ตามอำนาจของสังคมที่กำหนดแบ่งตามยุค คือ “ยุคแรกสังคมเกษตรกรรม: ความชราตามธรรมชาติโลก” จะมุ่งเน้นอำนาจสถาบันศาสนาที่ระบุให้ผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญ และร่างกายอ่อนแอตามสังขาร “ยุคที่สอง สังคมอุตสาหกรรม: การจัดระเบียบความชรา” จะเป็นยุคที่สถาบันการแพทย์ และรัฐ ระบุว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่อ่อนแอ พึ่งพิง จึงจำเป็นต้องเข้ามาจัดระเบียบ และ “ยุคที่สาม สังคมข้อมูลข่าวสาร: ความชราที่จัดการได้” ใช้แนวทางการแพทย์และสังคมสมัยใหม่เริ่มให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ชะลอหรือหยุดยั้งความชรา อีกด้านหนึ่งผู้สูงอายุ

บางกลุ่มกลับมีอำนาจในการต่อสู้ต่อรองอัตลักษณ์ เช่น ปฏิเสธอัตลักษณ์ด้านลบคือความอ่อนแอและ ฟุ้งฟิง แต่ก็เลือกยอมรับอัตลักษณ์บางส่วนที่เหมาะสมกับตน เช่น ความกตัญญู โดยที่กลุ่ม OPPY สร้างอัตลักษณ์ “ผู้สูงวัยหัวใจไฮเทค” ส่วนชมรมผู้สูงอายุ ตำบลโพธิ์ไทรงามกำหนดว่า “ผู้สูงอายุคือ ผู้มีศักยภาพต่อชุมชน” นอกจากนั้นผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มยังได้ผนวกอัตลักษณ์เดิมของตน เช่น ผู้รู้ ผู้มีฐานะ เพื่อยืนยันตัวตนในแง่บวก

งานวิจัยของกำจรนี้แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ผู้สูงอายุของสังคมไทยมีความ หลากหลาย ขณะเดียวกันก็สามารถต่อรองอัตลักษณ์ด้านอื่น ๆ เข้ามาเป็นของตนได้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับกำจรที่แบ่งอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุตามยุค เพราะอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุไม่ จำเป็นต้องมีเพียงหนึ่งเดียวในแต่ละยุค ความหมายของตัวตนสามารถมีได้หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบท ทางสังคม การนำเสนออัตลักษณ์จึงมีพลวัต (dynamics) และมีความซับซ้อน (Barker, 2008; De Fina et al., 2006; ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561)

นอกจากนี้ งานวิจัยของกำจรมีความแตกต่างจากงานวิจัยเรื่องนี้หลายประการ ในด้านแนวคิดทฤษฎี งานของกำจรไม่ได้เน้นเรื่องการประกอบสร้างภาพตัวตนและการครอบงำ ทางความคิดซึ่งเป็นสิ่งทำงานด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจ อีกทั้งในวาทกรรมที่สถาบัน สังคมเป็นผู้ผลิต กำจรไม่ได้วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม ดังกล่าวไว้ว่า “เนื่องจากมีปฏิบัติการ วาทกรรมนั้น วาทกรรมมาจากหลากหลายทิศทางจนไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้ผลิต วาทกรรมดังกล่าว” (2553: 107-108)

ในด้านข้อมูล กำจรไม่ได้เน้นกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยสนใจ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และ รายการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ในสังคมไทย ดังกล่าวข้างต้นว่ากำจรมุ่งศึกษาวาทกรรมที่สังคมกำหนด และวาทกรรมที่ผู้สูงอายุสร้างขึ้น ข้อมูลที่ใช้ศึกษาจึงแบ่งเป็นสองส่วน ในส่วนแรก ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ แบ่งเป็นตำราเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุ 31 เล่ม คู่มือผู้สูงอายุ 28 เล่ม หนังสือเกี่ยวกับนโยบายรัฐ 8 เล่ม หนังสือคำและสุภาพิต 3 เล่ม หนังสือธรรมะ 8 เล่ม ข่าวและบทความในหนังสือพิมพ์จำนวน 23 ข่าว นิตยสาร 2 ฉบับ ภาพยนตร์ 5 เรื่อง และโฆษณาในสื่อสิ่งพิมพ์ 28 ชิ้น ส่วนที่สอง วาทกรรมที่ผู้สูงอายุสร้างขึ้น ข้อมูลที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ผู้สูงอายุสองกลุ่มที่ต่างกันในด้านพื้นที่และฐานะ คือ กลุ่มOPPY ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ รวมตัวกันและใช้อินเทอร์เน็ต และชมรมผู้สูงอายุ ตำบลโพธิ์ไทรงาม จังหวัดพิจิตร จะเห็นได้ว่ากำจร ศึกษาข้อมูลหลายชนิดเพื่อทำให้เห็นภาพที่หลากหลายตามแต่ละพื้นที่ ดังนั้นจึงมีข้อมูลบางส่วนที่ ใกล้เคียงกับผู้วิจัย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ กำจรสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ปี พ.ศ.2551-2553 จำนวน 23 ข่าว ส่วนรายการโทรทัศน์กำจรไม่ได้ศึกษา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากำจร ไม่ได้เน้นศึกษากลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยสนใจ ซึ่งเป็นวาทกรรมสาธารณะที่สำคัญต่อการกำหนดความหมาย เกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย

ที่สำคัญคือ ในด้านการวิเคราะห์ งานของกำจรเน้นศึกษาจากมุมมองการสื่อสารด้านนิเทศศาสตร์ กล่าวคือ วิเคราะห์ด้วยทฤษฎีพิจารณาจากเนื้อหา 3 ด้าน ได้แก่ ประเภทเนื้อหา จำแนกเป็นด้านกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ประเภทวาทกรรม จำแนกเป็นการอธิบาย การโต้แย้ง การยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบ การสั่งสอน และการสาธิต และประเภทสื่อ จำแนกเป็นสื่อสาระสื่อบันเทิง และสาระบันเทิง จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากงานของผู้วิจัยที่เน้นศึกษา “กลวิธีทางภาษา” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบสร้างความหมายตามแนวทางที่เพิร์คลัฟและพาน ไดค์เสนอไว้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุตั้งที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการให้ความหมายแก่กระบวนการนี้และการประเมินคุณค่าของบุคคลที่เข้าสู่ภาวะชราทางกายภาพ เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยสังคม (socially constructed) อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวาทกรรมสาธารณะทั้งสองประเภทว่ามีการนำเสนอ “ภาพตัวแทน” ของผู้สูงอายุอย่างไร และภาพเหล่านั้นถูกเสนอผ่าน “กลวิธีทางภาษา” อย่างไรก็ตาม ทั้งนี้จะมีการวิเคราะห์ภายในตัวบทอย่างละเอียดโดยใช้แนวคิดด้านภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยจะนำงานวิจัยข้างต้นมาเป็นแนวทางและประยุกต์ในงานวิจัยนี้

2.2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “กลุ่มชายขอบ” ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

งานวิจัยในภาษาไทยเริ่มสนใจแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ช่วงประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมานี้ หลังจากนั้นก็มีงานวิจัยทางด้านนี้มาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มชายขอบก็ยังมีไม่มากนัก ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะตัวอย่างงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์เท่านั้น

เมื่อนำงานวิจัยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่เกี่ยวกับกลุ่มชายขอบมาพิจารณา พบว่ามีลักษณะร่วมและต่างกัน ดังตารางต่อไปนี้⁹

⁹ เรียงลำดับตามปีพ.ศ.

ตารางที่ 2 แสดงงานวิจัยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่เกี่ยวกับกลุ่มชายขอบ

งานวิจัย	ประเด็นวิจัย	ประเภทกลุ่มชาย ขอบ	ลักษณะวาทกรรม		กลุ่มข้อมูลที่ ศึกษา
			วาทกรรม กระแส หลัก	วาทกรรม แข่งขัน/ ต่อต้าน	
กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (2543)	อุดมการณ์ชาวเขา	ชาติพันธุ์	☒	☒	ข่าวใน หนังสือพิมพ์/ รายการโทรทัศน์
กฤษดาวรรณ หงส์ลด ารมภ์ และโสรัจจ์ หงส์ ลดารมภ์ (2549)	อุดมการณ์ชนกลุ่ม น้อยในภาคใต้	ชาติพันธุ์	☒		ข่าวและบทความ ในหนังสือพิมพ์/ รายการวิทยุ
มูจลินท์ สุดเจริญ (2552)	มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับ แรงงานต่างด้าว	แรงงานต่างด้าว	☒		ข่าวและบทความ ในหนังสือพิมพ์
ธีระ บุชบกแก้ว (2553)	อัตลักษณ์ของตนเอง ของกลุ่มเกย์	เพศสภาวะ		☒	บทความและ คอลัมน์ใน อินเทอร์เน็ต
วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ ¹⁰ (2554)	อุดมการณ์ในวาท กรรมแบบเรียน	คนชรา	☒		แบบเรียน
คชาธิป พานิชตระกูล (2556)	อุดมการณ์ชายรักชาย	เพศสภาวะ	☒		ข่าวและบทความ ในหนังสือพิมพ์
ชนกพร อังศุวิริยะ (2557)	วาทกรรมความรุนแรง ในภาคใต้	ชาติพันธุ์	☒		ข่าวหน้าหนึ่งใน หนังสือพิมพ์
สุภัทร แก้วพัตร (2559)	ภาพตัวแทนคนอีสาน	เหยียดเชื้อชาติ	☒	☒	ข้อเขียนต่างๆ ใน หนังสือพิมพ์
ธีระยุทธ สุริยะ (2560)	ภาพตัวแทนของ ชาวโรฮิงญา	ผู้อพยพ	☒	☒	ข่าวในหนังสือพิมพ์ ออนไลน์, เว็บไซต์ ของรัฐบาล, เว็บไซต์ ของหน่วยงานด้าน สิทธิมนุษยชน

จากตารางข้างต้น คงพอเห็นภาพรวมงานวิจัยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่
เกี่ยวกับกลุ่มชายขอบ ดังนี้

¹⁰ แม้วิสันต์ไม่ได้ศึกษากลุ่มชายขอบโดยตรง แต่ผลการศึกษานี้ส่วนหนึ่งเกี่ยวกับกลุ่มคนชายขอบ
ดังนั้นผู้วิจัยจึงกล่าวถึงในหัวข้อนี้ด้วย

ด้านประเด็นวิจัย จะเห็นได้ว่างานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับคนชายขอบแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น ดังฉัตรพร พานโพธิ์ทอง (2556: 149) ได้กล่าวถึงสถานภาพงานวิจัยในภาษาไทยไว้ คือ 1) การศึกษาชุดความคิดเกี่ยวกับคนชายขอบที่สื่อในวาทกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความรุนแรงและวาทกรรมเกี่ยวกับภาคใต้ของไทยในหนังสือพิมพ์และรายการนายกทักษิณคุยกับประชาชน (กฤษดาวรรณ หงส์ ลดาธรรม และโสรัจจ์ หงส์ลดาธรรม, 2549) แร้งงานต่างด้าวในหนังสือพิมพ์ (มุลินท์ สุดเจริญ, 2552) อุดมการณ์ชายรักชายในหนังสือพิมพ์ (คชาธิป พานิชตระกูล, 2556) วาทกรรมความรุนแรงในภาคใต้ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคใต้และหนังสือพิมพ์ระดับชาติ (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2557) และ 2) การศึกษาวาทกรรมที่กลุ่มชายขอบประกอบสร้างขึ้นเพื่อแข่งขันต่อรอง หรือต่อสู้กับวาทกรรมของกลุ่มที่เป็นศูนย์กลาง ได้แก่ ภาพชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยในหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์ทุ่งแสงตะวัน (กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม, 2543) อัตลักษณ์ของตนเองของกลุ่มเกย์ในวาทกรรมออนไลน์ (ธีระ บุชบกแก้ว, 2553)

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประเด็นวิจัยในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในภาษาไทย พบว่าจะเกี่ยวข้องกับคนชายขอบบางกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ชาวเขา ชาวไทยเชื้อสายมาเลย์ (กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม, 2543; กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม และโสรัจจ์ หงส์ลดาธรรม, 2549; ชนกพร อังศุวิริยะ, 2557) แร้งงานต่างด้าว ผู้อพยพ (มุลินท์ สุดเจริญ, 2552; ธีระยุทธ สุริยะ, 2560) เพศภาวะ เช่น เกย์ (ธีระ บุชบกแก้ว, 2553; คชาธิป พานิชตระกูล, 2556)

อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มชายขอบอื่น ดังที่นักมานุษยวิทยาชี้ให้เห็นว่า “ความเป็นชายขอบ” ไม่ใช่แค่คนในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลาง หรือเรื่องของผู้ที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจหรืออำนาจเพียงอย่างเดียว หากรวมถึงคนบางกลุ่มที่ถูกคนกลุ่มอื่นสร้างภาพตัวแทนให้ด้วย (ปริตตา เฉลิมเผ่า, 2545: 12-13) นอกจากนี้ความเป็นชายขอบทางสังคมนั้นยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผลักคนส่วนหนึ่งไร้อำนาจจนตกไปอยู่ชายขอบของสังคม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549: 4-5) กลุ่มชายขอบหนึ่งที่สำคัญนั้นก็คือ “กลุ่มผู้สูงอายุ” เนื่องด้วยอคติแห่งวัยทำให้ผู้สูงอายุเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกมองว่าเป็นคนชายขอบ ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้กลายเป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ของสังคม อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในประเด็นนี้โดยตรง¹¹ ดังนั้นจึงเป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจศึกษา

¹¹ แม้ประเด็นเรื่อง “ความเป็นผู้สูงอายุ” มีการกล่าวถึงอยู่บ้างในงานของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) แต่ก็มีได้เป็นการศึกษาประเด็นนี้โดยตรง นอกจากนี้กลุ่มข้อมูลที่ใช้เป็นวาทกรรมแบบเรียนซึ่งต่างไปจากข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้

ด้านข้อมูลที่ศึกษา งานวิจัยในกลุ่มนี้มักใช้กลุ่มข้อมูลคือ การรายงานข่าวและบทความในหนังสือพิมพ์ ได้แก่ งานของกฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม (2543) กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม และโสรัจจ์ หงส์ลดาธรรม (2549) มุจลินท์ สุดเจริญ (2552) คชาธิป พาณิชตระกูล (2556) สุภัทร แก้วพัตร (2559) ส่วนชนกพร อังศุวิริยะ (2557) ศึกษาเฉพาะข่าวหน้าหนึ่ง จะเห็นได้ว่าการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกลุ่มคนชายขอบในหนังสือพิมพ์มีการเลือกสรรบางแง่มุมของข้อมูลมานำเสนอ อีกทั้งหนังสือพิมพ์มีความสำคัญเพราะเป็นสื่อที่แพร่กระจายไปสู่คนจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ในประเด็นที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากกลุ่มหนังสือพิมพ์ที่สำคัญแล้วนั้น ยังมีกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจอีก คือ รายการโทรทัศน์เพราะเป็นอีกสื่อที่แพร่กระจายไปในวงกว้าง

ด้านแนวทางการวิเคราะห์ งานวิจัยในภาษาไทยส่วนใหญ่ใช้แนวคิดของแฟร์คลัฟ และพาน ไค้ และส่วนหนึ่งใช้ “กรอบมิติทั้งสามของแฟร์คลัฟ” นอกจากนี้ในระดับตัวบทมักพิจารณากลวิธีทางภาษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การเลือกใช้คำศัพท์ การเลือกโครงสร้างประโยคต่าง ๆ การตีความหมาย การใช้อุปลักษณ์ รวมถึงสทบท ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากกลวิธีทางภาษาดังกล่าวแล้วยังมีแนวทางอื่นที่จะสามารถช่วยวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวาทกรรมได้อย่างเป็นระบบ คือ การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการและการวิเคราะห์ผู้แสดงทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาใช้ในงานวิจัยนี้

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงงานวิจัยแต่ละเรื่องโดยจำแนกตามประเด็นที่ศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษาชุดความคิดเกี่ยวกับคนชายขอบที่สื่อในวาทกรรมต่าง ๆ

กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม และโสรัจจ์ หงส์ลดาธรรม (2549) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมกับภาคใต้และความรุนแรงในสังคมไทย” ข้อมูลที่ใช้ศึกษาคือข่าว บทสัมภาษณ์ บทความ แสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์มติชน และข้อมูลจากรายการ “นายกทักษิณคุยกับประชาชน” โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคมถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2547 ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้อุปลักษณ์ 2 ชุดที่สำคัญ คือ [ปัญหา คือ ไฟ] และ [ความยากจน คือ เชื้อโรค] เพื่อเน้นความรุนแรงของปัญหา มากยิ่งขึ้นและเน้นบทบาทของรัฐบาลในฐานะผู้ดูแลประชาชนเช่นเดียวกับแพทย์รักษาคนไข้ สื่อมวลชนใช้กลวิธีทางภาษาหลายกลวิธีในการเสนอว่า ปัญหาสำคัญของความรุนแรงในภาคใต้คือการแบ่งแยกดินแดน ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลกลับมองว่าเรื่องนี้ไม่ใช่ปัญหาหลัก มีการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อปฏิเสธวาทกรรมการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งตรงกันข้ามกับวาทกรรมของฝ่ายองค์กรแนวร่วมเพื่อปลดปล่อยปัตตานี รัฐบาลนำเสนอภาพของ “โจรใต้” ในฐานะที่เป็นผู้ก่ออาชญากรรมทั่วไป ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือการแบ่งแยกดินแดน ควบคู่ไปกับการใช้วาทกรรมยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังพยายามเสนอภาพของชาวไทยเชื้อสายมาเลย์ว่าไม่แตกต่างจากชาวไทยในที่อื่น ๆ

ทั้งนี้เป็นผลมาจากอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวาทกรรม นั่นคือ อุดมการณ์ในการสร้างความกลมกลืนของคนในชาติ และมองสาเหตุของความรุนแรงว่าไม่ได้มาจากการต่อสู้ทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วม แต่เป็นการก่อเหตุของคนจำนวนน้อย นอกจากนี้สื่อมวลชนต่าง ๆ แสดงภาพเหตุการณ์ในลักษณะความรุนแรงที่สร้างโดยกลุ่มที่เรียกว่า “โจรใต้” ซึ่งต่อมากลายเป็น “ขบวนการแบ่งแยกดินแดน” เป็นการตอกย้ำภาพว่าคนไทยเชื้อสายมาเลย์เป็นคนดู น่ากลัว และภาคใต้ตอนล่างของไทยเป็นสถานที่ไม่น่าอยู่และไม่น่าไปเยือน

มุจลินท์ สุดเจริญ (2552) ศึกษาเรื่อง “มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ของชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005) ข้อมูลที่ใช้ศึกษาคือหนังสือพิมพ์ 5 ชื่อฉบับ ตั้งแต่มีถุนายนถึงธันวาคม พ.ศ. 2552 ผลการศึกษาพบมโนอุปลักษณ์ทั้งหมด 7 มโนอุปลักษณ์ เรียงตามลำดับมากไปน้อยดังนี้ [แรงงานต่างด้าว คือ สินค้า] [แรงงานต่างด้าว คือ สิ่งผิดกฎหมาย] [แรงงานต่างด้าว คือ อุทกภัย] [แรงงานต่างด้าว คือ ภาระ] [แรงงานต่างด้าว คือ สัตว์] [แรงงานต่างด้าว คือ ผู้ที่ต่อกรพกฎ] และ [แรงงานต่างด้าว คือ กลไก/เครื่องจักร] ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ไทยมองแรงงานต่างด้าวในเชิงลบ กล่าวคือ แรงงานต่างด้าวถูกมองว่า “ไร้ชีวิต ไม่ใช่มนุษย์” “อันตราย น่ากลัว และสร้างความเดือดร้อนลำบาก” “ไร้อำนาจและต้องอยู่ใต้ความควบคุมดูแลของรัฐ” และ “ไม่ใช่คนไทย” ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวคิดของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อแรงงานต่างด้าว 2 ประการคือ แนวคิดทุนนิยมและแนวคิดเรื่องความมั่นคงของชาติหรือชาตินิยม

คชาธิป พาณิชตระกูล (2556) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” โดยใช้ข้อมูลคือข่าวและบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชายจากหนังสือพิมพ์รายวันไทย 6 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน แนวหน้า และสยามรัฐ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ผลการศึกษาพบว่ากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ชายรักชายมีกลวิธีทางวจนภาษา 11 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การใช้มูลบท การใช้ทัศนภาพ การใช้อุปลักษณ์ การใช้ประโยคกรรม การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การกล่าวเกินจริง การใช้สำนวน การใช้สหบท และการเล่าเรื่อง และกลวิธีทางอวจนภาษามี 4 กลวิธี ได้แก่ การตัดและเน้นข้อความ การใช้สีเพื่อสื่อความหมาย การใช้ความหมายของภาพ และทำหน้าบุคคลในภาพให้พร่ามัว

กลวิธีทางภาษาดังกล่าวประกอบสร้างภาพแทนว่า ชายรักชายเป็น “พวกวิปริตผิดเพศ” “ตัวประหลาด” และตกเป็น “จำเลยของสังคม” ส่งผลให้คนในสังคมรู้สึกรังเกียจและกีดกันคนกลุ่มนี้ออกจากสังคม เนื่องจากความคิดเรื่องความไม่เข้ากันและเห็นว่าผิดแปลกไปจากธรรมชาติหรือสิ่งที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ยังนำเสนออุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ อุดมการณ์ที่ตอกย้ำวาทกรรมกระแสหลักของสังคมมี 3 อุดมการณ์ ได้แก่ 1) ชายรักชาย

ไม่ได้รับการยอมรับในสังคม 2) ชายรักชายมักจะมีการแสดงออกที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม
 3) ชายรักชายมักจะมีหมกมุ่นกับเรื่องความรักและเพศสัมพันธ์ และส่วนที่สองเป็นอุดมการณ์ที่ต่างไป
 จากวาทกรรมกระแสหลักมี 2 อุดมการณ์ ได้แก่ 1) ชายรักชายทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนบุคคลทั่วไป
 2) ชายรักชายประสบความสำเร็จได้ด้วยความสามารถของตนเอง

อุดมการณ์เหล่านี้ล้วนแฝงอุดมการณ์สำคัญที่ครอบงำสังคมอยู่ คือ “อุดมการณ์รักต่างเพศ” กล่าวคือ ชายรักชายถูกกดทับจากสังคมที่มีชายจริงหญิงแท้เป็นใหญ่ ทั้งยังถูกกีดกันจากสังคมจนต้องกลายเป็น “คนชายขอบ” จึงมีการผลิต “อุดมการณ์ว่าด้วยความเท่าเทียม” ที่พยายามประกอบสร้างชุดความคิดที่แสดงความต้องการความเท่าเทียมกันทางเพศในสังคมขึ้นมาเพื่อแข่งขันแต่ด้วยวาทกรรมที่ถูกผลิตซ้ำในสื่อกระแสหลัก เช่น หนังสือพิมพ์ จึงทำให้แค่เพียงข้อพื้นที่บางส่วนเท่านั้น ในทางกลับกันยิ่งช่วยตอกย้ำ “อุดมการณ์รักต่างเพศ” ที่ครอบงำสังคมอยู่ให้ปรากฏเด่นชัดขึ้น

ชนกพร อังศุวิริยะ (2557) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคใต้และหนังสือพิมพ์ระดับชาติ” เพื่อวิเคราะห์ความรุนแรงจากเหตุการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านข่าวหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคใต้ ได้แก่ ชาวใต้ โฟกัสภาคใต้ สมิหลาไหมส์ และหนังสือพิมพ์ระดับชาติ ได้แก่ ไทยรัฐ มติชน ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2548 รวมข้อมูลทั้งสิ้น 1,344 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีทางวาทกรรมที่ผู้ผลิตข่าวเลือกใช้โดยการพิจารณาจากตำแหน่งประโยคมี 2 กลวิธี ได้แก่ 1) การเป็นประธาน (subjectivity) และ 2) การละประธาน และกลวิธีทางอวัจนภาษา 4 กลวิธี ได้แก่ 1) ภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ 2) ภาพความเสียหายต่อสถานที่ วัตถุสิ่งของ 3) ภาพผู้ได้รับผลกระทบต่อเหตุการณ์ และ 4) ภาพผู้ก่อความไม่สงบ

วาทกรรมความรุนแรงที่สะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นและระดับชาติพบว่า ทั้งสื่อระดับชาติและสื่อท้องถิ่นต่างก็สื่อผ่านความรุนแรงของเหตุการณ์ไม่ต่างกัน แต่เมื่อวิเคราะห์ภาษาหรือโครงสร้างทางไวยากรณ์จะพบว่าตำแหน่งผู้กระทำที่เป็นผู้ก่อการร้าย หนังสือพิมพ์ระดับชาติจะใช้คำว่า “โจรใต้” มากกว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น อีกทั้งตำแหน่งของผู้กระทำในประโยคยังสามารถสะท้อนคู่ตรงข้ามความรุนแรงได้ คือรัฐกับผู้ก่อการร้าย รวมถึงการนำศาสนามาเป็นประธานก็ยิ่งถูกโยกความรุนแรงกับเรื่องศาสนาให้มาเกี่ยวข้องกันด้วย ส่วนตำแหน่งประธานที่ละไว้มากที่สุดคือ ผู้ก่อการร้าย โดยจะมีคำกริยาเป็นการกระทำของผู้ก่อการร้ายขึ้นต้นประโยคสร้างภาพความน่าสะพรึงกลัวให้กับผู้รับสาร การละตำแหน่งดังกล่าวไม่ได้หมายถึงการไม่ให้ความสำคัญแต่การเน้นวิธีการหรือการกระทำของผู้ก่อการร้ายจะส่งผลต่อความรู้สึกของผู้รับสารได้มาก รวมถึงคำบ่งการกระทำดังกล่าวได้กลายเป็นที่จดจำของผู้รับสารว่าชาวต่างกล่าวนั้นหมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดจากพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่าจะเป็นอาชญากรรมทั่วไป นอกจากนี้ภาษาภาพก็สะท้อนความรุนแรง หรือมุมมองการเลือกนำเสนอความรุนแรงแก่ผู้รับสารด้วยภาพผู้คนที่เสียชีวิต

จากเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างสยดสยอง อีกทั้งการตรวจ (sensors) ด้วยการทำให้พร่ามัว (blur) จากหนังสือพิมพ์ก็ไม่ได้ทำให้ความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์นั้นต่างกัน เนื่องจากการเลือกภาพดังกล่าวมานำเสนอมีรายละเอียดชัดเจน หรือภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐก็ให้ความรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในพื้นที่ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” โดยศึกษาหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.2503-2544 จำนวน 4 หลักสูตร ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยอาศัยกรอบมิติทั้งสามของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) และศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนแต่ละหลักสูตรดังกล่าว

ผลการศึกษาดัพบทบทบลวิธีทางภาษาที่หนังสือเรียนใช้สื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ ทั้งสิ้น 15 กลวิธี กลวิธีทางภาษาที่ตัวบทหนังสือเรียนใช้เป็นหลักเพื่อสื่ออุดมการณ์ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยโครงสร้างประโยค การใช้มูลบท และการใช้เสียงที่หลากหลาย กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ ไปสู่ผู้อ่านทั้งสิ้น 10 ชุดความคิด อุดมการณ์เด่นซึ่งพบในหนังสือเรียนทุกเล่มคือ อุดมการณ์เด็กและอุดมการณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย

จากงานวิจัยข้างต้น วิสันต์มิได้เจาะจงวิเคราะห์อุดมการณ์ใดโดยเฉพาะ แต่สนใจอุดมการณ์ทุกชุดที่ปรากฏในวาทกรรมนั้น ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานเรื่องนี้ คือ ความคิดย่อยชุดหนึ่งที่สื่อผ่านตัวบทหนังสือเรียนบางเล่มบางหลักสูตรคือ อุดมการณ์ผู้ชรา¹² มี 4 ประการดังนี้ 1) ผู้ชราเป็นผู้ที่มีร่างกายทรุดโทรม 2) ผู้ชราเป็นผู้ที่มีความหดหู่ 3) ผู้ชราเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล และ 4) ผู้ชราเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง กลวิธีทางภาษาในตัวบทที่สื่ออุดมการณ์ดังกล่าวมีทั้งสิ้น 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชรา การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้โครงสร้างประโยคแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชรากับผู้อื่นและการใช้มูลบท อุดมการณ์ผู้ชรานี้เป็นชุดความคิดที่สื่อภาพของผู้ชราให้ผู้อ่านเห็นว่า มีลักษณะและสถานภาพอย่างไรในสังคม อุดมการณ์นี้เป็นชุดความคิดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในตัวบทหนังสือเรียนทุกหลักสูตร เพียงแต่มิได้ปรากฏในตัวบททุกเล่มและหนังสือเรียนแต่ละหลักสูตรก็ปรากฏอุดมการณ์นี้มาน้อยแตกต่างกัน ชุดความคิดหลักของอุดมการณ์นี้คือ ผู้ชราเป็นผู้ที่มีร่างกายทรุดโทรม นอกจากนี้ วิสันต์ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า หนังสือเรียนบางส่วน โดยเฉพาะหนังสือเรียนในช่วงหลัง (หลักสูตรพ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2433) และหลักสูตร พ.ศ.2544) นั้นได้พยายามสื่อความคิดเพื่อต่อต้านความคิดกระแสหลักในสังคมดังกล่าว เพื่อให้

¹² ผู้วิจัยใช้คำว่า “ผู้ชรา” เฉพาะในส่วนนี้ตามวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554)

ผู้อ่านเห็นว่า ผู้ชรา นั้นมิได้เป็นผู้ที่มีร่างกายทรุดโทรมเสมอไป ผู้ชราบางคนก็มีร่างกายแข็งแรงสามารถทำงานต่าง ๆ ได้เช่นกัน

จะเห็นว่าประเด็นเรื่อง “ความเป็นผู้สูงอายุ” มีการกล่าวถึงในงานของวิสันต์ แต่ก็มิได้เป็นการศึกษาประเด็นนี้โดยตรง นอกจากนี้กลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาก็เป็นข้อมูลคนละกลุ่มกับงานของผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม งานของวิสันต์นี้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้วิจัยเป็นอย่างมาก เพราะแสดงให้เห็นการผลิตความหมายจากวาทกรรมสถาบัน คือ แบบเรียน ซึ่งเป็นมุมมองทางสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ อีกทั้งเป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

2) การศึกษาวาทกรรมที่กลุ่มชายขอบประกอบสร้างขึ้นเพื่อแข่งขัน ต่อรอง หรือต่อสู้กับวาทกรรมของกลุ่มที่เป็นศูนย์กลาง

กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (2543) ศึกษาเรื่อง “ปริเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์” เพื่อวิเคราะห์การเสนอภาพชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย โดยวิเคราะห์วาทกรรมสื่อมวลชนที่ให้ภาพการเสนอข่าวขัดแย้งกันและสามารถเปรียบเทียบได้ คือ หนังสือพิมพ์ซึ่งให้ภาพชาวเขาในด้านลบและรายการโทรทัศน์ทุ่งแสงตะวันซึ่งให้ภาพในด้านบวก ประเด็นสำคัญของงานคือมุมมองที่แตกต่างกันของสื่อมวลชนเหล่านี้ นอกจากนี้จะสะท้อนให้เห็นทัศนคติของสื่อมวลชนที่มีต่อชาวเขาแล้ว ยังให้นัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจลักษณะของความมีอคติทางชาติพันธุ์ที่แฝงอยู่ในการใช้ภาษาของสังคมไทย และทำให้เข้าใจลักษณะทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ของการแบ่งแยกและตอกย้ำความเป็นตัวตนว่านี่คือ “พวกเรา” และนั่นคือ “พวกเขา” ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากการเลือกใช้คำศัพท์ อุปลักษณ์ การใช้มูลบท และการเลือกเน้นผู้กระทำหรือผู้ถูกระทำ เป็นต้น

จากงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่า ภาษาและอุดมการณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง ผู้ใช้ภาษาไม่เพียงใช้ภาษาเพื่อเล่าเรื่องราว ชี้แจงข้อมูล หรือโต้เถียงคัดค้านกัน แต่ยังใช้ภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ ภาษาเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดความคิดความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ภาษาทำให้เราเข้าใจและอาจเชื่อตามความคิดเห็นของคนต่างกลุ่ม (กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์, 2543: 1) นอกจากนี้ กฤษดาวรรณยังกล่าวว่างานวิจัยแนวนี้นี้ ไม่ใช่เพียงการทำความเข้าใจตัวภาษาแต่เป็นการอธิบายสังคมเพื่อทำให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษาอันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านที่ความไม่เท่าเทียมกันและปัญหาทางสังคมลดน้อยลง (2543: 10)

งานวิจัยของกฤษดาวรรณนี้ทำให้แนวทางของการศึกษาภาษากับอุดมการณ์ผ่านสื่อสาธารณะโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสะท้อนความคิด

ของผู้ผลิตหนังสือพิมพ์ในฐานะที่ทำหน้าที่ผลิตซ้ำและต่อยอดความคิดสู่สาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับงานของผู้วิจัยเรื่องภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อมูลมาจากหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์เช่นเดียวกัน ประเด็นที่ศึกษาเป็นประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มชายขอบเหมือนกัน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงสามารถนำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เห็นอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในการใช้ภาษาในวาทกรรมประเภทต่าง ๆ

ธีระ บุชบกแก้ว (2553) ศึกษาเรื่อง “กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์” เพื่อมุ่งศึกษาอัตลักษณ์ของตนเองที่นำเสนอผ่านวาทกรรมออนไลน์ และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออัตลักษณ์ดังกล่าว ข้อมูลที่ศึกษาประกอบด้วยบทความและคอลัมน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเกย์ จำนวน 100 บท ซึ่งสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์กูเกิ้ล

ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีทางภาษาที่กลุ่มเกย์ออนไลน์ใช้สื่ออัตลักษณ์ของตนเองที่สำคัญมี 8 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การปฏิเสธสื่อมูลบท การใช้นามวลีสื่อมูลบท การใช้อุปลักษณ์ การใช้รูปประโยคกรรม การกล่าวอ้าง และการใช้คำถามวาทศิลป์ กลวิธีทางภาษาใช้เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของเกย์ต่อสาธารณชน 8 ประเด็น ได้แก่ 1) เกย์เป็นคนปกติ และมีวิถีชีวิตเหมือนคนทั่วไป 2) เกย์ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมของเพศชาย 3) เกย์ไม่ได้หมกมุ่นเรื่องเพศ 4) เกย์ไม่ใช่ผู้ป่วยโรค หรืออาการทางจิต แต่เป็นความรู้สึกหรือตัวตนที่แท้จริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ 5) เกย์เป็นกลุ่มคนที่ตกอยู่ในความกลัว และเกย์ผู้ยอมรับและเปิดเผยตนเองเป็นผู้ที่มีความกล้า 6) เกย์เป็นผู้หย่หาความรัก 7) เกย์เป็นคนที่อบอุ่น มีน้ำใจต่อผู้อื่น โดยเฉพาะต่อเกย์ด้วยกัน และ 8) เกย์คือ “ของปลอม” เกย์เป็นคนที่มีความผิด และเกย์หมกมุ่นเรื่องเพศ สิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นคือ อัตลักษณ์เกย์ที่นำเสนอในบทความดังกล่าวเป็นภาพด้านบวกเกี่ยวกับตนเอง อย่างไรก็ตาม กลวิธีทางภาษาที่กลุ่มเกย์ออนไลน์ใช้ก็แสดงให้เห็นว่า เกย์ยังมีความคิดด้านลบต่อตนเองแฝงอยู่ แสดงนัยว่าการสร้างอัตลักษณ์ของเกย์ยังคงได้รับปัจจัยจากสังคม

สุภัทร แก้วพัตร (2559) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับชาติและหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น” เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบภาพตัวแทนคนอีสานที่สื่อผ่านภาษาในหนังสือพิมพ์ระดับชาติและหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นระหว่างปี พ.ศ. 2547 - 2556 ตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ระดับชาติใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานที่สำคัญทั้งสิ้น 8 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำ/กลุ่มคำ 2) การใช้อุปลักษณ์ 3) การเน้นความ 4) การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบมีเงื่อนไข 5) การใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผล 6) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ 7) การใช้โครงสร้างประโยคกรรม และ 8) การใช้สทบท กลวิธีทางภาษาดังกล่าวได้นำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับชาติ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ในแง่

บุคลิกลักษณะและอุปนิสัย คือ คนอีสานรักศักดิ์ศรีและภูมิใจในท้องถิ่น คนอีสานอดทน รักพวกพ้อง และมีน้ำใจ 2) ในแง่สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ คือ คนอีสานมีความรู้แน่นและด้อยโอกาส คนอีสานคือชนชั้นแรงงาน ถูกกระทำจากคนต่างกลุ่ม และคนอีสานในหัวเมืองใหญ่มีฐานะที่ดีขึ้น 3) ในแง่การเมือง คือ คนอีสานคือฐานเสียงสำคัญและมีบทบาททางการเมือง และเป็นเหยื่อทางการเมือง

ส่วนหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นมีการใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพตัวแทน คนอีสานที่สำคัญทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้คำ/กลุ่มคำ 2) การใช้อุปสรรค 3) การแสดงความ 4) การใช้โครงสร้างประโยคกรรม 5) การใช้สัทพยางค์ และ 6) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีทางภาษาทั้งหมดนี้ได้นำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่น 3 กลุ่ม 1) ในแง่บุคลิกลักษณะและอุปนิสัย คือ คนอีสานมีอัตลักษณ์และภูมิปัญญาที่น่าสนใจ คนอีสานยึดมั่นและให้ความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ คนอีสานรักพวกพ้องและมีน้ำใจ 2) ในแง่สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ คือ คนอีสานมีความรู้แน่นและด้อยโอกาส คนอีสานคือชนชั้นแรงงาน และคนอีสานในหัวเมืองใหญ่มีฐานะที่ดีขึ้น 3) ในแง่การเมือง คือ คนอีสานคือฐานเสียงสำคัญและมีบทบาททางการเมือง คนอีสานไม่ต้องการแบ่งฝ่าย และคนอีสานสนองนโยบายของรัฐบาล

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าภาพตัวแทนคนอีสานที่ปรากฏสัมพันธ์กับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสื่อเนื้อเรื่องความไม่เท่าเทียมในสังคม กล่าวคือ ในหนังสือพิมพ์ระดับชาตินำเสนอภาพในด้านที่น่าเห็นใจและไม่พึงประสงค์มากกว่าในด้านที่ดีและพึงประสงค์ ในขณะที่เดียวกันหนังสือพิมพ์ระดับท้องถิ่นมีการนำเสนอภาพตัวแทนคนอีสานในด้านที่ดีและพึงประสงค์มากกว่าด้านที่น่าเห็นใจและไม่พึงประสงค์ ผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสาร จุดยืน และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันของหนังสือพิมพ์ระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมถึงปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม อาทิ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม น่าจะมีอิทธิพลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนที่แฝงนัยแห่งความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว

ธีระยุทธ สุริยะ (2560) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในสื่อออนไลน์ภาษาไทย” เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในสื่อออนไลน์ 3 กลุ่ม ได้แก่ รัฐบาลไทย กลุ่มสิทธิมนุษยชน และหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 - 2558 โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ผลการวิเคราะห์ที่พบพบว่า สื่อออนไลน์มิได้ทำหน้าที่เผยแพร่เหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับชาวโรฮิงญาไปยังคนในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้อินเทอร์เน็ต กล่าวคือ วาทกรรมของรัฐบาลเน้นนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบของโรฮิงญา เช่น โรฮิงญาเป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย เป็นปัญหาและภาระ ขณะที่วาทกรรมของกลุ่มสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นชาวมุสลิม เน้นการนำเสนอว่าโรฮิงญาน่าสงสาร โรฮิงญาเป็นเพื่อนมนุษย์ และเป็น

มุสลิม ส่วนวาทกรรมหนังสือพิมพ์ออนไลน์นำเสนอไปในทิศทางเดียวกับรัฐบาลไทย และเน้นว่าโรฮิงญาเป็นภัยอันตราย ทั้งนี้แม้ภาพโรฮิงญาจะถูกนำเสนอในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่น่าสงสาร หากแต่ภาพตัวแทนที่เด่นชัดและถูกผลิตซ้ำมากที่สุด คือ ภาพของโรฮิงญาในฐานะ “ผู้ทำผิดกฎหมายและเป็นปัญหาของสังคมไทย” ภาพตัวแทนเหล่านี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา 6 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำ อ้างถึง การใช้ชนิดกระบวนการ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สำนวน การให้รายละเอียด และการใช้สหบท

ด้านการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่า สื่อหนังสือพิมพ์และสื่อของรัฐบาลไทยแพร่กระจายไปในวงกว้างกว่าสื่อของกลุ่มสิทธิมนุษยชน ด้วยเหตุนี้ภาพตัวแทนในเชิงลบจึงเป็นภาพที่ถูกผลิตซ้ำมากกว่าด้านที่น่าสงสาร นอกจากนี้ ระบบการทำงานของสื่อสังคมออนไลน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเฟซบุ๊ก อาจมีบทบาทสำคัญในการเน้นย้ำมุมมองเกี่ยวกับชาวโรฮิงญา ด้านการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมพบว่า ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานการณ์การค้ามนุษย์ในประเทศไทย สถานการณ์ความขัดแย้งในพม่า การบังคับใช้กฎหมายและนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลไทย แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนสากล แนวคิดของศาสนาอิสลามและพุทธศาสนา รวมถึงแนวคิดพวกเขาพวกเรา มีอิทธิพลต่อการผลิตตัวบท

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษานี้เผยให้เห็นว่าภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาที่ปรากฏในแต่ละตัวบทไม่ใช่ภาพที่เป็นกลาง แต่ผู้ผลิตตัวบทได้เลือกเฟ้นภาพตัวแทนบางภาพมานำเสนอให้โดดเด่นสอดคล้องกับจุดยืนที่แต่ละกลุ่มมี ดังนั้นผู้บริโภคข่าวสารจึงควรตระหนักไว้ว่าอาจจะมีเจตนาแฝงบางประการอยู่เบื้องหลังตัวบทเหล่านั้น

งานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเป็นการศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม คือแสดงให้เห็นว่า “ภาษา” เป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนออุดมการณ์ และยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อบางประการ และหล่อหลอมความคิดและชี้นำพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ภาษากับอุดมการณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีวาทกรรมเป็นเครื่องมือในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ต่าง ๆ ของกลุ่มให้คงอยู่ต่อไป วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ให้ความสำคัญกับการศึกษาโครงสร้างของภาษาในวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจอุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่เบื้องหลังถ้อยคำ เมื่อนำความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมก็จะทำให้คนในสังคมตระหนักถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษาเพื่อนำไปสู่การปลดปล่อย (emancipation) อันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณางานวิจัยในภาษาอังกฤษ พบว่ายังไม่มียานที่ศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมสาธารณะในสังคมไทยโดยตรง แต่มีงานวิจัยบางเรื่องที่เกี่ยวข้อง

กับหัวข้อวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงสองส่วน ในส่วนแรกจะกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ในฐานะ “ภาพ” (image) คือไม่ได้มองว่าเป็นภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาหรือเป็นกระบวนการให้ความหมายบางสิ่งบางอย่าง อาทิ กลุ่มข้อมูลหนังสือพิมพ์ พบว่ามักใช้ข้อมูลทั้งการรายงานข่าว บทบรรณาธิการ คอลัมน์แสดงความคิดเห็น ยกตัวอย่าง งานวิจัยเรื่อง “**Images of old age in the Hong Kong print media**” ของ Gibb and Holroyd (1996) ศึกษาภาพผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ฮ่องกง พบว่ามีลักษณะเด่นด้านลบ คือ “ความอ่อนแอ” ส่วนภาพด้านบวกจะถูกนำเสนอว่าไม่ใช่เรื่องปกติ งานวิจัยเรื่อง “**Older people and ageing issues in Irish newspapers: A preliminary analysis**” ของ Murphy (2004) ศึกษาภาพของผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ประเทศไอร์แลนด์ พบว่าภาพในหนังสือพิมพ์มักมีลักษณะของ “ความอ่อนแอ” “เปราะบาง” “การพึ่งพา” “ไร้ความสามารถ” และงานวิจัยเรื่อง “**Representation of the elderly in a Malaysian english daily**” ของ David and Alagappan (2013) ศึกษาภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษของประเทศมาเลเซีย พบว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้อง “พึ่งพา” ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชน

ส่วนกลุ่มข้อมูลโฆษณา พบทั้งในโทรทัศน์ นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ เช่น งานวิจัยเรื่อง “**Older people stereotypes in Hong Kong’s print advertisements**” ของ Chan (2009) ศึกษาภาพผู้สูงอายุในโฆษณาในหนังสือพิมพ์ของฮ่องกง พบว่าผู้สูงอายุถูกสร้างภาพบวก ซึ่งได้รับปัจจัยจากวัฒนธรรมขงจื้อ งานวิจัยเรื่อง “**Images of Older People in UK Magazine Advertising: Towards a Typology**” ของ Williams (2010) ศึกษาภาพผู้สูงอายุในโฆษณาในนิตยสารของประเทศอังกฤษ ผลการศึกษาส่วนหนึ่งพบว่าภาพผู้สูงอายุมี 4 ประเภท ได้แก่ “อ่อนแอ” “สุขและร่าเริง” “ผู้ให้คำแนะนำ” “คล่องแคล่วและเน้นการใช้เวลาว่าง” และงานวิจัยเรื่อง “**Older People As Models In Advertisements: A Cross-Cultural Content Analysis Of Two Asian Countries**” ของ Ong Kitchen and Chang (2008) ศึกษาภาพผู้สูงอายุในโฆษณาโทรทัศน์ในประเทศมาเลเซียและประเทศเกาหลี พบว่าผู้สูงอายุมีบทบาทหลัก (major role) ในประเทศเกาหลี ในขณะที่ในประเทศมาเลเซียมีบทบาทเป็นเบื้องหลัง (background role) ปัจจัยด้านเพศ ผู้สูงอายุชายมีบทบาทหลักในประเทศเกาหลี ในทางตรงกันข้ามในประเทศมาเลเซีย ผู้หญิงมีบทบาทหลักมากกว่าผู้ชาย และผู้สูงอายุชายในประเทศมาเลเซียมีบทบาทเบื้องหลัง งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้มาเลเซียและเกาหลีจะเป็นประเทศในเอเชีย แต่ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และความแตกต่างทางชาติพันธุ์มีผลต่อภาพของผู้สูงอายุในแต่ละประเทศ

งานวิจัยในต่างประเทศข้างต้นใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ร่วมกับวิธีวิจัยด้านปริมาณ และดังที่กล่าวแล้วว่างานวิจัยเหล่านี้ไม่ได้มองตัวบทในฐานะ “วาทกรรม” ซึ่งต่างจากผู้วิจัยที่มองว่า ภาพเหล่านั้นมิได้สะท้อนความจริง แต่เป็น “ภาพตัวแทน” ที่ถูกประกอบ

สร้างขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ภาพผู้สูงอายุที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ แม้ส่วนใหญ่เป็นภาพด้านลบแต่ก็มีด้านบวกปรากฏอยู่ ขึ้นอยู่กับมุมมองของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ

ส่วนงานวิจัยที่มองตัวบทในฐานะ “วาทกรรม” ยกตัวอย่าง งานวิจัยเรื่อง “Constructing ageing and age identities: A case study of newspaper discourses” ของ Fealy et al. (2012) ศึกษาภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไอร์แลนด์ โดยใช้ข้อมูลระหว่าง 12 ตุลาคม - 13 พฤศจิกายน 2551 เป็นระยะเวลา 1 เดือน จำนวน 227 ข่าว ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลเสนอกฎหมายเพื่อยกเลิกสิทธิสวัสดิการของผู้สูงอายุบางประการ เนื่องจากภาระด้านงบประมาณ ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สำคัญคือ การตั้งชื่อ (naming) และ การอ้างอิง (referencing) ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกสิทธิจะนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็น “เหยื่อ” (victims) “อ่อนแอ ไม่แข็งแรง และบาดเจ็บง่าย” (frail, infirm and vulnerable) และเป็น “ผู้สมควรได้รับสิทธิ” (deserving old) ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็น “พวกหัวรุนแรง” (radicalised citizens) และเป็น “ผู้ไม่สมควรได้รับสิทธิ” (undeserving old) อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ทั้งสองฝ่ายที่สร้างขึ้นตอกย้ำให้เห็นว่าผู้สูงอายุมี “ความเป็นอื่น” (otherness) และเป็น “ผู้พึ่งพาและอ่อนแอ” (dependence and vulnerability)

และงานวิจัยอีกเรื่องคือ “Older adults as discursively constructed in Taiwanese newspapers: A critical discourse analysis” ของ Chen (2015) ศึกษาการประกอบสร้างภาพผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไต้หวันตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยใช้ข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคมถึงสิงหาคม พ.ศ.2556 เป็นจำนวน 62 ข่าว แนวคิดที่ใช้คือการสื่อผู้แสดงทางสังคม (representation of social actors) (van Leeuwen, 2008) กลวิธีทางภาษาที่สำคัญคือ การจัดสรรบทบาท (role allocation) ในแง่การเป็นผู้กระทำ (activation) พบคำกริยา เช่น “take multiple kinds of medicine” (กินยาหลายประเภท) “lose intelligence” (สติปัญญาเสื่อม) “fall and get hurt” (ล้มและบาดเจ็บ) “lose consciousness” (เสียสติ) “get sick” (ป่วย) “use a walking stick” (ใช้ไม้เท้า) เป็นต้น สื่อความหมายของการมีสุขภาพร่างกายทรุดโทรม ส่วนในแง่การเป็นผู้รับการกระทำ (passivation) พบผู้สูงอายุเกี่ยวข้องกับคำกริยา เช่น “donate” (บริจาค) “sponsor” (ส่งเสริม) “offer security” (ให้ความปลอดภัย) “subsidize” (ช่วยเหลือด้านการเงิน) “help” (ช่วยเหลือ) “assign shelters” (ส่งไปสถานสงเคราะห์) เป็นต้น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้อ่อนแอและพึ่งพา อนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากนำแนวคิดชนิดกระบวนการ (transitivity) มาวิเคราะห์ประเภทของคำกริยาเหล่านี้ร่วมด้วย ก็น่าทำให้มองเห็นการประกอบสร้างความหมายที่ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้พบการระบุแบบเหมารวม (genericization) เมื่อผู้สูงอายุอยู่ในฐานะรับการช่วยเหลือจากผู้อื่น ใช้การระบุอายุ (age identification) โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อายุมาก เช่น 90 ปี ไปปรากฏ

ร่วมกับโรคภัยไข้เจ็บ และความอ่อนแอ กลวิธีดังกล่าวตอกย้ำภาพผู้สูงอายุในฐานะผู้รับทรัพยากรทางสังคม (receiver of social resources)

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ข้างต้นมักมองในมุมของการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) มากกว่ากลวิธีทางภาษา ส่วนงานที่มองภาพตัวแทนของผู้สูงอายุเป็นการประกอบสร้างความหมายตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ยังมีจำนวนไม่มากนัก

กล่าวโดยสรุป จากการสำรวจทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวกับ “ความเป็นผู้สูงอายุ” ในสถาบันอื่นและสื่อมวลชน และงานวิจัยที่เกี่ยวกับ “กลุ่มชายขอบ” ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พบว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุไทยในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ และวาทกรรมรายการโทรทัศน์ โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ ซึ่งมุ่งวิเคราะห์บทบาทของภาษาในการสื่ออุดมการณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวาทกรรมสาธารณะทั้งสองประเภทในสังคมไทยว่า นำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง และวาทกรรมเหล่านี้ใช้กลวิธีทางภาษาใดในการสื่อภาพตัวแทนดังกล่าว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะสองประเภทในสังคมไทย คือ วาทกรรมหนังสือพิมพ์ และวาทกรรมรายการโทรทัศน์ โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ คือ เน้นการวิเคราะห์ภาษาในด้วบทอย่างละเอียดและเป็นระบบ อีกทั้งมุ่งวิเคราะห์บทบาทของภาษาในแง่เป็นเครื่องมือครอบงำความคิดและควบคุมแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม และอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม วาทกรรมทั้งสองเป็นวาทกรรมสื่อสาธารณะที่สำคัญทั้งในแง่การแพร่ไปสู่คนจำนวนมาก และผลิตโดยสถาบันที่มีอำนาจในสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภทในสังคมไทยว่านำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง และวาทกรรมเหล่านี้ใช้กลวิธีทางภาษาอะไรในการสื่อภาพตัวแทนดังกล่าว ในบทนี้จะกล่าวถึงวิธีการดำเนินงานวิจัยตามลำดับ ได้แก่ 1) ประชากร 2) การเก็บรวบรวมข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากร

กลุ่มประชากรที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ คือวาทกรรมสื่อสาธารณะที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ 2 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และ รายการโทรทัศน์ ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง กล่าวคือ เลือกข้อมูลที่เป็นพาดหัวข่าว ข่าว บทความ คอลัมน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย และเลือกข้อมูลจากรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเลือกในช่วงปี พ.ศ. 2559

3.2 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ วาทกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 2 ประเภท ได้แก่ 1) หนังสือพิมพ์ และ 2) รายการโทรทัศน์ การคัดเลือกข้อมูลและการสุ่มตัวอย่างพิจารณา ดังนี้

1) หนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยเลือกศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 2 ชื่อฉบับ โดยใช้เกณฑ์ในการเลือก คือ เกณฑ์หนังสือพิมพ์ชื่อฉบับที่มียอดปริมาณการจำหน่ายสูงในประเทศ ได้แก่ *ไทยรัฐ* และ *เดลินิวส์* (มติชน, 2559) ซึ่งเก็บรวบรวมจากฐานข้อมูลกฤตภาคข่าว “ไอควินิวส์คลิป” (iQNewsClip)

ฐานข้อมูลกฤตภาคข่าว¹ (clipping) “ไอควินิวส์คลิป” (iQNewsClip) ให้บริการสืบค้นข่าว หนังสือพิมพ์ไทยย้อนหลังแบบออนไลน์ กล่าวคือ บริการข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ฉบับพิมพ์ผ่านระบบ คอมพิวเตอร์ออนไลน์ ข่าวตัดทุกชิ้นจัดเป็นหมวดหมู่ มีระบบการสืบค้นแบบข้อความเต็ม (Full Text Search) เพื่อให้ค้นหาเฉพาะชิ้นข่าวที่ต้องการได้สะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งยังระบุรายละเอียด ครบถ้วนทุกชิ้นข่าว เช่น ชื่อหนังสือพิมพ์ ฉบับวันที่ เลขที่หน้า ตำแหน่งของข่าว มูลค่าทางการ ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ทั้งนี้สามารถค้นหาจากเนื้อหาข่าวทั้งหมดโดยการใช้คำ หรือ วลี รวมถึงการใช้ เงื่อนไข “และ” “หรือ” “และไม่ใช่” เลือกค้นหาข่าวจากแหล่งข้อมูลและหัวเรื่องเฉพาะที่ต้องการ

ผู้วิจัยสืบค้นข่าวหนังสือพิมพ์ไทยจากฐานข้อมูลไอควินิวส์คลิป โดยใช้คำสำคัญ (keywords) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนี้

ผู้สูงอายุ	คนสูงอายุ	ชายสูงอายุ	หญิงสูงอายุ	ผู้สูงวัย
คนสูงวัย	ชายสูงวัย	หญิงสูงวัย	แก่	คนแก่
ชรา	ชายชรา	หญิงชรา	คนชรา	ผู้ชรา
ชราภาพ	เฒ่า	ผู้เฒ่า	ผู้เฒ่าผู้แก่	วัยทอง
ผู้อาวุโส	ผู้หลักผู้ใหญ่	ผู้เจริญวัย	ไม่ใกล้ฝั่ง	ร่วมโพธิ์ร่วมไทร
ผู้ทรงคุณวุฒิ	วัยวุฒิ	วัยเก๋า	คนวัยเพชร	ผู้เชี่ยวชาญชีวิต
ปู่	ย่า	ตา	ยาย	ทวด
เกษียณ	ผู้เกษียณ	คนวัยเกษียณ	ทหารนอกราชการ	
ตำรวจนอกราชการ				

หลังจากนั้นผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ เลือกข่าวที่ เกี่ยวกับผู้สูงอายุจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ปี พ.ศ. 2559 ในวันที่ตั้งแต่วันที่ 1-15 ของทุกเดือน และ เลือกข่าวที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ปี พ.ศ. 2559 ในวันที่ตั้งแต่วันที่ 16 ถึงสิ้นเดือน

¹ กฤตภาค (clipping) เป็นการนำข้อความหรือบทความที่ตัดจากหนังสือพิมพ์และวารสาร โดยผู้ที่ต้องการ จะเก็บบันทึกบทความ ข้อความที่น่าสนใจ บทความวิชาการ จดหมายถึงบรรณาธิการ ภาพถ่าย การ์ตูน รวมถึง เรื่องราวที่ยังไม่มีการรวบรวมจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ฯลฯ มารวบรวมเก็บเข้าแฟ้มไว้ โดยจะมีการจัดเก็บด้วยหัวเรื่อง หรือวิธีการจำแนกอื่น เช่น ชื่อสิ่งพิมพ์ เลขหน้า วัน เดือน ปี นำมาจัดเก็บเข้าแฟ้มเพื่อใช้ค้นคว้าและอ้างอิง ช่วยให้ ผู้ใช้สามารถค้นหาข้อมูลปลีกย่อยที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ เพื่อช่วยในการค้นหาได้อย่างรวดเร็ว (แมนมาส ซวลิต, 2541) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยจัดเก็บกฤตภาค โดยการจัดเก็บโดยวิธี บันทึกลงบนฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ ด้วยอุปกรณ์บันทึกภาพ เมื่อต้องการใช้จะต้องสืบค้นและอ่านผ่านระบบ คอมพิวเตอร์ ซึ่งช่วยให้สามารถสืบค้นได้อย่างรวดเร็ว หนึ่งในฐานข้อมูลกฤตภาคออนไลน์ คือ ไอควินิวส์คลิป

เมื่อสุ่มตัวอย่างแล้วจะได้ข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ชื่อฉบับ เป็นระยะเวลา 1 ปี จากการจำแนกข้อมูล หนังสือพิมพ์ไทยรัฐพบข่าวผู้สูงอายุจำนวน 216 ชิ้น และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์พบข่าวผู้สูงอายุจำนวน 303 ชิ้น รวมทั้งสิ้น 519 ชิ้น (โดยไม่นับข้อมูลที่ซ้ำกัน) สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงภาพรวมปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

หนังสือพิมพ์	จำนวน	ร้อยละ
ไทยรัฐ	216	41.62
เดลินิวส์	303	58.38
รวม	519	100

นอกจากนี้ หากพิจารณาข้อมูลข่าวจากหนังสือพิมพ์ตามประเภทและรูปแบบของการนำเสนอเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข่าว และคอลัมน์หรือบทความ สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงประเภทของการนำเสนอตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

ประเภท	หนังสือพิมพ์				รวม	
	ไทยรัฐ		เดลินิวส์			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข่าว	168	32.37	222	42.77	390	75.14
คอลัมน์	48	9.25	81	15.61	129	24.86
รวม	216	41.62	303	58.38	519	100

ข้อมูลข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ดังตารางข้างต้นสามารถแบ่งเป็น ข่าวจำนวน 390 ชิ้น และคอลัมน์จำนวน 129 ชิ้น จะเห็นได้ว่า มีทั้งข่าวที่มุ่งเน้นการรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และมีคอลัมน์ที่มุ่งเสนอสาระ ความรู้ ทัศนคติ การวิเคราะห์ หรือความคิดเห็นที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2) รายการโทรทัศน์

ผู้วิจัยเลือกศึกษารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง 1 รายการ และมีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง 1 รายการ โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ “เกณฑ์การเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารหรือการกระจายไปสู่คนจำนวนมาก”

ในช่วงการทำวิจัยมีรายการที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 5 รายการ ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงรายการโทรทัศน์ที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในช่วงการทำวิจัย

รายการโทรทัศน์	สถานีโทรทัศน์	เริ่มออกอากาศ
ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี	ไทยพีบีเอส	พ.ศ. 2553
สูงวัยใจเกินร้อย	สถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย	พ.ศ. 2555
เกษียณสโมสรร	เนชั่นทีวี	พ.ศ. 2559
เก้าไม้แก่	สถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย	พ.ศ. 2560
The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไว้ ชีวิตจำกัด	ไทยพีบีเอส	พ.ศ. 2560

อนึ่ง ช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ยังมีรายการโทรทัศน์อื่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันไม่ได้ออกอากาศแล้ว ตัวอย่างเช่น “รายการยอดมนุษย์ป่า” ช่องไทยรัฐทีวี ออกอากาศ พ.ศ. 2557 - 2558 “รายการ GenO(LD) สูงวัยไปด้วยกัน” ช่องไทยพีบีเอส ออกอากาศ พ.ศ. 2559 - 2560 “รายการยังไหวไปต่อ” ช่องทรูโฟร์ยู ออกอากาศ พ.ศ. 2559 - 2560

ส่วนรายการที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งออกอากาศช่วงทำวิจัยมีหลายรายการ ได้แก่

รายการประเภทสารคดี เช่น รายการคนค้นคน ช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี รายการสุขแบบไทยใจพอเพียงช่อง 5 รายการคนค้นคนแบบ ช่องทีเอ็นเอ็น 24

รายการประเภทวาไรตี้ ทอล์คโชว์ เช่น รายการ Lightning Talk กับ สายสวรรค์ ขยันยิ่ง ช่อง 13 แฟมิลี่ รายการซีเคร็ต ความลับของชีวิต ช่องอมรินทร์ทีวี รายการ Happy and Healthy ช่องพีพีทีวี รายการนารีกระจ่าง ช่องไทยพีบีเอส

รายการประเภทสุขภาพ เช่น รายการพิถีพิถัน ช่องไทยพีบีเอส รายการข.ขยับ ช่องไทยพีบีเอส รายการคนสู้โรค ช่องไทยพีบีเอส

เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารพบว่า “รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” และ “รายการคนค้นคน” สามารถกระจายไปสู่คนจำนวนมาก กล่าวคือ รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี ปัจจุบันมีระยะเวลาออกอากาศประมาณ 10 ปี ส่วนรายการคนค้นคนมีระยะเวลาออกอากาศประมาณ 17 ปี ระยะเวลาออกอากาศที่ยาวนานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเป็นรายการที่ได้รับความนิยมคือมีผู้ชมติดตามอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเนื้อหาในรายการนี้จึงน่าจะมีผลต่อผู้รับสาร อีกทั้งรายการเหล่านี้ออกอากาศทางช่องฟรีทีวีที่สามารถรับชมได้ทั้งในระบบเดิมคือแอนะล็อก และระบบใหม่คือดิจิทัล ทำให้โทรทัศน์ทุกเครื่องทั้งรุ่นเก่าและใหม่สามารถรับชมได้ รายการทั้งสองนี้จึงสามารถรับชมและเข้าถึงพื้นที่ทั่วประเทศทั้งในเมืองและชนบท นอกจากนี้รายการทั้งสองยังได้เผยแพร่ข้อมูลใน

สื่อออนไลน์ โดยเฉพาะทางเฟซบุ๊กและยูทูป ทำให้ข้อมูลของรายการได้เผยแพร่ไปในวงกว้าง จึงกล่าวได้ว่า รายการเหล่านี้เป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้เป็นจำนวนมาก ส่วนรายการอื่นๆ จะเห็นได้ว่าออกอากาศระยะสั้นเท่านั้นและหยุดออกอากาศไปแล้ว อีกทั้งบางรายการออกอากาศเฉพาะในระบบดิจิทัลทำให้ผู้ชมในบางพื้นที่ไม่อาจรับชมได้

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษารายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี ซึ่งออกอากาศทางสถานีไทยพีบีเอส โดยเลือกเก็บข้อมูลช่วงปี พ.ศ. 2559 เนื่องจากรายการลุยไม่รู้โรยงดออกอากาศช่วงเดือนมกราคม ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2559 – มกราคม 2560 เป็นจำนวน 12 เดือน โดยสุ่มตัวอย่างเดือนละ 5 ตอน ได้จำนวนทั้งสิ้น 60 ตอน และศึกษารายการคนค้นคน ซึ่งออกอากาศทุกวันอังคารเวลา 20.35-21.35 น. ทางช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี ตั้งแต่เดือน มกราคม 2559 – ธันวาคม 2559 เป็นจำนวน 12 เดือน เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีจำนวนทั้งสิ้น 3 ตอน รวมตัวบทผู้สูงอายุสองรายการเป็นจำนวนทั้งหมด 63 ตอน สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์

รายการโทรทัศน์	จำนวน	ร้อยละ
รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี	60	95.24
รายการคนค้นคน	3	4.76
รวม	63	100

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในวาทกรรมประเภทต่าง ๆ ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่อภาพตัวแทนดังกล่าว โดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ซึ่งแยกระดับการวิเคราะห์เป็น 3 มิติ ได้แก่

3.3.1 การวิเคราะห์ตัวบท (text)

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ตัวบทของวาทกรรมผู้สูงอายุ 2 ประเภท โดยนำแนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของ ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) และการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity) ของ ฮัลลiday (Halliday, 1985) รวมถึง กลวิธีทางภาษาอื่น ๆ เช่น มูลบท สหบท มาวิเคราะห์การนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยขอกกล่าวถึงขั้นตอนการวิเคราะห์คำอ้างอิง และการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ มีรายละเอียดดังนี้

3.3.1.1 การวิเคราะห์คำอ้างอิงตามแนวคิดผู้แสดงทางสังคมของฟาน ลีอูเวน

ผู้วิจัยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actor) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) มาช่วยวิเคราะห์ ตามแนวคิดของฟาน ลีอูเวน ผู้แสดงทางสังคมหมายถึง ผู้กระทำ และ ผู้ถูกกระทำที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ วิธีการที่ผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอมีลักษณะต่าง ๆ ที่หลากหลาย การใช้คำเรียกผู้แสดงทางสังคมโดยการใช้รูปภาพเพื่ออ้างอิงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ปรากฏในตัวบทสามารถสะท้อนให้เห็นความคิดและมุมมองของผู้ผลิตตัวบทว่าต้องการจะสื่อความหมายเกี่ยวกับผู้แสดงทางสังคมอย่างไร ขั้นตอนการวิเคราะห์คำอ้างอิง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์คำอ้างอิงผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์คำอ้างอิงผู้สูงอายุทั้งในตัวบทหนังสือพิมพ์และตัวบทรายการโทรทัศน์ ตามแนวคิดของฟาน ลีอูเวน คำอ้างอิงแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรก การไม่ปรากฏรูป (exclusion) ประกอบด้วย การไม่ปรากฏแบบฉากหลัง (backgrounding) และการไม่ปรากฏแบบปิดบัง (suppression) กลุ่มที่สอง การปรากฏรูป (inclusion) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้จะมุ่งวิเคราะห์คำอ้างอิงแบบปรากฏรูปเท่านั้น มีรายละเอียดดังนี้

- 1) การอ้างอิงแบบรวมกลุ่ม (assimilation) แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ดังนี้
 - 1.1) การอ้างอิงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ (aggregation)
 - 1.2) การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม (collectivization)
- 2) การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน (association)
- 3) การอ้างอิงแบบระบุชื่อ (nomination)
- 4) การอ้างอิงแบบระบุหน้าที่ (functionalization)
- 5) การอ้างอิงแบบระบุตัวตน (identification) แบ่งเป็น 3 ประเภทย่อย ดังนี้
 - 5.1) การอ้างอิงแบบระบุชนชั้นทางสังคม (classification)
 - 5.2) การอ้างอิงแบบระบุความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (relational identification)
 - 5.3) การอ้างอิงแบบระบุลักษณะทางกายภาพ (physical identification)
- 6) การอ้างอิงแบบประเมินค่า (appraisement)

2) เกณฑ์ในการวิเคราะห์คำอ้างถึง

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าคำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์นั้น ส่วนใหญ่สามารถจำแนกประเภทการใช้คำอ้างถึงได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (1) นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัวแดง เปิดเผยด้วยว่า ในขณะนี้ทางเทศบาลฯ ได้ดำเนินการช่วยเหลือ...ปรับปรุงซ่อมแซมบ้านให้แก่ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ อย่างทั่วถึงทุกชุมชนทั้ง 9 ชุมชน (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ” จัดเป็นการอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน (association) คือเป็นการอ้างถึงผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม บางกรณีการใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุอาจมีรูปภาพส่วนหนึ่งสามารถจำแนกประเภทได้มากกว่า 1 ประเภท ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา คือ ให้พิจารณาว่าคำใดเป็นคำหลักและส่วนใดเป็นรายละเอียด หลังจากนั้นจำแนกประเภทคำอ้างถึงตามคำหลัก ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (2) บรรยาย : และหนึ่งในจำนวนนั้นก็คืออดีตหัวหน้าสถานีอนามัย ที่เคยได้รับรางวัลหมออนามัยแห่งชาติ ที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์เมื่อปี พ.ศ.2551 ที่มีชื่อว่า ป้าราตรี สุจริตจันทร์ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “ป้าราตรี สุจริตจันทร์” คำหลักคือ “ราตรี สุจริตจันทร์” จัดเป็นการอ้างถึงแบบระบุชื่อ (nomination) ส่วนคำว่า “ป้า” จัดเป็นรายละเอียด ดังนั้นรูปภาพนี้ ผู้วิจัยจะจัดให้อยู่ในการอ้างถึงแบบระบุชื่อ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็ไม่ละเลยคำว่า “ป้า” ที่แสดงลักษณะการอ้างถึงในสังคมไทยด้วย

ตัวอย่าง (3) บรรยาย: คุณป้าวัย 75 ปีรับ ที่มีฝีมือด้านการจักสานที่ไม่เป็นสองรองใคร และใช้ความสามารถด้านนี้สอนให้กับเพื่อน ๆ จนเกิดเป็นอาชีพ (ลุยไม่รู้โรย 6 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “คุณป้าวัย 75 ปี” คำหลักคือ “คุณป้า” จัดเป็นการอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (relational identification) ส่วนคำว่า “วัย 75 ปี” จัดเป็นรายละเอียด ดังนั้นรูปภาพนี้ผู้วิจัยจะจัดให้อยู่ในการอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

นอกจากแนวคิดผู้แสดงทางสังคม (representing social actors) แล้ว ฟาน ลีอูเวน ยังได้เสนอแนวคิด representing social action ด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีได้นำแนวคิดดังกล่าว มาใช้ในงานวิจัยนี้ เนื่องจากฟาน ลีอูเวน ได้นำแนวคิดชนิดกระบวนการของฮัลลiday มาพัฒนา ผู้วิจัยจึงเลือกนำแนวคิดชนิดกระบวนการ (transitivity) ของฮัลลiday ซึ่งได้เป็นผู้ต้นคิดทฤษฎีนี้มาใช้ ในการวิเคราะห์ อีกทั้งแนวทางการวิเคราะห์ตัวของแฟร์คลัฟก็ได้รับอิทธิพลจากไวยากรณ์ ระบบและหน้าที่ของฮัลลiday ด้วย

3.3.1.2 การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการตามแนวคิดชนิดกระบวนการของ ฮัลลiday

นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์หลายคนได้รับอิทธิพลจากไวยากรณ์ระบบและ หน้าที่ของฮัลลiday (Halliday, 1994) เขาเห็นว่าไวยากรณ์ของภาษาเป็นระบบของการเลือก จากสิ่งที่ผู้พูดหรือผู้เขียนเลือกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทางสังคม การเลือกตัวเลือกใด ตัวเลือกหนึ่งจากระบบนี้จัดเป็นหน้าที่ทางสังคมของภาษา หนึ่งในนั้นก็คือหน้าที่ด้านการถ่ายทอด ความคิด (ideational metafunction) หน้าที่หรือความหมายด้านนี้พิจารณาได้จากกระบวนการ ชนิดกระบวนการ (transitivity)

การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการเป็นการศึกษาว่าผู้ร่วมเหตุการณ์ถูกพรรณนาถึง อย่างไร เช่น ใครทำอะไร กับใคร อย่างไร สิ่งนี้ช่วยให้เราเห็นว่าใครมีบทบาทสำคัญในอนุภาค และ ใครได้รับผลจากการกระทำนั้นกล่าวคือ แสดงให้เห็นว่าใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นประธาน เช่น ผู้กระทำ หรือ ผู้ร่วมเหตุการณ์ และใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นเป้าหมาย เช่น ผู้ได้รับผลประโยชน์ หรือ เหยื่อ (Machin and Mayr, 2012: 104)

การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการต้องพิจารณาเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1) ตัวกระบวนการ (processes) แสดงด้วยคำกริยาและกลุ่มคำกริยาต่าง ๆ
- 2) ผู้ร่วมเหตุการณ์ (participants) ผู้กระทำและผู้รับการกระทำ ผู้ร่วมเหตุการณ์ มักเป็นคน สิ่งต่าง ๆ หรือ ความคิดที่เป็นนามธรรมก็ได้
- 3) สภาพแวดล้อม (circumstances) แสดงด้วยกลุ่มคำกริยาวิเศษณ์ และกลุ่มคำบุพบท เป็นการให้รายละเอียดว่าเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร สภาพแวดล้อมนี้อาจปรากฏหรือไม่ก็ได้ ขั้นตอนการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ว่าคำกริยาแต่ละชนิดปรากฏร่วมกับผู้ร่วมเหตุการณ์กลุ่มใด การวิเคราะห์ส่วนนี้จะชี้ให้เห็นว่าผู้ร่วมเหตุการณ์แต่ละกลุ่ม ปรากฏร่วมกับคำกริยาชนิดใด สะท้อนภาพ

ตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไร ทั้งนี้สามารถจำแนกผู้ร่วมเหตุการณ์โดยใช้ความสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่มที่มีต่อผู้สูงอายุ เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ฝ่ายผู้สูงอายุ และ ฝ่ายหน่วยงานรัฐและผู้อื่น คือ รัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ ภาคเอกชน ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ รวมถึงประชาชนทั่วไป

2) วิเคราะห์คำหรือกลุ่มคำกริยาที่ปรากฏในประโยค เพื่อจำแนกชนิดกระบวนการ (processes) ว่าเป็นชนิดใด ทั้งนี้งานวิจัยนี้จะจำแนกชนิดกระบวนการออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

- 1) กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ (material processes)
- 2) กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก (mental processes)
- 3) กระบวนการเกี่ยวกับการพูด (verbal processes)
- 4) กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ (relational processes)

เนื่องจากกระบวนการเกี่ยวกับพฤติกรรม (behavioural processes) และ กระบวนการเกี่ยวกับการเกิดขึ้นหรือมีอยู่ (existential processes) อาจสามารถจัดกระบวนการทั้งสองเป็นชนิดย่อยของกระบวนการอื่นได้ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 126)

3) จัดกลุ่มความหมายในแต่ละชนิดกระบวนการ หลังจากวิเคราะห์ชนิดกระบวนการว่าเป็นชนิดใดบ้าง ผู้วิจัยจะนำคำกริยาที่ได้ในแต่ละกระบวนการมาแบ่งเป็นกลุ่มความหมาย เช่น

1) คำกริยาในชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เมื่อจำแนกตามกลุ่มความหมาย อาจสามารถแบ่งออกเป็น คำกริยาสื่อความหมายช่วยเหลือดูแล แก้ปัญหา เคารพ ละเมียด ให้ความรู้ ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ทำงาน ศึกษาเรียนรู้ เป็นต้น

2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก อาจสามารถแบ่งออกเป็น คำกริยาสื่อความหมายเกี่ยวกับความคิด เช่น ต้องการ ฯลฯ คำกริยาสื่อความเกี่ยวกับความรู้สึก เช่น รู้สึกลบ รู้สึกดี เป็นต้น

3) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการพูด อาจสามารถแบ่งออกเป็น คำกริยาสื่อความหมายชี้แจง แนะนำ บอกเล่า กล่าวไม่พอใจ เรียกร้อง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาสิ่งที่พูด (verbiage) ด้วย เพื่อให้ทราบว่ากล่าวถึงประเด็นใด

4) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ผู้วิจัยจะพิจารณาคุณสมบัติ (attribute) เพื่อให้ทราบว่าคุณสมบัติดังกล่าวเกี่ยวข้องกับความหมายใด

การจัดกลุ่มความหมายนี้จะช่วยให้อธิบายได้ลึกซึ้งมากขึ้นว่า ผู้ร่วมเหตุการณ์ที่เป็นผู้กระทำปรากฏร่วมกับคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำกลุ่มความหมายใด

สุดท้ายผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าผู้ผลิตตัวบทหนังสือพิมพ์นั้นมีลักษณะการใช้ชนิดกระบวนการเพื่อนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไร

สรุปได้ว่า ในส่วนการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ผู้วิจัยใช้แนวคิดหลัก 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของ ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) และ การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity) ของ ฮัลลiday (Halliday, 1985) นอกจากนี้ ยังมีกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ เช่น มวลบท สหบท มาวิเคราะห์การนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ

3.3.2 การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) ของวาทกรรมผู้สูงอายุ ตามแนวคิดของแฟร์คลัฟ คือ การวิเคราะห์กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท และการรับและตีความตัวบท ผู้วิจัยจะพิจารณาว่าตัวบททั้งสองประเภทนี้ใครเป็นผู้ประกอบสร้างขึ้น มีวัตถุประสงค์ใด เผยแพร่ออกไปอย่างไร ใครเป็นผู้รับสาร มีวิธีการตีความอย่างไร การวิเคราะห์ขั้นนี้จะช่วยให้เข้าใจบริบทและองค์ประกอบในการสื่อสารของวาทกรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ

ในขั้นแรกผู้วิจัยจะพิจารณาข้อมูลที่ปรากฏในตัวบท อย่างไรก็ตามมิติดังกล่าวต้องอาศัยบริบทในการวิเคราะห์ด้วย ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ดังนี้

- 1) บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เพื่อให้เห็นจุดยืนหรือวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์
- 2) ข้อมูลแหล่งอื่นที่เกี่ยวกับตัวบท เช่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข่าวงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ กระบวนการผลิตสื่อซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตัวบทที่ศึกษา
- 3) บทสัมภาษณ์ เช่น บทสัมภาษณ์ในรายการโทรทัศน์
- 4) ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อตัวบทนั้น
- 5) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดนายประตู่ข่าวสาร แนวคิดคุณค่าข่าว แนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร แนวคิดการผลิตโทรทัศน์

3.3.3 การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาตามแนวคิดของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ที่เห็นว่าสังคมและวัฒนธรรมนั้นมีผลต่อ

การสื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ ในวาทกรรม และขณะเดียวกันอุดมการณ์ต่าง ๆ ในวาทกรรมยังส่งผลต่อสังคมด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงจะได้พิจารณาปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุ และผลของการสื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่อาจมีผลต่อสังคม โดยพิจารณาจากเหตุการณ์และสถานการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในขณะที่ผลิตตัวบท สถาบันที่ผลิตตัวบท และแนวคิดในสังคมวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทย ในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสารมวลชนสองประเภทในสังคมไทย คือ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางภาษาศาสตร์ คือ เน้นการวิเคราะห์ภาษาในตัวบทอย่างละเอียดและเป็นระบบ โดยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) และชนิดกระบวนการ (transitivity) ของฮัลลiday (Halliday, 1985) เป็นกรอบการวิเคราะห์ ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ผลการศึกษาแบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 4.1 การวิเคราะห์โครงสร้างความหมายระดับมหภาคในตัวบท 4.2 การวิเคราะห์การใช้คำอ้างอิง 4.3 การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ 4.4 การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาประเภทอื่น ๆ และ 4.5 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การวิเคราะห์โครงสร้างความหมายระดับมหภาคในตัวบทหนังสือพิมพ์รายวันไทย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้างความหมายระดับตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์รายวันไทย โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ความหมายระดับมหภาค (semantic macrostructure) ตามแนวคิดของ ฟาน ไดก์ (van Dijk, 2009) การวิเคราะห์ความหมายระดับมหภาคเป็นการวิเคราะห์ตัวบทเพื่อตอบคำถามว่าตัวบทของหนังสือพิมพ์นำเสนอหัวข้อและประเด็นใดบ้าง มีความสำคัญใด ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1) ภาพรวมของการนำเสนอตัวบทในหนังสือพิมพ์รายวันไทย 2) การวิเคราะห์ความหมายระดับมหภาคที่ปรากฏในตัวบทหนังสือพิมพ์รายวันไทย ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ภาพรวมของการนำเสนอตัวบทในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

ผู้วิจัยจะนำเสนอภาพรวมของการนำเสนอตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

2) ประเภทของการนำเสนอตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย และ 3) ประเภทเนื้อหาของตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ดังต่อไปนี้

4.1.1.1 ปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 2 ชื่อฉบับที่มียอดปริมาณการจำหน่ายสูงในประเทศ ได้แก่ ไทยรัฐ และ เดลินิวส์ โดยเก็บข้อมูลข่าว บทความ คอลัมน์ และข้อเขียนอื่น ๆ จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ปี พ.ศ. 2559 ในวันคี่ตั้งแต่วันที่ 1-15 ของทุกเดือน และจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ปี พ.ศ. 2559 ในวันคู่ตั้งแต่วันที่ 16 ถึงสิ้นเดือนของทุกเดือน เป็นระยะเวลา 1 ปี พบข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 519 ชิ้น สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 แสดงภาพรวมปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

หนังสือพิมพ์	จำนวน	ร้อยละ
ไทยรัฐ	216	41.62
เดลินิวส์	303	58.38
รวม	519	100

จากการจำแนกข้อมูล พบว่าหนังสือพิมพ์เดลินิวส์นำเสนอตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุมากกว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กล่าวคือ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์พบตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุจำนวน 303 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 58.38 ของตัวบทหนังสือพิมพ์ ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐพบตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุจำนวน 216 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 41.62 ของตัวบทหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ หากพิจารณาปริมาณตัวบททั้งปีพบว่าจะมีตัวบทผู้สูงอายุเฉลี่ย 2.92 ชิ้นต่อวัน

ทั้งนี้สามารถแจกแจงรายละเอียดการนำเสนอตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทยได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 แสดงปริมาณตัวบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

เดือน	หนังสือพิมพ์		รวม	
	ไทยรัฐ	เดลินิวส์	จำนวน	ร้อยละ
มกราคม	16	22	38	7.32
กุมภาพันธ์	20	19	39	7.51
มีนาคม	18	26	44	8.48
เมษายน	33	41	74	14.26
พฤษภาคม	16	32	48	9.25
มิถุนายน	9	23	32	6.17
กรกฎาคม	17	21	38	7.32
สิงหาคม	19	17	36	6.94
กันยายน	19	27	46	8.86
ตุลาคม	19	20	39	7.51
พฤศจิกายน	10	27	37	7.13
ธันวาคม	20	28	48	9.25
รวม	216	303	519	100

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์เดลินิวส์นำเสนอตัวบทกับผู้สูงอายุมากที่สุดในเดือนเมษายนคือ มีจำนวน 41 ชิ้น และในเดือนกันยายนมีจำนวน 32 ชิ้น ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐนำเสนอตัวบทกับผู้สูงอายุมากที่สุดในเดือนเมษายนมีจำนวน 33 ชิ้น ทั้งนี้จะเห็นว่าหนังสือพิมพ์ไทยรายวันทั้ง 2 ชื่อฉบับมีการนำเสนอตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทยจำนวนมากในเดือนเมษายนสอดคล้องกัน กล่าวคือ มีตัวบทกับผู้สูงอายุในเดือนเมษายนทั้งสิ้น 74 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 14.26

กล่าวได้ว่า การนำเสนอตัวบทกับผู้สูงอายุปริมาณมากในช่วงเดือน “เมษายน” นั้น สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย กล่าวคือ ช่วงเดือนเมษายน คือ วันที่ 13 เมษายนของทุกปีเป็น “วันผู้สูงอายุแห่งชาติ” จัดเป็นวาระสำคัญที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย หนังสือพิมพ์จึงมีการนำเสนอข่าว เหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในช่วงดังกล่าวจำนวนมาก อนึ่ง ช่วงเดือนพฤษภาคมที่หนังสือพิมพ์เดลินิวส์เสนอตัวบทกับผู้สูงอายุมากด้วยนั้นเป็นเพราะมีเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุ คือ รัฐบาลมีแนวคิดจะยกเลิกการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่าเดือนละ 9,000 บาท เพราะรัฐบาลมองว่าเป็นภาระด้านงบประมาณ ช่วงเวลาดังกล่าวจึงปรากฏตัวบทที่มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นนี้อย่างกว้างขวาง

จากผลการศึกษาด้านปริมาณตัวบทสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์รายวันไทยมีการนำเสนอตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดทั้งปี ดังนั้น ประเด็นหรือแง่มุมใดก็ตามที่หนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นก็จะถูกตอกย้ำอยู่เสมอเช่นกัน

4.1.1.2 ประเภทของการนำเสนอตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

รายวันไทย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะนำตัวบทจากหนังสือพิมพ์มาแบ่งตามประเภทและรูปแบบของการนำเสนอเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข่าว และคอลัมน์หรือบทความ สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 แสดงประเภทของการนำเสนอตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

ประเภท	หนังสือพิมพ์				รวม	
	ไทยรัฐ		เดลินิวส์			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข่าว	168	32.37	222	42.77	390	75.14
คอลัมน์	48	9.25	81	15.61	129	24.86
รวม	216	41.62	303	58.38	519	100

ข้อมูลข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ดังตารางข้างต้นสามารถแบ่งเป็น “ข่าว” จำนวน 390 ชิ้น จากทั้งหมด 519 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 75.14 และ “คอลัมน์” จำนวน 129 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 24.86 จะเห็นได้ว่า มีทั้งข่าวที่มุ่งเน้นการรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และมีคอลัมน์ที่มุ่งเสนอสาระ ความรู้ ทศนคติ การวิเคราะห์ หรือความคิดเห็นที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

หากพิจารณาตัวบทผู้สูงอายุตามลักษณะของหน้าหนังสือพิมพ์พบว่า ตัวบทผู้สูงอายุส่วนใหญ่ปรากฏในพื้นที่ข่าวหน้าใน และมักปรากฏในพื้นที่ “ข่าวการศึกษาและข่าวสังคม” กล่าวคือ ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตัวบทผู้สูงอายุมักปรากฏในกลุ่มเนื้อหาประเภท “หน้าการศึกษา ศาสนา สาธารณสุข” มากที่สุดซึ่งหน้าดังกล่าวมักเป็นข่าวเกี่ยวกับการศึกษาและข่าวสังคม ส่วนในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ตัวบทผู้สูงอายุมักปรากฏในหน้า “หน้าข่าวสังคม” และ “หน้าทบท.-ภูมิภาค-ปกครองท้องถิ่น” มากที่สุด นอกจากนี้ ยังปรากฏใน “หน้าเศรษฐกิจ” ซึ่งมักเป็นข่าวเกี่ยวกับนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น การตั้งกองทุน จากประเภทของเนื้อหาที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์เน้นนำเสนอตัวบทผู้สูงอายุในพื้นที่ข่าวการศึกษาและสังคม และพื้นที่ข่าวดังกล่าว หนังสือพิมพ์มักมีแหล่งข่าวและได้รับข่าวมาจากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับ

ชาวนั้น ๆ ดังนั้นการเลือกแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐมานำเสนอ อาจกล่าวได้ว่าเป็น การประชาสัมพันธ์ผลงานของภาครัฐไปโดยปริยาย

4.1.1.3 ประเภทเนื้อหาต้วบทที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

รายวันไทย

หากพิจารณาตามเนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุจะพบว่าแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

- 1) ต้วบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง คือข่าวและคอลัมน์ที่มุ่งเน้นนำเสนอผู้สูงอายุเป็นประเด็นหลัก เช่น ข่าวนำเสนอเรื่องการเตรียมพร้อมรับมือกับสังคมสูงวัย และ 2) ต้วบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง คือข่าวและคอลัมน์ที่ไม่ได้เน้นนำเสนอผู้สูงอายุเป็นประเด็นหลัก เช่น ข่าวสร้างกระแสเข้าไฟฟ้าขึ้นถูกระดิ่ง แล้วมีเนื้อหาบางส่วนกล่าวถึงประโยชน์ของผู้สูงอายุที่จะได้รับด้วย เพื่อความเข้าใจอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างต้วบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงและมีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงตัวอย่างต้วบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงและต้วบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง

ต้วบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง	ต้วบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง
<p>ตัวอย่าง ก.</p> <p>'นครแหลมฉบัง'ห่วงใยผู้สูงวัยกว่า 100 ปี จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ตรวจสุขภาพ</p> <p>ผู้สื่อข่าวรายงานว่า เมื่อเร็ว ๆ นี้ นางจินดา ถนอมรอด นายกเทศมนตรีนครแหลมฉบัง อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี และสมาชิกสภาเทศบาลนครแหลมฉบัง ได้นำหน่วยแพทย์เคลื่อนที่จากกองสาธารณสุข และกองสวัสดิการ และสังคมออกไปตรวจสุขภาพผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป พร้อมมอบชุดยาสามัญประจำบ้าน และ <u>กระเช้าบำรุงสุขภาพให้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 4 ราย ได้แก่</u> 1.นายเมียด ตันเจริญ อายุ 103 ปี อยู่บ้านเลขที่ 307/7 หมู่ 7 ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 2.นางทองคำ แซ่จู้ อายุ 100 ปี อยู่บ้านเลขที่ 224/8 หมู่ 11 ตำบลหนองขาม อำเภอหนองขาม จังหวัดชลบุรี 3.น.ส.ทองดี ทาเงิน อายุ 102 ปี อยู่บ้านเลขที่ 34-36 หมู่ 4 ตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ 4.นางเขียว ธัญญกิจ อายุ 103 ปี อยู่บ้านเลขที่ 33 หมู่ 10 ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี</p> <p>(เดลินิวส์ 26 ม.ค. 59)</p>	<p>ตัวอย่าง ข.</p> <p>คอลัมน์ สำนักข่าวหัวเขียว: เปลี่ยนจุดยืน</p> <p>“แม่ลูกจันทร์” สรุปล่อย ๆ ว่าโครงการสร้างกระเช้าลอยฟ้าหรือเคเบิลคาร์ขึ้นถูกระดิ่งจะใช้งบลงทุน 633 ล้านบาท ใช้เวลาก่อสร้าง 2 ปี โดยใช้เทคนิคก่อสร้างแบบใหม่ที่เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ป่าไม่น้อยที่สุด เกิดมลพิษน้อยที่สุด และไม่ทำลายทัศนียภาพธรรมชาติเดิม</p> <p>เทคนิคการก่อสร้างแบบใหม่จะใช้พื้นที่ก่อสร้างได้เพียง 1 ใน 4 และ ลดการตัดต้นไม้ได้ถึง 80 เปอร์เซ็นต์ หลังจากกระเช้าลอยฟ้าสร้างเสร็จจะรองรับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีก 6 หมื่นคนต่อปี</p> <p>อนึ่ง สังคมไทยกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัว โครงการกระเช้าถูกระดิ่งถือเป็นการคืนความสุขให้ผู้สูงอายุ ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของ คสช.</p> <p>(ไทยรัฐ 3 มี.ค. 59)</p>

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตัวอย่าง ก. เป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐจากหลายฝ่ายร่วมมือกันออกตรวจสุขภาพผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป พร้อมกับมอบชุดยาสามัญประจำบ้าน และกระเช้าบำรุงสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ จำนวน 4 ราย ขาวนี้จึงจัดเป็นตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรง ในขณะที่ ตัวอย่าง ข. เป็นคอลัมน์ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการสร้างกระเช้าไฟฟ้าขึ้นภูกระดึง โดยกล่าวถึงความคิดเห็นของทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้ แล้วมีเนื้อหาบางส่วนกล่าวถึงประโยชน์ของผู้สูงอายุที่จะได้รับด้วย คอลัมน์นี้จึงจัดเป็นตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุบางส่วน

เมื่อพิจารณาตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คือ ตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงและตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงและมีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง

เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง	หนังสือพิมพ์				รวม	
	ไทยรัฐ		เดลินิวส์			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โดยตรง	134	62.04	171	56.44	305	58.77
บางส่วน	82	37.96	132	43.56	214	41.23
รวม	216	100	303	100	519	100

จากการจำแนกข้อมูล หากพิจารณาหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐเสนอตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรง 134 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 62.04 ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในขณะที่เสนอตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง 82 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 37.96 ส่วนหนังสือพิมพ์เดลินิวส์นำเสนอตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรง 171 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 56.44 ของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ในขณะที่เสนอตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง 132 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 43.56

จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ไทยรายวันทั้ง 2 ชื่อฉบับมีการนำเสนอตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงมากกว่าตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุบางส่วน กล่าวคือ ตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงมี 305 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 58.77 ของตัวบทหนังสือพิมพ์ทั้งหมด ในขณะที่ตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง 214 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 41.23

สิ่งที่น่าพิจารณาคือตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงกับตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องนั้น กล่าวถึงผู้สูงอายุประเด็นใดบ้าง เหมือนหรือต่างกันอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อ 4.1.2 ความหมายระดับมหภาคที่ปรากฏในเนื้อหาของตัวบทในหนังสือพิมพ์รายวันไทย เมื่อเห็นภาพรวมของการนำเสนอข่าวผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทย หัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ความหมายระดับตัวบท

4.1.2 ความหมายระดับมหภาคในตัวบทหนังสือพิมพ์รายวันไทย

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านเนื้อหา ทั้งนี้พิจารณาจากใจความสำคัญของแต่ละส่วนว่ากล่าวถึงผู้สูงอายุประเด็นใดบ้าง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความหมายระดับมหภาคที่ปรากฏในเนื้อหา ทั้งนี้ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นภาพรวมของความหมายตัวบทก่อน หลังจากนั้นผู้วิจัยจะแจกแจงรายละเอียดความหมายระดับมหภาคของแต่ละหัวข้อ ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 12 แสดงโครงสร้างความหมายระดับมหภาคของตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์

โครงสร้างความหมายระดับมหภาคในเนื้อหา	จำนวนเนื้อหา	ร้อยละ
1. รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ		
1.1 ชีวิตที่ยากลำบากของผู้สูงอายุ	37	7.13
1.2 ความสำเร็จและความสามารถของผู้สูงอายุ	34	6.55
1.3 กิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุ	24	4.62
2. อาชญากรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	36	6.94
3. ภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ		
3.1 โรคภัยและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ	68	13.10 (4)
3.2 สุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ	3	0.58
4. ความคิด มุมมองหรือนโยบายด้านสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ		
4.1 การดูแลผู้สูงอายุ		
4.1.1 การดูแลผู้สูงอายุด้านเงินและสิ่งของ	125	24.08 (1)
4.1.2 การดูแลด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์	83	15.99 (2)
4.1.3 การดูแลด้านบริการสุขภาพและสาธารณสุข	41	7.90 (5)
4.1.4 การดูแลด้านศูนย์ดูแลและโรงเรียนผู้สูงอายุ	28	5.39
4.1.5 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุ	25	4.82
4.1.6 การดูแลด้านความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต	17	3.28
4.2 การเตรียมพร้อมรับมือสังคมสูงวัย	75	14.45 (3)
4.3 มุมมองด้านบวกต่อผู้สูงอายุ	35	4.43

ผลการวิเคราะห์พบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์รายวันไทยจะประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ 2) อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ 3) ภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ และ 4) ความคิด มุมมองหรือนโยบายด้านสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

4.1.2.1 รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลิกลักษณะ พฤติกรรม และการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ทั้งรูปแบบส่วนบุคคล ครอบครัว และกลุ่ม แบ่งเป็น 3 รูปแบบ เรียงตามลำดับดังนี้

4.1.2.1.1 ชีวิตที่ยากลำบากของผู้สูงอายุ คือ ความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก และได้รับความเดือนร้อนจากการกระทำของบุคคลอื่น หรือ จากอุบัติเหตุ สภาพอากาศ หรือถูกเอาเปรียบจากสังคม ผู้สูงอายุบางคนจึงต้องออกมาเรียกร้องสิทธิ จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้มีจำนวน 37 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 7.13 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ผู้สูงอายุร้องขอความเห็นใจรัฐบาล เพิ่มเงินช่วยเหลือเหมือนกลุ่มอื่น ๆ
เรียน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

กระผมเป็นผู้สูงอายุได้อ่านข้อร้องเรียนของผู้สูงอายุหลาย ๆ ท่านที่เขียนจดหมายมาเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลเพิ่มเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งกระผมก็เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะในขณะนี้รัฐบาลได้เพิ่มเงินช่วยเหลือผู้เดือดร้อน เช่น ให้เงินช่วยเหลือชาวสวนยาง ชาวนา ปรับเงินเดือนข้าราชการ เพิ่มเงินบำนาญ สวัสดิการต่าง ๆ แก่อาสาสมัคร เพิ่มเงินคนพิการ เด็กแรกเกิด แต่สำหรับผู้สูงอายุไม่ได้เพิ่มเลย จึงขอความกรุณาเห็นอกเห็นใจผู้สูงอายุบ้าง

ผู้สูงอายุได้ทำงานเสียภาษีให้รัฐบาลนำมาพัฒนาประเทศจนถึงทุกวันนี้ แม้มาอยู่ในวัยผู้สูงอายุก็ยังเสียภาษี ยังอยู่ในสังคมที่จะต้องจ่ายเงิน บางคนต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรหลาน จ่ายค่าไฟค่าน้ำ งานสังคมต่าง ๆ เช่น งานสมรส งานบวช จึงขอความเห็นใจผ่านหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ช่วยเป็นสื่อกลางให้รัฐบาลได้พิจารณาช่วยเหลือเพิ่มเงินผู้สูงอายุบ้าง

(เดลินิวส์ 24 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นจดหมายที่ผู้สูงอายุเขียนถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ให้เป็นกระบอกเสียงผ่านไปยังรัฐบาล เนื้อความว่าเนื่องจากปัจจุบันผู้สูงอายุมีภาระค่าใช้จ่าย

ต่าง ๆ จำนวนมาก อีกทั้งที่ผ่านมาผู้สูงอายุก็ได้ทำหน้าที่ของพลเมืองคือเสียภาษีมาโดยตลอด จึงขอเรียกร้องให้รัฐบาลเพิ่มเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุประสบปัญหาทางการเงิน และต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล

นอกจากนี้ก็มีการบรรยายให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุอย่างละเอียด อีกทั้งใช้คำเรียกว่า “หญิงชรา” เพื่อสื่อให้เห็นความยากลำบากของผู้สูงอายุได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2 รายนี้ต้องการคนช่วยเหลือ นางอ่อน บุญตะวัน อายุ 70 ปี หญิงชราไร้บ้านต้องดูแลลูกสาวพิการมาแต่กำเนิด วัย 33 ปี มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก สามเษกหลักของบ้านได้เสียชีวิตเมื่อ 10 ปีก่อน ทุกวันนี้เพื่อนบ้านนำข้าวปลาอาหารมาให้ประทังชีวิต อาศัยสร้างเพิงพักอยู่ใต้ถุนบ้านร้างใน ต.มหาชัย อ.ปลาปาก จ.นครพนม ผู้ใจบุญบริจาคให้การช่วยเหลือได้ที่ ธนาคารกรุงไทย สาขานครพนม ชื่อบัญชี นางอ่อน บุญตะวัน เลขที่ 408-091-750-3 หรือสามารถติดต่อประสานให้การช่วยเหลือได้ที่ นายอำนาจ สะตะโชติ ผู้ใหญ่บ้านต.ดอนกลาง โทร 08-1776-2215

(ไทยรัฐ 9 เม.ย. 59)

4.1.2.1.2 ความสำเร็จและความสามารถของผู้สูงอายุ คือความสามารถของผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ เช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญา การถ่ายทอดความรู้ ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบใจความส่วนนี้มีจำนวน 34 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 6.55 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3 มติที่ผมนำมาขยายความต่อในวันนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประกาศเกียรติคุณยกย่องผู้สูงอายุครับ ซึ่งเป็นการริเริ่มขึ้นเป็นปีแรก ในฐานะ “ผู้สูงอายุแห่งชาติประจำปี 2559” โดยจะมีพิธีประกาศสดุดีเกียรติคุณและยกย่องอย่างเป็นทางการในงานวัน “ผู้สูงอายุแห่งชาติ” ปี 2559 ณ สโมสรทหารบก ในวันที่ 7 เมษายนนี้

ภายใต้แนวคิดที่ว่า “เดินหน้าประเทศไทยไปกับผู้สูงอายุ” ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะได้จัดขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้สูงอายุทั้งหลาย

สำหรับผู้สูงอายุท่านแรกและท่านเดียวที่ได้รับการยกย่องให้เป็น ผู้สูงอายุแห่งชาติประจำปี 2559 ได้แก่ ดร.เสนาะ อุณาภูล อดีตรองนายกรัฐมนตรี อดีตเลขาธิการสภาพัฒน์ และอดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยนั่นเอง

ปัจจุบัน ดร.เสนาะ อุณากรู ที่ผมเรียกขานท่านอย่างติดปากว่า “อาจารย์เสนาะ” อายุ 84 ปี จะครบ 85 ปี ในเดือนกรกฎาคมที่จะถึงนี้

(ไทยรัฐ 15 มี.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงการประกาศเกียรติคุณยกย่อง ดร.เสนาะ อุณากรู อายุ 85 ปี เป็นผู้สูงอายุแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2559 โดยจะมีพิธีมอบประกาศสดุดีเกียรติคุณยกย่องในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ สื่อให้เห็นการประสบความสำเร็จของผู้สูงอายุที่ได้รับการยกย่อง

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเรื่องความสามารถด้านต่าง ๆ และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ อีกทั้งมีการถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่นด้วย

ตัวอย่างที่ 4 กทม.จะมีศูนย์ฝึกอาชีพประจำพื้นที่เขตต่าง ๆ ดังนั้นจะมีการจัดให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ หรือทักษะทางวิชาชีพต่าง ๆ อาทิ การประดิษฐ์การทำอาหาร มาเป็นวิทยากรอบรมประชาชนที่สนใจในทักษะนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นการอบรมระยะสั้น 3-4 ชั่วโมง ทั้งนี้หากผู้สูงอายุคนใดต้องการเผยแพร่ความรู้แก่บุคคลอื่น ๆ ก็สามารถเข้าแจ้งความจำนงกับทางสำนักพัฒนาสังคมได้.

(เดลินิวส์ 22 มี.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อีกทั้งยังสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมด้วย กล่าวคือ ผู้สูงอายุได้นำความรู้ความสามารถหรือทักษะทางวิชาชีพต่าง ๆ ของตนไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นในสังคม

4.1.2.1.3 กิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุ คือ กิจกรรมที่ผู้สูงอายุทำตามความสมัครใจในยามว่าง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ การท่องเที่ยว เป็นต้น จากข้อมูลทั้งหมดพบใจความสำคัญลักษณะนี้จำนวน 24 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 4.62 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 ดร.กิตติ เป้าเปี่ยมทรัพย์ นายก อบจ.ฉะเชิงเทรา เปิดเผยเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทราได้จัดโครงการลีลาศเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุขึ้น ณ ศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา อ.เมืองฉะเชิงเทรา โดยมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ อบจ.ฉะเชิงเทรา จำนวน 50 คน เข้าร่วมโครงการ ซึ่งจะมีการบรรยายให้ความรู้ทักษะการเต้นลีลาศและฝึกปฏิบัติทั้งหมด 5 จังหวะ ได้แก่ จังหวะ ปีกิน ตลุง โกรราซ่า ชะชะซ่า และออฟบิท ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และจัดสวัสดิการสังคมส่งเสริมการดูแลสุขภาพอนามัยทั้งทาง

กายและใจ การจัดกิจกรรมนันทนาการ และการออกกำลังกายให้กับผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจและอารมณ์ ผ่อนคลายความเครียด รวมถึงเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกด้วย

(เดลินิวส์ 18 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทราจัดโครงการลีลาศเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุขึ้น ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย ได้พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตนเอง และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4.1.2.2 อาชญากรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

อาชญากรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ คือ การรายงานข่าวอาชญากรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งในฐานะผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ เช่น การตายเพราะอุบัติเหตุ การถูกฆาตกรรม ถูกปล้น ถูกชิงทรัพย์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบใจความส่วนนี้มีจำนวน 36 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 6.94

ตัวอย่างที่ 6 หญิงชราดวงชาตนั่งจยย.ไปทำบุญโดนรถเมล์ทับหัว

สุดสลดในวันพระ หญิงชราวัย 67 สวมชุดขาวหอบข้าวของขึ้นรถ จยย.รับจ้าง ไปทำบุญที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ระหว่างทางแฮนด์รถ จยย.ไปเกี่ยวรถโดยสารร่วมบริการสาย 9 จนรถล้มร่างไถลศีรษะถูกล้อทับแบน มั่นสมองเกลื่อนถนน สามิเผยทั้งน้ำตา ผู้ตายไปทำบุญทุกวันพระ ไม่คาดคิดว่าจะเกิดเรื่องร้าย

...ตรวจสอบที่ล้อหลังด้านซ้ายพบศพนางศิริพร มโนรังสรรค์ อายุ 67 ปี สวมชุดขาว นอนหงาย ศีรษะแบนราบไปกับพื้น เนื่องจากถูกล้อรถทับ มั่นสมองและเลือดกระจายเลงพื้นถนนปนไปกับถุงข้าวและถุงใส่ผลไม้ มีนายสุวัฒน์ คำแหง อายุ 55 ปี โขเฟอ์รถโดยสารร่วมบริการคันเกิดเหตุยื่นรอให้การกับตำรวจด้วยอาการตื่นตระหนก

(ไทยรัฐ 1 ก.พ. 59)

จากข่าวข้างต้นเป็นข่าวอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ที่ผู้สูงอายุที่นั่งซ้อนมาถูกชนเป็นเหตุให้เสียชีวิต จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำเรียกผู้สูงอายุว่า “หญิงชรา” ในการพาดหัวข่าว นอกจากนี้มีการใช้ถ้อยคำบรรยายให้รายละเอียดสภาพศพที่น่าสยดสยอง จากข้อมูลพบว่าข่าวการตายจากอุบัติเหตุของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ล้วนมาจากอุบัติเหตุจรรยาจร

ตัวอย่างที่ 7 รวบแก๊งเสื่อเต๋มาตระเวนฉกฉวย.

พล.ต.ท.ศานิตย์ มหาวาร รรท.ผบช.น.พร้อม พล.ต.ต.สมพงษ์ ชิงดวง รอง ผบช.น. รรท.ผบก.น.1 พ.ต.อ.เกียรติณรงค์ เฉลิมสุข ผกก.สน.ดินแดง แฉลงจับกุม นายชาญศักดิ์ หรือเปี้ยก ศักดิ์สกุลโรจน์ อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 106 หมู่ที่ 7 ต. หงาว อ.เทิง จ.เชียงราย นายวรวิทย์ หรือตี กรวิทย์โยธิน อายุ 58 ปี อยู่บ้านเลขที่ 419 ถ.ถวย ต.ท่าฉลอม อ.เมืองสมุทรสาคร และนายสมพร หรือกิต จินตนาอนุรักษ์ อายุ 59 ปี อยู่บ้านเลขที่ 446/8 ถ.ถวย ต.ท่าฉลอม อ.เมืองสมุทรสาคร พร้อมของ กลาง รถ ฉวย. จำนวน 11 คัน

จากการสอบสวนนายชาญศักดิ์กล่าวว่า ตนตระเวนหาเลือกรถ ฉวย.ที่จอด ตามอพาร์ทเมนต์ ใช้เวลาลงมือช่วงเช้ามีดตอนที่คนไม่พลุกพล่าน ประกอบไม่มีด้าน เจ้าหน้าที่ตำรวจตั้ง หากพบเจ้าหน้าที่ตำรวจบางครั้งรอดจับกุมเพราะด้วยที่ตนอายุ มากแล้วจึงไม่ตกเป็นผู้ต้องสงสัย เมื่อขโมยรถมาแล้วจะขับนำไปให้นายสมพร นำไป ซ่อนที่บ้านพักใน จ.สมุทรสาคร ก่อนจะนำไปขายให้นายวรวิทย์ ในราคา 4,000 บาท เพื่อให้ไปปล่อยขายในตลาดมืดต่อ

(ไทยรัฐ 3 ก.ย. 59)

ในตัวอย่างข้างต้น กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งหนังสือพิมพ์ใช้คำว่า “แก๊งเสื่อเต๋มา” ก่อเหตุ ขโมยรถจักรยานยนต์ทำให้ถูกตำรวจจับกุม นอกจากนี้หนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอคำพูดของผู้กระทำความผิดเรื่องขั้นตอนการขโมยรถและสาเหตุของการกระทำ เช่น “บางครั้งรอดจับกุมเพราะด้วยที่ตน อายุมากแล้วจึงไม่ตกเป็นผู้ต้องสงสัย” การให้รายละเอียดเหล่านี้ยิ่งทำให้เห็นภาพผู้สูงอายุด้านที่ไม่ดี

กล่าวโดยสรุป ในหัวข้ออาชญากรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุพบว่า หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ เลือกนำเสนอข่าวอาชญากรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุส่วนหนึ่งอาจเพราะข่าวอาชญากรรมที่นำเสนอใน หนังสือพิมพ์เป็นเหตุการณ์ที่มีองค์ประกอบทางคุณค่าข่าวเหมาะสมต่อการเป็นข่าว กล่าวคือ ข่าวอาชญากรรมเป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและติดตาม จึงเป็นข่าวที่หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญและเลือกนำเสนอ (วันเพ็ญ กัลป์ศิริไพศาล, 2545)

4.1.2.3 ภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ

ภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ หมายถึง ข่าวที่รายงานเกี่ยวกับสุขภาพ ของผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ ทั้งสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ความผิดปกติและโรคของผู้สูงอายุ วิธีรักษา ป้องกัน รวมถึงโภชนาการ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ประเด็น เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

4.1.2.3.1 โรคภัยและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ หมายถึง โรคผู้สูงอายุ และความเจ็บป่วยต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ สุขภาพวัยทอง สมรรถภาพทางเพศ รวมถึงวิธีป้องกันและวิธีรักษา จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 4¹ มีจำนวน 68 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 13.10 ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 8 “โรคขาอยู่ไม่สุข” ทุกข์ของผู้สูงอายุ

ผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 45 ปีขึ้นไป มีอาการนอนไม่หลับ รู้สึกขยับขาทั้งสองข้างกล้ำเนื้อกระดูกเป็นๆหายๆอยู่ตลอดเวลา อาจจะเป็นโรคซึ่งเรียกกันว่า “โรคขาอยู่ไม่สุข” โดยยังไม่เคยมีการเก็บสำรวจแน่ชัดว่า คนไทยที่มีอาการแบบนี้อยู่มากน้อยเท่าไร

แพทย์ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่าสาเหตุอาจเป็นไปได้หลายอย่าง อย่างเช่น การขาดธาตุเหล็ก ผู้ป่วยโรคเบาหวานและสมองเสื่อม ส่วนใหญ่อาการมักจะค่อยเป็นค่อยไป และค่อยถึงขั้น ยิ่งเวลาผ่านไป จะยิ่งหนักขึ้น แพทย์ยอมรับว่า ยังไม่รู้สาเหตุที่แน่ชัด แต่อาจจะเกิดจากโรคบางอย่างแพทย์ให้คำแนะนำไว้ว่า ลองคิดว่าติดกาแฟวันหนึ่งต้องกินหลายถ้วยหรือไม่ หากเป็นเช่นนั้นควรจะเปลืองแล้ว และหากเป็นคนคอเหล้าและบุหรี่อยู่แล้ว ก็ควรจะพยายามเลิกเสีย

การปฏิบัติตัวอย่างหนึ่ง หากว่าพยายามฝึกตัวเองให้นอนและตื่นเป็นเวลา เมื่อร่างกายเคยชินกันแบบลักษณะนั้น อาจจะช่วยให้อาการโรคค่อยลดน้อยลง อีกอย่างหนึ่งที่ควรทำ ก็ได้แก่การออกกำลังกายเพียงสัปดาห์ประมาณ อาจจะ

(ไทยรัฐ 9 ม.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอว่า “โรคขาอยู่ไม่สุข” เป็นทุกข์ของผู้สูงอายุ คือ “ผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 45 ปีขึ้นไป” จะเห็นได้ว่าในย่อหน้าที่หนึ่งและสองกล่าวถึงลักษณะอาการของโรค และการวินิจฉัยโรค ส่วนย่อหน้าสุดท้ายกล่าวถึงการปฏิบัติของผู้ที่เป็นโรค

ตัวอย่างที่ 9 นพ.อำนาจ กาจันะ อธิบดีกรมควบคุมโรค กล่าวว่า ประเทศไทยพบผู้ป่วยวัณโรคสูงอันดับ 16 ของโลก และพบว่าเมืองใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีโอกาสพบโรคได้สูง และปัจจุบันมีผู้ป่วยวัณโรคเข้าถึงการรักษาเพียงร้อยละ 59 จึงต้องมีการค้นหาผู้ป่วยในกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูง ให้ได้รับการรักษาต่อเนื่องอย่างน้อย 6 เดือนจนหายขาด นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราป่วยของประชากรกลุ่มเสี่ยงสูง เช่น ผู้สูงอายุมี

¹ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะการปรากฏมากเป็นลำดับที่ 1-5 เท่านั้น

โอกาสป่วยมากกว่าคนทั่วไป 2-3 เท่า และพบในกลุ่มเสี่ยง อาทิ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี แรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ ปริมณฑล และเมืองใหญ่ เนื่องจากวัณโรคเป็นโรคติดต่อทางลมหายใจ เมื่ออาศัยอยู่ในพื้นที่แออัดร่วมกับผู้ป่วยวัณโรค จึงมีโอกาสสัมผัสและแพร่กระจายโรคได้สูงกว่าปกติ

(ไทยรัฐ 7 ม.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น เนื้อหานำเสนอว่าปัจจุบันมีผู้ป่วยวัณโรคเข้ารับการรักษาเพียงร้อยละ 59 อีกทั้งผู้สูงอายุจัดเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสป่วยมากกว่าคนทั่วไป 2-3 เท่า จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุคือกลุ่มเสี่ยง

4.1.2.3.2 สุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้มีจำนวน 3 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 0.58 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 10 สมบัติ เมทะนี 80 ปีสมารถด้วยมัดกล้ามเนื้อ

"สูงอายุ อย่างหนัก ผม 80 แล้ว ก็เล่นไม่หนัก แต่ไม่เบา" คำพูดว่าอายุเป็นเพียงตัวเลข จะเข้าใจความหมายอย่างไรก็ตาม สำหรับพระเอกในดวงใจชาวไทยเมื่อหลายสิบปีก่อน เลข 80 เป็นเพียงหน่วยนับที่ไม่ได้ผูกพันกับความเสื่อม ไม่ใช่ตัวเลขบอกความถดถอย ร่างกายยังแข็งแรง กล้ามอก กล้ามแขนยังคงรูปเหมือนวัยหนุ่ม เขาบอกคนสูงอายุควรออกกำลังกายตามถนัด ตามชอบ จะกอล์ฟหรือเทนนิสก็ได้ แต่อย่างหนัก ...

เขาแนะนำสำหรับคนสูงอายุที่ไม่เคยหรือร้างราการออกกำลังกายมานานให้ตั้งต้นที่น้ำหนักเบา พอยกไหวแล้วค่อยเพิ่มขึ้น โดยฝึกการหายใจให้สัมพันธ์กับการยกน้ำหนัก สมบัติบอกการเล่นเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อ ที่เน้นกล้ามเนื้อขา ไหล่ จะช่วยให้ไหล่ตรง สวมเสื้อสวย ดูสมารถ

(เดลินิวส์ 24 พ.ย. 59)

จะเห็นได้ว่า ในหัวข้อ “ภาวะสุขภาพและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ” หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวทั้งประเด็นผู้สูงอายุที่มีความเจ็บป่วยและประเด็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง แม้การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยชรา และมีความเสื่อมสภาพจะเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่หากเปรียบเทียบความถี่ที่ปรากฏแล้วจะเห็นว่า หนังสือพิมพ์มักเลือกเน้นนำเสนอด้านโรคและความผิดปกติของผู้สูงอายุมากกว่า กล่าวคือ ประเด็น “โรคภัยและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ” มีจำนวน 68 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 13.10 ในขณะที่ประเด็น “สุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ” มีเพียง 3 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 0.58

4.1.2.4 ความคิด มุมมองหรือนโยบายด้านสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ

4.1.2.4.1 การดูแลผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้แบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ 6 ประเด็น เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

1) การดูแลผู้สูงอายุด้านเงินและสิ่งของ หมายถึง กลุ่มบุคคลองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุด้านเงิน เครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของต่าง ๆ รวมถึงนโยบายการเงินต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้ **ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 1** มีจำนวน 125 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 24.08 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 11 พ.อ.ปฏิกรณ์ เอี่ยมละออ เสนาธิการ มณฑลทหารบกที่ 21 ค่ายสุรนารี จ.นครราชสีมา นำคณะไปมอบผ้าห่มกันหนาวและของใช้จำเป็นให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการในพื้นที่ ต.บ้านใหม่ อ.หนองบุญมาก จ.นครราชสีมา เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน

(เดลินิวส์ 28 ม.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะทหารได้ไปมอบผ้าห่มกันหนาวและของใช้จำเป็นให้แก่ “ผู้สูงอายุและผู้พิการ” เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน

ตัวอย่างที่ 12 ทั้งนี้ กระทรวงการคลังรายงานว่า แรงงานส่วนใหญ่ที่ลูกจ้างภาคเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวของส่วนราชการและพนักงานของรัฐ มีรายได้หลังเกษียณไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เพราะมีการส่งเงินเข้ากองทุนประกันสังคมเพียงช่องทางเดียวทำให้มีรายได้หลังเกษียณเฉลี่ยเพียง 19% ของเงินเดือนเดือนสุดท้ายเท่านั้น ต่ำกว่าระดับรายได้หลังเกษียณที่ควรอยู่ที่ระดับอัตรา 50-60% ของรายได้ก่อนเกษียณ ทำให้ประชากรกลุ่มนี้มีความเสี่ยงจะตกอยู่ในภาวะยากจนในช่วงวัยชรา มีเพียงกลุ่มข้าราชการที่มีรายได้หลังเกษียณพอในอัตราประมาณ 70% ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับสำหรับ แรงงานในระบบ ซึ่งจะเป็นช่องทางการออมเงินเพิ่มเติม ครอบคลุมลูกจ้างเอกชน ลูกจ้างชั่วคราว ส่วนราชการ พนักงานของรัฐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพรวมทั้งหมด 11.37 ล้านคน “การดำเนินการครั้งนี้จะเป็นการช่วยให้แรงงานในระบบมีเงินออมไว้ใช้ในวัยแก่ชรา เพราะจากการคาดการณ์ประเทศไทยจะมีคนสูงอายุเพิ่มขึ้นถึง 20 ล้านคน”

(ไทยรัฐ 11 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น กระทรวงการคลังเห็นว่า แร่งงานส่วนใหญ่ เช่น ลูกจ้างภาคเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวของส่วนราชการและพนักงานของรัฐ มีรายได้หลังเกษียณไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ทำให้ประชากรกลุ่มนี้มีความเสี่ยงจะตกอยู่ในภาวะยากจนในช่วงวัยชรา ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับสำหรับแรงงานในระบบเพื่อช่วยให้แรงงานในระบบมีเงินออมไว้ใช้ในชว่่งวัยแก่ชรา

2) การดูแลด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ หมายถึง สิ่งที่เอื้ออำนวยให้ ผู้สูงอายุมีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งสถานที่สาธารณะ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ทางลาด ลิฟต์ หรือได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมด้วย จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 2 มีจำนวน 83 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 15.99 เช่น

ตัวอย่างที่ 13 สำหรับยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะเน้นทำเป็นโครงการขนาดใหญ่ หรือ เมกะโปรเจกต์ คือ การลงทุนเพื่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน รองรับกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ ที่มีจำนวนสูงถึง 1 ใน 7 ของประชากรโลก หรือประมาณ 1,000 ล้านคน โดยเบื้องต้นจะนำร่องที่การพัฒนาห้องน้ำสาธารณะ ที่ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะต้องรองรับกลุ่มคนพิการ หรือ ผู้สูงอายุได้ โดยจะต้องสร้างทางลาด เพื่อให้รถเข็นคนพิการ คนแก่เดินทางได้สะดวก เป็นต้น

(เดลินิวส์ 30 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น รัฐบาลเตรียมจัดทำยุทธศาสตร์การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของคนอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน จึงมีการลงทุนเพื่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานรองรับกลุ่มคนพิการ และ “ผู้สูงอายุ” เช่น การสร้างห้องน้ำสาธารณะในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ การสร้างทางลาดเพื่อให้รถเข็นคนพิการ และ “คนแก่” เดินทางได้สะดวก

ตัวอย่างที่ 14 ส่วนที่เมืองแปดริ้ว จ.ฉะเชิงเทรา ส.อ.ไชยยศ ร่มโพธิ์ทอง รองนายก อบจ. ฉะเชิงเทรา จัดอบรมการทำสบู่และงานประดิษฐ์ใบตองให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นการจัดสวัสดิการสังคมและส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีอาชีพสร้างรายได้ไว้ดูแลตนเองและครอบครัว ที่ศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุ อบจ.ฉะเชิงเทรา เพื่อไม่ปล่อยให้เป็นการของลูกหลาน

(เดลินิวส์ 25 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการจัดอบรมการทำสบู่และงานใบตองประดิษฐ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีอาชีพและสร้างรายได้ไว้ดูแลตนเองและครอบครัว

3) การดูแลด้านบริการสุขภาพและสาธารณสุข หมายถึง การให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุต่าง ๆ เช่น กิจกรรมหรือโครงการดูแลสุขภาพ การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ตรวจสุขภาพ การออกเยี่ยมผู้ป่วย เป็นต้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้ **ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 5** มีจำนวน 41 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 7.90 เช่น

ตัวอย่างที่ 15 สำนักอนามัย (สนอ.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) ได้ดำเนินโครงการพัฒนาการเข้าถึงบริการใส่ฟันสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร (กทม.) ซึ่งเป็นการบริการที่ดีที่สุด หรือ Best Service ของสำนักฯ ประจำปี 2559 โดยได้กำหนดเป็นการบริการใส่ฟันเทียมแบบถอดได้แก่ผู้สูงอายุ ที่ศูนย์บริการสาธารณสุข 6 แห่ง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องฟันในชีวิตประจำวัน และเพื่อประหยัดงบประมาณและการเดินทางที่ยากลำบากของผู้สูงอายุ กทม. จึงกำหนดให้สามารถใส่ ฟันเทียมแบบถอดได้ที่ศูนย์สาธารณสุข กทม. สำหรับหลักเกณฑ์ผู้สูงอายุที่จะเข้าโครงการ คือ ผู้สูงอายุคนไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยจะใส่ฟันเทียมฐานพลาสติกชนิดถอดได้
(เดลินิวส์ 16 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินโครงการการเข้าถึงบริการใส่ฟันแบบถอดได้สำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องฟันในชีวิตประจำวัน และเพื่อประหยัดงบประมาณและการเดินทางที่ยากลำบากของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่จะเข้าโครงการต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป

4) การดูแลด้านศูนย์ดูแลและโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ การที่ภาครัฐได้ตั้งศูนย์ดูแลและโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมและเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้มีจำนวน 28 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 5.39 เช่น

ตัวอย่างที่ 16 กรมธนารักษ์เอาใจคนชรา ผุดที่พักอาศัยสุดหรูครบวงจรใกล้โรงพยาบาล
นายจักรกฤษณ์ พาราพันธ์กุล อธิบดีกรมธนารักษ์ เปิดเผยว่า ภายในปีนี้จะ มีข้อสรุปเกี่ยวกับการจัดหาที่ราชพัสดุ เพื่อก่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Complex) ตามนโยบายของกระทรวงการคลัง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ของผู้สูงอายุให้มีที่พักอาศัยที่ปลอดภัย มีอุปกรณ์ใช้สอยที่เหมาะสมและอยู่ในความดูแลของแพทย์และพยาบาล ล่าสุด มีพื้นที่เตรียมไว้ 8 แปลง แต่ในจำนวนนี้มี 1 แปลงที่มีศักยภาพสูงและเป็นไปได้ที่จะเป็นโครงการนำร่อง

“การก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุนั้น ต้องใช้เงินลงทุนสูงกว่าการก่อสร้างบ้านทั่วไป ตั้งแต่การออกแบบอาคาร การตกแต่งห้องนอนและห้องน้ำให้มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใสและอยู่อย่างสบาย เช่น การจัดกิจกรรมและสันทนาการต่างๆ ซึ่งการลงทุนในลักษณะเช่นนี้ต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก โดยกรมธนารักษ์คาดว่าห้องพักสำหรับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในโครงการนี้ จะมีราคาเริ่มต้นตั้งแต่ 1-1.5 ล้านบาทต่อห้อง ซึ่งในหลักการเบื้องต้นของกรมธนารักษ์จะเน้นดูแลผู้สูงอายุที่มีรายได้ระดับหนึ่ง มีอายุเกิน 55 ปี และสามารถดูแลตัวเองได้”

(ไทยรัฐ 12 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นศูนย์ดูแลรูปแบบที่พักอาศัยผู้สูงอายุ (senior complex) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีที่พักอาศัยที่ปลอดภัย มีอุปกรณ์ใช้สอยที่เหมาะสมและอยู่ในความดูแลของแพทย์และพยาบาล โครงการนี้สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้ระดับหนึ่งหรือมีฐานะดี เนื่องจากค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

5) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุ คือ ใจความข่าวกล่าวถึงสินค้า บริการ สิ่งประดิษฐ์ ผลงานต่าง ๆ ที่มีความทันสมัย เช่น อาหาร เทคโนโลยี หุ่นยนต์ แอปพลิเคชัน ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าใจความส่วนนี้ปรากฏ 25 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 4.82 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 17 ตัวช่วยสาวใหญ่ “ไม่หยุดสวย” กสอ.เปิดตำราสูตรเด็ด 5 อุตสาหกรรม

กสอ.เปิดรายชื่อ 5อุตสาหกรรมตอบโจทย์ผู้หญิงสูงวัยอายุ 45 ปีขึ้นไป นิยมจับจ่ายใช้สอย “อุตสาหกรรมไลฟ์สไตล์-เพื่อสุขภาพ-เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์บำรุง-อาหาร-การแพทย์” ส่งผลให้มียอดจับจ่ายกว่า 2.38 แสนล้านบาท/ปี

นายพลุ โลหารชุน อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม(กสอ.) เปิดเผยว่า ในขณะนี้ จากสถิติของกรมการปกครอง ... มีประมาณ 12 ล้านคนที่เป็นประชากรเพศหญิง มีอายุระหว่าง 45-100 ปี และมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นต่อเนื่องแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ซึ่งกลุ่มประชากรเพศหญิงดังกล่าวมีพฤติกรรมหันมาใส่ใจสุขภาพเลือกบริโภคอย่างมีวินัยและดูแลตัวเอง

มากขึ้น ดังนั้น กสอ.จึงได้ทำการสำรวจและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการหันมาลงทุนในอุตสาหกรรมที่ผู้บริโภคกลุ่มนี้ให้ความสำคัญในการเลือกซื้อไปบริโภคหรือใช้ใน ชีวิตประจำวัน

(ไทยรัฐ 15 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น อธิปไตยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กสอ.) กล่าวว่าอุตสาหกรรมที่ผู้บริโภคกลุ่ม “ผู้หญิงสูงวัยอายุ 45 ปีขึ้นไป” ให้ความสำคัญในการเลือกซื้อ คือ สินค้าไลฟ์สไตล์เพื่อสุขภาพ เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์บำรุง อาหารเสริมหรือผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพ อาหารเพื่อสุขภาพ และอ็อกเนติก และอุปกรณ์ทางการแพทย์

6) การดูแลด้านการให้ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต หมายถึง การให้ความรู้ความเข้าใจผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น การใช้สื่อออนไลน์ การใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ การจัดนิทรรศการ การให้ความรู้ด้านกฎหมาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้มีจำนวน 17 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 3.28 เช่น

ตัวอย่างที่ 18 ส่วน ดร.วีรณัญ โรจนประภา นักวิชาการด้านผู้สูงอายุ และนายกสมาคมปันรัก จะแถลงข่าวเปิดผลวิจัยสะท้อนสังคม “ผู้สูงอายุติโซเซียลสุขหดหาย” 3 ส.ค. เวลา 14.00 - 15.00 น.ที่มูลนิธิอารีย์ ถนนพหลโยธิน กรุงเทพฯ ...ข่าวว่าจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลครั้งแรก 3 ตัวแปรเมื่อผู้สูงอายุใช้โซเซียลแล้วมีความสุขที่สุด พร้อมแนะนำวิธีใช้โซเซียลสานสัมพันธ์ครอบครัวจาก 2 คู่ “แม่-ลูก” ผู้เปลี่ยนชีวิตจากการใช้โซเซียลสร้างสุข ต้อนรับ “วันแม่แห่งชาติ”

(ไทยรัฐ 1 ส.ค. 59)

ในตัวอย่างข้างต้นเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจผู้สูงอายุเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตให้เหมาะสมและสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวได้อย่างมีความสุข

4.1.2.4.2 การเตรียมพร้อมรับมือสังคมสูงวัย หมายถึง การเตรียมพร้อมด้านต่าง ๆ เพื่อรับมือสังคมสูงวัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 3 มีจำนวน 52 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 14.45 ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 19 คนไทยเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วหรือยัง? ที่ต้องถามคำถามแบบนี้ เพราะอีก 10 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบเต็มตัว ส่งผลต่อภาระงบประมาณดูแลผู้เกษียณอายุ คนชราภาพ จะเพิ่มเป็น 800,000 ล้านบาท หรือกว่า

3% ของจีดีพี ถือเป็นเรื่องท้าทายที่รัฐบาลต้องบริหารจัดการ ให้ประเทศมีรายได้ เพื่อรับมืออุตสาหกรรม (เดลินิวส์ 26 ม.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นประเด็นการเตรียมพร้อมรับมือสังคมสูงวัยเรื่องภาระด้านงบประมาณที่จะเพิ่มมากขึ้นจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ กล่าวคือ เป็นผลกระทบด้านลบจากการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ

ตัวอย่างที่ 20 ประเด็น "สังคมสูงวัย" ที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะ "เต็มรูปแบบ" ภายในไม่นานนับจากนี้เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องสนใจ เพราะถ้าหากไม่มีการเตรียมพร้อม-ไม่มีนโยบายรับมือในอนาคตจะส่งผลทำให้เกิด "ปัญหาสังคม" ได้มากมาย รวมถึง จะ "กระทบกับเศรษฐกิจประเทศ" จากปัจจัย "จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น" ในขณะที่ "จำนวนแรงงานวัยทำงานลดลง"

ผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรในลักษณะนี้ ถือเป็นความท้าทายของประเทศไทย ที่จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหานี้ โดยอาจจะกระทบไปถึงเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ในอนาคต ... เป็นคำกล่าวของ พล.อ.อ.ประจิน จั่นตอง รองนายกรัฐมนตรี

(เดลินิวส์ 18 มิ.ย 59)

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นการเตรียมความพร้อมรับมือสังคมผู้สูงอายุเรื่องการขาดแคลนแรงงาน กล่าวคือ จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นทำให้จำนวนแรงงานวัยทำงานลดลง สถานการณ์นี้เป็นความท้าทายของประเทศไทยที่จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหานี้ เพราะอาจส่งผลกระทบกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ในอนาคต

4.1.2.4 มุมมองด้านบวกต่อผู้สูงอายุ หมายถึง ความคิดหรือมุมมองด้านบวกที่คนในสังคมมีต่อผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่าผู้สูงอายุอยู่ในสถานะที่ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือ ในฐานะผู้ที่มีมาด้วยประสบการณ์ชีวิต และเป็นศูนย์รวมจิตใจของลูกหลาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลใจความส่วนนี้ มีจำนวน 35 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 6.74 เช่น

ตัวอย่างที่ 21 ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าฯ กทม.เป็นประธานพิธีตัดบาทราอาหารแห้ง แต่พระสงฆ์ 190 รูป เนื่องในวันมหาสงกรานต์ เพื่อความเป็นสิริมงคลรับปีใหม่ไทยและรดน้ำขอพรผู้สูงอายุและศิลปินแห่งชาติ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุและผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศและกทม.

(เดลินิวส์ 20 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานครร่วมกันจัดงานรณรงค์ขอพรผู้สูงอายุ ประเพณีดังกล่าวจัดขึ้นช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทย สื่อให้เห็นความเคารพและความกตัญญูที่มีต่อผู้ใหญ่ อนึ่ง สังเกตได้ว่าประเด็นเรื่องมุมมองด้านบวกต่อผู้สูงอายุนี้มักเกิดขึ้นในบริบทเดือนเมษายนคือช่วงเทศกาลสงกรานต์

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าองค์ประกอบด้านเนื้อหาที่พบมากที่สุดในโครงสร้าง ความหมายระดับตัวบทในเนื้อหา 5 ลำดับแรก ได้แก่ (1) การดูแลผู้สูงอายุด้านเงินและสิ่งของ ปรากฏร้อยละ 24.08 (2) การดูแลผู้สูงอายุด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ ปรากฏร้อยละ 15.99 (3) การเตรียมพร้อมรับมือสังคมสูงวัย ปรากฏร้อยละ 14.45 (4) โรคภัยและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ ปรากฏร้อยละ 13.10 และ (5) การดูแลด้านบริการสุขภาพและสาธารณสุข ปรากฏร้อยละ 7.90

จากความถี่ของการปรากฏข้างต้นทำให้เห็นได้ว่า ประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่หนังสือพิมพ์ เลื่อนนำเสนอในตัวบทมากที่สุด คือ การเน้นนำเสนอประเด็น “การดูแลผู้สูงอายุด้านเงินและสิ่งของ” (ลำดับที่ 1) “การดูแลผู้สูงอายุสวัสดิการและสิทธิประโยชน์” (ลำดับที่ 2) และ “การดูแลด้านบริการสุขภาพและสาธารณสุข” (ลำดับที่ 5) สื่อให้เห็นภาพการดูแลช่วยเหลือทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ที่มีให้ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการช่วยเหลือด้านเงิน เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ การจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งการให้บริการด้านสาธารณสุขด้วย นอกจากนี้ มีการนำเสนอประเด็น “การเตรียมพร้อมรับมือสังคมสูงวัย” (ลำดับที่ 3) ประเด็นนี้เสนอว่าการเข้าสู่สังคมสูงวัย ทุกฝ่ายในสังคมต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ขณะเดียวกันการนำเสนอประเด็น “โรคภัยและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ” (ลำดับที่ 4) ทำให้เห็นสุขภาพที่ไม่แข็งแรงของผู้สูงอายุ นอกจากนี้พบ “ความสำเร็จและความสามารถของผู้สูงอายุ” และ “มุมมองด้านบวกต่อผู้สูงอายุ” ด้วย สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุในด้านบวก อย่างไรก็ตามปรากฏเป็นจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 6.55 และ 4.43 ตามลำดับ

อนึ่ง ผู้วิจัยสังเกตว่า “ตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง” กับ “ตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้อง” กล่าวถึงประเด็นเนื้อหาทั้งสองคล้อยและแตกต่างกัน สิ่งที่เหมือนกัน คือ ประเด็นด้าน “การดูแลผู้สูงอายุ” ปรากฏมากที่สุด เน้นภาพของการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แตกต่างกันคือ ประเด็นด้าน “การดูแลผู้สูงอายุด้านเงินและสิ่งของ” มักนำเสนอในตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงมากกว่า สื่อให้เห็นภาพความช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ในอีกด้าน “โรคภัยและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ” มักนำเสนอในตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วน

เกี่ยวข้องมากกว่า สื่อให้เห็นว่า แม้ผู้สูงอายุไม่ใช่ประเด็นหลักของตัวบท แต่เมื่อนำเสนอผู้สูงอายุ ภาพที่ปรากฏก็มักเป็นด้านสุขภาพที่เสื่อมโทรมคือเป็นกลุ่มเสี่ยง

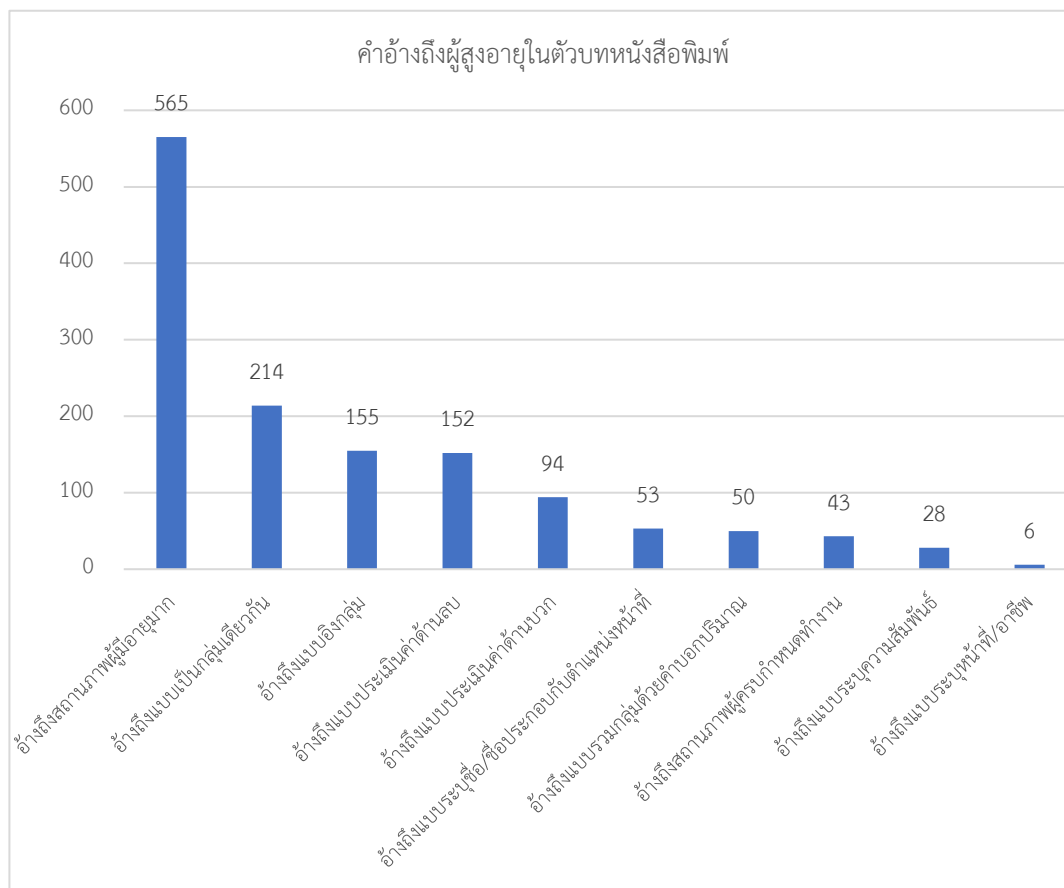
ที่กล่าวไปทั้งหมด ใจความเหล่านี้ทำให้มองเห็นว่าหนังสือพิมพ์เลือกเน้นนำเสนอภาพ การดูแลผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเงินและสิ่งของ ด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ อีกทั้งเน้น นำเสนอผู้สูงอายุในประเด็นที่เกี่ยวกับความเจ็บป่วย ขณะเดียวกันทุกฝ่ายก็ต้องเตรียมพร้อมรับมือ สิ่งคมสูงวัยในการวางแผนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีทาง ภาษาเพื่ออธิบายให้เห็นว่ามีการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาใดและสัมพันธ์กับภาพตัวแทนของผู้สูงอายุใน หนังสือพิมพ์รายวันไทยอย่างไร

4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำอ้างถึงกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์ รายวันไทยตามแนวคิดผู้แสดงทางสังคมของฟาน ลีอูเวน

หัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การเลือกใช้คำศัพท์เพื่ออ้างถึงผู้สูงอายุโดยใช้ แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actor) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) ตามแนวคิดของ ฟาน ลีอูเวน การใช้คำอ้างถึงผู้แสดงทางสังคมโดยการใช้รูปภาพเพื่ออ้างถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ ปรากฏในตัวบทนั้นสามารถสะท้อนให้เห็นความคิดและมุมมองของผู้ผลิตตัวบทว่าต้องการจะสื่อ ความหมายเกี่ยวกับผู้แสดงทางสังคมอย่างไร ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างกลวิธีการใช้คำอ้างถึงกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุ โดยพิจารณาว่าหนังสือพิมพ์ “เลือกใช้” คำศัพท์ประเภทใดอ้างถึงผู้สูงอายุ และคำศัพท์แต่ละประเภทมากน้อยอย่างไร นอกจากนี้การเลือกใช้ คำอ้างถึงดังกล่าวสัมพันธ์กับภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

จากการวิเคราะห์พบว่าตัวบทหนังสือพิมพ์ใช้คำศัพท์อ้างถึงผู้สูงอายุทั้งสิ้น 1,360 ครั้ง ในจำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกเป็นประเภทย่อย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงประเภทและปริมาณคำอ้างอิงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์

จากแผนภูมิจะเห็นว่าหนังสือพิมพ์ใช้คำศัพท์อ้างอิงผู้สูงอายุทั้งสิ้น 1,360 ครั้ง ในจำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกเป็นประเภทย่อยได้ 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) การอ้างอิงสถานภาพผู้ที่มีอายุมาก เป็นประเภทที่พบใช้มากที่สุด 2) การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน 3) การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม 4) การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบ 5) การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านบวก 6) การอ้างอิงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ 7) การอ้างอิงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ 8) การอ้างอิงสถานภาพผู้ครบกกำหนดทำงาน 9) การอ้างอิงแบบระบุความสัมพันธ์ และ 10) การอ้างอิงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ

ในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การเลือกใช้คำอ้างอิงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้จะนำเสนอเรียงตามลำดับความถี่ของการปรากฏ ดังนี้

4.2.1 การอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก

การอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก คือ การนำเสนอผู้แสดงทางสังคมด้วยการระบุชั้นทางสังคม (classification) (van Leeuwen, 2008: 42) ในที่นี้คือการระบุด้วยสถานภาพว่าเป็นผู้มีอายุมาก จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้**มากที่สุด** ปรากฏทั้งสิ้น 565/1,360 ครั้ง² คิดเป็นร้อยละ 41.54 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 13 แสดงคำอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมากในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

คำอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ผู้สูงอายุ	คนสูงอายุ
ผู้สูงวัย	คนสูงวัย
คนแก่	คนเฒ่าคนแก่
สูงวัย	ชายสูงวัย
ผู้หญิงสูงอายุ	ผู้หญิงสูงวัย
วัยเก๋าร้อย	ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

- ตัวอย่าง (22) นายสุเทพ ดีอุดม นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกุดน้ำใส อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ นำเป็ยยังชีพไปบริการมอบให้ผู้สูงอายุถึงหมู่บ้าน (เดลินิวส์ 20 ม.ค. 59)
- ตัวอย่าง (23) นายกนครแหลมฉบัง ‘ห่วงใยสุขภาพคนสูงวัย’ ผุดกิจกรรมคัดกรองมะเร็งช่องปาก (เดลินิวส์ 22 ม.ค. 59)
- ตัวอย่าง (24) สถานีรถไฟต้องสะดวกสบายเอื้อคนแก่-มีไวไฟ-ร้านกาแฟ-ฝากกระเป๋า (เดลินิวส์ 22 มี.ค. 59)
- ตัวอย่าง (25) แอปพลิเคชัน ‘ลดเครียด’-‘คลายเหงาให้คนแก่’ (เดลินิวส์ 26 มิ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (26) คนสูงอายุตุกรดมและไม่มีใครรับผิดชอบ (ไทยรัฐ 9 มิ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (27) คนแก่สูงวัยถูกเจ้าหน้าที่รุ่นลูกรุ่นหลานพูดจาตะคอกไม่สุภาพกับคนสูงวัย (เดลินิวส์ 18 มี.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ตามตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” “คนสูงวัย” “คนแก่” “คนสูงอายุ” และ “คนแก่สูงวัย” เป็นการอ้างอิงด้วยสถานภาพของอายุว่าเป็นผู้มีอายุมาก

² จำนวน 1,360 ครั้ง หมายถึง จำนวนทั้งหมดของการใช้คำอ้างอิงผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

ความหมายของคำศัพท์กลุ่มนี้ คือ “บุคคลที่อยู่ในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต” ซึ่งวงจรชีวิตนั้นเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่และวัยผู้สูงอายุ (สุรกุล เจนอบรม, 2541) จะเห็นว่าคำดังกล่าวไม่มีความหมายแฝงในด้านลบ กล่าวคือเป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ สอดคล้องกับที่นักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะไว้ (สุรกุล เจนอบรม, 2541; สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2553; เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2558) อีกทั้ง “ผู้สูงอายุ” เป็นคำศัพท์ที่ใช้ทั่วไปของหน่วยงานราชการและกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้คำอ้างถึงกลุ่มนี้จะไม่มีความหมายด้านบวกหรือลบโดยตรง แต่อาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมได้ว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ กรณีปรากฏคู่กับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็น “ผู้รับผลประโยชน์” เช่น เป็นผู้ได้รับการช่วยเหลือดูแลในด้านต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ (22) - (25) หรือเป็น “เป้าหมายของการกระทำ” เช่น ถูกละเมิด ถูกกระทำความรุนแรง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ (26) - (27) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวอย่างละเอียดในการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ

4.2.2 การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน

ฟาน ลูอีเวน (van Leeuwen, 2008: 38-39) กล่าวว่า การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน (association) คือ การที่ผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอเป็นกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกัน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ ในงานวิจัยนี้ การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันของผู้สูงอายุกับกลุ่มบุคคลอื่นนั้น ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุมักจะไปปรากฏร่วมกับผู้อื่น เช่น ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ เด็ก เพื่อสื่อความหมายว่ามีสภาพหรือลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับบุคคลที่ไปปรากฏร่วม จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้มากเป็นลำดับที่ 2 ปรากฏทั้งสิ้น 214/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 15.73 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 14 แสดงคำอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

คำอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
เด็กเล็ก คนเฒ่าคนแก่ ผู้สูงอายุและคนป่วย คนพิการ-ทุพพลภาพ-สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส-คนชรา-ผู้พิการ ผู้ที่ดื่มสุราประจำ-ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง-ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ-พิการ-ยากไร้-คนป่วยเอดส์	สื่อภาพผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเดียวกับผู้พิการและผู้ป่วย ขับเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ไร้ความสามารถที่ ไม่สามารถดูแลตนเองได้

- ตัวอย่าง (27) กทม. ได้เตรียมความพร้อมเพื่อดูแลอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอย่างเต็มที่ โดยหาก เป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือสูงอายุ ได้มีประกาศกำหนดให้บุคคลดังกล่าวสามารถยื่นคำขอลงทะเบียนโดยผ่านทางผู้แทนองค์กร สมาคม ที่เกี่ยวกับ คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุได้ที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำกรุงเทพมหานคร (เดลินิวส์ 26 พ.ค. 59)
- ตัวอย่าง (29) นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัวแดง เปิดเผยด้วยว่า ในขณะนี้ทางเทศบาลฯ ได้ดำเนินการช่วยเหลือทั้งในด้านของผู้ที่ยากไร้ จัดสวัสดิการเยี่ยมผู้ป่วย ผู้สูงอายุถึงที่บ้าน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจกับผู้ป่วยและญาติให้ดีขึ้น พร้อมกับมีการสร้างบ้าน หรือปรับปรุงซ่อมแซมบ้านให้แก่ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ อย่างทั่วถึงทุกชุมชนทั้ง 9 ชุมชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองบัวแดง อย่างต่อเนื่องตลอดไป (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)
- ตัวอย่าง (30) สำหรับการดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ นอกจากจะเป็นนโยบายของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบล ไชยสถานที่ได้ออกปฏิบัติต่อผู้สูงอายุและผู้ป่วยกันอย่างต่อเนื่องด้วยการดูแลอย่างใกล้ชิด (เดลินิวส์ 20 ก.ย. 59)
- ตัวอย่าง (31) ผাগถึงพี่น้องประชาชนควรดูแลสุขภาพให้แข็งแรง โดยเฉพาะเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เพราะเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้ง่าย (เดลินิวส์ 20 ม.ค. 59)
- ตัวอย่าง (32) โรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งไม่รู้ทำอะไร สงกลิ่นเหม็นฉุนทั้งวัน ตั้งแต่เข้ายื่นคำทำแสบจุกไปหมด เด็กเล็ก คนเฒ่าคนแก่ทนสุดดมไม่ไหว (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มที่ผู้สูงอายุมักไปปรากฏร่วมกันแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ “กลุ่มผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ” ซึ่งพบได้มากที่สุด ความหมายของผู้พิการในทางกฎหมาย คือ “บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม ... และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด” (ราชกิจจานุเบกษา มาตรา 4 เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก วันที่ 27 กันยายน 2550) การปรากฏร่วมกับบุคคลกลุ่มนี้สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุ มีลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มดังกล่าว กล่าวคือ เป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างยากลำบาก และเป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554: 293-306) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้พิการถูกกำหนดความหมายว่าเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษา ไร้สมรรถภาพในการทำงาน ต้องได้รับการบำบัดหรือมีการดูแลเป็นพิเศษ ด้วยมุมมองนี้อาจทำให้ผู้พิการถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม (อมรา สุนทรธาดา และอักษรารักษ์ หลักทอง, 2555)

ส่วนกลุ่มที่สอง คือ “ผู้มีภูมิคุ้มกันต่ำ” เช่น เด็ก ผู้ป่วย การปรากฏร่วมกับบุคคลกลุ่มนี้สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันต่ำ สามารถติดเชื้อและเกิดโรคต่าง ๆ ทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย

กล่าวได้ว่า การปรากฏร่วมกับกลุ่มบุคคลนี้สื่อภาพด้านลบว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ลำบากและซับซ้อนภาพผู้ที่ไร้ความสามารถที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ อีกทั้งสะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐที่มีต่อผู้สูงอายุในลักษณะสังคมสงเคราะห์และจัดกลุ่มผู้สูงอายุเป็น “ผู้รับบริการสวัสดิการของรัฐ”

อนึ่ง จากข้อมูลพบว่าผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับกลุ่มบุคคลอื่นด้วย เช่น ศิลปินแห่งชาติ ผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศ อย่างไรก็ตาม การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกับบุคคลกลุ่มดังกล่าวปรากฏเพียง 4 ข่าว และปรากฏในบริบทช่วงวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง

ตัวอย่าง (33) ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าฯ กทม.เป็นประธานพิธีตัดกบฏอาหารแห้งแด่พระสงฆ์ 190 รูป เนื่องในวันมหาสงกรานต์เพื่อความเป็นสิริมงคลรับปีใหม่ไทยและรดน้ำขอพรผู้สูงอายุและศิลปินแห่งชาติ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุและผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศและ กทม. (เดลินิวส์ 20 ม.ค. 59)

กล่าวโดยสรุป กลวิธีนำเสนอแบบเป็นกลุ่มเดียวกันนี้สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก อีกทั้งมีความเสี่ยงด้านสุขภาพ ทำให้ยิ่งซับซ้อนภาพด้านลบของผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น

4.2.3 การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม

ฟาน ลูอีเวน (van Leeuwen, 2008: 37-38) อธิบายว่า การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม (collectivisation) คือการเลือกใช้คำศัพท์ที่ระบุให้เห็นความเป็นกลุ่มของแต่ละฝ่าย ทำให้เห็นความเป็นพวกเดียวกัน มีลักษณะเหมือนกัน คำประเภทรนี้จะนำเสนอผ่านการใช้คำบอกหมวดหมู่ คำที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์กลุ่ม เช่น *สังคมผู้สูงอายุ* *กลุ่มผู้สูงอายุ* ฯลฯ จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าตัวบทของหนังสือพิมพ์ใช้คำศัพท์ประเภทรนี้มากเป็นลำดับที่ 3 พบทั้งสิ้น 155/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.40 เช่น

ตารางที่ 15 แสดงคำอ้างอิงแบบอิงกลุ่มในตัวบทหนังสือพิมพ์

คำอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม		ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
สังคมผู้สูงอายุ	สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์	ใช้คำศัพท์กลุ่มนี้เพื่อนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะเหมือนกัน และเมื่อพิจารณาชนิดกระบวนการจะเห็นว่าปรากฏร่วมกับคำกริยาที่แสดงให้เห็นสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมและเป็นปัญหาสื่อภาพเหมารวมว่า ผู้สูงอายุเป็น “ภาระ” ของสังคม
สังคมสูงวัย	สังคมสูงวัยระดับสุดยอด	
สังคมชราภาพ	สังคมคนชรา	
ประชากรสูงวัย	ประชากรสูงอายุ	
คณะผู้สูงวัย	ชมรมผู้สูงอายุ	
ผู้สูงอายุเหล่านี้	คนเหล่านี้	

- ตัวอย่าง (34) ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย ซึ่งเรื่องที่น่าห่วงสำหรับผู้สูงอายุนั้น คือ ปัญหาสุขภาพ การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หากไม่มีการบริหารจัดการและจัดระบบที่ดูแลรองรับที่ดี จะส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วย (เดลินิวส์ 18 ก.ค. 59)
- ตัวอย่าง (35) แต่แบบใหม่ใครอายุเกิน 60 ปี มีรายได้เกินเดือนละ 9,000 บาท หรือมีสินทรัพย์สูงเกิน 3 ล้านบาทจะไม่ได้แล้ว รัฐจะจ่ายให้คนรายได้น้อยเท่านั้น เพื่อลดภาระงบประมาณด้านสวัสดิการ เพราะสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 20 พ.ค. 59)
- ตัวอย่าง (36) การคลังเพิ่มขึ้นผ่านการดูแลประชากรสูงวัยทุกด้าน ทั้งสุขภาพอนามัย สภาพจิตใจ และการปรับตัวทางสังคม และค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสภาพแวดล้อมของสังคมผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 26 พ.ค. 59)
- ตัวอย่าง (37) รัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือคนกลุ่มนี้เป็นพิเศษ (เดลินิวส์ 28 ม.ค. 59)
- ตัวอย่าง (38) “การที่เราปล่อยให้คนเหล่านี้มีเวลาว่างมาก ๆ ชาดสังคม คิดถึงแต่อดีต แถมลูกหลานก็ห่างเหิน ไม่มีเวลาให้ ในที่สุดก็จะเริ่มฟุ้งซ่าน หรืออยู่แบบเฉาไปวันๆ...” (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “สังคมสูงวัย” “สังคมผู้สูงอายุ” “ประชากรสูงวัย” “คนกลุ่มนี้” และ “คนเหล่านี้” เป็นการอ้างอิงผู้สูงอายุแบบอิงกลุ่ม สะท้อนให้เห็นความเป็นพวกเดียวกันและเป็นกลุ่มที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติเหมือนกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า สื่อหนังสือพิมพ์จะเลือกใช้การอ้างอิงแบบอิงกลุ่มนี้ควบคู่กับกริยาเพื่อบรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม ผู้สูงอายุเป็นภาระด้านงบประมาณ อีกทั้งยังใช้คำกริยาบรรยายว่ากลุ่มดังกล่าวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย

กล่าวได้ว่า การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีลักษณะเดียวกันคือมีสภาพทรุดโทรม ขณะเดียวกันกลุ่มที่มีคุณสมบัติเดียวกันนี้ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้สังคมต้องมีระบบดูแลรองรับที่ดีเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นอาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าผู้สูงอายุเป็น “ภาระ” ของสังคม

4.2.4 การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบ

พาน ลูอีเวน (van Leeuwen, 2008: 45) กล่าวว่า คำอ้างอิงประเภทประเมินค่า (appraisal) คือ การที่ผู้แสดงทางสังคมถูกเรียกด้วยการประเมินไปในทางที่ดีหรือไม่ดี รักหรือเกลียด ชื่นชมหรือองสาร ในงานวิจัยนี้ หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าด้วยคุณลักษณะเชิงลบ เช่น การประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ซำรุดทรุดโทรม” การประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ปัญหาและภาระ” ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้มากเป็นลำดับที่ 4 ปรากฏทั้งสิ้น 152/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.18 ตัวอย่างเช่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์แบบประเมินค่าด้วยคุณลักษณะเชิงลบ สามารถแบ่งกลุ่มความหมายได้เป็น 4 ประเภทย่อย ดังนี้

1) การอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าทรุดโทรม

หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าที่ระบุว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ทรุดโทรม” เช่น *ชราไม่ใกล้ฝั่ง ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง* ฯลฯ คำอ้างอิงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงลบ กลวิธีนี้จึงนำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม” จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 91/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.69 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 16 แสดงคำอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าทรุดโทรมในตัวบทหนังสือพิมพ์

คำอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าทรุดโทรม	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
คนชรา วัยชรา	เน้นนำเสนอมิติด้านความเสื่อมถอยทางร่างกาย กลวิธีนี้จึงนำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุมีสภาพซำรุดทรุดโทรม”
ชายชรา หญิงชรา	
ผู้สูงอายุติดบ้าน ผู้สูงอายุติดเตียง	
ไม่ใกล้ฝั่ง ผู้สูงอายุที่ป่วย	
ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง	
พ่อแม่แม่แก่ที่นอนเจ็บป่วย	

ตัวอย่าง (39) ดั่งนั้นหญิงต้องแต่งตัวให้สดชื่น ชายก็ต้องดูแลกายให้เป็นหนุ่ม อย่าเป็นหญิงชรา ชายเฒ่า (เดลินิวส์ 24 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (40) เทศบาลเวียงเชียงใหม่ศูนย์โรงเรียนผู้สูงอายุ พัฒนาศักยภาพไม้ใกล้ฝั่ง (เดลินิวส์ 24 มี.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “หญิงชราชายเฒ่า” “ไม้ใกล้ฝั่ง” คำว่า “ชรา” หมายถึง “แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 360) คำนี้จึงมีความหมายในทางลบที่มีนัยของความเสื่อม ความเศร้าหมอง ไม่เจริญงอกงาม และมีการใช้สำนวน “ไม้ใกล้ฝั่ง” หมายถึง “แก่ใกล้จะตาย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 932) คำอ้างถึงนี้เป็นการใช้ความเปรียบสื่อกว่าผู้สูงอายุเปรียบเหมือนไม้แก่ที่ใกล้ความตายทุกขณะ การใช้คำอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงลบ

ตัวอย่าง (41) ทำดีมีคนเห็น รุ่งอรุณ ค่าโมง นายกลีเกว ต.หาดเสี้ยว อ.ศรีวิชนาลัย จ.สุโขทัย ผลโครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง นำเจ้าหน้าที่และ อสม.ออกไปดูแลพ่อเฒ่าแม่แก่ที่นอนเจ็บป่วยต่อเนื่อง ใครเห็นใครชมไปทั่วเมือง (ไทยรัฐ 11 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (42) ม.ร.ว.สุขุมพันธ์ บริพัตร ผู้ว่าฯ กทม. มีความมุ่งมั่นตั้งใจกำหนดนโยบายและแผนบูรณาการดูแลผู้สูงอายุไว้อย่างครบวงจรแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุติดเตียง ติดบ้าน หรือผู้สูงอายุที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ (ไทยรัฐ 13 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (43) นพ.ปิยะสกล สกลสัตยาทร รมว.สาธารณสุข ในฐานะประธานกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและประธานในพิธีบอกว่า รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ทั้งกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียง (ไทยรัฐ 11 ม.ค. 59)

นอกจากนี้ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้นมีการใช้คำว่า “ผู้ป่วยติดเตียง” “พ่อเฒ่าแม่แก่ที่นอนเจ็บป่วย” “ผู้สูงอายุติดเตียง ติดบ้าน” และ “ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงทั้งกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียง” คำว่า “ผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะติดเตียง” หมายถึง ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เช่น ผู้ป่วยอัมพาต ผู้ป่วยทางระบบสมองหรือผู้สูงอายุที่ต้องนอนรักษาตัวอยู่บนเตียงตลอด ส่วน “ผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะติดบ้าน” หมายถึง ผู้สูงอายุที่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง แต่มีปัญหาในการเคลื่อนที่เมื่อต้องออกไปนอกบ้าน จึงไม่สะดวกที่จะออกนอกบ้าน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558: 40) การใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นการประเมินค่าด้านลบ กล่าวคือ เน้นนำเสนอมิติด้านความเสื่อมถอยทางร่างกาย กลวิธีนี้จึงนำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุมีสภาพชำรุดทรุดโทรม”

2) การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าเป็นปัญหาและภาวะ

การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าเป็นปัญหาและภาวะ คือ การที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าที่ระบุว่าผู้สูงอายุเป็น “ปัญหา” เช่น ปัญหา ปัญหาผู้สูงอายุ ฯลฯ การใช้คำศัพท์ดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยคุณลักษณะเชิงลบ กลวิธีนี้จึงนำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุเป็นปัญหา” จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 31/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.28 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 17 แสดงคำอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าเป็นปัญหาและภาวะในตัวบทหนังสือพิมพ์

คำอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าเป็นปัญหาและภาวะ	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ปัญหานี้ ปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหาพ่อแม่แม่เฒ่า สีนามิประชากร ปัญหาสังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ ปัญหาช่องว่างระหว่างผู้สูงอายุ ปัญหาความเหงาของผู้เกษียณอายุ ภาระงบประมาณของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุ	สื่อภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุเป็นปัญหา”

- ตัวอย่าง (44) สังคมไทย ณ เวลานี้ พูดได้ว่าเป็นสังคมของผู้สูงวัยที่เพิ่มจำนวนมาก เป็นเรื่องที่รัฐจะต้องดูแลเอาใจใส่และหาทางช่วยเหลือเยียวยาให้ดี มิฉะนั้น จะเป็นปัญหาต่อไปในอนาคต (ไทยรัฐ 1 มี.ค. 59)
- ตัวอย่าง (45) นี่ก็เป็นมุมวิเคราะห์ เป็นการชี้อีกหนึ่งเวทีกับกรณีปัญหา “สังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ” ไทยตั้งรับได้แค่ไหนแล้ว?...ยังไม่ชัด?? (เดลินิวส์ 18 มิ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (46) หลังจากมีแนวคิดทำการกุศล และอยากทำประโยชน์เพื่อสังคม ทางครอบครัวจึงพยายามหาข้อมูลว่า...สังคมยังขาดแคลนกิจการการกุศลด้านใดอีก จนมาสะดุดใจกับ “ปัญหา” ของ “ผู้สูงอายุ” ที่ขณะนี้มีความเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และยังมีหน่วยงานที่ดูแลไม่มากพอ (เดลินิวส์ 30 เม.ย. 59)
- ตัวอย่าง (47) การดูแลผู้สูงอายุถือเป็นปัญหาระยะยาว และจำเป็นต้องมีปัจจัยในการรักษาพยาบาลซึ่งขณะนี้เป็นการดูแลของครอบครัวและภาครัฐ (ไทยรัฐ 5 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (48) จะเป็นการช่วยส่งเสริมการออมเพื่อการเกษียณอายุอย่างต่อเนื่องผ่านระบบกองทุน รวมทั้งช่วยเพิ่มทางเลือกแก่ผู้ออมให้ได้รับผลตอบแทนจากการออมเพิ่มขึ้น สร้างหลักประกันและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ และช่วยลด ภาระงบประมาณของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุในอนาคต โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (ไทยรัฐ 5 ต.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ปัญหา” “ปัญหาสังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ” “ปัญหาของผู้สูงอายุ” และ “ปัญหาระยะยาว” เป็นการใช้คำศัพท์ประเมินค่าว่าเป็นปัญหาอ้างอิงถึงผู้สูงอายุ ตัวอย่างข้างต้นนี้สื่อให้เห็นมุมมองว่า สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้นเป็น “ปัญหาของสังคม” และส่งผลกระทบต่อหลายด้าน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ (47) “ภาระการดูแลของครอบครัวและภาครัฐ” ซึ่งให้เห็นว่า การดูแลผู้สูงอายุเป็นภาระของครอบครัวและภาครัฐ และตัวอย่างที่ (48) “ภาระงบประมาณของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุ” ซึ่งให้เห็นว่า การดูแลผู้สูงอายุเป็นภาระงบประมาณของรัฐบาล

จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างเป็นการใช้คำศัพท์ประเมินค่าผู้สูงอายุในเชิงลบ คำศัพท์กลุ่มนี้ นำเสนอภาพตัวแทนด้านลบ คือ “ผู้สูงอายุเป็นปัญหา”

3) การอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าน่าสงสาร

การอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าน่าสงสาร คือ การที่หนังสือพิมพ์ใช้คำศัพท์สะท้อนให้ผู้สูงอายุ น่าสงสาร เป็นผู้รับผลประโยชน์หรือเป็นเป้าหมายของการกระทำ เช่น ผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส ผู้ถูกละเมิด จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 27/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.99 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 18 แสดงคำอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าน่าสงสารในตัวบทหนังสือพิมพ์

คำอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าน่าสงสาร	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
คนจน ผู้ด้อยโอกาส ผู้ไร้ที่พึ่ง ผู้ที่ประสบปัญหาเดือดร้อน	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่น่าสงสาร จึงต้องได้รับการดูแล

ตัวอย่าง (49) ด้าน "เกณฑ์การรับผู้สูงอายุ" ของ "บ้านสุทธาวาส" นั้น อรรถณพ เผยว่า... จะรับ เฉพาะผู้สูงอายุเพศหญิงเท่านั้น โดยต้อง มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และขอสงวน

ให้แก่ผู้ที่ไร้ที่พึ่งจริง ๆ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกับ จ.นครนายก (เดลินิวส์ 26 ต.ค. 59)

- ตัวอย่าง (50) เทศบาลเมืองสระบุรี ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส
สืบเนื่องจากบ้านพักอาศัยของนายบินที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัว มีสภาพชำรุดทรุดโทรม มีรายได้น้อย โดยเฉพาะ นายบิน อดีต ยึดอาชีพ "ขี่สามล้อถีบ" ในตัวเมืองสระบุรี หาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัจจุบันมีอายุมากแล้ว จึงไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้เหมือนเดิม คงอาศัยลูก ๆ ดูแล ก่อนหน้านั้น มีลมแรงพัดสังกะสีที่มุงหลังคาเปิดมีน้ำฝนรั่วไหลลงมาในที่พัก นายบินจึงปีนป่ายขึ้นไปซ่อมแซมหลังคาด้วยตัวเองด้วยความซรภาพ และไม่ทันระวังตัว ทำให้นายบิน ร่วงหล่นตกลงมาจากหลังคาบ้าน (เดลินิวส์ 30 มิ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (51) ส่งท้าย "สารพันปัญหา" วันนี้เป็นจดหมายที่ร้องเรียนแจ้งไปยัง ชมรม.เกี่ยวกับ คนสูงอายุ ทรกรรมและไม่มีใครรับผิดชอบ จึงขอให้แสดงน้ำใจต่อผู้โดยสารรถเมล์ถึงแม้ว่าจะเป็นรถฟรี – แต่อย่าไรน้ำใจช่วยเหลือคนจนเช่นนี้ (ไทยรัฐ 9 มิ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (52) ผู้มาลงทะเบียนกับ ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่เดินทางมาจากไกลจากสภาพพื้นที่ในต่างจังหวัด ทั้งรถโดยสารหรืออาศัยเพื่อนบ้านออกบ้านมา กว่าที่จะถึงสาขาใช้เวลาเกือบครึ่งก่อนวันหอบหิ้วกันมา ธ.ก.ส.ด้วยความหวังที่จะได้รับสวัสดิการตามสิทธิที่รัฐบาลเค้าเปิดโอกาสให้ผู้เฒ่าผู้แก่สูงวัยรายได้น้อยขยับย่องแย่งกันมาลงชื่อ (เดลินิวส์ 20 ส.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ผู้ที่ไร้ที่พึ่ง” “ผู้ด้อยโอกาส” “คนจน” และ “ผู้เฒ่าผู้แก่สูงวัยรายได้น้อย” เป็นคำประเมินคุณค่าเชิงนำเสนอสารที่สื่อหนังสือพิมพ์ใช้อ้างถึงผู้สูงอายุ คำศัพท์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างลำบากและต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น กล่าวได้ว่ากลวิธีนี้นำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่นำเสนอสาร”

4) การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม คือ การที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม” เช่น มนุษย์บ้า คำอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงลบ กลวิธีนี้จึงนำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม” จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 3/1,360 ครั้ง ซึ่งมาจากข่าวเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 0.22 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (53) “เราพบว่าแม้ รร.ผู้สูงอายุที่เราศึกษาจะมีความแตกต่างหลากหลาย แต่จุดร่วมที่ผู้สูงอายุไทยต้องการคือ ความเข้าใจทางสุขภาพที่ถูกต้องซึ่งผู้สูงอายุต้องการมาก เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว การรับมือกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง หลักการวางตัวไม่ให้ เป็นมนุษย์ป่า (เคลลินิวส์ 18 เม.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “มนุษย์ป่า” คำว่า “มนุษย์ป่า” หมายถึง “ผู้มีพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัว ทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่สนใจว่าจะทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อน ไม่คำนึงถึง กฎเกณฑ์ ไม่มีระเบียบวินัย” (สถาบันราชานุกูล, 2562: ออนไลน์) คำนี้จึงเป็นคำประเมินค่าเชิงลบที่ สื่อนี้ใช้เพื่อใช้อ้างถึงผู้สูงอายุ กล่าวคือ เป็นการอ้างถึงด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้สูงอายุ

4.2.5 การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านบวก

ฟาน ลูอีเวน (van Leeuwen, 2008: 45) กล่าวว่า คำอ้างถึงประเภทประเมินค่า (appraisal) คือ การที่ผู้แสดงทางสังคมถูกเรียกด้วยการประเมินไปในทางที่ดีหรือไม่ดี รักหรือเกลียด ชื่นชมหรือสงสาร ในงานวิจัยนี้ หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าด้วยคุณลักษณะเชิง บวก เช่น การประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีศักยภาพ” การประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีสุขภาพ ดี” ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้มากเป็นลำดับที่ 5 ปรากฏ ทั้งสิ้น 94/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.91 ตัวอย่างเช่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์แบบประเมินค่าด้วย คุณลักษณะเชิงบวก สามารถแบ่งกลุ่มความหมายได้เป็น 5 ประเภทย่อย ดังนี้

1) การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ามีศักยภาพ

การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ามีศักยภาพ คือ การที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่า ว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีความสามารถและมีศักยภาพ” เช่น *ผู้อาวุโส วัยเก๋า ผู้มีประสบการณ์* ฯลฯ คำอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงบวก กลวิธีนี้จึงนำเสนอภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุมี ความสามารถและมีศักยภาพ” จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 68/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.00 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 19 แสดงคำอ้างอิงถึงแบบประเมินค่าว่ามีศักยภาพในตัวของหนังสือพิมพ์

คำอ้างอิงถึงแบบประเมินค่าว่ามีศักยภาพ	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
วัยเก่า	ผู้อาวุโส
ปราชญ์ผู้สูงอายุ	วุฒิอาสา
ผู้มีประสบการณ์	คนวัยเพชร
ผู้มีความเชี่ยวชาญ	
ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (active ageing)	
ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ (productive ageing)	
ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (successful ageing)	

- ตัวอย่าง (54) ได้คัดเลือกผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านที่อายุ 60 ปีขึ้นไป มาทำหน้าที่เป็นมัคทายก ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดูแลความสงบเรียบร้อย (เดลินิวส์ 18 พ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (55) ถ้าเป็น “ตุงหลวง” ขนาดใหญ่แพงหน่อยใช้ลอตเตอรี่ถึง 3,300 ตัว เมื่อนำมาประดิษฐ์แล้วเย็บต่อกันเป็นผืนใหญ่ จะกว้าง 2 เมตรครึ่ง ยาว 3 เมตรครึ่ง แบบนี้ตั้งราคาพร้อมนำไปถวายพระผืนละ 8,000 บาท ใครสนใจร่วมอุดหนุนผู้อาวุโสวัยเก่า ติดต่อหาซื้อได้ที่วัดศรีบุญยืน นี่แหละไอเดียคนวัยเก่าที่ไม่ยอมให้สมองฝ่อ โดยนำสิ่งของไร้ค่ามาสร้างงานสร้างเงินให้เกิดขึ้น....! (ไทยรัฐ 5 ต.ค. 59)
- ตัวอย่าง (56) นายสมนึกกล่าวว่า เทศบาลนครนนทบุรีให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการดำรงชีวิต เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีประสบการณ์ที่เป็นแหล่งความรู้ให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลาน (ไทยรัฐ 7 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ผู้อาวุโส” “คนวัยเก่า” “ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ” คำว่า “อาวุโส” หมายถึง “ความมีอายุมากกว่าหรือมีประสบการณ์ในอาชีพมากกว่า” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1410) คำว่า “เก่า” หมายถึง “เชี่ยวชาญ มีประสบการณ์หรือความชำนาญมาก” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 148) คำเหล่านี้จึงมีความหมายในทางบวก เป็นการกล่าวถึงความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติของ “ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ”

- ตัวอย่าง (57) เสกสรร ไกรสดับ นายกเล็กตำบลบ้านกรด อ.บางปะอิน เดินหน้าอบรมโครงการปราชญ์ผู้สูงอายุ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ชาวบ้าน ซึ่งถ่ายทอดความรู้

ความชำนาญในด้านต่าง ๆ ทั้งทำมีดอรัญญิก ซ่อมเรือ นวดแผนไทย ทำประคบ ทำดอกไม้โสน และอีกหลายอย่าง ซึ่งคนรุ่นใหม่ก็จะสามารถนำความรู้เหล่านี้ไป ประกอบอาชีพและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป (เดลินิวส์ 20 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (58) นายอภิชาติ อภิชาติบุตร รองอธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) กล่าวตอนหนึ่งว่า ผส. ได้ขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุผ่านกลไก คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ การเสริมพลังสร้างเครือข่ายทางสังคมให้แก่ ผู้สูงอายุ เช่น จัดตั้งวุฒิสภาสภาการสมอง ... ส่งเสริมการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น (ไทยรัฐ 9 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (59) ประเทศต้องแบกรับคนวัยเพชรที่สุขภาพไม่ดีขึ้นซึ่งก็ยิ่งพอทำเนา แต่ถ้าสมองเสื่อม ช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องการพี่เลี้ยงดูแลตลอดเป็นปี ๆ จนจากไป เห็นภาพแล้วนะครั้น ฉะนั้นต้องชราแต่ยังแจ๋ว (ไทยรัฐ 1 พ.ค. 59)

นอกจากนี้ การใช้คำว่า “ปราชญ์ผู้สูงอายุ” ในตัวอย่างที่ (57) แสดงให้เห็นว่าเป็นการ ประเมินค่าผู้สูงอายุในด้านบวก กล่าวคือ ปราชญ์ หมายถึง “ผู้มีปัญญารอบรู้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 715) และการใช้คำว่า “วุฒิสภา” ในตัวอย่างที่ (58) ก็แสดงให้เห็นว่า วัยผู้สูงอายุมีความสามารถและมีศักยภาพในการทำงาน สามารถนำความรู้ที่ตนมีไปถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นได้ อีกทั้งมีการใช้ความเปรียบ “คนวัยเพชร” ในตัวอย่างที่ (59) เพื่อสื่อความว่า วัยผู้สูงอายุ “มีคุณค่า” เหมือนกับเพชร

2) การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ายังไม่สูงวัยทั้งกายและใจ

การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ายังไม่สูงวัยทั้งกายและใจ คือ การที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ยังไม่สูงวัยทั้งกายและใจ” เช่น *สาวใหญ่ หน่อมใหญ่ หัวใจวัยรุ่น* คำอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงบวก จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 12/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.88 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (60) ในงานเต็มไปด้วยบรรดาคุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยายหัวใจวัยรุ่น ที่ควงคู่กันมาร่วมงานด้วยเปื้อนรอยยิ้ม ไม่ว่าจะเข้าไปเยี่ยมชมจุดไหน ก็ได้รับการต้อนรับจาก ลูก ๆ หลาน ๆ เจ้าหน้าที่มาคอยให้บริการด้วยความเป็นมิตร ซึ่งบูธที่ได้รับความสนใจมากที่สุดเห็นทีจะเป็นบูธอุปกรณ์ไอทีที่รวมรวบเอานวัตกรรมไฮเทคสุดล้ำมาให้เหล่าผู้สูงอายุได้เพลิดเพลินกับแอปพลิเคชันพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 20 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (61) เลือกเสื้อผ้าให้เหมาะกับสาว(รุ่นใหญ่)

ความไม่จำกัดในการแต่งตัวสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้สูงวัยในปัจจุบัน ผสานกับความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง ดีไซน์เนอร์ผู้รังสรรค์เสื้อผ้ามีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจ...ทำให้สาวใหญ่มีเสื้อผ้าที่สวมใส่สบาย ทั้งใส่อยู่บ้าน ไปเที่ยว หรือเดินทาง ก็ทำให้คล่องตัว (เดลินิวส์ 26 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (62) คนจะรวยช่วยไม่ได้ หนุ่มใหญ่ชาวไร่ จ.เลย ... เจอแม่ค้าขอร้องแกมบังคับให้ซื้อลอตเตอรี่ใบสุดท้าย ถูกรางวัลที่ 1 กระเป๋าตุง 6 ล.... นายจักรี ศรีแก้ว อายุ 67 ปี เดินทางเพื่อลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐาน ภายหลังเป็นผู้โชคดีถูกรางวัลที่ 1 (เดลินิวส์ 18 ก.พ. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยายหัวใจวัยรุ่น” “สาวใหญ่” “หนุ่มใหญ่” จะเห็นว่ามี การเปรียบผู้สูงอายุว่า “หัวใจวัยรุ่น” ส่วนคำว่า “สาวใหญ่” “หนุ่มใหญ่” หมายถึง “หญิงหรือชายที่อยู่ในวัยกลางคน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1225, 1293) คำเหล่านี้เป็นการอ้างถึงด้วยสถานภาพของอายุว่าเป็นผู้ยังไม่สูงวัยทั้งกายและใจ แม้คำเหล่านี้จะเป็นการประเมินค่าเชิงบวกที่สื่อหนังสือพิมพ์ใช้อ้างถึงผู้สูงอายุ แต่สื่อนี้ย่อว่าการมีอายุมากเป็นภาวะไม่พึงประสงค์

3) การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าสุขภาพแข็งแรง

การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าสุขภาพแข็งแรง คือ การที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีสุขภาพดี” เช่น ผู้สูงอายุสุขภาพดี คำอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงบวก จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 7/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.52 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (63) สมนึก ธนเดชากุล นายกเทศมนตรีนครนนทบุรีมอบรางวัล “ผู้สูงอายุสุขภาพดี” ประจำปี 2559 ให้ นฐา พูลทองคำ อายุ 80 ปี ... ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สนามบินน้ำ (ไทยรัฐ 7 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (64) นักวิ่งสูงวัยพิสูจน์แล้วว่า การวิ่งทำให้สุขภาพดี ฝากถึงผู้สูงอายุทั่วไปให้ใส่ใจออกกำลังกายกันเถอะ (เดลินิวส์ 26 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ผู้สูงอายุสุขภาพดี” และ “นักวิ่งสูงวัย” คำศัพท์ดังกล่าวเป็นการอ้างถึงผู้สูงอายุเชิงบวก กล่าวคือ เป็นการประเมินค่าผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสุขภาพดี

4) การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ามีฐานะ

การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่ามีฐานะ คือ การที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีฐานะ” คำอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงบวก การวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 4/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.29 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (65) ในความเป็นจริงคนชราที่ร่ำรวย ไม่ตากหน้าไปรับเงิน 600 บาทอยู่แล้ว จัดระเบียบแล้วก็ช่วยกระทรวงคลังประหยัดไม่ได้มาก (เดลินิวส์ 16 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (66) อย่างเช่นที่บ้านบางแคมีผู้สูงอายุบางคนต้องรอคิวจนถึง 8 ปี ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่จัดทำบ้านเพื่อผู้สูงอายุ ลักษณะคล้ายกับโครงการที่พักผู้สูงอายุ อาคารสวางคนิเวศ สภาอากาศไทย โดยใช้พื้นที่ที่ พม. มีอยู่มาจัดสร้าง เช่น ที่บางละมุง จ.ชลบุรี ที่ปากช่อง จ.นครราชสีมา และที่ จ.พิษณุโลกหรือเชียงใหม่ รองรับผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการจ่าย (ไทยรัฐ 13 พ.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “คนชราที่ร่ำรวย” “ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการจ่าย” เป็นการเลือกใช้คำศัพท์ประเมินค่าด้านบวกว่า “ผู้สูงอายุมีฐานะ”

5) การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าทันสมัย

การอ้างถึงแบบประเมินค่าว่าทันสมัย คือ การที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ทันสมัย” เช่น ผู้สูงอายุทันสมัย ป้าอินทเรนต์ คำอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงด้วยคุณลักษณะเชิงบวก การวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 3/1,360 ครั้ง ซึ่งมาจากข่าวเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 0.22 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (67) หลักสูตรผู้สูงอายุทันสมัย แก้ปัญหา'มนุษย์ป้า'

ถอดบทเรียนโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุ พัฒนาสู่หลักสูตร 40 โรงเรียนนำร่องผู้สูงอายุทันสมัยต้นแบบ เมินเป็นมนุษย์ป้า ... โดยหวังให้ผู้สูงอายุทันยุคทันสมัย ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นป้าอินทเรนต์ที่สร้างประโยชน์ให้กับตัวเอง และสังคม (เดลินิวส์ 18 เม.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงอายุทันสมัย” “ป้าอินทเรนต์” เป็นการเลือกใช้คำศัพท์ประเมินค่าด้านบวกว่า “ผู้สูงอายุทันสมัย” แม้จะปรากฏน้อย แต่ก็แสดงให้เห็นแง่มุมที่หลากหลายของผู้สูงอายุ

4.2.6 การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่

การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ (nomination) คือ การอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยชื่อของบุคคล และบางครั้งอาจจะปรากฏร่วมกับตำแหน่งหน้าที่ หรือคำระบุความสัมพันธ์ (van Leeuwen, 2008: 40-41) จากการวิเคราะห์พบว่า ส่วนใหญ่หนังสือพิมพ์จะใช้การอ้างถึงนี้เมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุที่เป็นเป้าการกระทำทั้งในแง่ผู้ถูกละเมิดและผู้รับผลประโยชน์หรือรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ส่วนอีกกลุ่มคือผู้สูงอายุที่มีความสามารถ หรือเป็นผู้นำหรือตัวแทนของกลุ่มนั้น จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 53/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.90 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 20 แสดงคำอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ในดัวบทหนังสือพิมพ์

การอ้างถึงชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
นางฮวย รัชเกียรติ อายุ 76 ปี, คุณยายแก้ว แสงทอง วัย 94 ปี, นายธนพล เพ็ชรมะลิ อายุ 64 ปี ประธานชุมชน ร่วมกันสร้าง, นายบิน พันธุ์ชะวงศ์ ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบล มะขามล้ม	ส่วนใหญ่พบในบริบทผู้สูงอายุที่มีสภาพน่าสงสาร และเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือจาก รัฐหรือผู้อื่น ส่วนบริบทผู้สูงอายุที่มีความสามารถ ปรากฏน้อย

ผู้วิจัยจัดกลุ่มตามการแบ่งประเภทของฟาน ลีเวน (van Leeuwen, 2008: 40-41) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าการใช้คำอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ ในดัวบทหนังสือพิมพ์นั้นมีหน้าที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การใช้ชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ มักปรากฏกับผู้สูงอายุใน 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ “ผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำทั้งในแง่ผู้ถูกละเมิดและผู้รับผลประโยชน์จากผู้อื่น” ซึ่งพบได้มาก และกลุ่มที่สองคือ “ผู้สูงอายุที่มีความสามารถ” ซึ่งพบน้อย ดังนี้

กลุ่มแรกคือ การใช้ชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่กับผู้สูงอายุที่เป็นเป้าของการกระทำทั้งในแง่ผู้ถูกละเมิดและผู้รับผลประโยชน์จากผู้อื่น ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (68) คณะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ตำบลบางเมืองใหม่ร่วมกับฝ่ายปกครอง กลุ่ม อสม.ตำบลบางเมืองใหม่ลงพื้นที่ หมู่ 6 นำเงิน 3,600 บาท พร้อมข้าวสารอาหารแห้งและน้ำดื่มมอบให้กับนางฮวย รัชเกียรติ อายุ 76 ปี หญิงชราหลังค่อมที่อาศัยอยู่ในเพิงพักไม่มีเลขที่ในที่สาธารณะริมคลองมหาวงศ์ (ไทยรัฐ 15 ส.ค. 59)

- ตัวอย่าง (69) ไม่ทอดทิ้ง สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต พ่อเมืองระยอง เกี่ยวก้อย นิภา สุวรรณสุจริตนายกเหล่ากาชาดลงพื้นที่ ต.ทุ่งควายกิน อ.แกลง เพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัว นายธวัช รอดสุขอายุ 64 ปี ผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง พร้อมมอบสิ่งของจำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตให้อีกด้วย (เดลินิวส์ 26 ม.ค. 59)
- ตัวอย่าง (70) พ.ท.สุนัน ทับชม ผกพ.บก.ควบคุมฯ กองกำลังรักษาความสงบ มทบ.ที่ 16 ไปตรวจการซ่อมแซมบ้านให้ คุณยายแพ้ว แสงทอง ผู้ป่วยช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ วัย 94 ปี ได้จิตอาสา กับ จนท.อบต.บางนางลี่ ช่วยกันผสานสามัคคีในชุมชน (ไทยรัฐ 11 ต.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “นางฮวย รักรัษเจริญ อายุ 76 ปี” “นายธวัช รอดสุข อายุ 64 ปี” “คุณยายแพ้ว แสงทอง” จะเห็นว่าเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยคำนามที่เป็นชื่อและนามสกุล และอาจจะบอกร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาส่วนที่ตามมาจะเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น ความช่วยเหลือด้านเงินสิ่งของด้านสุขภาพ เป็นต้น

ส่วนอีกกลุ่มคือ การใช้ชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่กับผู้สูงอายุที่มีความสามารถ ซึ่งพบได้น้อย ตัวอย่างเช่น

- ตัวอย่าง (71) แต่ละชั้นระดับมีอาชีพในชั้นเรียน ชายสูงวัย ผมขาว ร่างผอมบางนั่งด้านหน้า วุฒิชาติ ตรีโสภณกุล 68 ปีแล้ว ดูเงียบ ๆ แต่จัดจ้านกับการใช้มัลติมีเดีย ใครติดขัด ขาดซอฟต์แวร์ก็แนะนำวิธีดาวน์โหลด บอกเราว่าที่เรียนเพราะชอบสะสมรูปและฟังเพลง มีหลักสูตรตัดต่อภาพยนตร์ก็สนใจ เรียนคอมพิวเตอร์และฝึกใช้ตั้งแต่ปี 2553 ตั้งแต่ไม่ใครซอฟต์แวร์ เอ็กเซล จนถึงงานกราฟิกและเว็บไซต์ (เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)
- ตัวอย่าง (72) ที่นี่คือโรงเรียนของคนสูงวัย ลุงพิสุทธ์ ยอดคำ ประธานนักเรียน เดินเข้ามาบอกว่าลุงเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนนี้เองแหละ เรื่องของเรื่องคือลุงกับเทศบาลฯ เห็นว่าคนชราเดี๋ยวนี้มีเยอะ ชีวิตก็เรื่อยเปื่อยไม่รู้จะทำอะไร กลายเป็นคนซึมเศร้าเกษียณจากงานแล้ว ส่วนลูกหลานก็เป็นฝั่งเป็นฝาไปมีครอบครัว เลยรวมตัวจัดตั้งโรงเรียนขึ้นมาเพื่อให้คนเฒ่าคนแก่ได้สนุกสนานและย่อนวันเวลากลับมาพบเจอเพื่อเรียนหนังสือเหมือนในอดีตอีกครั้ง (เดลินิวส์ 22 มิ.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “วุฒิชาติ ตรีโสภณกุล 68 ปี” และ “ลุงพิสุทธ์ ยอดคำ ประธานนักเรียน” จะเห็นได้ว่าเป็นการระบุชื่อกับผู้สูงอายุที่มีความสามารถ เช่น

ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี หรือเป็นตัวแทน ผู้นำที่ดี เช่น เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสามารถ มีคุณสมบัติที่ดี

แม้การอ้างถึงด้วยชื่อนี้อาจแสดงให้เห็นว่าเป็นการอ้างถึงแบบไม่เหมาะสม แต่ส่วนใหญ่ที่ปรากฏแทนตัวบุคคลก็แสดงให้เห็นสภาพที่น่าสงสารของผู้สูงอายุ และเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือจากรัฐหรือผู้อื่น ส่วนการใช้กลวิธีนี้ในบริบทผู้สูงอายุที่มีความสามารถพบว่าปรากฏน้อย

4.2.7 การอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ

การอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ (aggregation) คือ การกล่าวถึงผู้ร่วมเหตุการณ์ทางสังคมโดยการบอกจำนวน ทั้งคำบอกปริมาณที่ชี้เฉพาะและคำบอกปริมาณที่ไม่ชี้เฉพาะเพื่อแสดงค่าในเชิงสถิติ (van Leeuwen, 2008: 37-38) จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 50/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.68 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 21 แสดงคำอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณในตัวบทหนังสือพิมพ์

คำอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ผู้สูงอายุที่อายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไปจำนวน 9.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.5 ของประชากรของประเทศไทย / ผู้สูงอายุมากถึง 14.4 ล้านคน หรือเกินร้อยละ 20 ของประชากร / ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 25.2% ของประชากรทั้งประเทศ / ผู้สูงอายุประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์	การใช้จำนวนแสดงค่าในเชิงสถิติร่วมกับ การอ้างถึงแบบอิงกลุ่มเพื่อนำเสนอภาพด้านเดียวของผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของสังคมและมีจำนวนมาก

ตัวอย่าง (73) ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับสำหรับแรงงานในระบบ ซึ่งจะเป็นช่องทางการออมเงินเพิ่มเติม ครอบคลุมลูกจ้างเอกชน ลูกจ้างชั่วคราว ส่วนราชการ พนักงานของรัฐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพรวมทั้งหมด 11.37 ล้านคน “การดำเนินการครั้งนี้จะเป็นการช่วยให้แรงงานในระบบมีเงินออมไว้ใช้ในวัยเกษียณ เพราะจากการคาดการณ์ประเทศไทยจะมีคนสูงอายุเพิ่มขึ้นถึง 20 ล้านคน” (ไทยรัฐ 11 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (74) ปัจจุบันประเทศไทย มีคนอายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 10 ล้านคน มาลงทะเบียนขอรับเบี้ยคนชราเกือบ 8 ล้านคน รัฐบาลต้องจ่ายเงิน 6.3 หมื่นล้านบาทต่อปี (เดลินิวส์ 20 พ.ค. 59)

- ตัวอย่าง (75) โดยองค์การอนามัยโลกคาดว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2568 โดยมีผู้สูงอายุมากกว่า 15 ล้านคน หรือร้อยละ 23 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งนับเป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (เดลินิวส์ 22 พ.ค. 59)
- ตัวอย่าง (76) ในปีนี้จะเน้นการดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงกว่าแสนคน...ภายใน 3 ปีจะขยายให้ครบประมาณล้านคน (เดลินิวส์ 18 พ.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “คนสูงอายุเพิ่มขึ้นถึง 20 ล้านคน” “เกือบ 8 ล้านคน” “ผู้สูงอายุมากกว่า 15 ล้านคน หรือร้อยละ 23 ของประชากรทั้งหมด” และ “ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงกว่าแสนคน...ล้านคน” เป็นการอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีจำนวนมาก หากพิจารณาเปรียบเทียบว่า จำนวนผู้สูงอายุที่มากนี้มาพร้อมกับปัญหา เช่น งบประมาณด้านสวัสดิการ ค่าใช้จ่ายในการดูแล เป็นต้น

กลวิธี “การอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ” นี้ ร่วมกับ กลวิธี “การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม” เพื่อนำเสนอภาพของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีลักษณะเหมือนกัน และกลุ่มที่มีคุณสมบัติเดียวกันนี้ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ลักษณะดังกล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็น “ปัญหา” และ “ภาระ” ของสังคม กล่าวได้ว่า ภาพดังกล่าวเป็นการเน้นนำเสนอภาพด้านเดียวของผู้สูงอายุซึ่งเป็นภาพด้านลบ

4.2.8 การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกําหนดทำงาน

การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกําหนดทำงาน คือ การอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพ “ผู้ครบกําหนดทำงาน” โดยไม่ระบุการประเมินค่าทั้งในเชิงบวกหรือลบ เช่น ผู้เกษียณอายุ วัยเกษียณ จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 43/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.16 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 22 แสดงคำอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกําหนดทำงานในตัวบทหนังสือพิมพ์

คำแสดงสถานภาพผู้ครบกําหนดทำงาน	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
วัยเกษียณ	ส่วนใหญ่ใช้คำศัพท์นี้เมื่อต้องการสื่อถึงภาระของรัฐที่ต้องใช้งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุหลังเกษียณ สื่อให้เห็นว่าเมื่อผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานแล้ว “ผู้สูงอายุเป็นภาระ”
ข้าราชการที่เกษียณ	
ผู้เกษียณอายุ	
คนเกษียณอายุ	

- ตัวอย่าง (77) มาตรการจ้างผู้เกษียณอายุให้ทำงาน แล้วนำรายจ่ายมาหักลดหย่อนภาษีได้ 2 เท่า (เดลินิวส์ 16 ก.ค. 59)
- ตัวอย่าง (78) ปัจจุบันรัฐบาลมีภาระจ่ายค่าดูแลผู้เกษียณอายุทั้งระบบบำนาญข้าราชการ 2.2 ล้านคน เป็นภาระงบ 60% (เดลินิวส์ 26 ม.ค. 59)
- ตัวอย่าง (79) ดร.เมธาวุฒิ บอกว่า ดั้งนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาคนรุ่นใหม่ที่มีอยู่น้อย และเพื่อไม่ให้พวกเขาต้องมาแบกรับภาระของคนวัยเกษียณ จึงมีความพยายามที่จะต่ออายุผู้ที่เกษียณราชการ ยืดออกไปเป็น 65 ปี (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ผู้เกษียณอายุ” และ “ผู้ที่เกษียณราชการ” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสภาพของ “ผู้ครบกำหนดทำงาน” ตามกฎหมายและความเข้าใจของคนทั่วไป ผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณ คือ มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้การกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสภาพดังกล่าวไม่ได้เป็นการประเมินค่าทั้งในเชิงบวกและลบ

หากพิจารณาปรับพร้อมด้วยจะพบว่า สื่อหนังสือพิมพ์จะเลือกกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสภาพผู้ครบกำหนดทำงานเมื่อต้องการสื่อถึงภาระของรัฐที่ต้องใช้งบประมาณจัดสรรเป็นสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุหลังเกษียณ กล่าวคือ เมื่อครบกำหนดทำงานแล้ว ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานจะกลายเป็นกลุ่มประชากรที่รัฐต้องเข้ามาดูแล สื่อให้เห็นมุมมองว่า “ผู้สูงอายุเป็นภาระ”

นอกจากนี้ พบการใช้สภาพผู้ครบกำหนดทำงานในบริบทที่สื่อว่ายังเป็นผู้มีความสามารถด้วย ตัวอย่างเช่น

- ตัวอย่าง (80) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เปิดเผยว่า ขณะนี้ภาคการจ้างงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก อาทิ กรุงเทพฯ, ภูเก็ต สนใจจ้างงานในกลุ่มคนวัยเกษียณมากขึ้นรองรับการท่องเที่ยวในสาขาต่าง ๆ ที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (เดลินิวส์ 20 ก.ค. 59)
- ตัวอย่าง (81) ด้าน ดร.วราทัศน์ วงศ์สุไกร ผู้บริหาร บริษัท โรงเส้นหมี่ซอเฮง จำกัด กล่าวว่า โรงงานตั้งมา 80 ปี ขณะนี้มีคนเกษียณอายุมาช่วยงานในบริษัทไม่ต่ำกว่า 50% (เดลินิวส์ 24 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ผู้ที่เกษียณราชการ” “กลุ่มคนวัยเกษียณ” จะเห็นได้ว่าภาคเอกชนเริ่มเห็นความสามารถของผู้สูงอายุ เริ่มเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุทำงานต่อได้ สื่อให้เห็นศักยภาพของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามยังปรากฏน้อย

4.2.9 การอ้างอิงแบบระบุความสัมพันธ์

การระบุความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (relational identification) คือ การนำเสนอผู้ร่วมเหตุการณ์ด้วยการแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่การงานที่มีต่อกัน (van Leeuwen, 2008: 43) ทั้งนี้อาจปรากฏร่วมกับคำแสดงการยกย่องหรือไม่ก็ได้ ผู้วิจัยพบว่า สื่อนวนิพนธ์จะใช้อ้างอิงถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เช่น *ตา คุณยาย* จากการวิเคราะห์พบว่า นวนิพนธ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 28/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.06 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 23 แสดงคำอ้างอิงแบบระบุความสัมพันธ์ในตัวบทนวนิพนธ์

คำอ้างอิงแบบระบุความสัมพันธ์	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ตา ยาย ปู่ ย่า ลุง ป้า	การเลือกใช้คำเรียกญาติกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติแสดงให้เห็น “ความใกล้ชิด” กับคู่สนทนาและทำให้มีน้ำเสียง “เป็นกันเอง”

- ตัวอย่าง (82) สิ่งทีปู่ย่าตายายหรือบรรพบุรุษไทย ได้สั่งสอนอบรม ถ่ายทอดหลักคิด หลักปฏิบัติ จากรุ่นสู่รุ่นมาแต่อดีต ผ่านคำสอนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ดีแก่ ลูกหลาน (เดลินิวส์ 16 มิ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (83) ด้าน บุ่ม-ปนัดดา เผยว่า ได้เข้ามาดูแล ยายได้ย้ายมาบ้านหลังใหม่ที่ นายธัญลักษณ์ สุขะเสวต กรรมการอาสาสมัครมูลนิธิร่วมกตัญญูประจำ จ.ปทุมธานี ได้สละที่ดินให้อยู่และจะได้ประสานด้านการพัฒนาอาชีพให้ยายและลูกมีรายได้ (เดลินิวส์ 22 พ.ค. 59)
- ตัวอย่าง (84) ผู้ก่อตั้งบ้านสุทธาวาส กล่าวว่า...นอกจากเรื่องของเรือนนอนแล้ว ยังได้จัดทำ ห้องนั่งเล่น ห้องสันทนาการ โรงอาหาร และศาลาปฏิบัติธรรมไว้ด้วย โดยชองกิจกรรมเหล่านี้จะแยกออกจากกัน แต่ไม่ห่างกันมากนัก เพื่อให้ผู้สูงอายุเดินเห็นไปมาได้ไม่ลำบาก รวมถึงยังมีพื้นที่ส่วนกลางไว้รองรับคุณยาย สำหรับใช้เป็นที่พักผ่อน นั่งคุย หรือทำกิจกรรมร่วมกันด้วย (เดลินิวส์ 30 เม.ย. 59)
- ตัวอย่าง (85) พิธีกร เอ-ไชยา ทั้งร้องเพลง เล่นลิเกให้ดูไม่พอ ยังใจบุญสุดๆ ควักกระเป๋าแจกเงินให้คุณตาคุณยายกว่า 40 คน! (ไทยรัฐ 7 เม.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ปู่ย่าตายาย” “ยาย” “คุณยาย” “คุณตาคุณยาย” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยการใช้คำศัพท์บ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทั้งนี้อาจปรากฏร่วมกับคำแสดง

การยกย่องหรือไม่ก็ได้ การใช้คำเรียกญาติในสังคมไทยสะท้อนถึงความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน นั่นคือความเคารพนับถือของผู้ที่มีอายุน้อยกว่าต่อผู้มีอายุมากกว่า

จะเห็นได้ว่า คำเรียกญาติที่ใช้กับทั้งบุคคลที่เป็นญาติและไม่ใชญาติ โดยเฉพาะคำที่มีความหมาย “แก่กว่า” หรือ “รุ่นอายุสูงกว่า” สะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญของสังคมไทย คือ การให้ความสำคัญกับเรื่อง “อาวุโส” (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533)

4.2.10 การอ้างอิงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ

การใช้คำศัพท์บ่งหน้าที่/อาชีพ (functionalization) คือ การอ้างอิงผู้แสดงทางสังคมด้วยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ บทบาทหรืออาชีพ (van Leeuwen, 2008: 42) จากการวิเคราะห์พบว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 6/1,360 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.44 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (86) แต่ละคนที่ได้รับใบประกาศต่างมีสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เพราะถือว่าเป็นความภาคภูมิใจของนักเรียนผู้สูงอายุทุกคนที่ได้เรียนจบในหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลป่าซาง ใช้เวลาตามหลักสูตร 3 ปี นอกจากนี้มีลูกหลานมารอแสดงความยินดี และถ่ายรูปเก็บไว้เป็นที่ระลึก (เดลินิวส์ 20 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (87) แม้ท่านอาจารย์จะไม่ทุ่มเททำงานหนักอะไรอีก แต่ก็ยัง...ถ่ายทอดความรู้และความคิดให้แก่บุคลากรรุ่นหลังอย่างไม่หยุดนิ่ง บำเพ็ญตนเป็นผู้สูงอายุที่ทรงคุณค่าของสังคมไทย (ไทยรัฐ 15 มี.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “นักเรียนผู้สูงอายุ” “ท่านอาจารย์” เป็นคำศัพท์ที่ใช้อ้างอิงผู้สูงอายุ จะเห็นว่าจากตัวอย่างปรากฏในบริบทของผู้สูงอายุที่มีความสามารถ ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ถูกอ้างอิงด้วยคำที่สื่อถึงหน้าที่และอาชีพในหนังสือพิมพ์ปรากฏน้อยมาก

สรุปคำอ้างอิงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์

ตารางที่ 24 สรุปประเภทและปริมาณคำอ้างอิงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์

ประเภทของคำอ้างอิง	ตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ	หน้าที่ของกลวิธี
1) การอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก	ผู้สูงอายุ, คนสูงอายุ, ผู้สูงวัย, คนสูงวัย, คนแก่, คนเฒ่าคนแก่, ชายสูงวัย, หญิงสูงอายุ, ผู้หญิงสูงวัย, ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป, วัยเกษียณ	565	41.54	คำศัพท์กลุ่มนี้ปรากฏมากที่สุด นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีอายุมากและก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้รับผลประโยชน์
2) การอ้างอิงถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน	เด็กเล็ก คนเฒ่าคนแก่, ผู้สูงอายุและคนป่วย, คนพิการ-ทุพพลภาพ-สูงอายุ, ผู้สูงอายุ-พิการ-ยากไร้-คนป่วยเอดส์	214	15.73	สื่อภาพผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเดียวกับผู้พิการและผู้ป่วย ชับแน่นภาพตัวแทนผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่ไร้ความสามารถที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้
3) การอ้างอิงถึงแบบอิงกลุ่ม	สังคมผู้สูงอายุ สังคมชราภาพ ประชากรสูงวัย ผู้สูงอายุเหล่านี้	155	11.40	สื่อภาพเหมารวมว่า ผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม
4) การอ้างอิงถึงแบบประเมินค่าด้านลบ		152	11.18	
-การประเมินค่าว่าทรุดโทรม	คนชรา, ผู้สูงอายุติดบ้าน, ผู้สูงอายุติดเตียง, ไม่ไถ่ล้าง	91	6.69	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม
-การประเมินค่าว่าเป็นปัญหา	ปัญหาผู้สูงอายุ, ปัญหาสังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ, ปัญหาพ่อแม่เฒ่า	31	2.28	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นปัญหา
-การประเมินค่าว่าน่าสงสาร	คนจน, ผู้ด้อยโอกาส, ผู้ไร้ที่พึ่ง, ผู้ประสบปัญหาเดือดร้อน	27	1.99	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่น่าสงสาร
-การประเมินค่าว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม	มนุษย์ป่า	3	0.22	พบน้อยมาก ไม่ถึงร้อยละ 1

ประเภทของคำอ้างถึง	ตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ	หน้าที่ของกลวิธี
5) การอ้างถึงแบบประเมิน		94	6.91	
คำด้านบวก				
-การประเมินค่าว่ามีศักยภาพ	ประชาชนผู้สูงอายุ, ผู้อาวุโส, วัยเก๋า, ผู้มีประสบการณ์, ผู้มีความเชี่ยวชาญ, คนวัยเพชร	68	5.00	สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่ายังเป็นผู้ที่มีศักยภาพ
-การประเมินค่าว่ายังไม่สูงวัยทั้งกายและใจ	สาวใหญ่, หนุ่มใหญ่, หัวใจวัยรุ่น	12	0.88	แม้เป็นการประเมินค่าเชิงบวก แต่สื่อเน้นว่าอายุมากเป็นภาวะไม่พึงประสงค์
-การประเมินค่าว่าสุขภาพแข็งแรง	ผู้สูงอายุสุขภาพดี	7	0.52	พบน้อยมาก ไม่ถึงร้อยละ 1
-การประเมินค่าว่ามีฐานะ	คนชราที่ร่ำรวย, ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการจ่าย	4	0.29	พบน้อยมาก ไม่ถึงร้อยละ 1
-การประเมินค่าว่าทันสมัย	ผู้สูงอายุทันสมัย, ป้าอินเทอร์เน็ต	3	0.22	พบน้อยมาก ไม่ถึงร้อยละ 1
6) การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่	นางฮวย รักษ์เจริญ อายุ 76 ปี, คุณยายแก้ว แสงทอง วัย 94 ปี	53	3.90	ส่วนใหญ่พบในบริบทผู้สูงอายุที่มีสภาพน่าสงสาร และเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือจากรัฐหรือผู้อื่น
7) การอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ	ผู้สูงอายุมากถึง 14.4 ล้านคน หรือเกินร้อยละ 20 ของประชากร / ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 25.2%	50	3.68	ร่วมกับการกล่าวรวมเป็นหมู่คณะเพื่อสื่อภาพด้านเดียวของผู้สูงอายุว่าเป็นภาระสังคมซึ่งมีจำนวนมาก
8) การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงาน	วัยเกษียณ เกษียณอายุข้าราชการที่เกษียณ	43	3.16	สื่อถึงภาระของรัฐที่ต้องใช้งบประมาณดูแลผู้สูงอายุหลังเกษียณ สื่อว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ
9) การอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์	ตา ยาย ปู่ ย่า	28	2.06	แสดงให้เห็น “ความใกล้ชิด” กับคู่สนทนาและมีน้ำเสียง “เป็นกันเอง”
10) การอ้างถึงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ	นักเรียนผู้สูงอายุ	6	0.44	พบน้อยมาก ไม่ถึงร้อยละ 1
รวม		1,360	100	

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ เรียงตามความถี่การปรากฏ ได้แก่

กลุ่มที่พบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42 คือ การอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก แม้เป็นคำกลางๆ ไม่มีความหมายด้านบวกหรือลบโดยตรง แต่อาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมได้ กรณีปรากฏคู่กับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือเป็นเป้าหมายของการกระทำ สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ

กลุ่มที่ 2 คือ การนำเสนอภาพด้านลบโดยตรง คิดเป็นร้อยละ 26 แบ่งประเภทย่อยได้ 2 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน จำนวนร้อยละ 16 และ การอ้างถึงแบบการประเมินค่าด้านลบ จำนวนร้อยละ 11 คือ การประเมินค่าว่าทรุดโทรม การประเมินค่าว่าเป็นปัญหา การประเมินค่าว่าน่าสงสาร กลุ่มนี้สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่มีสภาพทรุดโทรม เน้นมิติด้านสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมเป็นหลัก และเป็นกลุ่มเดียวกับผู้พิการและผู้ป่วย

กลุ่มที่ 3 คือ การอ้างถึงแบบรวมกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 15 ได้แก่ การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีลักษณะเดียวกันคือมีสภาพทรุดโทรม และการอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ สื่อให้เห็นว่ากลุ่มที่มีคุณสมบัติเดียวกันนี้ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้สังคมต้องมีระบบดูแลรองรับที่ดีเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นอาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าผู้สูงอายุเป็น “ภาระ” ของสังคม กล่าวได้ว่า ภาพดังกล่าวเป็นการเน้นนำเสนอภาพด้านเดียวของผู้สูงอายุ

กลุ่มที่ 4 คือ การอ้างถึงแบบการประเมินค่าด้านบวก คิดเป็นร้อยละ 7 ได้แก่ การประเมินค่าว่ามีศักยภาพ การประเมินค่าว่าอายุยังไม่สูงวัยทั้งกายและใจ การประเมินค่าว่าสุขภาพแข็งแรง และการประเมินค่าว่าทันสมัย สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ

เมื่อพิจารณาปริมาณในการปรากฏจะเห็นว่า แม้จะมีการอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยการประเมินค่าด้านบวก เช่น การประเมินค่าว่ามีศักยภาพ มีสุขภาพแข็งแรง แต่พบว่าปรากฏใช้น้อยซึ่งส่งผลให้ภาพด้านมิติของผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญถูกนำเสนอออกไปด้วย ส่วนการนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุปรากฏอย่างโดดเด่นที่สุด เช่น ผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของสังคม ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากรัฐหรือผู้อื่น ด้วยเหตุนี้โดยภาพรวมจึงกล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์เน้นการนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ

จากที่กล่าวไปเป็นผลการวิเคราะห์การใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุ และอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ของการใช้คำอ้างถึงกับภาพตัวแทน ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การใช้ชนิดกระบวนการ

4.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดกระบวนการกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์รายวันไทยตามแนวคิดชนิดกระบวนการของฮัลลiday

ฮัลลiday (Halliday, 1994) เน้นว่าไวยากรณ์ของภาษาคือ “ระบบของการเลือก” การเลือกตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่งจากระบบนี้ทำหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (ideational metafunction) หน้าที่หรือความหมายด้านนี้พิจารณาได้จากระบบชนิดกระบวนการ (transitivity)

การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการเป็นการศึกษาว่าผู้ร่วมเหตุการณ์ถูกพรรณนาถึงอย่างไร เช่น ใครทำอะไร กับใคร อย่างไร สิ่งนี้ช่วยให้เราเห็นว่าใครมีบทบาทสำคัญในอนุภาค และใครได้รับผลจากการกระทำนั้นกล่าวคือ แสดงให้เห็นว่าใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นประธาน เช่น ผู้กระทำ หรือผู้ร่วมเหตุการณ์ และใครถูกวางตำแหน่งให้เป็นเป้าหมาย เช่น ผู้ได้รับผลประโยชน์ หรือเหยื่อ (Machin and Mayr, 2012: 104) กล่าวได้ว่า การเลือกรูปภาษาหนึ่งๆ จากระบบตัวเลือกนี้จะมี ความสำคัญและอาจมีผลทางด้านอุดมการณ์ (Simpson, 1993: 82)

การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการต้องพิจารณาเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1) ตัวกระบวนการ (processes) แสดงด้วยคำกริยาและกลุ่มคำกริยาต่าง ๆ
- 2) ผู้ร่วมเหตุการณ์ (participants) ผู้กระทำและผู้รับการกระทำ ผู้ร่วมเหตุการณ์มักเป็นคน สิ่งต่าง ๆ หรือ ความคิดที่เป็นนามธรรมก็ได้
- 3) สภาพแวดล้อม (circumstances) แสดงด้วยกลุ่มคำกริยาวิเศษณ์ และกลุ่มคำบุพบท เป็นการให้รายละเอียดว่าเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร สภาพแวดล้อมนี้อาจปรากฏหรือไม่ก็ได้

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556) สรุปแนวคิดชนิดกระบวนการของฮัลลiday (Halliday, 1994) ไว้ว่าจำแนกได้เป็น 6 ชนิด ได้แก่ material mental behavioural verbal relational และ existential รายละเอียดดังนี้

- 1) กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ (material processes) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ (process of doing) ส่วนใหญ่มักเป็นการกระทำที่ให้ผลเป็นรูปธรรม และรวมถึงกระบวนการนามธรรมที่สื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบด้วย ผู้ร่วมเหตุการณ์หลัก ได้แก่ ผู้กระทำ (actor) และผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำ (goal)

2) กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก (mental processes) เป็นกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก แสดงด้วยคำกริยา 3 กลุ่มคือ กริยาที่เกี่ยวกับความคิดความเข้าใจ (cognition) กริยาที่เกี่ยวกับความรู้สึก (affection) และกริยาที่เกี่ยวกับการรับรู้ (perception) ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้ที่รู้สึกหรือรับรู้ (senser) และสิ่งที่รับรู้หรือสิ่งที่ทำให้รู้สึก (phenomenon)

3) กระบวนการเกี่ยวกับพฤติกรรม (behavioural processes) เป็นกระบวนการที่สื่อพฤติกรรมทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ ผู้ร่วมเหตุการณ์มิได้เป็นผู้กระทำให้เกิดบางสิ่งบางอย่างแต่เป็นเพียงผู้ที่มีพฤติกรรมจึงมีเพียงบทบาทเดียว ได้แก่ ผู้มีพฤติกรรม (behavior)

4) กระบวนการเกี่ยวกับการพูด (verbal processes) แสดงด้วยคำกริยาในชุดที่เกี่ยวกับการพูด ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้พูด (sayer) ผู้เป็นเป้าหมายของการพูด (receiver) และสิ่งที่พูด (verbiage)

5) กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ (relational processes) ที่สิ่งหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง แบ่งเป็น (1) กระบวนการระบุว่าเป็นอะไร (identifying) ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ สิ่งที่ถูกระบุหรือถูกนิยาม (token หรือ identified) และสิ่งที่ระบุหรือนิยาม (value หรือ identifier) และ (2) กระบวนการบรรยายคุณสมบัติ (attributive) ผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้มีคุณสมบัติ (carrier) และคุณสมบัติ (attribute)

6) กระบวนการเกี่ยวกับการเกิดขึ้นหรือมีอยู่ (existential processes) เป็นกระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้ร่วมเหตุการณ์มีเพียงบทบาทเดียว เรียกว่า สิ่งที่ปรากฏ (existent)

(ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 75-76)

การนำแนวคิดเรื่องชนิดกระบวนการไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลภาษานั้น ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสื่อสารเหตุการณ์เดียวกันอาจถูกสื่อด้วยกระบวนการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับทางเลือกของผู้พูด การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการจะทำให้เราทราบว่า ผู้พูดต้องการถ่ายทอดเหตุการณ์นั้น ๆ อย่างไร ชนิดกระบวนการที่ผู้พูดเลือกทำให้เราเห็นความหมายที่ผู้พูดต้องการสื่อหรือซ่อน (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 77)

การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในส่วนนี้ ลำดับแรกผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าคำกริยาแต่ละชนิดปรากฏร่วมกับผู้ร่วมเหตุการณ์กลุ่มใด โดยจำแนกผู้ร่วมเหตุการณ์เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุ และ 2) หน่วยงานรัฐและผู้อื่น คือ รัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไป ลำดับถัดไปวิเคราะห์ชนิดกระบวนการว่าเป็นชนิดใดบ้าง หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำคำกริยาที่ได้ในแต่ละกระบวนการมาแบ่งเป็นกลุ่มความหมาย และสุดท้ายผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าผู้ผลิตตัวบทหนังสือพิมพ์นั้นมีลักษณะการใช้ชนิดกระบวนการเพื่อนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไร

4.3.1 กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 707 ครั้ง เป็นกระบวนการที่ปรากฏมากที่สุด จำนวนทั้งหมดนี้สามารถใช้เกณฑ์ความหมายจำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่

- 1) คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล”
- 2) คำกริยาสื่อความหมาย “แก้ปัญหา”
- 3) คำกริยาสื่อความหมาย “เคารพ”
- 4) คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมียด/ทำความรุนแรง”
- 5) คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”
- 6) คำกริยาสื่อความหมาย “ทำ/สนับสนุนให้ทำกิจกรรม”
- 7) คำกริยาสื่อความหมาย “สร้างความรู้สึที่ดี”

ตารางที่ 25 แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ
ในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

กลุ่มความหมายของคำกริยาใน กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ	ผู้กระทำ	
	หน่วยงาน	ผู้สูงอายุ
ช่วยเหลือดูแล	✓	-
แก้ปัญหา	✓	-
เคารพ	✓	-
ละเมียด/ทำความรุนแรง	✓	-
ให้ความรู้	✓	✓
ทำ/สนับสนุนให้ทำกิจกรรม	✓	✓
สร้างความรู้สึที่ดี	✓	-

4.3.1.1 คำกริยาที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้กระทำ

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏ ทั้งสิ้น 652/707 ครั้ง³ คิดเป็นร้อยละ 92.22⁴ จำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำออกเป็น 7 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

4.3.1.1.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล”

คำกริยาสื่อความหมายช่วยเหลือดูแล หมายถึง การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ สังคม และการเงิน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข (วรรณรัตน์ เจริญกิจกุล, 2558: 19) จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้อื่นเป็นผู้กระทำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล” ปรากฏมากที่สุด พบทั้งสิ้น 436/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 61.67 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 26 แสดงคำ/กลุ่มคำช่วยเหลือดูแลในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำช่วยเหลือดูแล	ผู้รับการกระทำ
หน่วยงาน รัฐและผู้อื่น	ด้านดำรงชีพ ดูแล ลงพื้นที่ มอบสิ่งของ <u>ด้านแพทย์และสาธารณสุข</u> ตรวจสุขภาพ ฟื้นฟูสุขภาพ <u>ด้านสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์</u> ฝึกอบรม บริการ...ฟรี	ผู้สูงอายุ เยี่ยมเยียน นำเงิน มอบเงิน สร้างที่อยู่อาศัย สร้างห้องน้ำ ดูแลสุขภาพ บริการรักษาพยาบาล ส่งเสริมอาชีพ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล” นั้นสามารถ แบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การช่วยเหลือดูแลด้านดำรงชีพ 2) การช่วยเหลือดูแลด้านแพทย์และสาธารณสุข และ 3) การช่วยเหลือดูแลด้านสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ ดังนี้

³ จำนวน 707 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

⁴ ผู้วิจัยคิดร้อยละจากกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

กลุ่มที่หนึ่ง “การช่วยเหลือดูแลด้านดำรงชีพ” คือการดำเนินการช่วยเหลือเป็น สิ่งของหรือเงิน เช่น สิ่งของในการดำรงชีพพื้นฐาน วัสดุซ่อมแซมหรือก่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง (88) คณะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ตำบลบางเมืองใหม่ร่วมกับฝ่ายปกครอง กลุ่ม อสม.ตำบลบางเมืองใหม่ลงพื้นที่ หมู่ 6 นำเงิน 3,600 บาท พร้อมข้าวสารอาหารแห้งและน้ำดื่มมอบให้กับนางฮวย รักษ์เจริญ อายุ 76 ปี หญิงชราหลังค่อมที่อาศัยอยู่ในเพิงพักไม่มีเลขที่ ในที่สาธารณะริมคลองมหาวงศ์ (ไทยรัฐ 15 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้กระทำคือ “คณะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ตำบลบางเมืองใหม่ร่วมกับฝ่ายปกครอง กลุ่ม อสม.ตำบลบางเมืองใหม่” ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “ลงพื้นที่...นำเงิน 3,600 บาท พร้อมข้าวสารอาหารแห้งและน้ำดื่ม” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแล “นางฮวย รักษ์เจริญ อายุ 76 ปี หญิงชราหลังค่อม” เป็นเป้าของการกระทำ และ “ที่อาศัยอยู่ในเพิงพักไม่มีเลขที่ ในที่สาธารณะริมคลองมหาวงศ์” เป็นสภาพแวดล้อม จะเห็นได้ว่า การช่วยเหลือดังกล่าวเป็นการช่วยเหลือด้านการดำรงชีพพื้นฐาน จากตัวอย่างนี้นำเสนอภาพตัวแทนภาครัฐเป็นผู้ช่วยเหลือผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (89) พม.ได้วางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อยและผู้พิการแบบครบวงจร เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบบ้านประชารัฐผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี...มีการออกแบบสร้าง และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ทั้งอาคาร บ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุมากที่สุด (เดลินิวส์ 24 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างผู้กระทำคือ “พม.” หรือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “ได้วางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัย” และ “มีการออกแบบสร้าง และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ทั้งอาคาร บ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแล “ผู้สูงอายุ” เป็นเป้าของการกระทำ

กลุ่มที่สอง “การช่วยเหลือดูแลด้านแพทย์และสาธารณสุข” เช่น จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ยาและเวชภัณฑ์สำหรับการรักษาพยาบาล บริการตรวจรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ บริการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (90) นายสุวิชาญ พชรศุภสัมพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงวัยเชียงใหม่ นำคณะผู้สูงวัย ทั้งหญิงและชายอายุระหว่าง 55-85 ปี จำนวน 124 คน เข้าร่วมกิจกรรม มีการตรวจสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 24 มี.ค. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “มีการตรวจสุขภาพ” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลด้านการแพทย์และสาธารณสุข “ผู้สูงอายุ” และ “คณะผู้สูงวัยทั้งหญิงและชายอายุระหว่าง 55-85 ปี” เป็นเป้าของการกระทำ

ตัวอย่าง (91) มานพ ช่วยมณี นายกเล็ก ต.ดอนทราย อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ลงพื้นที่ดูแลทุกข์สุขผู้สูงอายุเท่าเทียมดุจพ่อแม่ทั้งให้บริการฉีดวัคซีน ตรวจโรค วัดความดันเบี่ยงผู้สูงอายุ ก็ไม่เคยขาด (ไทยรัฐ 11 ม.ค. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “ลงพื้นที่ดูแลทุกข์สุข” “ให้บริการฉีดวัคซีน ตรวจโรค วัดความดันเบี่ยง” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลด้านการแพทย์และสาธารณสุข “ผู้สูงอายุ” เป็นเป้าของการกระทำ

กลุ่มที่สาม “การช่วยเหลือดูแลด้านสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์” เช่น จัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ บริการสวัสดิการต่าง ๆ ลดหย่อนค่าโดยสารสาธารณะ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (92) ขณะนี้ภาคการจ้างงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก อาทิ กรุงเทพฯ, ภูเก็ต สนใจจ้างงานในกลุ่มคนวัยเกษียณมากขึ้นรองรับการท่องเที่ยวในสาขาต่าง ๆ ที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (เดลินิวส์ 20 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (93) อบต.สวนแตง ได้จัดทำโครงการส่งเสริมกลุ่มและพัฒนาอาชีพ กลุ่มสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ และประชาชนในพื้นที่ โดยการฝึกอาชีพการทำเป็ดจาก “ด้ายสปัน” (เดลินิวส์ 24 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้กระทำคือ “ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” และ “อบต.สวนแตง” ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “สนใจจ้างงานในกลุ่มคนวัยเกษียณมากขึ้น” และ “ได้จัดทำโครงการส่งเสริมกลุ่มและพัฒนาอาชีพ” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลด้านสังคมสงเคราะห์ กล่าวคือ เป็นการช่วยเหลือด้านอาชีพให้ผู้สูงอายุมิงานทำ “ผู้สูงอายุ” และ “กลุ่มคนวัยเกษียณ” เป็นเป้าของการกระทำ

ตัวอย่าง (94) ทุกตู้โดยสารจะมีลิฟต์อำนวยความสะดวกผู้พิการเพื่อयरถวิลแชร์และผู้สูงวัยใช้เดินทางรวมถึงบริการวิลแชร์สำรอง (เดลินิวส์ 20 ก.ค. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “มีลิต์อำนาจความสะดวก” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลด้านสวัสดิการ “ผู้สูงอายุ” เป็นเป้าของการกระทำ

จะเห็นได้ว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์มักเน้นนำเสนอบทบาทของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ในฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือดูแล ซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 60 ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ที่ต้องได้รับการดูแล” ซึ่งเป็นภาพด้านเดียว

4.3.1.1.2 คำกริยาสื่อความหมาย “แก้ปัญหา”

คำกริยาสื่อความหมายแก้ปัญหา คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการทำให้ดีขึ้น ทำให้สิ่งที่มองว่าอาจจะเป็นปัญหาหมดไป ในที่นี้คำกริยาที่สื่อความหมายแก้ปัญหาจะเป็นการกระทำเชิงนโยบาย จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “แก้ปัญหา” ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 2 พบทั้งสิ้น 81/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.46 โดยทั้งหมดปรากฏร่วมกับผู้กระทำที่เป็นหน่วยงานเท่านั้น กลวิธีนี้สื่อภาพตัวแทนว่า “หน่วยงานเป็นผู้แก้ปัญหา” และ “ผู้สูงอายุเป็นปัญหา” ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 27 แสดงคำ/กลุ่มคำแก้ปัญหาในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำแก้ปัญหา	ผู้รับการกระทำ	
หน่วยงาน รัฐและผู้อื่น	เตรียมการรับมือ	มอบ/ตั้ง/กำหนดนโยบาย	ผู้สูงอายุ
	เตรียมการรองรับ	เสนอ/ออกมาตรการ	
	เตรียมความพร้อม	วางกรอบ	
	เร่งแก้	คอยวางแผนทำงาน	
	เร่งแก้ไข		

ตัวอย่าง (95) พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เปิดเผยว่า ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 ซึ่งปัจจุบันทั่วประเทศมีจำนวนผู้สูงอายุ กว่า 10 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งทุกภาคส่วนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 24 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ผู้กระทำคือ “ทุกภาคส่วน” กระทำกริยาเกี่ยวกับการแก้ปัญหา คือ “มีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ” และ “เพื่อสร้างความมั่นคง” เป็นสภาพแวดล้อมเชิง วัตถุประสงค์ ตัวอย่างนี้เสนอภาพตัวแทนรัฐเป็นผู้แก้ปัญหา และผู้สูงอายุเป็นปัญหา

ตัวอย่าง (96) เนื่องจากประชากรมีอายุยืนยาวมากขึ้น ขณะที่อัตราเด็กเกิดใหม่ต่ำ ประกอบกับ รัฐจะมีภาระทางการเงินการคลังเพิ่มขึ้น ผ่านการดูแลประชากรสูงวัยทุกด้าน ทั้งสุขภาพอนามัย สภาพจิตใจและการปรับตัวทางสังคม และค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสภาพแวดล้อมของสังคมผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 26 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ผู้กระทำคือ “รัฐ” กระทำกริยาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคือ “เตรียมพร้อมรับมือ” ตัวอย่างนี้เสนอภาพตัวแทนรัฐเป็นผู้แก้ปัญหา และผู้สูงอายุเป็นภาระ ด้านการเงิน

ตัวอย่าง (97) เนื่องจากต้นทุนการรักษาสุขภาพที่สูงขึ้น ผู้เจ็บป่วยมากขึ้น และสังคมไทยในอนาคต จะมีผู้สูงอายุมากขึ้นปัญหาฐานะการเงินของกองทุน สปสช. และ สปส. จึงมีความ เสี่ยง ... ดังนั้นภาครัฐต้องหาวิธีการเพิ่มรายได้ให้กับกองทุนเหล่านี้เพื่อให้กองทุน ดำเนินงานได้ ... ยิ่งอนาคตสังคมไทยต้องมีผู้สูงอายุเยอะขึ้น และมีอายุยืนขึ้น ต้นทุน เหล่านี้ต้องเพิ่มตามไปด้วย เป็นสิ่งที่รัฐต้องเตรียมการตั้งแต่อนี้ว่าจะทำอย่างไร สิ่งเหล่านี้ต้องเตรียมการรับมือกันไว้นะ ๑ เพราะปัญหาในอนาคตรออยู่แล้ว เพียงแต่จะตั้งรับอย่างเดียวหรือจะหาวิธีดำเนินการรองรับเพื่อไม่ประมาท (เดลินิวส์ 16 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้กระทำคือ “ภาครัฐ” “รัฐ” กระทำกริยาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคือ “หาวิธีการเพิ่มรายได้ให้กับกองทุนเหล่านี้” “เตรียมการ” “เตรียมการรับมือกันไว้นะ ๑” ตัวอย่างนี้ เสนอภาพตัวแทนรัฐเป็นผู้แก้ปัญหา และผู้สูงอายุเป็นภาระด้านการเงิน

ตัวอย่าง (98) ขณะเดียวกันคลังยังเตรียมมาตรการจํานองบ้านเป็นเงินไว้ใช้ยามเกษียณหรือรีเวิร์ส มอร์เกจ อีกด้วย ให้คนชราที่มีบ้านนำไปจํานองเพื่อรับเงินไว้ใช้ตลอดชีวิตได้ (เดลินิวส์ 16 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้กระทำคือ “คลัง” หรือกระทรวงการคลัง กระทำกริยาเกี่ยวกับการ แก้ปัญหาคือ “เตรียมมาตรการจํานองบ้านเป็นเงิน” ตัวอย่างนี้เสนอภาพตัวแทนรัฐเป็นผู้แก้ปัญหา และผู้สูงอายุมีปัญหาด้านการเงิน

ตัวอย่าง (99) โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่ง ช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ความว้าเหว่ ภาวะการ เจ็บป่วย ถือเป็น การเปลี่ยนภาระให้เป็นพลังโดยมีรูปแบบให้ผู้สูงอายุในชุมชนและจากอำเภอใกล้เคียงมาทำกิจกรรมร่วมกัน (ไทยรัฐ 3 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้กระทำ “โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่ง” กระทำกริยาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคือ “ช่วยแก้ไข” เป้าของการกระทำคือ “ปัญหาต่างๆ เช่น ความว้าเหว่ ภาวะการเจ็บป่วย” ตัวอย่างนี้เสนอภาพตัวแทนหน่วยงานเป็นผู้แก้ปัญหา และผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพและอารมณ์ความรู้สึก

4.3.1.1.3 คำกริยาสื่อความหมาย “เคารพ”

คำกริยาสื่อความหมายเคารพ คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึง การแสดงความเคารพนับถือ การยกย่อง ตระหนักซาบซึ้งในคุณความดีของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “เคารพ” ปรากฏทั้งสิ้น 42/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.94 ตัวอย่างเช่น ตารางที่ 28 แสดงคำ/กลุ่มคำเคารพในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำเคารพ		ผู้รับการกระทำ
เจ้าหน้าที่ รัฐและผู้อื่น	รดน้ำดำหัว แสดงความกตัญญู	รดน้ำขอพร ให้เกียรติ	ผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (100) พล.ต.ต.สุรพงษ์ อาริยะมงคล กล่าวว่า พิธีรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ เนื่องในประเพณีวันสงกรานต์นั้นถือเป็นประเพณีอันดีงามที่สมาคมกีฬากรีฑาฯ ได้จัดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ... นักกีฬารุ่นใหม่ได้แสดงความกตัญญูต่อผู้อาวุโสและผู้ที่มีพระคุณนั่นเอง (เดลินิวส์ 16 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (101) สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ จัดงาน "พิธีรดน้ำขอพรอาวุโส" ... โดยมี ดร.วันดี กุญชรยาคง ประธานสภาสตรีฯ และ เบญจมาศ รุจิรวงศ์ ประธาน สมาชิกสมทบนำสมาชิก และสมาชิกสมทบร่วมงานพร้อมแต่งกายสวยงามแบบไทย ๆ เขารดน้ำขอพรผู้อาวุโส ที่หอประชุมบ้านมนังคศิลา (เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (102) ดาระนัย ยี่ภู่ นายอำเภอนิคมพัฒนา จ.ระยอง มนูญ วงษ์ประยูร นายกเทศมนตรีตำบลมะขามคู่ พร้อมผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ ร่วมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุพร้อมขอพร

เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ไทย โดยมีผู้สูงอายุในเขตตำบลมะขามคู่งว่า 500 คนร่วมงาน (เดลินิวส์ 20 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (103) พศิน โกมลวิชัย ผู้ว่าฯ หนองบัวลำภู พร้อมคณะเข้าร่วมขอพรรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ณ ศาลาการเปรียญวัดมหาชัย ต.ลำภู อ.เมือง อันเป็นการแสดงความรักและแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 26 เม.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ได้แสดงความกตัญญู” “เขารดน้ำขอพร” “รดน้ำดำหัว” “ขอพรรดน้ำดำหัว” “เขารดน้ำขอพร” เป็นกริยาที่สื่อความหมายถึงการเคารพนับถือ “ผู้สูงอายุ” “ผู้อาวุโส” เป็นเป้าของการกระทำ สื่อให้เห็นความเคารพและความกตัญญูที่มีต่อผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่าเป็นการนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าคำกริยาที่สื่อความหมายเคารพนับถือมักปรากฏในบริบทช่วงเดือนเมษายนคือช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทยเท่านั้น

4.3.1.1.4 คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมียด/ทำความรุนแรง”

คำกริยาสื่อความหมายละเมียด/ทำความรุนแรง คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการละเมียดหรือการกระทำความรุนแรงทั้งในทางร่างกาย เช่น ถูกทุบตี ถูกทิ้ง ฯลฯ รวมถึงความรุนแรงเชิงนโยบาย เช่น ถูกเลือกปฏิบัติ ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “ละเมียด/ทำความรุนแรง” ปรากฏทั้งสิ้น 29/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.10 ทั้งนี้มักนำเสนอกระบวนการนี้ในรูปประโยครับ องค์ประกอบของกระบวนการนี้สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุน่าสงสาร ในฐานะที่เป็นเหยื่อของความรุนแรงและถูกละเมิดสิทธิ ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 29 แสดงคำ/กลุ่มคำละเมียดหรือทำความรุนแรงในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำละเมียดหรือทำความรุนแรง	ผู้รับการกระทำ	
คนในสังคม	ถูกทุบตี	ถูกแย่งเอกสาร	ผู้สูงอายุ
	ถูกทิ้ง	ถูกกีดกัน	
	ถูกล่อลวง	ถูกเลือกปฏิบัติ	
	ถูกหลอกโอนเงิน	ถูกตัดเบี้ยยังชีพ	

ตัวอย่าง (104) เฒ่าวัย 92 ปี ไวถูกไล่ที่พื้นริมคลอง (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (105) ปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ถูกทิ้งให้อยู่บ้านเพียงคนเดียว เพราะลูกหลานออกไปทำงานจึงไม่มีเวลาให้ (เดลินิวส์ 20 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (106) ประชากรผู้สูงอายุจำนวนมากมีความนิยมและให้ความสนใจการใช้สมาร์ตโฟน โซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะไลน์และเฟซบุ๊ก เพื่อพูดคุยใกล้ชิดกับคนในครอบครัวมากขึ้น ซึ่งถือเป็นข้อดีคือช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย แต่ยังมีภัยแอบแฝงซ่อนอยู่ ผู้สูงอายุบางคนอาจกลายเป็นเหยื่อถูกหลอกลวงจากมิจฉาชีพ (เดลินิวส์ 18 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่าคำกริยาสื่อความรุนแรงได้แก่ “ถูกไล่ที่” “ถูกทิ้ง” “ถูกหลอกลวง” ล้วนปรากฏในรูปประโยครับทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่วยขับเน้นให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ถูกระทำและนำเสนอ นำเสนอภาพผู้สูงอายุถูกละเมิดสิทธิ

นอกจากการกระทำความรุนแรงทางร่างกาย ผู้วิจัยพบว่ายังปรากฏการกระทำ ความรุนแรงเชิงนโยบายด้วย ดังตัวอย่างถัดไป

ตัวอย่าง (107) น.ส.สุภาภรณ์กล่าวว่า โครงการนี้เป็นประโยชน์ที่ผู้ใช้รถเข็นได้เดินทางอย่างสะดวก ส่วน กรณีที่สภา กทม.ให้ความเห็นว่าส่วนใหญ่ใช้บริการไปห้างสรรพสินค้านั้น การเดินทางไปห้างสรรพสินค้าเราไม่ได้ไปเที่ยวเพราะในห้างนอกจากจะมีสิ่งต่าง ๆ ทั้งข้าวของเครื่องใช้ อาหาร ยังมีธนาคารไว้คอยบริการอีกด้วย หากจำกัดการ เดินทางให้เราไปได้เฉพาะโรงพยาบาลและสถานที่ราชการก็เท่ากับเป็นการตัดโอกาส ของผู้พิการและผู้สูงอายุในการพบปะกัน (ไทยรัฐ 3 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (108) กระทรวงการคลังกำลังทบทวนนโยบายการจ่ายสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุคนละ 600 บาทต่อเดือนใหม่โดยจะมีการยกเลิกจ่ายเบี้ยยังชีพให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้เกิน เดือนละ 9,000 บาทหรือมีสินทรัพย์สูงเกิน 3 ล้านบาท (เดลินิวส์ 20 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้กระทำคือ “สภาทม.” “กระทรวงการคลัง” กระทำกริยาที่สื่อ การละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ ได้แก่ “ตัดโอกาสของผู้พิการและผู้สูงอายุในการพบปะกัน” “กำลังทบทวน นโยบายการจ่ายสวัสดิการเบี้ยยังชีพ” “มีการยกเลิกจ่ายเบี้ยยังชีพ” และผู้สูงอายุเป็นเป้าของ การกระทำ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิและเป็นภาพที่น่าสงสาร

4.3.1.1.5 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”

คำกริยาสื่อความหมายให้ความรู้ คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึง การให้ความรู้ ถ่ายทอด แนะนำ เช่น *สอน มาช่วยสอน ให้คำแนะนำ ฝึกอบรม จัดนิทรรศการให้ ความรู้ เป็นต้น* จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้” ปรากฏทั้งสิ้น 28/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.96 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 30 แสดงคำ/กลุ่มคำให้ความรู้ในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำให้ความรู้	ผู้รับการกระทำ
รัฐและ องค์กรอื่น	สอน มาช่วยสอน ให้คำแนะนำ ฝึกอบรม จัดนิทรรศการให้ความรู้	ผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (109) เรื่องของเทคโนโลยี ซึ่งจะสอนใช้คอมพิวเตอร์ สอนให้รู้จักสื่อสังคมโซเชียลเน็ตเวิร์ก เฟซบุ๊ก ไลน์ และการติดต่อสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต รวมทั้งแนะวิธีการพึ่งพระ
เทศน์ กิจกรรมนันทนาการ และอื่น ๆ เพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคปัจจุบัน (เดลินิวส์
20 ม.ค. 59)

ตัวอย่าง (110) นอกจากสอนเทคนิคการตัดต่อแล้ว อาจารย์อิทธิพลยังสอนวิธีสร้างรายได้จาก
การผลิตวิดีโอออนไลน์ ทำให้หลายคนรู้วิธีผลิตเนื้อหา เพื่อได้ค่าตอบแทนจากกูเกิล
(Google) ผ่านบริการยูทูป (Youtube) และแอดเซน (adsense) (เดลินิวส์ 22 เม.ย.
59)

ตัวอย่าง (111) สมาคมบ้านปันรักก็มีการสอนการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุ พร้อมแนะนำ
การใช้้อย่างเหมาะสม (เดลินิวส์ 18 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้กระทำคือฝ่ายรัฐ สมาคม หรือวิทยากร กระทำกริยา “สอน”
ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะสังเกตได้ว่าเรื่องที่สอนนั้นเกี่ยวกับ
คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้มีสอนเรื่องอื่น เช่น กิจกรรมยามว่าง ดังตัวอย่างถัดไป

ตัวอย่าง (112) อนุสันต์ เทียนทอง อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุเป็นประธานเปิดโครงการ “ลีลาศเพื่อ
สุขภาพผู้สูงอายุ” จัดสอนลีลาศฟรี โดยอ.บุญเลิศ กระบวนแสง หรือ บุญเลิศลีลาศ
(ไทยรัฐ 9 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้กระทำคือ “อ.บุญเลิศ กระบวนแสง หรือ บุญเลิศลีลาศ”
กระทำกริยา “สอนลีลาศ” เป้าของการกระทำคือ “ผู้สูงอายุ” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุเป็นผู้รับ
ผลประโยชน์จากการกระทำของรัฐ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแล

4.3.1.1.6 คำกริยาสื่อความหมาย “สนับสนุนให้ทำกิจกรรม”

คำกริยาสื่อความหมายสนับสนุนให้ทำกิจกรรม คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการสนับสนุนผู้สูงอายุให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดการแข่งขัน จัดสถานที่ ส่งเสริมสนับสนุน เป็นต้น ในตัวบทหนังสือพิมพ์มักสนับสนุนให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรม 2 ประเภทคือ การออกกำลังกายและการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “สนับสนุนให้ทำกิจกรรม” ปรากฏทั้งสิ้น 24/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.39 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (113) นายกมล สิมเมือง ประธานฝ่ายกีฬาฟุตบอลสมาคมกีฬาแห่งจังหวัดกำแพงเพชร กล่าววัตถุประสงค์ในการจัดการแข่งขันเพื่อให้ผู้อาวุโสมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง เป็นแบบอย่างให้กับเด็กเยาวชน ... และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในกลุ่ม ผู้สูงอายุได้หันมาออกกำลังกายโดยใช้กีฬาฟุตบอลเป็นสื่อ (เดลินิวส์ 20 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (114) จัดที่ออกกำลังกายให้คนสูงวัย สีลาศ,ธาราบำบัด-กทม.เดินหน้ารับมือสังคมคนสูงอายุ (ไทยรัฐ 13 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้กระทำคือ “สมาคมกีฬาแห่งจังหวัดกำแพงเพชร” “กทม.” กระทำกริยา “ส่งเสริมสนับสนุน” “จัดที่ออกกำลังกาย” ผู้รับผลประโยชน์จากการกระทำคือ “ผู้สูงอายุ” “คนสูงวัย” สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องได้รับการดูแล

ตัวอย่าง (115) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงร่วมกับ สายการบินไทยสไมล์ ธนาคารกรุงเทพ และ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ จัดการเดินทางพิเศษ “วัยเก๋า เอาที่ตั้ง : ท่องถิ่นเชียงราย-พะเยา” ขึ้น ชักชวนวัยเก๋าที่ยังไม่ยอมให้ตัวเองเป็นโบราณวัตถุอยู่กับบ้าน ออกมาค้นหาประสบการณ์ใหม่จากการเดินทาง โดยเริ่มต้นที่ อ.เชียงคำ จ.พะเยา ณ “วัดนันทาราม” (เดลินิวส์ 24 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (116) การมีกระเช้าจะช่วยให้ผู้สูงวัย หรือคนที่ไม่แข็งแรงพอได้รับโอกาสขึ้นไปชมความสวยงามข้างบนได้ (ไทยรัฐ 9 มี.ค. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “จัดการเดินทางพิเศษ” “ได้รับโอกาส” เป็นคำกริยาที่สื่อความหมายถึงการสนับสนุนให้ไปท่องเที่ยว เป้าของการกระทำคือ “วัยเก๋า” “ผู้สูงวัย” สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ

4.3.1.1.7 คำกริยาสื่อความหมาย “สร้างความรู้สึที่ดี”

คำกริยาสื่อความหมายสร้างความรู้สึที่ดี คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการสร้างความรู้สึที่ดีให้ผู้สูงอายุ เช่น สร้างความสุข สร้างรอยยิ้ม เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “สร้างความรู้สึที่ดี” ปรากฏทั้งสิ้น 12/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.70 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (117) ค่ายจีนี้เรคคอร์ดส สืบสานวัฒนธรรมไทยชนทัพิศปิน อาทิ พลพล พลกองเส็ง, หนุ่ม กะลา, วงโปเตโต้ ฯลฯ ยกทัพบุกบ้านบางแค ... สร้างความสุขและรอยยิ้มให้ ผู้เฒ่าผู้แก่ (ไทยรัฐ 11 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (118) นื่อง ๆ จาก ร.ร.สารสาสน์เอกตรา ... จัดกิจกรรมมอบความสุขให้กับผู้สูงอายุในบ้าน ผู้สูงอายุคามิลเลียน พัฒนาการ กทม. (ไทยรัฐ 9 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (119) แอปพลิเคชัน 'ลดเครียด'-'คลายเหงาให้คนแก่' (เดลินิวส์ 26 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “สร้างความสุขและรอยยิ้ม” “จัดกิจกรรมมอบความสุข” “ลดเครียด คลายเหงา” เป้าของการกระทำคือ “ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้สูงอายุ คนแก่” การนำเสนอดังกล่าวเป็นการสร้างความรู้สึที่ดีให้ผู้สูงอายุ แต่อีกนัยหนึ่งก็อาจสื่อได้ว่า เนื่องจากผู้สูงอายุรู้สึกไม่ดีหรือไม่มีความสุข หลายฝ่ายจึงพยายามสร้างความรู้สึที่ดีให้ผู้สูงอายุ

4.3.1.2 คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 55/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.78 จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุปรากฏเป็นผู้กระทำน้อยมาก มิใช่เป็นกระบวนการที่โดดเด่น เมื่อเทียบกับหน่วยงานและผู้อื่นซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 90 ทั้งนี้จำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรม”
- 2) คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”

4.3.1.2.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรม”

คำกริยาสื่อความหมายทำกิจกรรม คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำงานอดิเรก ออกกำลังกาย เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรม” ปรากฏทั้งสิ้น 38/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.38

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรม” นั้นสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การทำงาน และ 2) การศึกษาหาความรู้ ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง “การทำงาน” คือการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง (120) กลุ่มชาวบ้านผู้สูงวัยในพื้นที่ ต.วังตะกุง อ.บางมูลนาก รวมตัวทำ “กระยาสารท” เป็นอาชีพ ยึดหลักแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สระบุรี (ไทยรัฐ 1 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (121) ผู้สูงอายุที่บ้านทุ่งบานเย็น หมู่ 13 ต.หย่วน อ.เชียงคำ จ.พะเยา จึงรวมตัวเป็นกลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้เพื่อคลายเหงาและสร้างรายได้ ด้วยการแปรรูปวัสดุเหลือใช้หลายชนิด ทำเป็นดอกมะลิ ดอกป๊อปปี้ เป็นต้น (ไทยรัฐ 5 ต.ค. 59)

ตัวอย่างส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “รวมตัวทำกระยาสารท” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการทำกิจกรรม ในที่นี้คือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มผู้สูงอายุ และ “รวมตัวเป็นกลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการทำงาน และ “เพื่อคลายเหงาและสร้างรายได้” เป็นสภาพแวดล้อมเชิงวัตถุประสงค์

ส่วนกลุ่มที่สอง “การศึกษาหาความรู้” เช่น การเรียน การหาความรู้ด้านต่าง ๆ ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง (122) วุฒิชชาติ ตรีโสภณกุล 68 ปีแล้ว บอกเราว่าที่เรียนเพราะชอบสะสมรูปและฟังเพลง มีหลักสูตรตัดต่อภาพยนตร์ก็สนใจ เรียนคอมพิวเตอร์และฝึกใช้ตั้งแต่ปี 2553 ตั้งแต่ไมโครซอฟท์เวิร์ด เอ็กเซล จนถึงงานกราฟิกและเว็บไซต์ (เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (123) ลุงประเสริฐ สุรพงศ์ ชายวัยหลังเกษียณอายุ 82 ปี ต.เหมืองหน้า อ.เมือง จ.ลำพูน จากไม่เคยสนใจเลี้ยงผึ้ง แม้จะเห็นเพื่อนขายน้ำผึ้งมีรายได้ดีก็ตาม ต้องเริ่มศึกษาการเลี้ยงผึ้ง เลยกลายเป็นจุดหักเหเข้าสู่อาชีพเลี้ยงผึ้งอย่างไม่รู้ตัว จนได้รับเลือก... เป็นประธานชมรมผู้เลี้ยงผึ้งจังหวัดลำพูน (ไทยรัฐ 15 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ “เรียนคอมพิวเตอร์และฝึกใช้” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการศึกษาเรียนรู้ ในที่นี้คือ การเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

และ “เริ่มศึกษาการเลี้ยงผึ้ง” เป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการศึกษาเรียนรู้ ในที่นี้คือการเรียนรู้ด้านการเลี้ยงผึ้งหลังจากเกษียณ

จะเห็นได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการทำกิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุ จากตัวอย่างข้างต้นนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการทำกิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุมักถูกนำเสนออยู่ในพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมที่จำกัด กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น โรงเรียน สมาคม

4.3.1.2.2 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”

คำกริยาสื่อความหมายให้ความรู้ คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการให้ความรู้ ถ่ายทอด แนะนำ เช่น สอน มาช่วยสอน ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญา สอนประสบการณ์ เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้” ปรากฏทั้งสิ้น 17/707 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.40 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (124) ปราชญ์ผู้สูงอายุ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ชาวบ้าน ซึ่งถ่ายทอดความรู้ความชำนาญในด้านต่าง ๆ ทั้งทำมีดอรัญญิก ซ่อมเรือ นวดแผนไทย ทำประคบ ทำดอกไม้โสน และอีกหลายอย่าง (เดลินิวส์ 20 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (125) ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในการฟ้อนผู้ไทมาให้คำแนะนำ จนกลายเป็นท่าฟ้อนแบบแผนของชาวเรณูนคร และมีการถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานสืบทอดต่อมา (เดลินิวส์ 20 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (126) ส่วนของงานในกลุ่มเกษียณหากมีงานค่าตอบแทนจะสูงหลักหมื่นไปจนถึงหลักแสน เนื่องจากกลุ่มนี้จะต้องถ่ายโอนงาน ถ่ายโอนความรู้ สอนประสบการณ์ให้กับพนักงานของบริษัท" (เดลินิวส์ 30 มี.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้กระทำคือ “ปราชญ์ผู้สูงอายุ” “ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในการฟ้อนผู้ไท” “กลุ่มเกษียณ” ส่วนที่ขีดเส้นใต้ได้แก่ “ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น” “ให้คำแนะนำ” “จะต้องถ่ายโอนงาน ถ่ายโอนความรู้ สอนประสบการณ์” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะสังเกตได้ว่าเรื่องที่สอนนั้นส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (folk wisdom) และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ

สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์

ตารางที่ 31 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้กระทำ	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	ผู้รับการกระทำ	จำนวน	ร้อยละ
รัฐ	ช่วยเหลือดูแล เยี่ยมเยียน มอบเงิน สร้างที่อยู่อาศัย ตรวจสอบสุขภาพ ผูกอบรม -รัฐเป็นผู้ช่วยเหลือดูแล/ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล	ผู้สูงอายุ	436	61.67 (1)
รัฐ	แก้ปัญหา เตรียมการรับมือ แรงแก้ไข กำหนดนโยบาย ออกมาตรการ -ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ/รัฐเป็นผู้แก้ปัญหา	ผู้สูงอายุ	81	11.46 (2)
เจ้าหน้าที่รัฐและผู้อื่น	เคารพ รดน้ำดำหัว รดน้ำขอพร แสดงความกตัญญู ให้เกียรติ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ	ผู้สูงอายุ	42	5.94 (3)
คนในสังคม	ละเมิด/ทำความรุนแรง ถูกทิ้ง ถูกล่อลวง ถูกกีดกัน ถูกเลือกปฏิบัติ -ผู้สูงอายุน่าสงสาร (เป็นเหยื่อของความรุนแรงและถูกละเมิดสิทธิ)	ผู้สูงอายุ	29	4.10
รัฐและองค์กรอื่น	ให้ความรู้ สอน มาช่วยสอน ให้คำแนะนำ ผูกอบรม จัดนิทรรศการให้ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล	ผู้สูงอายุ	28	3.96
รัฐ	ทำ/สนับสนุนให้ทำกิจกรรม จัดการแข่งขัน จัดสถานที่ ส่งเสริมสนับสนุน -ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล	ผู้สูงอายุ	24	3.39
องค์กรอื่น	สร้างความรู้สึที่ดี สร้างความสุข สร้างรอยยิ้ม -ผู้สูงอายุน่าสงสาร (ไม่มีความสุข)	ผู้สูงอายุ	12	1.70
ผู้สูงอายุ	ทำกิจกรรม ทำกระยาสารท ประดิษฐ์ดอกไม้ เรียน ศึกษา -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ	-	38	5.37
ผู้สูงอายุ	ให้ความรู้ สอน ช่วยสอน ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญา สอน ประสบการณ์ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ	เยาวชน คนในชุมชน	17	2.40
รวม			707	100

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำใน
ตัวบทหนังสือพิมพ์ได้ดังนี้

ประการแรก กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในหนังสือพิมพ์เป็นกระบวนการที่
ปรากฏ**โดดเด่นที่สุด** และหากพิจารณาปริมาณพบว่าหนังสือพิมพ์มุ่งเน้นการนำเสนอบทบาทของรัฐ
องค์กรต่าง ๆ และคนในสังคม ในฐานะเป็นผู้กระทำ (actor) มากกว่าร้อยละ 90 ส่วนผู้สูงอายุ
มักปรากฏเป็นผู้รับผลประโยชน์ (beneficiaries) จากการกระทำของรัฐและผู้อื่น และเป็นเป้าหมาย
ของการกระทำ (goal)

ประการที่สอง หากพิจารณากลุ่มความหมายการกระทำของรัฐที่เป็นผู้กระทำ
จะเห็นได้ว่ามักจะปรากฏควบคู่กับคำกริยาเชิงบวก เช่น ช่วยเหลือดูแล แก้ปัญหา ซึ่งปรากฏมากกว่า
ร้อยละ 70 ลักษณะดังกล่าวจัดวางตำแหน่งรัฐเป็น “ผู้ช่วยเหลือดูแลและผู้แก้ปัญหา” ขณะเดียวกัน
ก็สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุถูกนำเสนอในฐานะเป็น “ผู้ที่ต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา”
ซึ่งเป็นภาพด้านเดียว

ประการที่สาม จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุถูกนำเสนอในฐานะผู้กระทำน้อย ซึ่งปรากฏน้อย
ไม่ถึงร้อยละ 8 และกลุ่มความหมายที่มักปรากฏกับการกระทำของผู้สูงอายุ คือ กลุ่มความหมาย
“ทำกิจกรรม ให้ความรู้” ส่งผลให้ภาพผู้สูงอายุมีศักยภาพซึ่งเป็นภาพด้านบวกถูกนำเสนอไปด้วย
ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์ขบเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ได้รับ
การดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา

ประการสุดท้าย ผู้วิจัยพบว่า ผู้ร่วมเหตุการณ์ในตัวบทหนังสือพิมพ์ที่สำคัญมี 2 กลุ่ม
ใหญ่ คือ “หน่วยงานรัฐ” กับ “ผู้สูงอายุ” กล่าวได้ว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์มิได้นำเสนอผู้สูงอายุในฐานะ
ที่เป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว จะเห็นได้ว่า ผู้ร่วม
เหตุการณ์ดังกล่าวสอดคล้องไปกับการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ
สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุในฐานะพลเมืองที่รัฐต้องเข้ามาจัดการและดูแล

4.3.2 กระบวนการเกี่ยวกับการพูด

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์กระบวนการเกี่ยวกับการพูดเพื่ออธิบายให้เห็นว่า 1) คำกริยา
สื่อการพูดประกอบด้วยลักษณะใด และคำกริยาแต่ละกลุ่มปรากฏร่วมกับผู้ร่วมเหตุการณ์กลุ่มใด และ
2) ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นว่า โดยภาพรวมผู้ร่วมเหตุการณ์กลุ่มใดมีบทบาทเป็นผู้พูดมากที่สุด เพื่อแสดง
ให้เห็นว่าตัวบทให้ความสำคัญกับผู้ร่วมเหตุการณ์กลุ่มใด

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 292 ครั้ง เป็นกระบวนการที่โดดเด่น จำนวนทั้งหมดนี้สามารถใช้เกณฑ์ความหมายจำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการพูดออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่

- 1) คำกริยาสื่อความหมาย “ชี้แจง”
- 2) คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ”
- 3) คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่า”
- 4) คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ”
- 5) คำกริยาสื่อความหมาย “สั่งการ”
- 6) คำกริยาสื่อความหมาย “หารื้อ”
- 7) คำกริยาสื่อความหมาย “เรียกร้อง”

ตารางที่ 32 แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับการพูด
ในตัวบทหนังสือพิมพ์

กลุ่มความหมายของคำกริยาใน กระบวนการเกี่ยวกับการพูด	ผู้พูด	
	หน่วยงาน	ผู้สูงอายุ
ชี้แจง	✓	-
แนะนำ	✓	✓
บอกเล่า	✓	✓
กล่าวไม่พอใจ	✓	✓
สั่งการ	✓	-
หารื้อ	✓	-
เรียกร้อง	-	✓

4.3.2.1 คำกริยาที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้พูด

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 235/292 ครั้ง⁵ คิดเป็นร้อยละ 80.48 จะเห็นได้ว่า ภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นผู้มิสิทธิพูดหรือผู้กำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้จำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำออกเป็น 6 กลุ่มดังต่อไปนี้

⁵ จำนวน 292 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของกระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

4.3.2.1.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ชี้แจง”

คำกริยาสื่อความหมาย “ชี้แจง” คือ คำกริยาเกี่ยวกับการพูดที่สื่อความหมายว่า ผู้พูดได้กล่าวถ้อยคำเพื่ออธิบายข้อมูลบางประการ รวมถึงการกล่าวถ้อยคำในลักษณะยืนยันความคิดของตนเอง คำกริยาในกลุ่มนี้ เช่น อธิบาย ชี้แจง ย้ำ ฯลฯ รวมไปถึงคำกริยาบ่งการพูดที่ใช้ในบริบทของการอธิบายหรือชี้แจง เช่น *กล่าวว่า* *สัมภาษณ์ว่า* ฯลฯ ซึ่งจะต้องพิจารณาบริบทการใช้ประกอบจากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ชี้แจง” **ปรากฏมากที่สุด** พบทั้งสิ้น 186/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 63.70

ตารางที่ 33 แสดงคำกริยาสื่อความหมายชี้แจงในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

ผู้พูด	คำกริยาสื่อความหมาย “ชี้แจง” และสิ่งที่พูด
หน่วยงานและผู้อื่น	<p>ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ <i>กล่าวว่า</i> สังคมผู้สูงอายุถือเป็นเรื่องใกล้ตัว ต้องเตรียมพร้อมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคตและปัจจุบัน, <i>กล่าวว่า</i> ศูนย์นี้เป็นการสนับสนุนนโยบายรัฐบาล รองรับสังคมผู้สูงอายุของไทยที่ในอีก 9 ปีข้างหน้า</p> <p>ประเด็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ <i>กล่าวว่า</i> กทม.ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงวัยมาโดยตลอด ซึ่งปีนี้อยากพัฒนาระบบการดูแลให้ดียิ่งขึ้น, <i>เปิดเผยด้วยว่า</i> ในขณะนี้ทางเทศบาลฯ ได้ดำเนินการช่วยเหลือ จัดสวัสดิการเยี่ยมผู้สูงอายุถึงที่บ้าน, <i>เปิดเผยว่า</i> กรม.เตรียมพิจารณามาตรการดูแลผู้สูงอายุทั้งระบบรวม 5 โครงการ</p> <p>ประเด็นเกี่ยวกับความทรุดโทรมของผู้สูงอายุ <i>บอกด้วยว่า</i> ...ผู้สูงอายุบางรายมีปัญหาการทำงานของอวัยวะชิ้นในที่ควบคุมการทรงตัวเคลื่อนไหวผิดปกติ, <i>เปิดเผยว่า</i> อาการจอบประสาทตาเสื่อม...เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องสูญเสียการมองเห็นถาวร</p> <p>ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ <i>ระบุว่า</i> กระทรวงการคลังกังวลเกี่ยวกับวิกฤติการคลัง โดยภาระการคลังที่จะต้องเข้ามารองรับสังคมผู้สูงอายุ, <i>กล่าวถึงว่า</i> การดูแลผู้สูงอายุถือเป็นปัญหาระยะยาวและจำเป็นต้องมีปัจจัยในการรักษาพยาบาลซึ่งขณะนี้เป็นการดูแลของครอบครัวและภาครัฐ</p>

ผู้วิจัยพิจารณา “สิ่งที่พูด” (verbiage) พบว่า สิ่งที่พูดนั้นสามารถแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ 1) ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ 2) ประเด็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ 3) ประเด็นเกี่ยวกับความทรุดโทรมของผู้สูงอายุ และ 4) ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ ดังนี้

1) ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ

เช่น กล่าวถึงจำนวนผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ เป็นต้น ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (127) ดร.อ้อมใจ ไทรเมฆ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) กล่าวว่า ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุขระบุว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้พิการกว่า 2 ล้านคน และผู้สูงอายุ 9.4 ล้านคน ซึ่งสัดส่วนของผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดกำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (เดลินิวส์ 22 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (128) พล.อ.ศิริชัย ดิษฐกุล กล่าวว่า ศูนย์นี้เป็นกลไกสนับสนุนนโยบายรัฐบาล รองรับสังคมผู้สูงอายุของไทยที่ในอีก 9 ปีข้างหน้า จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบ จะมีประชากรสูงอายุร้อยละ 20 และในปี 2574 จะสูงถึงร้อยละ 25 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าเป็นระดับสุดยอด ประชากรทุก 4 คน จะมีคนสูงอายุ 1 คน (ไทยรัฐ 11 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (129) รศ.ดร.สรันยา เสงพระพรหม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า สังคมผู้สูงอายุถือเป็นเรื่องใกล้ตัว ต้องเตรียมพร้อมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคตและปัจจุบัน (ไทยรัฐ 3 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “ดร.อ้อมใจ ไทรเมฆ” ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ “พล.อ.ศิริชัย ดิษฐกุล” ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน และ “รศ.ดร.สรันยา เสงพระพรหม” ซึ่งเป็นอาจารย์คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “กล่าวว่า” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นและต้องเตรียมความพร้อมรับมือ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา

2) ประเด็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ

เช่น กล่าวถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ การช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (130) พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว รวบรวมการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เปิดเผยภายหลังประชุมหารือแนวทางการปรับปรุงพื้นที่สวนลุมพินี ให้คนพิการ ผู้สูงอายุ และทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า ที่ประชุมเห็นชอบในหลักการปรับปรุงพื้นที่สวนลุมพินีให้คนพิการ ผู้สูงอายุ และทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พร้อมรับทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ซึ่งกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) ได้จ้างสำรวจจัดทำแผนที่ภูมิประเทศสวนลุมพินี รวมทั้งการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ซึ่งได้รับอนุมัติงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ไทยรัฐ 5 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (131) นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี เปิดเผยว่า ช่วงเวลาที่เหลืออีก 3 เดือน ในปีนี้ รัฐบาลจะทยอยออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อเข้ามาดูแลระดับประคองเศรษฐกิจไทยให้สามารถขยายตัวได้ตามเป้าหมาย พร้อมกับเร่งสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง ทั้งมาตรการช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อย ช่วยเหลือภาคเกษตร และมาตรการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 22 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (132) นางวิภารัตน์ ไชยานุกิจ ผอ.สำนักพัฒนาสังคม กล่าวว่า กทม.ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุมาโดยตลอด ซึ่งปีนี้อยากพัฒนาระบบการดูแลให้ดียิ่งขึ้นเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญเช่น การสนับสนุนความรู้ ความสามารถและภูมิปัญญาที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์สู่คนรุ่นหลังได้พร้อมกับส่งเสริมสุขภาพกายและใจ (ไทยรัฐ 13 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว” ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ “นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์” ซึ่งเป็นรองนายกรัฐมนตรี และ “นางวิภารัตน์ ไชยานุกิจ” ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “เปิดเผยว่า” “กล่าวว่า” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าหน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ

3) ประเด็นเกี่ยวกับความทุกข์โทรมของผู้สูงอายุ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (133) ผอ.สถาบันสิรินธรฯ บอกด้วยว่า...ผู้สูงอายุบางรายมีปัญหาการทำงานของอวัยวะหูชั้นในที่ควบคุมการทรงตัวเคลื่อนไหวผิดปกติ เกิดอาการบ้านหมุน (Vertigo) ที่อาจนำไปสู่การหกล้มได้ (ไทยรัฐ 1 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (134) ศ.ดร.พิเชษฐ์ วิริยะจิตรา หัวหน้าคณะวิจัย Operation BIM นักวิทยาศาสตร์ไทยคนแรก ผู้คิดค้นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันให้สมดุล จากพืชไทยเพื่อถนอมดวงตา ได้เปิดเผยว่า อาการจอประสาทตาเสื่อม...เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องสูญเสียการมองเห็นเป็นการถาวร (ไทยรัฐ 7 ม.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “ผอ.สถาบันสิรินธรฯ” ซึ่งเป็นสถาบันเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ และ “ศ.ดร.พิเชษฐ์ วิริยะจิตรา” ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะวิจัย Operation BIM ส่วนที่ขีดเส้นใต้ได้แก่ “บอกด้วยว่า” “เปิดเผยว่า” เป็นคำกริยาป้องกันการพูดเกี่ยวกับการชี้แจง จะเห็นว่าสิ่งที่พูดแนะให้เห็นว่า รัฐได้กำหนดความหมายผู้สูงอายุโดยบรรยายคุณสมบัติผู้สูงอายุว่ามีสภาพทรุดโทรม อีกทั้งผู้พูดหรือผู้กำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นนักวิทยาศาสตร์หรือเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข

4) ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (135) นายสมชัย สัจจงพงษ์ ปลัดกระทรวงการคลัง ระบุว่า กระทรวงการคลังกังวลเกี่ยวกับวิกฤติการคลังที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะ 10-15 ปีข้างหน้า โดยภาระการคลังที่จะต้องเข้ามารองรับสังคมผู้สูงอายุ (ไทยรัฐ 15 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (136) รศ.สถิตพงษ์ ธนวิริยะกุล ผู้จัดการชุดโครงการด้านเศรษฐกิจ มูลนิธิพัฒนาสาธารณสุขไทย (มส.ผส.) กล่าวว่า โครงสร้างวัยแรงงานของสังคมไทยใกล้หมดยุคของคนรุ่นเบบี้บูม เริ่มขาดแคลนแรงงานวัยหนุ่มสาว องค์กรต้องรักษาแรงงานสูงวัยให้อยู่ในระบบเดิม ปรับระบบเกษียณอายุจาก 55 ปีเป็น 60 ปี ภาครัฐก็ต้องสร้างแรงจูงใจด้วยการให้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ภาษีให้กับสถานประกอบการที่มีการจ้างผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 24 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “นายสมชัย สัจจงพงษ์” ซึ่งเป็นปลัดกระทรวงการคลัง และ “รศ.สถิตพงษ์ ธนวิริยะกุล” ซึ่งเป็นผู้จัดการชุดโครงการด้านเศรษฐกิจมูลนิธิพัฒนาสาธารณสุขไทย มีคำกริยาป้องกันการพูด คือ “ระบุว่า” และ “กล่าวว่า” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้เป็นปัญหาด้านภาระการคลังและปัญหาด้านขาดแคลนแรงงาน

4.3.2.1.2 คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ”

คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ” คือ คำกริยาเกี่ยวกับการพูดที่สื่อความหมายว่า ผู้พูดได้กล่าวถ้อยคำเพื่อแนะนำบางประการ คำกริยาในกลุ่มนี้ เช่น *แนะนำ เตือน เน้นย้ำ* ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ” ปรากฏทั้งสิ้น 19/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.51 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 34 แสดงคำกริยาสื่อความหมายแนะนำในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้พูด	คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ” และสิ่งที่พูด
หน่วยงาน และผู้อื่น	<u>เตือน</u> ประชาชนโดยเฉพาะเด็กและผู้สูงอายุให้ดูแลสุขภาพ, <u>แนะนำ</u> ผู้สูงอายุให้รู้จักดูแลตัวเองบ้าง ทั้งสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจ, <u>แนะนำ</u> วิธีดูแลให้ตัวเองมีความสุข

ตัวอย่าง (137) คุณหมอเกษงา ก็แนะนำ ผู้สูงอายุให้รู้จักดูแลตัวเองบ้าง ทั้งสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจ พร้อมกับแนะนำวิธีดูแลให้ตัวเองมีความสุข โดยใช้หลัก 5 สุข (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (138) นพ.สุพรรณ ศรีธรรมมา อธิบดีกรมการแพทย์ กล่าวว่า...กลุ่มเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยเรื้อรังถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจึงควรได้รับการดูแลมากกว่าปกติ...เนื่องจากสภาพร่างกายมีภูมิต้านทานต่ำ ดังนั้นจึงขอแนะนำว่าควรให้ความสนใจดูแลสุขภาพพักผ่อนให้เพียงพอเพราะจะทำให้เซลล์ในร่างกายสามารถต่อต้านเชื้อโรคได้ (เดลินิวส์ 26 ม.ค. 59)

ตัวอย่าง (139) วีรธรณ์ ก่อวิริยกุล นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเลย ฝากเตือนมาว่า ช่วงนี้มีฝนตกบ่อยครั้งมีโอกาสป่วยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุ เด็ก และผู้ป่วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ที่มีภูมิร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง อาจป่วยด้วยโรคปอดบวมได้ง่าย (เดลินิวส์ 18 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้พูด ได้แก่ “คุณหมอเกษงา” “นพ.สุพรรณ ศรีธรรมมา” และ “วีรธรณ์ ก่อวิริยกุล” ซึ่งผู้พูดมักเป็นบุคลากรทางการแพทย์ คำกริยาบ่งการพูดคือ “แนะนำ” “ขอแนะนำ” และ “ฝากเตือน” สิ่งที่พูดคือ การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพใจของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง มีภูมิต้านทานต่ำ สามารถติดเชื้อและเกิดโรคได้ง่าย

4.3.2.1.3 คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่า”

กลุ่มนี้จะเป็นกระบวนการพูดที่คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่าเหตุการณ์” เช่น *กล่าว บอก เผย* ฯลฯ อนุพากย์ย่อยที่ตามมาจะเป็นรายละเอียดของเหตุการณ์ จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่าเหตุการณ์” ปรากฏทั้งสิ้น 12/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.11 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (140) สมาชิกในครอบครัวร้านอาหารบ้านทองโบราณ วันดี ตั้งฐานอรุณฉาย ลูกสาว กล่าววว่า...ครั้งนี้อยากแบ่งปันให้ผู้อื่นบ้างโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ จึงได้ทำเสื้อขึ้นมา และล่าสุดได้จัดทำเสื้อยืดเป็นครั้งที่ 2 เพื่อนำไปสมทบทุนกับครั้งแรก (เดลินิวส์ 28 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (141) ด้าน บุ่ม-ปนัดดา เผยว่า ได้เข้ามาดูแลยาย ได้ย้ายมาบ้านหลังใหม่ที่นายธัญลักษณ์ สุขะเสวต กรรมการอาสาสมัครมูลนิธิร่วมกตัญญูประจำ จ.ปทุมธานี ได้สละที่ดินให้อยู่และจะได้ประสานด้านการพัฒนาอาชีพให้ยายและลูกมีรายได้ (เดลินิวส์ 22 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้พูด ได้แก่ “วันดี ตั้งฐานอรุณฉาย” และ “บุ่ม-ปนัดดา” คำกริยาบ่งการพูดคือ “*กล่าววว่า*” และ “*เผยว่า*” สิ่งที่เราจะเป็นการบรรยายการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ

4.3.2.1.4 คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ”

คำกริยาในกลุ่มนี้ เช่น *ตะคอก ด่า* ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ” ปรากฏทั้งสิ้น 7/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.40 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (142) เห็นคนแก่สูงวัย ถูกเจ้าหน้าที่รุ่นลูก รุ่นหลาน พูดจาตะคอกไม่สุภาพกับคนสูงวัย (เดลินิวส์ 18 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (143) พนักงานเก็บเงินเป็นผู้หญิง ตอนเก็บเงินข้าพเจ้าก็ พูดบ่นอะไร ข้าพเจ้าไม่ได้สนใจฟัง พอเดินไปเก็บเงินท้ายรถ ผู้หญิงข้างข้าพเจ้าบอกข้าพเจ้าว่า เขาพูดต่อว่ากระแหนะ กระแหนะเธอว่าแต่งตัวดี ทำไมต้องใช้บัตรประชาชนลดราคาผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 30 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างผู้พูด ได้แก่ “เจ้าหน้าที่” และ “พนักงานเก็บเงิน” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ คำกริยาบ่งการพูดคือ “*พูดจาตะคอก*” “*พูดบ่น*” และ “*พูดต่อว่ากระแหนะกระแหนะ*” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุนำเสนอ เป็นผู้ถูกรังแกและถูกละเมิดสิทธิ

4.3.2.1.5 คำกริยาสื่อความหมาย “สั่งการ”

คำกริยาสื่อความหมาย “สั่งการ” คือ คำกริยาเกี่ยวกับการพูดที่สื่อความหมายถึงการสั่งการ คำกริยาในกลุ่มนี้ เช่น *สั่ง สั่งการ* ฯลฯ เมื่อพิจารณาบริบทและสิ่งที่พูดจะสื่อให้เห็นว่าเป็นไปเพื่อการดำเนินการแก้ปัญหาผู้สูงอายุ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการนี้สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นปัญหา และรัฐเป็นผู้แก้ปัญหา จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “สั่งการ” ปรากฏทั้งสิ้น 6/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.05 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (144) “พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. สั่งให้ทุกหน่วยงานหามาตรการดูแลคนชราทั่วประเทศ ให้มีความมั่นคงในชีวิต มีสุขภาพแข็งแรง และมีศักดิ์ศรีในชีวิต” (เดลินิวส์ 16 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (145) กระทรวงสาธารณสุข มอบให้กรมการแพทย์เป็นหน่วยงานหลักขับเคลื่อนการพัฒนา ระบบสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุและคนพิการให้เข้าถึงบริการสุขภาพได้โดยไม่มีข้อจำกัด โดยเฉพาะในเรื่องกายอุปกรณ์ที่ช่วยให้ดำเนินกิจกรรมประจำวันได้สะดวก หรือเพิ่มคุณภาพชีวิต (เดลินิวส์ 28 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างผู้พูด ได้แก่ “พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช.” และ “กระทรวงสาธารณสุข” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ คำกริยาบ่งการพูดคือ “สั่งให้” และ “มอบให้” และเป้าของการพูดคือ “ทุกหน่วยงาน” และ “กรมการแพทย์” เพื่อให้มีมาตรการดูแลผู้สูงอายุ ตัวอย่างดังกล่าวสื่อให้เห็นว่ารัฐเป็นผู้แก้ปัญหา และผู้สูงอายุเป็นปัญหา

4.3.2.1.6 คำกริยาสื่อความหมาย “หารือ”

คำกริยาสื่อความหมาย “หารือ” คือ คำกริยาเกี่ยวกับการพูดที่สื่อความหมายถึงการพูดคุยในเชิงหารือเพื่อหาทางในการจัดการหรือดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา คำกริยาในกลุ่มนี้ เช่น *หารือ ประชุม* ฯลฯ หากพิจารณาจะเห็นว่าคำกริยาในกลุ่มนี้สื่อความหมายว่า ผู้พูดเป็นผู้พยายามหาทางแก้ปัญหา และสิ่งที่พูดคือปัญหา จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “หารือ” ปรากฏทั้งสิ้น 5/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.71 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (146) นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี ได้หารือกับกระทรวงแรงงานให้จ้างงานคนแก่ทำงาน โดยรัฐจะมีสิ่งจูงใจทางภาษีให้เอกชน (ไทยรัฐ 5 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (147) กระทรวงการคลังกำลังหาวิธีในรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนบำนาญแห่งชาติ(กบช.) เพื่อเป็นแหล่งออมเงินในวัยเกษียณสำหรับผู้สูงอายุควบคู่ไปด้วย (เดลินิวส์ 16 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้พูด ได้แก่ “นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี” และ “กระทรวงการคลัง” คำกริยาบ่งการพูดคือ “หาวิธี” และสิ่งที่พูดคือการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านการทำงานและด้านเงินออม ตัวอย่างดังกล่าวสื่อให้เห็นว่ารัฐเป็นผู้ช่วยเหลือดูแล และสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการดูแล

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อพิจารณากระบวนการเกี่ยวกับการพูด จะเห็นได้ว่ารัฐเป็นผู้นิยามหรือกำหนดความหมายของผู้สูงอายุ และมักปรากฏร่วมกับคำกริยาบ่งการพูดที่สื่อความหมาย “ชี้แจง แนะนำ บอกเล่าเหตุการณ์” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหา” “ผู้ที่ต้องได้รับการดูแล” และ “ผู้มีร่างกายทรุดโทรม” กล่าวได้ว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์เน้นนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ

4.3.2.2 คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้พูด

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 57/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 19.52 จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุปรากฏเป็นผู้พูดน้อยมาก มิใช่เป็นกระบวนการที่โดดเด่นเมื่อเทียบกับหน่วยงานและผู้อื่นซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 80 ทั้งนี้จำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการพูดออกเป็น 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

4.3.2.2.1 คำกริยาสื่อความหมาย “เรียกร้อง”

กลุ่มนี้จะเป็นกระบวนการพูดที่คำกริยาสื่อความหมายขอให้ช่วยเหลือหรือให้ทำตามที่ตัวเองร้องขอ เช่น *เรียกร้อง วาน ขอ* รวมไปถึงคำกริยาบ่งการพูดอื่น ๆ เช่น *ถาม ถามหา ฯลฯ* ที่ใช้ในบริบทของการขอให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อนุภาคย่อยที่ตามมาจะเป็นรายละเอียดของสิ่งที่ต้องการเพื่อสื่อว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือ จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “เรียกร้อง” ปรากฏทั้งสิ้น 25/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.56 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 35 แสดงคำกริยาสื่อความหมายเรียกร้องในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้พูด	คำกริยาสื่อความหมาย “เรียกร้อง”
ผู้สูงอายุ	ถามหาความช่วยเหลือจากรัฐบาล, เด็กเล็ก คนเฒ่าคนแก่ทนสุดดมไม่ไหว วอนสิ่งแวดล้อมจังหวัดเข้าตรวจสอบ, ขอให้นายกฯจัดสวัสดิการบำนาญ พื้นฐานให้ผู้สูงอายุทุกคนแทนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ, โปรดกรุณาช่วยพิจารณา หาทางแก้ไขระเบียบค่ารักษาพยาบาลเกี่ยวกับเรื่องฟัน

ตัวอย่าง (148) เครือข่ายผู้สูงอายุ ...ขอให้นายกฯจัดสวัสดิการบำนาญพื้นฐานให้ผู้สูงอายุทุกคนแทน
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จากเดิมได้รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 600 บาท เป็น 2,500 บาท
เพราะเบี้ยยังชีพไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และเพื่อเป็นหลักประกันรายได้ให้
ผู้สูงอายุทุกคน (ไทยรัฐ 9 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (149) ขอให้ช่วยแก้ไขระเบียบค่ารักษาพยาบาลเรื่องการทำฟันให้เบิกได้สักครึ่งหนึ่งก็ยังดี
เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่พวกกระผมที่เป็นข้าราชการบำนาญชั้นผู้น้อย
ขอแสดงความนับถือ
บำนาญผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 26 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “เครือข่ายผู้สูงอายุ” และ “บำนาญผู้สูงอายุ”
มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “ขอ” และ “ขอให้ช่วย” ซึ่งเป็นคำกริยากลุ่มความหมาย “เรียกร้อง” และ
ส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าสิ่งที่เรียกร้องคือการช่วยเหลือด้าน
การเงิน กล่าวคือ การขอสวัสดิการด้านการเงินและการขอเบิกค่ารักษาพยาบาลบางรายการเพิ่ม
สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะกลุ่มคนที่ลำบากเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (150) ช่วงความกดอากาศสูง จ.หนองบัวลำภู มีชื่อติด 1 ใน 5 อันดับหนาวสุดในประเทศ
ผู้เฒ่าผู้แก่ถามหาความช่วยเหลือจากรัฐบาล แต่ยังไม่เจ็บบๆ กันอยู่ (ไทยรัฐ 3 ก.พ.
59)

จากตัวอย่างเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “ผู้เฒ่าผู้แก่” มีคำกริยาบ่ง
การพูดคือ “ถามหา” ซึ่งเป็นคำกริยากลุ่มความหมาย “เรียกร้อง” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด
สิ่งที่พูดจะเห็นว่าสิ่งที่เรียกร้องคือการช่วยเหลือด้านสุขภาพ กล่าวคือ สื่อให้เห็นการนำเสนอ
ผู้สูงอายุในฐานะผู้มีร่างกายทรุดโทรมและต้องการความช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (151) ขอให้เปิดช่องทางพิเศษที่ให้ความสะดวกเร็วให้กับผู้สูงอายุ หรือคนแก่อายุ 55 ปีขึ้นไป... เพราะในปัจจุบันนี้การต่อใบอนุญาตใช้เวลานานมาก หลายชั่วโมง หรือเป็นวัน ผู้คนก็คับคั่งหนาแน่นรอรับบริการ (เดลินิวส์ 18 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “ผู้สูงอายุ” มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “ขอให้” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าสิ่งที่เรียกร้องคือการบริการด้านสวัสดิการ สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้ต้องการความช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (152) คนเฒ่าคนแก่ทนสุดดมไม่ไหว แฉงไปแล้วหลายครั้งยังไม่มีการแก้ไข วอน... สิ่งแวดล้อมจังหวัดเข้าตรวจสอบ (ไทยรัฐ 9 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้พูดคือ “คนเฒ่าคนแก่” มีคำกริยาสื่อความหมายเรียกร้องคือ “วอน” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่ลำบากเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (153) ผมขอให้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์เป็นสื่อกลางถามเรื่องเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ของ ต.เขาแดง อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา ไปถึงผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นระดับอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และส่วนกลางว่าทำไมไม่จ่ายเงินผู้สูงอายุที่ ต.เขาแดง เหมือนกับตำบลอื่น เพราะเขาจ่ายเงินให้แก่ผู้สูงอายุในทุกวันที่ 10 ของเดือน แต่สำหรับผู้สูงอายุที่ ต.เขาแดง ปรากฏว่า 4 เดือนจ่ายเงินให้แก่ผู้สูงอายุเพียง 2 ครั้งเท่านั้น (เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “ผม” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “ขอให้...ถาม” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเหตุการณ์ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการทำงานของรัฐ สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้ถูกละเมิดและต้องการความช่วยเหลือ

4.3.2.2.2 คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่า”

กลุ่มนี้จะเป็นกระบวนการพูดที่คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่าเหตุการณ์” เช่น *กล่าว บอก เล่า ฯลฯ* อนุพากย์ย่อยที่ตามมาจะเป็นรายละเอียดของเหตุการณ์ จากการวิเคราะห์พบคำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่าเหตุการณ์” ปรากฏทั้งสิ้น 23/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.88

ตารางที่ 36 แสดงคำกริยาสื่อความหมายบอกเล่าในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้พูด	คำกริยาสื่อความหมาย “บอกเล่า”
ผู้สูงอายุ	บอกเหตุผลต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฝึกสมอง...เลือกเรียนฟรีตามโรงเรียนฝึกอาชีพของกทม...ทำภาพนิ่งเป็นภาพเคลื่อนไหวได้...ทำวิดีโอ, <u>บอกว่า</u> จากนั้นไปจะกลับไปสอนลูกหลานตัวเองในหลายเรื่องได้, <u>เล่าว่า</u> ...สุขภาพยังคงแข็งแรงและจำลูกหลานได้ดี

หากพิจารณาสิ่งที่พูดพบว่า สิ่งที่บอกเล่านั้นส่วนใหญ่เป็นประเด็นเรื่องศักยภาพของผู้สูงอายุ ด้านแรกคือมีความสามารถและทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ ดังนี้

ตัวอย่าง (154) ประธานกลุ่มผู้สูงอายุที่ชื่อ อาจารย์ประคอง โกศัย เล่าว่า *เมื่อมองดูตลอดเตอรีเก่าไม่ถูกรางวัลขยำทิ้งไปก็ไร้ค่า จึงไล่ไเอเดีย พับโน่นนิคนี้หน่อย แล้วจับต่อกันทำเป็น “ตุ่ง” หรือ “งง” เล็กใหญ่ ไว้ถวายวัดและขายสร้างรายได้ (ไทยรัฐ 5 ต.ค. 59)*

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “*อาจารย์ประคอง โกศัย*” ซึ่งเป็นประธานกลุ่มผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “*เล่าว่า*” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีความสามารถ

ตัวอย่าง (155) โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย...ซึ่งการสอนนั้นจะมีวิชาพระพุทธศาสนา วิชาสุขศึกษา วิชาคณิต วิชาศิลปะ และวิชาอิสระ...นักเรียนทุกคนบอกว่า *จากนี้ไปจะกลับไปสอนลูกหลานตัวเองในหลายเรื่องได้ และสอนผู้สูงอายุรุ่นน้องได้อีก (เดลินิวส์ 20 ธ.ค. 59)*

จากตัวอย่างผู้พูดคือ “*นักเรียนทุกคน*” ของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “*บอกว่า*” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่องการถ่ายทอดความรู้ สื่อให้เห็นว่าเป็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีความสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้

ตัวอย่าง (156) วิริยา พูลทรัพย์ วัย 64 ปี หนึ่งในคนเรียนดีที่คอยช่วยเพื่อน บอกเหตุผลต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฝึกสมอง...*เธอเลือกเรียนฟรีตามโรงเรียนฝึกอาชีพของกทม...ต่อยอดไปเรียนแต่งภาพ จนถึงเรียนตัดต่อภาพยนตร์ ทำภาพนิ่งเป็น*

ภาพเคลื่อนไหวได้...ทำวิดีโอให้ลูกหลาน และรับทำให้เพื่อนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย
(เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างผู้พูดคือ “วิริยา พูลทรัพย์ วัย 64 ปี” มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “บอก” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่องความสามารถด้านเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีความสามารถด้านการเรียนรู้

อีกทั้งยังมีการบอกเล่าด้านสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงเพื่อสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง (157) “ทุกเช้า ตี 5 ครึ่ง ผมออกจากบ้านพร้อมภรรยา จากสุทธิสาร มาสวนรถไฟ วัง และ ซี่จรรย์ยาน วัง 6 กม. ซี่จรรย์ยาน 20 กม. หรือวัง 3 กม. จะซี่จรรย์ยาน 30 กม. แต่ถ้า วังอย่างเดียว ต้อง 10 กม. ...ที่ห่วงกันว่าจะปวดเข่า ผมไม่เป็น ตรงข้าม ผมวังแล้วดี ขึ้น ถ้าเป็นไปได้อยากให้เริ่มจากเดิน ให้มีจังหวะอย่าเร็ว” สุปทบอกเป็นประโยคแรก (เดลินิวส์ 26 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้พูดคือ “สุพท” ซึ่งมีอายุ 67 ปี มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “บอก” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่อง การออกกำลังกาย สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีร่างกายแข็งแรง

ตัวอย่าง (158) “คุณยายจำปี ยั้งยีน” คุณแม่อายุ 102 ปี จาก จ.สมุทรปราการ เล่าว่า มีลูกทั้งหมด 8 คน ... เดิมมีอาชีพทำนา สุขภาพยังคงแข็งแรงและจำลูกหลานได้ดี โดยมีเคล็ดลับดูแลสุขภาพคือ ทำจิตใจให้ดี (ไทยรัฐ 11 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้พูดคือ “คุณยายจำปี ยั้งยีน” ซึ่งมีอายุ 102 ปี มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “เล่าว่า” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่องสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีสุขภาพดี

นอกจากการใช้คำกริยากลุ่มความหมายบอกเล่าเหตุการณ์เพื่อสื่อประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุซึ่งเป็นภาพด้านบวก ยังมีการบอกเล่าเหตุการณ์ความเดือนร้อนของผู้สูงอายุด้วย อย่างไรก็ตามปรากฏน้อย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง (159) นางบุญนาคน ผู้เป็นย่า เปิดเผยว่า สงสารหลานที่ไม่มีโอกาสจะเรียนหนังสือต่อ เพราะตัวเองไม่มีรายได้อะไร นอกจากเงินคนชรา กับขายของได้บ้างเล็กน้อย ไม่พอค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน เพราะต้องเสียค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำค่าไฟ...อีกทั้งตอนนี้ตนก็

แก่มาแล้ว ยิ่งเป็นห่วงหลานเพราะหากตนตายไปหลานจะอยู่อย่างไรกับใคร จึงอยากขอบคุณทุกฝ่ายที่เข้ามาช่วยเหลือในครั้งนี้ (เดลินิวส์ 20 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างผู้พูดคือ “นางบุญนาศ” มีคำกริยาบ่งการพูด คือ “เปิดเผยว่า” และ ส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเรื่องชีวิตที่เดือดร้อนและ ยากลำบาก สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้นำสงสาร

4.3.2.2.3 คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ”

กลุ่มนี้จะเป็นกระบวนการพูดที่คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ” เช่น *โวย บ่น* ฯลฯ อนุพากย์ย่อยที่ตามมาจะเป็นรายละเอียดของเหตุการณ์ เน้นสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุถูกละเมิด และไม่ได้รับความยุติธรรม จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “กล่าวไม่พอใจ” ปรากฏ ทั้งสิ้น 6/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.05 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (160) *เฒ่าวัย 92 ปี โวย ถูกไล่ที่พื้นริมคลองเผยมี 3 แบบบ้านจัดสรร* (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “เฒ่าวัย 92 ปี” มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “โวย” และ ส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ผู้สูงอายุได้รับความเดือดร้อน สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้ถูกละเมิด

ตัวอย่าง (161) *บ่นอุบ!...ชาวบ้าน ต.เขาไม้แก้ว อ.กบินทร์บุรี ปราจีนบุรี ร้องมา เบี้ยผู้สูงอายุ และ เบี้ยคนพิการ ตั้งแต่เดือน ก.ย. ผ่านมาร่วมสามเดือน ป่านนี้ยังไม่ได้รับ* (ไทยรัฐ 15 พ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “ชาวบ้าน” มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บ่นอุบ” และ ส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ผู้สูงอายุได้รับความเดือดร้อน สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้ถูกละเมิดและต้องการความช่วยเหลือ

4.3.2.2.4 คำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ”

กระบวนการเกี่ยวกับคำกริยาที่สื่อความหมายแนะนำ จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้พูดคำกริยานี้เพียง 3/292 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.03 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (162) *นักวิ่งสูงวัยที่มั่นใจ ... ฝากถึงผู้สูงอายุทั่วไปให้ใส่ใจออกกำลังกายกันเถอะ* (เดลินิวส์ 26 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้พูด คือ “นั่งวังสูงวัย” มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “ฝากถึง” และส่วนที่เป็นตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด คือ การเชิญชวนให้ผู้สูงอายุออกกำลังกาย หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่า เป็นประเด็นเรื่องสุขภาพ สื่อให้เห็นการนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีร่างกายแข็งแรง

สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในตัวบทหนังสือพิมพ์

ตารางที่ 37 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้พูด	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
รัฐ	<p>ชี้แจง</p> <p>กล่าว อธิบาย แจ้ง ชี้แจง ย้ำ เปิดเผย ระบุ</p> <p>ระบุว่า กระทรวงการคลังกังวลเกี่ยวกับวิกฤติการคลัง...โดยภาระการคลังที่จะต้องเข้ามารองรับสังคมผู้สูงอายุ, <u>กล่าวว่า</u> กทม.ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงวัยมาโดยตลอด ซึ่งปีนี้อยากพัฒนาระบบการดูแลให้ดียิ่งขึ้น, <u>พบว่า</u>ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของข้อเข่าเสื่อม กระดูกพรุน เบาหวาน ความดัน และหัวใจ</p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม</p>	186	63.70 (1)
	<p>แนะนำ</p> <p>แนะนำ เตือน เน้นย้ำ</p> <p>แนะนำ ผู้สูงอายุให้รู้จักดูแลตัวเองบ้าง ทั้งสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจ พร้อมกับแนะนำวิธีดูแลให้ตัวเองมีความสุข</p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการคำแนะนำและต้องได้รับการดูแล</p>	19	6.50
	<p>บอกเล่าเหตุการณ์</p> <p>บอก เผยว่า</p> <p>เผยว่า ได้เข้ามาดูแล ยายได้ย้ายมาบ้านหลังใหม่ที่...ได้สละที่ดินให้อยู่และจะได้ประสานด้านการพัฒนาอาชีพให้ยายและลูกมีรายได้</p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล</p>	12	4.10
	<p>กล่าวไม่พอใจ</p> <p>ตะคอก ด่า พุดบ่น</p> <p>-ผู้สูงอายุนำสงสาร (ผู้ถูกละเมิดสิทธิ)</p>	7	2.40
	<p>สั่งการ</p> <p>สั่ง สั่งการ มอบให้</p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นปัญหา และรัฐเป็นผู้แก้ปัญหา</p>	6	2.06
	<p>หารือ</p> <p>หารือ ประชุม</p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการดูแล</p>	5	1.71

ผู้พูด	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	เรียกร้อง ถามหา เรียกร้อง วาน ขอ ถามหาความช่วยเหลือจากรัฐบาล, ขอให้นายกฯ จัดสวัสดิการบำนาญ พื้นฐานให้ผู้สูงอายุทุกคนแทนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือ (ผู้ลำบากเดือดร้อน)	25	8.56
	บอกเล่า เล่า เปิดเผย บอก กล่าว บอกเหตุผลต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฝึกสมอง...เลือกเรียน ฟรีตามโรงเรียนฝึกอาชีพของ กทม...ทำภาพนิ่งเป็นภาพเคลื่อนไหวได้... ทำวิดีโอ, เล่าว่า...สุขภาพยังคงแข็งแรงและจำลูกหลานได้ดี -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ	23	7.88
	ไม่พอใจ โวย บ่นอุบ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ลำบากเดือดร้อน	6	2.06
	แนะนำ แนะนำว่า ฝากถึง -ผู้สูงอายุมีร่างกายแข็งแรง	3	1.02
รวม		292	100

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในฉบับหนังสือพิมพ์ได้ดังนี้

ประการแรก กระบวนการเกี่ยวกับการพูดในหนังสือพิมพ์ปรากฏอย่าง **โดดเด่น** หากพิจารณาเชิงปริมาณ ตัวบทหนังสือพิมพ์ **เน้นเสียงของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ มากที่สุด** โดยปรากฏเป็นผู้พูดเกินกว่าร้อยละ 80 ในขณะที่เสียงของผู้สูงอายุปรากฏไม่ถึงร้อยละ 20 จะเห็นได้ว่า ประเด็นสำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดหรือผู้กำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นเป็นภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ กล่าวคือ “เสียง” ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ไม่ใช่เสียงของผู้สูงอายุ แต่เป็นเสียงของผู้อื่นที่ “ตัดสินหรือประเมินค่า” ผู้สูงอายุ

ประการที่สอง ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่รัฐเป็นผู้กำหนดความหมาย หากพิจารณากลุ่มความหมาย จะเห็นได้ว่ามักปรากฏร่วมกับคำกริยาบ่งการพูดที่สื่อความหมาย “ชี้แจง” สิ่งที่มาสื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหา” “ผู้ที่ต้องได้รับการดูแล” และ “ผู้มีร่างกายทรุดโทรม” นอกจากนี้มีคำกริยาสื่อความหมาย “แนะนำ” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการคำแนะนำชี้แนะ จะเห็นได้ว่า

ภาพดังกล่าวเป็นภาพด้านลบและปรากฏอย่างโดดเด่นมากที่สุด ส่วนภาพด้านที่นำเสนอ เช่น ผู้สูงอายุนำเสนอเนื่องจากถูกละเมิดสิทธิ ไม่ใช่ภาพที่ถูกผลิตซ้ำมากนัก กล่าวได้ว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่รัฐเป็นผู้กำหนดความหมายเน้นการนำเสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุ

ประการที่สาม ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่เกิดจากถ้อยคำที่ผู้สูงอายุเป็นผู้พูด หากพิจารณาจากความหมาย จะเห็นได้ว่ามักปรากฏร่วมกับคำกริยาบ่งการพูดที่สื่อความหมาย “เรียวกร้อ” มากที่สุด สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือ” ซึ่งเป็นภาพด้านลบ ในขณะที่ภาพด้านบวก เช่น ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ ไม่ใช่ภาพที่หนังสือพิมพ์เน้นนำเสนอ

ประการสุดท้าย สรุปได้ว่า เสียงที่ปรากฏส่วนใหญ่คือเสียงของภาครัฐหรือผู้อื่น เสียงดังกล่าวตัดสินและประเมินค่าผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ มองว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาและผู้ที่ต้องได้รับการดูแล และหากพิจารณาเสียงของผู้สูงอายุซึ่งปรากฏน้อยนั้น ผู้วิจัยพบว่ากลับยิ่งตอกย้ำภาพด้านลบของผู้สูงอายุ กล่าวคือ เสียงของผู้สูงอายุนำเสนอภาพว่าเป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือซึ่งเป็นภาพด้านลบ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับการพูด **ขับเน้นภาพด้านลบของผู้สูงอายุให้ปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้น**

4.3.3 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ

กระบวนการนี้จะสื่อผ่านคำกริยา เช่น เป็น กลายเป็น ถือว่าเป็น มี มีสภาพ ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 344 ครั้ง เป็นกระบวนการที่โดดเด่น จำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานและผู้อื่น ดังนี้

4.3.3.1 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 205 ครั้ง ทั้งนี้จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

4.3.3.1.1 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่บรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุ

กลุ่มนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่นำเสนอในรูปแบบของการบรรยายคุณสมบัติ ผู้ร่วมเหตุการณ์ของกลุ่มนี้จะประกอบด้วย ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ (carrier) ปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น มี เป็น ฯลฯ และตามด้วยคุณสมบัติ (attribute) จากการวิเคราะห์สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ดังนี้

- 1) การบรรยายคุณสมบัติที่ทรุดโทรม
 - 2) การบรรยายคุณสมบัติที่น่าสงสาร
 - 3) การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นปัญหา
 - 4) การบรรยายคุณสมบัติเชิงบวก
- ทั้งนี้คุณสมบัติข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

1) การบรรยายคุณสมบัติที่ทรุดโทรม

ผู้สูงอายุจะเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยา เป็น กลายเป็น มี จะมี ฯลฯ ส่วนคุณสมบัติจะนำเสนอผู้สูงอายุในด้านลบ คือ เป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม จากการวิเคราะห์พบว่าการบรรยายคุณสมบัติที่ทรุดโทรมของผู้สูงอายุปรากฏมากเป็นลำดับที่ 2 พบทั้งสิ้น 97/344 ครั้ง⁶ คิดเป็นร้อยละ 28.20 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 38 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าทรุดโทรมในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

ผู้มีคุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติว่าทรุดโทรม
ผู้สูงอายุ	มีปัญหาในเรื่องของข้อเข่าเสื่อม กระดูกพรุน เบาหวาน ความดัน และหัวใจ, เกิดภาวะทุพพลภาพ, มีอาการสมองเสื่อม, มีปัญหาในเรื่องของการเจ็บป่วยทางการเคลื่อนไหว, มีภาวะติดเตียงหรือเคลื่อนไหวได้ยาก, จะมีภูมิต้านทานน้อย, มีภาวะพึ่งพาเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น, มีความเสี่ยงในการเกิดโรคต่าง ๆ, มีการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมช้าลง, กลายเป็นคนซึมเศร้า

ตัวอย่าง (163) “ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงของร่างกายอันเนื่องจากความชราในหลายด้าน หนึ่งใน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ ความบกพร่องของการเดินและการทรงตัว ความบกพร่องของการเดินนั้น พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-70 ปี จะมีมวลกล้ามเนื้อความแข็งแรงและความสามารถในการประสานงานของกล้ามเนื้อลดลงกว่าเมื่ออายุ 20-30 ปี ถึง 20-40% รวมทั้งการเสื่อมของข้อต่อและเอ็นรอบข้อ

⁶ จำนวน 344 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

ทำให้เกิดการจำกัดการเคลื่อนไหวของข้อ และความเร็วในการตอบสนองของกล้ามเนื้อลดลง” คุณหมอดารณีบอก (ไทยรัฐ 1 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่โดดเด่น “ผู้สูงอายุ” “ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-70 ปี” เป็นคำที่อ้างถึงผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” “จะมี” “เกิด” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “วัยที่มีความเปลี่ยนแปลงของร่างกายอันเนื่องมาจากความชราในหลายด้าน” “มวลกล้ามเนื้อความแข็งแรงและความสามารถในการประสานงานของกล้ามเนื้อลดลงกว่าเมื่ออายุ 20-30 ปี ถึง 20-40% รวมทั้งการเสื่อมของข้อต่อและเอ็นรอบข้อ” “การจำกัดการเคลื่อนไหวของข้อ และความเร็วในการตอบสนองของกล้ามเนื้อลดลง” เป็นคุณสมบัตินี้สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุมีความเสื่อมด้านร่างกาย

ตัวอย่าง (164) พล.ต.อ.พงศพัศ กล่าวถึงกระบวนการในการทำงานว่า “ก่อนที่จะจะมีการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว ได้มอบหมายให้ตำรวจชุดชุมชนมวลชนสัมพันธ์และชุดรักษาพยาบาลเคลื่อนที่ของโรงพยาบาลตำรวจ เดินทางเข้าไปประชาสัมพันธ์และสอบถามถึงอาการเจ็บป่วย... พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของข้อเข่าเสื่อม กระดูกพรุน เบาหวาน ความดัน และหัวใจ” (ไทยรัฐ 5 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง “ผู้สูงอายุส่วนใหญ่” เป็นคำที่อ้างถึงผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “มี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ปัญหาในเรื่องของข้อเข่าเสื่อม กระดูกพรุน เบาหวาน ความดัน และหัวใจ” เป็นคุณสมบัตินี้สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุมีสภาพปัญหาด้านร่างกายและเกิดโรคต่าง ๆ

ตัวอย่าง (165) ผู้สูงอายุจะมีการตอบสนองต่อสิ่งแวดลอมช้าลง (ไทยรัฐ 1 ต.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ผู้สูงอายุ” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “จะมี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “การตอบสนองต่อสิ่งแวดลอมช้าลง” เป็นคุณสมบัตินี้สื่อให้เห็นว่าเมื่อสูงอายุการตอบสนองต่อสภาพแวดลอมก็ลดลงด้วย

ตัวอย่าง (166) ผู้สูงอายุมีโอกาสป่วยมากกว่าคนทั่วไป 2-3 เท่า (ไทยรัฐ 7 ม.ค. 59)

ตัวอย่าง (167) ควรดูแลสุขภาพร่างกายเด็กและผู้สูงอายุให้มากเป็นพิเศษ เนื่องจาก 2 กลุ่มนี้จะมีภูมิคุ้มกันต่ำ (เดลินิวส์ 30 พ.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ผู้สูงอายุ” และ “2 กลุ่มนี้” ซึ่งในที่นี้คือ เด็กและผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “มี” “จะมี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “โอกาสป่วยมากกว่าคนทั่วไป 2-3 เท่า” และ “ภูมิคุ้มกันต่ำ” เป็นคุณสมบัตินี้สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นวัยเปราะบาง กล่าวคือ

เป็นบุคคลที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง มีภูมิต้านทานต่ำ สามารถติดเชื้อและเกิดโรคต่าง ๆ ทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย

จะเห็นได้ว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์มักนำเสนอภาพผู้สูงอายุที่มีสภาพทรุดโทรม กล่าวคือ เน้นนำเสนอมิติด้านสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรม นอกจากนี้ มีการนำเสนอภาพของผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจด้วย ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (168) คนชรา... กลายเป็นคนซึมเศร้าเกษียณจากงานแล้ว (เดลินิวส์ 22 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (169) ผู้สูงอายุหลายคนเป็นโรคซึมเศร้าเพราะต้องอยู่บ้านตามลำพัง (เดลินิวส์ 22 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (170) ผม...เป็นคนหงุดหงิดง่ายขึ้นมาเฉย ๆ (เดลินิวส์ 26 ม.ค. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ คือ คำกริยาบอกคุณสมบัติ “กลายเป็น” “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “คนซึมเศร้า” “โรคซึมเศร้า” และ “คนหงุดหงิดง่ายขึ้นมาเฉย ๆ” เป็นคุณสมบัติ สื่อให้เห็นการนำเสนอความเสื่อมของสภาวะจิตใจของผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (171) ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ...มีภาวะพึ่งพาเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น (ไทยรัฐ 5 มี.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ผู้สูงอายุ” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “มี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ภาวะพึ่งพาเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น” เป็นคุณสมบัติ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้การบรรยายคุณสมบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมจะเป็นข้อมูลตามหลักการแพทย์ แต่เมื่อภาพดังกล่าวถูกนำเสนอเน้นย้ำและมากเป็นพิเศษก็อาจทำให้เกิดการมองภาพแบบเหมารวมและอาจทำให้สังคมมองคนกลุ่มนี้เหมือนกันหมด

2) การบรรยายคุณสมบัติที่น่าสงสาร

คือ การที่ผู้สูงอายุถูกบรรยายสภาพว่า มีลักษณะทางกายภาพที่น่าสงสาร ปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *มี มีสภาพ* ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติที่น่าสงสารของผู้สูงอายุปรากฏทั้งสิ้น 35/344 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.17 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 39 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติที่น่าสงสารในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้มีคุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติที่น่าสงสาร
ผู้สูงอายุ	มีรายได้ไม่มากนัก, มีรายได้น้อย, ไม่มีรายได้อะไร, มีฐานะยากจนไม่มีเงินจะไปตัดแว่นในราคาสูง ๆ ได้, กลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป มีสภาพความเป็นอยู่ยากไร้, ไม่มีใครคอยดูแล, เป็นเหยื่อคนไม่ดี

ตัวอย่าง (172) คนแก่ ๆ ทั้งนั้นมีรายได้ไม่มากนัก (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (173) บางรายมีฐานะยากจนไม่มีเงินจะไปตัดแว่นในราคาสูง ๆ ได้ จึงซื้อแว่นสายตาราคาถูก (เดลินิวส์ 18 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (174) กลุ่มที่ อายุ 80 ปีขึ้นไป มีสภาพความเป็นอยู่ยากไร้ เพราะกลุ่มนี้ไม่มีเงินขวัญถุง กบข. (เดลินิวส์ 30 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “คนแก่ ๆ” “บางราย” และ “กลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป” เป็นการใช้อ้างอิงถึงผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “มี” และ “มีสภาพ” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “รายได้ไม่มากนัก” “ฐานะยากจนไม่มีเงิน” “ความเป็นอยู่ยากไร้” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่า ไม่มีเงิน มีฐานะยากจน สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่น่าสงสาร

ตัวอย่าง (175) นายป็น โอนมา อายุ 85 ปี ชาว จ.ภูเก็ต มีอาชีพเป็นขอทาน (เดลินิวส์ 30 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (176) มีรายได้น้อย ...มีอาชีพ "ชีสามล้อถีบ" ... แต่ปัจจุบันมีอายุมากแล้ว จึงไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพได้เหมือนเดิม (เดลินิวส์ 30 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (177) ป้ามีอาชีพทำขนมปังขายกับน้ำเต้าหู้หน้าตลาด 61 พุ่จตุระ...ป้าอายุ 60 กว่าแล้ว มีอาชีพทำงานหาเช่ากินค่า (ไทยรัฐ 5 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “นายป็น โอนมา อายุ 85 ปี” “ป้า” ปรากฏร่วมกับการบรรยายลักษณะ “มีอาชีพเป็นขอทาน” “มีรายได้น้อย ...มีอาชีพชีสามล้อถีบ” และ “มีอาชีพทำขนมปังขายกับน้ำเต้าหู้...มีอาชีพทำงานหาเช่ากินค่า” คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าประกอบอาชีพที่มีรายได้น้อย ไม่มีเงินเพียงพอต่อการดำรงชีพ สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่น่าสงสาร

นอกจากการใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพเพื่อบรรยายคุณสมบัติผู้สูงอายุที่น่าสงสารในฐานะเป็นผู้ยากจน ยังมีการบรรยายสภาพที่น่าสงสารในลักษณะอื่นอีก ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (178) ผู้สูงวัยถือเป็นกลุ่มหน้าใหม่สำหรับโลกออนไลน์-สื่อโซเชียล...อาจตกเป็นเหยื่อคนไม่ดี (เดลินิวส์ 18 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “ผู้สูงวัย” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “ตกเป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “เหยื่อคนไม่ดี” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าถูกหลอกลวงหรือเป็นผู้ถูกละเมิด สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่น่าสงสาร

ตัวอย่าง (179) คุณยายเหล่านี้ ไร้ที่พึ่ง ไม่มีคนเหลียวแล (เดลินิวส์ 30 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “คุณยายเหล่านี้” ปรากฏร่วมกับการบรรยายสภาพ “ไร้ที่พึ่ง” “ไม่มีคนเหลียวแล” คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่น่าสงสาร อีกนัยหนึ่งก็สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการคนดูแลและที่พึ่ง

3) การบรรยายคุณสมบัติที่เป็นปัญหา

ผู้สูงอายุจะเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยา เป็น ฯลฯ ส่วนคุณสมบัติจะนำเสนอผู้สูงอายุในด้านลบ คือ เป็นปัญหา เป็นภาระ จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติที่เป็นปัญหาของผู้สูงอายุปรากฏทั้งสิ้น 15/344 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.36 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 40 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นปัญหาในฉบับหนังสือพิมพ์

ผู้มีคุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติว่าเป็นปัญหา
ผู้สูงอายุ	เป็นปัญหาส่วนรวมที่ต้องช่วยกันแก้, เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตได้ช้าลง, เป็นปัญหาระยะยาว, เป็นภาระสังคม, จะกลายเป็นภาระมหาดศาลแก่งบประมาณของรัฐ, เป็นภาระใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ของรัฐ, เป็นภาระการดูแลของครอบครัวและภาครัฐ

ตัวอย่าง (180) ถ้ามีคนเกษียณเยอะขึ้น โดยที่คนเหล่านี้ยังคงได้รับบำนาญต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเสียชีวิตโดยไม่ต้องทำงาน ในอนาคตจะกลายเป็นภาระมหาดศาลแก่งบประมาณของรัฐ (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “จะกลายเป็น” คือคำกริยาบอกคุณสมบัติ และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ภาระมหาดศาลแก่งบประมาณของรัฐ” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นว่าจำนวนคนเกษียณอายุที่มากขึ้น ส่งผลให้รัฐยังต้องใช้งบประมาณในการดูแลมากขึ้น สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นภาระ

ตัวอย่าง (181) การดูแลผู้สูงอายุถือเป็นปัญหาระยะยาว และจำเป็นต้องมีปัจจัยในการรักษาพยาบาลซึ่งขณะนี้เป็นภาระการดูแลของครอบครัวและภาครัฐ (ไทยรัฐ 5 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “เป็น” คือคำกริยาบอกคุณสมบัติ และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ปัญหาระยะยาว” และ “ภาระการดูแลของครอบครัวและภาครัฐ” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นว่า การดูแลผู้สูงอายุเป็นปัญหา อีกทั้งเป็นภาระทั้งระดับครอบครัวและระดับชาติ สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นภาระและเป็นปัญหา

ตัวอย่าง (182) ปัจจัยจึงไม่ได้เกิดจากคนสูงวัยเพียงฝ่ายเดียว ปัญหานี้เป็นปัญหาส่วนรวมที่ต้องช่วยกันแก้ (เดลินิวส์ 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “เป็น” คือคำกริยาบอกคุณสมบัติ และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ปัญหาส่วนรวมที่ต้องช่วยกันแก้” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นปัญหาระดับประเทศ ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน

ตัวอย่าง (183) การเข้าสู่สังคมสูงวัย หรือ "สังคมชราภาพ" ของไทย จะส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ...จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจไทย 'เติบโตได้ช้าลง' (เดลินิวส์ 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “จะเป็น” คือคำกริยาบอกคุณสมบัติ และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตได้ช้าลง” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นว่า การเข้าสู่สังคมสูงวัยมีผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือสถานการณ์สังคมสูงวัยทำให้จำนวนวัยแรงงานลดลง ส่งผลให้เศรษฐกิจมีแนวโน้มขยายตัวได้ช้าลง สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นปัญหา

4) การบรรยายคุณสมบัติเชิงบวก

การบรรยายคุณสมบัติเชิงบวก คือ การที่ผู้สูงอายุถูกบรรยายเชิงบวก เช่น เป็นผู้มีความสามารถ เป็นผู้มีส่วนร่วม ปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น มี เป็น ถือว่าเป็น ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติเชิงบวกของผู้สูงอายุปรากฏมากเป็นลำดับที่ 3 พบทั้งสิ้น 53/344 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 15.41 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 41 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติเชิงบวกในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้มีคุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติเชิงบวก
ผู้สูงอายุ	เป็นบุคคลที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม, เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า, มีประสบการณ์การทำงานและมีความสามารถในการทำงานได้อยู่, เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการดำรงชีวิต, ยังถือว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพอยู่ และยังสามารถทำงานได้, เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้และประสบการณ์, นับเป็นวัยที่มีความเพียบพร้อมทั้งด้านครอบครัวและสังคม, มีประสบการณ์ และความรับผิดชอบสูง เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีประสบการณ์ที่เป็นแหล่งความรู้ให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลาน

- ตัวอย่าง (184) กลุ่มวัยเกษียณยังถือว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพอยู่ และยังสามารถทำงานได้ (เดลินิวส์ 20 ก.ค. 59)
- ตัวอย่าง (185) กลุ่มคนวัยนี้ มีประสบการณ์การทำงานและมีความสามารถในการทำงานได้อยู่ (เดลินิวส์ 24 พ.ค. 59)
- ตัวอย่าง (186) พนักงานสูงอายุสามารถปฏิบัติงานได้ดี มีประสบการณ์ และความรับผิดชอบสูง (ไทยรัฐ 11 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “กลุ่มวัยเกษียณ” “กลุ่มคนวัยนี้” และ “พนักงานสูงอายุ” เป็นการใช้อ้างอิงถึงผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “ยังถือว่าเป็น” และ “มี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “กลุ่มที่มีศักยภาพอยู่ และยังสามารถทำงานได้” “ประสบการณ์การทำงานและมีความสามารถในการทำงานได้อยู่” และ “สามารถปฏิบัติงานได้ดี มีประสบการณ์ และความรับผิดชอบสูง” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีประสบการณ์ในการทำงาน สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถ

- ตัวอย่าง (187) ผู้สูงอายุในชุมชน บางคนเป็นอาจารย์ด้านเกษตรเกษียณอายุมา มีความรู้เรื่องไฟฟ้า เจ้าหน้าที่แคชเชียร์ พนักงานจัดเรียงสินค้า เป็นต้น (เดลินิวส์ 24 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “ผู้สูงอายุในชุมชนบางคน” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” “มี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “อาจารย์ด้านเกษตรเกษียณอายุมา มีความรู้เรื่องไฟฟ้า เจ้าหน้าที่แคชเชียร์ พนักงานจัดเรียงสินค้า” เป็นคุณสมบัติ คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถที่หลากหลาย

นอกจากการใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพเพื่อบรรยายคุณสมบัติผู้สูงอายุในฐานะผู้มีความสามารถ ยังมีการบรรยายคุณสมบัติในมิติของผู้มีประสบการณ์ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (188) ผู้สูงอายุถือว่าเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้และประสบการณ์ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วันที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยแล้ว แต่ก็ยังพร้อมและสามารถที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะสามารถทำได้ (เดลินิวส์ 22 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (189) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการดำรงชีวิต เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีประสบการณ์ที่เป็นแหล่งความรู้ให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลาน เป็นบุคคลที่ควรแก่การยกย่องในการดูแลสุขภาพ (ไทยรัฐ 7 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ “ผู้สูงอายุ” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “ถือว่าเป็น” “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “บุคคลที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม ครอบครัวมาอย่างมากมาย” “บุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้และประสบการณ์” “ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า” “พร้อมและสามารถที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะสามารถทำได้” “ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการดำรงชีวิต” “บุคคลที่มีคุณค่า” “ประสบการณ์ที่เป็นแหล่งความรู้ให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลาน” “บุคคลที่ควรแก่การยกย่องในการดูแลสุขภาพ” เป็นคุณสมบัติ การบรรยายคุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุในฐานะผู้มีประสบการณ์ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพ

ตัวอย่าง (190) “ผู้สูงอายุ ถือเป็นบุคคลที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม ครอบครัวมาอย่างมากมาย ดังนั้น เมื่อต้องการการดูแลที่มากขึ้น สังคมก็ควรร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุเหล่านี้ ให้มีความสุขในช่วงบั้นปลายชีวิตมากที่สุด” (เดลินิวส์ 18 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ “ผู้สูงอายุ” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “ถือเป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “บุคคลที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม ครอบครัวมาอย่างมากมาย” เป็นคุณสมบัติ สะท้อนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์ตั้งแต่ระดับครอบครัวและสังคม สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณค่า

ตัวอย่าง (191) ผู้ชายวัยเกษียณส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีฐานะทางการเงินที่มั่นคง บางคนมีตำแหน่งสำคัญและมีเกียรติยศ ชื่อเสียง สำหรับผู้ที่มีการครอบครัว มีลูก ๆ ก็มักจะเติบโตและสำเร็จการศึกษาทั้งหมดแล้ว วัยนี้จึงนับเป็นวัยที่มีความเพียบพร้อมทั้งด้านครอบครัวและสังคม (เดลินิวส์ 20 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “ผู้ขายวัยเกษียณส่วนใหญ่” ปรากฏร่วมกับการบรรยายสภาพ “ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน” “มีฐานะทางการเงินที่มั่นคง” “มีตำแหน่งสำคัญและมีเกียรติยศ ชื่อเสียง” การบรรยายคุณสมบัติดังกล่าวแสดงให้เห็นการประสบความสำเร็จของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ

นอกจากนี้ ยังมีการบรรยายคุณสมบัติในมิติผู้มีร่างกายแข็งแรง อย่างไรก็ตาม ปรากฏน้อย ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (192) คนที่เกษียณแล้วหลายคน ยังคงแข็งแรง (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (193) คุณยาย อายุ 102 ปี ยังแข็งแรงดี (ไทยรัฐ 5 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “คนที่เกษียณแล้วหลายคน” และ “คุณยาย อายุ 102 ปี” ปรากฏร่วมกับการบรรยายคุณสมบัติ “ยังคงแข็งแรง” และ “ยังแข็งแรงดี” คุณสมบัติดังกล่าวสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง

จะเห็นได้ว่า การใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพเพื่อบรรยายคุณสมบัติผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ ส่วนใหญ่เน้นประเด็นผู้มีความสามารถและผู้มีประสบการณ์ ส่วนมิติด้านสุขภาพแข็งแรง ปรากฏน้อยและมักนำเสนอในบริบทว่าเป็นเรื่องแปลก

4.3.3.1.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่ระบุตัวตนของผู้สูงอายุ

กลุ่มนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่นำเสนอในรูปแบบของการระบุตัวตน ผู้สูงอายุเป็น “สิ่งที่ถูกระบุ” (token) ปรากฏร่วมกับคำกริยาถึงการระบุตัวตน (identifying) เช่น เป็น ฯลฯ และตามด้วย “สิ่งที่ระบุ” (value) ผู้วิจัยพบว่า การระบุตัวตนของผู้สูงอายุในเชิงบวก ปรากฏทั้งสิ้น 5/344 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.45 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (194) ลุงประเสริฐ สุรพงศ์ ชายวัยหลังเกษียณอายุ 82 ปี ...เป็นประธานชมรมผู้เลี้ยงผึ้งจังหวัดลำพูน (ไทยรัฐ 13 ม.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ลุงประเสริฐ สุรพงศ์ ชายวัยหลังเกษียณอายุ 82 ปี” เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ประธานชมรมผู้เลี้ยงผึ้งจังหวัดลำพูน” เป็นสิ่งที่ระบุ กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้นำเสนอผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ

ตัวอย่าง (195) ลุงพิสุทธิ์ ยอดคำ ประธานนักเรียน เดินเข้ามาบอกว่า ลุงเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนนี้เอง แหะละ (เดลินิวส์ 22 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง “ลุงพิสุทธ์ ยอดคำ ประธานนักเรียน” เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับ คำกริยา “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ผู้ก่อตั้งโรงเรียนนี้เองแหละ” เป็นสิ่งที่ระบุ โรงเรียน ดังกล่าวคือโรงเรียนผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้นำเสนอผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถและ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น จะเห็นได้ว่ากลวิธีการระบุตัวตนของผู้สูงอายุนี้นี้อัดคล้องกับการบรรยาย คุณสมบัติเชิงบวก กล่าวคือ เป็นการนำเสนอภาพผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพด้านต่าง ๆ

4.3.3.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่เกี่ยวกับหน่วยงานและผู้อื่น

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 139/344 ครั้ง ทั้งนี้จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

4.3.3.2.1 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่บรรยายคุณสมบัติของหน่วยงานและผู้อื่น

กลุ่มนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่นำเสนอในรูปแบบของการบรรยาย คุณสมบัติ ผู้ร่วมเหตุการณ์ของกลุ่มนี้จะประกอบด้วย รัฐ ประเทศ หรือผู้อื่น เป็นผู้มีความสมบัติ (carrier) ปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น มี เป็น ฯลฯ และตามด้วยคุณสมบัติ (attribute) จากการ วิเคราะห์พบว่าคุณสมบัติที่บรรยายจะมีลักษณะเชิงลบ เช่น เป็นปัญหา เป็นต้น **ปรากฏมากที่สุด** พบทั้งสิ้น 106/344 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.82 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 42 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติมีผู้สูงอายุมากในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้มีความสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติมีผู้สูงอายุมาก
ประเทศไทย	จะมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 20.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 32 ของประชากร ไทย...จะมีค่าใช้จ่ายสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจาก 60,000 ล้านบาทในปี 2010 เป็น 220,000 ล้านบาท, สังคมไทยในอนาคตจะมีผู้สูงอายุมากขึ้น ปัญหาฐานะการเงินของกองทุน สปสช. และ สปส. จึงมีความเสี่ยง, คนชราไร้ที่พึ่งในสังคมไทยนับวันจะยิ่งมีมาก, มีภาระจ่ายค่าดูแลผู้ เกษียณอายุทั้งระบบบำนาญข้าราชการ 2.2 ล้านคน เป็นภาระงบ 60% จ่ายเงินเบี้ยคนชรา 7.7 ล้านคน, จะมีภาระทางการเงินการคลังเพิ่มขึ้น ผ่านการดูแลประชากรสูงวัยทุกด้าน

ตัวอย่าง (196) ปัจจุบันไทยมีผู้สูงอายุ 10 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งประเทศ ถือได้ว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “ไทย” เป็นสิ่งที่ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “มี” “เป็น” และ “ถือได้ว่าเป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ผู้สูงอายุ 10 ล้านคน” “ร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งประเทศ” และ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” เป็นคุณสมบัติ จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์มักเน้นนำเสนอภาพของประเทศไทยมีผู้สูงอายุจำนวนมากและเป็นสังคมผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (197) ในปี 2564 ไทยจะมีประชากรเป็นคนสูงอายุ 20 ล้านคน ในปี 2578 จะเพิ่มเป็นร้อยละ 30 (ไทยรัฐ 7 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “ไทย” เป็นสิ่งที่ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “จะมี” “จะเพิ่มเป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ประชากรเป็นคนสูงอายุ 20 ล้านคน” “ร้อยละ 30” เป็นคุณสมบัติ สะท้อนให้เห็นว่าประชากรสูงวัยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบริบทจะพบว่า หนังสือพิมพ์มิได้แค่นำเสนอข้อมูลว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุมากขึ้นเท่านั้น แต่ใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพบรรยายประเทศไทยเพื่อต้องการจะสื่อว่า สถานการณ์ดังกล่าวทำให้หลายภาคส่วนจำเป็นต้องเตรียมรับมือ เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ ความคิดหรือมุมมองดังกล่าวสื่อให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของรัฐว่าเป็นผู้แก้ปัญหา ขณะเดียวกันก็สื่อว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง (198) ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2568 โดยมีผู้สูงอายุมากกว่า 15 ล้านคน หรือร้อยละ 23 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งนับเป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (เดลินิวส์ 22 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “ประเทศไทย” เป็นสิ่งที่ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “มี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ผู้สูงอายุมากกว่า 15 ล้านคน หรือร้อยละ 23 ของประชากรทั้งหมด” เป็นคุณสมบัติ เป็นการเน้นนำเสนอภาพของประเทศไทยในฐานะมีผู้สูงอายุจำนวนมาก ขณะเดียวกัน ก็บรรยายคุณสมบัตีสถานการณ์ดังกล่าวว่า “นับเป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ” สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหาระดับประเทศ

ตัวอย่าง (199) เนื่องจากต้นทุนการรักษาสุขภาพที่สูงขึ้น ผู้เจ็บป่วยมากขึ้น และสังคมไทยในอนาคตจะมีผู้สูงอายุมากขึ้น ปัญหาคณะกรรมการเงินของกองทุน สปสช. และ สปส. จึงมีความเสี่ยง (เดลินิวส์ 26 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “สังคมไทย” เป็นสิ่งที่ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “จะมี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ผู้สูงอายุมากขึ้น” เป็นคุณสมบัติ เป็นการเน้นนำเสนอภาพของสังคมไทยในฐานะมีผู้สูงอายุจำนวนมาก ขณะเดียวกัน ก็บรรยายคุณสมบัติ “ปัญหา

ฐานะการเงินของกองทุน สปสช. และ สปส.” ปรากฏกับคำกริยา “มี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ความเสียด” สื่อให้เห็นว่ากองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และกองทุนประกันสังคมจะมีปัญหาทางการเงิน เนื่องจากต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น การบรรยายดังกล่าวสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา

ตัวอย่าง (200) ปี 2583 จะมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 20.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 32 ของประชากรไทย ส่วนกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐระบุนปี 2565 จะมีค่าใช้จ่ายสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจาก 60,000 ล้านบาทในปี 2553 เป็น 220,000 ล้านบาท (ไทยรัฐ 11 ม.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น มีการบรรยายคุณสมบัติ “จะมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 20.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 32 ของประชากรไทย” เป็นการเน้นนำเสนอภาพของประเทศไทยในฐานะมีผู้สูงอายุจำนวนมาก ขณะเดียวกัน ก็บรรยายคุณสมบัติ “กองทุนหลักประกันสุขภาพ” ปรากฏกับคำกริยา “จะมี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ค่าใช้จ่ายสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจาก 60,000 ล้านบาท ในปี 2553 เป็น 220,000 ล้านบาท” สื่อให้เห็นว่าสถานการณ์ผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหาทางด้านการเงิน

ตัวอย่าง (201) ปัจจุบันรัฐบาลมีภาระจ่ายค่าดูแลผู้เกษียณอายุทั้งระบบบำนาญข้าราชการ 2.2 ล้านคน เป็นภาระงบ 60% จ่ายเงินเบี้ยคนชรา 7.7 ล้านคน หรือ 20% ส่วนเหลือที่อีก 20% จ่ายสมทบให้กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (เดลินิวส์ 26 ม.ค. 59)

ตัวอย่าง (202) เนื่องมาจากประชากรมีอายุยืนยาวมากขึ้น ขณะที่อัตราเด็กเกิดใหม่ต่ำ ประกอบกับรัฐจะมีภาระทางการเงินการคลังเพิ่มขึ้น ผ่านการดูแลประชากรสูงวัยทุกด้าน ทั้งสุขภาพอนามัย สภาพจิตใจและการปรับตัวทางสังคม และค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสภาพแวดล้อมของสังคมผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 26 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น “รัฐบาล” และ “รัฐ” เป็นสิ่งที่ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “มี” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “มีภาระจ่ายค่าดูแลผู้เกษียณอายุ” และ “ภาระทางการเงินการคลังเพิ่มขึ้น” เป็นคุณสมบัติ เป็นการเน้นนำเสนอภาพของรัฐบาลว่ามีภาระทางการเงินการคลังเพิ่มขึ้น เป็นคุณสมบัติ เป็นการเน้นนำเสนอภาพของรัฐบาลว่ามีภาระทางการเงินการคลังสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็นภาระ

4.3.3.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่ระบุตัวตนของหน่วยงานและผู้อื่น

กลุ่มนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่นำเสนอในรูปแบบของการระบุตัวตน รัฐ ผู้อื่น หรือประเทศ เป็น “สิ่งที่ถูกระบุ” (token) ปรากฏร่วมกับคำกริยาถึงการระบุตัวตน (identifying) เช่น เป็น ฯลฯ และตามด้วย “สิ่งที่ระบุ” (value) ผู้วิจัยพบว่า การระบุตัวตนของรัฐ ผู้อื่น หรือประเทศ มักเป็นในเชิงบวก ปรากฏทั้งสิ้น 33/344 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.59 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 43 แสดงคำกริยาระบุตัวตนเชิงบวกในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

ผู้ถูกระบุ	คำกริยา / ตัวตนเชิงบวก
หน่วยงาน และผู้อื่น	เป็นประธานเปิดสอนการฝึกอาชีพทำคอมพิวเตอร์จากลูกปิดให้กับกลุ่มสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ, เป็นประธานเปิดโครงการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุ ตำบลคลองมะเดื่อด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ, เป็นประธานเปิดโครงการอบรมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการอบรมผู้สูงอายุ "จะอยู่อย่างไรให้มีความสุข", เป็นประธานในการประชุมหารือเรื่องการปรับปรุงอาคารธรรมศาลาเพื่อเป็นศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (203) นายมนต์ชัย วิวัฒน์ธนาฒย์ นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พิษณุโลก เป็นประธานเปิดโครงการ "พิษณุโลกร่วมใจเตรียมพร้อมผู้สูงวัยสู่สังคมใหม่อาเซียน" (เดลินิวส์ 28 เม.ย. 59)

จากตัวอย่าง “นายมนต์ชัย วิวัฒน์ธนาฒย์” ซึ่งเป็นนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พิษณุโลก เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ประธานเปิดโครงการ "พิษณุโลกร่วมใจเตรียมพร้อมผู้สูงวัยสู่สังคมใหม่อาเซียน"” เป็นสิ่งที่ระบุ จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่ารัฐเป็นผู้เตรียมพร้อมกับสถานการณ์ผู้สูงวัย กล่าวคือ รัฐเป็นผู้แก้ปัญหา ในขณะที่เดียวกันก็สื่อว่า ผู้สูงอายุเป็นปัญหา

ตัวอย่าง (204) นายบัญชา ฤทธิศาสตร์ นายก อบต.คลองมะเดื่อ อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร เป็นประธานเปิดโครงการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุตำบลคลองมะเดื่อ ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)

จากตัวอย่าง “นายบัญชา ฤทธิศาสตร์” ซึ่งเป็นนายองค์การบริหารส่วนตำบลคลองมะเดื่อ เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ประธานเปิดโครงการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุตำบลคลองมะเดื่อ ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ” เป็นสิ่งที่ระบุ กล่าวได้ว่า

กระบวนการนี้นำเสนอว่ารัฐเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุด้านสุขภาพ ในขณะที่เดียวกันก็ถือว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องการการดูแล

ตัวอย่าง (205) ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์ นายก อบจ.ขอนแก่น เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการอบรมผู้สูงอายุ "จะอยู่อย่างไรให้มีความสุข" เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต สุขภาพกาย โดยมี ปรีดา สุขใจ นอภ.บ้านแฮด พร้อมผู้บริหาร อบจ. และประชาชนร่วมงาน (เดลินิวส์ 30 พ.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์” ซึ่งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ประธานในพิธีเปิดโครงการอบรมผู้สูงอายุ "จะอยู่อย่างไรให้มีความสุข" เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต สุขภาพกาย” เป็นสิ่งที่ระบุ จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่ารัฐเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุด้านสุขภาพทั้งกายและใจ ขณะเดียวกันก็ถือว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องการการดูแล

ตัวอย่าง (206) จุลนพ ทองโสภิต รองนายกเทศมนตรีนครขอนแก่น เป็นประธานในการประชุมหารือเรื่องการปรับปรุงอาคารธรรมศาลาเพื่อเป็นศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ โดยได้รับความร่วมมือจาก รพ.ขอนแก่น และวัดหนองแวง (เดลินิวส์ 22 ก.พ. 59)

จากตัวอย่าง “จุลนพ ทองโสภิต” ซึ่งเป็นรองนายกเทศมนตรีนครขอนแก่น เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ประธานในการประชุมหารือเรื่องการปรับปรุงอาคารธรรมศาลาเพื่อเป็นศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ” เป็นสิ่งที่ระบุ กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้นำเสนอว่ารัฐเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ในขณะที่เดียวกันก็ถือว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องการการดูแลด้านสวัสดิการ

ตัวอย่าง (207) จ.อ.อภิชาติ แก้วโกศล นายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด อ.เมือง จ.เพชรบุรี เป็นประธานเปิดโครงการเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพของสมาชิกในครอบครัวเพื่อเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สูงอายุและครอบครัว (เดลินิวส์ 26 ส.ค. 59)

จากตัวอย่าง “จ.อ.อภิชาติ แก้วโกศล” ซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลบ้านลาด เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่เป็นตัวเอียง “ประธานเปิดโครงการเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพของสมาชิกในครอบครัว เพื่อเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สูงอายุและครอบครัว” เป็นสิ่งที่ระบุ กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้นำเสนอว่ารัฐเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุด้านสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น ขณะเดียวกันก็ถือว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องการการดูแล

จะเห็นได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่ระบุตัวตนของหน่วยงานและผู้อื่นนี้เป็น การนำเสนอภาพของภาครัฐว่าเป็น “ผู้ดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุ” เนื่องจากผู้สูงอายุมี ปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพกาย สุขภาพจิต ผู้สูงอายุจึงต้องการการดูแลและสนับสนุนจากภาครัฐ

สรุปกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวบทหนังสือพิมพ์

ตารางที่ 44 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้ถูกระบุ/มีคุณสมบัติ	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	สภาพที่ทรุดโทรม มี เป็น เกิด มีปัญหาในเรื่องของข้อเข่าเสื่อม, กลายเป็นคนซึมเศร้า, เกิดภาวะทุพพลภาพ, มีการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมช้าลง -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม	97	28.20 (2)
	สภาพที่น่าสงสาร มี มีสภาพ มีรายได้ไม่มากนัก, มีฐานะยากจนไม่มีเงินจะไปตัดแว่นในราคาสูง ๆ ได้, กลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป มีสภาพความเป็นอยู่ยากไร้ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแล (ผู้สูงอายุน่าสงสาร)	35	10.17
	คุณสมบัติที่เป็นปัญหา เป็น จะกลายเป็น จะกลายเป็นภาระมหาศาลแก่งบประมาณของรัฐ, เป็นปัญหาระยะยาว, เป็นภาระการดูแลของครอบครัวและภาครัฐ -ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ	15	4.36
	คุณสมบัติเชิงบวก มี เป็น เป็นบุคคลที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม, เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า, มีประสิทธิภาพการทำงานและมีความสามารถในการทำงานได้อยู่, เป็นผู้ มีประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญในการดำรงชีวิต -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ	53	15.41 (3)
	ตัวตนเชิงบวก เป็น เป็นประธานชมรมผู้เลี้ยงผึ้ง, เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนนี้เอง -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ	5	1.45

ผู้ถูกระบุ/มีคุณสมบัติ	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ประเทศไทย	สภาพที่มีผู้สูงอายุมาก จะมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 20.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 32 ของประชากรไทย...จะมีค่าใช้จ่ายสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจาก 60,000 ล้านบาทในปี 2010 เป็น 220,000 ล้านบาท -ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ	106	30.82 (1)
รัฐ	ตัวตนเชิงบวก เป็นประธานเปิดสอนการฝึกอาชีพ, เป็นประธานเปิดโครงการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุ, เป็นประธานในการประชุมหารือเรื่องการปรับปรุงอาคารธรรมศาลาเพื่อเป็นศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ -รัฐเป็นผู้ดูแล/ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ	33	9.59
รวม		344	100

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวบทหนังสือพิมพ์ได้ดังนี้

ประการแรก กระบวนการเกี่ยวกับสภาพในหนังสือพิมพ์ปรากฏอย่าง **โดดเด่น** กระบวนการนี้นำเสนอฝ่ายผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 60 เมื่อพิจารณาภาพที่ปรากฏจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุถูกเน้นนำเสนอในฐานะผู้มีสภาพที่ทรุดโทรม เป็นปัญหา และสภาพที่น่าสงสาร (ผู้ยากจน ผู้ถูกละเมิด) ในขณะที่กระบวนการนี้นำเสนอภาพหน่วยงานและผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 40 เมื่อพิจารณาภาพที่ปรากฏจะเห็นได้ว่าหน่วยงานและผู้อื่นถูกนำเสนอในเชิงบวก กล่าวคือ จัดวางตำแหน่งให้ “ภาครัฐเป็นผู้แก้ปัญหาและผู้ดูแลผู้สูงอายุ” ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและเป็นผู้ที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือ” ภาพดังกล่าวก็ยิ่งตอกย้ำภาพด้านลบของผู้สูงอายุให้เด่นชัดขึ้น

ประการที่สอง หากพิจารณาในเชิงปริมาณจะเห็นได้ว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์เน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบซึ่งปรากฏมากเกินร้อยละ 80 เช่น เป็นปัญหา ผู้มีสภาพร่างกายที่ทรุดโทรม ทั้งนี้เน้นนำเสนอภาพของผู้สูงอายุว่า “เป็นปัญหา” และ “ผู้มีร่างกายทรุดโทรม” ในปริมาณที่มากกว่าภาพด้านผู้สูงอายุและต้องการการดูแลช่วยเหลือ

ประการสุดท้าย ตัวบทหนังสือพิมพ์นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวกด้วย กล่าวคือ เป็นผู้มีศักยภาพ ทั้งนี้เน้นนำเสนอมิติของผู้มีประสบการณ์และผู้มีความสามารถ ในปริมาณที่มากกว่าภาพด้านผู้สูงอายุแข็งแรง อย่างไรก็ตาม ภาพด้านบวกดังกล่าวปรากฏน้อย ไม่ถึงร้อยละ 17 ดังนั้นจึงส่งผลให้ภาพตัวแทนด้านบวกปรากฏน้อยไปด้วย จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับ

สภาพในตัวอย่างหนังสือพิมพ์เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและมีสภาพทรุดโทรม

4.3.4 กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก

กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (mental process) ไม่ใช่กระบวนการที่โดดเด่น เมื่อเทียบกับกระบวนการกระทำ กระบวนการเกี่ยวกับการพูด และกระบวนการเกี่ยวกับสภาพซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้มีส่วนสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 89 ครั้ง จำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกคำกริยาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” และ 2) คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.4.1 คำกริยากลุ่มความหมายคิด

4.3.4.1.1 คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความคิดที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 26/89 ครั้ง⁷ คิดเป็นร้อยละ 29.21 จำแนกคำกริยาออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1) คำกริยากลุ่มความหมาย “ต้องการ”

เมื่อผู้สูงอายุมิบทบาทเป็นผู้คิด จะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *อยาก ต้องการ* สิ่ง que ผู้สูงอายุคิดจะเป็นประเด็นเรื่องความต้องการ โดยเฉพาะความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จากการวิเคราะห์พบว่าปรากฏทั้งสิ้น 19/89 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 21.35 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 45 แสดงคำกริยาสื่อความหมายต้องการในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

ผู้คิด	คำกริยา / สิ่งที่ต้องการ
ผู้สูงอายุ	ต้องการการดูแลเอาใจใส่ที่ดี, <i>อยาก</i> ให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันช่วยจัดหางบประมาณเพื่อดูแลผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น, <i>อยาก</i> ให้รัฐเห็นใจไม่มีกำลังจะผ่อนบ้านใหม่, <i>อยาก</i> ให้ภาครัฐเห็นใจ และ <i>อยาก</i> ให้เจ้าหน้าที่เข้ามาคอยสำรวจความต้องการในพื้นที่ชุมชนกันก่อน

⁷ จำนวน 89 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์

ตัวอย่าง (208) ปัจจุบันงบประมาณทั้งหมดนั้นนำมาจากกลุ่มผู้สูงอายุในชมรมร่วมกันลงขันจัดเก็บ เป็นส่วนกลาง จึงอยากให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันช่วยจัดหางบประมาณเพื่อดูแลผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น (เดลินิวส์ 18 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “อยาก” ส่วนตัวเอียง “ให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันช่วยจัดหางบประมาณเพื่อดูแลผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น” คือสิ่งที่คิด หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือความช่วยเหลือด้านการเงิน สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (209) ทำไมไม่จ่ายเงินผู้สูงอายุที่ ต.เขาแดงเหมือนกับตำบลอื่น ... ผมหวังว่าจะมีคำตอบให้ผู้สูงอายุ ต.เขาแดง ได้รับทราบเป็นเพราะเหตุใด (เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)

จากตัวอย่าง “ผม” ซึ่งคือผู้สูงอายุ มีบทบาทเป็นผู้คิด และ “หวังว่า” เป็นคำกริยาสื่อความคิด ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด สิ่งที่คิดคือการเรียกร้องความช่วยเหลือด้านการเงิน สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (210) อยากให้ภาครัฐเห็นใจ และอยากให้เจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบความต้องการในพื้นที่ชุมชนกันก่อน (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “อยาก” ส่วนตัวเอียง “ให้ภาครัฐเห็นใจ” “ให้เจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบความต้องการในพื้นที่ชุมชนกันก่อน” คือสิ่งที่คิด หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือความช่วยเหลือจากภาครัฐ เนื่องจากผู้สูงอายุถูกละเมิด สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (211) เมื่อวันหนึ่งเราก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ เราก็คงต้องการการดูแลเอาใจใส่ที่ดีเพื่อให้ชีวิตบั้นปลายเกิดความสุขมากที่สุด หวังว่าภาคส่วนอื่น ๆ จะหันมาสนใจร่วมกันขยายบริการเช่นนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ (เดลินิวส์ 22 ก.พ. 59)

จากตัวอย่าง “เรา” มีบทบาทเป็นผู้คิด และ “ต้องการ” “หวังว่า” เป็นคำกริยาสื่อความคิด สิ่งที่คิดคือการดูแลช่วยเหลือด้านการบริการศูนย์รับฝากดูแลผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ

2) คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด”

เมื่อผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด จะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *เห็นว่า มองว่า รู้* สิ่งที่คิดส่วนใหญ่นำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านบวก เช่น ผู้มีความสามารถ ผู้มีประสบการณ์ จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยากลุ่มความหมายคิดนี้ปรากฏทั้งสิ้น 7/89 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.87 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (212) *ผู้สูงอายุจะรู้ว่าถ้าขนมไปส่งในแต่ละสาขาไม่ทัน ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสินค้าไม่ใส่สารกันบูด (เดลินิวส์ 24 พ.ค. 59)*

จากตัวอย่างผู้สูงอายุเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “*จะรู้ว่า*” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถและประสบการณ์

ตัวอย่าง (213) *ในชั้นรอบบ่าย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทุกคนตั้งใจ มีจุดหมาย บางคนพัฒนาชั้นเรียกว่าแก่ง (เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)*

จากตัวอย่าง “ทุกคน” ซึ่งคือผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด และ “ตั้งใจ” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความคิด สื่อให้เห็นความมุ่งมั่นที่เรียนรู้ซึ่งในที่นี้คือการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ ซึ่งจัดเป็นภาพตัวแทนด้านบวกของผู้สูงอายุ

นอกจากการใช้กระบวนการคิดเพื่อนำเสนอว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพแล้ว ยังพบการนำเสนอภาพด้านลบด้วย อย่างไรก็ตามปรากฏเพียง 2 ครั้ง เช่น

ตัวอย่าง (214) *ลุงกับเทศบาลฯ เห็นว่าคนชราเดี๋ยวนี้มีเยอะ ชีวิตก็เรื่อยเปื่อยไม่รู้จะทำอะไร กลายเป็นคนซึมเศร้าเกษียณจากงานแล้ว (เดลินิวส์ 22 มิ.ย. 59)*

จากตัวอย่าง “ลุงกับเทศบาล” เป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “*เห็นว่า*” สิ่งที่คิดคือการบรรยายสภาพที่ทรุดโทรมของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความทรุดโทรมซึ่งจัดเป็นภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ

จะเห็นได้ว่า คำกริยาความหมาย “คิด” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด กลุ่มความหมายที่โดดเด่นที่สุดคือ “ต้องการ” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือ ในขณะที่คำกริยาความหมายคิดที่นำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถปรากฏน้อย

4.3.4.1.2 คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้คิด

หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้คิด จะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *คาดว่า คิดว่า มองว่า* เชื่อ สิ่ง que คิดส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาผู้สูงอายุและการเตรียมพร้อมดูแลผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยากลุ่มความหมายคิดนี้ปรากฏทั้งสิ้น 21/89 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 23.59 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 46 แสดงคำกริยาสื่อความหมายคิดในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

ผู้คิด	คำกริยา / สิ่ง que คิด
หน่วยงานและผู้อื่น	คิดว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม, <u>มองว่า</u> ...การก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดหรือเต็มรูปแบบจะมีผลกับ "โครงสร้างเศรษฐกิจไทย", <u>คาดว่า</u> ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงที่รัฐบาลให้การดูแลอยู่ 2 ส่วนคือค่าอุปกรณ์และค่าจัดการผู้ดูแลซึ่งรวมแล้วเกือบ 6 หมื่นล้านบาทต่อปี

ตัวอย่าง (215) ขณะ que ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยปี 2560 คาดว่าผู้สูงอายุติดบ้าน และติดเตียง รวมกันกว่า 3.7 แสนคน ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงที่รัฐบาลให้การดูแลอยู่ 2 ส่วนคือ ค่าอุปกรณ์และค่าจัดการ... อีก 20 ปีข้างหน้าค่าใช้จ่ายตรงนี้จะเพิ่มขึ้นเกือบ 2 แสนล้านบาท (ไทยรัฐ 5 ต.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ดร.วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ ที่ปรึกษาด้านหลักประกันทางสังคม” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “คาดว่า” ส่วนตัวเองคือสิ่งที่คิด สิ่งที่คิดเป็นประเด็นเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นภาระด้านงบประมาณ

ตัวอย่าง (216) “รัฐมีแนวคิดว่า ถ้ามีคนที่เกษียณเยอะขึ้น โดยที่คนเหล่านี้ยังคงได้รับบำนาญต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเสียชีวิตโดยไม่ต้องทำงาน ในอนาคตจะกลายเป็นภาระมหาดศาลแก่งบประมาณของรัฐ (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

จากตัวอย่าง “รัฐ” เป็นผู้คิด และ “มีแนวคิดว่า” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความคิด ส่วนตัวเองคือสิ่งที่คิด สิ่งที่คิดสื่อถึงภาระของรัฐที่ต้องใช้งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุหลังเกษียณ สื่อให้เห็นว่า เมื่อผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานแล้ว ผู้สูงอายุเป็นภาระ

ตัวอย่าง (217) หลาย ๆ คนต่างก็คิดว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม (เดลินิวส์ 22 ก.พ. 59)

จากตัวอย่าง “หลาย ๆ คน” เป็นผู้คิด และ “คิดว่า” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความคิด ส่วนตัวเอียง “ผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม” คือสิ่งที่คิด สิ่งที่คิดสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของประเทศ

ตัวอย่าง (218) นักเศรษฐศาสตร์มองว่า...การก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด หรือเต็มรูปแบบ จะมีผลกับ "โครงสร้างเศรษฐกิจไทย" (เดลินิวส์ 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง “นักเศรษฐศาสตร์” เป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “มองว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด สิ่งที่คิดเป็นประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา

ตัวอย่าง (219) ผู้สูงวัย...ถูกมองว่า เลยวัยที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ พละกำลัง ความจำ สายตา เป็นอุปสรรคทั้งสิ้น (เดลินิวส์ 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง “ผู้สูงวัย” มีคำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “ถูกมองว่า” สิ่งที่คิดจะเห็นว่าผู้สูงอายุถูกสังคมมองว่าเป็นผู้มีความเสื่อมถอยและไม่สามารถเรียนรู้ได้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ไร้ศักยภาพ

นอกจากนี้ สิ่งที่หน่วยงานและผู้อื่นคิดก็มีการนำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านบวกด้วย อย่างไรก็ตาม ปรากฏน้อยเพียง 3 ครั้ง ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (220) แมนพาวเวอร์เล็งหางานให้วัยเกษียณเขื่อยังมีไฟ (เดลินิวส์ 30 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง “แมนพาวเวอร์” เป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “เขื่อยังมีไฟ” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด หากพิจารณาสิ่งที่คิดเป็นประเด็นเกี่ยวกับความกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการทำงานของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” มีส่วนสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ คำกริยากลุ่มความหมายที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิดเน้นนำเสนอ “ภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือ” และคำกริยากลุ่มความหมายที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้คิดเน้นนำเสนอ “ภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหาและภาระ”

4.3.4.2 คำกริยากลุ่มความหมายรู้สึก

4.3.4.2.1 คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความรู้สึกที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 29/89 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 32.58 จำแนกคำกริยาออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1) คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึกเชิงลบ”

จากการวิเคราะห์พบว่าผู้สูงอายุจะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *เหงา น้อยใจ เปื่อหน่าย หมดหวัง ทุกข์ใจ ฯลฯ* และสิ่งที่รู้สึกจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่ลำบาก สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไม่มีความสุข จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความรู้สึกเชิงลบนี้ปรากฏทั้งสิ้น 20/89 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 22.47 ยกตัวอย่าง

ตารางที่ 47 แสดงคำกริยาสื่อความหมายรู้สึกลบในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

ผู้รู้สึก	คำกริยา / สิ่งที่ทำให้รู้สึกลบ
ผู้สูงอายุ	ฟุ้งซ่าน, เหงาอยู่กับบ้าน, <u>น้อยใจ</u> ขอลาออก, เกิดความเหงาและ <u>เปื่อหน่าย</u> , <u>เปื่อหน่าย</u> การดำเนินชีวิตหลังเข้าสู่วัยชรา, <u>หมดหวัง</u> ใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่พักในบั้นปลายชีวิต, <u>ทุกข์ใจ</u> แทบไม่เหลือเงินซื้อข้าวแล้ว

ตัวอย่าง (221) กลุ่มผู้สูงอายุ ... เกิดความเปื่อหน่ายการดำเนินชีวิต หลังเข้าสู่วัยชราและไม่อยากเป็นภาระของคนในครอบครัว (เดลินิวส์ 28 ก.ค. 59)

จากตัวอย่าง “กลุ่มผู้สูงอายุ” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “เกิดความเปื่อหน่าย” การดำเนินชีวิต สิ่งทีผู้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจะเกิดความรู้สึกเปื่อหน่ายในการดำเนินชีวิต สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไม่มีความสุข

ตัวอย่าง (222) ลูกหลานก็ห่างเหิน ไม่มีเวลาให้ ในที่สุดก็จะเริ่ม ฟุ้งซ่าน หรือ อยู่แบบเฉา ไปวัน ๆ (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้สึก “ฟุ้งซ่าน” “อยู่แบบเฉา” ไปวัน ๆ สิ่งทีผู้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุจะเผชิญกับความรู้สึกที่ไม่สงบและไม่สดชื่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไม่มีความสุข

ตัวอย่าง (223) ลูกหลานทิ้งพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เหงาอยู่กับบ้าน (ไทยรัฐ 11 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้สึก “เหงา” สิ่งทีรู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมักใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านและเผชิญกับความรู้สึกเหงา เนื่องจากไม่มีลูกหลานคอยดูแลเอาใจใส่ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข

นอกจากสิ่งทีรู้สึกจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการใช้ชีวิตทีลำบาก ยังมีประเด็นเกี่ยวกับการถูกละเมิดของผู้สูงอายุด้วย ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (224) เบี้ยผู้สูงอายุและเบี้ยคนพิการตั้งแต่เดือน ก.ย. ผ่านมาร่วมสามเดือนป่านนี้ยังไม่ได้รับ คนเฒ่าคนแก่ก็ทุกข์ใจแทบไม่เหลือเงินซื้อข้าวแล้ว (ไทยรัฐ 15 พ.ย. 59)

จากตัวอย่าง “คนเฒ่าคนแก่” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “ทุกข์ใจ” สิ่งทีรู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อผู้สูงอายุไม่ได้รับความช่วยเหลือด้านเบี้ยยังชีพจากภาครัฐ ทำให้ผู้สูงอายุมีความทุกข์เนื่องจากไม่มีเงินเพียงพอในการซื้ออาหารเพื่อการดำรงชีพ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ถูกละเมิดและไม่มีความสุข

2) คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึกดี”

จากการวิเคราะห์พบว่าผู้สูงอายุจะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น ชอบใจ สุขใจ เพลิดเพลิน อารมณ์ดี ฯลฯ และสิ่งทีรู้สึกจะเป็นความรู้สึกที่ดี เนื่องจากการช่วยเหลือดูแลจากผู้อื่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสุข จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการทีสื่อความรู้สึกดีนี้ปรากฏทั้งสิ้น 9/89 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.11 ยกตัวอย่าง

ตารางที่ 48 แสดงคำกริยาสื่อความหมายรู้สึกดีในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้รู้สึก	คำกริยา / สิ่งทีทำให้รู้สึกดี
ผู้สูงอายุ	สุขใจ, ชอบใจ, สบายใจ, มีความสุขอารมณ์ดีอย่างบอกไม่ถูก, มีกิจกรรมบันเทิงสนุกสนาน <u>บ่ารู้สึกตีมาก</u> ๑, เจ้าหน้าที่คอยดูแลสร้างกิจกรรมให้ทำในแต่ละวันก็ทำให้ <u>เพลิดเพลิน</u>

ตัวอย่าง (225) ผู้สูงอายุชอบใจ ละออ เรื่องเกาะ ปลัด อบต.ท่าฉนวน อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท ทำงานตรงต่อเวลา ทุกต้นเดือนจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุสม่ำเสมอไม่ขาด (ไทยรัฐ 13 ก.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ผู้สูงอายุ” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “ชอบใจ” สิ่ง
ที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อผู้สูงอายุได้การดูแลด้านเบี้ยยังชีพจากรัฐ จึงทำให้เกิดความรู้สึกดี กล่าวคือ
ความรู้สึกดีของผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้เพราะการดูแลช่วยเหลือของรัฐ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มี
ความสุขจากการกระทำของรัฐ

ตัวอย่าง (226) มานพ ช่วยมณี นายกเล็ก ต.ดอนทราย อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ลงพื้นที่ดูแลทุกข์สุข
ผู้สูงอายุเท่าเทียมดุจพ่อแม่ทั้งให้บริการฉีดวัคซีน ตรวจโรค วัดความดันเบี่ย ผู้สูงอายุ
...จึงสบายใจกันไปถ้วนหน้า..... (ไทยรัฐ 11 ม.ค. 59)

จากตัวอย่าง “ผู้สูงอายุ” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “สบายใจ” สิ่ง
ที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านสุขภาพจากรัฐ จึงทำให้เกิดความรู้สึกดี กล่าวคือ
ความรู้สึกดีของผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้เนื่องจากการดูแลช่วยเหลือของรัฐ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้
มีความสุขจากการกระทำของรัฐ

4.3.4.2 คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้รู้สึก

จากการวิเคราะห์พบว่าหน่วยงานและผู้อื่นจะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *ห่วง
ห่วงใย* ฯลฯ และสิ่งที่รู้สึกจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ สื่อให้เห็นว่ารัฐเป็น
ผู้ดูแล ขณะเดียวกันผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแล จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อ
ความรู้สึกนี้ปรากฏทั้งสิ้น 13/89 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.61 ยกตัวอย่าง

ตารางที่ 49 แสดงคำกริยาที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้รู้สึกในตัวอย่างหนังสือพิมพ์

ผู้รู้สึก	คำกริยา / สิ่งที่ทำให้รู้สึก
หน่วยงาน และผู้อื่น	ห่วงคนสูงอายุ, ห่วงใยผู้สูงอายุ, ห่วงใยสุขภาพคนสูงวัย, รู้สึกสงสารเหล่าผู้สูงวัย

ตัวอย่าง (227) 'นายกนครแหลมฉบัง' *ห่วงใยสุขภาพคนสูงวัย* ผุดกิจกรรมคัดกรองมะเร็งช่องปาก
(เดลินิวส์ 22 ม.ค. 59)

จากตัวอย่าง “นายกนครแหลมฉบัง” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ
“ห่วงใย” สุขภาพคนสูงวัย สิ่งทีรู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า หน่วยงานรัฐเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในด้านบริการ
สุขภาพ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแล

ตัวอย่าง (228) *ห้วงคนสูงอายุ ... ได้หารือกับกระทรวงแรงงานให้จ้างงานคนแก่ทำงาน (ไทยรัฐ 5 ก.ค. 59)*

จากตัวอย่างรัฐเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “*ห้วง*” คนสูงอายุ สิ่งที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า หน่วยงานรัฐเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในด้านการทำงาน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ

ตัวอย่าง (229) *ประธานกรรมการมูลนิธิบ้านสุทธาวาส บอกเล่าผ่าน "สเกิปหน้า 1 เดลินิวส์" ว่า...จะทำให้ "บ้านพักพิงผู้สูงอายุ" แห่งนี้เกิดขึ้นให้ได้ เนื่องจากรู้สึกสงสารเหล่าผู้สูงวัยที่ไร้ที่พึ่ง (เดลินิวส์ 30 เม.ย. 59)*

จากตัวอย่าง “*ประธานกรรมการมูลนิธิบ้านสุทธาวาส*” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “*สงสาร*” เหล่าผู้สูงวัยที่ไร้ที่พึ่ง สิ่งที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า เนื่องจากมูลนิธิ รู้สึกสงสารผู้สูงอายุ จึงได้สร้างศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขึ้น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแล

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า คำกริยากลุ่มความหมาย “*รู้สึก*” มีส่วนสำคัญในการเน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ คำกริยากลุ่มความหมายที่ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึกเน้นนำเสนอ “*ภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ไม่มีความสุข*” และคำกริยากลุ่มความหมายที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้รู้สึกเน้นนำเสนอภาพว่าเป็นผู้ดูแล ขณะเดียวกันก็สื่อว่า “*ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ*”

สรุปกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกในตัวบทหนังสือพิมพ์

ตารางที่ 50 สรุปกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกในตัวบทหนังสือพิมพ์

ผู้คิด/รู้สึก	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	รู้สึกลบ เหงาอยู่กับบ้าน, น้อยใจขอลาออก, เบื่อหน่ายการดำเนินชีวิตหลังเข้าสู่ วัยชรา, หมดหวังใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่พักในบั้นปลายชีวิต -ผู้สูงอายุไม่มีความสุข	20	22.47 (2)
	ต้องการ อยากให้รัฐเห็นใจ, ต้องการการดูแลเอาใจใส่, อยากให้ช่วยจัดหา งบประมาณเพื่อดูแลผู้สูงอายุ -ผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือ	19	21.35 (3)
	ดีใจ มีกิจกรรมบันเทิงสนุกรสนาน ปากก็รู้สึกดีมากๆ, เจ้าหน้าที่คอยดูแลสร้าง กิจกรรมให้ทำในแต่ละวันก็ทำให้เพลิดเพลิน -ผู้สูงอายุมีความสุข (จากการกระทำของรัฐ)	9	10.11
	คิด เห็นว่า มองว่า รู้ ผู้สูงอายุทุกคนตั้งใจ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ	7	7.87
รัฐ	คิด คิดว่าค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุจะสูงขึ้น, มองว่าการก้าวเข้าสู่สังคม สูงวัยจะมีผลกับโครงสร้างเศรษฐกิจไทย -ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระ	21	23.59 (1)
	รู้สึก ห่วงผู้สูงอายุ, ห่วงใยสุขภาพคนสูงวัย -รัฐเป็นผู้ดูแล/ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล (ผู้มีภูมิคุ้มกันต่ำ)	13	14.61
รวม		89	100

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก
ในตัวบทหนังสือพิมพ์ได้ดังนี้

ประการแรก แม้กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในตัวบทหนังสือพิมพ์ไม่ใช่
กระบวนการที่โดดเด่น แต่ก็มีส่วนสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุ กล่าวคือ กระบวนการ
เกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในหนังสือพิมพ์นำเสนอมุมมองของผู้สูงอายุมากกว่ารัฐ โดยปรากฏร่วมกับ

คำกริยาสื่อความคิดและความรู้สึกที่นำไปสู่สภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ เช่น เป็นผู้ไม่มีความสุข และต้องการความช่วยเหลือ

ประการที่สอง หากพิจารณาสิ่งที่ผู้สูงอายุรู้สึกจะเห็นได้ว่าจะปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อ “*ความรู้สึกลบ*” คือความรู้สึกที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เนื่องจากการใช้ชีวิตที่ลำบาก สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุไม่มีความสุข” นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาสิ่งที่ผู้สูงอายุคิด จะเห็นได้ว่ามักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “*ต้องการ*” สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ” ในขณะที่สิ่งที่รัฐ “*คิด*” สะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐที่มีต่อผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและต้องได้รับการดูแล”

ประการสุดท้าย เมื่อพิจารณาเชิงปริมาณจะเห็นได้ว่า แม้จะมีภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุมีความสุข ผู้สูงอายุมีศักยภาพ แต่พบว่าปรากฏน้อย ไม่ถึงร้อยละ 20 อีกทั้งภาพผู้สูงอายุมีความสุขก็ปรากฏเฉพาะบริบทการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ในขณะที่การนำเสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุปรากฏอย่างเด่นชัด ดังจะเห็นได้จาก สิ่งที่ทั้งผู้สูงอายุและหน่วยงานคิดและรู้สึกเน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุไม่มีความสุข เป็นปัญหา และต้องการการดูแลช่วยเหลือ” ซึ่งปรากฏรวมกันเกินร้อยละ 80 สื่อให้เห็นการ **เน้นนำเสนอภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ**

จากที่กล่าวไปในหัวข้อ 4.3 เป็นผลการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ และอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชนิดกระบวนการกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ ที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุ

4.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

ในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การเลือกใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุ วิเคราะห์การใช้ชนิดกระบวนการที่สัมพันธ์กับการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่า ยังมีกลวิธีอื่นอีก 4 ประเภทที่สื่อภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ คือ 1) การนิยาม 2) การให้รายละเอียด 3) การเน้นความ และ 4) การใช้สหบท รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.4.1 การนิยาม

กลวิธีทางภาษาประเภทนี้ คือ การกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยการนิยาม ในที่นี้คือการพิจารณาว่าผู้สูงอายุคือคนกลุ่มใด การให้ความหมายผู้สูงอายุสื่อให้เห็นมุมมองของผู้ผลิตวาทกรรมที่มีต่อผู้สูงอายุได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งได้นิยามผู้สูงอายุ หมายถึง “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (230) นายเฉลิม สารแปง นายกเทศมนตรีตำบลเชิงดอย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เปิดเผยว่า จากผู้สูงอายุซึ่งนับอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ของประเทศไทยในปัจจุบันโดยเฉลี่ยมีอยู่ 10 ล้านคน (เดลินิวส์ 20 ม.ค. 59)

ตัวอย่าง (231) รายงานข่าวแจ้งว่า สำนักอนามัย (สนอ.) กรุงเทพมหานคร (กทม.) ได้ดำเนินโครงการพัฒนาการเข้าถึงบริการใส่ฟันสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร (กทม.) ซึ่งเป็นการบริการที่ดีที่สุดหรือ Best Service ของสำนักฯ ประจำปี 2559 โดยได้กำหนดเป็นการบริการใส่ฟันเทียมแบบถอดได้แก่ผู้สูงอายุ ... สำหรับหลักเกณฑ์ผู้สูงอายุที่จะเข้าโครงการ คือ ผู้สูงอายุคนไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (เดลินิวส์ 16 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (232) รถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์เตรียมให้ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ขึ้นฟรีเพียงแสดงบัตรประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ขายตั๋วโดยสาร (เดลินิวส์ 30 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนิยามดังกล่าวเป็นการนิยามตามกฎหมายไทย ดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 ที่ได้กำหนดให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจเกษียณเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ และตามความเข้าใจของคนทั่วไป ผู้สูงอายุก็คือผู้อยู่ในวัยเกษียณ ประเด็นสำคัญในวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุด้วยกล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (233) คณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญของทางโรงพยาบาลได้ทำการศึกษาคัดกรองมะเร็งลำไส้ใหญ่ด้วยพีดีทีเอส ประชาชนใน 14 อำเภอ ในเขต 12 จำนวน 2,757 คน ซึ่งเป็นญาติสายตรงของผู้ป่วยโรคนี้อีก 361 คน ผู้สูงอายุ อายุ 50 ปีขึ้นไป 2,396 คน ... ผลการตรวจในกลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 50 ปีขึ้นไป พบผลเป็นบวก 135 ราย คิดเป็น 3.05 % (เดลินิวส์ 18 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (234) เบื้องต้น นพ.ฐาปนวงศ์ อธิบายว่า โรคจอประสาทตาเสื่อมเกิดจากหลายสาเหตุ 1.กรรมพันธุ์ ในส่วนนี้อาจจะป้องกันรักษาได้ยาก 2.ความเสื่อมเนื่องจากอายุที่มากขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุ อายุ 50-60 ปี ขึ้นไป โอกาสเกิดขึ้นได้ 1 ใน 100,000 ประชากรผู้สูงอายุ ดังนั้นทางที่ดีผู้สูงอายุควรไปรับการตรวจสุขภาพตาอย่างน้อยปีละครั้ง (เดลินิวส์ 16 เม.ย. 59)

จากตัวอย่าง ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ผู้สูงอายุ อายุ 50 ปีขึ้นไป” “กลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 50 ปีขึ้นไป” “กลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 50 ปีขึ้นไป” จะเห็นได้ว่าตัวบทหนังสือพิมพ์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ หากพิจารณาบริบทจะพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นบริบทด้านการแพทย์และสาธารณสุข จะเห็นได้ว่าเป็นการพิจารณาสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมเป็นหลัก

ตัวอย่าง (235) บอลอวูโล 6 จังหวัดร่วมพาดแข้ง ... การแข่งขันฟุตบอลในครั้งนี้มีจังหวัดที่เข้าร่วมแข่งขันด้วยกัน 6 จังหวัด...แบ่งการแข่งขันเป็น 2 รุ่น คือ รุ่นอายุ 50-57 ปี จำนวน 6 ทีม, รุ่นอายุ 58 ปีขึ้นไป จำนวน 6 ทีม รวมทั้งหมด 12 ทีม (เดลินิวส์ 18 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างเป็นเหตุการณ์การแข่งขันฟุตบอลอวูโลของภาคเหนือตอนล่าง จะเห็นได้ว่าการจัดการแข่งขันโดยแบ่งเป็นรุ่นอายุต่าง ๆ มีตั้งแต่รุ่น 50-57 ปี และรุ่นอายุ 58 ปีขึ้นไป ดังจะเห็นได้จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “รุ่นอายุ 50-57 ปี” “รุ่นอายุ 58 ปีขึ้นไป” กล่าวคือ ตัวบทได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป”

ตัวอย่าง (236) นายสุวิชาญ พชรศุภสันต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงวัยเชียงใหม่ นำคณะผู้สูงวัย ทั้งหญิงและชายอายุระหว่าง 55-85 ปี จำนวน 124 คน เข้าร่วมกิจกรรม มีการตรวจสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ (เดลินิวส์ 24 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (237) รมลวรรณ เรืองขจร ผอ.ททท.ตาก จัดกิจกรรมเฉลิมฉลอง 12 สิงหาคมหาราจีนี “คืนความสุขให้คนวัยเก่า” ในรูปแบบ “ท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋ ไม่เหมือนใคร” มอบสิทธิพิเศษนักท่องเที่ยวอายุ 55 ปีขึ้นไป เพียงแสดงบัตรประจำตัวประชาชน (ไทยรัฐ 15 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “คณะผู้สูงวัยทั้งหญิงและชายอายุระหว่าง 55-85 ปี” ซึ่งเป็นเหตุการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ และ “นักท่องเที่ยวอายุ 55 ปีขึ้นไป” ซึ่งเป็นเหตุการณ์การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าตัวบทได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป”

อนึ่ง จากตัวอย่างข้างต้น พบการใช้มูลบท (presupposition) ด้วย ดังจะเห็นได้จากหน่วยงานรัฐได้จัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้ผู้สูงอายุ ส่วนที่เป็นตัวเอียง ได้แก่ คำว่า “คืน” เป็นรูปภาษาบ่งการเกิดซ้ำ (iteratives) การใช้รูปภาษาดังกล่าวสื่อมูลบทว่า สภาพเช่นนั้นเคยเกิดหรือมีอยู่มาก่อน ในที่นี้คือ “ความสุข” ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่าปัจจุบันผู้สูงอายุไม่มีความสุข

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป” ด้วย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเชิงปริมาณพบว่า การนิยามผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ปรากฏมากกว่าการนิยามว่าเป็นบุคคลที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (238) นายก อบจ.หนองบัวลำภู เปิดเผยอีกว่า ในการจัดการแข่งขันครั้งนี้ เพื่อสร้างจิตสำนึก และปลูกฝังความรัก ความสามัคคีและรักบ้านเกิด ยกระดับการเล่นกีฬาของประชาชนภายในจังหวัด พร้อมกับส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนได้ออกกำลังกายด้วยการแข่งขันกีฬา ประเภท ค ประชาชนชายสูงอายุ 40 ปีขึ้นไป (เดลินิวส์ 22 ม.ค. 59)

ตัวอย่าง (239) เราจะจัดศึกฟุตบอลอาวุโสตั้งแต่อายุ 40-45-50-55-60 และ 65 ปี ... ซึ่งผู้อาวุโสที่สนใจจะเล่นบอลจากทั่วโลกสามารถร่วมการแข่งขันฟุตบอลในเมืองไทยได้ตลอดเวลา (เดลินิวส์ 26 พ.ย. 59)

จากตัวอย่างเป็นเหตุการณ์การแข่งขันฟุตบอล จะเห็นได้ว่าตัวบทได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป” ดังจะเห็นได้จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ประชาชนชายสูงอายุ 40 ปีขึ้นไป” “อายุ 40-45-50-55-60 และ 65 ปี”

ตัวอย่าง (240) กสอ.เปิดรายชื่อ 5 อุตสาหกรรมตอบโจทย์ผู้หญิงสูงวัยอายุ 45 ปีขึ้นไป นิยมจับจ่ายใช้สอย "อุตสาหกรรมไลฟ์สไตล์-เพื่อสุขภาพ-เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์บำรุง-อาหาร-การแพทย์" ส่งผลให้มียอดจับจ่ายกว่า 2.38 แสนล้านบาท/ปี (ไทยรัฐ 15 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นธุรกิจด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงสูงอายุ จะเห็นได้ว่าตัวบทได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป” ดังจะเห็นได้จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ผู้หญิงสูงวัยอายุ 45 ปีขึ้นไป”

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าวาทกรรมหนังสือพิมพ์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งแตกต่างไปจากการนิยามตามกฎหมายและที่เราเข้าใจโดยทั่วไป กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ได้นิยามว่าผู้สูงอายุคือ

“บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป” สื่อให้เห็นว่า “ความแก่” หรือ “ความชรา” เป็นสภาวะที่ไม่พึงประสงค์และเป็นสภาวะที่ต้องเผชิญเร็วขึ้น

4.4.2 การให้รายละเอียด

กลวิธีทางภาษาประเภทนี้ คือ การใช้รูปภาพเพื่อให้รายละเอียดของเหตุการณ์ โดยอาจปรากฏในรูปของการใช้ส่วนขยาย หรือการใช้ประโยคแสดงเหตุผลเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำ จากการวิเคราะห์พบว่า การให้รายละเอียดประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้ส่วนขยาย และ 2) การแสดงเหตุ-ผล โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

4.4.2.1 การใช้ส่วนขยาย

การใช้ส่วนขยาย คือ การใช้ส่วนขยายเพื่อขยายรายละเอียดลักษณะต่าง ๆ สามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) การใช้ส่วนขยายเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยพบว่าสื่อหนังสือพิมพ์มักเลือกใช้คำขยายเพื่อบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์พบว่ารายละเอียดที่ปรากฏมักขยายความให้เห็นสภาพที่น่าสงสารและสภาพที่ทรุดโทรมของคนกลุ่มนี้ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (241) คณะทั้งหมดเดินทางไปหมู่บ้านเปรมฤทัย ซอย 3 เพื่อนำเงินโครงการ 3,600 บาท พร้อมข้าวสารและน้ำดื่ม ไปมอบให้นางจุงรัง แซ่ไค้ว อายุ 73ปี ที่ไม่สามารถเดินหรือช่วยเหลือตัวเองได้ (ไทยรัฐ 15 ส.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นการขยายรายละเอียดให้เห็นสภาพ “ที่ไม่สามารถเดินหรือช่วยเหลือตัวเองได้” สภาพดังกล่าวช่วยขบเน้นให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องการการดูแล

ตัวอย่าง (242) ลงพื้นที่ หมู่ 6 นำเงิน 3,600 บาท พร้อมข้าวสารอาหารแห้งและน้ำดื่มมอบให้กับนางฮวย รักษ์เจริญ อายุ 76 ปี หญิงชราหลังค่อมที่อาศัยอยู่ในเพิงพักไม่มีเลขที่ ในที่สาธารณะริมคลองมหาวงศ์ (ไทยรัฐ 15 ส.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นการขยายรายละเอียดให้เห็นสภาพ “หญิงชราหลังค่อม” ประกอบกับการระบุสถานที่ “ที่อาศัยอยู่ในเพิงพักไม่มีเลขที่ ในที่สาธารณะริมคลองมหาวงศ์” แสดงให้เห็นการใช้ชีวิตที่อยู่ด้วยความยากลำบาก สภาพดังกล่าวช่วยขบเน้นให้เห็นว่าผู้สูงอายุน่าสงสาร

ตัวอย่าง (243) ก่อนหน้านั้นได้หาเลี้ยงหลานด้วยการเก็บเศษขยะขายเพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูหลาน (เดลินิวส์ 22 ก.พ. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ “ด้วยการเก็บเศษขยะขาย” เป็นการขยายรายละเอียดให้เห็นการดำเนินชีวิตเพื่อหาเลี้ยงชีพของผู้สูงอายุ สภาพดังกล่าวช่วยขบเน้นให้เห็นว่าผู้สูงอายุน่าสงสารและมีฐานะยากจน

ตัวอย่าง (244) ส่งผลให้เกิดภาวะโรคซึมเศร้าในกลุ่มผู้สูงอายุได้ง่าย (เดลินิวส์ 20 ม.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ “ได้ง่าย” เป็นการขยายรายละเอียดให้เห็นสภาพของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่เปราะบาง เป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย สื่อให้เห็นสภาพที่ทรุดโทรมของผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (245) ที่ผ่านมาผู้ป่วยโรคเบาหวานมักถูกตัดขาเพราะเข้าถึงการรักษาได้น้อย โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงที่สุด ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งมีอัตราถูกตัดขาเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่า (เดลินิวส์ 20 ก.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ “ซึ่งมีอัตราถูกตัดขาเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่า” เป็นการขยายรายละเอียดให้เห็นสภาพร่างกายของผู้สูงอายุว่าอยู่ในภาวะเสี่ยง สื่อให้เห็นสภาพที่ทรุดโทรมของผู้สูงอายุ

2) การใช้ส่วนขยายเพื่อให้รายละเอียดการกระทำของหน่วยงานและผู้อื่น

ผู้วิจัยพบว่าสื่อหนังสือพิมพ์มักเลือกใช้คำขยายที่สื่อความหมายในเชิงบวก เช่น *อย่างต่อเนื่อง* *อย่างทั่วถึง* *อย่างสม่ำเสมอ* เป็นพิเศษ ฯลฯ เพื่อขยายรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำของหน่วยงานรัฐและผู้อื่น ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (246) ที่ผ่านมา ทาง อบต.ร่วมกับ รพ.สต.มะขามล้ม และ รพ.บางปลาหมอ จัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุมาโดยตลอด (เดลินิวส์ 18 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (247) มีการสร้างบ้าน หรือปรับปรุงซ่อมแซมบ้านให้แก่ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ อย่างทั่วถึงทุกชุมชนทั้ง 9 ชุมชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองบัวแดง อย่างต่อเนื่อง ตลอดไป (เดลินิวส์ 16 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (248) ที่ผ่านมากระทรวงแรงงานได้ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุตามนโยบายรัฐ (ไทยรัฐ 11 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (249) ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าฯ กทม. มีความมุ่งมั่นตั้งใจกำหนดนโยบายและแผนบูรณาการดูแลผู้สูงอายุไว้อย่างครบวงจรแล้ว (ไทยรัฐ 13 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (250) ที่ผ่านมาศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จ.นครปฐม ได้ลงพื้นที่เยี่ยมและช่วยเหลือด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ (ไทยรัฐ 15 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (251) มีสิ่งอำนวยความสะดวก รองรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็ก สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ ฯลฯ อย่างยั่งยืน (เดลินิวส์ 20 ธ.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้นเป็นการใช้ส่วนขยายเพื่ออธิบายรายละเอียดของการกระทำของหน่วยงานรัฐ การใช้ส่วนขยายดังกล่าวสื่อให้เห็นว่ารัฐเป็นผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีการใช้ส่วนขยายเพื่อสื่อให้เห็นว่ารัฐดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (252) พล.ต.อ.อัศวิน ขวัญเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (กทม.) เปิดเผยว่านโยบายเร่งด่วนที่ตนจะดำเนินการในช่วงรับตำแหน่งผู้ว่าฯ กทม.มี 19 ภารกิจที่จะมุ่งผลักดันให้เกิดผลสำเร็จทันทีคือ ...ดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษ (เดลินิวส์ 16 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (253) นายวชิระ เปิดเผยด้วยว่า ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไว้เป็นกรณีพิเศษทุกปี กำหนดแผนงานไว้ชัดเจน (เดลินิวส์ 16 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (254) มีข่าวว่ากระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายที่จะดูแลผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพเป็นพิเศษ ผ่านโครงการโรงพยาบาลตำบลกว่า 8,000 แห่งทั่วประเทศ (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (255) นอกจากนี้ยังให้ธนาคารอาคารสงเคราะห์ หรือ ธอส.และการเคหะแห่งชาติหรือ กคช. ไปหามาตรการมาสนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่มีที่อยู่อาศัยเป็นกรณีพิเศษ (เดลินิวส์ 16 ก.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้นเป็นการใช้ส่วนขยาย “เป็นพิเศษ” “เป็นกรณีพิเศษ” เพื่ออธิบายรายละเอียดของการกระทำของหน่วยงานรัฐ จะเห็นได้ว่ารัฐดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษในทุกด้าน เช่น ด้านงบประมาณ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น การใช้ส่วนขยายดังกล่าวสื่อให้เห็นว่า

รัฐเป็นผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษ ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการการดูแลที่มากเป็นพิเศษเช่นกัน

4.4.2.2 การแสดงเหตุ-ผล

การแสดงเหตุ-ผล คือ การให้รายละเอียดโดยการใช้ประโยคแสดงเหตุผล กลวิธีนี้ใช้เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุหรือสถานการณ์สังคมสูงวัยส่งผลกระทบต่อใครบ้าง เช่น

ตัวอย่าง (256) เนื่องจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ขณะที่อัตราการเกิดใหม่ของคนน้อย ทำให้คนในวัยทำงานไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประเทศ (ไทยรัฐ 5 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (257) ไม่เพียงสังคมไทยกำลังย่างเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว... จึงเกรงว่าในอนาคตจำนวนผู้ซึ่งอยู่ในวัยทำงานอาจมีไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประเทศ (ไทยรัฐ 13 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (258) ปัญหาเรื่องการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยจะ ทำให้คนวัยทำงานลดลงสร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ (ไทยรัฐ 5 ส.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ จะเห็นได้ว่าสถานการณ์สังคมสูงวัยส่งผลให้จำนวนวัยแรงงานลดลง เนื่องจากผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางสุขภาพร่างกายที่เพิ่มขึ้นและประสิทธิภาพในการทำงานลดลง อีกทั้งการลดลงของกำลังแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญนี้อาจมีผลด้านลบต่อแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจหรือการพัฒนาประเทศ

ตัวอย่าง (259) เพื่อลดภาระงบประมาณด้านสวัสดิการของภาครัฐโดยเฉพาะในอนาคตที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ซึ่งจะ ทำให้มีภาระในส่วนนี้เพิ่มขึ้น (เดลินิวส์ 20 พ.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ จะเห็นได้ว่าสังคมสูงวัยเป็นภาระทางการคลังในการดูแลสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ กล่าวคือ รัฐจะต้องนำเงินภาษีของประชาชนวัยทำงานไปใช้จัดสรรเป็นสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุ ยิ่งสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น รัฐบาลก็จะต้องใช้งบประมาณมากขึ้นในการดูแล สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นภาระด้านงบประมาณของประเทศ”

กล่าวโดยสรุป ตัวบทหนังสือพิมพ์ใช้กลวิธีการให้รายละเอียดเพื่อเสนอภาพตัวแทนของหน่วยงานรัฐในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการการดูแลที่มากเป็นพิเศษ ในขณะที่เมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุจะให้รายละเอียด

คนกลุ่มนี้ว่าอยู่ในสภาพที่น่าสงสารและสภาพที่ทรุดโทรม นอกจากนี้ยังใช้ประโยคแสดงผลเพื่อเน้นย้ำว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ

4.4.3 การแนะนำความ

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่าตัวบทหนังสือพิมพ์มีการแนะนำความดังต่อไปนี้

4.4.3.1 การปฏิเสธสื่อมวลชน

ในงานวิจัยนี้หมายถึง การใช้ภาษาเพื่อปฏิเสธหรือแย้งกับข้อมูล ความคิด หรือเหตุการณ์ที่มีอยู่มาก่อน กลวิธีนี้สื่อให้เข้าใจว่ามีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นมาก่อน อีกนัยหนึ่งก็คือสะท้อนให้เห็นทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุหรือทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเอง ทัศนคติดังกล่าวมักเป็นความหมายด้านลบ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (260) โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย เปิดสอนมาตั้งแต่ปี 2556 ... ทั้งนี้การเรียนการสอนจะเน้นไปที่ให้นักเรียนมีความสุขและไม่ถูกทอดทิ้งจากสังคม (เดลินิวส์ 20 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (261) นายวชิระ เปิดเผยด้วยว่า ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการดูแลผู้สูงอายุไว้เป็นกรณีพิเศษทุกปี ... โดยโครงการดังกล่าวนี้เพื่อให้ทุกคนไม่ทอดทิ้งกัน คำว่า "ไหนาป่าแขง บ่อถ่มกัน" นั้นก็หมายความว่า แม้เจ้าจะแก่เฒ่าซราลง ลูกหลานชาวบ้านนาป่าแขงก็จะไม่ทอดทิ้ง (เดลินิวส์ 16 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ไม่ถูกทอดทิ้งจากสังคม” “ไม่ทอดทิ้ง” สื่อให้เห็นว่ามีเหตุการณ์การทอดทิ้งผู้สูงอายุเกิดขึ้น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้นำสงสาร

ตัวอย่าง (262) เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการมีเงินหรือกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต (เดลินิวส์ 24 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (263) บางรายเกิดความคิดไม่อยากเป็นภาระของลูกหลาน ทำให้คิดสั้น (ไทยรัฐ 1 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ไม่ก่อภาระต่อสังคม” “ไม่อยากเป็นภาระของลูกหลาน” สื่อให้เห็นว่า สังคมบางส่วนเข้าใจว่า “ผู้สูงอายุเป็นภาระ”

ตัวอย่าง (264) การได้เรียนนอกจากพัฒนาตัวเอง ยังช่วยไม่ให้เหงา หลีกเลี่ยงปัญหาความจำเสื่อมได้ (ไทยรัฐ 1 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (265) คุณยายจะได้เจอผู้คนภายนอกบ้าง อย่างน้อยก็ช่วยทำให้ไม่เหงา และอาจช่วยให้ลืมบางเรื่องราวในอดีตที่อยากจะลืมได้ (เดลินิวส์ 30 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ไม่ให้เหงา” “ไม่เหงา” สื่อให้เห็นว่าสังคมบางส่วนเข้าใจว่า “ผู้สูงอายุไม่มีความสุข”

กล่าวได้ว่า กลวิธีการปฏิเสธสื่อลบที่สื่อให้เห็นทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุหรือทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเอง ทัศนคติดังกล่าวสื่อว่าสังคมบางส่วนมีความคิดความเข้าใจต่อผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุน่าสงสาร เป็นภาระ และไม่มีความสุข

4.4.3.2 ความหมายเป็นนัยแบบชนบ

ความหมายเป็นนัยแบบชนบ⁸ (conventional implicature) เป็นความหมายที่เกิดจากการใช้คำศัพท์ต่าง ๆ เหล่านี้ก่อนแล้ว ไม่ต้องอาศัยบริบทในการตีความ เลวินสัน (Levinson, 1983: 127) ได้กล่าวว่า ไกรซ์ (Grice, 1961, 1975) ได้ให้รายการคำศัพท์ที่จะมีความหมายเป็นนัยแบบชนบไว้ ได้แก่ คำว่า “but” “and” และ “therefore” จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่าตัวบทหนังสือพิมพ์มักปรากฏการใช้ความหมายเป็นนัยแบบชนบ สื่อให้เห็นความคิดความเชื่อของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (266) สูงวัยแต่แข็งแรง (ไทยรัฐ 3 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (267) ฉะนั้นต้องชราแต่ยังแจ้ว (ไทยรัฐ 1 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (268) แม้จะอายุมาก แต่ก็ยังแข็งแรงสามารถยืดอายุการทำงานออกไปได้ (ไทยรัฐ 11 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (269) แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วันที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยแล้ว แต่ก็ยังพร้อมและสามารถที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะสามารถทำได้ (เดลินิวส์ 22 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “แต่” “ถ้า...แต่” “แม้...แต่” หากพิจารณาความหมายจากการใช้คำเชื่อมดังกล่าว จะตีความได้ว่า “การมีอายุมากหรือการเป็น

⁸ ผู้วิจัยเรียกตาม ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556)

ผู้สูงอายุ” นั้นเป็นคุณสมบัติที่ขัดแย้งหรือสวนทางกับ “ความแข็งแรง” “ความสามารถในการทำงาน” และ “ความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น” สะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ และแนะนำความหมายว่าการเป็นผู้สูงอายุนั้นเป็นสถานะที่ไม่พึงประสงค์

นอกจากนี้ ตัวอย่างหนังสือพิมพ์ยังได้นำเสนอความคิดนี้ผ่านเสียงของผู้สูงอายุด้วย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างถัดไป

ตัวอย่าง (270) ถึงจะแก่แต่มั่นใจว่าสายตายังดี สมองยังไหว เรียนต่อได้อีกนานเลยจ๊ะ (เดลินิวส์ 30 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (271) ยายแก่แล้ว แต่อยากอ่านออกเขียนได้เหมือนคนอื่นเขา (เดลินิวส์ 30 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (272) แม้อายุมากแล้วแต่ออกกำลังกายทุกวัน จึงยังแข็งแรง สามารถทำงานได้ (ไทยรัฐ 11 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นเสียงของผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “แต่” “ถึง... แต่” “แม่...แต่” เป็นการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง กล่าวคือ “การมีอายุมากหรือการเป็นผู้สูงอายุ” นั้นเป็นคุณสมบัติที่ขัดแย้งหรือสวนทางกับ “การมีสุขภาพที่ดี” “ความสามารถในการเรียนรู้” และ “ความสามารถในการทำงาน” สะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่ผู้สูงอายุเองก็ยังมีมุมมองต่อตนเองในด้านลบ ยิ่งตอกย้ำให้ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุด้านลบเด่นชัดมากขึ้น

4.4.4 การใช้สหบท

การใช้สหบท คือ การยกถ้อยคำมากกล่าวใหม่แบบตรง (direct reporting) ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ยกมากกล่าวใหม่แบบคำต่อคำ แสดงโดยเครื่องหมายอัฒภาค “...” (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 60) ถ้อยคำที่พูดจะเสนอความคิดบางประการที่ผู้พูดมีต่อผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์พบว่า ส่วนใหญ่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นกลุ่มที่ถูกยกถ้อยคำมากกล่าวใหม่แบบตรง ในขณะที่การยกถ้อยคำของผู้สูงอายุมากกล่าวถึงแบบตรงจะปรากฏเป็นส่วนน้อย ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (273) “การออกมาตรการดูแลผู้สูงอายุครั้งนี้ เป็นนโยบายสำคัญของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. สั่งให้ทุกหน่วยงานหามาตรการดูแลคนชราทั่วประเทศ ให้มีความมั่นคงในชีวิต มีสุขภาพแข็งแรง และมีศักดิ์ศรีในชีวิต” (เดลินิวส์ 16 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างส่วนที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศกล่าวโดย “นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี” หากพิจารณาคำที่กล่าวจะเห็นว่าเป็นการพูดถึงมาตรการการดูแลผู้สูงอายุ ตามที่นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายและคณะทำงานด้านสังคมผู้สูงอายุนำเสนอ เช่น เรื่องมาตรการจ้างผู้เกษียณอายุให้ทำงาน สินเชื่อบ้านสำหรับผู้สูงอายุ โครงการดูแลสุขอนามัยของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือ และรัฐเป็นผู้ดูแล

ตัวอย่าง (274) “ระบบการดูแลผู้สูงอายุ เป็นประเด็นการทำงานที่มีผลเป็นรูปธรรมมากที่สุด โดย สสส.มีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุทุกคนต้องได้เข้าโรงเรียนผู้สูงอายุตลอดชีพ ผู้สูงอายุที่ป่วย พิกการ ติดเตียง ต้องได้รับการดูแลบ้านและที่สาธารณะต้องเอื้อให้ผู้สูงอายุมี อิศรภาพในการดำเนินชีวิต ซึ่งชมรมผู้สูงอายุโดยอาสาสมัครและเป้าหมายในปี 60 สสส.จะเชื่อมการทำงานกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ให้ระบบการดูแลผู้สูงอายุมีมาตรฐานยิ่งขึ้น” นางสาวดวงพรกล่าว (เดลินิวส์ 18 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างส่วนที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศกล่าวโดย “น.ส.ดวงพร เฮงบุณยพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน” ถ้อยคำที่กล่าวจะเห็นว่าเป็นการพูดถึงการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้มีระบบการดูแลผู้สูงอายุครอบคลุมด้านต่าง ๆ และมีมาตรฐาน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือ และรัฐเป็นผู้ดูแล

ตัวอย่าง (275) “เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับภาวะกระดูกพรุนและปัญหาการหกล้มกระดูกหัก ที่มีผลมาจากโรคนี้ โดยเฉพาะเมื่อก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ” นพ.สุพรรณ บอก (ไทยรัฐ 9 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างส่วนที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศกล่าวโดย “นพ.สุพรรณ ศรีธรรมมา อธิบดีกรมการแพทย์” ถ้อยคำที่กล่าวเป็นการพูดถึงโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดกับผู้สูงอายุขึ้น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนเหล่านี้มักประสบปัญหาด้านความเสื่อมถอยของร่างกายโดยเฉพาะเรื่องกระดูกอย่าง “หลีกเลี่ยงไม่ได้” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพร่างกายทรุดโทรม และแนะให้เห็นว่าสภาวะนี้เป็นปัญหา

ตัวอย่าง (276) “โดยจัดโครงการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุผู้ป่วยติดเตียง เน้นกลุ่มผู้สูงอายุที่ป่วยเรื้อรัง ใน ต.กฤษณา พร้อมตรวจสุขภาพเบื้องต้นและให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพผู้ป่วย และญาติ เพื่อเป็นการสร้างกำลังใจให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วยติดเตียง ให้เห็นคุณค่าของชีวิต เพื่อลงพื้นที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วยติดเตียง ที่ไม่สามารถออกมาเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้ รวมทั้งเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะใน

การดูแล และติดตามเยี่ยมผู้ป่วยให้กับ อสม.ในพื้นที่ได้ดูแลผู้ป่วยอย่างถูกวิธีต่อไป”
นางสาวตติญา กล่าว (เดลินิวส์ 30 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่างส่วนที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศกล่าวโดย “นางสาวตติญา ใจเพชร นายก
องค์การบริหารส่วนตำบล” หากพิจารณาถ้อยคำที่กล่าวจะเห็นว่าเป็นการพูดถึงการดำเนินการดูแล
ช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยการจัดโครงการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและบริการตรวจสุขภาพ สื่อให้เห็นว่ารัฐเป็น
ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม

กล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นกลุ่มที่ถูกยกถ้อยคำมากกล่าวใหม่แบบตรง สื่อให้
เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม เป็นปัญหา และต้องการการดูแลช่วยเหลือ
ในขณะที่การยกถ้อยคำของผู้สูงอายุมากกล่าวถึงแบบตรงจะปรากฏน้อยมาก และมักเป็นถ้อยคำสั้น ๆ
ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (277) “ผมวิ่งออกกำลังกายติดต่อกันมา 20 กว่าปีแล้ว ตอนนี้อายุ 67 เกิดปี 2492” สุพท
เท่าความถึงอดีตที่เคยทำงานธนาคารใหญ่ย่านสีลม (เดลินิวส์ 26 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างส่วนที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศที่กล่าวโดย “นายสุพท ศรีพาระกุล ซึ่งเป็น
ผู้สูงอายุ” ถ้อยคำที่กล่าวเป็นการพูดถึงร่างกายที่แข็งแรงของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น
ผู้มีศักยภาพ

ตัวอย่าง (278) “การได้เรียนนอกจากพัฒนาตัวเอง ยังช่วยไม่ให้เหงา หลีกเลียงปัญหาความจำเสื่อม
ได้” (เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างส่วนที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศที่กล่าวโดย “นายวุฒิชชาติซึ่งเป็นผู้สูงอายุ”
ถ้อยคำที่กล่าวจะเห็นว่าเป็นการพูดถึงการเรียนและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุที่โรงเรียนฝึก
อาชีพ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ

จากที่กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่รัฐมักถูกยกถ้อยคำมากกล่าวใหม่แบบตรงใน
หนังสือพิมพ์ ในขณะที่การยกถ้อยคำของผู้สูงอายุมากกล่าวใหม่แบบตรงปรากฏน้อยมาก แสดงให้เห็น
ว่าตัวบทหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญและเน้นการนำเสนอเสียงของภาครัฐ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาไปแล้ว ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะ
สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ว่าประกอบด้วยภาพใดบ้างและสัมพันธ์กับ
ทฤษฎีทางภาษาประเภทใด

4.5 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาการใช้คำอ้างอิงและชนิดกระบวนการ สามารถสรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุได้ 5 ภาพ ประกอบด้วย 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา 2) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม 3) ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ 4) ผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ และ 5) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ ทั้งนี้จะกล่าวถึงภาพตัวแทนที่ละภาพ และภาพตัวแทนเหล่านี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาประเภทใดบ้าง ดังต่อไปนี้

4.5.1 ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา

ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย คือ 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล 2) ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่น่าสงสาร 3) ผู้สูงอายุไม่มีความสุข การปรากฏในต้วบท ผู้วิจัยพบว่า พบความถี่สูงมากในต้วบทหนังสือพิมพ์ ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ เน้นนำเสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุและสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่สามารถดูแลตนเองได้ ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 51 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะผู้พึ่งพาในต้วบทหนังสือพิมพ์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะผู้พึ่งพา ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย -ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแล -ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่น่าสงสาร -ผู้สูงอายุไม่มีความสุข
การปรากฏในต้วบท	ปรากฏชัดเจน
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุและสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่สามารถดูแลตนเองได้
กลวิธีทางภาษา	1) คำอ้างอิง เช่น - แบบเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น คนพิการ ทูพพลภาพ สูงอายุ - แบบประเมินค่าที่น่าสงสาร เช่น ผู้ด้อยโอกาส ผู้ไร้ที่พึ่ง 2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น - คำกริยา “ช่วยเหลือดูแล” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้กระทำ และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ - คำกริยา “ละเมียด/ทำความรุนแรง” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้กระทำ และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ

ประเด็น	ลักษณะ
กลวิธีทางภาษา	<p>3) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการพูด เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “เรียกร้อง” ที่แนะนำให้เห็นว่าผู้สูงอายุลำบากเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ <p>4) ชนิดกระบวนการสื่อความคิดความรู้สึก เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “ต้องการ” ที่แนะนำผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือ - คำกริยา “รู้สึกลบ” ที่แนะนำผู้สูงอายุไม่มีความสุขในการดำเนินชีวิต <p>5) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “มี เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีสภาพน่าสงสาร

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้การอ้างถึงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ทุพพลภาพ ซึ่งปรากฏอย่างโดดเด่น ชัดเจนภาพผู้ที่ไร้ความสามารถที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ สื่อให้เห็นว่าต้องดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษ อีกทั้งสะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐที่มีต่อผู้สูงอายุในลักษณะสังคมสงเคราะห์และจัดกลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้รับบริการสวัสดิการของรัฐ และ การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านลบว่าน่าสงสาร สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างลำบากและต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

นอกจากนี้ ตัวบทหนังสือพิมพ์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ผู้กระทำคือหน่วยงานรัฐ กระทำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือดูแล ซึ่งเป็นกลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุด และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ อีกทั้งพบการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้สูงอายุเป็นผู้พูดในกลุ่มความหมายเรียกร้องมากที่สุด สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่ลำบากและต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนี้พบการใช้กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก ผู้สูงอายุเป็นผู้คิดในกลุ่มความหมายต้องการความช่วยเหลือจากรัฐและผู้อื่น และผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึกในกลุ่มความหมายด้านลบที่แนะนำผู้สูงอายุไม่มีความสุขในการดำเนินชีวิต และพบการใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุมีสภาพน่าสงสาร กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา

4.5.2 ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม

การปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าพบความถี่สูงมากในตัวบทหนังสือพิมพ์ ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ เน้นนำเสนอมิติด้านความเสื่อมถอยของผู้สูงอายุ แม้การบรรยายคุณสมบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมจะเป็นข้อมูลตามหลักการแพทย์ แต่เมื่อภาพดังกล่าวถูกนำเสนอ

เน้นย้ำและมากเป็นพิเศษก็อาจทำให้เกิดการมองภาพแบบเหมารวมและอาจทำให้สังคมมองคนกลุ่มนี้เหมือนกันหมด ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 52 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรมในต้วบทหนังสือพิมพ์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม
การปรากฏในต้วบท	ปรากฏชัดเจน
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุ เน้นนำเสนอมิติด้านความเสื่อมถอยของผู้สูงอายุ
กลวิธีทางภาษา	<p>1) คำอ้างอิง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - แบบเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น ผู้สูงอายุและคนป่วย - แบบประเมินค่าว่าชำรุดทรุดโทรม เช่น ไมไกล่ฝั่ง <p>2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “มี เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม <p>3) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการพูด เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “ชี้แจง” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้พูด ส่วนที่ตามมาเป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุทรุดโทรม

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าต้วบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้การอ้างอิงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ป่วย ซึ่งปรากฏอย่างโดดเด่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลเนื่องจากเป็นบุคคลที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันต่ำ สามารถติดเชื้อและเกิดโรคต่าง ๆ ทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย และ การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบว่าทรุดโทรม เป็นการประเมินค่าด้านลบกล่าวคือ เน้นนำเสนอมิติด้านความเสื่อมถอยทางร่างกาย

นอกจากนี้พบว่า ต้วบทหนังสือพิมพ์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่โดดเด่น ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม อีกทั้งพบการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ประเด็นสำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับการพูดคือ ผู้พูดส่วนใหญ่คือภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่ารัฐเป็นผู้กำหนดความหมายผู้สูงอายุ สิ่งที่พูดแนะให้เห็นว่า รัฐได้บรรยายคุณสมบัติผู้สูงอายุว่ามีสภาพทรุดโทรม แม้การบรรยายคุณสมบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมจะเป็นข้อมูลตามหลักการแพทย์ แต่เมื่อภาพดังกล่าวถูกนำเสนอเน้นย้ำและมากเป็นพิเศษก็อาจทำให้เกิดการมองภาพเพียงด้านเดียวและมองแบบเหมารวมอาจทำให้สังคมมองคนกลุ่มนี้เหมือนกันหมด กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม

4.5.3 ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ

การปรากฏในต้วบท ผู้วิจัยพบว่าพบความถี่สูงมากในต้วบทหนังสือพิมพ์ ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ การจัดวางตำแหน่งผู้สูงอายุว่าเป็น “ปัญหาและภาระ” ของสังคม จนอาจเป็นภัยพิบัติของประเทศ ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่าภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหา ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 53 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศในต้วบทหนังสือพิมพ์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ
การปรากฏในต้วบท	ปรากฏชัดเจน
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุ เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระ
กลวิธีทางภาษา	<p>1) คำอ้างถึง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินค่าว่าเป็นปัญหา เช่น ปัญหาสังคมสูงวัย - แบบอิงกลุ่ม เช่น สังคมผู้สูงอายุ (ร่วมกับกลวิธีอื่น) - แบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ เช่น ผู้สูงอายุมากถึง 14.4 ล้านคน (ร่วมกับกลวิธีอื่น) <p>2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “แก้ปัญหา” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้กระทำ และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ <p>3) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการพูด เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “ชี้แจง” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้พูด ส่วนที่ตามมาเป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา <p>4) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “มี เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา <p>5) ชนิดกระบวนการสื่อความคิดความรู้สึก เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “คิด” ที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้คิด ส่วนที่ตามมาแนะนำผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระ

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าต้วบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้การอ้างถึงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านลบว่าเป็นปัญหา สื่อให้เห็นมุมมองว่า สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุหรือผู้สูงอายุเป็นปัญหา การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม และการอ้างถึงแบบรวมกลุ่มด้วยคำบอกปริมาณ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีลักษณะเดียวกันคือมีสภาพทรุดโทรม ขณะเดียวกันกลุ่มที่มีคุณสมบัติเดียวกันนี้

ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้สังคมต้องมีระบบดูแลรองรับที่ดีเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นอาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของสังคม

นอกจากนี้พบว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์ใช้**กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ** ผู้กระทำคือหน่วยงานรัฐ กระทำกริยาเกี่ยวกับการแก้ปัญหา และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐคือผู้แก้ปัญหา ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา อีกทั้งยังสื่อผ่าน**กระบวนการเกี่ยวกับการพูด** เช่น คำกริยา “ชี้แจง” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้พูด ส่วนที่ตามมาเป็น**กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ**ที่บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหา กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหาและภาระของสังคม

4.5.4 ผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ

การปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ในตัวบทหนังสือพิมพ์ปรากฏน้อย *ความสำคัญ* ของภาพตัวแทนนี้คือ นำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ยังมีความสามารถด้านต่าง ๆ เช่น การทำงาน การถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 54 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพในตัวบทหนังสือพิมพ์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ
การปรากฏในตัวบท	ปรากฏน้อย
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ
กลวิธีทางภาษา	<ol style="list-style-type: none"> 1) คำอ้างอิง เช่น <ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินค่าว่ามีศักยภาพ เช่น ประชาชนผู้สูงอายุ วัยเก๋า 2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “ทำกิจกรรม” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ - คำกริยา “ให้ความรู้” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ และผู้อื่นเป็นเป้าของการกระทำ 3) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “มี เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพ

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้อ้างอิงผู้สูงอายุ เช่น *การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านบวกว่ามีศักยภาพ* เป็นการกล่าวถึงความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ

จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติของผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ตัวบทหนังสือพิมพ์ใช้**กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ** ที่บรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีประสบการณ์และมีศักยภาพ อีกทั้งพบการใช้**กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ** ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำกริยาเกี่ยวกับการทำกิจกรรมและการให้ความรู้ โดยมีเยาวชนและคนในชุมชนเป็นเป้าของการกระทำ สื่อนี้ให้เห็นภาพตัวแทนของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถและมีศักยภาพ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ยังมีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมักถูกนำเสนออยู่ในพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมที่จำกัด กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สื่อนี้เห็นว่าศักยภาพดังกล่าวต้องได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากภาครัฐ

4.5.5 ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ

การปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ในตัวบทหนังสือพิมพ์ปรากฏน้อย *ความสำคัญ* ของภาพตัวแทนนี้คือ นำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่ควรได้รับความเคารพ ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 55 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพในตัวบทหนังสือพิมพ์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ
การปรากฏในตัวบท	ปรากฏน้อย
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ สื่อนี้ให้เห็นความเคารพและความกตัญญูที่มีต่อผู้สูงอายุ
กลวิธีทางภาษา	1) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น - คำกริยา “เคารพ” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้กระทำ และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ กล่าวคือ คนในสังคมเป็นผู้กระทำกริยาที่สื่อความหมายการเคารพนับถือ และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ สื่อนี้ให้เห็นความเคารพและความกตัญญูที่มีต่อผู้สูงอายุซึ่งเป็นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้มักปรากฏในบริบทช่วงเดือนเมษายนคือช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทยเท่านั้น

ในบทที่ 4 นี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โครงสร้างความหมายมหภาค และกลวิธีทางภาษาทั้งการใช้คำ อ้างถึงผู้สูงอายุ และการใช้ชนิดกระบวนการ ตลอดจนกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับภาพตัวแทน ผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์ ทำให้เห็นภาพว่ากลวิธีทางภาษาแต่ละประเภทสัมพันธ์กับภาพตัวแทน ผู้สูงอายุอย่างไร ในบทถัดไป ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์วาทกรรมสื่อสาธารณะในสังคมไทยอีก ประเภทหนึ่งคือ รายการโทรทัศน์

บทที่ 5

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทย ในรายการโทรทัศน์

ผู้วิจัยได้กล่าวถึงผลการวิเคราะห์ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทยแล้วในบทที่ 4 ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์วาทกรรมสื่อสาธารณะในสังคมไทยอีกประเภทหนึ่งคือ รายการโทรทัศน์ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) และชนิดกระบวนการ (transitivity) ของฮัลลiday (Halliday, 1985) เป็นกรอบการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์แบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 5.1 ภาพรวมของรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 5.2 การวิเคราะห์การใช้คำอ้างอิง 5.3 การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ 5.4 การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาประเภทอื่น ๆ และ 5.5 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมรายการโทรทัศน์ ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ภาพรวมของรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง 1 รายการ คือ “รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” และมีเนื้อหาบางตอนเกี่ยวข้อง 1 รายการ คือ “รายการคนค้นคน” ข้อมูลที่ใช้ศึกษาแบ่งเป็นรายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดีจำนวน 60 ตอน และ รายการคนค้นคนจำนวน 3 ตอน รวมทั้งสิ้น 63 ตอน

รายการลุยไม่รู้โรยได้เริ่มออกอากาศทางสถานีไทยพีบีเอส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน และรายการคนค้นคนได้เริ่มออกอากาศทางช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ารายการทั้งสองมีระยะเวลาออกอากาศยาวนานมาก แสดงให้เห็นว่ามีผู้ชมติดตามอยู่อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้รายการคนค้นคนมีตอนที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุปรากฏเพียง 3 ตอน ในช่วงการเก็บข้อมูล แต่ตอนที่ได้รับความนิยมมากมีผู้เข้าชมในยูทูปประมาณ 350,000-550,000 ครั้ง กล่าวได้ว่า รายการทั้งสองเป็นรายการที่ได้รับความนิยมและมีผู้ชมติดตามอยู่อย่างกว้างขวาง จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้สูงอายุที่ปรากฏในแต่ละรายการนั้นสามารถแสดงได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 56 แสดงภาพรวมผู้สูงอายุที่ปรากฏในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ลำดับ	รายการ	จำนวนผู้สูงอายุ (คน)
1	รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี	140
	-ช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่า	100
	-ช่วงสูงวัยไทยแลนด์	7
	-ช่วงห้องเรียนสูงวัย	18
	-ช่วง สว.อบต.	15
2	รายการคนค้นคน	3
	รวม	143

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า รายการโทรทัศน์ทั้งสองรายการได้นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุจำนวนทั้งสิ้น 143 คน แบ่งเป็นรายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดีจำนวน 140 คน และรายการคนค้นคนจำนวน 3 คน เนื่องจากรายการลุยไม่รู้โรยเป็นรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง จึงมีผู้สูงอายุปรากฏเป็นจำนวนมาก รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดีมีรูปแบบของรายการเป็นแบบวาไรตี้ มีเรื่องราวผู้สูงอายุที่หลากหลาย การนำเสนอเนื้อหาของรายการแบ่งเป็นช่วงต่าง ๆ หรือที่รายการเรียกว่า “คอลัมน์” ช่วงดังกล่าวมีทั้งหมด 4 ช่วง ผู้สูงอายุที่ปรากฏในแต่ละช่วงของรายการมีรายละเอียดดังนี้

1) “ช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่า” เป็นช่วงที่นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุที่มีความสามารถและเป็นต้นแบบให้กับผู้อื่นได้ ช่วงนี้มีผู้สูงอายุปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 100 คน ซึ่งมากที่สุดจากช่วงทั้งหมด ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (1) บรรยาย : ยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่า ตามไปชมการทำงานจิตอาสาเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยพลังของผู้สูงวัย ของอดีตหมออนามัยวัย 66 ปี ผู้เชื่อมั่นว่า ผู้สูงวัยก็สามารถร่วมสร้างชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลได้ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่างข้างต้น ในช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่านำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุ คือ “ราตรี สุจริตจันทร์” อายุ 66 ปี อดีตหัวหน้าสถานีอนามัย เป็นการนำเสนอผู้สูงอายุที่ออกมามีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้แก่สังคม คือการเป็นจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือด้านสุขภาพให้แก่คนในชุมชน

ตัวอย่าง (2) บรรยาย : ช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่า เดินทางสู่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ไปพบกับผู้บุกเบิกและพัฒนาการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดนครสวรรค์ จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศ (ลุยไม่รู้โรย 20 ก.พ. 59)

ตัวอย่างข้างต้น ช่วงวัยสูงวัยยิ่งสูงค่านำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุ คือ “สุรชัย วิสุทธากุล” อายุ 70 ปี ผู้บุกเบิกและผู้มีประสบการณ์การเข็ดมั่งกรมมากกว่า 52 ปี แสดงให้เห็นผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ที่มีคุณค่า

2) “ช่วงสูงวัยไทยแลนด์” เป็นการนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุทั่วประเทศที่มีความสามารถ มีอาชีพ มีการทำงานที่น่าสนใจ ช่วงนี้มีผู้สูงอายุปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 7 คน ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (3) บรรยาย: ช่วงสูงวัยไทยแลนด์วันนี้ พิเศษสุดกับยานพาหนะสุดเจ๋งหนึ่งเดียวในโลก ที่มาพร้อมกับการบริการระดับ First Class สิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ที่ผ่านการคอนโทรลด้วยระบบสัมผัส ตอบสนองอย่างฉับไว ล้ำสมัย สร้างความผ่อนคลาย แก้อาคันตุกะคนพิเศษที่โหยหาการบริการระดับเซเลบ เพราะนี่คือผลงานของ สมยศ อิ่มเต็ม อายุ 61 ปี ตึก ตึก วีไอพี (ลุยไม่รู้โรย 27 ม.ค. 60)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นช่วงสูงวัยไทยแลนด์ ได้นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุคือ “สมยศ อิ่มเต็ม” อายุ 61 ปี ผู้มีอาชีพขับรถตึกตึกพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกภายในรถที่ไม่เหมือนผู้อื่น แสดงให้เห็นความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุที่สามารถประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้

ตัวอย่าง (4) พิธีกร : สูงวัยไทยแลนด์ในวันนี้จะพาไปพบกับคุณลุงวัย 87 ปี กับลีลาการร้องเรียกลูกค้าด้วยประโยคติดหู ที่มาพร้อมกับการเข็นไม้สั๊กกุใจนะครับ อายุเก่าแก่กว่า 60 ปี และที่สำคัญ กับค่าเฉลี่ยถึงเคล็ดลับสุขภาพที่สูงวัยแต่ยังแข็งแรง จนกลายเป็นไอดอลของคนประจำอำเภอ (ลุยไม่รู้โรย 12 ม.ค. 60)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นช่วงสูงวัยไทยแลนด์ เป็นการนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุคือ “บุญนาค ชัยวงษ์” อายุ 87 ปี ผู้มีอาชีพขายผลไม้ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีสุขภาพแข็งแรง และสามารถทำงานได้

จะเห็นได้ว่า “ช่วงวัยสูงวัยยิ่งสูงค่า” และ “ช่วงสูงวัยไทยแลนด์” มีผู้สูงอายุปรากฏรวมกัน 107 คนจากทั้งหมด กล่าวได้ว่า รายการโทรทัศน์เน้นนำเสนอผู้สูงอายุที่มีความสามารถ และเป็นผู้สั่งสมประสบการณ์การทำงานและประสบการณ์ชีวิตไว้มากมายหลายแง่มุม

3) “ช่วงห้องเรียนสูงวัย” เป็นช่วงที่นำเสนอความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ วิทยากรที่มาให้ความรู้มีทั้งผู้สูงอายุและบุคคลอื่น ช่วงนี้มีผู้สูงอายุปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 18 คน ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (5) พิธีกร : ช่วงนี้คือช่วงห้องเรียน สว. นะครับ เป็นช่วงใหม่ของ ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีทีนะครับ ห้องเรียน สว. นี้ก็จะบรรจุวิชาความรู้ที่หลากหลายแล้วก็เป็นประโยชน์สำหรับ

ผู้สูงวัยนะครับ ที่มีทั้งความรู้และความบันเทิงคละเคล้ากันไปนะครับ สำหรับสัปดาห์นี้เราจะไปที่แม่กลองนะครับ เพื่อไปรู้จักกับคนดังแห่งเมืองแม่กลอง หรือต้องบอกว่า เป็นเซเลบของวงการปลาทุไทยก็ว่าได้นะครับ เพราะว่ามีความรู้อย่างดีมากนะครับ เกี่ยวกับปลาทุแม่กลองนะครับ วันนี้ป้าอยู่ ซึ่งอยู่ในวัย 70 กว่าแล้วนะครับ จะมาถ่ายทอดวิชาความรู้แบบหมดไส้หมดพุงที่เดียวนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 7 พ.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นช่วงห้องเรียนสูงวัยซึ่งนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุ คือ “ทองอยู่ หะรินสวัสดิ์” อายุ 71 ปี ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการทำปลาทุแดดเดียว แสดงให้เห็นความสามารถของผู้สูงอายุและนำความเชี่ยวชาญด้านนั้นมาถ่ายทอดให้ผู้อื่น

ตัวอย่าง (6) บรรยาย : ช่วงห้องเรียน สว. วันนี้นะครับเดินทางมายังสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย จังหวัดปทุมธานี เพื่อพาชาวห้องเรียน สว. มาเรียนวิชาการตัดเย็บกระเป๋าสตางค์จากเศษผ้า ซึ่งคนที่จะมาสอนเราในวันนี้ก็คือ คุณป้าตี๋ท่านนี้ครับ (ลุยไม่รู้โรย 2 ต.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นช่วงห้องเรียนสูงวัย ผู้สูงอายุคือ “พัชรี ดิศรานนท์” อายุ 62 ปี เป็นผู้สอนการเย็บกระเป๋าสตางค์จากเศษผ้า แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสามารถและถ่ายทอดให้ผู้สูงอายุและผู้สนใจทั่วไปด้วย

4) “ช่วง สว.อบต.” เป็นช่วงนำเสนอเรื่องของผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ และนำความรู้และประสบการณ์เหล่านั้นมาถ่ายทอด ช่วงนี้มีผู้สูงอายุปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (7) บรรยาย : สว.อบต. พบกับป้าสังวาลย์ ศิลปินพื้นบ้านอีสาน ครูเพลงหนึ่งเดียวแห่งเทศบาลขอนแก่นที่ได้รับการยกย่องให้เป็นครูภูมิปัญญาที่มุ่งมั่นจะถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนรุ่นหลัง (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นช่วง สว.อบต. นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุ คือ “สังวาลย์ จำปาทอง” อายุ 72 ปี ผู้เป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานที่มีความสามารถรอบด้านทั้งกาพย์ กลอน และการขับร้อง นอกจากนี้ยังนำความรู้ความสามารถที่มีไปถ่ายทอดให้เยาวชนด้วย

ตัวอย่าง (8) พิธีกร : ช่วง สว.อบต. วันนี้เป็นเรื่องราวของอดีตข้าราชการครูท่านหนึ่งนะครับที่มีความรัก ความหลงใหลในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนะครับ เธอจึงทุ่มเวลาเกือบทั้งชีวิตที่เดียวนะครับ ศึกษา เรียนรู้เพิ่มเติม ค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแผ่นดินเกิดและเป็นแผ่นดินที่เธอเติบโตขึ้นมาะครับ ถึงแม้ว่าวันนี้จะเกษียณอายุ

แล้วแต่ว่าความรู้เหล่านั้นไม่หายไปไหนนะครับ เธอยังถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นให้กับเด็กและเยาวชนรุ่นหลังครับ (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นช่วง สว.อบต. นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุ คือ “อัมรา หันตรา” อายุ 71 ปี อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์อยุธยาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และนำความรู้ถ่ายทอดให้เยาวชนและผู้สนใจที่พิพิธภัณฑ์เจ้าสามพระยา

จะเห็นได้ว่า “ช่วงห้องเรียนสูงวัย” และ “ช่วง สว.อบต.” มีผู้สูงอายุปรากฏรวมกัน 33 คน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถเหล่านั้นพร้อมที่จะถ่ายทอดให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

นอกจากนี้ รายการคนค้นคนมีผู้สูงอายุปรากฏจำนวน 3 คน รายการได้นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุมียศกยภาพ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (9) พิธีกร : คนต้นเรื่องของรายการคนค้นคนคนวันนี้ เป็นนักไตรกีฬาที่ได้ชื่อว่าเป็นสุดยอดนักไตรกีฬาสุดยอดมนุษย์ป้าคนหนึ่ง ถูกแล้วครับเธอเป็นผู้หญิงครับ และอายุของเธอก็อ่าเข้าไป 66 ปีแล้วนะครับ ที่สำคัญก็คือว่าร่างกายของเธอตัวเล็กบอบบางนิดเดียวนะครับ เธอเป็นคนทีคนในวงการไตรกีฬารู้จักกันเป็นอย่างดี เธอคือป้าปิวปราณี ธิติปริวัตร ครับ (คนค้นคน 15 มี.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการนำเสนอผู้สูงอายุของรายการคนค้นคน ผู้สูงอายุคือ “ปราณี ธิติปริวัตร” อายุ 66 ปี ผู้มีร่างกายที่แข็งแรงและเป็นนักกีฬาไตรกีฬา แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมียศกยภาพและเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้ด้วย

ที่กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาพรวมของรายการโทรทัศน์เน้นการนำเสนอเนื้อหา ด้านบวกเกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาเพื่อให้เห็นว่ามีการเลือกใช้ทฤษฎีทางภาษาใดและสื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์อย่างไรบ้าง

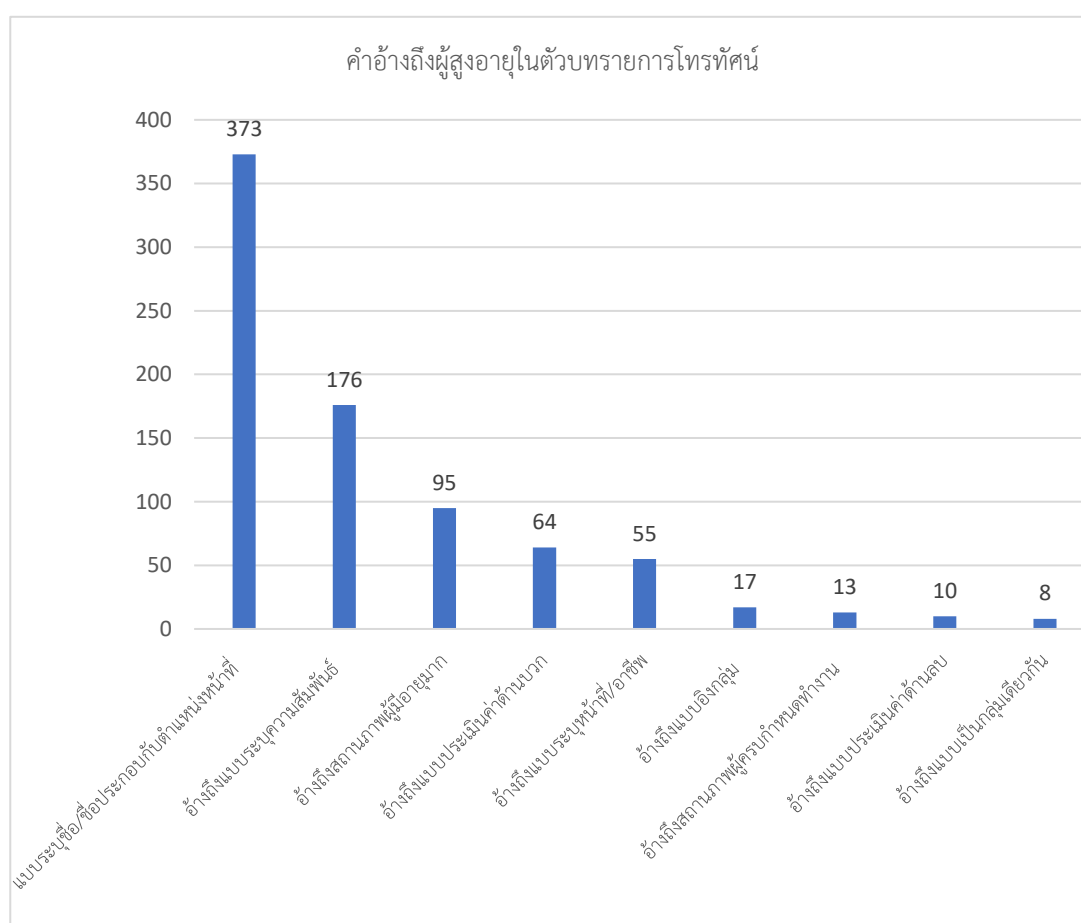
5.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำอ้างอิงกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในรายการโทรทัศน์ตามแนวคิดผู้แสดงทางสังคมของฟาน ลีอูเวน

หัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การเลือกใช้คำศัพท์เพื่ออ้างอิงผู้สูงอายุโดยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actor) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีการใช้คำอ้างอิงกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุ โดยพิจารณาว่า รายการโทรทัศน์ “เลือกใช้” คำศัพท์ประเภทใดอ้างอิงผู้สูงอายุ และคำศัพท์แต่ละประเภท

มากนัก้อยอย่างไร นอกจากนี้การเลือกใช้คำอ้างอิงดังกล่าวสัมพันธ์กับภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

จากการวิเคราะห์พบว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ใช้คำศัพท์อ้างอิงผู้สูงอายุทั้งสิ้น 811 ครั้ง ในจำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกเป็นประเภทย่อย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แผนภูมิแสดงประเภทและปริมาณคำอ้างอิงผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์

จากแผนภูมิจะเห็นว่ารายการโทรทัศน์ใช้คำศัพท์อ้างอิงผู้สูงอายุทั้งสิ้น 811 ครั้ง ในจำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกเป็นประเภทย่อยได้ 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) การอ้างอิงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ เป็นประเภทที่พบใช้มากที่สุด 2) การอ้างอิงแบบระบุความสัมพันธ์ 3) การอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก 4) การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านบวก 5) การอ้างอิงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ 6) การอ้างอิงแบบอิงกลุ่ม 7) การอ้างอิงถึงสถานภาพผู้ครบกกำหนดทำงาน 8) การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบ และ 9) การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน

ในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การเลือกใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์ ทั้งนี้จะนำเสนอเรียงตามลำดับความถี่ของการปรากฏ ดังนี้

5.2.1 การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่

ฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008: 40-41) อธิบายว่า การอ้างถึงแบบระบุชื่อ (nomination) คือการอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยชื่อของบุคคล และบางครั้งอาจจะปรากฏร่วมกับตำแหน่งหน้าที่ คำระบุนามสัมพันธ์ หรือคำแสดงการยกย่อง ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่รายการโทรทัศน์ใช้การอ้างถึงนี้เมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุที่มีความสามารถ เป็นผู้นำหรือตัวแทนของกลุ่มนั้น จากการวิเคราะห์พบว่ารายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้**มากที่สุด** ปรากฏทั้งสิ้น 373/811 ครั้ง¹ คิดเป็นร้อยละ 45.99 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 57 แสดงคำอ้างถึงชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ในตัวบทรายการโทรทัศน์

การอ้างถึงชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ป้าอาบ, ป้าสังวาล, ป้าประภา, ลุงยวง, คุณลุงวันชัย, ยายยอง, คุณตาไหล, แม่แดง, อาจารย์ประสาน, ครูชูชีพ, ป้าสมบุญ วีรประสิทธิ์, คุณลุงทวี สีตะระโส, แม่สังวาลย์ จำปาทอง, ครูปราณี คงจิตต์, ป้าสมศรี อดีตนางพยาบาลเทศบาลนครนนทบุรีวัย 77 ปี, คุณลุงดารี อดีตนักวิชาการอาวุโสกรมวิชาการเกษตรวัย 77 ปี, บุญล้อม อยู่รับสุข อายุ 74 ปี ประธานกลุ่มพัฒนาอาชีพวีรไทย, อาจารย์ปัญญา ภูริเวคินทร์ ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ	รายการโทรทัศน์ใช้คำศัพท์กลุ่มนี้ มากที่สุด การอ้างถึงผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุแต่ละคนในฐานะปัจเจก เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้ทำงานและผู้ช่วยเหลือผู้อื่น สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่ามีศักยภาพ อีกทั้งพบการปรากฏร่วมกับคำระบุนามสัมพันธ์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทย แสดงให้เห็นความสนิสนมและทำให้เกิดน้ำเสียงเป็นกันเอง

ตัวอย่าง (10) บรรยาย² : ช่วง สว.อบต. วันนี้ เราเดินทางมาที่ตำบลเขาสมคอน อำเภอกำแพง จังหวัดลพบุรีครับ ที่นี่มีคุณป้าท่านหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวเท่านั้นที่สืบทอดการทำขนมเต่า ขนมโบราณท้องถิ่นสูตรดั้งเดิม หนึ่งในตำรับอาหารที่เคยถวาย

¹ จำนวน 811 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของการใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์

² ผู้วิจัยหมายถึง ผู้กล่าวบทสนทนานั้น ๆ ในกรณีเป็นผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจะระบุชื่อจริงเพื่อให้ทราบว่าผู้ใดกล่าวบทสนทนานั้น หากไม่ปรากฏชื่อจริงผู้วิจัยจะระบุชื่อเล่น หากชื่อซ้ำกันผู้วิจัยจะระบุ 1 หรือ 2 ไว้หลังชื่อด้วย ในกรณีบุคคลอื่น ผู้วิจัยจะระบุหน้าที่เพื่อให้ทราบว่าเป็นใคร เช่น บรรยาย พิธีกร วิทยากร พยาบาล เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาแล้ว คุณป้าที่ว่านี้ก็คือ ป้าสมบุรณ์ วีระประสิทธิ์ ท่านนี้ครับ (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (11) บรรยาย : และหนึ่งในจำนวนนั้นก็คืออดีตหัวหน้าสถานีอนามัย ที่เคยได้รับรางวัล หมอออนามัยแห่งชาติ ที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์เมื่อปี พ.ศ.2551 ที่มีชื่อว่า ป้าราตรี สุจริตจันทร์ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (12) บรรยาย : ช่วงสูงวัยสูงค่าวันนี้ มารู้อีกกับคุณลุงผู้มีจิตสาธารณะที่บ้านนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามครับ คุณลุงเป็นนักการภารโรงที่ใช้เวลาว่าง จากการทำงานมาซ่อมถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ผสมปูนคนเดียว เทปูนคนเดียว ทำทุกอย่างด้วยตัวคนเดียว และมีจุดหมายเดียวคือทำให้ถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อ กลับมาราบเรียบ ผู้คนใช้สัญจรได้สะดวกสบายและปลอดภัย คุณลุงท่านนี้ชื่อว่า ลุงบัวลอย กิรินทร์ ครับ (ลุยไม่รู้โรย 4 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (13) พิธีกร : ต่อจากนี้ขอเชิญพบกับ หมอลำเสียงใส ภูมิปัญญาผู้สูงวัย เสียงสะท้อนก้อง ไกลดั่งกังวาน แม่สังวาลย์ จำปาทอง ครับ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (14) บรรยาย : สูงวัยสูงค่า วันนี้นะครับ พามาพูดคุยกับคุณครูสอนวิชาภาษาไทยท่าน หนึ่ง แห่งโรงเรียนพิมานวิทย์ ย่านถนนข้าวสารแห่งนี้ครับ คุณครูท่านนี้ทำหน้าที่ แม่พิมพ์ของชาติได้เป็นอย่างดี ไม่มีขาดตกบกพร่อง ถึงแม้ว่าวันนี้จะกลายเป็น ครูยายของเด็ก ๆ ในวัย 86 ปีแล้วก็ตาม และคุณครูที่ผมกำลังพูดถึงนั้นก็คือ ครูปราณี คงจิตต์ ท่านนี้ละครับ (ลุยไม่รู้โรย 27 ส.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ป้าสมบุรณ์ วีระประสิทธิ์” “ป้าราตรี สุจริตจันทร์” “ลุงบัวลอย กิรินทร์” “แม่สังวาลย์ จำปาทอง” “ครูปราณี คงจิตต์” จะเห็นได้ว่าเป็น การกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยคำนามที่เป็นชื่อและนามสกุล และมักปรากฏร่วมกับคำระบุนามสัมพันธ์ เช่น “แม่” “ป้า” “ลุง” ในตัวอย่างข้างต้น หรือคำแสดงการยกย่อง “ครู” เป็นต้น หากพิจารณา ส่วนที่ตามมาจะเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ หรือเป็นบุคคลสำคัญ ผู้นำของชุมชนนั้น ในที่นี้ คือ ความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การทำขนม ศิลปินพื้นบ้าน ด้านการทำกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ เช่น เป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่น

ตัวอย่าง (15) บรรยาย : สูงวัยสูงค่าวันนี้นะครับพบกับคู่รักที่เป็นทั้งคู่ทุกข์คู่ยาก คู่คิด และคู่จิต อาสา นั่นก็คือ ป้าสมศรี อดีตนางพยาบาลเทศบาลนครนนทบุรีวัย 77 ปี ที่ใช้เวลาทุก

วันจันทร์และอังคารช่วยงานเวชระเบียนที่โรงพยาบาลพระนั่งเกล้าฯ นะครับ และ คุณลุงดำริ อดีตนักวิชาการอาวุโสกรมวิชาการเกษตรวัย 77 ปี (ลุยไม่รู้โรย 27 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (16) บรรยาย: ความสำเร็จจากการพลิกฟื้นพื้นที่ว่างเปล่าให้กลายเป็นอาณาจักรกล้วยไม้กว่าร้อยไร่ จนมีชื่อเสียงไปทั่วโลกได้นั้น สำหรับชายสูงวัยผู้อยู่กับกล้วยไม้มากกว่า 50 ปี ก็ไม่ลืมที่จะปลุกเมล็ดพันธุ์แห่งความสำเร็จ กลับคืนสู่สังคมเช่นเดียวกันครับ ซึ่งปฏิญาณอันแรงกล้าที่มาจากชายผู้นี้ นะครับ ลุงมานิตย์ แยมประยูร วัย 78 ปี เจ้าของสวน แห่งนี้นั่นเองครับ (ลุยไม่รู้โรย 29 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (17) บรรยาย: สว.อบต. พบกับ ป้าสังวาลย์ ศิลปินพื้นบ้านอีสาน ครูเพลงหนึ่งเดียวแห่งเทศบาลขอนแก่นที่ได้รับการยกย่องให้เป็นครูภูมิปัญญาที่มุ่งมั่นจะถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนรุ่นหลัง (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (18) บรรยาย: งานนี้ต้องถือว่าเป็นงานที่รวมผู้สูงวัยกว่า 300 คนจาก 10 ตำบลนะครับ หมดอายุรวมๆ แล้วก็ไม่น่าจะต่ำกว่าหมื่นปีเลยละครับ แต่เบื้องหลังความสุขของคุณลุงคุณป้าเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร และที่สำคัญเพราะอะไรถึงต้องมารวมตัวกันมากมายขนาดนี้ เดี่ยวเราไปคุยกับ คุณกมล ยิ้มกล้า หนึ่งในผู้ที่ผลักดันให้เกิดกิจกรรมดี ๆ สำหรับผู้สูงวัยท่านนี้ครับ กมล ยิ้มกล้า อายุ 65 ปี ประธานชมรมย้อนยุคเทศบาลตำบลเนินมะกอก (ลุยไม่รู้โรย 2 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (19) บรรยาย: ห้องเรียนสูงวัยวันนี้ จะพาคุณผู้ชมมาเรียนรู้วิธีการทำสบู่ใสกลีเซอรินสมุนไพรไว้ใช้ภายในบ้าน ที่ช่วยทั้งประหยัดค่าใช้จ่าย และได้สบู่ในแบบที่ต้องการ โดยคุณครูในวันนี้คือท่านอาจารย์ปัญญา ปูลิเวคินทร์ ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ จังหวัดนครนายก สถานที่จัดฝึกอบรมให้ความรู้ผู้คนในการพึ่งพาตนเองด้านนี้มาอย่างต่อเนื่องครับ (ลุยไม่รู้โรย 29 พ.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ป้าสมศรี อดีตนางพยาบาลเทศบาลนครนนทบุรีวัย 77 ปี” “คุณลุงดำริ อดีตนักวิชาการอาวุโสกรมวิชาการเกษตรวัย 77 ปี” “ลุงมานิตย์ แยมประยูร วัย 78 ปี เจ้าของสวน” “ป้าสังวาลย์ ศิลปินพื้นบ้านอีสาน” “กมล ยิ้มกล้า อายุ 65 ปี ประธานชมรมย้อนยุคเทศบาลตำบลเนินมะกอก” “ท่านอาจารย์ปัญญา ปูลิเวคินทร์ ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ” จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยคำานามที่เป็นชื่อและนามสกุล ประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ และมักปรากฏร่วมกับคำระบุนามสัมพันธ์ เช่น “ป้า” “ลุง” ในตัวอย่างข้างต้น หรือคำแสดงการยกย่อง “คุณ” “ท่านอาจารย์” เป็นต้น การอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่นี้ช่วยเน้นให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลสำคัญมีตำแหน่งหน้าที่ที่น่าเชื่อถือ ในที่นี้คือ

เป็นพยาบาล นักวิชาการ ประธานชมรม ผู้อำนวยการ หรือเป็นผู้มีความสามารถ เช่น เจ้าของกิจการ ศิลปินพื้นบ้าน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การอ้างถึงแบบระบุชื่อและนามสกุลนี้ปรากฏเฉพาะบริบท “การกล่าวเปิดหรือแนะนำผู้สูงอายุแต่ละคนในรายการโทรทัศน์” การใช้คำอ้างถึงดังกล่าวเน้นให้เห็นว่าผู้สูงอายุแต่ละคนเป็นบุคคลสำคัญและเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ยังมีการอ้างถึงแบบระบุชื่อจริงหรือชื่อเล่นด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (20) บรรยาย: เสียงที่ได้ยิน กับทำนองสนุกๆ นั้นะครับก็คือ การร้องหมอลำที่ป่าสังวาลย์ สืบทอดภูมิปัญญาด้านนี้มาตั้งแต่ยังเด็ก เป็นหมอลำมีอาชีพมาหลายสิบปี ซึ่งเป็นความชำนาญของป่าสังวาลย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นนะครับ ยังมีทักษะการใช้เสียงอีกหลายอย่าง (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (21) บรรยาย: คุณป่าท่านนี้ก็เสกสรรให้ดอกไม้กลายมาเป็นพวงมาลัยที่สวยงามหอมหวานและใช้งานได้ตามต้องการ คุณป่าที่ว่าก็คือ ป่าประภา ท่านนี้ละครับ (ลุยไม่รู้โรย 9 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (22) บรรยาย: วิชาที่จะมาสอนวันนี้ก็คือ การเพาะเห็ดจากขอนไม้ และผู้ที่จะมาถ่ายทอดเทคนิควิชาให้กับชาวห้องเรียน สว. ในวันนี้ คือ คุณลุงวันชัยท่านนี้ละครับ (ลุยไม่รู้โรย 24 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (23) ผู้สูงอายุ: ก็อาจารย์บุญล้อมเป็นคนที่จะพูดถึงเสมอ ๆ ว่าแกมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เวลาแกสอนอะไรไป ถ้าเราทำผิดหรือทำไม่สวย แกจะบอกว่า สวยนะ แต่ต้องแก้ไขตรงนี้นิดตรงนี้น้อย (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (24) บรรยาย: ธุรกิจชุมชนแบบเป็นธรรมชาติที่อาจารย์ปรีชาพูดถึง คือการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านที่มีวิชาการทำตาลมะพร้าวในส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของสวน คนป็นและปาดตาล คนเก็บพินดูไฟเตา คนเคียวตาล และส่วนอื่น ๆ โดยอาจารย์ปรีชาเป็นผู้คอยดูแลคุณภาพน้ำตาลและจัดหาตลาดจำหน่าย เพื่อให้เกิดการจ้างงาน มีอาชีพสร้างรายได้ ไม่ต้องไปขายแรงงานไกลบ้าน มีเวลาได้อยู่กับครอบครัวมากขึ้น (ลุยไม่รู้โรย 11 มิ.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ป่าสังวาล” “ป่าประภา” “คุณลุงวันชัย” “อาจารย์บุญล้อม” “อาจารย์ปรีชา” จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยคำนามที่เป็นชื่อและมักปรากฏร่วมกับคำระบุความสัมพันธ์ เช่น “ป่า” “ลุง” ในตัวอย่างข้างต้น หรือคำแสดงการ

ยกย่อง “คุณ” “อาจารย์” เป็นต้น หากพิจารณาส่วนที่ตามมาจะเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลสำคัญ มีตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญ เช่น อาจารย์ หรือเป็นผู้มีความสามารถด้านต่าง ๆ เช่น ด้านศิลปหัตถกรรม ด้านเกษตรกรรม

ตัวอย่าง (25) บรรยาย : แหม หวานจับใจจริง ๆ ครับ กับดีเจเสียงใส ที่ใช้นิคนามชื่อในวงการว่า ยายยอง ครับ (ลุยไม่รู้โรย 19 ม.ค. 60)

ตัวอย่าง (26) บรรยาย : และสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่แฟน ๆ รายการถามถึงอยู่เสมอ ก็คือฝายชะลอน้ำที่ คุณยายยิ้ม ได้สร้างเอาไว้เนาะครับ มาคราวนี้ยายยิ้มก็พาผมไปดูพร้อม ๆ กัน (คนค้นคน 5 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (27) พิธีกร : คุณตาไหล จะมาแนะนำวิธีการทำกระถางกล้วยไม้จากเปลือกมะพร้าวที่ทั้งใช้ทน ใช้นาน สวย เก๋ และทำได้ไม่ยากครับ (ลุยไม่รู้โรย 6 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (28) เจ้าหน้าที่ : ป้าแดง เนี่ยเป็นที่รักของคนพิพิธภัณฑเจ้าสามพระยามากเลยนะคะ แบบมีอะไรก็จะช่วยเหลือกับพิพิธภัณฑตลอดเวลาเลยนะคะ ไม่ว่าจะพิพิธภัณฑมีกิจกรรมอะไรเนี่ย ป้าแดง เนี่ยจะให้ความร่วมมือตลอดเลย (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (29) คุณครู : คือ ลุงยวง นี้เป็นคนแบบว่าตั้งใจจริง ๆ ท่านมานี่ท่านจะเตรียมอุปกรณ์มาเองเลย ไม่ให้โรงเรียนยุ่งยากเลย ขออย่างเดียวว่าให้เรานัดเด็กลงมาเรียนกับท่านเท่านั้น ท่านต้องการให้เด็กเหมือนว่าปฏิบัติจริง ปฏิบัติได้ แล้วก็ต้องการให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าการอยู่อย่างพอเพียงนั้นเป็นความสุขที่สุด (ลุยไม่รู้โรย 19 มี.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ยายยอง” “คุณยายยิ้ม” “คุณตาไหล” “ป้าแดง” “ลุงยวง” จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยคำนามที่เป็นชื่อและมักปรากฏร่วมกับคำระบุนามสัมพันธ์ เช่น “ยาย” “ตา” “ป้า” “ลุง” ในตัวอย่างข้างต้น หรือคำแสดงการยกย่อง “คุณ” หากพิจารณาชนิดกระบวนการร่วมด้วยจะเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลสำคัญ มีตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญ หรือเป็นผู้มีความสามารถ จะเห็นได้ว่าการใช้คำอ้างถึงแบบระบุชื่อจริงและแบบระบุชื่อเล่นนี้มักปรากฏในบริบทของการดำเนินเนื้อหาในรายการ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุในฐานะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ

กล่าวโดยสรุป การอ้างถึงแบบระบุชื่อใน “ตัวบทรายการโทรทัศน์” มักเลือกใช้คำอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ **มากที่สุด** คิดเป็นร้อยละ 50 จะเห็นได้ว่าส่วนหนึ่งเนื่องจากรูปแบบรายการโทรทัศน์พยายามนำเสนอชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละคน จึงทำให้พบการอ้างถึงประเภทนี้มาก การอ้างถึงเหล่านี้เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุแต่ละคนในฐานะปัจเจก

เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้ทำงานและผู้ช่วยเหลือผู้อื่น สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่ยังมีศักยภาพ ทั้งด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทำประโยชน์แก่ผู้อื่น นอกจากนี้การปรากฏร่วมกับ*คำระบุนามสัมพันธ์แบบเครือญาติ* และการปรากฏร่วมกับ*คำแสดงการยกย่อง* แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับเรื่องอาวุโส ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมไทย กล่าวคือ สะท้อนถึงความเคารพซึ่งกันและกัน นั่นคือความเคารพของผู้ที่มีอายุน้อยกว่าต่อผู้ที่มีอายุมากกว่า อีกทั้งยังแสดงให้เห็นความสนิทสนมและทำให้เกิดน้ำเสียงเป็นกันเองด้วย

หากพิจารณาเปรียบเทียบกลวิธีการอ้างถึงแบบระบุชื่อใน “*ตัวบทหนังสือพิมพ์*” พบว่าแตกต่างกัน กล่าวคือ “*ตัวบทรายการโทรทัศน์*” พบการปรากฏน้อยเพียงร้อยละ 3 อีกทั้งมักปรากฏกับผู้สูงอายุในกรณีเป็นเป้าของการกระทำ แสดงให้เห็นสภาพที่น่าสงสารและเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือจากรัฐหรือผู้อื่น ส่วนบริบทของผู้สูงอายุที่มีความสามารถปรากฏน้อย

ในทางตรงกันข้าม การอ้างถึงแบบระบุชื่อใน “*ตัวบทหนังสือพิมพ์*” ปรากฏน้อยเพียงร้อยละ 3 อีกทั้งมักปรากฏกับผู้สูงอายุในกรณีเป็นเป้าของการกระทำ แสดงให้เห็นสภาพที่น่าสงสารและเป็นผู้รับผลประโยชน์หรือความช่วยเหลือจากรัฐหรือผู้อื่น ส่วนบริบทของผู้สูงอายุที่มีความสามารถปรากฏน้อย

5.2.2 การอ้างถึงแบบระบุนามสัมพันธ์

การระบุนามสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (relational identification) คือ การนำเสนอผู้ร่วมเหตุการณ์ด้วยการแสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่การงานที่มีต่อกัน (van Leeuwen, 2008: 43) ทั้งนี้อาจปรากฏร่วมกับคำแสดงการยกย่องหรือไม่ก็ได้ ผู้วิจัยพบว่า สื่อรายการโทรทัศน์จะใช้คำอ้างถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เช่น *ตา คุณยาย* จากกรววิเคราะห์พบว่ารายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้มากเป็นลำดับที่ 2 ปรากฏทั้งสิ้น 176/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 21.70 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 58 แสดงคำอ้างถึงแบบระบุนามสัมพันธ์ในตัวบทรายการโทรทัศน์

คำอ้างถึงแบบระบุนามสัมพันธ์	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ตา ยาย ปู่ ย่า ลุง ป้า	การเลือกใช้คำเรียกญาติกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติแสดงให้เห็น “ความใกล้ชิด” กับคู่สนทนาและทำให้น้ำเสียง “เป็นกันเอง” อีกทั้งการปรากฏร่วมกับคำแสดงการยกย่องก็สื่อให้เห็นความเคารพและให้เกียรติผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่นิยมเลือกใช้คำอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์ว่า “ลุง” และ “ป้า” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (30) บรรยาย: คุณลุงได้ตะลอนไปช่วยเหลือผู้คนจากหลากหลายสถานที่จนนับไม่ถ้วนเลยทีเดียวครับ (ลุยไม่รู้โรย 17 ก.ค. 59)

ตัวอย่าง (31) บรรยาย: คุณลุงเป็นนักการภารโรงที่ใช้เวลาว่างจากการงานมาซ่อมถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ผสมปูนคนเดียว เทปูนคนเดียว ทำทุกอย่างด้วยตัวคนเดียว และมีจุดหมายเดียวคือทำให้ถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อกลับมาราบเรียบ (ลุยไม่รู้โรย 4 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (32) พิธีกร : ลุงครับ เดี่ยววันนี้จะสอนปั้นอะไรเอาแบบง่าย ๆ เลย (ลุยไม่รู้โรย 25 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (33) บรรยาย: คุณป้าแนะนำว่า ควรใช้กรรไกรตัดปลายส่วนที่ไม่เท่ากันไปเรื่อย ๆ ครับ เพื่อให้ได้ทรงผมในลักษณะที่มัน มีปลายที่เท่ากัน (ลุยไม่รู้โรย 10 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (34) บรรยาย: วันนี้คุณป้าจะมาบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของคนที่เคยเจ็บป่วย และยังถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ตัวเองมี เพื่อช่วยรักษาและบรรเทาอาการเจ็บป่วยให้กับผู้อื่นอีกด้วยนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 19 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (35) บรรยาย: คุณป้าวัย 75 ปีครับ ที่มีฝีมือด้านการจักสานที่ไม่เป็นสองรองใคร และใช้ความสามารถด้านนี้สอนให้กับเพื่อน ๆ จนเกิดเป็นอาชีพ (ลุยไม่รู้โรย 6 ส.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “คุณลุง” “ลุง” “คุณป้า” “คุณป้า วัย 75 ปี” จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการเลือกใช้คำว่า “ลุง” และ “ป้า” การอ้างถึงดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยคำระบุความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หากพิจารณาส่วนที่ตามมาจะเห็นว่าผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การช่วยเหลือ การซ่อมถนน การให้ความรู้ หรือเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ความสามารถด้านจักสาน

นอกจากนี้ ยังพบใช้คำระบุความสัมพันธ์ทางเครือญาติอื่นด้วย เช่น ตา ยาย ปู่ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (36) บรรยาย: คุณยายก็จะมาทำหน้าที่ให้ความรู้ ในฐานะดีเจประจำหมู่บ้าน จนเป็นกิจวัตรประจำวันไปแล้วละครับ (ลุยไม่รู้โรย 19 ม.ค. 60)

- ตัวอย่าง (37) พิธีกร : ปู่แล้วตั้งแต่พอหลังจากเกษียณแล้วปู่ก็มาทำความสะอาดตามถนนหนทางอย่างนี้เลยเหรอครับ (คนค้นคน 1 พ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (38) บรรยาย: นอกจากจะขึ้นไปเก็บน้ำหวานเป็นว่าเล่นในแต่ละวันแล้ว สำหรับต้นตาลโตนตเพศเมียที่นิยมนำผลมารับประทานนั้น คุณตาก็ยังขึ้น ตัด และ แบกใส่ป่า เดินเหินอย่างสบายอูราอีกล่ะครับ ซึ่งคาดคะเนแล้ว น้ำหนักก็คงไม่ต่ำกว่า 10 กิโลกรัมเลยทีเดียว (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)
- ตัวอย่าง (39) คุณครู : จริง ๆ แล้วคุณแม่มีความสามารถหลายด้านนะฮะ ทั้งด้านหมอลำ ทั้งด้านสรภัญญะ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “คุณยาย” “ปู่” “คุณตา” “คุณแม่” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยการใช้คำศัพท์บ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทั้งนี้อาจปรากฏร่วมกับคำแสดงการยกย่องหรือไม่ก็ได้

กล่าวโดยสรุป “ตัวบทรายการโทรทัศน์” มักเลือกใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยคำบ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาติมากเป็นลำดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 21 การใช้คำอ้างถึงดังกล่าวแสดงให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของผู้พูดกับคู่สนทนา กล่าวคือ การเลือกใช้คำเรียกญาติกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติแสดงให้เห็น “ความใกล้ชิด” กับคู่สนทนาและทำให้มีน้ำเสียง “เป็นกันเอง” อีกทั้งการปรากฏร่วมกับคำแสดงการยกย่องก็สื่อให้เห็นความเคารพและให้เกียรติผู้สูงอายุ หากพิจารณาเปรียบเทียบด้วยพบว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

ในทางตรงกันข้าม “ตัวบทหนังสือพิมพ์” พบเลือกใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยคำบ่งความสัมพันธ์จำนวนน้อยเพียงร้อยละ 2 ส่วนหนึ่งอาจเพราะตัวบททั้งสองเป็นวาทกรรมคนละประเภทกัน กล่าวคือ ลักษณะตัวบทหนังสือพิมพ์อาจเน้นความเป็นทางการมากกว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ จึงส่งผลให้ในตัวบทหนังสือพิมพ์พบการใช้คำบ่งความสัมพันธ์จำนวนน้อยกว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ อย่างไรก็ตาม การเน้นนำเสนอผู้สูงอายุด้วยการใช้คำอ้างถึงแบบบ่งความสัมพันธ์ในตัวบทรายการโทรทัศน์จำนวนมากนั้น แสดงให้เห็นการจัดวางลักษณะของรายการให้มีความใกล้ชิดและเป็นกันเองกับผู้สูงอายุ

5.2.3 การอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก

การอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก คือ การนำเสนอผู้แสดงทางสังคมด้วยการระบุชั้นทางสังคม (classification) (van Leeuwen, 2008: 42) ในที่นี้คือการระบุด้วยสถานภาพว่าเป็น

ผู้มีอายุมาก จากการวิเคราะห์พบว่ารายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้มากเป็นลำดับที่ 3 ปรากฏทั้งสิ้น 95/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.72 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 59 แสดงคำอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมากในต้วบทรายการโทรทัศน์

คำอ้างอิงถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ผู้สูงอายุ คนสูงอายุ	“กลุ่มผู้ผลิตรายการ” และ “กลุ่มผู้สูงอายุ” มักใช้คำอ้างอิงถึงประเภทนี้ในบริบทด้านบวก กล่าวคือ เป็นการปฏิเสธความคิดความเชื่อในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ เมื่อปรากฏร่วมกับกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำหรือกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อให้เห็นผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ส่วน “กลุ่มบุคคลอื่น” มักใช้คำอ้างอิงถึงประเภทนี้ในด้านลบ กล่าวคือ เน้นสภาพที่เสื่อมถอยของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
ผู้สูงวัย คนสูงวัย	
คนเฒ่าคนแก่ สูงวัย	
ชายสูงวัย หญิงสูงวัย	

เมื่อพิจารณาการใช้คำอ้างอิงถึงประเภทนี้ร่วมกับเสียงของผู้ร่วมเหตุการณ์ ผู้วิจัยพบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ และ กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่น ดังนี้

1) กลุ่มผู้สูงอายุ

กลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุในรายการทั้งผู้สูงอายุที่เป็นผู้ร่วมรายการหลักและผู้สูงอายุที่เป็นผู้ร่วมเหตุการณ์นั้น กลุ่มนี้มักเลือกใช้คำอ้างอิงถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมากในเชิงบวก กล่าวคือปรากฏร่วมกับบริบทของผู้สูงอายุที่มีความสามารถ อีกทั้งยังเป็นการปฏิเสธความคิดความเชื่อในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (40) ผู้สูงอายุ (บุญล้อม) : คุณค่าของชิ้นงานที่เราทำขึ้นมาจะ นอกเหนือจากความสวยงามทางด้านศิลปะแล้ว ก็ยังให้คุณค่าทางด้านจิตใจด้วย เพราะว่าสิ่งที่อยู่ในภาพนั้นเราต้องการพิสูจน์ว่าผู้สูงวัยก็ยังมีความสามารถ มีกำลังกาย กำลังใจที่จะทำงานอย่างนี้ขึ้นมา แล้วจะพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงวัย” เป็นการอ้างอิงถึงด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก ส่วนที่ตามมาคือความสามารถของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าพบคำว่า “ยัง” แสดงการณัลักษณะ “คงอยู่” ปรากฏร่วมกับคำกริยา “มี” สื่อให้เห็นมูลบทว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ยังคงมีความสามารถพร้อม

ทั้งกำลังกายและกำลังใจในการทำงาน ในที่นี้คือ ความสามารถด้านการทำภาพนูนต่ำจากกระดาษรีไซเคิล การนำเสนอภาพดังกล่าวเป็นการปฏิเสธความคิดในสังคมที่ว่าผู้สูงอายุไม่มีความสามารถ

ตัวอย่าง (41) ผู้สูงอายุ (ย้วน) : ปอกมะพร้าวนี้เราก็ได้เขาเอามะพร้าวมาส่งเรา สมมติตั้งแต่เมื่อวานนี้ วันนี้เราก็มานหาเกณฑ์คนผู้สูงอายุอะนะมาปอก ช่วยกันปอกปอกอย่างนี้จะครับ (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “คนผู้สูงอายุ” เป็นการอ้างถึงด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก ส่วนที่ตามมาคือ การช่วยเหลืองานบุญประจำปีของวัดในชุมชนโดยกันปอกมะพร้าว สื่อให้เห็นการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของผู้อื่น

ตัวอย่าง (42) ผู้สูงอายุ (จีรพัฒน์) : ถ้าเกิดว่ารวมกันเป็นทีม และเป็นทีมที่มีความสามารถ เราสามารถทำได้ในนามของทีม...เรารู้มันทำได้ เมื่อออกแสดงหรือมีผลงาน คนที่มาดูแล้วเกิดความรู้สึก เฮ้ย เป็นไปได้หรือเนี่ย แล้วก็ต้องเหลียวหลังมาดูถ้าเดินผ่าน... เราเชื่อว่าสิ่งนี้ผู้สูงอายุสามารถทำได้เมื่อรวมตัวกันแล้วมีการฝึกซ้อม (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” เป็นการอ้างถึงด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก ส่วนที่ตามมาคือ “สามารถทำได้” แสดงให้เห็นกลุ่มของผู้สูงอายุที่รวมตัวกันและสามารถทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ในที่นี้คือ การรวมกลุ่มสานใจคอร์สเพื่อร้องเพลงประสานเสียงให้ผู้ป่วยในโรงพยาบาล อีกทั้งเมื่อพิจารณาความรู้สึกของคนในสังคมที่เห็นความสามารถของผู้สูงอายุว่า “เฮ้ย เป็นไปได้หรือเนี่ย” สะท้อนให้เห็นว่าคุณในสังคม “ประหลาดใจ” “แปลกใจ” กับผู้สูงอายุที่มีความสามารถ สื่อให้เห็นความคิดในสังคมว่าโดยทั่วไปผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสามารถ ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีความสามารถจึงเป็นเรื่องแปลก การนำเสนอภาพดังกล่าวเป็นการโต้แย้งความคิดด้านลบในสังคมที่มองผู้สูงอายุไม่มีความสามารถ

ตัวอย่าง (43) ผู้สูงอายุ (ชูชีพ) : ถามว่าผมตื่นมาตอนเช้าทำอะไร ผมก็เลยบอกว่ให้คนมองเห็นว่าเราในกิจวัตรประจำวันของเราทำอะไรบ้าง หนึ่งออกกำลังกายเพื่อสร้างสรรค์ให้ตัวเองแข็งแรง ผู้สูงอายุก็ต้องทำแบบนี้เพราะว่าคนเราตอนนี้ที่นั่งนอนมันก็ไม่ไหวจะเข้าขึ้นมาเหมือนไทเก๊ก (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก ส่วนที่ตามมาคือ “ก็ต้องทำแบบนี้” แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่แข็งแรงของผู้สูงอายุ เป็นการปฏิเสธภาพของการอยู่เฉยโดยมิได้ทำกิจกรรมใดของผู้สูงอายุ

2) กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ผลิตรายการและผู้อื่นเลือกใช้คำอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก ในปริมาณมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความหมายและบริบทการใช้พบว่า สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

2.1) ผู้ผลิตรายการ

กลุ่มผู้ผลิตรายการ เช่น พิธีกร การบรรยายประกอบ กลุ่มนี้มักเลือกใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมากในเชิงบวก กล่าวคือ ปรากฏร่วมกับบริบทของผู้สูงอายุที่มีความสามารถ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (44) บรรยาย: ที่นี้บ้านจำรุง อ.แกลง จ.ระยอง ครับ หมู่บ้านต้นแบบในวิถีเกษตรกรรมพอเพียง อันมีองค์ความรู้จากผู้สูงวัยในหมู่บ้านเป็นต้นทุนหลักนั่นเอง (ลุยไม่รู้โรย 19 ม.ค. 60)

ตัวอย่าง (45) บรรยาย: เป็นยังไงละครับสวยๆ ทั้งนั้น ซึ่งความสำเร็จจากการพลิกพื้นที่ว่างเปล่าให้กลายเป็นอาณาจักรกล้วยไม้กว่าร้อยไร่ จนมีชื่อเสียงไปทั่วโลกได้นั้น สำหรับชายสูงวัยผู้อยู่กับกล้วยไม้มากกว่า 50 ปี ก็ไม่ลืมที่จะปลูกเมล็ดพันธุ์แห่งความสำเร็จ กลับคืนสู่สังคมเช่นเดียวกันครับ ซึ่งปฏิญาณอันแรงกล้าที่มาจากชายผู้นี้ นะครับ (ลุยไม่รู้โรย 29 พ.ค. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงวัย” “ชายสูงวัย” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพของอายุว่าเป็นผู้มีอายุมาก แม้คำอ้างถึงกลุ่มนี้จะไม่มีความหมายด้านบวกหรือลบโดยตรง แต่หากพิจารณาบริบทจะพบว่าเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุในเชิงบวก เช่น เรื่ององค์ความรู้ของผู้สูงอายุ ความสามารถของผู้สูงอายุด้านกล้วยไม้ เป็นต้น

ตัวอย่าง (46) พิธีกร : โอ้ แสดงว่าตรงนี้เราเริ่มต้นที่จะให้ผู้สูงอายุเป็นต้นแบบเลยในการจัดการขยะ แล้วก็เอาขยะอุปกรณ์ทั้งหลายมาแลกเพื่อที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้เขา กลับไปทำที่บ้าน (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก ส่วนที่ตามมาคือการที่ผู้สูงอายุเป็นต้นแบบหรือเป็นผู้นำ ในที่นี้คือเรื่องการจัดการขยะในชุมชน

ตัวอย่าง (47) บรรยาย : โรงเรียนแห่งนี้ตั้งขึ้นโดยเทศบาลตำบลขุนทะเล ที่เล็งเห็นศักยภาพของ ผู้สูงอายุที่ยังมีอยู่เต็มเปี่ยมสามารถนำพลังเหล่านั้นมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้มากมาย (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก หากพิจารณาส่วนที่ตามมาพบคำว่า “ยัง” ปรากฏร่วมกับคำว่า “มี” สื่อมูลบทให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ยังคงมีศักยภาพอยู่ และสามารถนำศักยภาพเหล่านั้นไปทำประโยชน์เพื่อชุมชนได้ด้วยสะท้อนให้เห็นการปฏิเสธความคิดของสังคมที่ว่าผู้สูงอายุไม่มีความสามารถ

2.2) กลุ่มผู้อื่น

กลุ่มผู้อื่น ได้แก่ ผู้ร่วมเหตุการณ์ในรายการที่มีใช้ทั้งผู้ผลิตรายการและผู้สูงอายุ เช่น เจ้าหน้าที่ ประชาชนทั่วไป จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เลือกใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมากในเชิงลบ เช่น ร่างกายเสื่อมถอย ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (48) พยาบาล : เนื่องจากระบบของผู้สูงอายุตั้งแต่ระบบฟัน ระบบการย่อยอาหารค่อนข้างจะเสื่อมแล้ว เพราะฉะนั้นแม้รับประทานอาหารที่ดีเข้าไปก็ตาม แต่ถ้าสมมติไม่เหมาะก็กับวัยนั้น ๆ ก็ทำให้เขาไม่ได้สารอาหารที่ครบ อย่างเช่นกินเนื้อซึ่งเคี้ยวก็ไม่ได้แล้วใช่ไหมคะ (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (49) นักวิชาการ : คือผู้สูงอายุเนี่ย คือต้องมีกิจกรรม เพราะว่าไม่มีกิจกรรมเนี่ยแบบว่ามันจะทำให้ร่างกายเราเสื่อมไปเรื่อย ๆ เหมือนกับสมองอะไม่ได้คิดอะ มันก็จะถดถอยไปเรื่อย ๆ (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (50) พระ : คือผู้สูงวัยเนี่ย ถ้าจะพูดไปแล้วชีวิตกำลังอยู่ในช่วงขาลง กำลังวังชาก็ลดน้อยถอยลง การงานก็เริ่มจะติดขัด บางทีลูกหลานก็โต ก็แยกย้ายออกจากบ้าน เพราะฉะนั้นชีวิตจะไม่สะดวกสบายเหมือนเมื่อก่อน (ลุยไม่รู้โรย 6 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (51) นักกายภาพบำบัด : ผู้สูงอายุเนี่ย ยิ่งตั้งแต่อายุเราเยอะขึ้น ภาวะการซึมเศร้าจากการอยู่บ้านเนี่ยมันจะมาก เพราะบางทีลูกหลานอะไรเลย ภาวะบางทีมีเรื่องของร่างกายหุตั้งอะไรอย่างนี้ เขาก็รู้สึกว่ามันเจ็บ ไม่รู้จะพูดกับใคร (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” “ผู้สูงวัย” เป็นการอ้างถึงด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก ส่วนที่ตามมาคือการกล่าวถึงผู้สูงอายุในเชิงลบ กล่าวคือเน้นมิติความเสื่อมถอย เมื่อคำอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมากปรากฏร่วมกับคำกริยาที่สื่อสภาพทรุดโทรมทั้งด้านร่างกาย เช่น ระบบฟัน

ระบบย่อยอาหารที่ถดถอย และสภาพที่ทรุดโทรมด้านจิตใจ เช่น ภาวะซึมเศร้า อาจก่อให้เกิดภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมได้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มบุคคลอื่นนี้มีผู้ร่วมเหตุการณ์ที่หลากหลาย เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ พระสงฆ์ ฯลฯ สื่อให้เห็นว่ากลุ่มคนในสังคมยังมีความคิดด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ พบการอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมากในเชิงบวกด้วย อย่างไรก็ตาม ปรากฏน้อย ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (52) ผู้ใหญ่บ้าน : คือนิสัยแกร่งแรง มีความสนุกสนาน ยิ้มอยู่ตลอดเวลา แล้วก็เล่าเรื่องหัวเราะไป ร้องเพลงไปแกมีเพลงเป็นหลายร้อยเพลง ที่จะร้องให้คนที่เข้ามาที่นี่ได้รับฟังว่ามีเพลงอะไรบ้าง เรื่องของความสุขของแก เรื่องเพลง เรื่องธรรมะต่าง ๆ ถ้าวินแกลก่อนข้างเป็นคนที่ครบสมบูรณ์นะ ที่จะเป็นสูงวัยที่เป็นต้นแบบให้กับคนทั้งประเทศได้นำไปปรับใช้ได้ชีวิต (ลุยไม่รู้โรย 19 ม.ค. 60)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “สูงวัย” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้มีอายุมาก ส่วนที่ตามมาคือผู้สูงอายุที่เป็นต้นแบบ ในที่นี้คือการใช้ชีวิตที่มีความสุขและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยการจัดรายการวิทยุในชุมชน

กล่าวโดยสรุป ใน “ตัวบทรายการโทรทัศน์” ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมากมากเป็นลำดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 12 เมื่อพิจารณาด้านปริมาณ กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่นเลือกใช้คำอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมากในปริมาณมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ และหากพิจารณาด้านปริบทการใช้ร่วมด้วยพบว่า แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ “กลุ่มผู้ผลิตรายการ” และ “กลุ่มผู้สูงอายุ” มักใช้เพื่อปฏิเสธความคิดความเชื่อในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้คำอ้างถึงประเภทนี้ในเชิงบวก กล่าวคือ เป็นผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ส่วน “กลุ่มบุคคลอื่น” มักใช้คำอ้างถึงประเภทนี้ในเชิงลบ กล่าวคือนั้นสภาพที่เสื่อมถอยของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สื่อให้เห็นว่า ในขณะที่ผู้ผลิตรายการและผู้สูงอายุเองกำลังนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้อย่างไรก็ตาม พบภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพที่ทรุดโทรมด้วย สื่อให้เห็นว่ากลุ่มคนในสังคมยังมีความคิดด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุปรากฏอยู่

ในทางตรงกันข้าม ใน “ตัวบทหนังสือพิมพ์” พบการใช้คำอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมากมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42 นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีอายุมากและก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้รับผลประโยชน์

5.2.4 การอ้างอิงแบบประเมินค่าเชิงบวก

ฟาน ลูอีเวน (van Leeuwen, 2008: 45) กล่าวว่า คำอ้างอิงประเภทประเมินค่า (appraisement) คือ การที่ผู้แสดงทางสังคมถูกเรียกด้วยการประเมินไปในทางที่ดีหรือไม่ดี รักหรือเกลียด ชื่นชมหรือสงสาร ในงานวิจัยนี้ ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าด้วยคุณลักษณะเชิงบวก เช่น การประเมินค่าว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์” ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่ารายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้มากเป็นลำดับที่ 4 ปรากฏทั้งสิ้น 64/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.89 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 60 แสดงคำอ้างอิงแบบประเมินค่าเชิงบวกในตัวบทรายการโทรทัศน์

คำอ้างอิงแบบประเมินค่าเชิงบวก	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
ภูมิปัญญาผู้สูงวัย ศิลปินอาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน ปุชนียบบุคคลแห่งวงการดนตรีไทย มัคคุเทศก์อาวุโส นักประดิษฐ์ผู้สูงวัย เซียนเปตอง กูรู	เน้นนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีความสามารถ” ทั้งด้านประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญและด้าน การเรียนรู้ นอกจากนี้ยังนำความสามารถที่ตนมี ไปทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วย สื่อให้เห็นว่าเป็น “ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น”

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าด้วยคุณลักษณะเชิงบวก สามารถแบ่งกลุ่มความหมายได้เป็น 3 ประเภทย่อย ดังนี้

1) การอ้างอิงแบบประเมินค่าผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์” กลุ่มความหมายนี้ปรากฏมาก ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (53) พิธีกร : และต่อจากนี้ขอเชิญพบกับ หมอลำเสียงใส ภูมิปัญญาผู้สูงวัย เสียงสะท้อน ก้องไกลดังกังวาน แม่สังวาลย์ จำปาทอง ครับ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (54) บรรยาย : เมื่อมาถึงถิ่นจากทั้งที่ก็ต้องตามหา กูรู เรื่องจากสักหน่อยครับ โดยทางรายการได้รับการยืนยันมาว่า ป้าอาดคือหนึ่งในผู้ที่คร่ำหวอดอยู่ในวงการเย็บจาก มาอย่างยาวนาน (ลุยไม่รู้โรย 5 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ภูมิปัญญาผู้สูงวัย” “กูรู” เป็นการอ้างอิงผู้สูงอายุแบบประเมินค่าเชิงบวก กล่าวคือ คำว่า “ภูมิปัญญาผู้สูงวัย” เป็นการกล่าวถึง

ผู้สูงอายุด้วยมิติของผู้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ ส่วนคำว่า “กูรู” (guru) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเป็นที่ยอมรับในวงการนั้น ๆ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2563: ออนไลน์) จะเห็นได้ว่าการอ้างถึงนี้เป็นเสียงของผู้ผลิตรายการเพื่อนำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านบวก กล่าวคือ เป็นการเน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติของ “ผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์” นอกจากนี้ ยังมีเสียงของผู้ร่วมเหตุการณ์อีกด้วย เช่น กลุ่มผู้สูงอายุเอง กลุ่มประชาชนทั่วไป ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (55) ประชาชน : ลุงวีเนี่ยที่ผมรู้สมัยผมเด็ก ๆ แกก็เหมือนเป็นครูเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน (ลุยไม่รู้โรย 20 ก.พ. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ปราชญ์ชาวบ้าน” คำว่า “ปราชญ์” หมายถึง ผู้มีปัญญารอบรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 715) คำอ้างถึงนี้เป็นเสียงของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความรู้ความสามารถ

ตัวอย่าง (56) ผู้สูงอายุ (สลัด) : ผม สลัด อายุ 81 ปี เขียนแปดองประจำหมู่บ้านครับ
ผู้สูงอายุ (ละไม) : ผมนายละไม คุ่มหอมครับ อายุ 82 ปี เป็น นักเลงซออยู่ที่หมู่บ้านจ่ารุงครับ (ลุยไม่รู้โรย 19 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “เขียนแปดอง” “นักเลงซอ” คำว่า “เขียน” หมายถึง ผู้ที่เก่งหรือชำนาญในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 406) ในที่นี้คือ ผู้ที่เก่งหรือชำนาญด้านการเล่นแปดอง ส่วนคำว่า “นักเลง” หมายถึง ผู้ฝึกฝนในสิ่งนั้น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 613) ในที่นี้คือ ผู้ชำนาญในด้านการเล่นซอ คำอ้างถึงเหล่านี้เป็นเสียงของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นภาพด้านบวก

2) การอ้างถึงแบบประเมินค่าผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (57) บรรยาย : ที่นี้คือชุมชนโครงการร่วมกันสร้าง ใจกลางซอยลาดพร้าว 101 กรุงเทพมหานครนะครับ ชุมชนเล็ก ๆ ที่วันนี้กลับยิ่งใหญ่ได้...กับกิจกรรม สูงวัยอาสา ย้อมผ้าสีดำให้กับผู้คนที่งในและนอกชุมชน (ลุยไม่รู้โรย 20 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (58) บรรยาย : การจราจรที่คับคั่งบนถนนย่านรังสิต จังหวัดปทุมธานี ภาพคุ้นชินที่ถือว่าเป็นเรื่องปกติ ที่มาพร้อมกับความไม่ปกติในภารกิจส่วนตัว เพื่อคนส่วนรวม จนกลายเป็นเรื่องปกติของผู้คนที่ผ่านไปมาอย่างย่านรังสิตกันเลยทีเดียวที่เดียวครับกับการทำหน้าที่เป็น จราจรจิตอาสาที่คอยอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้รถและประชาชนทั่วไป ที่คนแถวนี้ต่างก็รู้จักกันดีว่า ลุงตี หรือ จ่ารัส แซ่ลิ้ม วัย 69 ปี ครับผม (ลุยไม่รู้โรย 25 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “สูงวัยอาสา” “จรรยาจิตอาสา” การอ้างถึงดังกล่าวเป็นการประเมินค่าด้านบวก จะเห็นได้ว่าตัวบทเน้นนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น” กล่าวอีกนัยคือ ผู้สูงอายุกระทำหรือปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน เช่น ทำงานช่วยเหลือสังคมด้านต่าง ๆ ในที่นี้คือ การอาสาช่วยผ้า การเป็นจรรยาจิตอาสา สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสามารถและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วย

3) การอ้างถึงแบบประเมินค่าผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้สามารถเรียนรู้ได้” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (59) บรรยาย: คุณป้าหนูเล็ก เจ้าของสวนท่านนี้ ยังเกิดไอเดียนำไม้ประดับในสวนของตัวเองมาสร้างสรรค์ให้เป็นไม้ประดับแขวนที่มีรูปร่าง หน้าตา ไม่ซ้ำใคร และวันนี้คุณป้าก็ยินดีจะมาถ่ายทอดวิชาให้กับชาวห้องเรียน สว. ทุกท่าน (ลุยไม่รู้โรย 4 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (60) บรรยาย: ใช้เวลาทุกเช้าวันศุกร์สอนภาษาอังกฤษให้กับลูกศิษย์สูงวัย ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี โดยทั้งคู่มุ่งมีความตั้งใจว่าการทำงานครั้งนี้ก็เพื่อเป็นการตอบแทนคุณแผ่นดินนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 27 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ชาวห้องเรียน สว.” “ลูกศิษย์สูงวัย” การอ้างถึงดังกล่าวเป็นการประเมินค่าด้านบวก สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ กล่าวคือ ความสามารถในการเรียนรู้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามอายุที่มากขึ้น ในที่นี้คือการเรียนรู้เรื่องไม้ประดับแขวนและการเรียนภาษาอังกฤษ

กล่าวโดยสรุป “ตัวบทรายการโทรทัศน์” ใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุแบบประเมินค่าด้านบวกมากเป็นลำดับที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 8 กล่าวคือ เน้นนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีความสามารถ” ทั้งด้านประสบการณ์ความเชี่ยวชาญและด้านการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังนำความสามารถที่ตนมีไปทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วย สื่อให้เห็นว่าเป็น “ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น” ซึ่งเป็นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ

ส่วน “ตัวบทหนังสือพิมพ์” พบการใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุแบบประเมินค่าด้านบวกมากเป็นลำดับที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 7 หากพิจารณาด้านปริมาณพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์ใช้คำอ้างถึงประเภทนี้มากกว่าตัวบทหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า มีจำนวนร้อยละใกล้เคียงกัน ด้านมิติหรือความหมายของการประเมินค่าด้านบวกพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์เน้นมิติว่าเป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” และ “ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น” ส่วนตัวบทหนังสือพิมพ์เน้นไปที่มิติของ “ผู้เชี่ยวชาญ” จะเห็นได้ว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์เน้นการนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่มีคุณค่า อีกทั้งยังเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมด้วย

5.2.5 การอ้างอิงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ

การใช้คำศัพท์บ่งหน้าที่/อาชีพ (functionalization) คือ การอ้างอิงผู้แสดงทางสังคมด้วยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ บทบาทหรืออาชีพ (van Leeuwen, 2008: 42) จากการวิเคราะห์พบว่ารายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้มากเป็นลำดับที่ 5 พบทั้งสิ้น 55/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.78 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 61 แสดงคำอ้างอิงแบบระบุหน้าที่/อาชีพในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

คำอ้างอิงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ		ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
อาจารย์	หมอแพทย์แผนจีน	ใช้คำศัพท์กลุ่มนี้เพื่อนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ ประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ
คุณหมอ	ช่างแกะสลักไม้	
เซฟรุ่นใหญ่	ครูสอนศิลปะการต่อสู้	
ตำรวจรุ่นใหญ่		

ตัวอย่าง (61) พยาบาล : อาจารย์อาสาเรื่องนี้เยอะมาก เพราะว่าอาจารย์จะเอาประสบการณ์ตรงของอาจารย์มาแบ่งปัน มันไม่ได้เป็นเรื่องของท็อปดาวน์ที่สั่งมาคุณต้องทำเรื่องนี้นะ ส่วนเรื่ององค์ความรู้ไม่ต้องพูดถึง อาจารย์แบบเต็มที่เลยในฐานะหนึ่งอาจารย์เป็นแพทย์วิทยาศาสตร์ครอบครัวยุคใหม่ ความเข้าใจของอาจารย์และความเข้าถึงของอาจารย์ในเรื่องของเรื่องเนี่ย เรื่องศาสตร์ตรงเนี่ยเยอะมาก แล้วอาจารย์ก็สามารถมาบูรณาการกับการเจ็บป่วยของตัวเอง มาแบ่งปันประสบการณ์ที่อาจารย์มี มันเป็นพลัง คิดว่ามันเป็นพลังที่แบบเกื้อกูล แล้วก็พลังที่แบบช่วยส่ง ส่งให้การทำงานครั้งนี้มันได้กว้างขวาง แล้วก็ได้ประโยชน์ต่อผู้ป่วยอะคะ (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (62) พิธีกร : ยิ่งสูงวัย ยิ่งสูงค่าวันนี้เป็นเรื่องราวของคุณหมอที่เพิ่งเกษียณอายุเมื่อปีที่แล้วเองนะครับ วัย 61 ปีท่านหนึ่งนะครับ คุณหมอนี้ท่านนี้น่าจะเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการสร้างสมดุลชีวิต ที่เป็นสมดุลที่เกิดทั้งภายในใจแล้วก็ภายนอกได้เป็นอย่างดีนะครับ คุณหมอนี้ท่านนี้มีชื่อว่า คุณหมอตุ้ รุจิรา มังคละศิริ ครับ (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (63) บรรยาย: การจำลองเหตุการณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจแห่งเมืองแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงครามในครั้งนี้นี้เกิดขึ้นได้ก็เพราะว่า การมาของตำรวจรุ่นใหญ่ คนไทยรุ่นแรกๆ ที่ไปใช้ชีวิตเป็นตำรวจที่อเมริกาอยู่หลาย 10 ปี และเมื่อเกษียณก็ไม่ลืมที่จะพกพาเทคนิคพิเศษ และองค์ความรู้จากประเทศที่ได้ชื่อว่า มีการรักษา

ความปลอดภัยสูงสุดในโลก มาถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับพี่ๆ ตำรวจได้รับรู้ และรู้เท่าทันกันครับ (ลุยไม่รู้โรย 12 พ.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “อาจารย์” “คุณหมอ” “ตำรวจรุ่นใหญ่” เป็นการอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยอาชีพ จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างปรากฏในบริบทของผู้สูงอายุที่มีความสามารถ ประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความสามารถและมีอาชีพที่น่าเชื่อถือ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพ

ตัวอย่าง (64) พิธีกร : ช่วงสูงวัยสูงค่าวันนี้พบกับครูสอนศิลปะการต่อสู้วัย 66 ปี ที่ใช้วิชาแม่ไม้มวยไทยและอาวุธโบราณเป็นเครื่องขัดเกลาบ่มเพาะลูกศิษย์ให้เป็นคนดีมีวินัยเป็นคนมีคุณภาพของสังคม (ลุยไม่รู้โรย 19 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (65) พิธีกร : พบช่างแกะสลักไม้พื้นบ้านแห่งเมืองแม่กลอง กับผลงานแกะสลักไม้ทรงคุณค่านับร้อยชิ้น รักและหวงแหนถึงกับไม่ยอมขาย เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นมรดกให้กับแผ่นดิน (ลุยไม่รู้โรย 19 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (66) บรรยาย : การได้ทำหน้าที่ในบั้นปลายชีวิตของการได้ใช้ปากจ่อไมค์ หน้าส่องไฟสร้างความสุขความบันเทิงให้กับผู้คนที่เรียกว่า นักพากย์หนังสด (ลุยไม่รู้โรย 24 ก.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “ครูสอนศิลปะการต่อสู้วัย 66 ปี” “ช่างแกะสลักไม้พื้นบ้าน” “นักพากย์หนังสด” เป็นคำศัพท์ที่ใช้อ้างถึงผู้สูงอายุ จะเห็นว่าอาชีพดังกล่าวแสดงให้เห็นความสามารถของผู้สูงอายุด้านภูมิปัญญา สื่อให้เห็นผู้สูงอายุมีศักยภาพ

หากพิจารณาเปรียบเทียบทั้งสองวาทกรรมพบว่า “ตัวบทรายการโทรทัศน์” ใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุแบบระบุหน้าที่หรืออาชีพมากเป็นลำดับที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 7 ในขณะที่ “ตัวบทหนังสือพิมพ์” พบการใช้คำอ้างถึงประเภทนี้เพียงร้อยละ 0.5 แสดงให้เห็นว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ขบเน้นภาพผู้สูงอายุว่ามีความสามารถและประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ ชัดเจนกว่าตัวบทหนังสือพิมพ์

5.2.6 การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม

ฟาน ลูอีเวน (van Leeuwen, 2008: 37-38) อธิบายว่า การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม (collectivisation) คือการเลือกใช้คำศัพท์ที่ระบุให้เห็นความเป็นกลุ่มของแต่ละฝ่าย ทำให้เห็นความเป็นพวกเดียวกัน มีลักษณะเหมือนกัน คำประเภทนี้จะนำเสนอผ่านการใช้คำบอกหมวดหมู่ คำที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์กลุ่ม เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ตัวบทของรายการ

โทรทัศน์ใช้คำศัพท์ประเภทนี้อ้างถึงผู้สูงอายุเพื่อสื่อความหมายว่าเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกัน พบทั้งสิ้น 17/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.10 เช่น

ตารางที่ 62 แสดงคำอ้างถึงแบบอิงกลุ่มในตัวบทรายการโทรทัศน์

คำอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม	ลักษณะเด่น/ภาพตัวแทน
กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสว. ชมรมผู้สูงอายุ คนสูงวัยกลุ่มหนึ่ง ผู้สูงวัยเหล่านี้ พวกเขาเหล่านี้	ใช้คำศัพท์กลุ่มนี้เพื่อนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีสังคมและมีกลุ่มของตน สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุมารวมกลุ่มกันออกมาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ปฏิเสธภาพว่าผู้สูงอายุไม่ได้เก็บตัวหรือจำกัดพื้นที่เฉพาะในบ้าน และเมื่อพิจารณาชนิดกระบวนการจะเห็นว่าปรากฏร่วมกับคำกริยาที่แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทน สื่อให้เห็นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มคนที่ช่วยเหลือผู้อื่น

- ตัวอย่าง (67) บรรยาย : ในบรรดาญาติโยมที่เข้ามาร่วมแรงร่วมใจช่วยงานวัด มีกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งที่รวมตัวกันมาเป็นแม่แรงกลุ่มใหญ่ คอยช่วยเหลือเจ้าอาวาส ช่วยเหลืองานวัดมาต่อเนื่องหลายปี ทำงานทุกอย่างที่วัดเรียกใช้ ช่วยงานทุกอย่างที่ช่วยได้ เข้มแข็ง เหนียวแน่น และทรงพลังที่สุดในตำบลเลยก็ว่าได้ (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)
- ตัวอย่าง (68) ผู้สูงอายุ (บุญล้อม) : ถ้าเท่าที่ท่านได้เห็นบรรยากาศตอนนี้นะคะ จะมีสมาชิกที่มาจากกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสนใจ และข้าราชการบำนาญนะคะหลายท่าน และพวกเราก็ได้มาอยู่มารวมกลุ่มกัน ได้พูดได้คุยกัน อันนี้เป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุได้ทำแล้วมีความสุขในการทำ จากของที่ไม่มีคุณค่าแล้ว ก็มาทำให้มีคุณค่าขึ้นนะคะ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)
- ตัวอย่าง (69) พิธีกร : พวกเขาเหล่านี้รวมตัวกันเพื่อร้องเพลงประสานเสียงให้กับผู้ป่วยตามโรงพยาบาล พร้อมกับลีลาท่าทางประกอบเพลงในแบบเฉพาะตัว (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)
- ตัวอย่าง (70) ครูการศึกษาออกโรงเรียน : การใช้แรงงานของที่นี่ก็จะเป็นอาสาสมัครของที่นี่คะ ผู้สูงวัยเหล่านี้ก็จะร่วมแรงแข่งขันในการที่จะทำหน้าที่ในแต่ละอย่าง (ลุยไม่รู้โรย 20 พ.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “*กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่ง*” “*กลุ่มผู้สูงอายุ*” “*พวกเขาเหล่านี้*” และ “*ผู้สูงวัยเหล่านี้*” เป็นการอ้างถึงผู้สูงอายุแบบอิงกลุ่ม สะท้อนให้เห็นความเป็นพวกเดียวกันและเป็นกลุ่มที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติเหมือนกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์จะเลือกใช้การอ้างถึงแบบอิงกลุ่มนี้ควบคู่กับกริยาเพื่อบรรยายการกระทำของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทน สื่อให้เห็นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มคนที่ช่วยเหลือผู้อื่น

หากพิจารณาเปรียบเทียบกับ “*ตัวบทหนังสือพิมพ์*” พบว่าการอ้างถึงแบบอิงกลุ่มในวาทกรรมหนังสือพิมพ์มักปรากฏควบคู่กับกริยาเพื่อบรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม ผู้สูงอายุเป็นภาระด้านงบประมาณ ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าผู้สูงอายุเป็น “*ภาระ*” ของสังคม จะเห็นได้ว่า แม้พบการใช้คำอ้างถึงแบบอิงกลุ่มเหมือนกัน แต่หน้าที่นั้นแตกต่างกัน สรุปได้ว่า “*ตัวบทรายการโทรทัศน์*” พยายามนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก กล่าวคือ นำเสนอว่าผู้สูงอายุมีลักษณะหรือคุณสมบัติเดียวกัน และลักษณะดังกล่าวคือ “*กลุ่มที่มีพลังและทำประโยชน์เพื่อสังคม*”

5.2.7 การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงาน

การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงาน คือ การอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพ “*ผู้ครบกำหนดทำงาน*” โดยไม่ระบุการประเมินค่าทั้งในเชิงบวกหรือลบ เช่น *คนวัยเกษียณ ชายวัยหลังเกษียณ* จากการวิเคราะห์พบว่ารายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ทั้งสิ้น 13/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.60 ตัวอย่างเช่น

- ตัวอย่าง (71) พิธีกร : ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนวัยเกษียณหรือเปล่าครับ
 ผู้สูงอายุ (ราตรี) : ก็ส่วนใหญ่ก็จะมีทั้งวัยเกษียณแล้วก็วัยรุ่น อายุน้อยๆ กลางๆ มีทุกระดับเลย (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)
- ตัวอย่าง (72) บรรยาย : ลุยไม่รู้โรยวันนี้ไปกันที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามครับ ที่นี้มีคุณครูเกษียณอายุราชการที่รวบรวมชาวบ้านมาตั้งกลุ่มผลิตน้ำตาลมะพร้าวที่พิถีพิถันในทุกขั้นตอน เพื่อให้ได้น้ำตาลที่ดี มีคุณภาพ ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหาย และสร้างการเรียนรู้ใหม่ (ลุยไม่รู้โรย 11 มิ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (73) บรรยาย : นอกจากเครื่องมือส่วนเจาะดินมือหมุนที่คิด และประดิษฐ์ขึ้นมาเองแล้ว ชายวัยหลังเกษียณท่านนี้ ยังคิดค้นเครื่องทุ่นแรงในการสับอาหารเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงสัตว์ในสวนของตัว เรียกได้ว่าเป็นคุณลุงวัยเกษียณ ที่ไม่ยอมหยุดนิ่ง ไม่ยอมหยุดคิด

และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้สูงวัยอย่างมีคุณค่าจริง ๆ ครับ (ลุยไม่รู้โรย 10 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (74) บรรยาย: เห็นกันไปแล้วใช้ใหม่ล่ะครับสำหรับการบริการระดับ First Class แต่ราคา ระดับสามัญชน ที่ผ่านการคิดค้นสร้างสรรค์จากคุณลุงวัยหลังเกษียณ จนอยากจะรู้ เลยครับว่าทุกวันนี้เคยคิดที่จะหยุดคิด หยุดประดิษฐ์บ้างไหมครับลุง (ลุยไม่รู้โรย 12 ม.ค. 60)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “คนวัยเกษียณ” “วัยเกษียณ” “คุณครู เกษียณอายุราชการ” “ชายวัยหลังเกษียณ” “คุณลุงวัยหลังเกษียณ” เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วย สถานภาพของ “ผู้ครบกำหนดทำงาน” หากพิจารณาปรับพร้อมด้วยจะพบว่า สื่อรายการโทรทัศน์ จะเลือกกล่าวถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงานเมื่อต้องการสื่อว่า แม่เกษียณแล้วก็ยัง เป็นผู้มีความสามารถ ในที่นี้คือ ความสามารถด้านการเป็นอาสาสมัคร ด้านการผลิตน้ำตาลมะพร้าว ด้านการประดิษฐ์เครื่องมือการเกษตร ด้านการสร้างสรรค์เทคโนโลยี ภาพดังกล่าวเป็นการนำเสนอ ภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ยังมีศักยภาพ” ซึ่งเป็นภาพด้านบวก

กล่าวโดยสรุป “ตัวบทรายการโทรทัศน์” ใช้คำอ้างถึงประเภทนี้เพื่อสื่อให้เห็นว่า ผู้ที่เกษียณหรือผู้ครบกำหนดทำงานนั้นยังมีความสามารถและใช้เวลาว่างหลังเกษียณทำประโยชน์ด้าน อื่น ๆ ได้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังมีศักยภาพ ในทางตรงกันข้ามใน “ตัวบทหนังสือพิมพ์” ปรากฏ การอ้างถึงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงานในด้านลบ กล่าวคือ สะท้อนว่าเมื่อครบกำหนด ทำงานแล้ว ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานจะกลายเป็นกลุ่มประชากรที่รัฐต้องเข้ามาดูแล สื่อให้เห็นมุมมองว่า “ผู้สูงอายุเป็นภาระ”

5.2.8 การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านลบ

การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านลบ คือ การที่ผู้แสดงทางสังคมถูกเรียกด้วยการประเมินไป ในทางที่ไม่ดี ในงานวิจัยนี้ รายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์เชิงประเมินค่าในเชิงลบ เช่น ระบุว่า ผู้สูงอายุทรุดโทรม มีปัญหา จากการวิเคราะห์พบว่ารายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้ น้อยมาก ปรากฏทั้งสิ้น 10/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.23 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (75) บรรยาย : คนต้นเรื่องคนสุดท้ายที่สร้างความอึ้งเอิบใจและเป็นแรงบันดาลใจให้กับ แฟนรายการคนค้นคน รวมทั้งคนที่ไม่ใช่แฟนรายการคนค้นคนด้วยนะครับ อีกมากมาย นั่นก็คือ ยายยิ้ม ยิ้มแย้มยาก หญิงชราวัย 83 ปีใช้ชีวิตอยู่ตามลำพัง กลางป่าลึกอย่างมีความสุขนะครับ (คนค้นคน 5 เม.ย. 59)

ส่วนที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างต้น ได้แก่ “หญิงชราวัย 83 ปี” คำว่า “ชรา” มีความหมายในเชิงลบ กล่าวคือ มีนัยของความเสื่อม ความเศร้าหมอง แม้คำดังกล่าวปรากฏในบริบทของการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข แต่ก็สื่อให้เห็นการนำเสนอด้านความเสื่อมถอยทางร่างกายของผู้สูงอายุด้วย

ตัวอย่าง (76) พระสงฆ์ : เออ...เรื่องนี้ก็ต้องบอกว่าเป็นปัญหาร่วมสมัยของผู้สูงอายุพอสมควร แต่ปัญหานี้เนี่ย ส่วนหนึ่งเนี่ยก็ต้องบอกว่าเป็นเรื่องของความเข้าใจของตัวเอง เป็นความคาดหวังมากกว่า เป็นความคาดหวังว่าลูกหลานเนี่ย ควรจะต้องปฏิบัติอย่างเราเหมือนครั้งที่เราเคยปฏิบัติต่อพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย แล้วก็มีความคาดหวังว่าลูกหลานเนี่ยก็ควรจะต้องดูแลเรา หรือปฏิบัติต่อเราในลักษณะนั้น (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ปัญหาร่วมสมัยของผู้สูงอายุ” “ปัญหานี้” เป็นคำศัพท์ประเมินค่าว่ามีปัญหามาอ้างอิงถึงผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีปัญหา” ซึ่งเป็นภาพด้านลบ

เมื่อพิจารณาเสียงที่ปรากฏ พบว่าการใช้คำอ้างอิงถึงกลุ่มนี้ปรากฏกับเฉพาะ “เสียงของบุคคลอื่น” เท่านั้น กล่าวคือ เป็นเสียงของผู้ผลิตรายการและผู้อื่นในสังคม ไม่ปรากฏกับเสียงของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่า ขณะที่รายการโทรทัศน์พยายามนำเสนอภาพผู้สูงอายุที่มีความสามารถ แต่ก็พบเสียงที่นำเสนอภาพด้านลบแฝงด้วย

เมื่อเปรียบเทียบวาทกรรมทั้งสองพบว่า “ตัวบทรายการโทรทัศน์” ใช้คำอ้างอิงถึงกลุ่มนี้ปรากฏเพียงร้อยละ 1 สื่อให้เห็นว่ารายการโทรทัศน์มิได้เน้นการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในเชิงลบ ในทางตรงกันข้ามใน “ตัวบทหนังสือพิมพ์” ปรากฏคำอ้างอิงถึงแบบประเมินค่าด้านลบจำนวนมาก สูงถึงร้อยละ 11 อีกทั้งปรากฏในมิติด้านลบที่หลากหลายกว่าทั้งการประเมินค่าว่าทรุดโทรม เป็นปัญหา น่าสงสาร

5.2.9 การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน

ฟาน ลูอีเวน (van Leeuwen, 2008: 38-39) กล่าวว่า การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกัน (association) คือ การที่ผู้แสดงทางสังคมถูกนำเสนอเป็นกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกัน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ ในงานวิจัยนี้ การอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันของผู้สูงอายุกับกลุ่มบุคคลอื่นนั้น ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุมักจะไปปรากฏร่วมกับผู้อื่น เช่น ผู้ช่วย เด็ก เพื่อสื่อความหมายว่ามีสภาพหรือลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับบุคคลที่ไปปรากฏร่วม จากการวิเคราะห์พบว่า

รายการโทรทัศน์เลือกใช้คำศัพท์ประเภทนี้**น้อยที่สุด** ปรากฏทั้งสิ้น 8/811 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.99 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (77) ผู้สูงอายุ (ราตรี) : เราก็มีแผนอยู่แล้วค่ะว่าอาทิตย์หนึ่งเนี่ยเราจะต้องไปเยี่ยม ผู้สูงอายุ หรือว่าผู้ป่วยติดเตียงที่อยู่ละแวกบ้านของเรา (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (78) ผู้สูงอายุ (ปฤษณา) : ไชมันตรงนี้น้ำมันไม่มีประโยชน์ มีแต่โทษ เพราะมันเป็นไขมัน พอเรากินเข้าไปมาก ๆ มันก็เป็นโทษต่อร่างกาย ลูกค้าเราก็หลากหลาย มีทั้งผู้สูงวัย มีเด็กอย่างนี้ และด้วยวิชาชีพเรา เราก็เป็นคนของกระทรวงสาธารณสุขคนหนึ่ง เราก็เลยช่วยทางอ้อม เราก็เลยใช้แต่น้ำสติกอเอามาหุง (ลุยไม่รู้โรย 6 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้สูงอายุมักไปปรากฏร่วมกับ “ผู้ป่วยติดเตียง” “เด็ก” การปรากฏร่วมกับบุคคลกลุ่มนี้สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีสภาพหรือลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับบุคคลที่ไปปรากฏร่วม กล่าวคือ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง และเป็นวัยเปราะบาง

เมื่อเปรียบเทียบวาทกรรมทั้งสองพบว่า “ตัวบทรายการโทรทัศน์” ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับกลุ่มบุคคลอื่นคือ “ผู้มีภูมิคุ้มกันต่ำ” เช่น ผู้ป่วย เด็ก แม้ผู้สูงอายุจะมีคุณลักษณะด้านร่างกายที่ถดถอยตามการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ แต่ในอีกด้านหนึ่งการเลือกนำเสนอในแง่ของความเสื่อมของร่างกายนี้ ก็อาจทำให้ภาพของผู้สูงอายุไปผูกติดกับโรค ความเสื่อมถอย อีกทั้งการใช้คำอ้างถึงประเภทนี้ก็แสดงให้เห็นความคิดด้านลบของสังคมที่ปรากฏอยู่ตัวบทรายการโทรทัศน์ด้วย อย่างไรก็ตาม ปรากฏน้อยเพียงร้อยละ 1 สะท้อนให้เห็นว่าตัวบทรายการโทรทัศน์มิได้เน้นการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในเชิงลบ ในทางตรงกันข้ามใน “ตัวบทหนังสือพิมพ์” ปรากฏการอ้างถึงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันมากเป็นลำดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 16 และปรากฏร่วมกับทั้งมิติของกลุ่ม “ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ” และ “ผู้มีภูมิคุ้มกันต่ำ” จำนวนมาก

สรุปคำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ตารางที่ 63 สรุปประเภทและปริมาณคำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ประเภทของคำอ้างถึง	ตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ	หน้าที่ของกลวิธี
1) การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่	ป้าสมบุญ วีระประสิทธิ์, คุณลุงทวี สีตะระโส, ป้าบุญล้อม อยู่รับสุข อายุ 74 ปี ประธานกลุ่มพัฒนาอาชีพวิริไทย, อาจารย์ปัญญา ภูริเวคินทร์ ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิรักษ์ฯ คุณลุงวันชัย, ยายยอง	373	45.99	รายการโทรทัศน์ใช้คำศัพท์กลุ่มนี้ มากที่สุด การอ้างถึงผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุแต่ละคนในฐานะปัจเจก เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้ทำงานและผู้ช่วยเหลือผู้อื่น สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่ามีศักยภาพ
2) การอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์	ลุง, ป้า, ตา, ยาย, ปู่, ย่า	176	21.70	การเลือกใช้คำเรียกญาติกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติแสดงให้เห็น “ความใกล้ชิด” กับคู่สนทนาและทำให้มีน้ำเสียง “เป็นกันเอง”
3) การอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก	ผู้สูงอายุ, คนสูงอายุ, ผู้สูงวัย, คนสูงวัย, คนเฒ่าคนแก่, สูงวัย, ชายสูงวัย, หญิงสูงวัย	95	11.72	“กลุ่มผู้ผลิตรายการ” และ “กลุ่มผู้สูงอายุ” มักใช้คำอ้างถึงประเภทนี้ในบริบทด้านบวก กล่าวคือ เป็นการปฏิเสธความคิดความเชื่อในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ เมื่อปรากฏร่วมกับกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำหรือกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อให้เห็นผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น
4) การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านบวก	ภูมิปัญญาผู้สูงวัย, ศิลปินอาวุโส, ปราชญ์ชาวบ้าน, ปุชนียบุคคล, มัคคุเทศก์อาวุโส, นักประดิษฐ์สูงวัย, เซียนเปตอง, กูรู	64	7.89	เน้นนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีความสามารถ” โดยเฉพาะด้านประสบการณ์ความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ยังนำความสามารถที่ตนมีไปทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วย สื่อให้เห็นว่าเป็น “ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น”
5) การอ้างถึงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ	อาจารย์, คุณหมอ, เซฟรุ่นใหญ่, ตำรวจรุ่นใหญ่	55	6.78	นำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ ประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ

ประเภทของคำอ้างถึง	ตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ	หน้าที่ของกลวิธี
6) การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม	กลุ่มผู้สูงอายุ, กลุ่มสว., ชมรมผู้สูงอายุ, คนสูงวัยกลุ่ม หนึ่ง, ผู้สูงวัยเหล่านี้, พวกเขาเหล่านี้	17	2.10	นำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีสังคม และมีกลุ่มของตน สื่อให้เห็นภาพ ผู้สูงอายุรวมกลุ่มกันออกมาทำ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ปฏิเสธ ภาพว่าผู้สูงอายุไม่ได้เก็บตัวหรือ จำกัดพื้นที่เฉพาะในบ้าน
7) การอ้างถึงสถานภาพผู้ ครบกำหนดทำงาน	คนวัยเกษียณ, วัยเกษียณ, คุณครูเกษียณอายุราชการ, ชายวัยหลังเกษียณ, คุณลุงวัย หลังเกษียณ	13	1.60	สื่อว่า แม้เกษียณแล้วยังเป็นผู้มี ความสามารถ ภาพดังกล่าวเป็น การนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุ ว่าเป็น “ผู้ยังมีศักยภาพ”
8) การอ้างถึงแบบประเมิน ค่าด้านลบ	ปัญหา, ปัญหาร่วมสมัยของ ผู้สูงอายุ, หญิงชรา	10	1.23	พบน้อยมาก สื่อภาพตัวแทน ผู้สูงอายุมีปัญหา ผู้ทรุดโทรม
9) การอ้างถึงแบบเป็น กลุ่มเดียวกัน	ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง, คนแก่ เด็ก	8	0.99	พบน้อยมาก สื่อภาพผู้สูงอายุเป็น กลุ่มเดียวกับผู้ป่วยและเด็ก ขับเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็น ผู้มีสภาพทรุดโทรม
รวม		811	100	

จากตารางสรุปภาพรวมของการใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุในตัวอย่างรายการโทรทัศน์ จะเห็นว่า กลวิธีการใช้คำอ้างถึงส่วนใหญ่เน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก กล่าวคือ “ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ” จะเห็นได้ว่าการใช้คำอ้างถึงที่ปรากฏมากที่สุดสามลำดับแรก ได้แก่ การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 46 ซึ่งเป็นกลุ่มที่พบมากที่สุด การอ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมาก คิดเป็นร้อยละ 12 แม้การอ้างถึงเหล่านี้เป็นคำที่ไม่มีความหมายด้านบวกหรือลบโดยตรง แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับคำกริยาพบว่าสื่อภาพตัวแทนของผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีความรู้ความสามารถ” และ “ผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น” และ การอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์ ซึ่งปรากฏร้อยละ 22 การเลือกใช้คำอ้างถึงดังกล่าวแสดงให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของผู้พูดกับคู่สนทนา แสดงให้เห็นความใกล้ชิด และทำให้มีน้ำเสียงเป็นกันเอง อีกทั้งยังมีกลวิธี การอ้างถึงแบบระบุหน้าที่/อาชีพ การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม และ การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกำหนดทำงาน ก็เน้นนำเสนอผู้สูงอายุในบริบทของความรู้ความสามารถและการรวมกลุ่มกันเพื่อทำประโยชน์เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ตัวอย่างรายการโทรทัศน์ยังพบ การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านบวกโดยตรง คิดเป็นร้อยละ 8 ซึ่งเป็นกลุ่มที่พบมากเป็นลำดับสี่ การอ้างถึงนี้สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีความสามารถ” เน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติ “ผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์”

หากพิจารณาด้านปริมาณของการใช้คำอ้างอิงข้างต้นที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก พบว่า ปรากฏรวมกันมากกว่าร้อยละ 90 ดังนั้นกล่าวได้ว่า รายการโทรทัศน์**ขับเน้นการนำเสนอภาพตัวแทนด้านบวกของผู้สูงอายุ** สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความรู้สามารถและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม พบภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบด้วย ดังจะเห็นได้จาก การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบโดยตรง ได้แก่ *การอ้างอิงเป็นกลุ่มเดียวกัน* คือมองว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ป่วยและเด็ก และ *การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบ* คือผู้สูงอายุมีปัญหา ผู้มีสภาพทรุดโทรม แม้กลวิธีการใช้คำอ้างอิงทั้งสองประเภทนี้ปรากฏรวมกันเพียงร้อยละ 2 แต่ก็สื่อให้เห็นว่า ขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์พยายามนำเสนอภาพตัวแทนด้านบวกของผู้สูงอายุ ก็ยังพบว่ากลุ่มคนในสังคมหรือผู้สูงอายุเองยังมีความคิดด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุปรากฏอยู่

เมื่อพิจารณา**เปรียบเทียบการใช้คำอ้างอิงในตัวบทหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์** สามารถสรุปลักษณะสำคัญได้ดังนี้

ประการแรก ตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้ “*การอ้างอิงผู้สูงอายุด้วยสถานภาพผู้ที่มีอายุมาก*” คำอ้างอิงนี้ปรากฏอย่างโดดเด่นซึ่งมีปริมาณมากกว่าร้อยละ 40 เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้รับผลประโยชน์อาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าผู้สูงอายุเป็น “*ผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ*” ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้ “*การอ้างอิงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่*” มากที่สุดซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 46 คำอ้างอิงนี้เป็นกรกล่าวถึงผู้สูงอายุแต่ละคนในฐานะปัจเจก เมื่อปรากฏกับคำกริยาสื่อภาพผู้ทำงาน ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “*ผู้ยังมีศักยภาพ*”

ประการที่สอง ในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภทนี้พบ “*การอ้างอิงแบบด้านลบโดยตรง*” เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ *ด้านมิติที่อ้างอิงผู้สูงอายุ* ในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภทนี้พบทั้งการอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันกับบุคคลอื่น และการประเมินค่าด้านลบ แต่ส่วนที่แตกต่างกันคือ ในตัวบทหนังสือพิมพ์พบการอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันกับ “*ผู้พิการ*” และ “*ผู้ป่วย*” สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ และเน้นมิติด้านสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมเป็นหลัก ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์พบการนำเสนอผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเดียวกันกับ “*ผู้ป่วย*” เท่านั้น กล่าวคือ ไม่พบการปรากฏรวมผู้สูงอายุกับผู้ทุพพลภาพหรือผู้พิการ *ด้านปริมาณ* พบว่าตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบอย่างชัดเจนซึ่งปรากฏร้อยละ 26 ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้คำประเมินค่าด้านลบปรากฏรวมกันเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น

ประการที่สาม ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้ “การอ้างถึงแบบระบุความสัมพันธ์ทางเครือญาติ” อย่างโดดเด่น ในขณะที่ตัวบทหนังสือพิมพ์มิได้เน้นการใช้คำอ้างถึงประเภทนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ผลิตตัวบทรายการโทรทัศน์ต้องการทำให้ตัวบทเกิดน้ำเสียงความเป็นกันเองและความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ และเมื่อพิจารณาบริบทร่วมด้วยจะสื่อให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

ประการที่สี่ กลวิธีบางประเภทปรากฏทั้งในตัวบทหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์ แต่ทำหน้าที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้ “การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม” ซึ่งปรากฏจำนวนมาก สื่อให้เห็นภาพเหมารวมว่าผู้สูงอายุเป็น “ภาระ” ของสังคม ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้คำอ้างถึงนี้เพื่อสื่อให้เห็นว่าเป็น “กลุ่มทำประโยชน์ให้สังคม” นอกจากนี้ในตัวบทหนังสือพิมพ์เลือกใช้ “การอ้างถึงสถานภาพผู้ครบกกำหนดทำงาน” เพื่อสื่อถึงภาระของรัฐที่ต้องใช้งบประมาณจัดสรรเป็นสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุหลังเกษียณ ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้คำอ้างถึงนี้เพื่อสื่อว่า แม้เกษียณแล้ว ผู้สูงอายุก็ยังสามารถ นำเสนอภาพตัวแทนว่าเป็น “ผู้ยังมีศักยภาพ”

ประการสุดท้าย เมื่อพิจารณาภาพรวมจากกลวิธีการใช้คำอ้างถึงที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมสาธารณะทั้งสองประเภทพบว่ามี ความแตกต่างกัน กล่าวคือ การใช้คำอ้างถึงในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ขบขันภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น ผู้มีสภาพทรุดโทรม ผู้เป็นภาระของสังคม และผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ ภาพดังกล่าวเป็นภาพตัวแทนด้านลบและถูกผลิตซ้ำ ในขณะที่วาทกรรมรายการโทรทัศน์ได้นำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านบวก กล่าวคือ นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถและทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้

จากที่กล่าวไปเป็นผลการวิเคราะห์การใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุ และอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ของการใช้คำอ้างถึงกับภาพตัวแทน รวมถึงลักษณะเด่นในแต่ละตัวบท ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การใช้ชนิดกระบวนการ

5.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดกระบวนการกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในรายการโทรทัศน์ตามแนวคิดชนิดกระบวนการของฮัลลิเดย์

การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในส่วนนี้ ลำดับแรกผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าคำกริยาแต่ละชนิดปรากฏร่วมกับผู้ร่วมเหตุการณ์กลุ่มใด โดยจำแนกผู้ร่วมเหตุการณ์เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) *ผู้สูงอายุ* และ 2) *ผู้อื่น* คือ ผู้ผลิตรายการ เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กร รวมถึงประชาชนทั่วไป หลังจากนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์ชนิดกระบวนการว่าเป็นชนิดใดบ้าง ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำคำกริยาที่ได้ในแต่ละกระบวนการ

มาแบ่งเป็นกลุ่มความหมาย และสุดท้ายผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าผู้ผลิตตัวบทรายการโทรทัศน์นั้นมีลักษณะการใช้ชนิดกระบวนการเพื่อนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุอย่างไร

5.3.1 กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 477 ครั้ง เป็นกระบวนการที่ปรากฏมากที่สุด จำนวนทั้งหมดนี้สามารถใช้เกณฑ์ความหมายจำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำออกเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่

- 1) คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน”
- 2) คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”
- 3) คำกริยาสื่อความหมาย “ทำงาน”
- 4) คำกริยาสื่อความหมาย “ศึกษาเรียนรู้”
- 5) คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล”
- 6) คำกริยาสื่อความหมาย “ออกกำลังกาย”
- 7) คำกริยาสื่อความหมาย “อนุรักษ์”
- 8) คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมียด”

ตารางที่ 64 แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ
ในตัวบทรายการโทรทัศน์

กลุ่มความหมายของคำกริยาใน กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ	ผู้กระทำ	
	ผู้สูงอายุ	ผู้อื่น
ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน	✓	-
ให้ความรู้	✓	✓
ทำงาน	✓	-
ศึกษาเรียนรู้	✓	-
ช่วยเหลือดูแล	-	✓
ออกกำลังกาย	✓	-
อนุรักษ์	✓	-
ละเมียด	-	✓

5.3.1.1 คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 449/477 ครั้ง³ คิดเป็นร้อยละ 94.13 ทั้งนี้จำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำออกเป็น 6 กลุ่มดังต่อไปนี้

- 1) คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน”
- 2) คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”
- 3) คำกริยาสื่อความหมาย “ทำงาน”
- 4) คำกริยาสื่อความหมาย “ศึกษาเรียนรู้”
- 5) คำกริยาสื่อความหมาย “ออกกำลังกาย”
- 6) คำกริยาสื่อความหมาย “อนุรักษ์”

5.3.1.1.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน”

คำกริยาสื่อความหมายทำกิจกรรมเพื่อชุมชน คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือสังคม เช่น กิจกรรมในลักษณะของจิตอาสา เป็นต้น (รุจา รอดเข็ม, 2562: 5) จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน” ปรากฏมากที่สุด พบทั้งสิ้น 158/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33.12 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 65 แสดงคำ/กลุ่มคำทำกิจกรรมเพื่อชุมชนในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำทำกิจกรรมเพื่อชุมชน	ผู้รับการกระทำ	
ผู้สูงอายุ	ปลูกป่า	ยกที่ดิน	คนในชุมชน
	จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียน	ทำจิตอาสา	บุคคลทั่วไป
	ทำงานอาสาสมัคร	ทำประโยชน์ให้กับชุมชน	
	ร้องเพลงประสานเสียง	ช่วยเก็บทำความสะอาด	
	ช่วยดูแล	ช่วยเหลือ	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน” นั้น เป็นกิจกรรมในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การสร้างศูนย์การเรียนรู้ การบริการด้านสาธารณสุข ประโยชน์ การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ยกตัวอย่าง

³ จำนวน 477 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์

ตัวอย่าง (79) พิธีกร : ตลอดระยะเวลา 30 กว่าปีที่ผ่านมานะครับ ท่านได้สละเวลาของตัวเองในการทำประโยชน์ให้กับสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนานนะครับ โดยใช้วิชาความรู้ทางด้านศิลปะการต่อสู้แบบไทย ซึ่งท่านร่ำเรียนมาตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็กนะครับ เป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะขัดเกลาทำให้เด็กและเยาวชนรุ่นหลังๆ นะครับ มีวินัย และเติบโตไปเป็นคนที่มีคุณภาพนะครับ ท่านได้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางด้านศิลปะการต่อสู้แบบไทยขึ้นนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 12 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “สละเวลาของตัวเองในการทำประโยชน์ให้กับสังคม” “ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้” คำกริยาเหล่านี้สื่อการทำการกิจกรรมต่างๆ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำนั้นเป็นการสร้างศูนย์การเรียนรู้ทางด้านศิลปะการต่อสู้แบบไทย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมด้านเวลา ได้แก่ “ตลอดระยะเวลา 30 กว่าที่ผ่านมา” “อย่างต่อเนื่องและยาวนาน” ซึ่งเป็นเสียงของผู้ผลิตรายการ การให้รายละเอียดดังกล่าวเพื่อช่วยนำเสนอว่าผู้สูงอายุทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง สื่อให้เห็นว่าเมื่อผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานประจำแล้วก็มีเวลามาทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ส่วนผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำนั้น ได้แก่ “สังคม” “เด็กและเยาวชนรุ่นหลัง ๆ” สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ใช้เวลาของชีวิตเพื่อสังคม

ตัวอย่าง (80) พิธีกร : ถ้าเทียบกับมูลค่าในสังคมยุคนี้เรามองว่า คือเงินมันเป็นปัจจัยที่มันจะทำให้เราดำรงชีวิตด้วยความสะดวกสบายได้สำคัญที่สุด แต่...อาจารย์ยอมยกที่ดินแห่งนี้ สถานที่ก่อสร้างแห่งนี้ ซึ่งมันมีราคาเป็นร้อย ๆ ล้านเลยครี้อาจารย์ให้กับสาธารณะ (ลุยไม่รู้โรย 10 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (81) บรรยาย : ทั้งสามท่านรวมตัวกันเพื่อทำงานอาสาให้ชุมชน โดยใช้ที่ดินส่วนตัวและเงินทุนจำนวนหนึ่งสร้างศูนย์การเรียนรู้เล็ก ๆ ในท้องถิ่นที่ชื่อ มหาวิทยาลัยบ้านกระแจะสถานสุข โดยหวังว่าที่นี่จะเป็นศูนย์กลางที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาของคนเฒ่าคนแก่ในพื้นที่ (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ยกที่ดินแห่งนี้ สถานที่ก่อสร้างแห่งนี้...ให้กับสาธารณะ” “รวมตัวกันเพื่อทำงานอาสาให้ชุมชน” คำกริยาเหล่านี้สื่อการทำการกิจกรรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำนั้นเป็นการสร้างศูนย์การเรียนรู้ ในที่นี้คือ ศูนย์การเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานชาวกอก และศูนย์การเรียนรู้มหาวิทยาลัยบ้านกระแจะสถานสุข ส่วนผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำนั้น ได้แก่ “สาธารณะ” และ “ชุมชน” แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุทำประโยชน์ให้บุคคลที่หลากหลาย

ตัวอย่าง (82) พิธีกร : ขยะที่ดูไร้ค่าสำหรับบางคนนั้นนะครับแต่กลับมีค่ากับอีกหนึ่งคน และก็เป็นคนที้นำไปสร้างประโยชน์ให้กับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือได้อย่างมากมายเลย ทีเดียวนะครับ...หญิงสูงวัยที่มีหน้ามีตาทางสังคมคนหนึ่งอย่าง สจ.แดง นั้นนะครับ... ลงมาเก็บขยะ ขนขยะ เพื่อนำไปช่วยเหลือกับบุคคลเหล่านั้น (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือผู้สูงอายุ ได้แก่ “สจ.แดง” กระทำกริยาสื่อการทำกิจกรรม ได้แก่ “สร้างประโยชน์ให้กับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ” “ลงมาเก็บขยะขนขยะ” จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำนั้นเป็นการบริการด้านสาธารณประโยชน์ ในที่นี้คือ การเก็บขยะ ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำเหล่านี้คือ “ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ” และคนอื่นในสังคม

ตัวอย่าง (83) พิธีกร : ตั้งแต่พอหลังจากเกษียณแล้ว ปู่ก็มาทำความสะอาดตามถนนหนทางอย่างนี้เลยหรือครับ

ผู้สูงอายุ (คำเบา) : ทำมาเป็นประจำ 24-25 ปีแล้ว (คนค้นคน 1 พ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือผู้สูงอายุ ได้แก่ “ปู่” กระทำกริยาสื่อการทำกิจกรรม ได้แก่ “ทำความสะอาดตามถนนหนทาง” “ทำ” กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำนั้นคือการทำทำความสะอาดถนน จะเห็นได้ว่าเป็นการบริการด้านสาธารณประโยชน์ จากส่วนที่เป็นตัวเอียง ได้แก่ “เป็นประจำ 24-25 ปีแล้ว” เป็นการให้รายละเอียดด้านเวลาซึ่งเป็นเสียงของผู้สูงอายุ การให้รายละเอียดดังกล่าวช่วยขบขันว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นมาอย่างยาวนาน

ตัวอย่าง (84) บรรยาย : กลุ่มนักร้องเสียงใสที่อายุรวมๆ กันแล้วก็น่าจะหลายร้อยปีทีเดียวนะครับ พวกเขาเหล่านี้รวมตัวกันร้องเพลงประสานเสียงให้กับผู้ป่วยตามโรงพยาบาล พร้อมกับลีลาท่าทางประกอบเพลงในแบบเฉพาะตัว (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือผู้สูงอายุ ได้แก่ “พวกเขาเหล่านี้” ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการทำกิจกรรม ได้แก่ “ร้องเพลงประสานเสียงให้กับผู้ป่วยตามโรงพยาบาล” ในที่นี้คือการรวมกลุ่มเป็นจิตอาสาช่วยร้องเพลงในโรงพยาบาลเพื่อให้ผู้ป่วยผ่อนคลาย แสดงให้เห็นภาพของผู้สูงอายุที่รวมกลุ่มกันและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ตัวอย่าง (85) พิธีกร : แล้วทำไมพอเกษียณเสร็จแล้วยังไม่พักผ่อน เกษียณเสร็จแล้วยังเหมือนยังมาเป็นอาสาสมัคร

ผู้สูงอายุ (ราตรี) : เราก็ใช้ความรู้ของเราให้มันเกิดประโยชน์กับชุมชนต่อเนื่องกันไป ประมาณนั้นค่ะ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือผู้สูงอายุ ได้แก่ “เรา” ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยา สื่อการทำให้กิจกรรม ได้แก่ “ใช้ความรู้ของเราให้มันเกิดประโยชน์กับชุมชน” ในที่นี้คือ การเป็นจิตอาสา ด้านการดูแลสุขภาพคนในชุมชน จะเห็นได้ว่า ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำนั้นคือ “ชุมชน” นอกจากนี้ สังเกตได้ว่า พิธีกรใช้คำแสดงการถาม ได้แก่ “ทำไม...ไม่” ซึ่งเป็นการถามตาม “ความคิดที่มีอยู่ในสังคม” ความคิดของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุคือ “ผู้ที่เกษียณแล้วควรพักผ่อน” พิธีกรได้ใช้คำถามเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้นำเสนอภาพเพื่อปฏิเสธความคิดดังกล่าว สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุ ยังเป็นผู้มีศักยภาพและยังสามารถทำประโยชน์ให้ชุมชนได้”

ตัวอย่าง (86) ผู้สูงอายุ (มานิตย์) : ปลูกป่าโดยเฉพาะ ป่ายาง ป่าตะเคียน มีพยูง มีหมตครับ กร่าง ตะคร้ำ พะยอม พญาไม้ มีสารภี ... สร้างประโยชน์ให้กับประเทศชาติ สร้างความ ร่มรื่น น้ำก็ไม่แห้งไม่แล้ง ฝนตกต้องตามฤดูกาล...ไม่รู้ชีวิตลุงอยู่ที่ไหนก็ต้องสร้างป่า ปลูกป่า (ลุยไม่รู้โรย 29 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือผู้สูงอายุ กระทำกริยาสื่อการทำให้กิจกรรม ได้แก่ “ปลูกป่า” “สร้างประโยชน์ให้กับประเทศชาติ” “สร้างป่า ปลูกป่า” จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ผู้สูงอายุ กระทำนั้นเป็นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ในที่นี้คือ การปลูกป่า ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำ เหล่านั้นคือ “ประเทศชาติ”

ตัวอย่าง (87) บรรยาย: ด้วยความที่เป็นงานฝีมือชั้นครู ลูกศิษย์ฝึกหัดอย่างผมจึงเรียนรูวิชาขั้นต้น นั้นคือการตัดกาบกล้วยให้เป็นลายสำหรับประกอบด้านข้างไปก่อนครับ ส่วนลุงทวีกี่ แทงลวดลายตรงกลาง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ อย่างสูงเลยละครับ
พิธีกร : ได้ลูกขึ้นมาได้ตัดกระดาษ ได้ตอกกระดาษ ได้มาแทงหยวก ซึ่งมันเป็น งานบุญทั้งนั้นเลย (ลุยไม่รู้โรย 20 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ลุงทวี่” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยาสื่อการทำให้กิจกรรม ได้แก่ “แทงลวดลายตรงกลาง” “ลูกขึ้นมาได้ตัดกระดาษ ได้ตอกกระดาษ ได้มาแทงหยวก” จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำนั้นเป็นการทำงานศิลปะเพื่องานกุศลโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในที่นี้ คือการตัดกระดาษทำพวงมโหตรใช้ในงานมงคลและการแทงหยวกใช้ในงานอวมงคล

นอกจากคำกริยาสื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน” เช่น การสร้างศูนย์ การเรียนรู้ การบริการด้านสาธารณประโยชน์ การเป็นจิตอาสาแล้ว ผู้สูงอายุยังช่วยเหลือผู้อื่น ด้านสิ่งของด้วย ตัวอย่างเช่น

- ตัวอย่าง (88) ผู้สูงอายุ (มันสมนต์) : แต่ก่อนเราเดินหาเสียง เราลงหาเสียงเลือกตั้งอะเนอะ ก็เห็นว่าบ้านหลังนี้หลังคารั่วมาก นอนไม่ได้ ส้วมก็ใช้ไม่ได้ คิดว่าเอ๊ะ เราจะไปทำยังไง เงินจากการขายขยะนี้ก็เลยเอามาช่วยซื้อของอุปกรณ์ก่อสร้างให้ผู้ยากไร้อะนะ... ช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน คนป่วย คนพิการ (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)
- ตัวอย่าง (89) บรรยาย: ความเป็นจิตอาสาของกลุ่มคอร์สสูงวัยกลุ่มนี้... นำหนังสืออาหาร ขนมต่างๆ ไปมอบให้กับคนไข้หรือผู้ที่มาติดต่อดำรงพยาบาล (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำในที่นี้คือ “สจ.แดง” “กลุ่มคอร์สสูงวัย” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น ได้แก่ “เอามาช่วยซื้อของอุปกรณ์ก่อสร้างให้” “นำหนังสืออาหาร ขนมต่าง ๆ ไปมอบให้” ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำคือ “ผู้ยากไร้ คนที่ขาดแคลน คนป่วย คนพิการ” “คนไข้หรือผู้ที่มาติดต่อดำรงพยาบาล” จะเห็นได้ว่าเป็นการช่วยเหลือด้านสิ่งของ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อสังคม” สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป โดยไม่ได้หวังผลตอบแทน สื่อให้เห็นภาพของผู้สูงอายุที่เมื่อเกษียณแล้วใช้เวลาว่างมาเป็นจิตอาสา กล่าวได้ว่าเป็นผู้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เป็นผู้อุทิศเวลาของชีวิตเพื่อสังคม นอกจากนี้ ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำนั้นพบว่าเป็นคนในชุมชน หรือบุคคลทั่วไปในสังคม สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีความสามารถและทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม”

5.3.1.1.2 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”

คำกริยาสื่อความหมายให้ความรู้ คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการให้ความรู้ ถ่ายทอด แนะนำ เช่น มาช่วยสอน ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญา สอนประสบการณ์ เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่าคำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้” ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 2 พบทั้งสิ้น 137/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 28.72 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 66 แสดงคำ/กลุ่มคำให้ความรู้ในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำให้ความรู้	ผู้รับการกระทำ
ผู้สูงอายุ	ถ่ายทอดวิชา ถ่ายทอดองค์ความรู้ แบ่งปันความรู้ ฝึกอบรมให้ความรู้ มาให้สูตรเด็ด	ถ่ายทอดเทคนิค มาสาธิต แบ่งปันประสบการณ์ มาเปิดเผยสูตร
		ส่วนใหญ่คือ “เยาวชนและผู้สูงอายุ” นอกจากนี้ผู้สนใจ และประชาชนทั่วไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้” นั้นแสดงให้เห็นองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอด เช่น ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านเกษตรกรรม ด้านโภชนาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น อีกทั้งผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำของผู้สูงอายุส่วนใหญ่คือเยาวชนและผู้สูงอายุด้วยกัน สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุมีความรู้ความสามารถที่หลากหลายและนำไปถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น รายละเอียดดังนี้

ด้านศิลปวัฒนธรรม คือ การถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปะ เช่น ศิลปะการแสดง นาฏศิลป์ สังคีตศิลป์ งานช่างฝีมือ เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง (90) ประชาชน : นอกจากฝีมือเข้าดีแล้วเขายังถ่ายทอดด้วยนะ เคยเชิญเขาไปสอนพวกผู้สูงอายุ เขาก็ไปสอนให้ฟรีๆ (ลุยไม่รู้โรย 9 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (91) พิธีกร : ลุงครับ เดี่ยววันนี้จะสอนปั้นอะไรเอาแบบง่ายๆ เลย
ผู้สูงอายุ (ประเวท) : สอนปั้นกระถางแขวนแบบนี้ มันมีเจาะรูไว้ 3 รู สำหรับห้อยแขวน ปลูกว่านหางกระรอก (ลุยไม่รู้โรย 25 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ผู้สูงอายุ” กระทำกริยา “ถ่ายทอด” “ไปสอน” “จะสอน” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะสังเกตได้ว่าเรื่องที่สอนนั้นเป็นด้านหัตถกรรม งานฝีมือ เช่น การร้อยมาลัย เครื่องปั้นดินเผา

ตัวอย่าง (92) พิธีกร : สอนให้เล่นเป็นวง สอนเครื่องดนตรีแต่ละประเภท เด็กอยากเล่นอันไหนก็สอนได้หมดทุกประเภททุกชนิดดนตรี (ลุยไม่รู้โรย 23 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ผู้สูงอายุ” กระทำกริยา “สอน” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะสังเกตได้ว่าเรื่องที่สอนนั้นเป็นด้านสังคีตศิลป์ นอกจากนี้

ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำคือ เด็ก เยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุเอง สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นในสังคม

ด้านเกษตรกรรม คือ การถ่ายทอดความรู้เรื่องการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ รวมถึงการเลี้ยงสัตว์และการประมง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (93) ผู้สูงอายุ (วันชัย) : วันนี้ลุงจะมาสอนเรื่องการเพาะเห็ดอย่างง่าย ๆ (ลุยไม่รู้โรย 24 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ลุง” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยา “จะมาสอน” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะสังเกตได้ว่าเรื่องที่สอนคือการเพาะปลูกพืชคือการเพาะเห็ด

ตัวอย่าง (94) ผู้สูงอายุ (ทองใบ) : ป่าใบสอนวิชาทำนา สอนปลูกข้าว สอนเพาะกล้า คัดเมล็ดพันธุ์ (ลุยไม่รู้โรย 18 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือผู้สูงอายุ ได้แก่ “ป่าใบ” กระทำกริยาสื่อการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ “สอน” จะเห็นได้ว่าเรื่องที่สอนนั้นเป็นความรู้ด้านการทำนา เช่น การสอนวิธีไถนา คัดเมล็ดพันธุ์ เพาะกล้า ปลูกข้าว เป็นต้น

ด้านอาหารและโภชนาการ คือ การถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาหาร คุณค่าทางโภชนาการ ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง (95) พิธีกร : วันนี้ป้าอยู่...จะมาถ่ายทอดวิชาความรู้แบบหมดไส้หมดพุงที่เดียวนะครับ ในเรื่องของการทำปลาทุแดดเดียวทำอย่างไรให้รสชาติอร่อยนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 7 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ป้าอยู่” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยา “จะมาถ่ายทอดวิชาความรู้” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะสังเกตได้ว่าเรื่องที่สอนนั้นเป็นด้านการทำอาหาร ในที่นี้คือ การทำปลาทุแดดเดียว เป็นต้น

ตัวอย่าง (96) บรรยาย : เจ็ศรีก็ใจดี มาเปิดเผยสูตรเด็ดเคล็ดลับการทำขนมไทยแบบง่าย ๆ ให้กับชาวห้องเรียน สว. เมนูแรกที่เจ็ศรีจะมาสาธิตให้กับคุณลุงคุณป้าชาวห้องเรียน สว. ได้ทำตามกันแบบง่าย ๆ นั่น ก็คือ เมนูขนมต้ม (ลุยไม่รู้โรย 22 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “เจ๊ศรี” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยาสื่อการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ “มาเปิดเผยสูตรเด็ดเคล็ดลับ” “จะมาสาดิต” ส่วนเรื่องที่สอนนั้นเป็นการทำอาหารหวานคือการทำขนมต้ม

จะเห็นได้ว่า ความรู้ด้านอาหารและโภชนาการนั้นมีประโยชน์และมีความหลากหลาย กล่าวคือ มีอาหารหลายประเภททั้งอาหารคาวและอาหารหวาน อีกทั้งเป็นเมนูสุขภาพ คือเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย นอกจากนี้ ผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงผู้สนใจทั่วไป สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสามารถและทำประโยชน์ให้คนในสังคมด้วย

ด้านคุณธรรมจริยธรรม คือ การถ่ายทอดความรู้เรื่องความประพฤติกึ่งปฏิบัติหลักศีลธรรมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (97) ผู้สูงอายุ (ชูชีพ) : สอนเรื่องคุณธรรมให้เขามีระเบียบวินัย การไหว้คน ให้รู้จักว่านี่คือผู้ใหญ่ นะ เขาทักทายเราต้องนอบเขา สองการเดิน เรื่องมารยาท สามคำพูด สี่เรื่องกิริยาของตัวเอง สุขภาพเรียบร้อย คือเราจะสอนคุณธรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้มีคุณธรรมทำความดี ต้องมาเรียนรู้ (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (98) ผู้สูงอายุ (จรัส 1) : สอนมานี้ผมไม่เคยได้เงินใครเลย...คุณจะคิดถึงผม ไม่คิดถึงผม ผมไม่แคร์ เพราะผมได้สอนให้คุณเป็นคนดี แล้วก็คนดีอย่างเดียวไม่ได้ คุณต้องมีรายได้ (ลุยไม่รู้โรย 8 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยาสื่อการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ “สอนเรื่องคุณธรรม” “จะสอนคุณธรรมต่าง ๆ” “ได้สอนให้คุณเป็นคนดี” ส่วนเรื่องที่สอนนั้นเป็นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ด้านคุณธรรม เช่น สอนให้เป็นคนดี ด้านความประพฤติกึ่งปฏิบัติ เช่น เรื่องกิริยามารยาท

นอกจากการให้ความรู้กลุ่มใหญ่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีความรู้ในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การแพทย์แผนไทย กีฬาและนันทนาการ ประวัติศาสตร์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (99) พิธีกร : วันนี้จะจะไปพบกับผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกปะการังเทียมนะครับ ในวัยใกล้เกษียณที่มีชื่อว่า อาจารย์ประสาน แสงไพบูลย์ นะครับ ที่อุทิศเวลากว่า 30 ปีทีเดียวนะครับ...อาจารย์ประสานนั้นก็ยังคงเผยแพร่และถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้านเต็มเมืองเลยที่เดียวนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 9 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (100) ผู้สูงอายุ (สุธรรม) : พอเราสอนให้เขาลงบัญชีเป็นแล้ว ทีนี้ก็สอนให้เขาวิเคราะห์ (ลุยไม่รู้โรย 4 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยาสื่อการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ “เผยแพร่และถ่ายทอดวิชาความรู้” “สอน” “สอนให้วิเคราะห์” จะเห็นได้ว่าเรื่องที่สอนนั้น เกี่ยวกับด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือการปลูกปะการังเทียม ด้านการจัดการการเงินคือการทำบัญชี คร่าวเรือน ส่วนผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำคือประชาชนทั่วไป

กล่าวโดยสรุป ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ในด้านที่หลากหลาย สื่อให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีความสามารถ” นอกจากนี้ หากพิจารณาผู้เป็นเป้าหมายของการกระทำนั้นพบว่า ส่วนใหญ่คือ “กลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุ” อย่างไรก็ตามมิได้จำกัดแค่กลุ่มเด็กหรือกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น แต่รวมถึงประชาชนผู้ที่สนใจด้วย สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ทำประโยชน์แก่สังคม”

กล่าวได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับการให้ความรู้ ในด้านหนึ่งสื่อให้เห็นความรู้ ความสามารถของผู้สูงอายุ กล่าวคือเป็นผู้มีองค์ความรู้ที่หลากหลายซึ่งเป็นภาพด้านบวก แต่ในอีก ด้านหนึ่ง จะเห็นได้ว่าความรู้ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุนั้นเกี่ยวกับประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวคือ อาจทำให้มองว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้รู้เฉพาะด้าน” ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง

5.3.1.1.3 คำกริยาสื่อความหมาย “ทำงาน”

คำกริยาสื่อความหมายทำงาน คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึง การทำงาน ทั้งนี้อาจเป็นงานที่ส่งเสริมรายได้ หรืองานอดิเรก เช่น การประกอบอาชีพ การทำงานเป็น รายได้เสริม งานอดิเรกต่าง ๆ ออกกำลังกาย เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ทำงาน” ปรากฏมากเป็นลำดับที่ 3 พบทั้งสิ้น 60/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 12.58 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 67 แสดงคำ/กลุ่มคำทำงานในตัวอย่างการโทรทัศน์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำทำงาน	
ผู้สูงอายุ	ทำงาน	ทำงานเลี้ยงชีพ
	ทำเครื่องปั้นดินเผา	ทำว้าว
	ถักหมวก	ลอกตอก
	ปลูกกล้วยไม้	ผลิตน้ำตาลมะพร้าว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ทำงาน” นั้นสามารถ แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การทำงานที่ส่งเสริมรายได้ และ 2) การทำงานอดิเรก ดังนี้

1) การทำงานที่ส่งเสริมรายได้

การทำงานที่ได้รายได้ อาจเป็นการประกอบอาชีพเดิมที่เคยทำ หรือการนำงานอดิเรกของตนมาพัฒนาเป็นอาชีพเพื่อเสริมรายได้ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (101) ลูกศิษย์ : อาจารย์เสริมศักดิ์ท่านก็ยังทำงานทุกวัน และล่าสุดเมื่อปลายปีที่แล้วก็ยัง แสดงงานเดี่ยวด้วย งานเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งถือว่าอายุขนาดนี้ทำงานทุกวันและยังมีการแสดงงานอย่างต่อเนื่อง (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “อาจารย์เสริมศักดิ์” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการทำงาน ได้แก่ “ยังทำงานทุกวัน” “ยังแสดงงานเดี่ยวด้วยงานเครื่องปั้นดินเผา” “ทำงานทุกวัน” “ยังมีการแสดงงาน” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุซึ่งในที่นี้คือ “เสริมศักดิ์ นาคบัว” ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ อายุ 80 ปี ยังทำงานอยู่ทุกวันอย่างต่อเนื่อง สื่อบอกให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุยังสามารถทำงานได้”

ตัวอย่าง (102) บรรยาย: สำหรับต้นตาลโตจนเทศเมื่อยที่นิยมนำผลมารับประทานนั้น คุณตาก็ยังขึ้นตัด และ แยกใส่บ่า เดินเหินอย่างสบายอุราอีกละครับ (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (103) บรรยาย: คุณลุงวัย 87 ปีท่านนี้ยังแข็งแรง เข็นรถขายผลไม้ทุกวันไม่มีวันหยุด และเข็นระยะทางแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 10 กิโลเมตรนั้นนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 27 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “คุณตา” “คุณลุงวัย 87 ปี” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการทำงาน ได้แก่ “ยังขึ้นตัด และ แยกใส่บ่า เดินเหิน” “เข็นรถขายผลไม้ทุกวัน” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุสามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนได้ ในที่นี้คือ ทำอาชีพเข็นตาลและขายผลไม้ สื่อบอกให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุยังสามารถทำงานได้”

ตัวอย่าง (104) บรรยาย: อาจารย์ปรีชา...คอยดูแลคุณภาพน้ำตาลและจัดหาตลาดจำหน่าย เพื่อให้เกิดการจ้างงาน มีอาชีพ สร้างรายได้ ไม่ต้องไปขายแรงงานไกลบ้าน มีเวลาได้อยู่กับครอบครัวมากขึ้น (ลุยไม่รู้โรย 11 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (105) บรรยาย: กลุ่มหัตถกรรมทำวาวไทยที่มีสมาชิกเกือบ 40 คน ผลิตวาวจุฬาวาวปักเป้า ออกจำหน่ายทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ (ลุยไม่รู้โรย 6 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “อาจารย์ปรีชา” “กลุ่มหัตถกรรมทำวาวไทย” ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการทำงาน ได้แก่ “คอยดูแลคุณภาพน้ำตาลและจัดหาตลาดจำหน่าย” “ผลิตวาวจุฬา วาวปักเป้า ออกจำหน่าย” จะเห็นได้ว่างานที่ทำนั้นคือ

การรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมรายได้ ในที่นี้คือ การผลิตน้ำตาลมะพร้าว การผลิตข้าว สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีศักยภาพ”

2) การทำงานอดิเรก

การทำงานอดิเรก คือ งานที่ทำเพื่อความเพลิดเพลิน อาจเกิดจากความสนใจและความสนุกเป็นหลัก เช่น การทำอาหาร การปลูกต้นไม้ การเล่นดนตรี การออกกำลังกาย เป็นต้น ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (106) บรรยาย : ใบของต้นจาก คุณป่าอาดนำมาสานเป็นนกก็ทำได้ครับ หรือจะสานเป็นปลาตะเพียนตัววบบๆ สวยๆ ก็ทำได้เช่นกันครับ (ลุยไม่รู้โรย 5 ม.ค. 60)

ตัวอย่าง (107) บรรยาย : จากต้นเขากวางที่แตกยอดยาวสวยงามในกระถาง คุณป่าจะนำมาตัดแปลงเป็นไม้ประดับสวยงามสำหรับแขวน (ลุยไม่รู้โรย 10 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (108) ผู้สูงวัย : ที่บ้านมีต้นใบเตยเยอะ ก็สามารถจะมาประดิษฐ์แล้วก็เอาไปปักแจกันบูชาพระ แล้วก็ไปใส่ในห้องน้ำ ห้องนอน (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “คุณป่าอาด” “คุณป่า” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการทำงานอดิเรก ได้แก่ “นำมาสานเป็นนก” “จะสานเป็นปลาตะเพียน” “จะนำมาตัดแปลงเป็นไม้ประดับสวยงามสำหรับแขวน” “จะมาประดิษฐ์” “เอาไปปักแจกัน” จะเห็นได้ว่าการกระทำเหล่านี้คือการทำงานอดิเรกของผู้สูงอายุ ในที่นี้คือ การสานใบจากเป็นรูปต่าง ๆ การทำเครื่องแขวนต้นไม้ และการพับใบเตยเป็นเครื่องหอม การทำงานอดิเรกเหล่านี้แสดงถึงความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมยามว่าง

ตัวอย่าง (109) ผู้สูงอายุ (ประเวศร์) : กำลังซ่อมแซมอุปกรณ์อยู่ครับเพื่อให้มันแน่นให้มันเล่นแล้วไม่เกิดอันตราย เพราะนี่อดบางทีเล่นไปนาน ๆ แล้วมันจะหลวม (ลุยไม่รู้โรย 13 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยาสื่อการทำงาน ได้แก่ “กำลังซ่อมแซมอุปกรณ์อยู่” ในที่นี้คือ การซ่อมแซมอุปกรณ์ออกกำลังกาย สื่อให้เห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถ

กล่าวโดยสรุป ชนิดกระบวนการการกระทำที่สื่อความหมาย “การทำงาน” พบว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ยังสามารถทำงานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการทำงานเพื่อเสริมรายได้และด้านการทำงาน

อดิเรก สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ยังสามารถทำงานได้” อีกทั้งยังสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ด้วย

5.3.1.1.4 คำกริยาสื่อความหมาย “ศึกษาเรียนรู้”

คำกริยาสื่อความหมายศึกษาเรียนรู้ คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงศึกษาเรียนรู้ เช่น การเรียน การหาความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น *ศึกษา เรียนรู้ อ่าน ค้นคว้า* เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ศึกษาเรียนรู้” ปรากฏทั้งสิ้น 45/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.43 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 68 แสดงคำ/กลุ่มคำศึกษาเรียนรู้ในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ผู้กระทำ	คำ/กลุ่มคำศึกษาเรียนรู้	
ผู้สูงอายุ	ศึกษา	เรียน
	เรียนรู้	เรียนต่อ
	เรียนรู้เพิ่มเติม	อ่านหนังสือ
	ค้นคว้า	แสวงหา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ศึกษาเรียนรู้” นั้นสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การเรียนรู้ตามความสนใจเดิม และ 2) การเรียนรู้ตามความสนใจใหม่ ดังนี้

1) การเรียนรู้ตามความสนใจเดิม

การเรียนรู้ตามความสนใจเดิม หมายถึง การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมเดิมที่ผู้สูงอายุเคยปฏิบัติ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (110) ผู้สูงอายุ (เฉลา) : ผมไม่จบปริญญาด้วยซ้ำ หรือไม่จบทางดนตรีอีกด้วย ไม่มีความรู้เรื่องดนตรีเลย ก็จะบอกได้ง่ายๆ เลยว่า แสวงหาเอาเอง คือว่าศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (ลุยไม่รู้โรย 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำคำกริยาสื่อการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ “แสวงหา” “ศึกษาหาความรู้” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้

ตัวอย่าง (111) ผู้สูงอายุ (ชูชีพ) : ผมมองว่าวิชาชีพที่ผมเรียนอยู่ทุกวันนี้ ผมยังเรียนไม่จบ การทำหัวโขนผมก็ยังเรียนไม่จบ ทุกอย่างยังต้องเรียนอยู่แล้ว ผมว่าไม่จบ (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ผม” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำคำกริยาสื่อการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ “ยังเรียนไม่จบ” “ยังต้องเรียนอยู่” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโขน ยังคงเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ใฝ่หาความรู้

ตัวอย่าง (112) ผู้สูงอายุ (อัมรา) : ดิฉันเชื่อในปรัชญาเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตนะคะ แล้วดิฉันเองเนี่ยเป็นคนที่ชอบเรียนมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว ...มันจะต้องค้นคว้าอยู่ตลอดเวลาแล้ว ...ต้องอ่านหนังสือทุกวัน ความจริงแล้วเนี่ยชอบเรื่องราวในหลากหลายวิชานะคะ แต่ว่าสิ่งที่รักที่สุดก็คือ ประวัติศาสตร์ (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (113) บรรยาย : คุณตาเป็นช่างที่ไม่เคยหยุดพัฒนาตนเองเลยแม้แต่น้อย ยังคงทำงานฝึกฝน และเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ...สมแล้วล่ะครับที่คุณตามวยเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านว่าฝีมือในงานไม้ นั้นชั้นเซียนจริง ๆ (ลุยไม่รู้โรย 12 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “ดิฉัน” และ “คุณตา” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ “จะต้องค้นคว้า” “ต้องอ่านหนังสือ” “ยังคงทำงานฝึกฝน” “เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ” และมีสภาพแวดล้อม ได้แก่ “อยู่ตลอดเวลา” “ทุกวัน” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและด้านการแกะสลักไม้ ก็ยังคงใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้

2) การเรียนรู้ตามความสนใจใหม่

การเรียนรู้ตามความสนใจใหม่ หมายถึง การเรียนรู้ใหม่ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้เพิ่มเติมอีกด้านจากความรู้เดิมที่เคยมี ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (114) บรรยาย : อันที่จริงป่าประภาเพิ่งจะหันมาร้อยมาลัยอย่างจริงจังเมื่อ 3 ปีนีเอง ก่อนหน้านี้ ป่าก็ทำอาชีพรับจ้างทั่วไปแต่เพราะเป็นคนที่มีใจรักในงานฝีมือ ชอบการประดิษฐ์เป็นทุนเดิม ป่าประภาก็ไม่ยอมให้ตัวเลขเป็นอุปสรรคครับ ลุกขึ้นมาเรียนรู้วิธีการร้อยมาลัยด้วยตัวเอง (ลุยไม่รู้โรย 9 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ป่าประภา” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำคำกริยาสื่อการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ “ลุกขึ้นมาเรียนรู้วิธีการร้อยมาลัย” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุซึ่งเดิมประกอบ

อาชีพหนึ่ง ยังสามารถเรียนรู้เรื่องใหม่ได้ ในที่นี้คือการร้อยมาลัย สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้

ตัวอย่าง (115) ผู้สูงอายุ (วิภา) : ออกมาได้เลย มาเรียนรู้ เราเรียนรู้โดยอายุเรา 65 ได้เท่าไร เรายอมรับ เราได้เท่านี้ เด็ก ๆ เขาได้ร้อยหนึ่ง เราอาจจะเหลือแค่สี่สิบ (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำคำกริยาสื่อการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ “มาเรียนรู้” “เรียนรู้” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้เรื่องใหม่ได้ ในที่นี้คือการเรียนรู้เรื่องการร้องเพลง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุไม่เคยทำมาก่อน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้

ตัวอย่าง (116) พิธีกร : แสดงว่าลุงแทนก็เพิ่งมาเรียนรู้เรื่องบัวหลังจากเกษียณนี้เลย
ผู้สูงอายุ (แทน) : มาเรียนรู้ตรงนี้ครับ (ลุยไม่รู้โรย 23 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำคือ “ลุงแทน” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือ คำกริยาสื่อการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ “เพิ่งมาเรียนรู้” “มาเรียนรู้” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้เรื่องใหม่ได้ ในที่นี้คือการปลูกบัว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้ทำหลังเกษียณ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้

ตัวอย่าง (117) ผู้สูงอายุ (สนม) : พยายามที่จะเสริชหาความรู้จากคอมพิวเตอร์ จากอะไรทุกสิ่งทุกอย่าง อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านตำรับตำราต่าง ๆ เข้ามาอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นความรู้เราจะ ภาษาเขาเรียกว่า อัปเดตอยู่ตลอดเวลา เราต้องอัปเดตตลอดเวลา (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำคำกริยาสื่อการศึกษาเรียนรู้ ได้แก่ “พยายามที่จะเสริชหาความรู้” “อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านตำรับตำราต่าง ๆ” “ต้องอัปเดต” และมีสภาพแวดล้อม “อยู่ตลอดเวลา” “อยู่ตลอด” จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้เรื่องใหม่ได้ ในที่นี้คือการความรู้รอบตัวอยู่ตลอดเวลา สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้

กล่าวโดยสรุป ชนิดกระบวนการการกระทำที่สื่อความหมาย “ศึกษาเรียนรู้” พบว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้เดิมและความรู้ใหม่ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุใฝ่หาความรู้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้สามารถเรียนรู้ได้”

5.3.1.1.5 คำกริยาสื่อความหมาย “ออกกำลังกาย”

คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการบริหารร่างกายเพื่อให้แข็งแรง เช่น การเล่นกีฬา จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ออกกำลังกาย” ปรากฏทั้งสิ้น 35/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.34

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ออกกำลังกาย” นั้นสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) การออกกำลังกายโดยตรง และ 2) การออกกำลังกายด้วยการทำงานอื่น ดังนี้

1) การออกกำลังกายโดยตรง เช่น การวิ่ง การปั่นจักรยาน การเล่นกีฬาในบ้าน ฯลฯ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (118) ผู้สูงอายุ (ประเวศร์) : เครื่องนี้เป็นเครื่องบริหารกล้ามเนื้อหน้าอก น้ำหนักประมาณ 45 กิโล อันนี้ผมเล่นอยู่ทุกวัน เล่นรอบหนึ่งก็ประมาณ 10-12 ครั้ง หนักสุดเวลานี้ก็ไม่เกิน 50 กิโลก็พอแล้วสำหรับวัยอย่างผมถือว่าหนักแล้วครับ (ลุยไม่รู้โรย 13 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (119) พิธีกร : ป้าป๊วก็กำลังจะผ่านการว่ายน้ำในระยะ 1500 เมตรนะครับ...แล้วออกปั่นจักรยานระยะทาง 42 กิโลเมตรนะครับ...ป้าป๊วยังคงปั่นต่อไปอย่างต่อเนื่องนะครับ ซึ่งเป้าหมายในการแข่งขันของป้าป๊วก็คือการที่ป้าพาตัวเองเข้าไปถึงเส้นชัยนะครับ (คนค้นคน 15 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (120) ผู้สูงอายุ (รุจิรา) : พี่เล่นทั้งไทชิ ทั้งโยคะ ถือว่าเป็นศาสตร์ที่มันสร้างความสมดุล ภายใจ (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “ผม” “ป้าป๊ว” “พี่” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือคำกริยาสื่อการออกกำลังกาย ได้แก่ “เล่นอยู่” “เล่นรอบหนึ่ง” ซึ่งในที่นี้คือการออกกำลังกายด้วยเครื่องอุปกรณ์ในสถานบริการ “กำลังจะผ่านการว่ายน้ำ” “ออกปั่นจักรยาน” “ยังคงปั่นต่อไป” ซึ่งคือการว่ายน้ำและปั่นจักรยาน และ “เล่นทั้งไทชิ ทั้งโยคะ” จะเห็นได้ว่าการกระทำเหล่านี้คือการออกกำลังกายโดยตรง ทั้งการออกกำลังกายเพื่อเพิ่มสมรรถภาพปอดและหัวใจ และเป็นการออกกำลังกายเพื่อฝึกการทรงตัวหรือความยืดหยุ่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้ออกกำลังกายและเป็น “ผู้มีร่างกายแข็งแรง”

2) การออกกำลังกายด้วยการทำงานอื่น เช่น การทำกิจกรรมอื่นแล้วได้บริหารร่างกายไปด้วย อาจเรียกได้ว่าเป็นการออกกำลังกายทางอ้อม ยกตัวอย่าง

- ตัวอย่าง (121) ผู้สูงอายุ (เพ็ญศรี) : กล้ามเนื้อกำลังแขน ถ้าไม่ได้ใช้งานมาก ๆ อยู่ต่อไปมันก็จะลีบ ยิ่งผู้สูงอายุหรือว่าหลายคน แต่ตรงนี้ถ้าเรามาได้บิได้ออกกำลัง...นอกจากเนื้อผ้าสี จะได้ติดทนนานแล้ว ยังทำให้เราได้ขยับส่วนของกล้ามเนื้อ ต้นแขน กำลังแขน ข้อมือ ข้อไม่ติดคะ อันนี้จะเป็นการออกกำลังอีกแบบหนึ่ง (ลุยไม่รู้โรย 20 พ.ย. 59)
- ตัวอย่าง (122) ผู้สูงอายุ (รุ่งทิพย์) : อยู่บ้านก็ทำงานตลอดเหมือนกัน บางทีก็ตัดต้นไม้สูงๆ ก็ยังไป ตัด ก็ทำไปเรื่อย ๆ มันจะได้ออกกำลังกายไปในตัว (ลุยไม่รู้โรย 22 พ.ค. 59)
- ตัวอย่าง (123) ผู้สูงอายุ (สะอาด) : เราออกกำลัง อย่างถางหญ้าอย่างนี้มันก็ออกกำลังไปในตัว เราไม่ได้โหมเต็มที่จะต้องเอาเท่านั้นนะ เท่านั้นะ เราทำแค่เราทำไหว (ลุยไม่รู้โรย 5 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กระทำกริยาสื่อการออกกำลังกาย ได้แก่ “ได้บิได้ออกกำลัง” “ได้ขยับส่วนของกล้ามเนื้อ” ซึ่งในที่นี้คือการได้ออกกำลังขณะย้อมสีผ้า “ได้ออกกำลังกาย” ในที่นี้คือการได้ออกกำลังกายขณะตัดต้นไม้ในบ้าน และ “ออกกำลัง” “ออกกำลังไปในตัว” ซึ่งคือการได้ออกกำลังกายขณะดูแลสวน

กล่าวโดยสรุป คำกริยาสื่อความหมาย “ออกกำลังกาย” ผู้วิจัยพบว่ามีทั้ง กลุ่มความหมายของ “การออกกำลังกายโดยตรง” แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ออกกำลังกาย และ กลุ่มความหมาย “การออกกำลังกายด้วยการทำงานอื่น” หรือเป็นการออกกำลังกายโดยอ้อม แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถนำกิจกรรมต่าง ๆ รอบตัวมาใช้เป็นออกกำลังกายอย่างง่ายได้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้ออกกำลังกายและเป็น “ผู้มีร่างกายแข็งแรง”

5.3.1.1.6 คำกริยาสื่อความหมาย “อนุรักษ์”

คำกริยาสื่อความหมายอนุรักษ์ คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึง การดูแลรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้คงอยู่อย่างเหมาะสม (อุดม เขยกิจวงศ์ และ คณะ, 2548: 38) เช่น สืบทอด สืบสาน อนุรักษ์ เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “อนุรักษ์” ปรากฏทั้งสิ้น 14/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.94 ยกตัวอย่าง

- ตัวอย่าง (124) บรรยาย: สุดท้ายคือการเป็นช่างแทงหยวกหนึ่งในงานช่างสิบหมู่ ลุงทิวสืบทอดมาจากครูช่างตั้งแต่อดีตครับ (ลุยไม่รู้โรย 20 ก.พ. 59)
- ตัวอย่าง (125) ผู้สูงอายุ (ประพันธ์พงษ์) : ผมรักประเพณีวัฒนธรรมมอญ แล้วก็ตั้งแต่เจ้าอาวาสองค์ก่อนๆ เล่าเรื่องเกี่ยวกับคนมอญมา ผมก็สืบสานประเพณีวัฒนธรรมนี้มาตลอด

ก็เนื่องจากว่าเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจในประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษ (ลุยไม่รู้โรย 5 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (126) ผู้สูงอายุ (รอด) : ก็คิดว่าไอ้ของน้ำมันของโบราณ เราก็ควรจะอนุรักษ์เอาไว้ เพื่อให้ลูกหลานเหลน คนข้างหลัง เมื่อเราตายไปแล้ว คนข้างหลัง คนที่เขาอยู่เขายัง ได้รู้ว่า คนนั้นเขาเคยทำไว้ (ลุยไม่รู้โรย 2 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำเป็นผู้สูงอายุ ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือกริยาสื่อการอนุรักษ์ ได้แก่ “สืบทอด” ซึ่งในที่นี้คือการสืบทอดศิลปะด้านการแทงหยวก “สืบสานประเพณีวัฒนธรรม” ในที่นี้คือการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญ และ “ควรจะอนุรักษ์ไว้” คือการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาด้านการทำเส้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้อนุรักษ์ภูมิปัญญา”

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์คำกริยาที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำพบว่า รายการโทรทัศน์มุ่งเน้นนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้กระทำมากกว่าร้อยละ 90 หากพิจารณา กลุ่มความหมายการกระทำของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่ามักปรากฏควบคู่กับคำกริยาเชิงบวก กลุ่มแรกคือ กลุ่มความหมาย “ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ให้ความรู้” ซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 60 ผู้เป็นเป้าหมาย ของการกระทำดังกล่าวคือ เด็ก ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป ลักษณะดังกล่าวจัดวางตำแหน่ง ผู้สูงอายุเป็น “ผู้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น” กลุ่มที่สองคือกลุ่มความหมาย “ทำงาน ออกกำลังกาย” ซึ่งปรากฏร้อยละ 20 สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้สามารถทำงาน” และ “ผู้มีสุขภาพ แข็งแรง” สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ กล่าวได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทรายการโทรทัศน์พยายามขับเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก แตกต่างกับ กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์ซึ่งมุ่งเน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น ผู้ที่ต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา

5.3.1.2 คำกริยาที่ผู้อื่นเป็นผู้กระทำ

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 28/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.87 จะเห็นได้ว่าในตัวบทรายการโทรทัศน์ ผู้อื่นปรากฏเป็นผู้กระทำ น้อยมาก เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 90 ทั้งนี้จำแนกคำกริยาเกี่ยวกับการกระทำ ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”
- 2) คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล”
- 3) คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมิด”

5.3.1.2.1 คำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้”

คำกริยาสื่อความหมายให้ความรู้ คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการให้ความรู้ ถ่ายทอด แนะนำ เช่น *ถ่ายทอด มาสอน มาช่วยสอน เอามาสอน นำความรู้มาให้* เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้อื่นเป็นผู้กระทำคำกริยาสื่อความหมาย “ให้ความรู้” และผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายของการกระทำ ปรากฏทั้งสิ้น 19/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.98 ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (127) พิศิกร : อันนี้ก็มีทั้งวิธีการเลือกอาหาร มีเทคนิควิธีการอะไรอย่างนี้มาบอกเล่าแล้วก็ ถ่ายทอดให้กับนักเรียนของเรา (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (128) บรรยาย : ให้ความรู้ผู้สูงอายุเรื่องการเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัย ทางโรงเรียนยังสนับสนุนให้นักเรียนได้ใช้เวลาส่วนหนึ่งในการปลูกพืชผักสวนครัว ที่ปลอดสารพิษ (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (129) บรรยาย : ขอเปิดห้องเรียนดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์ที่ว่าด้วยการใช้น้ำบำบัดที่เรียกว่า วารีบำบัด หรือ Hydrotherapy โดยมีคุณครูซึ่งเป็นนักกายภาพบำบัด ที่ศึกษาและทำงานทางด้านนี้โดยเฉพาะ จะมาเป็นผู้ให้ความรู้กันครับ (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “เจ้าหน้าที่พยาบาล” “นักกายภาพบำบัด” ซึ่งเป็นหน่วยงานและผู้อื่น กระทำกริยา “ถ่ายทอดให้” “ให้ความรู้” “จะมาเป็นผู้ให้ความรู้” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะสังเกตได้ว่าผู้กระทำมักเป็นบุคลากรด้านสาธารณสุข และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ ซึ่งในที่นี้คือ การเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัย และการดูแลสุขภาพด้วยวิธีวารีบำบัด

ตัวอย่าง (130) พระ : เอาศีลป็นวาดรูป ประบายสีน้ำเนี่ย เอามาเสร็จแล้วก็เอามาสอนผู้สูงอายุ ปรากฏว่าเขาเรียนได้ดีมาก ... ก็แปลว่าคลายเครียด นี่ส่วนหนึ่งคือมีกิจกรรมระหว่างวัน (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (131) ผู้สูงอายุ (บุญล้อม) : แล้วพออยู่มาทางกรมวิทยาศาสตร์บริการซึ่งเราได้รู้จักเคารพนับถือกันมาก่อน ท่านก็นำความรู้มาให้ เจริญวิทยาการมาสอนการทำกระดาษรีไซเคิล จากกล่องนม กล่องน้ำผลไม้ ซึ่งเยื่อของกล่องนม กล่องน้ำผลไม้ที่อยู่ข้างในเป็นเยื่อชั้นดี เยื่อใยยาวคะ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (132) บรรยาย : ห้องเรียนไอทีของสมาคมบ้านปันรักษ์...จะมาสอนการใช้งานแอปพลิเคชันสุดฮิตที่ชื่อว่า 'ไลน์' เอาเป็นว่าอย่ารอช้า หยิบสมาร์ตโฟน หรือ แท็บเล็ตขึ้นมา แล้วเริ่มเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันเลยครับ (ลุยไม่รู้โรย 17 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “ศิลปิน” “วิทยากร” และ “ห้องเรียนไอทีของสมาคมบ้านปันรักษ์” ซึ่งเป็นหน่วยงานและผู้อื่น กระทำกริยา “เอามาสอน” “นำความรู้มาให้” “มาสอน” และ “จะมาสอนการใช้งาน” ซึ่งเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ จะเห็นได้ว่านอกจากเรื่องที่สอนนั้นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพแล้ว ยังมีการสอนเรื่องอื่นด้วย เช่น การใช้ศิลปะเพื่อผ่อนคลาย การประดิษฐ์สิ่งของจากกระดาษรีไซเคิล รวมถึงด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร

5.3.1.2.2 คำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล”

คำกริยาสื่อความหมายช่วยเหลือดูแล หมายถึง การให้ความช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ สังคม และการเงิน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข (วรรณรัตน์ เรือรพิจกุล, 2558: 19) เช่น *เยี่ยม แจก(สิ่งของ)* เป็นต้น จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้อื่นเป็นผู้กระทำกริยาสื่อความหมาย “ช่วยเหลือดูแล” และผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายของการกระทำ ปรากฏทั้งสิ้น 8/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.68 ดังนี้

ตัวอย่าง (133) พยาบาล : วันนี้มาเยี่ยม แล้วก็มาแจกถุงยังชีพแล้วก็แจกแพมเพิร์สให้กับคุณยาย เราจะไม่ทอดทิ้งกันในตำบลบางงาเนี่ยเราจะดูแลกัน สุขภาพกันแบบทุกคนนะคะ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (134) บรรยาย : แม้ปัจจุบันยายยิ้มจะใช้ชีวิตเพียงลำพังกลางป่านะครับ แต่ก็มีลูกๆ หลานๆ แวะเวียนมาเยี่ยมอยู่เสมอ อย่างเช่นวันนี้ นะครับ แพนๆ รายการที่รวมตัวกันชื่อว่ากลุ่มยิ้มไปกับยายยิ้ม นะครับ ก็เดินทางแวะเวียนมาเยี่ยมคุณยาย นะครับ คราวนี้ได้ทราบว่าคุณยายนี้แห่งแล้ง ก็เลยเอาน้ำดื่ม น้ำกินมาให้คุณยายได้สำรองใช้ก่อนครับ (คนค้นคน 5 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “เจ้าหน้าที่พยาบาล” “ลูก ๆ หลาน ๆ” “กลุ่มยิ้มไปกับยายยิ้ม” กระทำกริยาสื่อการช่วยเหลือดูแล ได้แก่ “มาเยี่ยม” “มาแจกถุงยังชีพ แจกแพมเพิร์ส” และ “แวะเวียนมาเยี่ยม” “เดินทางแวะเวียนมาเยี่ยม” “เอาน้ำดื่ม น้ำกินมาให้” จะเห็นได้ว่าเป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านการดำรงชีพพื้นฐาน ตัวอย่างเหล่านี้นำเสนอภาพตัวแทนว่าผู้อื่นเป็นผู้ช่วยเหลือผู้สูงอายุ แม้พบภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ” แต่ปรากฏน้อย ไม่ถึงร้อยละ 2

5.3.1.2.3 คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมิด”

คำกริยาสื่อความหมายละเมิด คือ คำกริยาเกี่ยวกับการกระทำที่สื่อความหมายถึงการละเมิด เช่น *ถูกทิ้ง* จากการวิเคราะห์พบว่า คำกริยาสื่อความหมาย “ละเมิด” ปรากฏเพียง 1/477 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.21 ดังนี้

ตัวอย่าง (135) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน : ลูกหลานไปทำงานทิ้งผู้สูงอายุอยู่บ้าน (ลุยไม่รู้โรย 23 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้กระทำ ได้แก่ “ลูกหลาน” กระทำกริยาสื่อการละเมิด ได้แก่ “*ทิ้ง*” สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุน่าสงสาร อย่างไรก็ตาม พบเพียงครั้งเดียว

จะเห็นได้ว่า การกระทำที่หน่วยงานและผู้อื่น โดยเฉพาะวิทยากรและเจ้าหน้าที่เป็นผู้กระทำนั้นปรากฏเพียงร้อยละ 6 และกลุ่มความหมายที่มักปรากฏร่วมกับการกระทำนั้นคือ กลุ่มความหมาย “ให้ความรู้” ซึ่งปรากฏมากที่สุด สื่อให้เห็นการจัดวางผู้อื่นในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ขณะเดียวกันก็สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ ส่วนกลุ่มความหมาย “ช่วยเหลือดูแล” สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการดูแลแต่พบน้อยมาก ต่างกับตัวบทหนังสือพิมพ์ที่เน้นนำเสนอภาพนี้อย่างชัดเจน กล่าวได้ว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์ได้เน้นนำเสนอการกระทำของหน่วยงานและผู้อื่น กล่าวคือ ตัวบทเน้นนำเสนอภาพการกระทำของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้กระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทรายการโทรทัศน์

ตารางที่ 69 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้กระทำ	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	ผู้รับการกระทำ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ปลูกป่า ยกที่ดิน ทำจิตอาสา ทำงานอาสาสมัคร ทำประโยชน์ให้กับชุมชน ช่วยเก็บทำความสะอาด -ผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมที่มีประโยชน์แก่ผู้อื่น	คนในชุมชน บุคคลทั่วไป	158	33.12 (1)
	ให้ความรู้ ถ่ายทอดวิชา ถ่ายทอดเทคนิค มาสาธิต แบ่งปันความรู้ แบ่งปันประสบการณ์ ฝึกอบรมให้ความรู้ ให้สูตรเด็ด -ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้	ส่วนใหญ่คือ เด็ก ผู้สูงอายุ	137	28.72 (2)
	ทำงาน ทำงาน ทำเครื่องปั้นดินเผา ทำวุ้น ผลิตภัณฑ์ตาลมะพร้าว -ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงาน	-	60	12.58 (3)
	ศึกษาเรียนรู้ ศึกษา เรียน เรียนรู้เพิ่มเติม อ่านหนังสือ ค้นคว้า แสวงหา -ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้	-	45	9.43
	ออกกำลังกาย เล่น ว่ายน้ำ ออกปั่นจักรยาน เล่นไทชิโยคะ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง	-	35	7.34
	อนุรักษ์ สืบสาน สืบทอด อนุรักษ์ -ผู้สูงอายุเป็นผู้อนุรักษ์ภูมิปัญญา	สังคม	14	2.94
ผู้อื่น	ให้ความรู้ ถ่ายทอด มาสอน มาช่วยสอน เอามาสอน นำความรู้มาให้ -ผู้อื่นเป็นผู้ให้ความรู้ / ผู้สูงอายุเป็นผู้เรียนรู้	ผู้สูงอายุ	19	3.98
	ช่วยเหลือดูแล เยี่ยม แจก(สิ่งของ) เอา(สิ่งของ)มาให้ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องได้รับการดูแล	ผู้สูงอายุ	8	1.68
	ละเมิด ทิ้ง -ผู้สูงอายุฆ่าสงสาร	ผู้สูงอายุ	1	0.21
รวม			477	100

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำใน
ตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ดังนี้

ประการแรก กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในรายการโทรทัศน์เป็นกระบวนการที่
ปรากฏ**มากที่สุด** และหากพิจารณาปริมาณพบว่า รายการโทรทัศน์มุ่งเน้นนำเสนอบทบาทของ
ผู้สูงอายุในฐานะผู้กระทำ (actor) มากกว่าร้อยละ 94 ในขณะที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้กระทำเพียง
ร้อยละ 6

ประการที่สอง หากพิจารณาจากความหมายของการกระทำของผู้สูงอายุ พบว่าเป็น
ความหมายด้านบวกทั้งหมด กลุ่มความหมายแรกสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น **“ผู้ยังมีความสามารถ”**
ประกอบด้วย กลุ่มความหมาย **“ทำงาน”** ซึ่งปรากฏร้อยละ 13 สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้มี
ความสามารถทำงานได้ ผู้สามารถดูแลตัวเองได้ กลุ่มความหมาย **“ออกกำลังกาย”** ซึ่งปรากฏร้อยละ
7 สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น **“ผู้มีร่างกายแข็งแรง”** กลุ่มความหมายเหล่านี้ปรากฏรวมกัน
ร้อยละ 20 เน้นนำเสนอให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ มีความสามารถและพึ่งพาตนเองได้
เป็นการปฏิเสธความคิดด้านลบในสังคมที่มองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้พึ่งพาและต้องการการดูแล

ประการที่สาม นอกจากนี้ กลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุดคือสื่อให้เห็นภาพ
ผู้สูงอายุเป็น **“ผู้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น”** ประกอบด้วย กลุ่มความหมาย **“ทำกิจกรรม
เพื่อชุมชน” “ให้ความรู้”** และ **“อนุรักษ์”** ซึ่งปรากฏรวมกันมากกว่าร้อยละ 65 ส่วนผู้รับการกระทำ
ของผู้สูงอายุพบว่าเป็น กลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุ ชุมชน และสังคม ผู้ร่วมเหตุการณ์ดังกล่าวปรากฏใน
ฐานะเป็นผู้รับผลประโยชน์ (beneficiaries) จากการกระทำของผู้สูงอายุ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้
เห็นกับผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และเป็นผู้มีจิตสาธารณะ สื่อให้เห็นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ
กล่าวคือ เป็นการปฏิเสธความคิดด้านลบว่านอกจากผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระของผู้อื่นแล้ว ยังเป็น
ผู้ทำประโยชน์ให้สังคมอีกด้วย

ประการที่สี่ อีกกลุ่มความหมายสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็น **“ผู้เรียนรู้ได้”**
ประกอบด้วย กลุ่มความหมายผู้สูงอายุกระทำกริยา **“เรียนรู้”** ซึ่งปรากฏร้อยละ 9 และ
กลุ่มความหมายที่ผู้อื่นเป็นผู้กระทำกริยา **“ให้ความรู้”** ซึ่งปรากฏร้อยละ 4 สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุใน
ฐานะผู้รับการกระทำ ในที่นี้คือ เป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น
ผู้สามารถเรียนรู้ได้ กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในกลุ่มความหมายนี้เป็นการปฏิเสธความคิด
ความเชื่อของคนในสังคมที่มองว่า ผู้สูงอายุไม่พร้อมรับสิ่งใหม่

ประการที่ห้า จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ไม่ได้เน้นนำเสนอหน่วยงานและ
ผู้อื่นในฐานะเป็นผู้กระทำ ซึ่งปรากฏเพียงร้อยละ 6 เท่านั้น และกลุ่มความหมาย **“ช่วยเหลือดูแล”**

สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ที่ต้องได้รับการดูแล” ปรากฏน้อยไม่ถึงร้อยละ 2 ส่งผลให้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านการเป็นผู้พึ่งพาถูกนำเสนอออกไปด้วย

ประการที่หก เมื่อเปรียบเทียบชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำในตัวบทหนังสือพิมพ์กับตัวบทรายการโทรทัศน์พบว่า ตัวบทดังกล่าวเน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุแตกต่างกัน กล่าวคือ ในตัวบทหนังสือพิมพ์เน้นนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้รับผลประโยชน์จากการกระทำของรัฐ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ที่ต้องได้รับการดูแลจากรัฐและผู้อื่น” ซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 70 กล่าวได้ว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ผลิตซ้ำและตอกย้ำภาพด้านลบของผู้สูงอายุ ในขณะที่ในตัวบทรายการโทรทัศน์พยายามสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่แตกต่างไป คือเน้นนำเสนอบทบาทของ “ผู้สูงอายุในฐานะผู้กระทำ” สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีศักยภาพ” และ “ผู้ทำประโยชน์แก่สังคม” ซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 90 จะเห็นได้ว่านอกจากตัวบทรายการโทรทัศน์จะเน้นนำเสนอภาพด้านบวกว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สามารถดูแลตัวเองได้ ไม่ได้เป็นภาระของสังคมแล้ว ขณะเดียวกันก็เน้นนำเสนอว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีศักยภาพและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอีกด้วย

ประการสุดท้าย เมื่อเปรียบเทียบผู้ร่วมเหตุการณ์ในตัวบทหนังสือพิมพ์และตัวบทรายการโทรทัศน์พบว่า ในตัวบทหนังสือพิมพ์ ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการกระทำของรัฐ หรือเป็นเป้าหมายของการกระทำ จะเห็นได้ว่าเป็นบทบาทความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐ” กับ “ผู้สูงอายุ” ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์ ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้กระทำ โดยมีคนในชุมชนและสังคมเป็นผู้รับการกระทำ จะเห็นได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้สูงอายุ” กับ “คนในสังคม” ซึ่งไม่ใช่คนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัว กล่าวได้ว่า ตัวบททั้งสองประเภทมิได้นำเสนอบทบาทผู้สูงอายุในครอบครัว การเลือกนำเสนอเฉพาะผู้ร่วมเหตุการณ์ดังกล่าวก็สอดคล้องไปกับนโยบายของรัฐที่มองผู้สูงอายุในฐานะพลเมืองที่รัฐต้องเข้ามาจัดการและดูแล ด้านหนึ่งรัฐก็ต้องสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือ ในอีกด้าน รัฐก็พยายามให้ผู้สูงอายุลุกขึ้นมาสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง

5.3.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ

กระบวนการนี้จะสื่อผ่านคำกริยา เช่น เป็น กลายเป็น ถือว่าเป็น คือ มี ฯลฯ จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 286 ครั้ง เป็นกระบวนการที่ปรากฏมาก จำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กระบวนการเกี่ยวกับสภาพแบบบรรยายคุณสมบัติ และ 2) กระบวนการเกี่ยวกับสภาพแบบระบุตัวตน รายละเอียดดังนี้

5.3.2.1 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพแบบบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุ

กลุ่มนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่นำเสนอในรูปแบบของการบรรยายคุณสมบัติ ผู้ร่วมเหตุการณ์ของกลุ่มนี้จะประกอบด้วย ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ (carrier) ปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น มี เป็น ฯลฯ และตามด้วยคุณสมบัติ (attribute) จากการวิเคราะห์สามารถแบ่งคุณสมบัติได้เป็น 5 กลุ่มย่อย ดังนี้

- 1) การบรรยายคุณสมบัติว่ามีความเชี่ยวชาญ
 - 2) การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นอาสาสมัคร
 - 3) การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นแบบอย่าง
 - 4) การบรรยายคุณสมบัติว่าสุขภาพดี
 - 5) การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบ
- ทั้งนี้คุณสมบัติข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

1) การบรรยายคุณสมบัติว่ามีความเชี่ยวชาญ

ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยา เป็น กลายเป็น มี ฯลฯ ส่วนคุณสมบัติจะนำเสนอผู้สูงอายุในด้านบวก คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่ามีความเชี่ยวชาญปรากฏมากที่สุด พบทั้งสิ้น 100/284 ครั้ง⁴ คิดเป็นร้อยละ 35.21 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 70 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเชี่ยวชาญในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้มีความรู้	คำกริยา / คุณสมบัติว่ามีความเชี่ยวชาญ
ผู้สูงอายุ	มีประสบการณ์ในชีวิตมานาน, มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ของอยุธยา, เป็นนักเลงขอลในหมู่บ้าน, เป็นศิลปินรุ่นลายครามที่มีฝีมือด้านศิลปะ, เป็นระดับหัวหน้าที่เก่งที่สุด, เป็นผู้ที่คร่ำหวอดอยู่ในวงการเย็บจาก, มีความชำนาญกันอยู่แล้ว, เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกต้นกระบองเพชร, เป็นผู้หญิงที่ทำงานเก่งคนหนึ่งในระดับจังหวัด, มีฝีมือ

⁴ จำนวน 284 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์

ตัวอย่าง (136) บรรยาย: ป้าสังวาลย์สืบทอดภูมิปัญญาด้านนี้มาตั้งแต่ยังเด็ก เป็นหมอลำมืออาชีพ มาหลายสิบปี...เป็นความชำนาญของป้าสังวาลย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นครับ ยังมีทักษะการใช้เสียงอีกหลายอย่าง (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (137) เจ้าหน้าที่ : สำหรับอาจารย์เฉลา ท่านมีความสามารถหลายด้านดนตรีนี้ท่านเล่นได้แทบทุกชิ้น (ลุยไม่รู้โรย 17 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “ป้าสังวาล” “อาจารย์เฉลา” “ท่าน” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” “มี” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นหมอลำมืออาชีพมาหลายสิบปี” “เป็นความชำนาญ” “มีทักษะการใช้เสียงอีกหลายอย่าง” คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้าน และ “มีความสามารถหลายด้านดนตรี” คุณสมบัติในที่นี้คือ ความสามารถด้านดนตรีไทย สื่อให้เห็นว่าคุณสมบัติหรือความเชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมของผู้สูงอายุล้วนเกิดจากวัย กล่าวคือเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านมา

ตัวอย่าง (138) บรรยาย: คุณตาท่านหนึ่งเป็นผู้มากฝีมือด้านการเขียน แกะ แกะ ขุด ตอก สกัด ตกแต่ง ให้นื้อไม้กลายเป็นงานศิลปะที่งดงามและหลากหลาย และผลงานเหล่านี้มีเจ้าของคือคุณตาท่านนี้ละครับ สรรวย อินทรีย์งค์ อายุ 83 ปี (ลุยไม่รู้โรย 12 มิ.ค. 59)

ตัวอย่าง (139) บรรยาย: คุณลุงท่านนี้ครับเป็นหนึ่งในทำเนียบครูช่างที่โดดเด่นในด้านการฉลุลาย เครื่องปั้นดิน และไม่เคยหยุดนิ่งที่จะคิดค้นเครื่องปั้นสำหรับใช้สอยแบบใหม่ๆ จนทำให้เครื่องปั้นดินเผาของคุณลุงได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จัก อายุอานามก็ 64 ปีแล้วครับ ชื่อของคุณลุงก็คือประเวท หมีบุรุษ สูดยอดนักปั้นดินเผาครับ (ลุยไม่รู้โรย 25 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “คุณตาท่านนี้” “คุณลุงท่านนี้” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นผู้มากฝีมือด้านการเขียน แกะ แกะ ขุด ตอก สกัด ตกแต่ง ให้นื้อไม้กลายเป็นงานศิลปะที่งดงามและหลากหลาย” คุณสมบัติในที่นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านแกะสลักไม้ และ “เป็นหนึ่งในทำเนียบครูช่างที่โดดเด่นในด้านการฉลุลายเครื่องปั้นดิน” คุณสมบัติในที่นี้คือ ความเชี่ยวชาญด้านเครื่องปั้นดินเผา จะเห็นได้ว่า ทักษะและฝีมือเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยประสบการณ์ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหัตถกรรม

นอกจากการบรรยายคุณสมบัติว่ามีความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีคุณสมบัติที่สื่อให้เห็นความสามารถด้านอื่นของผู้สูงอายุด้วย เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านครัวเรือน ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (140) บรรยาย : คุณลุงในวันนี้เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องกระบองเพชรที่ ไม่ได้ด้อยไปกว่าใครก็ได้ครับ (ลุยไม่รู้โรย 24 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (141) บรรยาย : เกษตรกรท่านหนึ่งที่จังหวัดนนทบุรีนะครับ อายุ 64 ปี ท่านมี วิธีการทำการเกษตร แล้วก็ มีวิธีการบริหารจัดการน้ำที่ชาญฉลาดอย่างยิ่ง นะครับ (ลุยไม่รู้โรย 19 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ได้แก่ “คุณลุง” “เกษตรกรท่านหนึ่ง” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” “มี” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องกระบองเพชรที่ ไม่ได้ด้อยไปกว่าใคร” คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถด้านการปลูกกระบองเพชรกล้วยไม้และเป็นเจ้าของสวนด้วย และ “มีวิธีการทำการเกษตร” “มีวิธีการบริหารจัดการน้ำที่ชาญฉลาดอย่างยิ่ง” คุณสมบัติในที่นี่คือ ความสามารถด้านการแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร จะเห็นได้ว่า คุณสมบัติเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเกษตรกรรม จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่แค่ความรู้ด้านการปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ เท่านั้น แต่รวมถึงการบริหารจัดการทั้งระบบองค์รวมของการทำเกษตรด้วย

ตัวอย่าง (142) บรรยาย : จากปากคำของคนในละแวกชุมชนก็น่าจะยืนยันได้เป็นอย่างดีนะครับ ทั้งชื่อเสียงและฝีมือของป่าแดงว่า เป็นบุคคลระดับเซียนด้านผลไม้กล้วยชาติ อย่างไม่ต้องสงสัยเลยละครับ (ลุยไม่รู้โรย 27 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (143) พิธีกร : อาจารย์ปัญญามีลูกศิษย์ลูกหามากมายนะครับ เพราะว่าเป็น ผู้เชี่ยวชาญในการสอนทำเครื่องใช้ในครัวเรือน นะครับ ไม่ว่าจะ เป็นสบู๊ แชมพู โลชั่น หรือแม้กระทั่งน้ำมันมะพร้าว (ลุยไม่รู้โรย 4 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “ป่าแดง” “อาจารย์ปัญญา” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นบุคคลระดับเซียนด้านผลไม้กล้วยชาติ” คำว่า “เซียน” หมายถึง ผู้ที่เก่งหรือชำนาญในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 406) ซึ่งในที่นี้คือ ความชำนาญด้านการทำผลิตภัณฑ์แปรรูป

จากผลไม้ และ “เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนทำเครื่องใช้ในครัวเรือน” คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญด้านการทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนจากธรรมชาติ

ตัวอย่าง (144) บรรยาย: ป้าอาดคือผู้ที่อยู่วงการการเย็บจากมากกว่า 60 ปี สมแล้วครับที่ใคร ๆ ก็ยกให้เป็นกูรูเรื่องการเย็บจาก ว่าแต่การเย็บจากมีวิธีหรือขั้นตอนการทำอย่างไรบ้างครับคุณป้า (ลุยไม่รู้โรย 5 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “ป้าอาด” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “คือ” “มี” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “คือผู้ที่อยู่วงการการเย็บจากมากกว่า 60 ปี” และ “เป็นกูรูเรื่องการเย็บจาก” คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทักษะด้านการทำงานและประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่มีความเชี่ยวชาญ

ตัวอย่าง (145) เจ้าหน้าที่ : ถ้าพูดถึงป้าแดงเนี่ยคือเก่ง...มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ของอยุธยามาก (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “ป้าแดง” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “คือ” “มี” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เก่ง” และ “มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ของอยุธยา” คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับการบรรยายคุณสมบัติว่ามีความรู้ความเชี่ยวชาญ หากพิจารณาคุณสมบัติพบว่าส่วนใหญ่เป็นความรู้เกี่ยวกับ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่หลากหลาย เช่น ศิลปกรรม เกษตรกรรม หัตถกรรม ฯลฯ คุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นวัยของความชำนาญ กล่าวคือ อายุที่มากขึ้นหรือเวลาที่ผ่านมาของผู้สูงอายุนั้นคือการสั่งสมประสบการณ์ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ” โดยเฉพาะด้านภูมิปัญญา

2) การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นอาสาสมัคร

ผู้สูงอายุจะเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยา เป็น มี ฯลฯ ส่วนคุณสมบัติจะนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็นอาสาสมัคร หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติของผู้สูงอายุที่ให้ประโยชน์ต่อบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน (ปริยวรรณ สุตจันทร์, 2552: 25) จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าเป็นอาสาสมัครปรากฏมากเป็นลำดับที่ 2 พบทั้งสิ้น 57/284 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.07 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 71 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นอาสาสมัครในตัวอย่างการโทรทัศน์

ผู้มีคุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติว่าเป็นอาสาสมัคร
ผู้สูงอายุ	เป็นจิตอาสา, เป็นอาสาสมัคร, เป็นคนที่มีจิตอาสา, เป็นครูที่มีความเสียสละ, เป็นลูกเสือชาวบ้าน, เป็นอาสาสมัครพิพิธภัณฑ, เป็นมัคคุเทศก์อาสา, เป็นคนมีน้ำใจ เสียสละ ทำเพื่อส่วนรวม, เป็นผู้ให้โดยที่ไม่ต้องการอะไร

ตัวอย่าง (146) พิธีกร : นอกจากจะคอยบริหารจัดการดูแลให้บริการกับการเยียวยารักษาผู้ที่มีอาการเข้ามาแล้วนะครับ ส่วนหนึ่งนี่ปั๊มก็ยังคงเป็นครูถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ไปร่ำเรียนมานี่นะครับ ให้กับลูกศิษย์ลูกหาก็คือคนในชุมชนด้วย และก็อีกส่วนหนึ่งสำหรับคนภายนอกนะครับที่สนใจ (ลุยไม่รู้โรย 19 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (147) บรรยาย: เมื่อถึงวัยเกษียณจากการสอนหนังสือ อาจารย์อัมรา...เป็นมัคคุเทศก์อาสา เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจที่พิพิธภัณฑเจ้าสามพระยา (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (148) บรรยาย: เรื่องของอดีตครูใหญ่วัย 78 ปี ...เป็นครูอาสาสมัคร 20 ปีแล้วนะครับ สอนหนังสือให้กับเด็ก ๆ ที่ขาดโอกาสในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นจังหวัดบ้านเกิด โดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “ปั๊ม” “อาจารย์อัมรา” “อดีตครูใหญ่วัย 78 ปี” ผู้มีคุณสมบัติเหล่านี้ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นครูถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ไปร่ำเรียนมา” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านแพทย์แผนไทยให้ประชาชนที่สนใจ “เป็นมัคคุเทศก์อาสา” เป็นคุณสมบัติสะท้อนว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านประวัติศาสตร์ให้ผู้สนใจ และ “เป็นครูอาสาสมัคร 20 ปีแล้ว” จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้สูงอายุเกษียณแล้วก็สามารถใช้เวลาหลังจากนั้นไปเป็นจิตอาสาได้ คุณสมบัติเหล่านี้สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีจิตอาสาด้านการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น โดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรม

ตัวอย่าง (149) บรรยาย : กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่ง...เป็นแม่แรงกลุ่มใหญ่ คอยช่วยเหลือเจ้าอาวาสช่วยเหลืองานวัดมาต่อเนื่องหลายปี ทำงานทุกอย่างที่วัดเรียกใช้ ช่วยงานทุกอย่างที่ช่วยได้ (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (150) ผู้สูงอายุ (จำรัส 2) : ผมเป็นจิตอาสาการจราจรมาแล้ว 37 ปี รู้สึกว่าภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือประชาชน และการจราจรของทุก สน. ครับผม

บรรยาย : เป็นจราจรจิตอาสาที่คอยอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้รถและประชาชนทั่วไป (ลุยไม่รู้โรย 25 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (151) เจ้าหน้าที่ : เขาทำเพื่อชุมชน...เมื่อเกษียณแล้วก็ยังเป็นจิตอาสาที่นี่อีก เป็นอสม.ด้วยแล้วก็ เป็นเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุด้วยค่ะ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่ง” “ผม” “เขา” ผู้มีคุณสมบัติเหล่านี้ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นแม่แรงกลุ่มใหญ่ คอยช่วยเหลือเจ้าอาวาส ช่วยเหลืองานวัด” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานด้านต่าง ๆ ของวัด “เป็นจิตอาสาการจราจรมาแล้ว 37 ปี” “เป็นจราจรจิตอาสา” เป็นคุณสมบัติ สะท้อนว่าเป็นอาสาสมัครด้านจราจร ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่ใช้ถนน และ “เป็นจิตอาสา” “เป็นอสม.” “เป็นเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุ” เป็นคุณสมบัติ สะท้อนว่าเป็นอาสาสมัคร

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับการบรรยายคุณสมบัติว่ามีจิตอาสา หากพิจารณาคุณสมบัติพบว่าส่วนใหญ่เป็น “บทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา” คือเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น และ “บทบาทด้านการให้บริการ” คือ เป็นอาสาสมัครอำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่าง ๆ กล่าวได้ว่า เป็นการบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเมื่อเกษียณหรือไม่ต้องทำงานประจำแล้วก็สามารถไปเป็นอาสาสมัครเพื่อทำประโยชน์ให้ชุมชนหรือสังคมได้ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีจิตอาสา”

3) การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นแบบอย่าง

ผู้สูงอายุจะเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยา เป็น มี ฯลฯ ส่วนคุณสมบัติจะนำเสนอผู้สูงอายุในด้านบวก คือ เป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าเป็นแบบอย่างปรากฏมากเป็นลำดับที่ 3 พบทั้งสิ้น 53/284 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 18.66 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 72 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นแบบอย่างในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้มิตุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติว่าเป็นแบบอย่าง
ผู้สูงอายุ	<p>เป็น Inspiration คนหนึ่ง</p> <p>เป็นตัวอย่างให้คนในครอบครัว</p> <p>เป็นช่างที่ไม่เคยหยุดพัฒนาตนเอง</p> <p>เป็นต้นแบบให้กับผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี</p> <p>เป็นตัวอย่างของผู้สูงวัยที่ยังลุยได้แบบไม่รู้โรยจริง ๆ</p> <p>เป็นแรงบันดาลใจให้กับอีกหลายๆ คน แม้กระทั่งการใช้ชีวิต</p> <p>เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการสร้างสมดุลชีวิต</p> <p>เป็นตัวอย่างให้กับผู้สูงอายุที่ท้อแท้สิ้นหวังหรือว่าเหงาอยู่ที่บ้าน</p>

ตัวอย่าง (152) ผู้ใหญ่บ้าน : คือนิสัยแกร่งแรง มีความสนุกสนาน ยิ้มอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้ว่าแกเอาความทุกซิปไปทิ้งไว้ที่ไหน...แกค่อนข้างเป็นคนที่ครบสมบูรณ์นะ...เป็นต้นแบบให้กับคนทั้งประเทศได้นำไปปรับใช้ได้ชีวิต ถ้าอยู่แบบยายของได้ผมว่าชาตินี้ไม่ต้องมีอะไรแล้ว มีแค่นี้ก็มีความสุขได้แล้ว (ลุยไม่รู้โรย 19 ม.ค. 60)

ตัวอย่าง (153) บรรยาย : คุณหมอต่านนี้ น่าจะเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการสร้างสมดุลชีวิต ที่เป็นสมดุลที่เกิดทั้งภายในใจแล้วก็ภายนอกได้เป็นอย่างดีนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “แก” “คุณหมอต่านนี้” ผู้มิตุณสมบัติเหล่านี้ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นต้นแบบให้กับคนทั้งประเทศได้นำไปปรับใช้ได้ชีวิต” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี และเป็นต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และ “เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการสร้างสมดุลชีวิต” เป็นคุณสมบัติ สะท้อนว่าผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างด้านการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ในที่นี้คือการดูแลสุขภาพของตนและทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่นด้วย

ตัวอย่าง (154) นักกีฬา : ป้าปิวจะเป็นตัวอย่างว่ามันไม่ได้เกี่ยวกับอายุ ไม่ได้เกี่ยวกับเพศ มันไม่ได้เกี่ยวกับอะไรทั้งสิ้น มันอยู่ที่ตรงนี้ มันอยู่ที่ใจ มันอยู่ที่ความคิด ดังนั้นถ้าหากป้าปิวทำได้ทุกคนทำได้หมด

ประชาชน : เป็นแรงผลักดันให้คนที่ไม่ออกกำลังกายเลยหรือว่ากำลังเริ่มแล้วท้อกับการฝึกฝน ให้ดูเป็นตัวอย่าง (คนค้นคน 15 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (155) บรรยาย : คุณลุงวัย 87 ปี กับลีลาการร้องเรียกลูกค้าด้วยประโยคติดหู ที่มาพร้อมกับรถเข็นไม้สักคูใจนะครับ อายุเก่าแก่กว่า 60 ปี และที่สำคัญ...ยังแข็งแรงจนกลายเป็นไอดอลของคนประจำอำเภอ (ลุยไม่รู้โรย 27 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “ป้าปิว” “คุณลุงวัย 87 ปี” ผู้มีคุณสมบัติเหล่านี้ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” “กลายเป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นตัวอย่าง” “เป็นแรงผลักดันให้คนที่ไม่ออกกำลังกายเลยหรือว่ากำลังเริ่มแล้วท้อกับการฝึกฝน” คุณสมบัตินี้ดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างด้านการออกกำลังกาย และ “กลายเป็นไอดอลของคนประจำอำเภอ” เป็นคุณสมบัติ สะท้อนว่าผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างด้านทำงานเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง

นอกจากผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขแล้ว ยังเป็นแบบอย่างด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง (156) พิธีกร : ผู้สูงอายุเป็นต้นแบบในการจัดการขยะ แล้วก็เอาใจเอาอุปกรณ์ทั้งหลายมาแลกเพื่อที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้เขากลับไปทำที่บ้าน

บรรยาย : นักเรียนสูงวัยเป็นตัวอย่างในการจัดการขยะ โดยรณรงค์ให้ผู้สูงวัยแยกขยะให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำขยะส่วนที่ขายได้มาแลกไข่หรือของใช้ส่วนอื่น ๆ... เป็นตัวอย่างให้คนในครอบครัวและยังลดค่าใช้จ่ายของทางเทศบาลไปได้ปีละหลายแสนบาทครับ (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” “นักเรียนสูงวัย” เป็นผู้มีคุณสมบัติปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นต้นแบบในการจัดการขยะ” “เป็นตัวอย่างในการจัดการขยะ” “เป็นตัวอย่างให้คนในครอบครัว” คุณสมบัตินี้ดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างด้านการจัดการขยะในชุมชน จะเห็นได้ว่าเป็นการทำเพื่อลดปัญหาในชุมชน อีกทั้งเป็นแบบอย่างให้กับบุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามด้วย

ตัวอย่าง (157) ผู้บริหารโรงเรียน : คุณครูเฉลาท่านก็เกษียณไปประมาณซัก 6-7 ปี ท่านก็เข้ามาช่วยเหลือเราตลอด ก็ถือว่าเป็นแบบอย่างสำหรับครูวัยเกษียณที่ยังสามารถทำงานให้กับสังคมได้ (ลุยไม่รู้โรย 18 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (158) ผู้สูงอายุ (รุ่งเรือง) : ทุกปีเลยค่ะพออาจารย์บอกบุญไป ป้าเนียเป็นตัวนำของชาวบ้าน (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “คุณครูเฉลา” “ป้า” ผู้มีคุณสมบัติเหล่านี้ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นแบบอย่างสำหรับครูวัยเกษียณที่ยังสามารถทำงานให้กับสังคมได้” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่า ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างด้านการทำงานให้สังคม ในที่นี้คือการสอนดนตรีให้เด็ก ๆ และ “เป็นตัวนำของชาวบ้าน” เป็นคุณสมบัติ สะท้อนว่าผู้สูงอายุเป็นผู้นำในการช่วยเหลืองานของวัด สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

ตัวอย่าง (159) ผู้สูงอายุ (คำเบา) : บอกว่าทำเพื่อสังคม ทำเพื่อบ้านเมือง เป็นตัวอย่างให้ลูกหลาน (คนค้นคน 1 พ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นตัวอย่างให้ลูกหลาน” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างให้แก่เยาวชนได้ ในที่นี้คือการเป็นแบบอย่างด้านการทำงานเพื่อประโยชน์เพื่อสังคม โดยการทำความสะอาดตามพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่า การบรรยายคุณสมบัติผู้สูงอายุว่าเป็นแบบอย่างที่ดีนี้ ส่วนใหญ่นำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็นแบบอย่างด้านการดำเนินชีวิตของตนให้มีความสุข และเป็นแบบอย่างด้านการทำประโยชน์ให้สังคม สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่นได้” สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ

4) การบรรยายคุณสมบัติว่าสุขภาพดี

ผู้สูงอายุจะเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยา *เป็น มี* ฯลฯ ส่วนคุณสมบัติจะนำเสนอผู้สูงอายุในด้านบวก คือ เป็นผู้มีสุขภาพที่ดี อาจเป็นสมรรถภาพทางร่างกายหรือจิตใจก็ได้ จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าสุขภาพดีปรากฏทั้งสิ้น 17/284 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.99 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 73 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติว่าสุขภาพดีในดับทฤษฎีการโทรทัศน์

ผู้มีคุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติว่าสุขภาพดี	
ผู้สูงอายุ	แข็งแรง	ยังแข็งแรง
	แข็งแรงดี	ร่างกายแข็งแรงดี
	ยังฟิตปัง	มีกำลังกายกำลังใจ
	เป็นคนดูแลตัวเอง เหล้าไม่กินบุหรี่ไม่สูบ	

ตัวอย่าง (160) ผู้สูงอายุ (สุราษฎร์) : ลุงรับราชการมา เกษียณมาแล้ว 16 ปี ตอนนี้ 76 ปีแล้ว ลุงก็แข็งแรงดี เพราะได้ออกกำลังกาย (ลุยไม่รู้โรย 14 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (161) ผู้สูงอายุ (บุญล่อม) : คุณค่าของชิ้นงานที่เราทำขึ้นมาจะ เราต้องการพิสูจน์ว่า ผู้สูงวัยก็ยังสามารถ มีกำลังใจ กำลังใจที่จะทำงานอย่างนี้ขึ้นมา แล้วจะพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “ลุง” “ผู้สูงวัย” เป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ ได้แก่ “มี” ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “ก็แข็งแรงดี” “ก็ยังมีกำลังใจ กำลังใจ” นอกจากนี้ คำว่า “ก็” แสดงความหมายว่ายังคงอยู่ในภาวะหรือสภาพนั้น สื่อให้เห็นมูลบทว่า ที่ผ่านมาผู้สูงอายุมีร่างกายแข็งแรง และอายุที่เพิ่มมากขึ้นก็ไม่ได้ทำให้ร่างกายทรุดโทรมลง คุณสมบัตินี้ดังกล่าวยังสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ยังมีสุขภาพแข็งแรง” จะเห็นได้ว่าเสียงที่ปรากฏนั้นเป็น “เสียงของผู้สูงอายุ”

ตัวอย่าง (162) บรรยาย: ที่ที่บ้านจํารุง อ.แกลง จ.ระยอง ครัว หมูบ้านต้นแบบในวิถีเกษตรกรรม พอเพียง อันมีองค์ความรู้จากผู้สูงวัยในหมู่บ้านเป็นต้นทุนหลักนั่นเอง แถมทุกคน ยังพิตปัง (ลุยไม่รู้โรย 19 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “ทุกคน” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับการบรรยายคุณสมบัติ ได้แก่ “ยังพิตปัง” คำว่า “ยัง” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังคงมีสภาพร่างกายแข็งแรงอยู่ ไม่ได้อ่อนแอ จะเห็นได้ว่าเสียงที่ปรากฏนั้นเป็น “เสียงของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์”

ตัวอย่าง (163) ประชาชน : แกแข็งแรง ก็รู้สึกว่ถ้าเราได้แบบนี้ก็ดี อยาจะได้แข็งแรงแบบลุงเปรี้ยว (ลุยไม่รู้โรย 27 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “แก” เป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับการบรรยายคุณสมบัติ ได้แก่ “ยังแข็งแรง” คุณสมบัตินี้ดังกล่าวยังสื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีสุขภาพแข็งแรง จะเห็นได้ว่าเสียงที่ปรากฏนั้นเป็น “เสียงของบุคคลทั่วไป”

จะเห็นได้ว่า การใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพเพื่อบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าสุขภาพดีนั้น ปรากฏทั้งเสียง “ผู้ผลิตรายการ” “ผู้สูงอายุเอง” “บุคคลทั่วไป” สื่อให้เห็นมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ยังมีสุขภาพดี”

5) การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบ

ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยา เป็น มี ฯลฯ ส่วนใหญ่มักปรากฏ การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม นอกจากนี้มีการบรรยายว่าเป็นปัญหา เป็นภาระของผู้อื่น ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพผู้สูงอายุในด้านลบ จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบของผู้สูงอายุปรากฏมากเป็นลำดับที่ 4 พบทั้งสิ้น 44/284 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 15.49 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 74 แสดงคำกริยาบรรยายคุณสมบัติเชิงลบในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ผู้มีคุณสมบัติ	คำกริยา / คุณสมบัติเชิงลบ	
ผู้สูงอายุ	ด้านความเสื่อมถอยของร่างกาย	
	เป็นโรคหัวใจ	เป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาว
	เป็นตับแข็ง	เป็นโรคโหนดโรคนี้แทรกซ้อน
	เป็นเบาหวานง่าย	เป็นโรคคิดมาก
	เป็นป่วยในเรื่องความจำ	มีเรื่องของอาการหูตึง
	ด้านปัญหาอื่น	
มีปัญหาอยู่ร่วมกัน	ประสบปัญหาลูกหลานไม่เชื่อฟัง	

เมื่อพิจารณา “เสียง” ที่ปรากฏกับการบรรยายคุณสมบัติเชิงลบของผู้สูงอายุนี้ ผู้วิจัยพบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ เสียงของกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่น ดังนี้

ตารางที่ 75 แสดงกลุ่มเสียงที่ปรากฏเกี่ยวกับการบรรยายคุณสมบัติเชิงลบในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

เสียงที่ปรากฏ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มผู้สูงอายุ	19	43.18
กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่น	25	56.82
-กลุ่มผู้อื่น	16	36.36
-กลุ่มผู้ผลิตรายการ	9	20.46
รวม	44	100

1) กลุ่มผู้สูงอายุ

กลุ่มผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุในรายการทั้งผู้สูงอายุที่เป็นผู้ร่วมรายการหลักและผู้สูงอายุที่เป็นผู้ร่วมเหตุการณ์นั้น การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบปรากฏทั้งสิ้น 19 ครั้ง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (164) ผู้สูงอายุ : คนมีอายุก็จะเป็นโรคนั้นโรคนี้นั้นแทรกซ้อน คือปวดหัว (ลุยไม่รู้โรย 22 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (165) ผู้สูงอายุ (สำรวย) : ก็มันก็อายุเยอะแล้วนี่คะ แล้วโรคนั้นก็รู้สึกมาหลายโรค เมื่อก่อนนี่ก็แข็งแรงดี ... แล้วตอนนี้ก็เป็นโรคตับแข็ง แล้วก็เป็นโรคหัวใจรั่วอีกสองที่ใหญ่ๆ และตีบอีกหนึ่งเส้นใหญ่ (ลุยไม่รู้โรย 7 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณสมบัติ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็น” “คือ” ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็นโรคนั้นโรคนี้นั้นแทรกซ้อน... คือปวดหัว” และ “เป็นโรคตับแข็ง...เป็นโรคหัวใจรั่วอีกสองที่ใหญ่ๆ และตีบอีกหนึ่งเส้นใหญ่” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีสภาพร่างกายที่ทรุดโทรม

ตัวอย่าง (166) ผู้สูงอายุ : ผู้สูงวัยด้วยอายุด้วยอะไร ผู้สูงวัยเป็นโรคคิดมาก เพราะว่าถ้าเราไม่มีกิจกรรมอะไรทำ เดี่ยวเราก็จะคิดมาก คิดเป็นนุ่นเป็นนี่ คิดอะไรไปประมาณอย่างนี้ (ลุยไม่รู้โรย 6 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติคือ “ผู้สูงวัย” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็น” ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “โรคคิดมาก” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุมีความเสื่อมด้านจิตใจ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีสมรรถภาพที่เสื่อมโทรมทั้งร่างกายและจิตใจ

ตัวอย่าง (167) ผู้สูงอายุ (อาภา) : มันไม่ไหว มันเดินไม่ได้ มันเป็นภาระของลูก มันเป็นภาระของพี่ (ลุยไม่รู้โรย 19 พ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็น” ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “ภาระของลูก...ภาระของพี่” คุณสมบัติดังกล่าวเป็นคุณสมบัติด้านลบ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนว่า “ผู้สูงอายุเป็นภาระ”

จะเห็นได้ว่า เสียงที่ปรากฏเหล่านี้คือ “เสียงของผู้สูงอายุ” การบรรยายคุณสมบัติเหล่านี้เน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติ “ร่างกายที่เสื่อมถอย” ส่วนมิติด้าน “ภาระ” ปรากฏน้อยมากระท้อนให้เห็นมุมมองของผู้สูงอายุที่มีต่อตัวเอง และสื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพที่ทรุดโทรม

2) กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่นเลือกใช้การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบของผู้สูงอายุซึ่งปรากฏร้อยละ 57 มากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุซึ่งปรากฏร้อยละ 43 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความหมายและบริบทการใช้พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

2.1) กลุ่มบุคคลอื่น

กลุ่มบุคคลอื่น คือ ผู้ร่วมเหตุการณ์ในรายการที่มีใช้ทั้งผู้สูงอายุและผู้ผลิตรายการ เช่น เจ้าหน้าที่ วิทยากร ประชาชนทั่วไป การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบปรากฏทั้งสิ้น 16 ครั้ง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (168) พยาบาล : จริง ๆ ผู้สูงอายุเนี่ย ระบบฮอร์โมนโดยเฉพาะอินซูลิน สมมติเรากินน้ำตาลเข้าไปร่างกายมันทำงานได้ไม่เต็มที่ เพราะฉะนั้นความหวานก็ยิ่งมากขึ้น โอกาสจะเป็นเบาหวานก็ยิ่งง่ายอยู่แล้ว (ลุ่มไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (169) นักกายภาพบำบัด : เป็นศาสตร์รายวิชาหนึ่งที่นักกายภาพบำบัดทุกคนจะต้องเรียนเพื่อจะเอามาทำกับคนไข้ ซึ่งเวลาทุกคนอยู่ในน้ำ เช่นผู้สูงอายุเนี่ย ผู้สูงอายุเป็นคนที่มีการพุง เขาเรียกการทรงตัวอาจจะต่ำกว่าช่วงวัยรุ่นวัยอื่น ๆ ฉะนั้นการที่เขาลงในน้ำจะทำให้เกิดการพุงหรือการชัฟพอร์ตได้ดีกว่า (ลุ่มไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “ผู้สูงอายุ” ปรากฏร่วมกับคำกริยาบอกคุณสมบัติ ได้แก่ “เป็น” ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “โอกาสจะเป็นเบาหวานก็ยิ่งง่าย” “เป็นคนที่มีการพุง เขาเรียกการทรงตัวอาจจะต่ำกว่าช่วงวัยรุ่นวัยอื่น ๆ” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุมีความเสื่อมด้านร่างกาย เสี่ยงที่ปรากฏหรือผู้กำหนดความหมายเชิงลบนี้คือกลุ่มเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีสมรรถภาพที่ถดถอย

ตัวอย่าง (170) วิทยากร : โดยธรรมชาติคนเฒ่าคนแก่ของเรา...จะมีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนอยู่เป็นประจำ ...คนเฒ่าคนแก่ก็จะโรคพวกเบาหวาน ความดัน หัวใจ ซึ่งเป็นโรคที่มากับอาหาร กาลเวลา การใช้ชีวิต แล้วก็อีกอย่างที่จะเป็นกันอยู่แทบจะทุกคนเลยก็จะ เป็นพวกโรคปวดเส้นปวดแขน ปวดขาพวกนี้ (ลุ่มไม่รู้โรย 21 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (171) วิทยากร : แต่พอเราสูงวัยขึ้นเนี่ยผิวจะเริ่มแห้ง แล้วก็เกิดอาการเขาเรียกว่าแพ้ง่าย เจออะไรนิดอะไรหน่อยก็จะคันใช้ไหม (ลุ่มไม่รู้โรย 29 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “คนเฒ่าคนแก่” “สูงวัย” ปรากฏร่วมกับ คำกริยาบอกคุณสมบัติ ได้แก่ “จะมี” “เป็น” ส่วนที่ขีดเส้นใต้เป็นคุณสมบัติ ได้แก่ “จะมีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน...ก็จะโรคพวกเบาหวาน ความดัน หัวใจ...เป็นพวกโรคปวดเส้นปวดแขน ปวดขาพวกนี้” และ “ผิวจะเริ่มแห้ง...แพ้ง่าย” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุมีความเสื่อมด้านร่างกาย เสียงที่ปรากฏคือกลุ่มวิทยากรที่มาให้ความรู้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีสมรรถภาพเสื่อมโทรม

2.2) กลุ่มผู้ผลิตรายการ

กลุ่มผู้ผลิตรายการ เช่น พิธีกร เสียงบรรยายประกอบ การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบ ปรากฏทั้งสิ้น 9 ครั้ง ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (172) พิธีกร : ส่วนใหญ่ผู้สูงวัยนั้นก็มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการเมื่อยนะครับ

ตัวอย่าง (173) บรรยาย: โดยปกติแล้วผู้สูงวัยหลายๆ ท่านจะมีปัญหาเรื่องการจดจำนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “ส่วนใหญ่ผู้สูงวัย” “ผู้สูงวัยหลาย ๆ ท่าน” ปรากฏร่วมกับการบรรยายคุณสมบัติ ได้แก่ “มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการเมื่อย” และ “จะมีปัญหาเรื่องการจดจำ” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องร่างกายปวดเมื่อยและปัญหาด้านความจำซึ่งเป็นผลมาจากความเสื่อมถอยของร่างกาย เสียงที่ปรากฏคือกลุ่มผู้ผลิตรายการ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีสภาพทรุดโทรม”

ตัวอย่าง (174) พิธีกร : คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย ก็มักจะประสบปัญหานะครับ พอแก่ตัวแล้ว บางทีคุยกับลูกหลาน ลูกหลานไม่เชื่อฟัง และไม่ค่อยอยากฟังสิ่งที่ตัวเองจะชี้แนะ และให้การสั่งสอนนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีคุณสมบัติ ได้แก่ “คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย” ปรากฏร่วมกับการบรรยายคุณสมบัติ ได้แก่ “มักจะประสบปัญหา” คุณสมบัติดังกล่าวบรรยายว่าผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องการไม่เชื่อฟังของลูกหลาน สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีปัญหา”

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาการบรรยายคุณสมบัติเชิงลบของผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่เน้นนำเสนอผู้สูงอายุใน “มิติร่างกายที่เสื่อมถอย” ส่วนมิติด้าน “ปัญหา” ปรากฏน้อย สื่อให้เห็นการเน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพที่ทรุดโทรม ในด้านปริมาณพบว่า กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่นใช้การบรรยายคุณสมบัติเชิงลบของผู้สูงอายุในปริมาณมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นมุมมองด้านลบที่คนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในปริมาณมากกว่าความคิด

ด้านลบที่ผู้สูงอายุมีต่อตนเอง นอกจากนี้ หากพิจารณากลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้อื่น จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้ผลิตรายการนำเสนอคุณสมบัติเชิงลบของผู้สูงอายุจำนวนน้อยกว่ากลุ่มผู้อื่น ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า สาเหตุอาจเพราะผู้ผลิตรายการพยายามนำเสนอภาพผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ จึงไม่ค่อยปรากฏ การบรรยายคุณสมบัติด้านลบของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างรายการโทรทัศน์สะท้อนให้เห็น มุมมองด้านลบของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและผู้สูงอายุมีต่อตนเอง

5.3.2.2 กระบวนการเกี่ยวกับสภาพแบบระบุตัวตนของสูงอายุ

กลุ่มนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่นำเสนอในรูปแบบของการระบุตัวตน ผู้สูงอายุเป็น “สิ่งที่ถูกระบุ” (token) ปรากฏร่วมกับคำกริยาถึงการระบุตัวตน (identifying) เช่น *เป็น คือ* และตามด้วย “สิ่งที่ระบุ” (value) ผู้วิจัยพบว่าตัวอย่างรายการโทรทัศน์มีกระบวนระบุตัวตนผู้สูงอายุ ในเชิงบวก เช่น เป็นผู้ผู้นำของชมรมหรือองค์กร การระบุตัวตนของผู้สูงอายุในเชิงบวกปรากฏทั้งสิ้น 13/284 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.58 ดังนี้

ตารางที่ 76 แสดงคำกริยาระบุตัวตนเชิงบวกในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ผู้ถูกระบุ	คำกริยา / ตัวตนเชิงบวก
ผู้สูงอายุ	<p>เป็นประธานผู้สูงอายุ</p> <p>เป็นประธานชมรมเรารักพิพิธภัณฑ</p> <p>เป็นประธานกลุ่มหัตถกรรมทำวาวไทย</p> <p>เป็นประธานเครือข่ายคนดีประเทศไทย</p> <p>เป็นผู้อำนวยการศูนย์ภูมิรักษ์</p> <p>คืออดีตหัวหน้าสถานีอนามัยที่เคยได้รับรางวัลหมออนามัยแห่งชาติ</p>

ตัวอย่าง (175) ผู้สูงอายุ (พิสุทธิ์) : ก็ชวนผู้เฒ่ามาทำงานกิจกรรมร่วมกับเด็ก ส่วนของคุณบรรจง นะครับ คุณบรรจงเขาก็ไปเรียนด้วยกันนะครับ แก่เป็นประธานผู้สูงอายุอยู่ที่นี้ (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (176) ผู้สูงอายุ (ประกิจ) : ตัวผมเนี่ยได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานคนดีประเทศไทย ประธานเครือข่าย (ลุยไม่รู้โรย 17 ก.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุเป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วน ที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ประธานผู้สูงอายุ” และ “ประธานคนดีประเทศไทย...ประธานเครือข่าย”

เป็นสิ่งที่ระบุ เสียงที่ปรากฏคือ “เสียงของผู้สูงอายุ” กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้นำเสนอผู้สูงอายุเป็นผู้นำกลุ่มที่ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

ตัวอย่าง (177) เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ : อาจารย์อัมราเนี้ยแกลงด้านเกี่ยวกับท้องถิ่นอะคะ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์...เป็นประธานชมรมเกี่ยวกับเรารักพิพิธภัณฑอะคะ (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “อาจารย์อัมรา” ซึ่งเป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ประธานชมรมเกี่ยวกับเรารักพิพิธภัณฑ” เป็นสิ่งที่ระบุ เสียงที่ปรากฏคือ “เสียงของบุคคลอื่น” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ กล่าวได้ว่ากระบวนการนี้นำเสนอผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถและเป็นผู้นำได้

ตัวอย่าง (178) บรรยาย: คุณลุงทองเอก นาคพะวัน ช่างทำว่าวจุฬารุ่นเก่า เกรด A ปริเมียม...ปัจจุบันเป็นประธานกลุ่มหัตถกรรมทำว่าวไทยที่มีสมาชิกเกือบ 40 คน (ลุยไม่รู้โรย 6 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (179) พิธีกร : อาจารย์ท่านหนึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์ภูมิรักษ์นะครับ...ถือได้ว่าเป็นไอดอลของบุคคลเหล่านี้เลยก็ว่าได้ นะครับ อาจารย์ท่านนี้ก็คืออาจารย์ปัญญาบุลิเวคินทร์ ครับ (ลุยไม่รู้โรย 24 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุ ได้แก่ “คุณลุงทองเอก นาคพะวัน” “อาจารย์ท่านหนึ่ง” เป็นผู้ถูกระบุ ปรากฏร่วมกับคำกริยา “เป็น” และส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ประธานกลุ่มหัตถกรรมทำว่าวไทย” และ “ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิรักษ์” เป็นสิ่งที่ระบุ เสียงที่ปรากฏคือ “เสียงของผู้ผลิตรายการ”

จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุถูกระบุตัวตนในฐานะเป็น “ประธาน” หรือ “ผู้นำ” ของกลุ่มต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำของผู้สูงอายุ และสื่อให้เห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น นอกจากนี้ กระบวนการการระบุตัวตนของผู้สูงอายุนี้นสอดคล้องกับการบรรยายคุณสมบัติ กล่าวคือ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่ายังมีศักยภาพ

สรุปกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวของทรายการโทรทัศน์

ตารางที่ 77 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวของทรายการโทรทัศน์

ผู้ถูกระบุ/มีคุณสมบัติ	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	คุณสมบัติว่ามีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในชีวิตมามาก, มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์, เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกต้นกระบองเพชร, เป็นผู้ทำคร่ำหวอด, มีฝีมือ, เป็นศิลปินรุ่นลายครามที่มีฝีมือด้านศิลปะ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ	100	35.21 (1)
	คุณสมบัติว่าเป็นอาสาสมัคร เป็นอาสาสมัคร, เป็นคนที่มีจิตอาสา, เป็นครูที่มีความเสียสละ, เป็นลูกเสือชาวบ้าน, เป็นอาสาสมัครพิพิธภัณฑ, เป็นมัคคุเทศก์อาสา, เป็นคนมีน้ำใจ เสียสละ ทำเพื่อส่วนรวม, เป็นผู้ให้โดยไม่ต้องการอะไร -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีจิตอาสา	57	20.07 (2)
	คุณสมบัติว่าเป็นแบบอย่าง เป็นต้นแบบให้กับผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี, เป็นตัวอย่างของผู้สูงวัยที่ยังลุยได้แบบไม่รู้โรยจริง ๆ, เป็นแรงบันดาลใจให้กับอีกหลาย ๆ คน, เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการสร้างสมดุลชีวิต -ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่น	53	18.66 (3)
	คุณสมบัติว่าสุขภาพดี แข็งแรง, ยังแข็งแรง, แข็งแรงดี, ร่างกายแข็งแรงดี, ยังฟิตบ๊ิง, เป็นคนดูแลตัวเอง เหล้าไม่กินบุหรีไม่สูบ, มีกำลังกายกำลังใจ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดี	17	5.99
	คุณสมบัติเชิงลบ เป็นโรคหัวใจ, เป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาว, เป็นตับแข็ง, เป็นโรคโน้นโรคนี้แทรกซ้อน, เป็นเบาหวานง่าย, เป็นโรคคิดมาก, มีเรื่องของอาการหูตึง, เป็นป่วยในเรื่องความจำ, มักประสบปัญหาลูกหลานไม่เชื่อฟัง -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพทรุดโทรมและมีปัญหา	44	15.49 (4)
	ตัวตนเชิงบวก เป็นประธานผู้สูงอายุ, เป็นประธานคนดีประเทศไทย, เป็นประธานชมรมเกี่ยวกับเรารักพิพิธภัณฑ, เป็นประธานกลุ่มหัตถกรรมทำว่าวไทย -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ	13	4.58
รวม		284	100

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวบท
รายการโทรทัศน์ได้ดังนี้

ประการแรก กระบวนการเกี่ยวกับสภาพในรายการโทรทัศน์เป็นกระบวนการที่
ปรากฏอย่าง**เด่นชัด** รายการโทรทัศน์มุ่งนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้มีคุณสมบัติ (carrier) หรือผู้ถูก
ระบุ (token) และเมื่อพิจารณาภาพผู้สูงอายุด้านบวกและลบพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์เน้น
นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก ปรากฏร้อยละ 84 เช่น ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ ผู้ทำ
ประโยชน์เพื่อผู้อื่น ผู้มีสุขภาพแข็งแรง ฯลฯ ในขณะที่ภาพผู้สูงอายุด้านลบปรากฏไม่ถึงร้อยละ 16
เช่น เป็นผู้มีความพิการ

ประการที่สอง เมื่อพิจารณาภาพที่ปรากฏจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุถูกนำเสนอว่า
มีความรู้มีประสบการณ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35 คุณสมบัตินี้เน้นนำเสนอผู้สูงอายุว่า **“ผู้มีความ
เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา”** โดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมและเกษตรกรรม กลุ่มความหมายถัดมาคือ
การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นอาสาสมัคร คิดเป็นร้อยละ 20 คุณสมบัตินี้เน้นนำเสนอผู้สูงอายุเป็น
“ผู้มีจิตอาสา” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ช่วยเหลือและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น กลุ่มความหมายลำดับ
ที่สามคือ การบรรยายคุณสมบัติว่าเป็นแบบอย่าง คิดเป็นร้อยละ 19 คุณสมบัตินี้นำเสนอว่า
“ผู้สูงอายุสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่นได้” คือการเป็นแบบอย่างด้านการใช้ชีวิตและ
การทำเพื่อสังคม

ประการที่สาม หากพิจารณาในเชิงปริมาณจะเห็นได้ว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์เน้น
นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก ซึ่งปรากฏมากถึงร้อยละ 84 เช่น เป็นผู้ยังมีศักยภาพ ผู้ทำ
ประโยชน์เพื่อผู้อื่น ผู้มีสุขภาพดี ทั้งนี้ตัวบทเน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติของ **“ความเชี่ยวชาญ”**
“ประสบการณ์” ในปริมาณที่มากกว่ามิติ **“ด้านสมรรถภาพทางร่างกาย”** ดังจะเห็นได้จากปริมาณ
การบรรยายคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสุขภาพดีซึ่งเป็นลำดับที่ 5 ปรากฏร้อยละ 6 จะเห็นได้ว่า
ตัวบทรายการโทรทัศน์นำเสนอภาพผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดีเพื่อปฏิเสธความคิดในสังคมที่มอง
ผู้สูงอายุผูกติดกับสภาพที่ทรุดโทรม ในอีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่า ตัวบทโทรทัศน์ยอมรับว่าส่วน
หนึ่งผู้สูงอายุมีความเสื่อมถอย และเน้นจุดสนใจไปที่ภาพด้านความเชี่ยวชาญที่ผู้สูงอายุมีมากกว่า

ประการที่สี่ ตัวบทรายการโทรทัศน์นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบด้วย
กล่าวคือ เป็นผู้มีความพิการ เป็นปัญหาและภาระ ทั้งนี้เน้นนำเสนอมิติ **“สภาพที่ทรุดโทรม”** ใน
ปริมาณที่มากกว่ามิติของ **“ปัญหาและภาระ”** เมื่อพิจารณาเสียงที่เป็นผู้กำหนดความหมายคุณสมบัติ
ด้านลบนี้พบว่าปรากฏทั้งเสียงของกลุ่มผู้ผลิตรายการและบุคคลอื่นในสังคม รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุเอง
สะท้อนให้เห็นมุมมองด้านลบของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและที่ผู้สูงอายุมีต่อตนเอง อย่างไรก็ตาม

ภาพด้านลบดังกล่าวปรากฏไม่มากซึ่งคิดเป็นร้อยละ 16 ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวของทรายการโทรทัศน์*เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านบวก* กล่าวคือ ผู้สูงอายุยังมีศักยภาพและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอีกด้วย

ประการสุดท้าย เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการเกี่ยวกับสภาพในวาทกรรมทั้งสองประเภทพบว่าแตกต่างกัน กล่าวคือ กระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวของหนังสือพิมพ์*เน้นภาพผู้สูงอายุด้านลบ*ว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม เป็นปัญหาและภาระที่รัฐต้องเข้ามาดูแล ซึ่งปรากฏมากเกินร้อยละ 80 ในขณะที่กระบวนการเกี่ยวกับสภาพในตัวของทรายการโทรทัศน์*เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุอีกชุดคือ* “ผู้มีความเชี่ยวชาญ” “ผู้มีจิตอาสา” และ “ผู้เป็นแบบอย่าง” ซึ่งปรากฏร้อยละ 80 สะท้อนให้เห็นภาพว่าผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ อีกทั้งยังเป็นผู้มีความสามารถและนำความรู้ที่มีไปสร้างประโยชน์ให้สังคม สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพและมีคุณค่า

กล่าวได้ว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์*เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุ*ว่าเป็นวัยที่มีศักยภาพ เนื่องจากวัยที่มากขึ้นคือการสั่งสมประสบการณ์ที่มากขึ้น ไม่เหมือนวัยอื่น เช่น วัยเด็กที่เพิ่งเริ่มเรียนรู้ ผู้สูงอายุจึงเป็นผู้เชี่ยวชาญและสามารถเป็นแบบอย่างให้แก่สังคมได้ อีกทั้งเมื่อเกษียณอายุ ผู้สูงอายุก็มีเวลาว่างมากกว่าวัยอื่น เช่น วัยทำงาน ผู้สูงอายุใช้เวลาเหล่านั้นมาทำจิตอาสาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วย

5.3.3 กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก

กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก (mental process) นี้มีส่วนสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 361 ครั้ง เป็นกระบวนการที่ปรากฏมาก จำนวนทั้งหมดนี้สามารถจำแนกคำกริยาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” และ 2) คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 78 แสดงการปรากฏร่วมของผู้ร่วมเหตุการณ์กับคำกริยาในกระบวนการเกี่ยวกับ

ความคิดความรู้สึกในตัวของหนังสือพิมพ์

กลุ่มความหมายของคำกริยาใน กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก	ผู้คิด/รู้สึก	
	ผู้สูงอายุ	ผู้อื่น
คิด	✓	✓
รู้สึก	✓	✓

5.3.3.1 คำกริยากลุ่มความหมายคิด

5.3.3.1.1 คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความคิดที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น 155/361 ครั้ง⁵ คิดเป็นร้อยละ 42.94 จำแนกคำกริยาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำกริยากลุ่มความหมายคิด และ 2) คำกริยากลุ่มความหมายต้องการ ดังต่อไปนี้

1) คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด”

เมื่อผู้สูงอายุมิพบทบาทเป็นผู้คิด จะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *เชื่อว่า คิดว่า* และสิ่งที่คิดเมื่อปรากฏร่วมกับชนิดกระบวนการอื่น เช่น กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุด้านบวก เช่น ผู้ปรารถนาทำประโยชน์เพื่อสังคม จากการวิเคราะห์พบว่าปรากฏทั้งสิ้น 92/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 25.49 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 79 แสดงคำกริยาสื่อความหมายคิดในตัวอย่างการโทรทัศน์

ผู้คิด	คำกริยา / สิ่งที่คิด
ผู้สูงอายุ	เชื่อมั่นว่าผู้สูงวัยก็สามารถร่วมสร้างชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลได้, <i>เชื่อว่า</i> ผู้สูงวัยจำนวนมากมีอะไรที่มีคุณค่าต่อสังคม, <i>เชื่อว่า</i> สิ่งนี้ผู้สูงอายุสามารถทำได้เมื่อรวมตัวกันแล้วมีการฝึกซ้อม, <i>คิดว่า</i> ...เราเที่ยวมันน่าจะพอแหละ แล้วก็ใช้เวลาทำจิตอาสา, <i>คิดว่า</i> เราทำได้ เราจะทำให้คุณดูว่าเราทำได้, <i>คิดว่า</i> น่าจะขายได้เลยลองทำดู, <i>คิดว่า</i> จะทำไปเรื่อย ๆ จนกว่าทำไม่ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า “สิ่งที่คิด” นั้น ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการทำประโยชน์ของผู้สูงอายุ เช่น การถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น การทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อสังคม สื่อให้เห็นภาพว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้มีความสามารถและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (180) ผู้สูงอายุ (บรรจง) : หลังเกษียณมาแล้ว เราก็*คิดว่า* การพักผ่อนเนี่ยก็การทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มันเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่ใช่การพักผ่อนคือการนอนหลับไม่ใช่อย่างนั้น *ทำ*สิ่งที่มันเกิดประโยชน์กับผู้อื่น (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

⁵ จำนวน 361 ครั้ง คือ จำนวนทั้งหมดของกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์

ตัวอย่าง (181) ผู้สูงอายุ (เกษม) : ผมเป็นเด็กบ้านนอก ไม่ได้อยู่ในครอบครัวที่มีสตางค์ บังเอิญผมเรียนหนังสือดี ก็เลยมีโอกาสอย่างนี้ และผมก็คิดว่าเราควรจะให้โอกาสกับสังคมในขณะที่เรามีอยู่ (ลุยไม่รู้โรย 3 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุได้แก่ “เรา” “ผม” เป็นผู้คิด และ “คิดว่า” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความคิด ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “การพักผ่อนเนี่ยก็คือการทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่มันเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น...ทำสิ่งที่มีมันเกิดประโยชน์กับผู้อื่น” และ “เราควรจะให้โอกาสกับสังคมในขณะที่เรามีอยู่” สิ่ง que คิดดังกล่าวคือการทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ปรารถนาที่จะทำประโยชน์ให้สังคม

ตัวอย่าง (182) ผู้สูงอายุ (เฉลา) : คิดว่าสักวันนึง ก็อยากจะไปร่วม ไปสอน ไปช่วยเขา ไม่ว่าจะป็นระดับตำบลหรือวาสนะเวศม์ สถานที่คนชราอะไรอย่างนั้น (ลุยไม่รู้โรย 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด และคำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “คิดว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ก็อยากจะไปร่วม ไปสอน ไปช่วยเขา ไม่ว่าจะป็นระดับตำบลหรือวาสนะเวศม์ สถานที่คนชราอะไรอย่างนั้น” สื่อให้เห็นความคิดที่ต้องการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์โดยการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น

ตัวอย่าง (183) ผู้สูงอายุ (สมศรี) : คิดว่าจะทำต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าไม่สามารถจะมา (ลุยไม่รู้โรย 27 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (184) ผู้สูงอายุ (สุธรรม) : ผมคิดว่าคงไม่มีวันเกษียณ วันเกษียณคือวันที่เราไม่มีลมหายใจแล้ว นั้นตราบใดที่เรายังหายใจอยู่ ยังสามารถพูดได้อยู่ นั้นแหละเราก็จะทำต่อเนื่องไป (ลุยไม่รู้โรย 4 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด และคำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “คิดว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “จะทำต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าไม่สามารถจะมา” และ “คงไม่มีวันเกษียณ วันเกษียณคือวันที่เราไม่มีลมหายใจแล้ว นั้นตราบใดที่เรายังหายใจอยู่ ยังสามารถพูดได้อยู่ นั้นแหละเราก็จะทำต่อเนื่องไป” สิ่ง que คิดแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุตั้งใจอาสาถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่าง (185) พิธีกร : เราตั้งใจเริ่มแรกเลยว่าจะเอาเงินรายได้ทั้งหมดจากการเก็บขยะเนี่ย ก็คือไปช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)

จากตัวอย่าง “เรา” ซึ่งคือผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด และ “ตั้งใจ...ว่า” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความคิด ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “จะเอาเงินรายได้ทั้งหมดจากการเก็บขยะเนี่ย ก็คือไป

ช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน” สื่อให้เห็นความมุ่งมั่นซึ่งในที่นี้คือการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

นอกจากสิ่งที่คิดนั้นส่วนใหญ่เกี่ยวกับการมุ่งมั่นปรารถนาของผู้สูงอายุเพื่อทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นแล้ว สิ่งที่คิดยังสื่อให้เห็นว่าผู้สูงยังมีความสามารถและทำประโยชน์ให้สังคมได้ด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (186) ผู้สูงอายุ (ธราดล) : เราทำเพราะความรัก เราก็ไม่รู้สึกรู้ว่ามันเป็นงาน ผมเชื่อว่า ผู้สูงวัยจำนวนมากมีอะไรที่มีคุณค่าต่อสังคม แล้วเขาก็ไม่ต้องเป็นเหมือนผม เขาอาจไปทำอย่างอื่นที่มีคุณค่าได้เหมือนกัน (ลุยไม่รู้โรย 13 พ.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุได้แก่ “ผม” เป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “เชื่อว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ผู้สูงวัยจำนวนมากมีอะไรที่มีคุณค่าต่อสังคม” ซึ่งในที่นี้คือ การทำงานด้านดูแลต้นไม้ให้เป็นพื้นที่สีเขียว สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ยังมีคุณค่าและทำประโยชน์ให้สังคม

ตัวอย่าง (187) บรรยาย : อดีตหมอนามวัยวัย 66 ปี ผู้เชื่อมั่นว่า ผู้สูงวัยก็สามารถร่วมสร้างชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลได้ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “เชื่อมั่นว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ผู้สูงวัยก็สามารถร่วมสร้างชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลได้” สิ่งที่คิดสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำประโยชน์ให้สังคมได้

ตัวอย่าง (188) ผู้สูงอายุ (ฉิรพัฒน์) : เรารู้มันทำได้ เมื่อออกแสดงหรือมีผลงาน คนที่มาดูแล้วเกิดความรู้สึก เฮ้ย เป็นไปได้หรอเนี่ย แล้วก็ต้องเหลียวหลังมาดูถ้าเดินผ่าน ... เฮ้ย เขาทำได้อย่างนี้เลยนะ นั่นคือเป้าหมาย เราเชื่อว่าสิ่งนี้ผู้สูงอายุสามารถทำได้ เมื่อรวมตัวกันแล้วมีการฝึกซ้อม (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุได้แก่ “เรา” เป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “รู้” และ “เชื่อว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “มันทำได้” และ “สิ่งนี้ผู้สูงอายุสามารถทำได้เมื่อรวมตัวกันแล้วมีการฝึกซ้อม” สิ่งที่คิดคือความสามารถของผู้สูงอายุ ซึ่งในที่นี้คือการรวมกันฝึกร้องเพลงประสานเสียง สิ่งที่คิดสะท้อนให้เห็นการปฏิเสธความคิดความเชื่อด้านลบในสังคม และสื่อว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ยังทำประโยชน์ได้

นอกจากนี้ สิ่งที่คิดยังพบว่าเกี่ยวกับความสามารถด้านการสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (189) ผู้สูงอายุ (ธนิดา) : อันนี้มันเป็นต้นที่ที่เราปลูกเอาไว้ธรรมดา แต่ที่นี้ป่าก็มีความคิด โอเคเดียวที่เราทำให้มันเป็นต้นไม้อะไรที่มันแปลกขึ้นมา แล้วก็น่าจะขายได้ ป่าก็เลยลองทำดู (ลุยไม่รู้โรย 10 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุได้แก่ “ป่า” เป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “มีความคิดโอเคเดียว” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “เราทำให้มันเป็นต้นไม้อะไรที่มันแปลกขึ้นมา แล้วก็น่าจะขายได้” หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือความสามารถของผู้สูงอายุ ซึ่งในที่นี้คือการทำไม้ประดับแขวนเพื่อเสริมรายได้ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถ

จะเห็นได้ว่า คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” นั้น เสียงที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็น “เสียงของผู้สูงอายุ” เสียงดังกล่าวในตัวบทเน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีความสามารถและคิดทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สื่อให้เห็นว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ยังมีศักยภาพและยังสามารถทำประโยชน์ให้สังคมได้” กล่าวได้ว่า เป็นการนำเสนอภาพด้านบวกเพื่อปฏิเสธความคิดความเชื่อในสังคมที่มองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ไร้ประโยชน์

2) คำกริยากลุ่มความหมาย “ต้องการ”

ผู้สูงอายุมิบทบาทเป็นผู้คิดและปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *อยาก ต้องการ* สิ่งที่ผู้สูงอายุคิดจะเป็นประเด็นเรื่องความต้องการที่เป็นประโยชน์ เช่น ต้องการทำให้สังคม จากการวิเคราะห์พบว่าปรากฏทั้งสิ้น 63/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.45 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 80 แสดงคำกริยาสื่อความหมายต้องการในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้คิด	คำกริยา / สิ่งที่ต้องการ
ผู้สูงอายุ	<p>การต้องการทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น <u>อยาก</u>ช่วยสังคมให้มันอยู่เย็นเป็นสุข, <u>อยาก</u>ช่วยให้รถวิ่งได้สะดวก, <u>อยาก</u>จัดทำศูนย์การเรียนรู้, <u>อยาก</u>จะมาช่วยเด็ก, <u>อยาก</u>จะอยู่ดูแลเด็กตรงนี้ต่อ, <u>อยาก</u>จะทำตนให้เป็นประโยชน์, <u>อยาก</u>เอาเวลาออกไปทำงานเพื่อส่วนรวม</p> <p>การต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น <u>อยาก</u>ให้เขามีความรู้, <u>ต้องการ</u>ให้เด็กเหมือนว่าปฏิบัติจริงปฏิบัติได้, <u>อยาก</u>แบ่งปันประสบการณ์ตรงนั้น ทั้งวิธีคิดแล้วก็ทักษะต่างๆ มาแบ่งปัน, <u>หวัง</u>แค่เพียงให้เด็ก ๆ มีความรู้ มีทักษะวิชาเพิ่มเติม</p> <p>การต้องการอนุรักษ์ <u>อยาก</u>ให้เขาสืบสานไปเรื่อย ๆ, <u>อยาก</u>ให้วัฒนธรรมนี้อยู่ แล้วให้เด็กเยาวชนสืบสานวัฒนธรรม, <u>อยาก</u>จะให้อนุรักษ์ไว้ กลัวมันจะสูญหายไป</p>

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า “ประเด็นเรื่องความต้องการ” นั้นสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ 2.1) การต้องการทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น 2.2) การต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น และ 2.3) การต้องการอนุรักษ์ ดังนี้

2.1) การต้องการทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น

ตัวอย่าง (190) ผู้สูงอายุ (มนัสมนต์) : อยากทำ ทำบุญ ทำจากใจ ไม่ได้แสแสร้าง ไม่ใช่ผลประโยชน์อะไร (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (191) ผู้สูงอายุ (พิสุทธิ์) : แกอยากจัดทำศูนย์การเรียนรู้สักที่หนึ่งนะครับ มันก็เลยเป็นที่มาของการรวมตัวกัน (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุมิบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “อยาก” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ทำ ทำบุญ” “จัดทำศูนย์การเรียนรู้” สิ่ง que คิดคือการต้องการกระทำสิ่งที่มีประโยชน์ ในที่นี้คือ การช่วยเหลือคนในชุมชนและการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านภูมิปัญญา จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เสียงที่ปรากฏเป็น “เสียงของผู้สูงอายุ” สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

ตัวอย่าง (192) พิธีกร : อยากจะทำออกมาทำงานข้างนอก ทั้ง ๆ ที่เกษียณแล้ว

ผู้สูงอายุ (คำเบา) : อยากช่วยสังคมให้มันอยู่เย็นเป็นสุข ให้มันเจริญ ที่ไหนไม่ดีที่ไหนไม่สวยงาม เราก็อยากช่วยสังคม พาบ้านพาเมืองให้ทำแบบนี้ (คนค้นคน 1 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (193) พิธีกร : ลุงก็อยากช่วยเหลือ

ประชาชน : ครับ อยากช่วยให้ร่ววงได้สะดวก ผมก็ตั้งใจว่าแกขยัน ใจบุญนะคนแบบนี้ (ลุยไม่รู้โรย 4 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุมิบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “อยาก” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “จะทำออกมาทำงานข้างนอก” “ช่วยสังคมให้มันอยู่เย็นเป็นสุข” “ช่วยสังคม” ในที่นี้คือ การทำความสะอาดพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชน และ “ช่วยเหลือ” “ช่วยให้ร่ววงได้สะดวก” ในที่นี้คือ การทำหน้าที่เป็นจรรยาจรจิตอาสา หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือการต้องการทำตนให้มีประโยชน์ต่อสังคม สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเสียงที่ปรากฏพบเสียงของผู้สูงอายุ รวมทั้งเสียงของบุคคลอื่นและผู้ผลิตรายการด้วย

2.2) การต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น

ตัวอย่าง (194) ผู้สูงอายุ (บุญอาบ) : ก็อยากให้เขาเรียนรู้เพื่อว่าเป็นประโยชน์ มันแก้ปวดฟันได้ (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

ตัวอย่าง (195) ผู้สูงอายุ (เหรียญ) : อ้อ ก็อยากให้เขามีความรู้ เพื่อเราไม่มีโอกาสอยู่สอนเขา เขาจะได้มีโอกาส (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุมิบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “อยาก” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ให้เขาเรียนรู้เพื่อว่าเป็นประโยชน์” ซึ่งในที่นี้คือ การถ่ายทอดความรู้ด้านยาสีฟันสมุนไพร และ “ให้เขามีความรู้” ซึ่งในที่นี้คือ การถ่ายทอดความรู้ด้านการทำพวงมโหตร สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น

ตัวอย่าง (196) คุณครู : ลุงยวงนี้เป็นคนแบบว่าตั้งใจจริง ๆ ท่านมานี่ท่านจะเตรียมอุปกรณ์มาเองเลย ไม่ให้โรงเรียนยุ่งยากเลย ... ท่านต้องการให้เด็กเหมือนว่าปฏิบัติจริง ปฏิบัติได้ (ลุยไม่รู้โรย 19 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (197) บรรยาย: ครูเหลาท่านนี้...หวังแค่เพียงให้เด็ก ๆ มีความรู้ มีทักษะวิชาเพิ่มเติม เพื่อสามารถนำไปต่อยอดได้ในอนาคตของพวกเขาครับ (ลุยไม่รู้โรย 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้คิด ได้แก่ “ท่าน” “ครูเหลาท่านนี้” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “ต้องการ” “หวัง” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ให้เด็กเหมือนว่าปฏิบัติจริง ปฏิบัติได้” ในที่นี้คือ การถ่ายทอดความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เด็กนำไปปฏิบัติได้ และ “ให้เด็ก ๆ มีความรู้ มีทักษะวิชาเพิ่มเติม” ซึ่งในที่นี้คือ การถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยเพื่อให้เด็กมีความรู้ หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือการต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นโดยเฉพาะเยาวชน สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเสียงที่ปรากฏพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเสียงของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีเสียงของบุคคลอื่นและผู้ผลิตรายการด้วย

2.3) การต้องการอนุรักษ์

ตัวอย่าง (198) ผู้สูงอายุ : พวกงานใบตองหรือว่างานศิลปะพวกนี้ คืออยากจะให้อนุรักษ์ไว้ กลัวมันจะสูญหายไป (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

ตัวอย่าง (199) ผู้สูงอายุ (ทิว) : อยากให้เขา ให้สืบสานไปเรื่อย ๆ อย่างเนิ่นนะ แล้วก็อย่าไปคิดว่าเงินจะต้องเอาเงินเท่านั้นเท่านั้น (ลุยไม่รู้โรย 20 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (200) ผู้สูงอายุ (ชูชีพ) : ผมก็อยาก*ให้วัฒนธรรมนี้อยู่* แล้วให้เด็กเยาวชนเนี่ยสืบสานวัฒนธรรม (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุมิบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “อยาก” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “*จะให้อนุรักษ์ไว้ กลัวมันจะสูญหายไป*” การอนุรักษ์ในที่นี้คือการอนุรักษ์ศิลปะงานประดิษฐ์จากใบตอง “*ให้เขา ให้สืบสานไปเรื่อย ๆ*” ซึ่งในที่นี้คือการอนุรักษ์ศิลปะการตัดกระดาษ การทำพวงมโหตร และ “*ให้วัฒนธรรมนี้อยู่*” ซึ่งในที่นี้คือการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงโขน จะเห็นได้ว่าเสียงที่ปรากฏพบว่าส่วนใหญ่เป็นเสียงของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป คำกริยาความหมาย “คิด” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาคำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ปรากฏมากที่สุด จะเห็นว่าสิ่งที่ผู้สูงอายุคิดคือการทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ยังพบคำกริยา กลุ่มความหมาย “ต้องการ” และสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการคือความต้องการทำตนให้มีประโยชน์ต่อสังคม และต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นโดยเฉพาะเยาวชน สื่อให้เห็นภาพตัวแทนว่า “**ผู้สูงอายุเป็นผู้ปรารถนาทำประโยชน์ให้สังคม**” ซึ่งเป็นภาพด้านบวก

เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการที่สื่อความคิดของผู้สูงอายุในตัวแทนหนังสือพิมพ์พบว่าแตกต่างกัน กล่าวคือ คำกริยาความหมายที่ผู้สูงอายุเป็นผู้คิดในหนังสือพิมพ์มักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “ต้องการ” และสิ่งที่ต้องการคือความช่วยเหลือ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ต้องการการดูแลช่วยเหลือ” ซึ่งเป็นภาพด้านลบ

5.3.3.1.2 คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ผู้อื่นเป็นผู้คิด

เมื่อหน่วยงานและผู้อื่นมีบทบาทเป็นผู้คิด จะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *คิดว่า เชื่อ* ว่า สิ่ง que คิดสะท้อนให้เห็นมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและความคิดดังกล่าวเป็นภาพผู้สูงอายุด้านบวก เช่น ผู้ทำประโยชน์ ผู้มีความสามารถ จากกรณีวิเคราะห์พบว่าปรากฏทั้งสิ้น 22/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.09 ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 81 แสดงคำกริยาสื่อความหมายคิดที่ผู้อื่นเป็นผู้คิดในตัวแทนรายการโทรทัศน์

ผู้คิด	คำกริยา / สิ่ง que คิด
ผู้อื่น	<i>เชื่อว่า</i> พลั้งนั้นจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน, <i>เขายังคิดว่า</i> เรายังทำงานให้เขาได้ <i>ที่อยู่, คิดว่า</i> แกก็เป็น Inspiration คนหนึ่ง

ตัวอย่าง (201) คุณครู : คิดว่าคนสูงวัยเป็นคนที่มีความน่าเชื่อถือ ถ้าเรามีพื้นที่ให้กับเขาได้แสดงออก ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชนนี้ หรือที่อื่น ๆ หรือทั้งประเทศของเรา ถ้าเรามีพื้นที่ให้กับเขาเหล่านี้เชื่อว่าพลังนั้นจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ยกตัวอย่างเช่นวันนี้คะ เราเกิดได้เพราะผู้สูงวัยจริง ๆ (ลุยไม่รู้โรย 20 พ.ย. 59)

ตัวอย่างข้างต้น ครูการศึกษาในโรงเรียนมีบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “คิดว่า” “เชื่อว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “คนสูงวัยเป็นคนที่มีความน่าเชื่อถือ” “พลังนั้นจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน” หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือประเด็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้สูงอายุ กล่าวคือการใช้ความสามารถของผู้สูงอายุซึ่งคือการยอมแพ้ มาบริการยอมแพ้ให้คนที่สนใจ สะท้อนให้เห็นความคิดของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความสามารถและสามารถนำพลังมาทำประโยชน์เพื่อสังคมได้

ตัวอย่าง (202) ผู้สูงอายุ (ปราชญ์ 1) : เราโรงเรียนเป็นเอกชน เราจะออกเมื่อไหร่ก็ได้ แล้วแต่ความพอใจของเจ้าของโรงเรียน ถ้าเขายังคิดว่าเรายังทำงานให้เขาได้ก็อยู่ เขาก็จ้างเราต่อไป (ลุยไม่รู้โรย 27 ส.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้อำนวยการโรงเรียนมีบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “ยังคิดว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “เรายังทำงานให้เขาได้ก็อยู่ เขาก็จ้างเราต่อไป” สิ่งที่คิดคือประเด็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นความคิดของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุยังมีความสามารถทำงานได้

ตัวอย่าง (203) ประชาชน : ป้าป๊วแกเป็นคนที่ไม่จำกัดตัวเองด้วยอายุ แกเป็นคนที่ไม่มีลิมิต เชื่อว่าป้าป๊วเป็นแรงบันดาลใจให้กับอีกหลายๆ คนในการแข่งขันกีฬา หรือแม้กระทั่งการใช้ชีวิต (คนค้นคน 15 มี.ค. 59)

ตัวอย่างข้างต้น นักกีฬาที่มาร่วมวิ่งแข่งขันมีบทบาทเป็นผู้คิด คำกริยาเกี่ยวกับความคิดคือ “เชื่อว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ป้าป๊วเป็นแรงบันดาลใจให้กับอีกหลายๆ คนในการแข่งขันกีฬา หรือแม้กระทั่งการใช้ชีวิต” หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือประเด็นเกี่ยวกับความสามารถและการเป็นแบบอย่างของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อของคนในสังคมว่า ผู้สูงอายุสามารถเล่นกีฬาและเป็นแบบอย่างให้แก่บุคคลอื่นได้

นอกจากนี้ สิ่งที่มีผู้อื่นคิดก็มีการนำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านลบด้วย อย่างไรก็ตามปรากฏเพียงครั้งเดียว ดังนี้

ตัวอย่าง (204) พิธีกร : หลายนๆ คนก็จะมองว่าผู้สูงอายุเป็นคนที่หมดความสามารถแล้ว เหมือนสิ้น
เชื้อวลายไปหมดแล้ว (ลุยไม่รู้โรย 1 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้มีบทบาทเป็นผู้คิด ได้แก่ “หลายนๆ คน” คำกริยาเกี่ยวกับ
ความคิดคือ “มองว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่คิด ได้แก่ “ผู้สูงอายุเป็นคนที่หมดความสามารถแล้ว
เหมือนสิ้นเชื้อวลายไปหมดแล้ว” หากพิจารณาสิ่งที่คิดคือประเด็นเกี่ยวกับความเสื่อมถอยของ
ผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นมุมมองส่วนหนึ่งของคนในสังคมที่คิดว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถถดถอย หรือ
“ผู้ไม่มีความสามารถ” ซึ่งเป็นภาพด้านลบ อย่างไรก็ตาม ในตัวบทรายการโทรทัศน์ปรากฏเพียงครั้ง
เดียว

กล่าวโดยสรุป คำกริยากลุ่มความหมาย “คิด” ที่ผู้อื่นเป็นผู้คิดมีส่วนช่วยในการ
นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก กล่าวคือ ความคิดของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุนั้นนำเสนอ
ภาพผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ที่มีความสามารถและทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้” จะเห็นได้ว่าแตกต่างกับ
ตัวบทหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ สิ่งที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้คิดนำเสนอความคิดของคนในสังคมที่มีต่อ
ผู้สูงอายุว่า “เป็นปัญหาและภาระ”

5.3.3.2 คำกริยากลุ่มความหมายรู้สึก

5.3.3.2.1 คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความรู้สึกที่สื่อภาพตัวแทนปรากฏทั้งสิ้น
170/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 47.09 จำแนกคำกริยาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำกริยากลุ่ม
ความหมายรู้สึกดีที่ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น 2) คำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกดีที่ได้ทำงาน และ 3) คำกริยา
กลุ่มความหมายรู้สึกลบ ดังต่อไปนี้

1) คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึกดีที่ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น”

ผู้สูงอายุจะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น สุข ดีใจ ปลื้มใจ ภูมิใจ สบายใจ ฯลฯ และสิ่ง
ที่รู้สึกจะเป็นความรู้สึกดี หากพิจารณาปัจจัยกระตุ้นหรือสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายู้สึกดีนั้นพบว่าเป็นการ
กระทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ยินดีที่ทำประโยชน์ให้สังคม จากการวิเคราะห์
พบว่า กระบวนการที่สื่อความรู้สึกดีนี้ปรากฏทั้งสิ้น 87/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.10 ยกตัวอย่าง

ตารางที่ 82 แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกดีที่ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่นในด้วยทรายการโทรทัศน์

ผู้รู้สึก	คำกริยา / สิ่งที่ทำให้รู้สึกดี
ผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุจะภูมิใจมากที่ได้ไปช่วยวัดเพราะถือว่าได้บุญ, รู้สึกดีที่เราได้ทำประโยชน์เป็นจิตอาสา, สบายใจ มีความภูมิใจ เราได้ช่วยเขาได้ช่วยเหลือคนเราก็อิ่มใจ, รู้สึกภูมิใจที่เราได้มาร่วมกันทำกิจกรรม ได้ไปช่วยเหลืองานประเพณีร่วมกัน, รู้สึกภูมิใจที่ตัวเองยังมีคุณค่าต่อสังคม ทำประโยชน์ให้สังคมได้, ปลื้มใจมากในเรื่องของการเป็นผู้ให้, มีความสุข มีความภาคภูมิใจคือเราได้มาช่วยเขา, เราได้เป็นผู้ให้ผู้สละ เราก็อิ่มใจ, ภูมิใจมาก ผมทำเพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติ, รู้สึกดีใจที่ความรู้ที่เรามีมาได้ถ่ายทอดให้กับเด็กรุ่นใหม่, มีคนมาเรียนเยอะ มันดีใจ มันมีความภูมิใจมาก, ปากก็ยินดีที่จะสอนให้หมดเลย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า “สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดี” คือการกระทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น” ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการกระทำหรือให้บริการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (205) ผู้สูงอายุ (จำรัส 2) : ผมปลื้มใจที่ได้ช่วยเหลือประชาชนเดินข้ามถนนแล้วใจเราก็มีความสุข ให้ประชาชนหรือคนแก่ เด็กเล็ก คนท้อง หรือพระสงฆ์ จะได้ปลอดภัยขึ้น ครับ (ลุยไม่รู้โรย 25 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุได้แก่ “ผม” “เรา” ซึ่งเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “ปลื้มใจ” และ “มีความสุข” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อผู้สูงอายุได้อำนวยความสะดวกให้ประชาชนผู้ใช้นถนน จึงรู้สึกดีกับการกระทำดังกล่าว

ตัวอย่าง (206) ผู้สูงอายุ (บัวลอย) : คือการทำบุญเหมือนกัน เราได้เป็นผู้ให้ ผู้สละ เราก็อิ่มใจทำให้ใจเราสบายใจดี (ลุยไม่รู้โรย 4 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุได้แก่ “เรา” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “สบายใจ” และ “สบายใจดี” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่รู้สึก สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกสบายใจที่ได้เป็นผู้ให้ในที่นี้คือ การซ่อมแซมถนนเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์

ตัวอย่าง (207) พิธีกร : เราได้ทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งทำให้เรามีคุณค่า มันช่วยเหลือเลี้ยงการมีชีวิตอยู่ได้ยังไงบ้าง

ผู้สูงอายุ (บุญส่ง 2) : เราก็มีความสุข มีความสุข (ลุยไม่รู้โรย 20 ส.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุได้แก่ “เรา” เป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “มีความสุข” สิ่งที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขเนื่องจากได้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ในที่นี้คือ การปลูกต้นไม้ในพื้นที่สาธารณะ

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ผู้สูงอายุรู้สึกดีนั้นมาจากการทำประโยชน์สาธารณะด้านต่าง ๆ เช่น การอำนวยความสะดวกด้านจราจร การซ่อมแซมปรับพื้นผิวถนน การปลูกต้นไม้ สะท้อนให้เห็นความรู้สึกของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ยินดีที่ได้ทำประโยชน์ให้สังคม

ตัวอย่าง (208) ผู้สูงอายุ (ย้วน) : รู้สึกภูมิใจว่าโอเคมันดีเนอะ เราได้มาร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ไปช่วยเหลืองานประเพณีร่วมกันอย่างนี้ อย่างที่มาวันนี้เนอะ

ผู้สูงอายุ (ศรีเมือง) : จะรู้สึกภูมิใจที่ตัวเองยังมีคุณค่าต่อสังคม ทำประโยชน์ให้สังคมได้ (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “รู้สึกภูมิใจ” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจเนื่องจากได้ช่วยเหลือกิจการงานของวัด

ตัวอย่าง (209) ผู้สูงอายุ (สมศรี) : มีความสุข มีความภาคภูมิใจ คือเราได้มาช่วยเขาเนะ ถ้าประวัติมันหายมันยุ่งนะ จะต้องเริ่มเอกสารใหม่ จะต้องเจาะเลือดใหม่ จะต้องอะไรใหม่ (ลุยไม่รู้โรย 27 ก.พ. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “มีความสุข” และ “มีความภาคภูมิใจ” สิ่งที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขและภูมิใจเนื่องจากได้เป็นจิตอาสาช่วยงานของโรงพยาบาล

ตัวอย่าง (210) ผู้สูงอายุ (อาภา) : บางคนหามกันมา ข้างล่างไม่มีความรู้สึกเลยเด็ก ถ้าเป็นลูกเรา บ้างละ ภายใน 1 เดือน เขาสามารถขับเคลื่อนข้างล่าง ความรู้สึกมาหมดเลย เราดีใจ (ลุยไม่รู้โรย 19 พ.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “ดีใจ” สิ่งที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุรู้สึกดี เนื่องจากได้ช่วยเหลือด้านสุขภาพแก่ผู้อื่น

นอกจาก “สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดี” คือการให้บริการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นแล้ว ยังมีการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (211) ผู้สูงอายุ (ทองใบ) : รู้สึกดีใจที่ความรู้ที่เราได้ถ่ายทอดให้กับเด็กรุ่นใหม่ (ลุยไม่รู้โรย 18 ก.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และ “รู้สึกดีใจ” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกดีใจ เนื่องจากได้ถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชน ในที่นี้คือ วิชาความรู้ด้านการทำนา

ตัวอย่าง (212) ผู้สูงอายุ (เฉลา) : มันเพลินเหมือนกัน คือเราได้ถ่ายทอดเด็ก เราก็ไม่เหนื่อย เราก็ภูมิใจในตัวเราว่าเราได้ถ่ายทอดหรือทำบุญกุศลทางปัญญานั้นแหละ เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับ พอเด็กเขาได้ เราก็เกิดความภูมิใจที่ได้ถ่ายทอด เราก็มีความสุข (ลุยไม่รู้โรย 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “เพลิน” “ภูมิใจในตัวเราว่า” “เกิดความภูมิใจ” “มีความสุข” สิ่ง que รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสุข เนื่องจากได้ถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก ในที่นี้คือ การสอนด้านดนตรีไทย และเมื่อเด็กเหล่านี้ปฏิบัติได้ ผู้สูงอายุก็รู้สึกภูมิใจและมีความสุข

ตัวอย่าง (213) ผู้สูงอายุ (บุญล้อม) : ปลื้มใจมาก ในเรื่องของการเป็นผู้ให้ นั่นนะคะ เราปลื้มใจมากที่ว่า เออ เขาอยากได้ความรู้จากเราตรงนั้นะ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และ “ปลื้มใจมาก” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกปลื้มใจ เนื่องจากได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้สนใจ ในที่นี้คือ ความรู้ด้านการทำผลิตภัณฑ์จากกระดาษ

กล่าวโดยสรุป คำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกดีนี้ เสียงที่ปรากฏเป็น “เสียงของผู้สูงอายุ” สะท้อนให้เห็นการเน้นนำเสนอบทบาทผู้สูงอายุในฐานะผู้รู้สึกดี เมื่อพิจารณา “สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดี” พบว่าเกี่ยวกับการให้บริการที่เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุ และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น ผู้ยินดีทำประโยชน์ให้สังคม

2) คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึกดีที่ได้ทำงาน”

ผู้สูงอายุจะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น สุข สนุก ภูมิใจ อารมณ์ดี ฯลฯ และสิ่งที่รู้สึกจะเป็นความรู้สึกดี หากพิจารณาปัจจัยหรือสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดีนั้นพบว่าเกี่ยวกับการทำงานหรือเรื่องความสามารถ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสุข เนื่องจากได้ทำงาน จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความรู้สึกดีนี้ปรากฏทั้งสิ้น 66/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 18.28 ยกตัวอย่าง

ตารางที่ 83 แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกที่ดีทำงานในดับทรายการโทรทัศน์

ผู้รู้สึก	คำกริยา / สิ่งที่ทำให้รู้สึกดี
ผู้สูงอายุ	ทำแล้วมีความสุขในการทำ จากของที่ไม่มีคุณค่าแล้วก็มาทำให้มีคุณค่าขึ้น, มีความสุขในการปลูกต้นกระบองเพชร, มีความสุขดี ก็ทำไป, มีความสุขผมคิดแต่เรื่องงานเรื่องพัฒนา, ภูมิใจนะทำได้ ภูมิใจคนก็ยังชมว่ากินอร่อย เขาก็ยังมาซื้อเรื่อย, นานเหมือนกันนะกว่าจะทำได้ แต่วันหนึ่งก็มันทำได้แล้ว เราก็มองใจ, ภาคภูมิใจว่า อะไรที่เราไม่เป็น เราก็มองเราก็ดู เสร็จแล้วเราก็ทำ เราทำแล้วตรงนั้นไม่ดีเราก็มามากแก้ไขของเราเอง, ภูมิใจมากที่เราคิดอะไรๆ ได้เหนือกว่าคนอื่นขึ้นมา, มีอารมณ์ดีกันมาก ทำงานกันไปร้องเพลงกันไป, สนุกกับการค้นคว้าหาความรู้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า “สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดี” คือการเป็นผู้มีความสามารถด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ เช่น การทำงานเลี้ยงชีพ การทำงานเสริมรายได้ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (214) ผู้สูงอายุ (ทองอยู่) : มันเป็นความภาคภูมิใจว่า อะไรที่เราไม่เป็น เราก็มองเราก็ดู เสร็จแล้วเราก็ทำ เราทำแล้วตรงนั้นไม่ดีตรงนี้ไม่ดีเราก็มามากแก้ไขของเราเอง ภูมิใจว่า มันเป็นมันสมองของเราล้วน ๆ เลย...ฉันจะบอกให้รู้ว่าอันนี้มันเป็นความภูมิใจว่า เออเรายังมีความสามารถเราทำของเราเอง (ลุยไม่รู้โรย 7 พ.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ได้แก่ “เป็นความภาคภูมิใจว่า” “ภูมิใจว่า” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก ได้แก่ “อะไรที่เราไม่เป็น เราก็มองเราก็ดูเสร็จแล้วเราก็ทำ เราทำแล้วตรงนั้นไม่ดีตรงนี้ไม่ดีเราก็มามากแก้ไขของเราเอง” “มันเป็นมันสมองของเราล้วน ๆ เลย” “เรายังมีความสามารถเราทำของเราเอง” หากพิจารณาสิ่งที่ทำให้รู้สึกจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจเพราะตนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจนมีความเชี่ยวชาญด้านการทำปลาทุแดดเดียว

ตัวอย่าง (215) ผู้สูงอายุ (สมบูรณ์) : มันก็ภูมิใจนะ ทำได้ ภูมิใจ คนก็ยังชมว่ากินอร่อย เขายังกินกันได้ เขาก็ยังมาซื้อเรื่อย (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และ “ภูมิใจ” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก ได้แก่ “ทำได้” “คนก็ยังชมว่ากินอร่อย เขายังกินกันได้ เขาก็ยังมาซื้อเรื่อย” สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจในความสามารถของตน ในที่นี้คือ ความรู้ความสามารถด้านการทำขนมเต่าซึ่งเป็นขนมโบราณ

ตัวอย่าง (216) ผู้สูงอายุ (จำรัส 1) : ส่วนพันธุ์ 28 29 ผมจดทะเบียนจดสิทธิบัตรไว้แล้วครับ จดมาเมื่อ 2 ปีกว่าๆ เนี่ยครับ ความรู้สึกก็คือภูมิใจมากที่เราคิดอะไรๆ ได้เหนือกว่าคนอื่นขึ้นมา (ลุยไม่รู้โรย 8 ต.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ได้แก่ “ภูมิใจมาก” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก ได้แก่ “ที่เราคิดอะไรๆ ได้เหนือกว่าคนอื่นขึ้นมา” สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจในความคิดสร้างสรรค์ของตน ในที่นี้คือ ความเชี่ยวชาญในการปลูกและการปรับปรุงพันธุ์มะนาว

ตัวอย่าง (217) ผู้สูงอายุ (สมยศ) : ความคิดผมหยุดแล้วสมองจะฝ่อ ผมไม่เหมือนคนอื่นเขา คิดแล้วผมมีความสุข สบายใจ ผมคิดไปในทางสร้างสรรค์ ผมหยุดไม่ได้ คิดไปแล้วผมมีความสุข ไม่เหมือนคนอื่น ผมคิดแต่เรื่องงานเรื่องพัฒนา ผมมีความสุข (ลุยไม่รู้โรย 12 ม.ค. 60)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และ “มีความสุข” “สบายใจ” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขที่ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในที่นี้คือ การประดิษฐ์สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในรถตุ๊กตุ๊กเพื่อบริการผู้โดยสาร เช่น บันได ประตูอัตโนมัติ

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ผู้สูงอายุรู้สึกดีนั้นมาจากการเป็นผู้มีความสามารถในการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การทำอาหารคาวและอาหารหวาน ความสามารถด้านเกษตรกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังรู้สึกดีที่ได้ทำกิจกรรมยามว่างด้วย ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (218) ผู้สูงอายุ (บุญล้อม) : พวกเราก็จะได้อายุมารวมกลุ่มกัน อันนี้เป็นเรื่องของผู้สูงอายุได้ทำแล้วมีความสุขในการทำ จากของที่ไม่มีคุณค่าแล้ว ก็มาทำให้มีคุณค่าขึ้นนะคะ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และ “มีความสุข” เป็นคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขที่ได้ทำงาน ในที่นี้คือความสามารถในการนำขยะมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

ตัวอย่าง (219) ผู้สูงอายุ (สงคราม) : รู้สึกภูมิใจ และก็มีมีความสุขที่เราถ่ายภาพได้อย่างนี้ ดีกว่าคนหลายๆ คนที่ถ่ายภาพไม่เป็นหรือไม่ได้เรียนรู้มาด้วยตัวเอง ที่ผมภูมิใจตรงนี้ ผมเรียนรู้การถ่ายภาพมาด้วยตัวเอง และก็มีมีความสุขใจด้วย (ลุยไม่รู้โรย 10 ก.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึก ได้แก่ “รู้สึกภูมิใจ” “มีความสุข” “ภูมิใจ” “มีความสุขใจ” ส่วนตัวเอียงคือสิ่งที่ทำให้รู้สึก ได้แก่ “เราถ่ายภาพได้อะไรอย่างนี้ ดีกว่าคนหลาย ๆ คนที่ถ่ายภาพไม่เป็นหรือไม่ได้เรียนรู้มาด้วยตัวเอง” “ผมเรียนรู้การถ่ายภาพมาด้วยตัวเอง” สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขและภูมิใจที่เป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ ในที่นี้คือการเรียนรู้ด้านการถ่ายภาพ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าคำกริยาสื่อความหมายรู้สึกดีนี้ เสียงที่ปรากฏเป็น “เสียงของผู้สูงอายุ” สะท้อนให้เห็นการเน้นนำเสนอบทบาทผู้สูงอายุในฐานะผู้รู้สึกดี เมื่อพิจารณา “สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดี” พบว่าเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น ผู้มีความสุขเนื่องจากมีความสามารถ

3) คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึกลบ”

จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้สูงอายุจะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *เหงา เครียด หงุดหงิด หดหู่ กังวล* และสิ่งที่รู้สึกจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอยู่ที่บ้าน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุขเมื่ออยู่ที่บ้าน ดังนั้นผู้สูงอายุจึงต้องออกมาทำกิจกรรมนอกบ้าน จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความรู้สึกเชิงลบนี้ปรากฏทั้งสิ้น 17/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.71 ยกตัวอย่าง

ตารางที่ 84 แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกลบในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ผู้รู้สึก	คำกริยา / สิ่งที่ทำให้รู้สึกลบ
ผู้สูงอายุ	อยู่บ้านเรามันก็หงอยเหงา, ถ้าอยู่บ้านเฉยๆ คือมัน <u>เครียด</u> ไม่รู้จะคุยกับใคร, ได้เจอเพื่อนหลายตำบลหลายหมู่บ้าน อยู่บ้านก็ <u>เหงา</u> , สนุกได้ไปออกตรงนั้น ตรงนี้อยู่บ้าน <u>เหงา</u> , อยู่บ้านคนเดียวก็ <u>เหงา</u> ไม่รู้จะไปคุยกับใคร มานี้พวกแยะ, อยู่คนเดียว ถ้าไม่มีงานทำมัน <u>เครียด</u> นะ, อยู่บ้านแล้วแจะ <u>หงุดหงิด</u> เหมือนแแก่ไม่มีความสุขด้วย, ผู้เฒ่าผู้แก่ มัน <u>เว้งว่าง</u> มัน <u>เหงา</u> หงอยนะถ้าอยู่คนเดียว, ในบ้านอยู่กันแล้วไม่ค่อยมีความสุข

ตัวอย่าง (220) ผู้สูงอายุ : อยู่บ้านคนเดียวก็เหงาไม่รู้จะไปคุยกับใคร มานี้พวกแยะ (ลุยไม่รู้โรย 6 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (221) ผู้สูงอายุ : อยู่บ้านเฉย ๆ คือมันอย่างนี้ครับ เครียด ไม่รู้จะคุยกับใคร (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “เหงา” และ “เครียด” และมีสภาพแวดล้อมด้านสถานที่คือ “อยู่บ้าน” สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข เมื่ออยู่บ้านคนเดียวหรืออยู่โดยไม่ได้ทำอะไร ดังนั้นจึงออกไปรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม ในที่นี้คือการออกไปฝึกอาชีพด้านการประดิษฐ์สิ่งของจากขยะที่ชมรมผู้สูงอายุ และการออกไปฝึกอาชีพด้านการจักสานที่ศูนย์การเรียนรู้

ตัวอย่าง (222) ผู้สูงอายุ: คือได้ออกกำลังกาย ได้เจอเพื่อนหลายตำบลหลายหมู่บ้าน อยู่บ้านก็เหงา (ลุยไม่รู้โรย 2 ก.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “เหงา” และ “อยู่บ้าน” เป็นสภาพแวดล้อม สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุรู้สึกเหงาเมื่ออยู่ที่บ้าน ดังนั้นจึงออกไปรวมกิจกรรมร่าวกว้างวัยของชมรมผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (223) ผู้สูงอายุ (ปราวณี 1) : อยู่โรงเรียนเรายังได้เล่นกับเด็ก เล่นอะไรๆ ชีวิตเราก็จะสดชื่น เบิกบานอยู่ตลอดเวลา ถ้าอยู่บ้านเราจะเห็นแต่ครอบครัวภายในบ้านใช่ไหมคะ มันก็หงอยเหงา ถ้าวันไหนเขาไปทำงานกันหมด ไปอะไรกันหมด เราจะอยู่คนเดียวอย่างนี้ เอ้ มันว้าเหว (ลุยไม่รู้โรย 27 ส.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก คำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “หงอยเหงา” “ว้าเหว” และมีสภาพแวดล้อมคือ “อยู่บ้าน” สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุไม่มีความสุขเมื่ออยู่ที่บ้านหรืออยู่คนเดียว ดังนั้นจึงออกไปทำกิจกรรมข้างนอก ในที่นี้คือการไปสอนหนังสือให้เด็กที่โรงเรียน

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกกลับนั้นมาจากการอยู่บ้านหรืออยู่เฉยๆโดยมิได้ทำกิจกรรม ทำให้ผู้สูงอายุต้องออกไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มกันฝึกอาชีพ การรวมกลุ่มออกกำลังกาย การไปถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่ทำให้รู้สึกกลับคือการไม่ได้ทำงานยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (224) ผู้สูงอายุ (ป้าสมบุญ) : ถ้าอยู่คนเดียว ถ้าไม่มีงานทำมันเครียดนะ ทำไปเดี่ยวคนมาซื้อก็ลุกออกไป ทำนู่นทำนี่ (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (225) ญาติ : อยู่บ้านแล้วแกลงจะหงุดหงิด เหมือนแกลงไม่มีความสุขด้วย (ลุยไม่รู้โรย 27 ม.ค. 60)

จากตัวอย่าง ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “เครียด” “หงุดหงิด” และ “ไม่มีความสุข” สิ่งที่รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุไม่มีความสุขเมื่ออยู่บ้านโดยไม่ได้ทำงาน ดังนั้นจึงต้องหากิจกรรมทำ ในที่นี้คือการทำขนมเต่าขาย และการออกไปขายผลไม้

จะเห็นได้ว่าคำกริยาสื่อความหมายรู้สึกฉบับนี้ เสียงที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็น “เสียงของผู้สูงอายุ” สื่อให้เห็นการนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะ “ผู้ไม่มีความสุข” และหากพิจารณาสภาพแวดล้อมด้านสถานที่พบว่าปรากฏในบริบทของการอยู่บ้านหรือไม่ได้ทำงาน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุขในเงื่อนไขของการอยู่บ้านคนเดียวหรืออยู่เฉยๆโดยมิได้ทำกิจกรรม ใดๆก็ตามปรากฏน้อย ไม่ถึงร้อยละ 5

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่ากระบวนการที่ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึกในด้วยทฤษฎีการโทรทัศน์มักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “รู้สึกดี” มากที่สุด สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ยินดีทำประโยชน์ให้สังคม” และเป็น “ผู้มีความสุขที่ได้ทำงาน” จะเห็นได้ว่าแตกต่างกับด้วยบทหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ สิ่งที่ผู้สูงอายุรู้สึกมักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “รู้สึกลบ” เนื่องจากการใช้ชีวิตที่ยากลำบาก สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุไม่มีความสุข” และจะมีความสุขเมื่อได้รับการดูแลจากรัฐ

5.3.3.2 คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่ผู้อื่นเป็นผู้รู้สึก

จากการวิเคราะห์พบว่า หน่วยงานและผู้อื่นจะปรากฏร่วมกับคำกริยา เช่น *ชื่นชม* *ภูมิใจ* และสิ่งที่รู้สึกจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการรู้สึกดีเนื่องจากการกระทำของผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการที่สื่อความรู้สึกนี้ปรากฏทั้งสิ้น 14/361 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.88 ยกตัวอย่าง

ตารางที่ 85 แสดงคำกริยากลุ่มความหมายรู้สึกที่ผู้อื่นเป็นผู้รู้สึกในด้วยทฤษฎีการโทรทัศน์

ผู้รู้สึก	คำกริยา / สิ่งที่ทำให้รู้สึก
ผู้อื่น	ผม <u>ชื่นชอบ</u> ในตัวแก แกทำด้วยใจไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน, มีใจกับเด็กแก่ถึงทำได้อย่างนี้ ก็ <u>ชื่นชม</u> จะบอกได้เลยว่า <u>รู้สึกชื่นชม</u> , <u>ชื่นชม</u> นะ เพราะว่ามีน้อยคนที่จะทำได้อย่างแก, <u>ชื่นชม</u> นะ ให้เป็นแรงผลักดันให้คนที่ไม่ออกกำลังกาย, <u>มีความภูมิใจ</u> มาก มันไม่ค่อยมีคนทำอะไรแบบนี้ มีน้อยมากที่จะทำอย่างลงลวย, <u>ภูมิใจ</u> ทำให้เรา <u>ภูมิใจ</u> ไปด้วยว่าเออแกก็ทำได้นะ, <u>รู้สึกภาคภูมิใจ</u> ครับที่เขายังสอนพวกผมอยู่

ตัวอย่าง (226) ผู้ปกครอง : คือผมชื่นชอบในตัวแก อย่างแรกคือแกทำด้วยใจไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนอะไร คือทุกวันเสาร์-อาทิตย์ก็จะมาให้กับเด็ก คือแกจะเป็นผู้ให้โดยที่ไม่ต้องการอะไรเลยครับผม คือให้จริง ๆ (ลุยไม่รู้โรย 1 ต.ค. 59)

จากตัวอย่าง ผู้ปกครองของนักเรียนเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “ชื่นชอบ” สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมรู้สึกยินดีในการกระทำของผู้สูงอายุ ในที่นี้คือการเป็นจิตอาสาถ่ายทอดความรู้ด้านกีฬาให้แก่เยาวชน

ตัวอย่าง (227) เจ้าหน้าที่ธนาคาร : อันนี้ต้องบอกเลยว่าด้วยใจของ ผอ.จริง ๆ มีใจกับเด็กแกถึงทำได้แบบนี้ ก็ชื่นชมค่ะบอกได้เลยว่ารู้สึกชื่นชม ปกติธนาคารจะไม่ให้ใครมาขายของบนสำนักงานหรอกค่ะ (ลุยไม่รู้โรย 21 ส.ค. 59)

จากตัวอย่าง เจ้าหน้าที่ธนาคารเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “ชื่นชม” “รู้สึกชื่นชม” สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมรู้สึกชื่นชมในการกระทำของผู้สูงอายุ ในที่นี้คือ การขายของเพื่อนำรายได้ไปช่วยเหลือเด็กนักเรียน

ตัวอย่าง (228) ประชาชน : มีความภูมิใจมาก ก็อย่างว่าแหละมันไม่ค่อยมีคนทำอะไรแบบนี้ มีน้อยมากที่จะทำอย่างลุลอย (ลุยไม่รู้โรย 4 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่าง คนในชุมชนเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “มีความภูมิใจมาก” สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมรู้สึกภูมิใจในการกระทำของผู้สูงอายุคือการเป็นจิตอาสาซ่อมถนนเพื่อให้ผู้คนสัญจรได้สะดวกและปลอดภัย

ตัวอย่าง (229) ลูกจ้าง : ภูมิใจทำให้เราภูมิใจไปด้วย ว่าเออแกก็ทำได้นะ มีไม้แปลก ๆ พันธุ์แปลกๆ ออกมาให้คนไทยได้ดู ให้ชาวสวนกล้วยไม้ในเห็นกันว่ามีพันธุ์ไม้แปลก ๆ ออกมา (ลุยไม่รู้โรย 29 พ.ค. 59)

จากตัวอย่าง ลูกจ้างเป็นผู้รู้สึก และคำกริยาเกี่ยวกับความรู้สึกคือ “ภูมิใจ” สิ่งที่ทำให้รู้สึกสะท้อนให้เห็นว่า ผู้อื่นรู้สึกภูมิใจกับความสามารถของผู้สูงอายุ ในที่นี้คือ ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถด้านกล้วยไม้

จะเห็นได้ว่า คำกริยากลุ่มความหมาย “รู้สึก” ที่หน่วยงานและผู้อื่นเป็นผู้รู้สึกนั้น ปรากฏเฉพาะ “กลุ่มความหมายรู้สึกดี” สะท้อนให้เห็นความรู้สึกของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและความรู้สึกดังกล่าวเป็นความรู้สึกยินดีกับการทำประโยชน์หรือความสามารถของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ

สรุปกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกในตัวบทรายการโทรทัศน์

ตารางที่ 86 สรุปกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้คิด/รู้สึก	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้สูงอายุ	คิด เชื่อมั่นว่าผู้สูงวัยก็สามารถร่วมสร้างชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือ เกื้อกูลได้, เชื่อว่าผู้สูงวัยจำนวนมากมีอะไรที่มีคุณค่าต่อสังคม, ถือว่าเรา ทำบุญ แม่มองในแง่ได้ช่วยเหลือมนุษย์, คิดว่าเราทำได้เราจะทำให้คุณดู -ผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ (ผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น/ ผู้มีความสามารถ)	92	25.49 (1)
	รู้สึกดีที่ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น รู้สึกดีที่เราได้ทำประโยชน์เป็นจิตอาสา, สบายใจ มีความภูมิใจ เราได้ ช่วยเขาได้ช่วยเหลือคนเราก็อิ่มใจ, รู้สึกภูมิใจที่ตัวเองยังมีคุณค่าต่อสังคม ทำประโยชน์ให้สังคมได้, ปลื้มใจมากในเรื่องของการเป็นผู้ให้ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสุขและผู้ยินดีทำประโยชน์เพื่อสังคม	87	24.10 (2)
	รู้สึกดีที่ได้ทำงาน มีความสุขในการปลูกต้นกระบองเพชร, นานเหมือนกันกว่าจะทำได้ แต่ วันหนึ่งที่ทำได้แล้วเราก็อิ่มใจ, ภาคภูมิใจว่าอะไรที่เราไม่เป็นเราก็ดู เสร็จ แล้วตรงนั้นไม่ตีเราก็ก้าวใจของเราเอง, ภูมิใจมากที่เราคิดอะไรๆ ได้ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสุขและผู้ยินดีที่ได้ทำงาน	66	18.28 (3)
	ต้องการ อยากช่วยสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข, อยากช่วยให้รถวิ่งได้สะดวก, อยาก จัดทำศูนย์การเรียนรู้, อยากเอาเวลาออกไปทำงานเพื่อส่วนรวม, อยาก ให้เขามีความรู้, อยากแบ่งปันประสบการณ์ทั้งวิธีคิดแล้วก็ทักษะต่างๆ -ผู้สูงอายุเป็นผู้ปรารถนาที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น	63	17.45 (4)
	รู้สึกลบ อยู่บ้านเรามันก็หงอยเหงา, อยู่บ้านเฉยๆ คือมันเครียด, อยู่บ้านคนเดียว ก็เหงาไม่รู้จะไปคุยกับใคร มานีพวกแยะ, อยู่บ้านแล้วแถมจะหงุดหงิด เหมือนแถมไม่มีความสุขด้วย, ผู้เฒ่าผู้แก่ มันเว้งว้าง มันเหงาหงอย -ผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข (เมื่ออยู่บ้านหรือไม่ได้ทำงาน)	17	4.71

ผู้คิด/รู้สึก	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้อื่น	คิด คิดว่าคนที่มาทำงานตรงเนี่ยก็แสดงว่าน้ำจิตน้ำใจต้องสูงมากพอจึงจะช่วยสังคมได้, เชื่อว่าพลังนั้นจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน, เขายังคิดว่าเรายังทำงานให้เขาได้ดีอยู่, คิดว่าแกก็เป็น Inspiration คนหนึ่ง -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ (ผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นและผู้มีความสามารถ)	22	6.09
รู้สึก	ผมชื่นชอบในตัวแก แกทำด้วยใจไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน, มีใจกับเด็กแกถึงทำได้อย่างนี้ก็ชื่นชมค่ะบอกได้เลยว่ารู้สึกชื่นชม, ชื่นชมนะ เพราะว่ามันน้อยคนที่จะทำได้อย่างแก, มีความภูมิใจมาก มันไม่ค่อยมีคนทำอะไรแบบนี้ -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ (ผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นและผู้มีความสามารถ)	14	3.88
รวม		361	100

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ดังนี้

ประการแรก กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในตัวบทรายการโทรทัศน์เป็นกระบวนการที่ปรากฏอย่างเด่นชัด จากการวิเคราะห์พบว่าตัวบทรายการโทรทัศน์เน้นนำเสนอมุมมองของผู้สูงอายุซึ่งปรากฏร้อยละ 90 มากกว่ามุมมองของผู้อื่นที่มีต่อผู้สูงอายุซึ่งปรากฏร้อยละ 10 เมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่า “มุมมองของผู้สูงอายุ” สื่อให้เห็นภาพด้านบวก กล่าวคือ นำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีความสามารถและทำประโยชน์ให้สังคม” นอกจากนี้ “มุมมองของผู้อื่น” ก็สะท้อนให้เห็นความคิดของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถและทำกิจกรรมเพื่อสังคมเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า ทั้งความคิดความรู้สึกของผู้สูงอายุและผู้อื่นที่ปรากฏในตัวบทรายการโทรทัศน์นำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ ดังนั้นกล่าวได้ว่า ภาพรวมของกระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก**ขบเน้นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ**

ประการที่สอง หากพิจารณา “กระบวนการที่ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้คิด” จะเห็นได้ว่ามักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “คิด” ซึ่งปรากฏร้อยละ 25 สิ่งที่คิดสะท้อนให้เห็นภาพของผู้สูงอายุที่คิดจะทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และสะท้อนภาพผู้สูงอายุที่มีความสามารถ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีความสามารถและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น” นอกจากนี้มักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “ต้องการ” ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17 เมื่อพิจารณาสิ่งที่ต้องการ

พบว่า ผู้สูงอายุต้องการทำเพื่อสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งการให้บริการช่วยเหลือและการถ่ายทอดความรู้ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ปรารถนาการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น”

ประการที่สาม หากพิจารณา “กระบวนการที่ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้รู้สึก” จะเห็นได้ว่ามักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “รู้สึกดี” เมื่อพิจารณาปัจจัยหรือสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกดีนั้นพบว่าเป็นกลุ่มความหมาย “รู้สึกดีที่ทํากิจกรรมเพื่อผู้อื่น” ซึ่งปรากฏร้อยละ 24 สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสุขและยินดีที่ทําประโยชน์ให้สังคม นอกจากนี้มักปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “รู้สึกดีที่ได้ทํางาน” ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18 สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทํางาน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความสามารถ

ประการที่สี่ เมื่อพิจารณากระบวนการที่ผู้อื่นเป็นผู้คิดและผู้รู้สึก จะเห็นได้ว่า “สิ่งที่ผู้อื่นคิด” ซึ่งปรากฏร้อยละ 7 สะท้อนให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุมีความสามารถและทําประโยชน์ให้แก่สังคมได้” ส่วน “สิ่งที่ผู้อื่นรู้สึก” ซึ่งปรากฏร้อยละ 4 พบว่าเป็นความรู้สึกดีเกี่ยวกับการทําประโยชน์หรือความสามารถของผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่า กระบวนการที่ผู้อื่นเป็นผู้คิดและผู้รู้สึกนี้มีส่วนในการกำหนดความหมายของภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก กล่าวคือ เป็นการนำเสนอ “เสียงของผู้อื่น” เสียงดังกล่าวเป็นความคิดหรือมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีความสามารถและทําประโยชน์ให้แก่สังคม” ซึ่งสอดคล้องกับเสียงของผู้สูงอายุที่ปรากฏในตัวอย่างรายการโทรทัศน์

ประการที่ห้า ตัวอย่างรายการโทรทัศน์นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบด้วย กล่าวคือ กระบวนการที่ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึก พบการปรากฏร่วมกับคำกริยาสื่อความหมาย “รู้สึกลบ” ซึ่งปรากฏไม่ถึงร้อยละ 5 สะท้อนให้เห็นการนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ไม่มีความสุข” อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบว่า ผู้สูงอายุไม่มีความสุขเมื่ออยู่บ้านหรืออยู่เฉยโดยมิได้ทํากิจกรรมใด ในด้านหนึ่งการมองผู้สูงอายุด้วยมุมมองดังกล่าวอาจเป็นการมองภาพด้านเดียวว่าผู้สูงอายุที่อยู่ที่บ้านนั้นไม่มีความสุขซึ่งเป็นภาพด้านลบ ในอีกด้านหนึ่ง การนำเสนอภาพดังกล่าวอาจช่วยผลักดันให้ผู้สูงอายุออกไปทํากิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในแง่การเพิ่มพูนประสบการณ์ความสามารถหรือช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องดี

ประการสุดท้าย เมื่อเปรียบเทียบชนิดกระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในตัวอย่างหนังสือพิมพ์กับตัวอย่างรายการโทรทัศน์ พบว่าตัวอย่างทั้งสองเน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุแตกต่างกัน กล่าวคือ กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในตัวอย่างหนังสือพิมพ์เน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่า “เป็นปัญหาและภาระ” “ผู้ไม่มีความสุข” เนื่องจากมีชีวิตที่ลำบาก และ “ผู้ต้องการความช่วยเหลือ” จากรัฐและผู้อื่น ภาพดังกล่าวปรากฏรวมกันมากกว่าร้อยละ 80 กล่าวได้ว่า

ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ขบขันภาพด้านลบของผู้สูงอายุ ในขณะที่กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึกในตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวกคือ เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีความสามารถและทำประโยชน์แก่สังคมได้” และ “ผู้มีความสุข” เนื่องจากได้ทำงานและได้ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น ซึ่งปรากฏมากกว่าร้อยละ 95

5.3.4 กระบวนการเกี่ยวกับการพูด

การวิเคราะห์กระบวนการเกี่ยวกับการพูดในส่วนนี้ ลำดับแรกผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่า กระบวนการพูดปรากฏร่วมกับผู้พูด (sayer) กลุ่มใด โดยจำแนกผู้ร่วมเหตุการณ์เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สูงอายุ และ 2) กลุ่มบุคคลอื่น คือ ผู้ผลิตรายการ เจ้าหน้าที่ รวมถึงประชาชนทั่วไป กระบวนการเกี่ยวกับการพูดในตัวบทรายการโทรทัศน์นี้อาจพบทั้งคำกริยาบ่งการพูดและอาจไม่ปรากฏคำกริยาบ่งการพูด เนื่องจากตัวบทรายการโทรทัศน์มีลักษณะเป็นบทสนทนา หลังจากนั้นผู้วิจัยจะพิจารณาว่า “สิ่งที่พูด” (verbiage) ของผู้ร่วมเหตุการณ์แต่ละกลุ่มนั้นสามารถแบ่งเป็นกลุ่มความหมายใดบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นว่า โดยภาพรวมผู้ร่วมเหตุการณ์แต่ละกลุ่มมีบทบาทเป็นผู้พูดหรือผู้กำหนดความหมายเกี่ยวกับประเด็นใดบ้างและสัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุอย่างไร

อนึ่ง การวิเคราะห์ในหัวข้อที่ผ่านมา คือการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ และกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก พอจะทำให้เห็นภาพได้ว่า กระบวนการแต่ละชนิดที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุต่าง ๆ นั้นปรากฏทั้ง “เสียงของผู้สูงอายุ” และ “เสียงของผู้อื่น” ผู้วิจัยจะนำมากล่าวถึงอีกครั้งในการวิเคราะห์กระบวนการพูดนี้

จากการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับการพูดสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่ผู้สูงอายุเป็นผู้พูด และกระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่ผู้อื่นเป็นผู้พูด รายละเอียดดังนี้

5.3.4.1 กระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่ผู้สูงอายุเป็นผู้พูด

ผู้ร่วมเหตุการณ์ของกลุ่มนี้ประกอบด้วย ผู้สูงอายุเป็นผู้พูด ปรากฏร่วมกับคำกริยาบ่งการพูด เช่น *บอก พูด กล่าว* ฯลฯ หรืออาจไม่ปรากฏคำกริยาบ่งการพูดก็ได้ และตามด้วย “สิ่งที่พูด” จากการวิเคราะห์พบว่า ในตัวบทรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ปรากฏเสียงของผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากรายการโทรทัศน์มุ่งเน้นนำเสนอ “เสียงของผู้สูงอายุ” จึงเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้นำเสนอเสียงหรือตัวตนผ่านรายการ

อนึ่ง เสียงของผู้สูงอายุที่ปรากฏพบทั้งการกล่าวถ้อยคำโดยตรง เช่น ผู้สูงอายุเป็นผู้กล่าวถ้อยคำนั้นเอง และถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่แบบอ้อม เช่น ถ้อยคำของผู้สูงอายุที่ผู้อื่นยกมากล่าวใหม่แบบสรุปเนื้อความ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสิ่งที่พูดตามมาพบว่า เสียงที่ปรากฏนั้นเกี่ยวกับประเด็นด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านศักยภาพของผู้สูงอายุ ดังนี้

ตารางที่ 87 แสดงคำกริยาสื่อการพูดของผู้สูงอายุเป็นผู้พูดในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้พูด	สิ่งที่พูด
ผู้สูงอายุ	<p>ประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์ของผู้สูงอายุ คู่กันที่เราน่าจะเปิดคณะประสานเสียงเพื่อช่วยเขาค่ะ, <u>บอกคนไข้</u> เยอะกลับไม่ได้ อยู่บ้านก็อยู่ไปวันๆ ไม่ได้ทำอะไรเลยออกมาช่วย, <u>บอกว่า</u> แยกอยากจัดทำศูนย์การเรียนรู้สักที่หนึ่ง, <u>บอกว่า</u> เรากำลังเติมเต็มสังคม, <u>บอกให้</u> อะไรก็ไม่สำคัญเท่ามาช่วยที่โรงพยาบาล, <u>บอกว่า</u> ทำเพื่อสังคม ทำเพื่อบ้านเมือง, <u>พูดเสมอว่า</u> ลองใช้วิธีการทำให้ดูทำให้เห็น แล้วเราก็สามารถเอาไปปฏิบัติตามได้, <u>บอกว่า</u> ให้มาที่นี่มาฝึก, <u>บอกเล่า</u> ถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยง</p> <p>ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ <u>ย้ำว่า</u> ทำวามมาก่อนชีวิต ผลิตว่ามาแล้วไม่ต่ำกว่า 1,000 ตัว, <u>บอกว่า</u> จะติดเครื่องเสียงระดับ Hi-End รอบทิศทางอีกด้วย ช่างคิดจริง ๆ, <u>บอกให้</u> รู้ว่าอันนี้มันเป็นความภูมิใจที่ว่า เอเธายังมีความสามารถเราทำของเราเอง, <u>บอกว่า</u> หยุคทำไม่ ถือว่าออกกำลัง เราก็งยังสู้ไหว, <u>บอกว่า</u> ตอนนีเรายังมีแรง, <u>บอกไปแล้ว</u> ว่า ทำไหวต้องทำต่อไป</p> <p>ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่น <u>บอกได้ง่ายๆ</u> เลยว่า แสวงหาเอาเอง คือว่าศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง, <u>เน้นย้ำ</u> คือหนึ่ง เดินทางหาความรู้, <u>ขอเรียน</u> ว่าหมอตู้วิ่งทุกวัน ตั้งแต่ซื้อมาจนกระทั่งเครื่องพัง เป็นคนที่ดูแลรักษาตัวเองได้ดีมาก, <u>บอกว่า</u> แกยังแข็งแรง</p> <p>ประเด็นด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ไม่กระฉับกระเฉงแล้ว เหนื่อยง่าย เวลาเหนื่อยก็หายช้า แข็งขาไม่ค่อยมีแรงใจสั้น ปวดหลัง, ชราแล้ว</p>

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า “สิ่งที่ผู้สูงอายุพูด” นั้นเกี่ยวกับประเด็นด้านต่าง ๆ เช่น การทำประโยชน์ให้ผู้อื่นของผู้สูงอายุ การทำงานของผู้สูงอายุ ฯลฯ ซึ่งนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ ยกตัวอย่าง

1) ประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์ของผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์สิ่งที่พูดพบว่า ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (230) ผู้สูงอายุ (พิณณินา) : เราก็เลยคุยกันว่าเราน่าจะเปิดคณะประสานเสียงเพื่อช่วยเขาอะ อยากจะให้เขาแข็งแรงเหมือนเดิม แล้วก็พอร่วมตัวกันสำเร็จ มันได้ผลจริง ๆ (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)

ตัวอย่าง (231) ผู้สูงอายุ (พิสุทธิ์) : แกมีห้อง เอบ้านธรรมชาติบำบัด แกก็เลยบอกว่าแกอยากจัดทำศูนย์การเรียนรู้สักที่หนึ่งนะครั้บ มันก็เลยเป็นที่มาของการร่วมตัวกัน (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูด ได้แก่ “เรา” “แก” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “คุยกันว่า” “บอกว่า” และส่วนตัวเองเป็นสิ่งทีพูด สิ่งทีพูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับร่วมตัวกันเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และประเด็นเรื่องการสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อคนในชุมชน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

ตัวอย่าง (232) พิธีกร : เรื่องราวของเมืองนครฯ ส่วนใหญ่เราก็บอกเล่าถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นคนนอกจังหวัดนะ (ลุยไม่รู้โรย 19 มิ.ย. 59)

ตัวอย่าง (233) ลูกจ้าง : แกก็จะบอกทุกอย่างทุกเรื่อง เราสงสัยเราถาม แล้วแกก็จะบอกแกไม่เคยหวงไม่เคยอะไร (ลุยไม่รู้โรย 29 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือ “เรา” “แก” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกเล่า” “บอก” และส่วนตัวเองเป็นสิ่งทีพูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

ตัวอย่าง (234) ผู้สูงอายุ (ประพันธ์พงษ์) : เราก็บอกว่า คุณต้องนึกถึงบรรพบุรุษของเรา โคตรเหง้าของเราสืบสานประเพณีมาอย่างไร เราต้องดำรงไว้ แม้กระทั่งชนชาติต่าง ๆ เขาก็พยายามรักษา สืบสานประเพณีของเขาไว้ ถ้าเราไม่อนุรักษ์รักษาไว้มันก็จะหมดไป (ลุยไม่รู้โรย 5 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (235) ลูกศิษย์ : อาจารย์กฤษณ์จะบอกเสมอว่า ศิลปวัฒนธรรมเป็นมรดกของชาติ เป็นเกียรติของแผ่นดิน เราต้องรักษาไว้ ถ้าเราไม่รักษาไว้เราก็ไม่ต่างอะไรกับ คนขายชาติ (ลุยไม่รู้โรย 19 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (236) ผู้สูงอายุ (ศรีนวล) : ก็บอกลูก บอกลูกศิษย์ทุกคน ถ้าไม่มีแม่ก็คือหนูก็ถ่ายทอดกันไป นะ ให้คนรุ่นหลังว่าเออนี้ลำตัดร้องอย่างนี้นะ (ลุยไม่รู้โรย 24 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูด ได้แก่ “เรา” “อาจารย์กฤษณ์” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกเล่า” “บอก” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่า เป็นประเด็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านพิธีกรรม พิธีกรรมพื้นบ้านมอญ ด้านศิลปะการต่อสู้แบบไทย และด้านการร้องลำตัด สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้อนุรักษ์ ภูมิปัญญา

2) ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ

นอกจากสิ่งที่พูดเป็นประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์เพื่อสังคมแล้ว ยังพบว่า มีประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (237) บรรยาย : ลุงทองเอกย้ำว่า ทำว่าวมาก่อนชีวิต ผลิตว่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1,000 ตัว (ลุยไม่รู้โรย 6 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (238) ผู้สูงอายุ (ทองอยู่) : ฉันทจะบอกให้รู้ว่าอันน้ำมันเป็นความภูมิใจที่ว่า เออเรายังมีความสามารถเราทำของเราเอง (ลุยไม่รู้โรย 7 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูด ได้แก่ “ลุงทองเอก” “ฉันท” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “ย้ำว่า” “บอกให้รู้ว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่า เป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ ในที่นี้คือการประกอบอาชีพด้านการทำว่าวและการทำปลาทุแดดเดียว สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ

ตัวอย่าง (239) ผู้สูงอายุ (เชิญ) : หลายคนยังถามว่ายังขึ้นอยู่อีกหรือ ก็บอกว่าขึ้น ถือว่าออกกำลัง เสี่ยงหน่อยแต่ก็ถือว่าออกกำลัง ผมว่าแข็งแรงด้วยท่าห้อยโหน ด้วยท่าป็นนี้แหละ ใคร ๆ ก็ว่ายังขึ้นต้นตาลอยู่นะ ทำไมไม่หยุดล่ะ ผมก็บอกว่าหยุดทำไม ถือว่าออกกำลัง เราก็ยังสู้ไหว (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่า เป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของ

ผู้สูงอายุ ในที่นี้คือการปีนต้นตาลเพื่อนำมาทำน้ำตาลโตนด จากตัวอย่างสื่อให้เห็นศักยภาพของผู้สูงอายุว่ายังคงสามารถทำงานได้

ตัวอย่าง (240) ผู้สูงอายุ (บุญล้อม) : เร**า**บอกว่าการพักของเราก็คือเราทำอะไรไม่ไหวแล้ว เราถึงจะพัก ตอนนี้เรายังมีแรงที่จะให้ได้เราก็อให้ใจ ร่างกาย สมอง เราได้ใช้อยู่ตลอดค่ะ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้พูด ได้แก่ “เรา” มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังคงมีศักยภาพและสามารถทำงานได้

3) ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่น

สิ่งที่พูดยังมีประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่นด้วย เช่น ความสามารถด้านการเรียนรู้ สมรรถภาพทางด้านร่างกาย เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (241) ผู้สูงอายุ (เฉลา) : ผมบอกได้ง่าย ๆ เลยว่า แสวงหาเอาเอง คือว่าศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ชั้นแรกเลยทำยังไงถึงจะรู้ว่าเจ้าเครื่องดนตรีไทยแต่ละชนิด มันเป็นอย่างไ เครื่องมันเป็นอย่างไ เสี่ยงมันทำยังไงให้เกิดเสียง ทุกอย่างก็สนใจเรื่องนี้ ก็ไปซื้อตำรา มา (ลุยไม่รู้โรย 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “ผม” ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกได้ง่าย ๆ เลยว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้

ตัวอย่าง (242) ผู้สูงอายุ: ขอเรียนว่าหมอดูวิ้งทุกวัน ตั้งแต่ซื้อมาจนกระทั่งเครื่องพัง เป็นคนที่ดูแลรักษาตัวเองได้ดีมาก ผมก็ออกกำลังตลอดแล้วก็ดูแลตัวเองตลอด (ลุยไม่รู้โรย 5 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดเป็นผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “ขอเรียนว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความแข็งแรงของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดี

4) ประเด็นด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

นอกจากสิ่งที่ผู้สูงอายุพูดเป็นประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์เพื่อสังคมและความสามารถของผู้สูงอายุซึ่งสื่อให้เห็นว่าเป็นผู้มีศักยภาพแล้ว ยังมีประเด็นด้านอื่นที่สื่อภาพด้านลบด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (243) ผู้สูงอายุ (ยิ้ม) : *ไม่กระฉับกระเฉงแล้ว เหนื่อยง่าย เวลาเหนื่อยก็หายช้า แข็งขาไม่ค่อยมีแรง ใจสั่น ปวดหลัง (คนค้นคน 5 เม.ย. 59)*

จากตัวอย่างข้างต้น พิธีกรถามถึงสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุและผู้สูงอายุเป็นผู้พูดตอบ ส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความเสื่อมถอยทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพเสื่อมโทรม

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า “สิ่งที่ผู้สูงอายุพูด” นั้นส่วนใหญ่เกี่ยวกับประเด็นด้านการทำประโยชน์ให้คนในสังคม และความสามารถของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถและทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นการเน้นนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ

5.3.4.2 กระบวนการเกี่ยวกับการพูดที่ผู้อื่นเป็นผู้พูด

ผู้ร่วมเหตุการณ์ของกลุ่มนี้ประกอบด้วย ผู้อื่นเป็นผู้พูด เช่น ผู้ผลิตรายการ เจ้าหน้าที่ประชาชน ฯลฯ ปรากฏร่วมกับคำกริยาบ่งการพูด เช่น *บอก พูด กล่าว* ฯลฯ หรืออาจไม่ปรากฏคำกริยาบ่งการพูดก็ได้ และตามด้วย “สิ่งที่พูด” จากการวิเคราะห์พบว่า ในตัวบทรายการโทรทัศน์ ปรากฏเสียงของผู้อื่นจำนวนมาก โดยเฉพาะเสียงของผู้ผลิตรายการ หากพิจารณาสิ่งที่ผู้อื่นพูดนั้นส่วนใหญ่เป็นประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นภาพด้านบวก อย่างไรก็ตามพบประเด็นเกี่ยวกับด้านลบด้วย ดังนี้

ตารางที่ 88 แสดงคำกริยาสื่อการพูดที่ผู้อื่นเป็นผู้พูดในตัวอย่างการโทรทัศน์

ผู้พูด	สิ่งที่พูด
ผู้อื่น	<p>ประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์ของผู้สูงอายุ พูดว่าอาจารย์ครับที่ผมทำอย่างนี้เพราะว่าอาจารย์ให้ลูกๆ ผมมากกว่านี้, <u>บอกว่า</u>ครูเหลาพกหัวใจมาเต็มร้อยจริง ๆ ครับ ก็กับการถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้กับเด็ก ๆ</p> <p>ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ <u>ต้องบอกว่า</u>การทำงาน ใช้คำว่าเป็นตำรวจมืออาชีพดีกว่านะครับ, <u>กล่าวว่า</u> ป้าสมบุญคือแม่ครัวหัวป่าก ที่ทำให้คนรุ่นใหม่จะได้ทำความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ที่มาของท้องถิ่น, <u>ต้องบอกว่า</u> ป้าป้อมมีความรู้เรื่องการปลูกผักและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรแบบอัดแน่นเต็มๆ</p> <p>ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่น ท่านแข็งแรง, ลูกยังแข็งแรง, ท่านนี้ยังแข็งแรง</p> <p>ประเด็นด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ <u>บอกว่า</u>เป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาว, <u>บอกว่า</u>ให้พักผ่อนได้แล้ว, <u>บอกว่า</u>เราเป็นผู้ใหญ่ที่เขย</p>

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า “สิ่งที่ผู้อื่นพูด” นั้นเกี่ยวกับประเด็นด้านต่าง ๆ เช่น การทำประโยชน์ให้ผู้อื่นของผู้สูงอายุ ความสามารถของผู้สูงอายุ ฯลฯ ยกตัวอย่าง

1) ประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์ของผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (244) บรรยาย: ต้องบอกว่าครูเหลาพกหัวใจมาเต็มร้อยจริง ๆ ครับ ก็กับการถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้กับเด็ก ๆ (ลุยไม่รู้โรย 18 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างเป็นการใช้กระบวนการเกี่ยวกับการพูด ผู้พูดคือรายการโทรทัศน์ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่า” และส่วนตัวเองเป็นสิ่งทีพูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยให้แก่เยาวชน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

ตัวอย่าง (245) ผู้สูงอายุ (นิวัฒน์) : เราไม่ต้องยุ่งเลยผู้ปกครองเขาจะมีหน้าที่ของเขาเอง คนนี้เอน้ำ คนนี้เอน้ำแข็ง เราก็สบายใจ เพราะว่าสอนฟรี แล้วเขามาพูดว่าอาจารย์ครับที่ผมทำอย่างนี้เพราะว่าอาจารย์ให้ลูกๆ ผมมากกว่านี้ (ลุยไม่รู้โรย 1 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “เขา” ซึ่งเป็นผู้ปกครอง มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “พูดว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ ด้านฟุตบอลให้แก่เยาวชน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

2) ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (246) ตำรวจ : ต้องบอกว่าการทำงาน ใช้คำว่าเป็นตำรวจมีอาชีพดีกว่านะครับ แล้วก็ หลักที่อาจารย์นำมาสอน...เราได้เทคนิคใหม่ๆ เราได้วิธีการใหม่ๆ นะครับในการนำมาใช้ในการทำงานได้อย่างดี (ลุยไม่รู้โรย 12 พ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ตำรวจเป็นผู้พูดถึงผู้สูงอายุที่มาเป็นวิทยากร มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่าการ” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจและการนำประสบการณ์มาถ่ายทอด สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถและมีประสบการณ์

ตัวอย่าง (247) บรรยาย : ต้องบอกว่าป่าป้อมมีความรู้เรื่องการปลูกผักและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรแบบอัดแน่นเต็ม ๆ มาฝากกันเลยละครับ (ลุยไม่รู้โรย 11 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือรายการโทรทัศน์ซึ่งเป็นผู้พูดถึงผู้สูงอายุ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ

ตัวอย่าง (248) บรรยาย : กล่าวว่าป่าสมบูรณ์คือแม่ครัวห้วยป่าก่ที่ทำให้คนรุ่นใหม่จะได้ทำความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ที่มาของท้องถิ่น (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือรายการโทรทัศน์ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “กล่าวว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำขนมโบราณ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการทำอาหาร

3) ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่น

ตัวอย่าง (249) บรรยาย : คุณลุงวัย 87 ปีท่านนี้ยังแข็งแรง เข็นรถขายผลไม้ทุกวันไม่มีวันหยุด และเข็นระยะทางแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 10 กิโลเมตรนั้นนะครับ เบื้องลึกเบื้องหลังความแข็งแรงของลุงเปรี้ยวก็คือ อดีตที่เคยเป็นนายทหารนั่นเองครับ (ลุยไม่รู้โรย 27 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น รายการโทรทัศน์เป็นผู้พูดถึงผู้สูงอายุ ส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความแข็งแรงด้านร่างกายของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง

4) ประเด็นด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

นอกจากสิ่งที่หน่วยงานและผู้อื่นพูดเป็นประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์เพื่อสังคมและความสามารถของผู้สูงอายุซึ่งเป็นภาพด้านบวกแล้ว ยังมีประเด็นด้านอื่นที่สื่อภาพด้านลบด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (250) บรรยาย : วันนี้อยู่คงอยู่กับตุ๋หล่าง แก่นค้ำกล้า พิลาน้อย นะครับ ปราชญ์ชาวบ้านวัย 30 ปี นะครับ จากจังหวัดยโสธร ที่วันนี้จะรับแนะนำวิธีการดูแลสุขภาพให้กับผู้สูงอายุด้วยการนวดตัวเองนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 21 พ.ค. 59)

ตัวอย่าง (251) พิธีกร : อันนี้เป็นเทคนิคเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วก็จะได้เตือนผู้สูงอายุให้ระวังในการเลือกอาหารด้วย (ลุยไม่รู้โรย 26 มิ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือวิทยากร และพิธีกรของรายการ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “จะมาแนะนำ” “เตือน” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการแนะนำวิธีดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ในที่นี้คือการแนะนำวิธีการนวดเพื่อบรรเทาอาการปวดเมื่อย และการแนะนำผู้สูงอายุให้รับประทานอาหารที่มีความหวานน้อย สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้ต้องการคำแนะนำด้านสุขภาพ” ขณะเดียวกันก็อาจสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีร่างกายเปราะบาง”

ตัวอย่าง (252) ผู้สูงอายุ (ราตรี) : หมอเขาก็ตรวจมาแล้วส่งไปรักษาต่อที่ธรรมศาสตร์รังสิต ก็บอกว่า เป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาว ที่นี้เขาก็ให้รักษาตามอาการ เพราะว่าอายุมากแล้วจะให้เคมีก็กลัวจะร่างกายรับไม่ได้ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (253) ผู้สูงอายุ (สำรวย 2) : ปากก็ติดเชื้อในกระแสโลหิตตรงชั่วหัวใจ หมอเขาบอกอย่างนี้นะคะ (ลุยไม่รู้โรย 7 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือแพทย์ มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่า” และส่วนตัวเอียงเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับโรคภัยและความเสื่อมถอยของร่างกาย สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม

ตัวอย่าง (254) ผู้สูงอายุ (บุญล้อม) : บางคนบอกว่าให้พักผ่อนได้แล้ว แล้วทำไมเขาจะมาบังคับเราล่ะ เราชอบของเราอย่างนี้ (ลุยไม่รู้โรย 9 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “บางคน” ซึ่งเป็นคนในสังคม มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่า” และส่วนตัวเองเป็นสิ่งที่พูด หากพิจารณาสิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการครบกําหนดการทำงานของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ควรทำงาน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ควรพักผ่อน

ตัวอย่าง (255) ผู้สูงอายุ (ประพันธ์พงษ์) : เด็กรุ่นใหม่มันจะบอกว่าเราเป็นผู้ใหญ่ที่เซย เดี่ยวนี้ต้องก้าวไปข้างหน้าแล้ว โลกาภิวัตน์แล้ว (ลุยไม่รู้โรย 5 พ.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้พูดคือ “เด็กรุ่นใหม่” มีคำกริยาบ่งการพูดคือ “บอกว่า” และส่วนตัวเองเป็นสิ่งที่พูด สิ่งที่พูดจะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดความหมายผู้สูงอายุว่าไม่ทันสมัย สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ล้าสมัย

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า “สิ่งที่ผู้อื่นพูด” นั้นเน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก กล่าวคือ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีความสามารถและทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้” นอกจากนี้พบภาพด้านลบด้วย เช่น ผู้สูงอายุเป็น “ผู้มีร่างกายทรุดโทรม” “ผู้ควรพักผ่อน” อย่างไรก็ตามปรากฏน้อย

สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการพุดในตัวบทรายการโทรทัศน์

ตารางที่ 89 สรุปกระบวนการเกี่ยวกับการพุดในตัวบทรายการโทรทัศน์

ผู้พุด	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	การปรากฏ ⁶
ผู้สูงอายุ	<p>ประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์ของผู้สูงอายุ</p> <p><i>คุยกันว่าเราน่าจะเปิดคณะประสานเสียงเพื่อช่วยเขาอะ, บอกว่าแกอยากจัดทำศูนย์การเรียนรู้สักที่หนึ่ง, บอกว่าเรากำลังเติมเต็มสังคม, บอกให้อะไรก็ไม่สำคัญเท่ามาช่วยที่โรงพยาบาล, บอกว่าทำเพื่อสังคม ทำเพื่อบ้านเมือง, บอกว่าให้มาที่นี่มาฝึก, บอกแล้วถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยว</i></p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ (ผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น)</p>	ปรากฏชัดเจน
	<p>ประเด็นเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุ</p> <p><i>ยี้ว่าทำวามาค่อนชีวิต ผลิตว่าวามาแล้วไม่ต่ำกว่า 1,000 ตัว, บอกว่าจะติดเครื่องเสียงระดับ Hi-End ช่างคิดจริง ๆ, บอกให้รู้ว่าอันนี้มันเป็นความภูมิใจที่ว่า เอเรา ยังมีความสามารถเราทำของเราเอง, บอกว่าหยุดทำไม ถือว่าออกกำลัง เราก็ยังสู้ไหว, บอกว่าตอนนี้เรายังมีแรง, บอกไปแล้วว่า ทำไหวต้องทำต่อไป</i></p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ (ผู้ยังมีความสามารถ)</p>	ปรากฏชัดเจน
	<p>ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่น</p> <p><i>บอกได้ง่ายๆ เลยว่า แสงหาเอาเอง คือว่าศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง, เน้นย้ำคือหนึ่ง เดินทางหาความรู้, ขอเรียนว่าหมอตี๋วิ่งทุกวัน ตั้งแต่ซื้อมาจนกระทั่งเครื่องพัง เป็นคนที่ดูแลรักษาตัวเองได้ดีมาก, บอกว่าแกยังแข็งแรง</i></p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ (ผู้สามารถเรียนรู้ ผู้มีร่างกายแข็งแรง)</p>	ปรากฏทั่วไป
	<p>ประเด็นด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ</p> <p><i>ไม่กระฉับกระเฉงแล้ว เหนื่อยง่าย เวลาเหนื่อยก็หายช้า แข็งขาไม่ค่อยมีแรง ใจสั้นปวดหลัง, ชราแล้ว</i></p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม</p>	ปรากฏน้อย
ผู้อื่น	<p>ประเด็นเกี่ยวกับการทำประโยชน์ของผู้สูงอายุ</p> <p><i>พุดว่าอาจารย์ครับที่ผมทำอย่างนี้เพราะว่าอาจารย์ให้ลูกๆ ผมมากกว่านี้, บอกว่าครูเหลาพกหัวใจมาเต็มร้อยจริงๆ ครับ กับการถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้กับเด็ก ๆ</i></p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ (ผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น)</p>	ปรากฏชัดเจน
	<p>ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้สูงอายุ</p> <p><i>ต้องบอกว่าการทำงานใช้คำว่าเป็นตำรวจมืออาชีพ, กล่าว่าว่าป่าสมบูรณ์คือแม่ครัวหัวป่าก์ที่ทำให้คนรุ่นใหม่จะได้ทำความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ที่มาของท้องถิ่น,</i></p> <p>-ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ (ผู้มีความสามารถ)</p>	ปรากฏชัดเจน

⁶ ผู้วิจัยแบ่งตามความถี่ของการปรากฏจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ปรากฏชัดเจน 2) ปรากฏทั่วไป และ 3) ปรากฏน้อย

ผู้พูด	กลุ่มความหมาย / ตัวอย่าง / ภาพตัวแทน	การปรากฏ
ผู้อื่น	ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่น ท่านแข็งแรง, ลุงยังแข็งแรง, ท่านนี้ยังแข็งแรง -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง	ปรากฏทั่วไป
	ประเด็นด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ บอกว่าเป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาว, บอกว่าให้พักผ่อนได้แล้ว, บอกว่าเราเป็นผู้ใหญ่ที่เขย -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม/ผู้สูงอายุไม่ควรทำงาน/ผู้สูงอายุล้าสมัย	ปรากฏน้อย

จากตารางสามารถสรุปภาพรวมที่สำคัญของกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ดังนี้

ประการแรก จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ปรากฏทั้ง “เสียงของผู้สูงอายุ” และ “เสียงของผู้อื่น” เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากรายการโทรทัศน์มุ่งเน้นนำเสนอเสียงของผู้สูงอายุ จึงเปิด “โอกาส” และให้ “พื้นที่” ผู้สูงอายุได้นำเสนอเสียงหรือตัวตนผ่านช่องทางของรายการ เสียงของผู้สูงอายุที่ปรากฏในตัวบทพบทั้งผู้สูงอายุที่เป็นผู้ร่วมรายการหลักและผู้สูงอายุที่เป็นผู้ร่วมเหตุการณ์นั้น ขณะเดียวกันก็ปรากฏเสียงของผู้อื่นจำนวนมากด้วย ส่วนใหญ่พบว่าเป็นเสียงของกลุ่มผู้ผลิตรายการ อีกทั้งพบเสียงของผู้ร่วมเหตุการณ์อื่นด้วย เช่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ประชาชน ฯลฯ กล่าวได้ว่า ผู้พูดหรือผู้กำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์พบทั้งเสียงของผู้สูงอายุที่มองตัวเองและเสียงของผู้อื่นที่ตัดสินหรือประเมินค่าผู้สูงอายุ

ประการที่สอง ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุและผู้อื่นเป็นผู้กำหนดความหมาย จะเห็นได้ว่าสิ่งที่พูดส่วนใหญ่เป็นประเด็นเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และประเด็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “**ผู้ทำประโยชน์เพื่อสังคม**” และ “**ผู้สามารถทำงานได้**” ภาพดังกล่าวเป็นภาพด้านบวกและปรากฏมากที่สุดในตัวบทรายการโทรทัศน์ นอกจากนี้ประเด็นถัดมาคือประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านอื่น เช่น ด้านการเรียนรู้ สมรรถภาพด้านร่างกาย สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “**ผู้สามารถเรียนรู้ได้**” และ “**ผู้มีร่างกายแข็งแรง**” สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับการพูดในตัวบทรายการโทรทัศน์เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านบวก

ประการที่สาม ในตัวบทรายการโทรทัศน์พบภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบด้วย กล่าวคือ สิ่งที่ผู้สูงอายุและผู้อื่นเป็นผู้กำหนดความหมายพบประเด็นด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ **ด้านภาพรวม** พบว่าเน้นมิติด้านสภาพร่างกายที่เสื่อมถอย ในปริมาณที่มากกว่าภาพด้านลบอื่น เช่น การเป็นปัญหาและภาระ การไม่ควรทำงาน และความล้าสมัย หากพิจารณา **ด้านประเด็นตามกลุ่มของ**

เสียงที่ปรากฏ พบว่าเสียงของผู้สูงอายุมักปรากฏมุมมองต่อตัวเองในมิติด้านสภาพที่ทรุดโทรม ในขณะที่เสียงของผู้อื่นปรากฏมุมมองด้านลบในแง่ที่หลากหลาย กล่าวคือ ทั้งในด้านสภาพที่ทรุดโทรม การเป็นปัญหาและภาระ ความลำสมัย หากพิจารณา*ด้านปริมาณตามกลุ่มของเสียงที่ปรากฏ* พบว่าเสียงของผู้อื่นนำเสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุมากกว่าเสียงของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าภาพด้านลบดังกล่าวเกิดขึ้นจากมุมมองของผู้อื่นที่ตัดสินหรือประเมินค่าผู้สูงอายุ มากกว่าเป็นมุมมองของผู้สูงอายุเอง อย่างไรก็ตามภาพดังกล่าวปรากฏน้อย ส่งผลให้ภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุปรากฏน้อยไปด้วย

ประการสุดท้าย เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภทพบว่าแตกต่างกัน กล่าวคือ ตัวบทหนังสือพิมพ์เน้นเสียงของภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ มากที่สุด กล่าวได้ว่าเสียงที่ปรากฏเป็นเสียงของผู้อื่นที่ตัดสินหรือประเมินค่าผู้สูงอายุ มุมมองดังกล่าวมองว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาและผู้ที่ต้องได้รับการดูแล และหากพิจารณาเสียงของผู้สูงอายุที่ปรากฏน้อยนั้นพบว่ากลับยิ่งตอกย้ำภาพด้านลบของผู้สูงอายุ กล่าวคือ เสียงของผู้สูงอายุนำเสนอภาพว่าเป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ในขณะที่กระบวนการพูดในตัวบทรายการโทรทัศน์พบทั้งเสียงของผู้สูงอายุที่มองตัวเองและเสียงของผู้อื่นที่มองผู้สูงอายุ เสียงดังกล่าวส่วนใหญ่เน้นนำเสนอว่าผู้สูงอายุยังมีศักยภาพและทำประโยชน์ให้สังคมได้

5.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในรายการโทรทัศน์

ในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์การเลือกใช้คำอ้างถึงผู้สูงอายุ การใช้ชนิดกระบวนการที่สัมพันธ์กับการนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ามีกลวิธีอีก 3 ประเภทที่สื่อภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ คือ 1) การนิยาม 2) การให้รายละเอียด และ 3) การแนะนำ รายละเอียดดังต่อไปนี้

5.4.1 การนิยาม

กลวิธีทางภาษานี้ คือ การพิจารณาว่าผู้สูงอายุคือคนกลุ่มใด ผู้วิจัยพบว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ได้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุว่าคือ “บุคคลที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป” จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้สูงอายุปรากฏรวมกับการระบุอายุช่วง 50-59 ปีจำนวนมาก ดังนี้

ตัวอย่าง (256) บรรยาย : คุณป้าท่านหนึ่งที่มีความสามารถในด้านการร้อยมาลัย ไม่ว่าจะเป็นมาลัย ไหว้พระ มาลัยห้อยหน้ารถ มาลัยมือ มาลัยวันพ่อ-วันแม่-วันครู งานบวช หรือมาลัย คล้องคอบ่าว-สาว ในพิธีฉลองมงคลสมรส คุณป้าท่านนี้ก็เสกสรรให้ดอกไม้กลายมาเป็นพวงมาลัยที่สวยงาม หอมหวานและใช้งานได้ตามต้องการ คุณป้าที่ว่าก็คือ ป้าประภา ท่านนี้ละครับ ประภา นพเก้า อายุ 57 ปี (ลุยไม่รู้โรย 9 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “อายุ 57 ปี” จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุด้วย ด้านปริบทพบว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าเป็นการพิจารณาด้านความสามารถเป็นหลัก สื่ให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังสามารถทำงานได้

ตัวอย่าง (257) บรรยาย : แม่กรองทิพย์ อักษรสว่าง อายุ 52 ปี เธอทำงานอยู่ที่นี่มานานกว่า 20 ปี แล้วนะครับ แล้วก็ดูแลเด็กจนกระทั่งตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ จนกระทั่งเติบโตไปมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จมากถึง 30 คน (ลุยไม่รู้โรย 6 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (258) บรรยาย : สำหรับการรวมตัวของกลุ่มसानใจคอรัส ที่คัดเลือกเฉพาะผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป นั้น มีจุดเริ่มต้นจากอะไร แล้วทำไมถึงรวมตัวกันเป็นจิตอาสา ร้องเพลงคลายทุกข์ให้กับผู้ป่วยตามโรงพยาบาลต่าง ๆ เดียวเราไปพูดคุยกับแกนนำของกลุ่มกันดีกว่าครับ (ลุยไม่รู้โรย 3 ก.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “อายุ 52 ปี” “ผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป” จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุด้วย กล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป” หากพิจารณาปริบทพบว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคม จะเห็นได้ว่าเป็นการพิจารณาด้านศักยภาพเป็นหลัก สื่ให้เห็นว่าผู้สูงอายุทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป” ด้วย อย่งไรก็ตาม ปรากฏเพียงครั้งเดียว ดังนี้

ตัวอย่าง (259) พิธีกร : สมาชิกนี้มียอายุเท่าไร ยังไงบ้างอะครับ

ผู้สูงอายุ (ศรีเมือง) : อ้อ เรารับตั้งแต่อายุ 45 – 70 (ลุยไม่รู้โรย 17 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “ตั้งแต่อายุ 45 – 70” จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ นางศรีเมืองซึ่งเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ ตำบลหนองแห่นได้กล่าวถึงเกณฑ์การรับเข้าเป็นสมาชิกของชมรมว่าต้องมีอายุ 45-70 ปี สื่ให้เห็นว่าผู้สูงอายุได้นิยามใหม่ว่า “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป” หากพิจารณาปริบทพบว่าเป็น

ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถและการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าเป็นการพิจารณา ด้านความสามารถเป็นหลัก

เมื่อพิจารณาการนิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งตัวบท หนังสือพิมพ์และตัวบทรายการโทรทัศน์ ผู้วิจัยพบว่าตัวบททั้งสองประเภทใช้ “กลวิธีการนิยามใหม่” แก่ผู้สูงอายุ กล่าวคือ นอกจากส่วนหนึ่งพบการนิยามอายุผู้สูงอายุสอดคล้องตามกฎหมายและความเข้าใจคนทั่วไปว่า “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป” แล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า ตัวบททั้งสองประเภทได้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุด้วย กล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป”

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบความแตกต่างของบริบทการใช้ กล่าวคือ ในตัวบทรายการโทรทัศน์ใช้การนิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุร่วมกับบริบทด้านความสามารถและการรวมกลุ่มกันเป็นพลังเพื่อทำประโยชน์ ในขณะที่ในตัวบทหนังสือพิมพ์ได้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุร่วมกับบริบทด้านความเสื่อมเป็นสำคัญ

5.4.2 การให้รายละเอียด

การให้รายละเอียดนี้ คือ การใช้รูปภาพเพื่อให้รายละเอียดของเหตุการณ์ ซึ่งมักปรากฏในรูปของการใช้ส่วนขยายเพื่อขยายรายละเอียดลักษณะต่าง ๆ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์มักเลือกใช้ “การระบุอายุ” ของผู้สูงอายุเพื่อแสดงว่าอายุที่มากขึ้นไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความสามารถ และใช้ “คำขยายเป็นสภาพแวดล้อมด้านเวลา” เพื่อบรรยายให้เห็นการกระทำด้านบวกของผู้สูงอายุว่าดำเนินมาอย่างยาวนาน เช่น *เป็นประจำ อย่างยาวนาน อย่างต่อเนื่อง* ยกตัวอย่าง

การให้รายละเอียดด้านการระบุอายุของผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับการระบุอายุช่วง 60-69 ปี มากที่สุด รองลงมาคือช่วงอายุ 70-79 ปี อายุ 80-89 ปี และ อายุ 90 ปีขึ้นไป ตามลำดับ ตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง (260) บรรยาย: ท่ามกลางกระแสธุรกิจฟิตเนสกำลังมาแรง แต่ทว่าฟิตเนสแห่งนี้ก็ยังขับเคลื่อนดำรงอยู่ได้โดยชายสูงวัยที่เป็นทั้งเจ้าของและนักฟิตเนสด้วยผู้นี้ละครับ
ผู้สูงอายุ (ประเวศร์) : ผมอายุ 67 ปีแล้วครับ (ลุยไม่รู้โรย 13 ส.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “อายุ 67 ปี” จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์มักระบุอายุของผู้สูงอายุด้วย และปริบทพบว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (261) ผู้สูงอายุ (สุรัชย์) : ตอนนี้อายุ 70 แล้วครับ
 บรรยาย: ฮะ 70 ปี นี่แสดงว่าป้าต้องคลุกคลีอยู่ในวงการเซ็ดมั่งกรมานานแล้วนะสิครับ (ลุยไม่รู้โรย 20 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “อายุ 70” “70 ปี” จะเห็นได้ว่าด้านปริบทเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญและความสามารถด้านการทำงานของผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง (262) พิธีกร : พบกับคุณยายวัย 86 ปี ที่ถึงแม้ว่าจะเกษียณอายุราชการแล้ว แต่ยังคงทำหน้าที่เป็นแม่พิมพ์ของชาติ สอนวิชาภาษาไทยให้กับเด็ก ๆ ที่โรงเรียนพิมานวิทย์ (ลุยไม่รู้โรย 27 ส.ค. 59)

ตัวอย่าง (263) ผู้สูงอายุ (พิสุทธิ) : เอาผู้เฒ่า ผู้แก่ มาถ่ายทอดอย่างป้าอาบเนี่ย 82-83 ปีแล้ว ไ้ภูมิปัญญาเรื่องยาสีฟันไทยเนี่ยไม่มีแล้ว ผมจำได้เด็ก ๆ เมื่อสมัยสัก 10 กว่าขวบเอง (ลุยไม่รู้โรย 2 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “วัย 86 ปี” “82-83 ปี” เมื่อพิจารณาปริบทพบว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

ตัวอย่าง (264) บรรยาย: ปุชนียบุคคลแห่งวงการดนตรีไทยที่มีอายุมากถึง 92 ปี แต่จิตวิญญาณของการเป็นศิลปินและครูผู้ให้กลับยังเต็มเปี่ยมและไม่ได้โรยราไปแม้แต่น้อย ยิ่งด้วยลีลาและชั้นเชิงการตีระนาดคู่ใจด้วยแล้ว ไพเราะเสนาะหู หวานจับใจจนทุกคนต่างขนานนามให้ว่า ครูหวาดระนาดแก้ว หรือ หวาด มั่นศรีจันทร์ วัย 92 ปี ท่านนี้ล่ะครับ (ลุยไม่รู้โรย 23 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ “อายุมากถึง 92 ปี” “วัย 92 ปี” จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์ได้นำเสนอผู้สูงอายุที่มีศักยภาพและมีอายุมากที่สุดคือ 92 ปี หากพิจารณาปริบทพบว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถและการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าในตัวบทรายการโทรทัศน์ ผู้สูงอายุปรากฏร่วมกับการระบุอายุช่วง 60-69 ปีมากที่สุด รองลงมาคือช่วงอายุ 70-79 ปี และ 80-89 ปี ตามลำดับ

สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป” การระบุอายุของผู้สูงอายุดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าอายุที่มากขึ้นไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความสามารถ

การให้รายละเอียดด้านสภาพแวดล้อมเวลา

ตัวอย่าง (265) ผู้สูงอายุ (จำรัส 2) : วันนี้นั่งรถมากครับ แต่เรื่องการจราจรเป็นเรื่องปกติอยู่แล้วครับ ผมเป็นจิตอาสาการจราจรมาแล้ว 37 ปี รู้สึกว่าภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือประชาชน และการจราจรของทุก สน. ครับผม (ลุยไม่รู้โรย 25 ธ.ค. 59)

ตัวอย่าง (266) ผู้สูงอายุ (บุปผา) : มาทำตั้งแต่ พ.ศ. 2545
พิธีกร : โห มาเป็นจิตอาสา ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 (ลุยไม่รู้โรย 27 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (267) พิธีกร : ปูแล้วตั้งแต่พอหลังจากเกษียณแล้วปู่ก็มาทำความสะอาดตามถนนหนทางอย่างนี้เลยเหรอครับ

ผู้สูงอายุ (คำเบา) : ทำมาเป็นประจำ 24-25 ปีแล้ว (คนค้นคน 1 พ.ย. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “มาแล้ว 37 ปี” “ตั้งแต่ พ.ศ. 2545” “เป็นประจำ 24-25 ปีแล้ว” เป็นการให้รายละเอียดด้านเวลาซึ่งเป็นเสียงของผู้สูงอายุ การให้รายละเอียดดังกล่าวช่วยชี้บ่งชี้ว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นมาอย่างยาวนาน

ตัวอย่าง (268) บรรยาย: เรื่องของอดีตครูใหญ่วัย 78 ปี ผู้อุทิศเวลาหลังเกษียณอายุราชการทำหน้าที่เป็นครูอาสา มานานเกือบ 20 ปีแล้ว นะครับ สอนหนังสือให้กับเด็ก ๆ ที่ขาดโอกาสในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นจังหวัดบ้านเกิด โดยไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (269) พิธีกร : ตลอดระยะเวลา 30 กว่าปีที่ผ่านมา นะครับ ท่านได้สละเวลาของตัวเองในการทำประโยชน์ให้กับสังคมมา อย่างต่อเนื่องและยาวนาน นะครับ (ลุยไม่รู้โรย 19 มี.ค. 59)

ตัวอย่าง (270) พิธีกร : ในอีกด้านหนึ่งก็ยังทำหน้าที่เป็นจิตอาสาอำนวยความสะดวกให้กับคนไข้ ที่ทำต่อเนื่องมาแล้วหลายสิบปี ครับ (ลุยไม่รู้โรย 1 ต.ค. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “มานานเกือบ 20 ปีแล้ว” “ตลอดระยะเวลา 30 กว่าปีที่ผ่านมา” “อย่างต่อเนื่องและยาวนาน” และ “ที่ทำต่อเนื่องมาแล้วหลายสิบปี” เป็นการให้รายละเอียดด้านเวลาซึ่งเป็นเสียงของผู้ผลิตรายการ การให้รายละเอียดดังกล่าวเพื่อช่วยนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง

ตัวอย่าง (271) ผู้สูงอายุ (ตำริ) : แทบไม่คิดเลยอะไรที่จะช่วยคน ทำก่อนที่เขาจะขอปากช่วยอีก นี่เป็นสิ่งที่ผมทำเป็นประจำ (ลุยไม่รู้โรย 27 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (272) ผู้สูงอายุ (ราตรี) : เคยช่วยกันอยู่แล้ว ก็มันเหมือนทำต่อเนื่อง ว่ามันเหมือนทำเป็นงานประจำ เป็นปกติไปแล้ว (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “เป็นประจำ” “เหมือนทำต่อเนื่อง” “เหมือนทำเป็นงานประจำ” “เป็นปกติ” เป็นการให้รายละเอียดด้านเวลา การให้รายละเอียดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การทำประโยชน์ของผู้สูงอายุนั้นกระทำเป็นประจำและสม่ำเสมอ ทำให้ช้บเน้นภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง (273) ผู้สูงอายุ (สมบูรณ์) : ถ้าไม่ได้ไปไหนจะทำทุกวัน ถ้าไปไหนนั้นละถึงหยุด (ลุยไม่รู้โรย 6 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (274) ลูกศิษย์ : ผมเชื่อว่าคนที่ทำงานเครื่องปั้นดินเผาในบ้านเรามีไม่กี่คน และยิ่งโดยเฉพาะคนที่แบบเป็นผู้บุกเบิกเลยหรือว่าคนที่ยังปัจจุบันทำงานอยู่ด้วยผมว่ามีน้อยมาก แล้วก็อาจารย์เสริมศักดิ์ท่านก็ยังทำงานทุกวัน (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้ข้างต้น ได้แก่ “ทุกวัน” เป็นการให้รายละเอียดด้านเวลา การให้รายละเอียดดังกล่าวช่วยนำเสนอว่าผู้สูงอายุยังสามารถทำงานได้และทำงานอย่างสม่ำเสมอด้วย

กล่าวโดยสรุป ตัวอย่างการโทรศัพท์ค้นมักปรากฏการใช้รูปภาพเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านเวลา การให้รายละเอียดดังกล่าวช่วยนำเสนอให้เห็นว่าการกระทำของผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นนั้นทำมาอย่าง “ยาวนาน” “เป็นประจำ” และ “สม่ำเสมอ”

จะเห็นได้ว่า การผ่านโลกมามากของผู้สูงอายุทำให้มีความ “ซ้ำของ” คือรู้อย่างดี เพราะมีประสบการณ์และมีความ “ชำนาญ” คือทำได้ดีเพราะทำแล้วหลายครั้ง กล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ใช้เวลาที่ผ่านมาของชีวิตในการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่มีคุณค่า ต่างกับวัยเด็กซึ่งยังไม่มีประสบการณ์ ยังต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีเวลาและนำประสบการณ์เหล่านั้นมาทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ต่างกับวัยทำงานที่มีภาระหน้าที่ต้องเน้นทำงานหาเลี้ยงชีพ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็น “ผู้อุทิศเวลาของชีวิตเพื่อสังคม”

5.4.3 การแนะนำความ

ผู้วิจัยได้กล่าวถึงกลวิธีการแนะนำความร่วมกับการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ในที่นี้ผู้วิจัยขอกกล่าวถึงการแนะนำความอีกครั้งเพื่อแสดงให้เห็นความคิดของในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุที่สะท้อนผ่านกลวิธีการแนะนำความ ดังต่อไปนี้

5.4.3.1 ความหมายเป็นนัยแบบชนบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ตัวบทรายการโทรทัศน์มักปรากฏการใช้ความหมายเป็นนัยแบบชนบ เสียงที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นมุมมองของผู้ผลิตรายการ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (275) พิธีกร : แสดงว่าเวลาเราออกไปทำงานประโยชน์มันไม่ได้เกิดอยู่ที่ตัวเราเท่านั้น บางทีมันยังไปสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนอื่นด้วย คนอื่นเห็นเราเป็นอาจารย์ โอ้โห อายุจะ 80 แล้ว แต่ยังกระฉับกระเฉงออกมาทำงาน เขายังเห็นเป็นแรงบันดาลใจได้ (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

ตัวอย่าง (276) พิธีกร : ปีนี้คุณหม่ออายุ 74 ปีแล้วนะครับ แต่ว่ายังทำงานอย่างกระฉับกระเฉงทีเดียวนะครับ เพราะว่าการรักษาไม่ได้ตั้งอยู่ที่โต๊ะที่เดียวนะครับ แต่ว่าต้องเดินไปเดินมา เดินจากห้องหนึ่งมารักษาคนป่วยอีกห้องหนึ่ง แกรมยังต้องลุกๆ ยืนๆ นั่งๆ ด้วยนะครับ (ลุยไม่รู้โรย 22 พ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “แต่” การใช้คำเชื่อมดังกล่าวทำให้ตีความได้ว่า “การมีอายุมาก” ในที่นี้คือ อายุ 80 ปี และ 74 ปี นั้นเป็นคุณสมบัติที่ขัดแย้งหรือสวนทางกับ “การทำงานอย่างคล่องแคล่ว” สะท้อนให้เห็นความคิดของผู้ผลิตรายการที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ

ตัวอย่าง (277) บรรยาย: ถึงแม้คุณลุงจะมีอายุมากแล้ว แต่ความเชี่ยวชาญและความเก่าในเรื่องของกระบองเพชรก็ถือว่าไม่ได้ด้อยไปกว่าใครเลยทีเดียว (ลุยไม่รู้โรย 23 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “ถึงแม้...แต่” การใช้คำเชื่อมดังกล่าวทำให้ตีความได้ว่า “การมีอายุมาก” นั้นเป็นคุณสมบัติที่ขัดแย้งหรือสวนทางกับ “ความสามารถและความเชี่ยวชาญ” สะท้อนให้เห็นความคิดของผู้ผลิตรายการที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ

ตัวอย่าง (278) พิธีกร : ในช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่าในวันนี้นะครับ จะไปพบกับอดีตนักเตะทีมชาติไทย ที่คนในวงการรู้จักกันดีนะครับ ในชื่อ สิงห์สนามศุภฯ หรือว่า นิวัฒน์ ศรีสวัสดิ์ ที่ถึงแม้ว่าอายุจะล่วงเข้าสู่วัย 70 ปีแล้วก็ตาม แต่ยังคงไม่ล้มที่จะส่งต่อประสบการณ์ ลีลา และเทคนิคพิเศษให้กับเยาวชน ในแบบที่ไม่ต้องเสียเงินแม้แต่บาทเดียวครับ (ลุยไม่รู้โรย 1 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “ถึงแม้ว่า...แต่” หากพิจารณา ความหมายจากการใช้คำเชื่อมดังกล่าว จะตีความได้ว่า “การมีอายุมาก” ในที่นี้คือ อายุ 70 ปี นั้นเป็น คุณสมบัติที่ขัดแย้งกับ “การถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น”

ตัวอย่าง (279) พิธีกร : สำหรับคุณอา คุณอายุคงแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าเราจะอายุเยอะ แต่เราก้ ยังคงทำอะไรที่ยังเป็นประโยชน์ได้ จริง ๆ ทุกวันนี้ที่อายุ 70 แล้ว สิ่งที่เราอยากจะ บอกสังคมนี้คืออะไรครับ (ลุยไม่รู้โรย 1 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “ถึงแม้ว่า...แต่” หากพิจารณา ความหมายจากการใช้คำเชื่อมดังกล่าว จะตีความได้ว่า “การมีอายุมาก” ในที่นี้คือ อายุ 70 ปี นั้นเป็น คุณสมบัติที่ขัดแย้งกับ “การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น”

ตัวอย่าง (280) พิธีกร : สูงวัยไทยแลนด์ในวันนี้นะครับจะพาไปพบกับคุณลุงวัย 87 ปี กับลีลาการ ร้องเรียกลูกค้าด้วยประโยคติดหู ที่มาพร้อมกับรถเข็นไม้สั๊กคูเ็นะครับ อายุเก่าแก่ กว่า 60 ปี และที่สำคัญ กับคำเฉลยถึงเคล็ดลับสุขภาพที่สูงวัยแต่ยังแข็งแรง จนกลายเป็นไอดอลของคนประจำอำเภอ(ลุยไม่รู้โรย 27 ม.ค. 60)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “แต่” หากพิจารณาความหมาย จากการใช้คำเชื่อมดังกล่าว จะตีความได้ว่า “การมีอายุมาก” นั้นเป็นคุณสมบัติที่ขัดแย้งกับ “ความแข็งแรง”

ตัวอย่าง (281) พิธีกร : ช่วง สว.อบต. นี้นะครับเราจะไปที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี นะครับ เพื่อไปรู้จักกับคุณตาวัย 76 ปี ท่านหนึ่งนะครับ ถึงแม้ว่าจะมีอายุถึง 76 ปีแล้ว แต่ว่ายังคงแข็งแรงสามารถที่จะปีนต้นตาลที่มีความสูงเทียบเท่ากับตึก 6 ชั้น ได้เลยนะ ครับ (ลุยไม่รู้โรย 26 มี.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้ ได้แก่ คำว่า “ถึงแม้ว่า...แต่” หากพิจารณา ความหมายจากการใช้คำเชื่อมดังกล่าว จะตีความได้ว่า “การมีอายุมาก” ในที่นี้คือ อายุ 76 ปี นั้น เป็นคุณสมบัติที่ขัดแย้งกับ “ความแข็งแรงและความสามารถ”

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าในตัวอย่างการโทรทัศน์มักปรากฏการใช้ความหมายเป็นนัยแบบชนบ สื่อให้เห็นความคิดว่า “การมีอายุมากหรือการเป็นผู้สูงอายุ” เป็นคุณสมบัติที่ขัดแย้งกับลักษณะที่พึงประสงค์คือ “ความสามารถในการทำงาน” “การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น” และ “สมรรถภาพทางร่างกาย” มุมมองดังกล่าวเป็นความคิดด้านลบที่มีต่อผู้สูงอายุ นอกจากนี้เสียงที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นมุมมองของผู้ผลิตรายการ สะท้อนให้เห็นว่า ในขณะที่รายการพยายามนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันก็พบความคิดที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบแฝงอยู่ด้วย

5.4.3.2 การถามสื่อมูลบท

การใช้ภาษาแสดงการถามเพื่อให้ตอบนั้นอาจสื่อความคิดความเชื่อของผู้พูดบางประการได้ เช่น คำแสดงการถามแบบให้ตอบรับและปฏิเสธ เช่น *หรือ ใช่ไหม ไม่ใช่หรือ* ก็สื่อมูลบทต่างกัน (นวรรธน พันธุมธา, 2549; ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) ในงานวิจัยนี้พบว่า คำถามของผู้ผลิตรายการสะท้อนให้เห็นความคิดบางประการของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ ทัศนคติดังกล่าวมักเป็นความหมายด้านลบ ยกตัวอย่าง

ตัวอย่าง (282) พิธีกร : แล้วทำไมพอเกษียณเสร็จแล้ว ยังไม่พักผ่อน เกษียณเสร็จแล้วยังเหมือนยังมาเป็นอาสาสมัคร

ผู้สูงอายุ (ราตรี) : เราก็ใช้ความรู้ของเราให้มันเกิดประโยชน์กับชุมชนต่อเนื่องกันไปประมาณนั้นค่ะ (ลุยไม่รู้โรย 13 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ขีดเส้นใต้คือการแสดงการถาม ได้แก่ “ทำไม...ไม่” ประโยค “ทำไม” ที่มีคำว่า “ไม่” จะมีเนื้อความกล่าวถึงการกระทำที่พึงประสงค์ ซึ่งผู้ฟังไม่ได้ทำ (สิริลักษณ์ หุ่นศรีงาม, 2544: 86) กล่าวคือ สื่อให้เห็นว่า การกระทำของผู้ฟังไม่เป็นไปตามที่คนในสังคมคาดหวังหรือต้องการ ในที่นี้สื่อความคิดของคนในสังคมว่า “ผู้ที่เกษียณแล้วควรพักผ่อน”

ตัวอย่าง (283) พิธีกร : โอโห 92 แล้ว ทำไมไม่พัก ทำไมไม่หยุด ทำไมไม่วางมืออะไรอย่างนี้ครับ

ผู้สูงอายุ (หวาด) : คิดจะวางมือ ก็ต้องตาย เออ ถ้าตายแล้วค่อยวาง ถ้าไม่ตายไม่วาง ถ้ายังเดินไหว เดินได้ ก็ต้องทำ (ลุยไม่รู้โรย 23 ต.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น เหตุการณ์นี้คือผู้สูงอายุที่มีอายุ 92 ปี ยังทำงานด้านดนตรีทั้งการสร้างเครื่องดนตรีและการสอนลูกศิษย์ พิธีกรใช้คำถามแสดงการถามตามความคิดของคนในสังคมว่า “ทำไมไม่พัก” “ทำไมไม่หยุด” “ทำไมไม่วางมือ” การใช้คำถามดังกล่าวจะตีความได้ว่า คนในสังคมส่วนหนึ่งคาดหวังว่าผู้ที่มีอายุมากนั้นควรพักผ่อนและหยุดทำงาน

ตัวอย่าง (284) พิธีกร : แล้วเกษียณอายุแล้วทำไมยังไม่หยุดครับ ทำไมยังอยากจะทำหน้าที่เป็นครูต่อไปสอนเป็นครูในเชิงอาสาด้วย

ผู้สูงอายุ (สนม) : ไซ้ ที่ทำอย่างนั้นก็เพราะว่า พอเริ่มเกษียณก็มีความรู้สึกว้า เอ๊ะ ตัวเองจะมีคุณค่าอย่างไร...ก็เริ่มทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์กับสังคม ไม่ว่าจะกับโรงเรียน ไม่ว่าจะกับองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะกับโรงพยาบาลก็ดี กับชมรมต่างๆ ก็ไปทำคุณประโยชน์กับกลุ่มเหล่านี้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เพื่อให้ตัวเองนั้นมีคุณค่า (ลุยไม่รู้โรย 14 ก.พ. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น เหตุการณ์ในที่นี้คือผู้สูงอายุที่มีอายุ 78 ปี ยังทำหน้าที่เป็นครูอาสาเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน ผู้ผลิตรายการใช้คำถามแสดงการถามตามความคิดคนในสังคมว่า “ทำไม” ที่มีคำว่า “ไม่” การใช้คำถามดังกล่าวจะตีความได้ว่า คนในสังคมคาดหวังว่าผู้ที่มีอายุมากควรหยุดทำงาน

ตัวอย่าง (285) พิธีกร : ทำไมไม่คิดอยากจะพักบ้างหรือครับคุณอา

ผู้สูงอายุ (สุวิทย์) : ก็วันไหนที่ตื่นมาแล้วยัง ยังไม่รู้สึกริอยากมาเป็นตำรวจก็คงจะวันนั้น ก็คงจะหยุด แต่ตอนนี้ตื่นมาแล้วยังรู้สึกยังเป็นตำรวจอยู่ (ลุยไม่รู้โรย 12 พ.ย. 59)

ตัวอย่าง (286) พิธีกร : อย่างทุกวันนี้ย่างเข้า 80 แล้วอย่างนี้อะครับอาจารย์ ทำไมยังไม่คิดที่จะพักเลยหรือครับอาจารย์

ผู้สูงอายุ (เกษม) : ผมก็คิดว่าเราควรจะให้โอกาสกับสังคมในขณะที่เรามีอยู่ เพราะว่าแม้กระทั่งจะให้เงินเดือนผม ผมก็ไม่เอา (ลุยไม่รู้โรย 3 ธ.ค. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น เหตุการณ์แรกคือผู้สูงอายุที่มีอายุ 69 ปี ยังนำประสบการณ์ด้านการเป็นตำรวจจากต่างประเทศมาถ่ายทอดให้ตำรวจไทย และเหตุการณ์ถัดมาคือผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปี ยังทำงานด้านสิ่งแวดล้อม โดยไม่หวังผลตอบแทน พิธีกรใช้คำถามแสดงการถามตามความคิดคนในสังคมว่า “ทำไมไม่คิดจะพัก” การใช้คำถามดังกล่าวจะตีความได้ว่า คนในสังคมส่วนหนึ่งคาดหวังว่าผู้ที่มีอายุมากควรพักผ่อนและหยุดทำงาน

กล่าวโดยสรุป การใช้คำถามดังกล่าวของผู้ผลิตรายการเป็นการถามตามความคิดคนในสังคม สะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ ผู้ผลิตรายการใช้คำถามดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุปฏิเสธความคิดความเชื่อด้านลบที่คนในสังคมมีต่อผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรพักผ่อนและไม่ควรทำงาน” และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุนำเสนอตัวตนในผลัดถัดมาว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ยังสามารถทำงานและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพด้านบวกของตน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาไปแล้ว ในหัวข้อถัดไป ผู้วิจัยจะสรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยในวาทกรรมโทรทัศน์ว่าประกอบด้วยภาพใดบ้างและสัมพันธ์กับ กลวิธีทางภาษาประเภทใด

5.5 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมรายการโทรทัศน์

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาการใช้คำอ้างอิงและชนิดกระบวนการ สามารถสรุปภาพ ตัวแทนผู้สูงอายุได้ 7 ภาพ ประกอบด้วย 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงาน 2) ผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญ 3) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีประโยชน์ต่อสังคม 4) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดี 5) ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ 6) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมและมีปัญหา และ 7) ผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข ทั้งนี้จะกล่าวถึง ภาพตัวแทนทีละภาพ และภาพตัวแทนเหล่านี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาประเภทใดบ้าง ดังต่อไปนี้

5.5.1 ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงาน

ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย คือ 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถ ทำงาน และ 2) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสุขที่ได้ทำงาน *การปรากฏในตัวตน* ผู้วิจัยพบว่าพบความถี่ สูงมากในฉบับทรายการโทรทัศน์ *ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ* ภาพตัวแทนนี้นำเสนอบทบาทของ ผู้สูงอายุเป็นผู้ยังสามารถทำงานต่าง ๆ ได้ ทั้งการทำงานที่ส่งเสริมรายได้และการทำงานอดิเรก แสดง ให้เห็นว่าความสามารถด้านการทำงานไม่ได้เสื่อมตามอายุที่เพิ่มขึ้น หากพิจารณาภาพตัวแทนย่อยว่า ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทำงาน ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการทำงานด้วยตัวเองมากกว่าเป็นความจำเป็น ด้านการดำรงชีพ ผู้สูงอายุไม่ได้ถูกจำกัดด้วยระบบเกษียณอายุ กล่าวคือ แม้เกษียณแล้วก็ยังสามารถ ทำงานต่อได้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุดูแลตัวเองได้ และปฏิเสธความคิดในสังคมว่าผู้สูงอายุไม่ได้เป็น ภาระของผู้อื่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 90 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงานในด้วบทรายการโทรทัศน์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงาน ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย -ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงาน -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสุขที่ได้ทำงาน
การปรากฏในด้วบท	ปรากฏชัดเจน
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้วนบวคของผู้สูงอายุและสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้
กลวิธีทางภาษา	1) คำอ้างถึง เช่น - แบบระบุหน้าที่/อาชีพ เช่น อาจารย์ คุณหมอ - แบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ (ร่วมกับกลวิธีอื่น) - แบบสถานภาพผู้มีอายุมาก เช่น คนสูงอายุ ผู้สูงวัย (ร่วมกับกลวิธีอื่น) 2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น - คำกริยา “ทำงาน” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ 3) ชนิดกระบวนการสื่อความคิดความรู้สึก เช่น - คำกริยา “รู้สึกดี” ที่ได้ทำงาน ณะว่าผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทำงาน

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าด้วบทรายการโทรทัศน์เลือกใ้การอ้างถึงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างถึงแบบระบุหน้าที่หรืออาชีพ สะท้อนให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่มีความสามารถ ประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังสามารถทำงานได้ การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ กล่าวคือ เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุแต่ละคนในฐานะปัจเจก เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้ทำงาน สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่ายังมีศักยภาพ นอกจากนี้ ด้วบทรายการโทรทัศน์ใ้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ผู้กระทำคือผู้สูงอายุ กระทำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการทำงาน สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ยังสามารถทำงานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้วนการทำงานเพื่อเสริมรายได้ และด้วนการทำงานอดิเรก แสดงให้เห็นว่าความสามารถด้วนการทำงานไม่ได้เสื่อมตามอายุที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ด้วย และปฏิเสธความคิดในสังคมาว่าผู้สูงอายุไม่ได้เป็นภาระของผู้อื่น ประกอบกับพบการใช้กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึกในกลุ่มความหมายรู้สึกดีที่ได้ทำงาน ณะว่าผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทำงาน ี่ให้เห็นว่าผู้สูงอายุต้องการทำงานด้วยตัวเองมากกว่าเป็นความจำเป็นด้วนการดำรงชีพ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้สามารถทำงานได้

5.5.2 ผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญ

การปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าพบความถี่สูงมากในตัวของทนายการโทรทัศน์ *ความสำคัญ* ของภาพตัวแทนนี้คือ เน้นนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ กล่าวคือ อายุที่มากขึ้นหรือเวลาที่ผ่านไปของผู้สูงอายุนั้นคือการสั่งสมประสบการณ์จนเกิดเป็นความชำนาญ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะด้านภูมิปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 91 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญในตัวของทนายการโทรทัศน์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญ
การปรากฏในตัวบท	ปรากฏชัดเจน
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุและขบเน้นมิติด้านความเชี่ยวชาญให้โดดเด่น
กลวิธีทางภาษา	<p>1) คำอ้างถึง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินค่าด้านบวก เช่น ศิลปินอาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน - แบบระบุหน้าที่/อาชีพ เช่น ช่างแกะสลักไม้ ครูสอนศิลปะการต่อสู้ - แบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ (ร่วมกับกลวิธีอื่น) <p>2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “มี เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ <p>3) ชนิดกระบวนการสื่อความคิดความรู้สึก เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “คิด” ที่ส่วนที่ตามมาแนะนำผู้สูงอายุมีศักยภาพ มีประสบการณ์

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวของทนายการโทรทัศน์เลือกใช้การอ้างถึงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านบวกว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ กล่าวคือ เน้นนำเสนอผู้สูงอายุในมิติของผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ การอ้างถึงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ กล่าวคือ เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุแต่ละคนในฐานะปัจเจก เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้มีประสบการณ์ นอกจากนี้ ตัวบททนายการโทรทัศน์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ผู้สูงอายุมักปรากฏกับคำกริยาที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะด้านภูมิปัญญา อีกทั้งพบการใช้กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด ส่วนที่ตามมาแนะนำผู้สูงอายุยังมีศักยภาพ มีประสบการณ์ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ

5.5.3 ผู้สูงอายุเป็นผู้มีประโยชน์ต่อสังคม

ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย คือ 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น 2) ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น 3) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีจิตอาสา 4) ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่น และ 5) ผู้สูงอายุเป็นผู้อนุรักษ์ภูมิปัญญา การปรากฏในตัวตน ผู้วิจัยพบว่าพบความถี่สูงมากในตัวตนรายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะภาพตัวแทนย่อย ผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น และผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ ภาพตัวแทนนี้นำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเมื่อเกษียณหรือไม่ต้องรับผิดชอบงานประจำแล้ว ก็สามารถใช้เวลาไปทำประโยชน์ให้ชุมชนได้ เป็นการปฏิเสธความคิดคนในสังคมที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระและไม่มีประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 92 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์ต่อสังคมในตัวตนรายการโทรทัศน์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	<p>ผู้สูงอายุเป็นผู้ทำประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย</p> <ul style="list-style-type: none"> -ผู้สูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่น -ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีจิตอาสา -ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่น -ผู้สูงอายุเป็นผู้อนุรักษ์ภูมิปัญญา
การปรากฏในตัวตน	ปรากฏชัดเจน
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ ชับเน้นว่าผู้สูงอายุยังสามารถทำประโยชน์ได้ ไม่ได้เป็นภาระของผู้อื่น
กลวิธีทางภาษา	<p>1) คำอ้างอิง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินคำด้านบวก เช่น สูงวัยอาสา จราจรจิตอาสา - แบบอิงกลุ่ม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุ (ร่วมกับกลวิธีอื่น) - แบบสถานภาพผู้มีอายุมาก เช่น คนสูงอายุ ผู้สูงวัย (ร่วมกับกลวิธีอื่น) - แบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่ (ร่วมกับกลวิธีอื่น) <p>2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “ให้ความรู้” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ และผู้อื่นเป็นเป้าหมายของการกระทำ - คำกริยา “ทำกิจกรรมเพื่อสังคม” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ ผู้อื่นและชุมชนเป็นเป้าหมายของการกระทำ - คำกริยา “อนุรักษ์” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ และสังคมเป็นเป้าหมายของการกระทำ

ประเด็น	ลักษณะ
กลวิธีทางภาษา	<p>3) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุเป็นอาสาสมัคร - คำกริยา “เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุเป็นแบบอย่าง <p>4) ชนิดกระบวนการสื่อความคิดความรู้สึก เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำกริยา “ต้องการ” ที่ส่วนที่ตามมาแนะนำว่าผู้สูงอายุปรารถนาจะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น - คำกริยา “คิด” ที่ส่วนที่ตามมาแนะนำว่าผู้สูงอายุยังสามารถทำประโยชน์แก่สังคม - คำกริยา “รู้สึกดี” ที่ได้ทำกิจกรรม แนะนำว่าผู้สูงอายุมีความสุขและยินดีทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้การอ้างถึงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านบวกว่าเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น จะเห็นได้ว่าตัวบทเน้นนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่น กล่าวอีกนัยคือ ผู้สูงอายุกระทำหรือปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลกลุ่ม หรือองค์กร โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน การอ้างถึงแบบอิงกลุ่ม นำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีสังคม และมีกลุ่มของตน สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุรวมกลุ่มกันออกมาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ปฏิเสธภาพว่าผู้สูงอายุไม่ได้เก็บตัวหรือจำกัดพื้นที่เฉพาะในบ้าน

เมื่อพิจารณาชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ผู้สูงอายุมักกระทำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ส่วนผู้อื่นและชุมชนเป็นเป้าของการกระทำ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทน สื่อให้เห็นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มคนที่ช่วยเหลือผู้อื่น นอกจากนี้ ตัวบทรายการโทรทัศน์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ผู้สูงอายุมักปรากฏกับคำกริยาที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุเป็นอาสาสมัคร สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเมื่อเกษียณหรือไม่ต้องทำงานประจำแล้ว ก็สามารถไปเป็นอาสาสมัครเพื่อทำประโยชน์ให้ชุมชนหรือสังคมได้ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีจิตอาสา นอกจากนี้พบการใช้กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก ผู้สูงอายุเป็นผู้คิด เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาคำกริยากลุ่มความหมายคิดที่ปรากฏมากที่สุด จะเห็นว่าสิ่งที่ผู้สูงอายุคิดคือการทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ยังพบคำกริยากลุ่มความหมายต้องการ และสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการคือการต้องการทำตนให้มีประโยชน์ต่อสังคม และต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นโดยเฉพาะเยาวชน สื่อให้เห็นภาพตัวแทนว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ปรารถนาทำประโยชน์ให้สังคม และผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึกในกลุ่มความหมายรู้สึกดีที่ได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม แนะนำว่าผู้สูงอายุมีความสุขและ

ผู้อื่นที่ได้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ต่อสังคม

5.5.4 ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดี

การปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ปรากฏทั่วไปในตัวบทรายการโทรทัศน์ *ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ* นำเสนอคุณสมบัติของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ยังมีสุขภาพดี ซึ่งเป็นการปฏิเสธความคิดที่มีในสังคมที่มองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม ภาพตัวแทนนี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงาน และเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงแล้วก็สามารถทำงานอื่น ๆ ได้ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุก็มองว่า การทำงานหรือการทำกิจกรรมเพื่อผู้อื่นทำให้ตนเองได้บริหารร่างกายแล้วมีสุขภาพที่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 93 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดีในตัวบทรายการโทรทัศน์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดี
การปรากฏในตัวบท	ปรากฏทั่วไป
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุและสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังมีร่างกายแข็งแรง
กลวิธีทางภาษา	1) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น - คำกริยา “ออกกำลังกาย” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ 2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น - คำกริยา “มี เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับ *การกระทำ* กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการออกกำลังกาย ทั้งการออกกำลังกายโดยตรง และการออกกำลังกายด้วยการทำงานอื่น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถนำกิจกรรมต่าง ๆ รอบตัวมาใช้เป็นออกกำลังกายอย่างง่ายได้ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังมีร่างกายแข็งแรง นอกจากนี้ ตัวบทรายการโทรทัศน์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ผู้สูงอายุมักปรากฏกับคำกริยาที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสุขภาพดี ซึ่งเป็นการปฏิเสธความคิดที่มีในสังคมที่มองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม

5.5.5 ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้

การปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ปรากฏทั่วไปในตัวบทรายการโทรทัศน์ ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ นำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุเป็นผู้เรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมเดิมที่ผู้สูงอายุเคยปฏิบัติ รวมทั้งการเรียนรู้ใหม่ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมได้ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ปรับตัวเข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 94 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ในตัวบทรายการโทรทัศน์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้
การปรากฏในตัวบท	ปรากฏทั่วไป
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุและสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังเรียนรู้ได้และปรับตัวได้
กลวิธีทางภาษา	1) คำอ้างอิง เช่น - แบบประเมินค่าด้านบวก เช่น ชาวห้องเรียนสว. ลูกศิษย์สูงวัย 2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ เช่น - คำกริยา “ศึกษาเรียนรู้” ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำ - คำกริยา “ให้ความรู้” ที่ผู้อื่นเป็นผู้กระทำ และผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกใช้อ้างถึงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านบวกกว่าเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ จะเห็นได้ว่าตัวบทนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถด้านการเรียนรู้ นอกจากนี้ ตัวบทรายการโทรทัศน์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ผู้สูงอายุเป็นผู้กระทำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการศึกษาเรียนรู้ และผู้อื่นเป็นผู้กระทำกริยาที่มีความหมายให้ความรู้ ส่วนผู้สูงอายุเป็นเป้าของการกระทำ สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้ได้ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ปรับตัวเข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน

5.5.6 ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมและมีปัญหา

การปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ในตัวบทรายการโทรทัศน์ปรากฏน้อย ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ ภาพตัวแทนนี้นำเสนอผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ เน้นนำเสนอมิติด้านความเสื่อมถอยของผู้สูงอายุ สื่อให้เห็นการเน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีสภาพที่

ทรุดโทรม ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มผู้ผลิตรายการและผู้เฝ้ามองผู้สูงอายุว่ามีร่างกายทรุดโทรมในปริมาณมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุเฝ้ามองตัวเอง ส่วนมุมมองด้านลบที่ผู้สูงอายุมีต่อตนเอง ส่วนหนึ่งผู้สูงอายุก็มองว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ และไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานหรือทำประโยชน์ให้สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 95 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมและมีปัญหาในตัวของรายการโทรทัศน์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรมและมีปัญหา ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม -ผู้สูงอายุเป็นผู้มีปัญหา
การปรากฏในตัวตน	ปรากฏน้อย
ความสำคัญ	-เสนอภาพด้านลบของผู้สูงอายุและเน้นนำเสนอมิติด้านความเสื่อมถอยของผู้สูงอายุ
กลวิธีทางภาษา	1) คำอ้างถึง เช่น - แบบประเมินค่าด้านลบ เช่น ชรา ปัญหาร่วมสมัยของผู้สูงอายุ - แบบเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง 2) ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับสภาพ เช่น - คำกริยา “เป็น” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม - คำกริยา “มี” ที่ใช้บรรยายคุณสมบัติว่าผู้สูงอายุมีปัญหา

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวของรายการโทรทัศน์เลือกใช้การอ้างถึงผู้สูงอายุ เช่น การอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านลบ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความเสื่อมถอยทางร่างกายและมีปัญหา นอกจากนี้ ตัวรายการโทรทัศน์ใช้กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ ผู้สูงอายุปรากฏกับคำกริยาที่ใช้บรรยายคุณสมบัติเชิงลบ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนว่า ผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรมและมีปัญหา

5.5.7 ผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข

การปรากฏในตัวตน ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนนี้ปรากฏน้อยมากในตัวของรายการโทรทัศน์ ความสำคัญของภาพตัวแทนนี้คือ ภาพตัวแทนนี้นำเสนอผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ สะท้อนให้เห็นการนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ไม่มีความสุข” อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบริบทพบว่า ผู้สูงอายุไม่มีความสุขเมื่ออยู่บ้านหรืออยู่เฉยๆโดยมิได้ทำกิจกรรมใด ในด้านหนึ่งการมองผู้สูงอายุด้วยมุมมอง

ดังกล่าวอาจเป็นการมองภาพด้านเดียวว่าผู้สูงอายุที่อยู่บ้านนั้นไม่มีความสุขซึ่งเป็นภาพด้านลบ ในอีกด้านหนึ่ง การนำเสนอภาพดังกล่าวอาจช่วยผลักดันให้ผู้สูงอายุออกไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในแง่ การเพิ่มพูนประสบการณ์ความสามารถหรือช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งนับว่าเป็นเรื่องดี

ตารางที่ 96 สรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุขในตำบลทรายการโทรทัศน์

ประเด็น	ลักษณะ
ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข
การปรากฏในตำบล	ปรากฏน้อยมาก
ความสำคัญ	-เสนอภาพผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุขเมื่ออยู่บ้านหรืออยู่เฉยโดยมิได้ทำกิจกรรมใด
กลวิธีทางภาษา	1) ชนิดกระบวนการสื่อความคิดความรู้สึก เช่น - คำกริยา “รู้สึกลบ” ที่แนะนำผู้สูงอายุไม่มีความสุข

จากตารางสรุปข้างต้น จะเห็นได้ว่าตำบลทรายการโทรทัศน์เลือกใช้ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับ *ความคิดความรู้สึก* กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นผู้รู้สึกในกลุ่มความหมายรู้สึกลบ แนะนำผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข เมื่ออยู่บ้านหรืออยู่เฉยโดยมิได้ทำกิจกรรม กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ไม่มีความสุข

ในบทที่ 5 นี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาพรวมของรายการโทรทัศน์ และกลวิธีทางภาษาทั้งการใช้ คำอ้างถึงผู้สูงอายุ และการใช้ชนิดกระบวนการ ตลอดจนกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับ ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในตำบลทรายการโทรทัศน์ ทำให้เห็นภาพว่ากลวิธีทางภาษาแต่ละประเภทสัมพันธ์ กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุอย่างไร ในบทถัดไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อทำให้เห็น ว่า ตำบลทั้งสองประเภทถูกผลิตและแพร่กระจายไปในสังคมอย่างไร และกล่าวถึงวิถีปฏิบัติทางสังคม วัฒนธรรมเพื่อทำให้เห็นความสัมพันธ์ของบริบททางสังคมวัฒนธรรมกับวาทกรรม

บทที่ 6

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

ในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในตัวบทที่สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะและสรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรม 2 ชนิดว่าสัมพันธ์กับกลวิธีทางภาษาประเภทใด ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม ได้แก่ กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท การบริโภคนิยมและตีความตัวบท และวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมวัฒนธรรม ผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และ 2) วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม รายละเอียดดังต่อไปนี้

ในการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ในขั้นแรกผู้วิจัยจะพิจารณาข้อมูลที่ปรากฏในตัวบท อย่างไรก็ตาม มิติทั้งสองนี้ต้องอาศัยบริบทในการวิเคราะห์ด้วย ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ดังนี้

- 1) บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เพื่อให้เห็นจุดยืนหรือวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์
- 2) ข้อมูลแหล่งอื่นที่เกี่ยวกับตัวบท แบ่งเป็น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข่าว ได้แก่ ศราทธ ทัศนวิจิตร (2555) พิระวัฒน์ อัญญา (2558) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2559) และประภัสสร ธีรตันติ และนภสร ตั้งวิบูลย์กิจ (2562)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ ได้แก่ พรพรรณ สมบูรณ์บดี (2549) ณัฐกฤตย์ ติฐวิรุฬห์ (2557) รติมาส นรจิตร์ (2558) และทองแสงรัศมี ธีระแก้ว (2559)

กระบวนการผลิตสื่อซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตัวบทที่ศึกษา ได้แก่ รายงานประจำปีของมติชน (2559) รายงานประจำปีขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (2558) หนังสือขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (2561)

3) บทสัมภาษณ์ เช่น บทสัมภาษณ์ในรายการโทรทัศน์ เช่น รายการเปิดบ้านไทยพีบีเอส บทสัมภาษณ์ที่ปรากฏในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทสัมภาษณ์ที่ปรากฏในหนังสือ

4) ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อตัวบทนั้น ทั้งที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ และพื้นที่ออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูป ฯลฯ

5) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดนายประตู่ข่าวสาร แนวคิดคุณค่าข่าว แนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร แนวคิดการผลิตโทรทัศน์

6.1 การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) ของแฟร์คลัฟที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในงานนี้ คือ การศึกษาตัวบทในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท (text production) และการบริโภคและตีความตัวบท (text consumption) ในหัวข้อนี้แบ่งเป็น 1) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในหนังสือพิมพ์รายวันไทย และ 2) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในรายการโทรทัศน์ รายละเอียดดังนี้

6.1.1 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

6.1.1.1 การผลิตและการกระจายตัวบท

1) ด้านการผลิตตัวบท

ผู้ผลิตตัวบท ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติที่มียอดปริมาณการจำหน่ายสูงสุดในประเทศและวางจำหน่ายทั่วประเทศ (มดิชน, 2559) เมื่อพิจารณากระบวนการผลิตตัวบท จะเห็นว่าผู้ผลิตตัวบทวาทกรรมหนังสือพิมพ์คือสื่อมวลชน เช่น ผู้สื่อข่าว ผู้เรียบเรียงข่าว บรรณาธิการ ผู้เขียนคอลัมน์ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการนำเสนอข่าวตามทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อประเด็นหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม หรืออาจสอดคล้องกับตามนโยบายหรือจุดยืนขององค์กรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้ ข้อมูลที่ใช้ศึกษา ได้แก่ พาดหัวข่าว ข่าว บทความ และคอลัมน์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่า ข้อมูลที่นำมาศึกษานี้เป็นพื้นที่ของวาทกรรมที่มักเน้นการนำเสนออารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติของผู้ผลิตตัวบทที่มีต่อเหตุการณ์หรือผู้ร่วมเหตุการณ์ที่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นกล่าวได้ว่า กลุ่มข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นการตัดสินหรือประเมินค่าของตัวบทหนังสือพิมพ์ที่มีต่อผู้สูงอายุ

การเลือกแหล่งข่าว จากการวิเคราะห์พบว่า สื่อหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มักเลือกนำเสนอแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐมากที่สุด เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อธิบดี ข้าราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีแหล่งข่าวที่เป็นภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากผลการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการเกี่ยวกับการพูดในบทที่ 4 ที่ผู้พูดเกินกว่าร้อยละ 80 เป็นเจ้าหน้าที่รัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ในขณะที่มีเพียงส่วนน้อยที่เลือกแหล่งข่าวที่เป็นผู้สูงอายุ หากพิจารณาแหล่งข่าวที่เป็นผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่

หนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอในกรณีผู้สูงอายุ¹นั้นเขียนจดหมายเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการเข้ามาที่คอลัมน์ของหนังสือพิมพ์

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ตัวบทหนังสือพิมพ์มีจุดประสงค์สำคัญ คือ เพื่อรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้ประชาชนได้ทราบ ทั้งในแง่การให้ความช่วยเหลือ การเตรียมความพร้อมรับมือกับสังคมสูงอายุ การแก้ไขปัญหา รวมถึงรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ได้เน้นนำเสนอผู้สูงอายุเป็นประเด็นหลักด้วย นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐและประชาชน ในแง่หนึ่ง หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่รายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้แก่ประชาชนได้รับทราบ อีกแง่หนึ่งคือ หนังสือพิมพ์ก็ได้ทำหน้าที่ตรวจตราหรือวิจารณ์การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ อีกทั้งได้สะท้อนเสียงของผู้สูงอายุไปยังหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้สถานการณ์สังคมสูงวัยมีผลกระทบต่อคนวงกว้าง หนังสือพิมพ์จึงเลือกนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุนี้ตามแนวคิดคุณค่าเชิงข่าว

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจุดยืนของ “ภาครัฐ” กับ “หนังสือพิมพ์” อาจกล่าวได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อพิจารณาตัวบทผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์พบว่ามักปรากฏใน “พื้นที่ข่าวการศึกษาและข่าวสังคม” พื้นที่ข่าวดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นการรับสารหรือข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์ก็นำข้อมูลมาถ่ายทอดอีกครั้ง ดังนั้นการเลือกแหล่งข่าวหรือการรับสารจากหน่วยงานรัฐมานำเสนอ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายทอดแนวคิดนโยบายของรัฐ กล่าวอีกนัยคือเป็นการเน้นประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐไปโดยปริยาย

ด้านเนื้อหาในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาที่พบมาก 3 ลำดับแรก คือ ลำดับแรก การรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ เนื้อหาส่วนนี้เน้นการนำเสนอให้เห็นว่าภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการดำรงชีพพื้นฐาน เช่น เงิน สิ่งของ ด้านการแพทย์และสาธารณสุข เช่น การรักษา การป้องกันด้านสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ เช่น การฝึกอบรมอาชีพ กล่าวได้ว่า เนื้อหาส่วนนี้นำเสนอภาพรัฐเป็นผู้ดำเนินการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุก็เป็นผู้ต้องได้รับการดูแล ลำดับที่สอง การรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับการเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงอายุ เนื้อหาในส่วนนี้เน้นการนำเสนอให้เห็นว่า หน่วยงานต่าง ๆ มองว่าจำเป็นต้องเตรียมรับมือกับสถานการณ์ประชากรสูงวัยนี้ เนื่องจากมีผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เช่น งบประมาณของรัฐบาล การขาดแคลนแรงงาน ฯลฯ การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องการการวางแผนอย่างเป็นระบบ และ ลำดับที่สาม การนำเสนอเกี่ยวกับโรคภัยและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ เนื้อหาในส่วนนี้เน้นให้เห็นสภาพที่เสื่อมถอยของผู้สูงอายุ เรื่องดังกล่าว

เน้นให้เห็นว่าเป็นปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและเป็นเรื่องที่หน่วยงานต่าง ๆ ต้องให้ความช่วยเหลือดูแล กล่าวได้ว่า มุมมองดังกล่าวสื่อให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของรัฐในฐานะเป็นผู้แก้ปัญหา และสื่อให้เห็นภาพของผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหา

ด้านปริมาณของข่าว ผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์รายวันไทยมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุในแต่ละเดือนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดทั้งปี อนึ่ง มีการนำเสนอข่าวผู้สูงอายุปริมาณมากเป็นพิเศษในช่วงเดือน “เมษายน” ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย กล่าวคือ ช่วงเดือนเมษายน คือ วันที่ 13 เมษายนของทุกปีเป็น “วันผู้สูงอายุแห่งชาติ” จัดเป็นวาระสำคัญที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย หนังสือพิมพ์จึงมีการนำเสนอข่าว เหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในช่วงดังกล่าวจำนวนมาก ดังนั้น ประเด็นหรือแง่มุมใดก็ตามที่หนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นก็จะถูกตอกย้ำอยู่เสมอเช่นกัน

2) ด้านการกระจายตัวบท

ตัวบทหนังสือพิมพ์สามารถแพร่กระจายไปในวงกว้าง เนื่องจากช่องทางการสื่อสาร คือ การสื่อสารผ่านสื่อหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยซึ่งเป็นสื่อสาธารณะ และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ที่ใช้เป็นกลุ่มข้อมูลยังเป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติที่มียอดปริมาณการจำหน่ายสูงสุดลำดับที่ 1 และ 2 ของประเทศตามลำดับ อีกทั้ง หากพิจารณาตามส่วนแบ่งตลาดพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 45 ส่วนหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 25 (มติชน, 2559) จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ทั้งสองมีส่วนแบ่งตลาดสูงมากถึงร้อยละ 70 ดังนั้นกล่าวได้ว่า ข้อมูลที่นำมาศึกษาที่มีการแพร่กระจายและสามารถเข้าถึงคนจำนวนมากได้

ด้านปริมาณการจำหน่าย แม้พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคืออ่านสื่อหนังสือพิมพ์น้อยลงและนิยมอ่านข่าวในสื่อออนไลน์มากขึ้น (คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2559) แต่ปัจจุบันในกรณีของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐยังมียอดจำหน่ายสูงสุด เฉลี่ยวันละประมาณ 600,000-700,000 ฉบับ (จิตสุภา วัชรพล, สัมภาษณ์, 2558 อ้างถึงใน พิระวัฒน์ อัฐนาถ, 2558: 88) นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐยังมีฐานผู้อ่านหนังสือพิมพ์จำนวนมาก โดยเฉลี่ยหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับจะมีผู้อ่าน 4 คน (ไทยรัฐ, 2557: ออนไลน์) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหนังสือพิมพ์สามารถแพร่กระจายไปสู่คนจำนวนมากได้ ในกรณีของตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ หากพิจารณาความถี่ในการนำเสนอพบว่าค่าเฉลี่ยความถี่ต่อฉบับคือ 2.92 กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ 1 ฉบับจะมีตัวบทผู้สูงอายุประมาณ 3 ตัวบท แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์รายวันไทยให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวผู้สูงอายุในสังคมไทยและตัวบทเหล่านี้ก็มีแนวโน้มแพร่กระจายไปสู่ผู้อ่านหม่มากได้เช่นกัน

นอกจากนี้ เนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริโภคข่าวสารในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ หันมาสนใจและติดตามข้อมูลข่าวสารทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น หนังสือพิมพ์จึงได้มีการปรับตัวเพื่อดำเนินการด้านธุรกิจ จะเห็นได้ว่า ส่วนหนึ่งหนังสือพิมพ์ก็ได้คัดเลือกข่าวไปนำเสนอในพื้นที่ออนไลน์ร่วมด้วย

ช่องทางในพื้นที่ออนไลน์ของกลุ่มข้อมูลที่ใช้ศึกษา ตัวอย่างเช่น เว็บไซต์ของสำนักข่าว ประกอบด้วยไทยรัฐ (thairath.co.th) ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนผู้เยี่ยมชมเว็บไซต์ (USS) ประมาณสี่ล้านคน และเดลินิวส์ (dailynews.co.th) มีผู้เข้าชมเว็บไซต์ประมาณห้าแสนคนในช่วงเวลาเดียวกัน (ทรูฮิต, 2563: ออนไลน์) และเฟซบุ๊ก ประกอบด้วย เฟซบุ๊กไทยรัฐออนไลน์ (facebook.com/thairath) ผู้วิจัยพบว่าในช่วงเก็บข้อมูล ปี พ.ศ. 2559 มีผู้ติดตาม (follow) จำนวนประมาณแปดล้านคน และในต้นปี พ.ศ. 2563 มีผู้ติดตามเฟซบุ๊กเพิ่มขึ้นเป็นประมาณสิบสองล้านคน และเฟซบุ๊กเดลินิวส์ (facebook.com/dailynewslinefan) มีผู้ติดตามจำนวนเกือบสองล้านคน

ในกรณีข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จากเดิมที่มีรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบฉบับตีพิมพ์ ปัจจุบันก็ได้เพิ่มช่องทางการกระจายตัวบทไปยังพื้นที่สื่อออนไลน์ ผู้วิจัยพบว่าข่าวผู้สูงอายุที่นำเสนอในสื่อออนไลน์นั้นเป็นการนำข่าวในหนังสือพิมพ์ฉบับพิมพ์มานำเสนอ ตัวอย่างเช่น สำนักข่าวไทยรัฐออนไลน์ได้นำข่าวผู้สูงอายุมานำเสนอ ดังนี้

ภาพที่ 5 ข่าวผู้สูงอายุที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 13 เม.ย. 59

ทั้งนี้ สืบเนื่องจากรวมกระทรวงการคลังเห็นว่า ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

กล่าวคือ ในปี 2559 (หรือประมาณปี 2560) ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จะมีมากถึง 14% ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ โดยคาดว่า ในปี 2564 ปีข้างหน้า หรือ พ.ศ. 2573 คาดว่าสังคมไทยจะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 26.2% ของประชากรทั้งประเทศ

ไม่เพียงสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ในแง่อัตราการเกิดใหม่ของชาวไทยก็กำลังลดลงด้วย ซึ่งเกรงว่า โภชนาการโดยรวมผู้ซึ่งอยู่ในวัยเกษียณ อาจจะไม่เพียงพอต่อความต้องการ

จึงเห็นเหตุนี้จึงมีแนวคิดให้มีบำนาญข้าราชการเกษียณราชการอายุครบ 60 ปี 65 ปี 70 ปี เป็นต้น 65 ปี เพราะนอกจากจะมีส่วนช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายที่จะเกิดต่อระบบงบประมาณในครัวเรือนแล้ว ยังมีเรื่องค่าจ้าง ค่ารักษาพยาบาล ค่ารถเมล์ ค่ารถจักรยานยนต์ ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายที่นายส่วนราชการต้องรับผิดชอบบุคลากรใหม่ ที่เพิ่มเข้ามาทดแทนบุคลากรวัยเกษียณที่เกษียณอายุไป ซึ่งประมาณ 30,000 คน

ซึ่งข้าราชการที่เกษียณอายุมีประมาณ 30,000 คน ถูกมองว่าเป็นภาระใหญ่ที่ต่ออายุของรัฐ ที่ต้องจ่ายเงินบำนาญถึงบำนาญ และค่ารักษาพยาบาลให้แก่บุคลากรเหล่านี้ไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต

ข้าราชการพลเรือนเตรียมเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้มีควมแก้ไขกฎหมายบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 ในวาระหลังที่กำหนดให้มีการเกษียณอายุราชการไว้ที่ 60 ปี โดยเสนอให้มีการเพิ่มอายุเกษียณราชการมีดออกไม่เกิน 65 ปี

จากรูปภาพข้างต้น ตัดตอนมาจากข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ดีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับประจำวันที่ 13 เมษายน 2559 เนื้อหาในข่าวกล่าวถึงกรณีสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเตรียมเสนอให้มีการขยายอายุเกษียณราชการออกไปเป็น 65 ปี ในวันเดียวกันนี้ สำนักข่าวไทยรัฐออนไลน์ได้นำข่าวนี้นำเสนอในพื้นที่ออนไลน์ร่วมด้วย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างถัดไป

ภาพที่ 6 ข่าวผู้สูงอายุที่นำเสนอในสำนักข่าวไทยรัฐออนไลน์ วันที่ 13 เม.ย. 59

ไทยรัฐ ข่าว หนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ ไลฟ์สไตล์ กีฬา ดนตรี ดวง หอย นิตย วดโอ โปรมโชน ROR LIVE

นานากัสนะ เกษียณฯ65

ข่าว กัวไทย

ไทยรัฐฉบับพิมพ์ 13 เม.ย. 2559 05:01 น.

SHARE | f t u

ดร.เมธาวุฒิ ธงชัย

ล่าสุด ก.พ. หรือสำนักงานคณะกรรมการ

ข้าราชการพลเรือนเตรียมเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้มีการแก้ไขกฎหมายบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ.2494 ในมาตราเดิมที่กำหนดให้มีการเกษียณอายุราชการไว้ที่ 60 ปี โดยเสนอให้มีการเพิ่มอายุเกษียณราชการยึดออกไปเป็น 65 ปี

ทั้งนี้ สืบเนื่องจากทางกระทรวงการคลังเห็นว่า ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

กล่าวคือ ในปี 2559 ทั่วประเทศมีผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) อยู่มากถึง 14% ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ โดยคาดว่า ในอีก 14 ปีข้างหน้า หรือ พ.ศ.2573 คาดว่าสังคมไทยจะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 25.2% ของประชากรทั้งประเทศ

ไม่เพียงสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว ในแง่อัตราการเกิดใหม่ของคนไทยก็ยังลดน้อยลงด้วย จึงเกรงว่า ในอนาคตจำนวนผู้ซึ่งอยู่ในวัยทำงาน อาจมีไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประเทศ

ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดให้มีขยายอายุการเกษียณราชการจากเดิมที่ 60 ปี ออกไปเป็น 65 ปี เพราะนอกจากจะมีส่วนช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายที่จะเกิดต่อระบบงบประมาณในการดูแลบุคลากร ทั้งเรื่องค่าจ้าง ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งเงินบำเหน็จบำนาญ ยังเป็นการช่วยแก้ปัญหาที่หลายส่วนราชการต้องรับสมัครบุคลากรใหม่เพิ่มเข้ามาทดแทนบุคลากรเดิมที่เกษียณอายุไป ปีละประมาณ 30,000 คน

ซึ่งข้าราชการที่เกษียณอายุปีละประมาณ 30,000 คน ถูกมองว่าเป็นภาระใหญ่ขึ้นเรื่อยๆของรัฐ ที่ต้องจ่ายเงินค่าบำเหน็จบำนาญ และค่ารักษาพยาบาลให้แก่บุคคลเหล่านี้ไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข่าวที่นำเสนอในสำนักข่าวไทยรัฐออนไลน์ในวันที่ 13 เมษายน 2559 จะเห็นได้ว่า ตัวอย่างที่ยกมาทั้งข่าวผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์และในข่าวออนไลน์เป็นข่าวเดียวกัน และมีเนื้อหาเหมือนกัน กล่าวคือ เว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ได้คัดลอกเนื้อหาจากข่าวในหนังสือพิมพ์มาเสนอในพื้นที่ออนไลน์ร่วมด้วย ในกรณีของไทยรัฐออนไลน์จะระบุได้หัวข่าวว่า “ไทยรัฐฉบับพิมพ์” เพื่อให้ทราบว่าเป็นข่าวที่นำมาจากฉบับหนังสือพิมพ์ ส่วนในกรณีข่าวผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ เว็บไซต์สำนักข่าวเดลินิวส์ก็ได้คัดเลือกข่าวผู้สูงอายุในฉบับพิมพ์ไปนำเสนอในข่าวออนไลน์ด้วย โดยคงเนื้อหาไว้ตามเดิม ผู้วิจัยพบว่า ข่าวในหนังสือพิมพ์ที่นำมาเสนอในพื้นที่ออนไลน์นั้นแทบไม่มีความแตกต่างกัน ถ้าหากพบก็เป็นความแตกต่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น การพาดหัวข่าว ตัวอย่างเช่น ข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 11 มกราคม 2559 พาดหัวข่าวว่า “กำหนดยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ กทม.รับสังคมสูงอายุ-แผน3ปีคุ้มครองส่งเสริมคุณภาพชีวิต” ในขณะที่ข่าวออนไลน์พาดหัวข่าวเพียงแค่ว่า “กำหนดยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ” ส่วนเนื้อหารายละเอียดอื่นนั้นเหมือนกัน

นอกจากนี้ ในพื้นที่ออนไลน์มีระบบค้นหาข่าว ดังเช่นในเว็บไซต์ของสำนักข่าวไทยรัฐ มีระบบค้นหาข่าวด้วยวิธีพิมพ์คำสำคัญที่ต้องการ ทำให้สามารถสืบค้นข่าวได้ง่าย อีกทั้งยังมีระบบป้ายกำกับหรือแท็ก (tag) ข่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น แท็ก “ผู้สูงอายุ” (www.thairath.co.th/tags/ผู้สูงอายุ) แท็ก “สังคมผู้สูงอายุ” (www.thairath.co.th/tags/สังคมผู้สูงอายุ) ซึ่งรวบรวมข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้เป็นหมวดหมู่ ยิ่งทำให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้สูงอายุไปยังผู้อ่านจำนวนมากได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป ตัวอย่างหนังสือพิมพ์ที่เป็นข้อมูลในการศึกษานี้ไม่ได้จำกัดแค่ในพื้นที่ฉบับพิมพ์เท่านั้น แต่ตัวบทนี้ยังแพร่กระจายไปยังพื้นที่ออนไลน์ที่หลากหลายด้วย เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูป ไลน์ กล่าวได้ว่าช่องทางการสื่อสารเหล่านี้ทำให้ข่าวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุสามารถแพร่กระจายไปยังคนจำนวนมากในสังคมไทย

6.1.1.2 การบริโภคและตีความตัวบท

1) ด้านการบริโภคตัวบท

การนำเสนอข่าวทางสื่อหนังสือพิมพ์เป็นลักษณะของการสื่อสารทางเดียว กล่าวคือ “ผู้ส่งสาร” หรือผู้เขียนข่าวเป็นฝ่ายนำเสนอข่าวไปยัง “ผู้รับสาร” หรือผู้อ่านข่าวเพียงฝ่ายเดียว และผู้อ่านมีบทบาทหลักเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารที่ผู้เขียนข่าวส่งมา แม้พบการสื่อสารตอบกลับเกี่ยวกับประเด็นผู้สูงอายุจากผู้อ่านไปยังหนังสือพิมพ์บ้าง แต่ก็ปรากฏเฉพาะบริบทของคอลัมน์ประเภท ร้องทุกข์ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง (1) คอลัมน์ จดหมายถึงเดลินิวส์
 ผู้สูงอายุ ต.เขาแดง อ.สะบ้าย้อย สงขลา
 อยากู้เหตุผลจ่ายเงินไม่เหมือนตำบลอื่น

เรียน คุณเอก วิภาวดีผมขอให้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์เป็นสื่อกลางถามเรื่องเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ของ ต.เขาแดง อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา ไปถึงผู้ที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นระดับอำเภอ ผู้ว่าราชการ จังหวัด และส่วนกลางว่าทำไมไม่จ่ายเงินผู้สูงอายุที่ ต.เขาแดงเหมือนกับตำบลอื่น เพราะเขาจ่ายเงินให้แก่ผู้สูงอายุในทุกวันที่ 10 ของเดือน แต่สำหรับผู้สูงอายุที่ ต.เขาแดง ปรากฏว่า 4 เดือนจ่ายเงินให้แก่ผู้สูงอายุเพียง 2 ครั้งเท่านั้น ผมหวังว่าจะมีคำตอบให้ผู้สูงอายุ ต.เขาแดง ได้รับทราบเป็นเพราะเหตุใด

ขอแสดงความนับถือ

ผู้สูงอายุ (ต.เขาแดง)

(เดลินิวส์ 22 เม.ย. 59)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้สูงอายุได้เขียนจดหมายถึงหนังสือพิมพ์เพื่อเป็นสื่อกลางการร้องเรียนไปยังภาครัฐเรื่องการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ล่าช้า จะเห็นได้ว่าการสื่อสารของผู้สูงอายุไปยังหนังสือพิมพ์นี้ปรากฏใน “คอลัมน์ จดหมายถึงเดลินิวส์” ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

นอกจากนี้ ยังมีการสื่อสารของผู้สูงอายุปรากฏในคอลัมน์อื่นอีก เช่น กรณีผู้สูงอายุได้ร้องเรียนพฤติกรรมของพนักงานเก็บค่าโดยสารรถประจำทางที่ปฏิบัติไม่เหมาะสมกับผู้โดยสารสูงอายุ ใน “คอลัมน์ เลขที่ 1 วิภาวดีฯ” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (ไทยรัฐ 15 ธ.ค. 59) กรณีการร้องเรียนการสร้างอุรณในพื้นที่พักอาศัยทำให้ผู้สูงอายุและคนอื่นในหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อน ใน “คอลัมน์ สารพันปัญหา” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (ไทยรัฐ 1 ธ.ค. 59) ในด้านบวก เช่น กรณีผู้สูงอายุเขียนจดหมายมาเล่าประสบการณ์การทำกิจกรรมร้องเพลงทำให้อารมณ์ดีและมีความสุข ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่บุคคลอื่น ใน “คอลัมน์ ป.ล.ขอร้อง” หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (เดลินิวส์ 20 มิ.ย. 59)

จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ได้เปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุสื่อสารมายังหนังสือพิมพ์ได้โดยส่วนใหญ่ปรากฏในบริบทของการร้องเรียนเรื่องต่าง ๆ ที่ได้รับความเดือดร้อน การร้องทุกข์ของผู้สูงอายุนั้น ในแง่หนึ่งหนังสือพิมพ์ก็ได้ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงและช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความยุติธรรม แต่ในอีกแง่หนึ่ง การที่หนังสือพิมพ์เน้นคัดเลือกผู้สูงอายุมานำเสนอในแง่มุมนี้ก็อาจสื่อให้เห็นภาพว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่ได้รับความเดือดร้อนและถูกละเมิดสิทธิ

ด้านผู้รับสารของตัวบทหนังสือพิมพ์ คือ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทั่วไป และผู้รับสารในพื้นที่ออนไลน์ที่ตัวบทหนังสือพิมพ์ไปเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเอง บุคคลที่มีใช้ผู้สูงอายุ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ยกตัวอย่างในพื้นที่ออนไลน์ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2559 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้รายงานข่าวเรื่อง “*กรม.อัดฉีดเอกชนจ้างงานคนชรา จัดหนักมาตรการสังคมผู้สูงอายุ*” (ไทยรัฐ 9 พ.ย. 59) และได้นำข่าวดังกล่าวมาเผยแพร่ในพื้นที่ออนไลน์ด้วย คือ ในเว็บไซต์ของสำนักข่าวและเฟซบุ๊กไทยรัฐออนไลน์ เนื้อหาของข่าวกล่าวถึงที่ประชุมคณะรัฐมนตรีออกมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ รวมถึงมีมาตรการส่งเสริมให้นายจ้างมีการจ้างงานผู้สูงอายุ ผู้วิจัยพบว่า มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวนี้ในพื้นที่ออนไลน์ ตัวอย่างความคิดเห็น เช่น “*เอาคนที่ตกงานไม่มีงานทำจ้างมาทำลิครีบ คนแก่เขาเห็นลูกหลานมีงานทำก็มีความสุขเพิ่มเบี้ยคนชรานูน*” “*เอาคนแก่มาใช้งานบ่าริเปล่า*” จากตัวอย่างความคิดเห็นข้างต้น อาจสะท้อนให้เห็นว่าคนส่วนหนึ่งในสังคมไม่เห็นด้วยกับนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเพราะมองว่าผู้สูงอายุเป็นวัยที่ควรพักผ่อน

จะเห็นได้ว่าผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นมิได้จำกัดเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น แต่รวมถึงกลุ่มบุคคลอื่นด้วย กล่าวคือ ตัวบทเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลาย เนื่องจากข่าวผู้สูงอายุเกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งโดยตรงและอ้อม เช่น ผู้สูงอายุเอง ผู้มีผู้สูงอายุใกล้ตัว ผู้จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุด้วย จะเห็นได้ว่าต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในแง่ใดแง่หนึ่ง

กล่าวได้ว่า ผู้รับสารของตัวบทหนังสือพิมพ์มีความหลากหลายและวาทกรรมหนังสือพิมพ์มีส่วนในการสร้างวาทกรรมความกลัวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนั้นผลที่อาจตามมาก็คือการสร้าง “*กลุ่มประชากรกลัวความแก่*” ให้มากขึ้นในสังคมไทย

2) ด้านตีความตัวบท

โดยทั่วไปผู้อ่านหนังสือพิมพ์มักจะเชื่อว่าข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านหนังสือพิมพ์เป็น “*ข้อเท็จจริง*” ดังจะเห็นได้จาก คอลัมน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นส่งมายังหนังสือพิมพ์ได้ ตัวอย่างเช่น กรณีที่มีการนำเสนอข่าวว่า กระทรวงการคลังจะงดจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่มีรายได้เดือนละเก้าพันบาท หรือมีทรัพย์สินสามล้านบาทขึ้นไป ผู้อ่านที่มีได้เป็นผู้สูงอายุเชื่อว่าข่าวนั้นเป็นข้อเท็จจริงและก็เขียนจดหมายเข้ามาแสดงความไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าวของกระทรวงการคลัง ขาวดังกล่าวปรากฏใน “*คอลัมน์ จดหมายถึงเดลินิวส์*” หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (เดลินิวส์ 26 พ.ค. 59)

นอกจากนี้ ตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นยังมี “*ความน่าเชื่อถือ*” เนื่องจากในเนื้อหาข่าวบทความ คอลัมน์ มักใช้ภาษาทางการหรือกึ่งทางการเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ต่างจาก

ข่าวอาชญากรรมที่มักใช้ภาษาแบบกันเอง เน้นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกเพื่อเน้นความรุนแรง อีกทั้งผู้สื่อข่าวมีโอกาสการเข้าถึงแหล่งข่าว และผู้สื่อข่าวมักเลือกนำเสนอแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรต่าง ๆ เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ หน่วยงานด้านสาธารณสุข การอ้างแหล่งข่าวเหล่านี้ทำให้เพิ่มความน่าเชื่อถือของข่าว จากการวิเคราะห์ด้วยบทหนังสือพิมพ์พบว่า แหล่งข่าวที่เป็นหน่วยงานภาครัฐมักเป็นกลุ่มที่ถูกยกถ้อยคำมากกล่าวใหม่แบบตรง กล่าวคือ เป็นการรายงานคำพูดแบบคำต่อคำเหมือนกับต้นฉบับ ผู้รับสารสามารถอนุมานได้ว่า ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒภาคนั้นเป็นถ้อยคำเดียวกันกับคำกล่าวของผู้พูดซึ่งในที่นี้คือเจ้าหน้าที่รัฐ ด้วยเหตุผลดังกล่าวยิ่งทำให้ด้วยบทหนังสือพิมพ์เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

6.1.2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมในรายการโทรทัศน์

6.1.2.1 การผลิตและการกระจายตัวบท

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากรายการโทรทัศน์ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” และรายการ “คนค้นคน” เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 95 มาจากรายการลุยไม่รู้โรย ผู้วิจัยจึงเน้นกล่าวถึงรายการนี้เป็นหลัก ส่วนรายการคนค้นคนผู้วิจัยกล่าวถึงเพียงสังเขป

1) ด้านการผลิตตัวบท

ผู้ผลิตตัวบท เมื่อพิจารณากระบวนการผลิตตัวบทจะเห็นว่า ผู้ทำหน้าที่ผลิตตัวบทโดยตรง คือ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” ซึ่งออกอากาศทางสถานีไทยพีบีเอส สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส หรือ องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 โดย พ.ร.บ. องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 ในฐานะองค์กรสื่อสารสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทย มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ รายได้หลักขององค์กรมาจากภาษีสรรพสามิตร นอกจากนี้ยังเงินทุนสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

เนื่องด้วยลักษณะขององค์กรสาธารณะที่มีพันธกิจรายการตอบสนองกับทุกกลุ่มและหนึ่งในนั้นคือ กลุ่มผู้สูงอายุ ประกอบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ไทยพีบีเอสได้กำหนดให้ “ปรากฏการณ์สังคมสูงวัย” เป็นวาระหลัก (core agenda) ขององค์กร โดยกำหนดเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอของทุกส่วนงานภายในองค์กร (องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2561: 20)

ไทยพีบีเอสมีนโยบายแผนจัดทำรายการผู้สูงอายุ โดยสนับสนุนบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์รายย่อยให้มาดำเนินการผลิตรายการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ หนึ่งในนั้นคือรายการ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” ซึ่งเริ่มออกอากาศทางสถานีไทยพีบีเอส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน ช่วงข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้คือ ปี พ.ศ. 2559 รายการออกอากาศทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 05.30-06.00 น. โดยบริษัทที่ได้รับการว่าจ้างให้ผลิตรายการคือ “บริษัท บุญมีฤทธิ์ มีเดีย จำกัด”¹ ทั้งนี้ไทยพีบีเอสจะคอยควบคุมแนวคิดของรายการ โดยผู้ผลิตรายการต้องเสนอให้ทางสถานีพิจารณาอนุมัติก่อนออกอากาศ (รติมาส นรจิตร์, 2558: 89-94)

เมื่อพิจารณาองค์กรที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์เนื่องจากเป็นผู้สนับสนุนเงินบางส่วนหนึ่ง จะเห็นได้ว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีใช้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกองทุน กรอบแนวคิดในการทำงานของ สสส. คือ “จุดประกาย กระตุ้น สาน และเสริมพลังบุคคลและองค์กรทุกภาคส่วน ให้มีขีดความสามารถและสร้างสรรค์ระบบสังคมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะ” สสส. มีแผนการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพด้านต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือ “แผนสุขภาวะประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ” ดังจะเห็นได้จากในแผนหลัก สสส. 2561-2563 กล่าวถึงจุดเน้นการดำเนินแผนกลุ่มประชากรผู้สูงอายุ ดังนี้

“สนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาาระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับสังคมสูงวัยเพื่อการสร้างความตระหนักและการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัยเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ และสนับสนุนการพัฒนาระบบการดูแลและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในทุกพื้นที่ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นพลังของสังคมชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผ่านการขับเคลื่อนนโยบาย การทำงานแบบบูรณาการกับทุกภาคส่วน สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยและนโยบายรัฐบาล” (สสส., 2561: 102)

แม้โครงสร้างภายในของสสส. มีผู้จัดการกองทุนทำหน้าที่ดำเนินนโยบายต่าง ๆ แต่ก็อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรีและโครงสร้างบริหารที่มีคณะกรรมการมาจากผู้แทนหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้ การกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของ สสส. เป็นการพัฒนาจากเป้าหมายหลักของประเทศที่กำหนดในแผนพัฒนาที่สำคัญต่าง ๆ สอดคล้องกับที่ผู้จัดการ สสส. ได้

¹ ช่วงปี พ.ศ. 2553 - 2557 เริ่มแรกใช้ชื่อรายการว่า “ลุยไม่รู้โรย” ต่อมาเปลี่ยนชื่อรายการเป็น “ลุยไม่รู้โรย เดอะซีรีส์” และมีบริษัทผู้ผลิตรายการดังกล่าวคือ บริษัทนครสวรรค์โปรดักชัน และบริษัทโมโมทาโร่ หลังจากกลับมาผลิตใหม่ในปี พ.ศ. 2559 ได้เปลี่ยนชื่อรายการเป็น “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” ผลิตโดยบริษัท บุญมีฤทธิ์ มีเดีย จำกัด ซึ่งช่วงเวลาปี พ.ศ. 2559 เป็นช่วงข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้

กล่าวถึงการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุว่า “สนับสนุนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ในยุทธศาสตร์ 3 ด้าน เพื่อให้ประชากรเข้าสู่การสูงวัยอย่างมีความพร้อม ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคมสิ่งแวดล้อม” (สสส., 2560: ออนไลน์)

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ารายการต่าง ๆ ของ สสส. ก็จะดำเนินงานสอดคล้องไปกับนโยบายของรัฐ ดังนั้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกเลือกนำเสนอในรายการโทรทัศน์ก็ส่งเสริมและสอดคล้องกับนโยบายรัฐ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตตัวบทซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อการวางแนวทางการนำเสนอเนื้อหาของรายการ ได้แก่ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ โดยมีสถานีหรือผู้บริหารของสถานีเป็นผู้ที่อาจมีอิทธิพลต่อการควบคุมการผลิตรายการให้สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร และเนื่องจากได้รับสนับสนุนจากรัฐและองค์กรภายนอก เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ ส่งผลให้สถาบันเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร วัตถุประสงค์ของการสื่อสารในวาทกรรมรายการโทรทัศน์นี้เกี่ยวกับผู้ร่วมเหตุการณ์หลัก ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์

ด้านสถานีโทรทัศน์ สถานีไทยพีบีเอสเป็นสื่อสาธารณะที่มีองค์กรแสวงหากำไรและได้รับการอุดหนุนจากเงินภาษีส่วนหนึ่ง ทำให้มีงบประมาณประจำและไม่เน้นการขายโฆษณาและประเด็นเรื่อง “สังคมผู้สูงอายุ” ได้รับจัดให้เป็นหนึ่งในประเด็นหลักสำคัญของแผนจัดทำรายการของไทยพีบีเอส ประจำปี 2559 ทั้งนี้เพื่อนำเสนอและสร้างการตระหนักให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558) ดังจะเห็นได้จากมุมมองของสมยศ เกียรติอร่ามกุล ผู้จัดการฝ่ายรายการประเด็นทางสังคมซึ่งรับหน้าที่ดูแลรายการเกี่ยวกับผู้สูงอายุของไทยพีบีเอส กล่าวว่า

“ไทยพีบีเอสมองผู้สูงอายุในฐานะประชากรอาวุโส เป็นที่คนผ่านการทำงาน ทำประโยชน์ให้สังคมในหลากหลายสาขา จึงนับว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ที่มีคุณค่าซึ่งควรได้รับการนำเสนอผ่านสื่อ เพื่อนำเรื่องราวเหล่านั้นมาถ่ายทอดให้สังคมได้รับรู้ และส่งต่อเรื่องราวดี ๆ สู่คนรุ่นใหม่ได้ หลากหลายรายการของไทยพีบีเอสจึงเน้นเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มาถ่ายทอดความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมา รวมถึงเปิดโอกาสในการเดินตามความฝันที่ยังไม่มีโอกาสได้ทำ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2561: 28-29)

ด้านผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ เนื่องจากจุดยืนการเป็นสื่อสาธารณะและเป็น “สื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง” การทำงานของไทยพีบีเอสจึงมุ่งเน้นการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในสังคม ด้วยนโยบายของทางสถานีนี้เองจึงเปิดพื้นที่ให้ “ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์” ได้ทำหน้าที่สื่อสารและสร้างความเข้าใจการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุ เริ่มต้นจากแนวคิดที่จะเปลี่ยนมุมมองจากมองว่าผู้สูงอายุเป็น “ภาระ” ให้เป็นมุมมองว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีศักยภาพ (active aging) โดยรายการได้นำเสนอผ่านประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพหลากหลายรูปแบบจำนวนมาก ดังที่ประธาน อิงคนันท์ พิธีกรและผู้ผลิตรายการลุยไม่รู้โรยได้กล่าวไว้ว่า

“ก็อยากจะให้พื้นที่สื่อตรงนี้เป็นส่วนหนึ่งในองค์กรประกอบสังคมผู้สูงอายุที่เรากำลังก้าวเข้าไป ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงระหว่างผู้สูงอายุกับคนที่ยังไม่เข้าสู่กลุ่มเกณฑ์ผู้สูงอายุ แต่มีโอกาสใช้สื่อตรงนี้ทำหน้าที่สร้างความเข้าใจระหว่างกัน ทำให้สังคมมองเห็นว่าจริงๆ สังคมผู้สูงอายุอยากจะทำกิจกรรมอะไรเยอะแยะเลย และก็อยากจะมีพื้นที่เล็ก ๆ ก็ได้ที่กลุ่มผู้สูงอายุได้มาอยู่รวมตัวกันได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน”

(รายการเปิดบ้านไทยพีบีเอส 3 มีนาคม 2559)

กล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของรายการลุยไม่รู้โรยคือนำเสนอเรื่องราวชีวิตผู้สูงอายุที่มีคุณค่า หรือกลุ่มคนสูงวัยที่มีพลัง เพื่อสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม รายการโทรทัศน์ก็เป็นพื้นที่หนึ่งในการประกอบสร้างความหมาย กล่าวคือ ในขณะที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์พยายามนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดภาพเหมารวมโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากภาพผู้สูงอายุถูกเลือกนำเสนอเฉพาะด้านของ “ผู้สามารถดูแลตนเองได้ ไม่ใช่ช่วยพึ่งพา” จนเกินไป การนำเสนอภาพผู้สูงอายุด้านบวกเพียงด้านเดียว อาจทำให้คนในสังคมไม่ได้นึกถึงภาพด้านอื่น ๆ เช่น ด้านที่ควรได้รับการสนับสนุนและเตรียมความพร้อมเพื่อผู้สูงอายุ

เนื้อหาในรายการ รายการลุยไม่รู้โรยเดิมเป็นรายการในรูปแบบเรียลลิตี้ คือ มีพิธีกรเข้าไปตามชีวิตผู้สูงอายุที่เป็นต้นแบบ ก่อนจะปรับรูปแบบให้เป็นรายการ “วาไรตี้” เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ชมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ มีการนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อให้เข้ากับสังคมไทยยุคใหม่ และทางรายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดีนิยามรูปแบบของรายการว่าคือ แบบแม่ไก่กาซีนที่นำเสนอทางโทรทัศน์ (magazine on TV) โดยมีผู้สูงอายุซึ่งเป็นแขกรับเชิญเป็นผู้ดำเนินเรื่องด้วยกิจกรรมหรือกิจวัตรประจำวันปฏิบัติจริง การนำเสนอเนื้อหาของรายการ

ลุ่มไม่รู้โรยแบ่งเป็นช่วงต่าง ๆ หรือที่รายการเรียกว่า “คอลัมน์” คอลัมน์ที่ปรากฏในข้อมูลที่ศึกษามีทั้งหมด 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่า ช่วง สว.อบต. ช่วงห้องเรียนสูงวัย และช่วงสูงวัยไทยแลนด์ การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในแต่ละช่วงของรายการมีความแตกต่างกัน

รายการลุ่มไม่รู้โรย สูงวัยดีดี ในระยะแรกช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน 2559 มี “ช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่า” เป็นช่วงที่นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุที่มีความสามารถและเป็นต้นแบบให้กับผู้อื่นได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองและให้สังคมเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และช่วงที่สองคือ “ช่วง สว.อบต.” เป็นช่วงนำเสนอเรื่องของผู้สูงอายุที่มีคุณภาพซึ่งอาจเป็นผู้สูงอายุในท้องถิ่น และนำความรู้และประสบการณ์เหล่านั้นมาถ่ายทอด ต่อมาในระยะที่สอง ช่วงเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม 2559 ช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่ายังคงมีอยู่ แต่รายการได้เปลี่ยนช่วง สว.อบต. เป็น “ช่วงห้องเรียนสูงวัย” ซึ่งเป็นช่วงที่นำเสนอความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ วิทยากรที่มาให้ความรู้มีทั้งผู้สูงอายุและบุคคลอื่น และในระยะที่สาม ช่วงเดือนมกราคม 2560 ช่วงห้องเรียนสูงวัยยังคงมีอยู่ แต่เปลี่ยนช่วงยิ่งสูงวัยยิ่งสูงค่าเป็น “ช่วงสูงวัยไทยแลนด์” ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุทั่วประเทศที่มีความสามารถ มีอาชีพ มีการทำงานที่น่าสนใจ

จะเห็นได้ว่า รายการลุ่มไม่รู้โรยเน้นนำเสนอเนื้อหาที่แสดงถึงความสามารถของผู้สูงอายุเป็นพิเศษ การใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสุข นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาของรายการสะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคมอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้สูงอายุที่เป็นผู้ดำเนินรายการมักเป็นผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม เนื้อหาด้านการมีส่วนร่วมในสังคมที่นำเสนอในรายการนั้นส่งผลให้ภาพผู้สูงอายุที่สร้างประโยชน์ให้สังคมเด่นชัดขึ้น

ส่วน “รายการคนค้นคน” ผู้ผลิตคือ บริษัท ทีวีบูรพา จำกัด ซึ่งได้เริ่มออกอากาศทางช่องโมเดิร์นไนน์ทีวี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของรายการคือการนำเสนอเรื่องราวของคนบางกลุ่ม โดยมุ่งหวังสร้างความเข้าใจแก่คนในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกัน กลุ่มบุคคลหนึ่งที่รายการได้นำเสนอก็คือ “กลุ่มผู้สูงอายุ”

2) ด้านการกระจายตัวบท

รายการลุ่มไม่รู้โรย สูงวัยดีดี เป็นรายการเพื่อผู้สูงอายุที่มีระยะเวลาออกอากาศยาวนานที่สุด กล่าวคือ ออกอากาศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่ารายการดังกล่าวได้รับความนิยมคือมีผู้ติดตามชมอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเนื้อหาในรายการนี้จึงสามารถแพร่กระจายไปได้ในวงกว้าง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้สำรวจพฤติกรรมการรับชมรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุรู้จัก “รายการลุ่มไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” มากที่สุดในบรรดารางการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงอายุทั้งหมด (ทอแสงรัศมี ธิณะแก้ว, 2559: 81)

นอกจากการผลิตรายการเพื่อนำเสนอผ่านหน้าจอโทรทัศน์ การทำงานที่ต่อเนื่องไปสู่ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ก็สำคัญ ผู้ผลิตรายการลุ่มไม่รู้โรยมีแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตเนื้อหาว่าต้องคำนึงถึงในเชิงออนไลน์อยู่เสมอ (ประสาน อิงคนันท์, สัมภาษณ์ อ้างถึงใน รติมาส นรจิตร, 2558: 92) เนื่องจากเทคโนโลยีในปัจจุบันเอื้ออำนวยให้มีการเชื่อมโยงระหว่างรายการโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ จะเห็นได้ว่า สื่อดิจิทัลต่าง ๆ มีบทบาทในการนำเสนอและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของคนมากขึ้น หน้าจอโทรทัศน์มีสื่อกลายเป็นหน้าจอหลักในการรับรู้ข้อมูล พฤติกรรมของผู้ชมที่เปลี่ยนไปจากการชมโทรทัศน์ตามรายการและช่วงเวลาที่สถานีโทรทัศน์เป็นผู้กำหนดบนพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้คนที่สามารถที่จะชมสิ่งที่ต้องการในเวลาและสถานที่ที่ต้องการได้ อีกทั้งยังสามารถเลือกรายการที่สนใจ แบ่งปันคลิปผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ดังนั้น กล่าวได้ว่าการส่งผ่านเนื้อหาที่นำเสนอผ่านหน้าจอโทรทัศน์สู่สื่อใหม่ต่าง ๆ จึงทำให้เนื้อหาที่ผลิตขึ้นมาสามารถเข้าถึงผู้ชมในวงกว้างได้อย่างแท้จริง

ช่องทางในพื้นที่ออนไลน์ของกลุ่มข้อมูลที่ใช้ศึกษา ช่องทางหลักของรายการลุ่มไม่รู้โรย เช่น รายการลุ่มไม่รู้โรยได้นำไปเสนออีกครั้งใน “เว็บไซต์ไทยพีบีเอส” (thaiPBS.or.th/Lui) ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2563 เว็บไซต์ไทยพีบีเอสมียอดผู้เยี่ยมชมเว็บไซต์ (USS) ประมาณ 120,000 คน (ทฤษฎี, 2563: ออนไลน์) ช่องทางถัดมาคือ สถานีไทยพีบีเอสได้นำรายการลุ่มไม่รู้โรยไปเสนอผ่านทาง “ยูทูบ” (youtube.com/ThaiPBS) ผู้วิจัยพบว่า รายการลุ่มไม่รู้โรยในยูทูบมีผู้เข้าชมแต่ละตอนประมาณหลักพันถึงหมื่นครั้ง ตอนที่ได้รับความนิยมมาก เช่น ตอนรถเข็นผลไม้อินดี้ (27 มกราคม 2560) มียอดเข้าชมเกือบ 200,000 ครั้ง ตอนเจ้าข้า ข้าวฟรี ออกอากาศวันที่ 3 กรกฎาคม 2559 มียอดเข้าชม 90,000 ครั้ง ช่องทางถัดมาคือพื้นที่เฟซบุ๊ก รายการลุ่มไม่รู้โรยได้นำไปเสนอใน “เฟซบุ๊กของรายการ” (facebook.com/LUITHAIPBS) ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2563 มีผู้ติดตามประมาณ 20,000 คน อีกทั้งผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ยังได้นำเสนอใน “เฟซบุ๊กของบริษัท บุญมีฤทธิ์ มีเดีย จำกัด” (facebook.com/boonmeritmedia) ซึ่งมีผู้ติดตามประมาณ 100,000 คน โปสต์ที่ได้รับความนิยม เช่น ตอนอาจารย์วราพร (10 กันยายน 2559) ซึ่งเป็นผู้บริจาคที่ดินให้สร้างพิพิธภัณฑ์ รายการได้นำคลิปจากยูทูบมาโพสต์มีผู้เข้าชมจำนวน 350,000 ครั้ง และกดแบ่งปัน (share) มากกว่า 8,300 ครั้ง

ส่วน “รายการคนค้นคน” หลังจากออกอากาศในโทรทัศน์แล้วนำไปเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยเช่นกัน เช่น เว็บไซต์ทีวีบูรพา (tvburabha.com) ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตรายการเฟซบุ๊กของรายการคนค้นคน (facebook.com/kontvburabha) ซึ่งมีผู้ติดตามประมาณ 910,000 คน และยูทูบ (youtube.com/TvburabhaOfficial) ซึ่งมีการตัดคลิปรายการเป็นช่วง ๆ ตอนที่นำมาศึกษามีผู้เข้าชมประมาณสองหมื่นครั้ง และตอนที่ได้รับความนิยมมากมีผู้เข้าชมประมาณ 350,000-550,000 ครั้ง

กล่าวได้ว่า หลังจากผลิตรายการเกี่ยวกับผู้สูงอายุและออกอากาศแล้ว จะนำไปเสนอในพื้นที่ออนไลน์ด้วย เช่น ลงในเว็บไซต์ ยูทูบ แชนแนลเพจเฟซบุ๊ก ทำให้ผู้รับชมรายการสามารถเลือกรับชมในภายหลังได้ อีกทั้งยังสามารถเลือกตอนที่สนใจ แบ่งปันคลิปผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นอีกช่องทางในการแพร่กระจายตัวบทรายการโทรทัศน์ไปสู่คนในสังคม

6.1.2.2 การบริโภคและตีความตัวบท

1) ด้านการบริโภคตัวบท

การนำเสนอของรายการโทรทัศน์เป็นลักษณะของ “การสื่อสารทางเดียว” กล่าวคือ “ผู้ส่งสาร” หรือผู้ผลิตรายการเป็นฝ่ายนำเสนอไปยัง “ผู้รับสาร” หรือผู้ชมเพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้มี “การสื่อสารสองทาง” กล่าวคือ ผู้รับสารหรือผู้ชมก็สามารถแสดงความคิดเห็นไปยังผู้ผลิตรายการได้

ด้านผู้รับสารของตัวบทรายการโทรทัศน์ คือผู้ชมรายการโทรทัศน์บนหน้าจอโทรทัศน์ รวมถึงผู้รับสารในพื้นที่ออนไลน์ที่สามารถเลือกรับสารในเวลาและสถานที่ที่ต้องการได้ ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นที่หลากหลายในพื้นที่ออนไลน์ เช่น

“แก่ อย่างมีคุณค่า จริง ๆ เก่งมากค่ะ สุดยอด”

“เสียดายว่ามีแค่ 2 โป้ง อยากจะยกให้คุณยายซัก 100 โป้งเลย ถึงจะไม่รู้จักก็หลงรักคุณยายแล้ว”

“คุณตาเป็นแรงบันดาลใจเรื่องความเอาใจใส่ให้กับสิ่งที่ทำมากค่ะ ขอบคุณรายการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้ภูมิใจกับสิ่งที่ตัวเองทำ เป็นตัวอย่างให้คนรุ่นใหม่ค่ะ”

ความคิดเห็นข้างต้นสอดคล้องกับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ที่มองว่า เป้าหมายหลักของรายการคือผู้สูงอายุ เนื่องจากต้องการทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าในการมีชีวิตอยู่ในช่วงสูงวัยนี้ และมีโอกาสได้พัฒนาตนเองในช่วงสูงวัยให้ดีขึ้น ส่วนเป้าหมายรองที่เป็นผู้ชมอื่นทำให้มองเห็นคุณค่าของผู้สูงวัยในสังคม รวมถึงการเตรียมตัวเองในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยด้วย (ประสาน อิงคนันท์, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน รัตมาส นรจิตร์, 2558: 92)

จะเห็นได้ว่า ผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายของรายการโทรทัศน์มิได้จำกัดเฉพาะผู้รับชมรายการที่เป็นผู้สูงอายุเท่านั้น เนื่องจากผู้รับชมรายการในวัยต่าง ๆ ย่อมมีโอกาสได้รับข้อมูลที่ผู้ผลิตรายการได้นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุเช่นกัน อาจทำให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ อีกทั้งทำให้ประชากรเหล่านั้นได้กลายเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพในอนาคต

2) ด้านการตีความตัวบท

ผู้รับสารมีบรรทัดฐานในการตีความว่า รายการเพื่อผู้สูงอายุเป็น “รายการคุณภาพ” ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นที่ผู้ชมได้แสดงไว้ในพื้นที่ออนไลน์ เช่น

“ชอบมากกกกกรับรายการแบบนี้ โขคดีที่ยังมีคนดีบางส่วนยังจัดรายการมีคุณภาพแบบนี้อยู่ Thanks”

“ชอบรายการช่องนี้มากนะคะ มีสาระน่ารู้ดีมาก”

“ชอบรายการช่องนี้ ชอบพิธีกรทุก ๆ คนเลย รายการก็ดีมีสาระ ดูไปยิ้มไปเลยคะ มีดี ๆ แบบนี้ให้ดูไปเรื่อย ๆ นะคะ”

ความคิดเห็นข้างต้นเป็นความคิดเห็นในยูทูบ แสดงให้เห็นว่าผู้ชมเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง และเป็นการประเมินของผู้ชมว่ารายการเกี่ยวกับผู้สูงอายุนี้เป็นรายการที่ดีและมีคุณภาพ น่าติดตามชม

นอกจากนี้ผู้รับสารเห็นว่า สิ่งที่น่าเสนอในรายการโทรทัศน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้นเป็น “ข้อมูลที่มีประโยชน์” ส่วนหนึ่งเห็นได้จากการเหตุผลของผู้สูงอายุที่เลือกรับชมรายการดูไม่รู้โรยว่า รายการมีรูปแบบและเนื้อหาที่น่าสนใจ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และช่วยสร้างแรงบันดาลใจในชีวิต (ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว, 2559: 82) แสดงให้เห็นว่าผู้รับสารโดยเฉพาะผู้สูงอายุเชื่อว่าข้อมูลที่น่าเสนอในรายการเป็นข้อเท็จจริงและมีประโยชน์สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตได้

อีกทั้งยังมีความคิดเห็นในพื้นที่ออนไลน์ เช่น “ดูรายการหลายๆ ตอน และลองทำตามแล้ว ไม่ยากอย่างที่คิด ดูเหมือนเป็นของพื้นฐานธรรมดา แต่เมื่อทำสำเร็จแล้วไม่ธรรมดา” “ชอบรายการช่วงนี้ เพราะหลายอย่างสามารถนำมาสร้างอาชีพได้” “รายการมีประโยชน์ ทำให้เด็ก ๆ ได้เห็น ได้ลองทำตาม” “ถือเป็นความรู้ใหม่ สามารถนำไปสอนเด็ก ๆ ต่อได้ ขอขอบคุณที่ทำให้ความรู้แก่ลูกหลาน” ความคิดเห็นของผู้รับสารข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความรู้ที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยเฉพาะเยาวชน

6.2 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ของแฟร์คลัฟที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในงานนี้ คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมวัฒนธรรม

6.2.1 สถานการณ์สังคมสูงอายุ

จากการวิเคราะห์พบว่าปริบทด้านสถานการณ์แวดล้อมที่เกี่ยวกับภาพตัวแทนผู้สูงอายุคือสถานการณ์สังคมสูงวัย การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ใน พ.ศ. 2558 ประชากรโลกมีจำนวน 901 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรทั้งหมด จึงกล่าวได้ว่า ประชากรโลกได้กลายเป็นสังคมสูงอายุแล้ว (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ปัจจุบันประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากสถานการณ์นี้ทำให้ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัย” (aged society) ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2548 กล่าวคือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และประเทศไทยสูงวัยเป็นอันดับสองในอาเซียน จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560) พบว่าประชากรสูงวัยคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือมีประมาณ 11 ล้านคน นอกจากนี้ ยังระบุว่าสัดส่วนนี้จะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (aged society) และประมาณปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (super aged society) อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อัตราที่เพิ่มมากขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างอายุประชากรดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมด้วย

โครงสร้างสังคมไทยที่กำลังมีประชากรสูงวัยมากขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ย่อมมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ค่าใช้จ่ายทั้งของรัฐและครอบครัว ในเรื่องสวัสดิการและสุขภาพอนามัยจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมหาศาล ประกอบกับแนวคิดหรือมุมมองของผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายรัฐที่มีต่อสถานการณ์สังคมสูงวัยนี้ ดังจะเห็นได้จากการนิยามสถานการณ์ดังกล่าวว่าเป็น “*ลีลามิประชากร*” (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558; คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2561) และ “*ระเบิดเวลา*” (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2559) เรื่องการสูงวัยของประชากรจึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่รัฐจะต้องกำหนดนโยบายเพื่อรองรับสังคมที่มีระดับการสูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลกระทบจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เช่น งบประมาณของรัฐบาล การขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การขาดแคลนแรงงาน ดังนี้

ด้านภาระการคลังของรัฐบาล ภาครัฐใช้งบประมาณดูแลประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้น ทั้งงบประมาณระบบบำนาญราชการ ด้านเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และงบประมาณด้านสุขภาพ ทั้งนี้มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปีตามสัดส่วนของผู้สูงอายุ ด้านระบบบำนาญราชการ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปและคนมีอายุชั้ยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเงินบำนาญของภาครัฐสูงขึ้น

ตามอัตราส่วนพึ่งพิงวัยผู้สูงอายุที่สูงขึ้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุจะทำให้รัฐรับภาระในส่วนของเงินบำนาญข้าราชการเพิ่มขึ้น เนื่องจากรัฐต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ข้าราชการแต่ละคนเมื่อเกษียณอายุ

ด้านเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจัดสรรงบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 รัฐบาลได้ให้ผู้สูงอายุทุกคนที่ไม่ได้รับบำนาญจากรัฐ มีสิทธิที่จะได้รับเบี้ยยังชีพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 รัฐบาลเพิ่มจำนวนเบี้ยยังชีพรายเดือนตามระดับอายุของผู้สูงอายุแบบขั้นบันได ดังนี้ ผู้ที่มีอายุ 60-69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพรายเดือน 600 บาท ผู้ที่มีอายุ 70-79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพรายเดือน 700 บาท ผู้ที่มีอายุ 80-89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพรายเดือน 800 บาท และผู้ที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพรายเดือน 1,000 บาท หากพิจารณาการจัดสรรงบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในรายปีพบว่า ปี พ.ศ. 2552 รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเกือบ 22,000 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นอย่าง “ก้าวกระโดด” จนถึง ปี พ.ศ. 2561 ใช้งบประมาณสูงถึง 66,000 ล้านบาท (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561: 90)

ด้านงบประมาณสุขภาพ เมื่ออายุมากขึ้นสภาพร่างกายเริ่มเสื่อมถอยลง ปัญหาด้านสุขภาพก็จะตามมา ผลศึกษาจากโครงการการประมาณค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2561: ออนไลน์) พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศไทยในอดีตถึงปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประมาณการว่าในปี พ.ศ. 2576 จะมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพประมาณ 480,000 – 630,000 ล้านบาท เมื่อผนวกกับปัจจัยสังคมสูงวัย ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นไปถึง 1,400,0000 – 1,800,000 ล้านบาท

จะเห็นได้ว่า เมื่อประชากรสูงวัยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ค่าใช้จ่ายของรัฐในการดูแลสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล เมื่อรวมค่าใช้จ่ายเพื่อบริการสาธารณสุขกับค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการอื่น ๆ ที่จะต้องจัดสรรให้ผู้สูงอายุแล้ว รัฐจะต้องมีภาระทางการเงินมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นแนวคิดของรัฐว่า สังคมที่มีจำนวนประชากรพันวัยทำงานและเข้าสู่วัยสูงอายุมากขึ้น ส่งผลต่อการจัดเก็บรายรับจากภาษีเงินได้ของภาครัฐ ขณะที่ภาครัฐมีความต้องการใช้จ่ายมากขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล การเพิ่มสวัสดิการ และเงินสงเคราะห์ให้แก่ผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่า เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างรายจ่ายสวัสดิการของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นกับการจัดเก็บรายได้ที่มีแนวโน้มลดลง รายจ่ายที่เพิ่มขึ้นนี้อาจนำไปสู่การขาดดุลงบประมาณและการสะสมหนี้สาธารณะได้ (ศศิเพ็ญ ภูพานิช, 2553: 4-5; ศิวลาภ

สุขไพบุลย์วัฒน์, 2560: 184-185) ดังนั้นภาครัฐจึงควรต้องมีการบริหารจัดการเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อเสถียรภาพทางการคลังในระยะต่อไป

ด้านอัตราการพึ่งพิงของประชากร ด้านประชากรศาสตร์มีส่วนในการกำหนดความหมายผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้พึ่งพิง ดังจะเห็นได้จากการพิจารณาตัวเลขอัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ และอัตราส่วนเกือหนุน ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรสูงวัยส่งผลให้อัตราส่วนภาระพึ่งพิงหรืออัตราส่วนการพึ่งพาของประชากรวัยทำงานที่จะต้องเลี้ยงดูประชากรสูงอายุเปลี่ยนแปลงไป โดยภาระพึ่งพิงของผู้สูงอายุมิแนวโน้มสูงขึ้น ดังนี้

“อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ” คือ อัตราส่วนของจำนวนประชากรสูงอายุต่อประชากรวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) 100 คน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน จากร้อยละ 18.1 ในปี พ.ศ. 2554 เป็นร้อยละ 22.3 ในปี พ.ศ. 2557 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25.3 ในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งหมายถึง ประชากรวัยทำงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุประมาณ 25 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

ส่วน “อัตราส่วนเกือหนุน” คือ อัตราส่วนของประชากรวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) เทียบกับประชากรสูงอายุ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการเกือหนุนที่จำนวนคนในวัยทำงานจะสามารถดูแลเกือหนุนผู้สูงอายุ 1 คน พบว่า อัตราส่วนเกือหนุนมีแนวโน้มน้อยลงอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ จากร้อยละ 9.3 ในปี พ.ศ. 2537 ลดลงเหลือร้อยละ 3.9 ในปี พ.ศ. 2560 อัตราส่วนดังกล่าวหมายความว่า ผู้สูงอายุไทยแต่ละคนจะมีคนวัยทำงานที่จะสามารถดูแลเกือหนุนเพียง 4 คนเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้เป็นผลมาจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น และจำนวนคนในวัยทำงานที่ลดลง สื่อให้เห็นว่า ประชากรวัยทำงานจะต้องรับภาระที่มากขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ

ด้านภาคการผลิต การเป็นสังคมผู้สูงอายุอาจนำไปสู่ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต เนื่องจากอัตราการเกิดที่ต่ำและการชราภาพของแรงงานจะทำให้กำลังแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญมีจำนวนลดลง และยิ่งประชากรมีอายุมากขึ้นเลยวัยกลางคนก็ยังมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานน้อยลง (ศศิเพ็ญ ภูพานิช, 2553) ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2561 ผู้สูงวัยที่ยังทำงานมีเพียงร้อยละ 37 ของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป หรือประมาณ 4.4 ล้านคน ที่ยังอยู่ในกำลังแรงงาน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562)

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์ “สังคมผู้สูงอายุ” ทำให้หลายภาคส่วนในประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมรับมือกับสถานการณ์ประชากรสูงวัยอย่างรวดเร็วนี้ เนื่องจากมีผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เช่น งบประมาณของรัฐบาล การออมและการลงทุน การขาดแคลนแรงงาน ฯลฯ การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องการ

การวางแผนอย่างเป็นระบบ (ศศิเพ็ญ ภูพานิช, 2553; สมประวิณ มั่นประเสริฐ และคณะ, 2553; ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556; ศิวลาภ สุขไพบุลย์วัฒน์, 2560; มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562) จะเห็นได้ว่า ความคิดหรือมุมมองดังกล่าวสื่อให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของรัฐว่าเป็นผู้แก้ปัญหา และสื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระ” ของสังคม

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะไม่นำเสนอสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยที่มีภาระและปัญหาตามมา แต่จะเน้นนำเสนอผู้สูงอายุในแง่ของกลุ่มที่มีความสามารถและมีพลัง แสดงให้เห็นมุมมองของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ที่ต่างไปจากมุมมองของหนังสือพิมพ์

6.2.2 นโยบายรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุของภาครัฐในมิติที่สัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกประเทศก่อน หลังจากนั้นผู้วิจัยจะกล่าวถึงกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รายละเอียดดังนี้

ผู้สูงอายุเริ่มถูกแบ่งแยกเป็นกลุ่มเฉพาะจากคนในสังคมและมีตัวตนที่ชัดเจนขึ้นส่วนหนึ่งเพราะอิทธิพลจากสหประชาชาติ ดังจะเห็นได้จาก ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการตั้ง “กรมประชาสงเคราะห์” ขึ้นในปี พ.ศ. 2483 เพื่อจัดสวัสดิการสำหรับเด็กกำพร้า ผู้อนาถา ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ และผู้สูงอายุ ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และเป็นผู้ประสบความเดือดร้อน (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2545: 156)

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2496 ได้มีการตั้ง “สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค” เป็นแห่งแรกของประเทศไทย เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ไม่มีที่อยู่อาศัย ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู หรืออยู่กับครอบครัวไม่มีความสุข อีกทั้งเป็นการแบ่งเบาภาระครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือยากจน ไม่สามารถเลี้ยงดูผู้สูงอายุให้อยู่กับครอบครัวได้ (อัมภัสชา พานิชชอบ, 2546)

แม้นโยบายต่าง ๆ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการสร้างชาติของไทยให้เป็นแนวทางเดียวกันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย (เปรมมา สัตยาวุฒิพงศ์, 2552) อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ส่วนหนึ่งก็สร้างการรับรู้และความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในฐานะกลุ่มคนที่ถูกทอดทิ้งและต้องได้รับการดูแล และเป็นกลุ่มคนกลุ่มเดียวกับผู้พิการและผู้ทุพพลภาพ นอกจากนี้ สาเหตุที่ต้องริเริ่มงานสังคมสงเคราะห์ในภาครัฐ เพราะส่วนหนึ่งได้รับปัจจัยจากประเทศทางตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับ “รัฐสวัสดิการ” ที่มีหน้าที่รับผิดชอบความอยู่ดีมีสุขหรือสวัสดิการของประชาชน แนวคิดดังกล่าวจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อนโยบายการสร้างชาติสร้างวัฒนธรรมรัฐ

จำเป็นต้องเข้ามาจัดการบุคคลเหล่านี้ด้วยการจัดหาสถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม (เรื่องรอง ชาญุฒิธรรม, 2547) สถานสงเคราะห์คนชราจึงเป็นเสมือนพื้นที่ที่ต่อยอดวิธีการมองผู้สูงอายุของรัฐบาลในขณะนั้นว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ขัดต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและวัฒนธรรมอันดีของชาติ และเป็นปัญหาสังคมที่รัฐต้องเข้าไปจัดการควบคุม จะเห็นได้ว่า ด้วยมุมมองดังกล่าวผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นปัญหาของประเทศ

ในปี พ.ศ. 2525 ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากได้รับแรงกระตุ้นจากองค์การสหประชาชาติที่ได้จัดประชุม “สมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ” (World Assembly on Ageing) เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติให้แก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รัฐบาลไทยก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุหลังจากได้เข้าร่วมประชุมกับประเทศต่าง ๆ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้ง “คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ” ของรัฐบาลไทยขึ้น และมีการจัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525-2544

ปิยากร หวังมหาพร (2554) ตั้งข้อสังเกตว่า สหประชาชาติกำหนดให้มีการจัดประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุในโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ กล่าวคือ ในพ.ศ. 2503 พบว่ามีจำนวนประชากรสูงอายุร้อยละ 8 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8.5 ในพ.ศ. 2523 ส่วนประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2523 มีประชากรสูงอายุร้อยละ 5.8 แสดงให้เห็นว่า โลกกำลังประสบภาวะจำนวนประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น จนสหประชาชาติกำหนดให้มีการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุขึ้นมา เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ดังนั้นกล่าวได้ว่า แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525-2544 เกิดขึ้นเนื่องจากแรงผลักดันจากสหประชาชาติ

ในปี พ.ศ. 2534 หลักการของการประชุมสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ซึ่งเรียกว่า “คำประกาศว่าด้วยผู้สูงอายุ” (Proclamation on Aging) ต้องการให้รัฐภาคีกำหนดเป้าหมายแห่งชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และนำหลักการของสหประชาชาติว่าด้วยผู้สูงอายุไปกำหนดเป็นแผนแห่งชาติด้วย สารระที่สำคัญคือ ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องตระหนักว่า การสูงอายุของประชากรจะก่อให้เกิดความจำเป็นเร่งด่วนที่ทั้งรัฐบาลและเอกชนจะต้องกำหนดนโยบายและแผนงานเพื่อสนองความต้องการตามความจำเป็นนั้นให้เพียงพอ (ปิยากร หวังมหาพร, 2554: 65)

บทบาทของสหประชาชาติในเรื่องผู้สูงอายุดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้มีมติกำหนดให้ปี พ.ศ. 2542 เป็น “ปีผู้สูงอายุสากล” ส่งผลให้ประเทศไทยประกาศ “ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย” พ.ศ. 2542 สารระสำคัญของปฏิญญาผู้สูงอายุไทย คือ ผู้สูงอายุจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน รวมทั้งต้องได้รับการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครอง และรอดพ้นจากการถูกละเมิดสิทธิที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติ โดยรัฐจะต้องเป็นกลไกหลักในการกำหนด

และขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ผู้สูงอายุด้วยการตรากฎหมาย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550: 6-7)

กล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุเริ่มมีตัวตนชัดเจนขึ้นและถูกแบ่งแยกเป็นกลุ่มเฉพาะในสมัย รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนหนึ่งเพราะอิทธิพลจากประเทศทางตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับ รัฐสวัสดิการ นโยบายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในขณะนั้นจึงเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการสร้างชาติสร้าง วัฒนธรรม (เรื่องรอง ชาญวุฒิศรรม, 2547) รัฐจำเป็นต้องเข้ามาจัดการบุคคลเหล่านี้ เช่น การจัดหา สถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม สถานภาพของผู้สูงอายุและภาพลักษณ์ของความชราจึงถูกกำหนดด้วยกรอบ ทัศนคติที่มองว่าเป็น “ชายขอบ” และเป็น “ปัญหา” ของสังคม (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2545) การมองผู้สูงอายุด้วยแนวคิดข้างต้นส่งผลให้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านการเป็นปัญหาและภาระของ ประเทศเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้น

ประเด็นถัดมา คือ “กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ” กฎหมายไทยได้บัญญัติ เกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้หลายฉบับทั้งในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ และกฎหมายพระราชบัญญัติต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย ที่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 81 ดังนี้ *“รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้พิการให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิตเพื่อ สามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร”* (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 216 ก วันที่ 9 ธันวาคม 2534) อย่างไรก็ตาม ไม่มีบทบัญญัติใดในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534 ที่กล่าวถึงผู้สูงอายุแยกจากผู้พิการ (ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ, 2551: 63) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 จัดผู้สูงอายุอยู่ใน กลุ่มเดียวกันกับผู้พิการทางกายภาพ โดยมองว่าผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นภาระของสังคม รัฐจึงต้องให้ การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

รัฐธรรมนูญลำดับถัดมาคือ **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540** ก็มี บทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏในมาตรา 54 และมาตรา 80 ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ความว่า

“หมวด 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 54 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่ การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

“หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องสงเคราะห์ คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้”

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 55 วันที่ 11 ตุลาคม 2540)

จะเห็นได้ว่า มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นับเป็นบทบัญญัติแรกของกฎหมายไทยที่กล่าวถึงผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะแยกจากผู้พิการ โดยกล่าวถึงผู้ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี บริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้รับรู้ว่าผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีเป็นผู้ที่พ้นจากวัยทำงานแล้ว เมื่อผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีไม่ได้รับการจ้างงานก็อาจประสบความยากลำบากในการยังชีพได้ (ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ์, 2551: 65-66) กล่าวได้ว่า มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นี้เป็นบทบัญญัติแรกของกฎหมายไทยที่พยายามตอบสนองความต้องการหรือความจำเป็นของผู้สูงอายุอย่างเฉพาะเจาะจง

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังจะเห็นได้ในมาตรา 53 และมาตรา 80 ดังนี้

“มาตรา 53 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ”

“มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษাপฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส ยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้”

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก วันที่ 24 สิงหาคม 2550)

จะเห็นได้ว่า แม้ถ้อยคำแตกต่างกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน แต่มีหลักการเดียวกัน กล่าวคือ สื่อให้เห็นความคุ้มครองผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้บกพร่องทางกายภาพ ในทำนองเดียวกันกับการให้ความคุ้มครองผู้พิการหรือทุพพลภาพอื่น กฎหมายดังกล่าวเป็นในลักษณะเชิงสังคมสงเคราะห์

สื่อให้เห็นว่ารัฐต้องให้การสงเคราะห์และช่วยเหลือผู้สูงอายุตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ในทำนองเดียวกันกับกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546² ที่ได้กำหนดระบบบริการทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสม ในพระราชบัญญัติฉบับนี้เรียกกลุ่มผู้สูงอายุว่า “คนชรา” โดยจัดกลุ่มผู้สูงอายุเป็น “ผู้รับบริการสวัสดิการสังคม” คือ เป็นบุคคลซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบากหรือที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ เช่นเดียวกับกลุ่มอื่น เช่น เยาวชน ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส การนำเสนอเป็นกลุ่มเดียวกันลักษณะนี้จึงทำให้สื่อภาพด้านลบไปยังผู้รับสารได้ว่า “ผู้สูงอายุ” กับ “ผู้พิการ” “ผู้ทุพพลภาพ” มีลักษณะทำนองเดียวกันคือลำบากและต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งเป็นการสร้างให้เห็นว่าผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ดังปรากฏในมาตรา 3 ดังนี้

“ผู้รับบริการสวัสดิการสังคม” หมายความว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบากหรือที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ เช่น *เด็ก เยาวชน คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ถูกละเมิดทางเพศ* หรือกลุ่มบุคคลอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 94 ก วันที่ 1 ตุลาคม 2546)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546³ นับเป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ พระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ และเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติ มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (ฉันทน์ ฤทธิชัยโพธิ์ และคณะ, 2557: 8) พระราชบัญญัตินี้มีการนิยามหรือกำหนดความหมาย “ผู้สูงอายุ” อย่างชัดเจน ดังปรากฏในมาตรา 3 และมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุที่ระบุไว้ในมาตรา 11 ดังนี้

“มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

ผู้สูงอายุ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย”

² พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

³ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3

“มาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวก และรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
- (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
- (4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
- (5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณสุขอื่น
- (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
- (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง
- (9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไขปัญหาคครอบครัว
- (10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
- (11) การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
- (12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี”

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก วันที่ 31 ธันวาคม 2546)

จะเห็นได้ว่าการนิยามผู้สูงอายุอย่างชัดเจนนี้เกี่ยวข้องกับสวัสดิการที่รัฐให้แก่ผู้สูงอายุ อีกทั้งบทบัญญัติต่าง ๆ ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 สะท้อนถึงการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีอาชีพหรือกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย และให้ได้รับสวัสดิการจากรัฐที่เพียงพอเพื่อไม่เป็นการกระทบแก่บุคคลอื่นในครอบครัว (ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ, 2551: 84)

กล่าวโดยสรุป “วาทกรรมกฎหมาย” เป็นวาทกรรมสถาบันที่มีอำนาจมาก (Simpson and Mayr, 2010; 30) กล่าวคือ วาทกรรมทางกฎหมาย (legal discourse) เป็นวาทกรรมแห่งอำนาจ (discourse of power) ทุกคนในสังคมล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้นวาทกรรมกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและแนวทาง

ปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จึงย่อมมีผลต่อความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาภาพรวมของผู้สูงอายุในกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ. 2540 พบว่าผู้สูงอายุมักจะถูกบัญญัติอยู่ในบทบัญญัติเดียวกันกับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ โดยมีบทบัญญัติกำหนดมาตรการให้การปกป้องคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการหรือทุพพลภาพเป็นพิเศษ (ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ, 2551) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การจัดผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับผู้พิการเป็นการพิจารณาทางกายภาพในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีความเจ็บป่วยและมีความอ่อนแอ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นภาระของสังคม รัฐจึงต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

แม้ว่านโยบายหรือบทบัญญัติของรัฐในลำดับต่อมา เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 จะมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ กำหนดมาตรการส่งเสริมผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม นอกเหนือจากมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในด้านการฝึกอาชีพและด้านรายได้ อย่างไรก็ตาม กองทุนผู้สูงอายุซึ่งพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นหลัก เป็นเพียงกลไกเดียวที่ส่งเสริมมาตรการความช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เป็นรูปธรรมได้ (สุวิธสา พายุศิริ, 2549) อาจกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็น “กฎหมายสังคมในเชิงสงเคราะห์และรัฐสวัสดิการ” มิใช่กฎหมายที่จะมารองรับโครงสร้างประชากรใหม่ที่มีผู้สูงอายุเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นหลัก ย่อมไม่เพียงพอที่จะรองรับโครงสร้างประชากรในปัจจุบันของไทยที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายอื่นมารองรับเพื่อมิให้ผู้สูงอายุเป็นภาระของคนในครอบครัวและภาระของภาครัฐ (ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ, 2551: 88-89)

หากพิจารณากฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุอาจมองได้ว่า ตัวบทกฎหมายได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติรองรับสิทธิของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ไว้ โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิที่จะได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมจากรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รวมถึงได้มีการตรากฎหมายเฉพาะขึ้นเพื่อรองรับสิทธิของผู้สูงอายุดังกล่าวไว้เป็นการทั่วไป

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากเชิงวิพากษ์อาจสะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐกับการจัดวางตำแหน่งของผู้สูงอายุในสังคมไทย กล่าวคือ กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายในเชิงสังคมสงเคราะห์เป็นหลัก ผู้สูงอายุอยู่ในฐานะผู้ต้องได้รับการสงเคราะห์และสวัสดิการของรัฐซึ่งเป็นภาพด้านเดียว และอาจตอบย้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นภาระของรัฐบาลหรือของสังคม ทั้งนี้อาจละเลยความสามารถและศักยภาพของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่านโยบายของรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

เช่น การนิยามผู้สูงอายุ การสงเคราะห์ผู้สูงอายุ สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา กล่าวคือ นโยบายดังกล่าวประกอบสร้างภาพผู้สูงอายุให้ผูกติดกับความอ่อนแอ สื่อให้เห็นมุมมองของรัฐที่มีต่อผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม เป็นผู้มี ความอ่อนแอที่ควรได้รับการดูแล

6.2.3 การแพทย์และสาธารณสุข

ชุดความรู้ทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุคือ “อายุรศาสตร์ผู้สูงอายุ” หรือ “หลักเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ” (geriatric medicine) ซึ่งมองว่า ความแก่หรือความชรา หมายถึง การสูญเสียความสามารถในการทำงานของสรีรวิทยา (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2544) กระบวนทัศน์ทางชีววิทยาการแพทย์ (biomedical gerontologist) นี้มุ่งเน้น “การศึกษาสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ” เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุร่างกายจะมีความเสื่อมโทรมความเสื่อมถอยของอวัยวะ หรือระบบต่าง ๆ ภายในร่างกาย การศึกษา กระบวนทัศน์นี้จึงพยายามตรวจสอบร่างกายผู้สูงอายุ มีการพัฒนาเครื่องมือ เกณฑ์ต่าง ๆ ในการตรวจสอบสภาพร่างกายเพื่อบ่งชี้ว่าใครเป็นผู้สูงอายุ โดยมีการประเมินเรื่องศักยภาพของร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ เป็นร่างกายที่ชราภาพ (aged body) (สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2553: 4-5)

นอกจากนี้ แนวคิดของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุคือ การมองว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีลักษณะพิเศษและต้องการวิธีการดูแลที่แตกต่างจากวัยผู้ใหญ่ทั่วไป ดังนั้นจึงต้องการการดูแลที่เฉพาะเจาะจง การดูแลตามอายุจึงเป็นหลักการกว้าง ๆ ของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ โดยแบ่งผู้สูงอายุออกได้เป็น 3 ช่วงวัย ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุ 60-69 ปี (The young old) คือผู้ที่เพิ่งย่างเข้าวัยผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีสุขภาพแข็งแรงดี อาจมีโรคประจำตัวบ้าง เช่น เบาหวาน ความดัน ดังนั้น การดูแลจะเน้นไปที่การป้องกันหรือประเมินหาความเสี่ยงของการเกิดโรค 2) ผู้สูงอายุ 70-85 ปี (The middle old) เป็นช่วงอายุที่เริ่มมีโรคประจำตัวมากขึ้นแต่ความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองอาจจะน้อยลง 3) ผู้สูงอายุ 86 ปีขึ้นไป (The oldest old) เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มักมีความสามารถพึ่งพาตัวเองลดลง และต้องได้รับการดูแลจากลูกหลานญาติพี่น้อง พยาบาลหรือผู้ดูแลพิเศษ (โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์, 2558: ออนไลน์; ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2559)

จะเห็นได้ว่าการแบ่งช่วงของผู้สูงอายุข้างต้น เป็นการมองผู้สูงอายุแบบเหมารวมด้วยแนวคิดที่ว่า “ยิ่งอายุมากขึ้น ความเสื่อมถอยของร่างกายก็จะยิ่งมากขึ้นตาม” การแบ่งกลุ่มโดยใช้อายุเป็นเกณฑ์นี้อาจไม่จำเป็นเสมอไป บางครั้งผู้สูงอายุที่มีอายุมากก็อาจแข็งแรงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่าได้ กล่าวได้ว่า ชุดความรู้ทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขมีส่วนสำคัญในการกำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในฐานะร่างกายที่เต็มไปด้วยความเสื่อมถอยที่ควรได้รับการจัดการดูแล

ขณะเดียวกันก็มีเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่ และการแพทย์ทางเลือกที่สามารถ “ชะลอ” “ต่อต้าน” และ “หยุดยั้ง” ความชราได้ เรียกว่า เวชศาสตร์ชะลอวัย หรือ เวชศาสตร์ฟื้นฟูสุขภาพและชะลอวัย (anti-aging medicine หรือ regenerative medicine) ทำให้ความชราซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงร่างกายตามธรรมชาติถูกปฏิเสธ

แม้เรื่องของการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นเรื่องดี แต่ในอีกส่วนหนึ่งก็เป็นการตอกย้ำภาพความชราที่เต็มไปด้วยโรค หรือการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ของผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่า สถาบันทางการแพทย์ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภาพผู้สูงอายุที่ผูกติดกับโรคภัยไข้เจ็บ ความเสื่อมถอย การมุ่งเน้นพิจารณาด้านสมรรถภาพทางร่างกายเป็นหลักนี้ ทำให้คุณสมบัติด้านอื่นของผู้สูงอายุถูกลดทอนไป หรือกลายเป็นด้านที่คนไม่นึกถึง เช่น “วิบุลย์” “ความสามารถ” “ประสบการณ์”

6.2.4 แนวคิดที่มีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทย

แนวคิดเกี่ยวกับกตัญญูกตเวทิต เป็นหลักคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนา คำว่า “กตัญญู” หมายถึง รู้อุปการะที่ท่านทำให้ รู้คุณท่าน ส่วน “กตเวทิต” หมายถึง ประกาศคุณท่าน สอนคุณท่าน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 6) เมื่อรวมกัน คำว่า “กตัญญูกตเวทิต” หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วตอบแทน ผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น ทั้งนี้ ความกตัญญูกตเวทิต แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ กตัญญูกตเวทิตต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตน เป็นส่วนตัว อีกประการคือ กตัญญูกตเวทิตต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดีเกื้อกูลแก่ส่วนรวม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2561: 2-3)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับกตัญญูกตเวทิตเป็นหลักคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้วางหลักการปฏิบัติไว้เพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกในบุญคุณประจำใจ และต้องตอบแทนผู้มีพระคุณต่อเรา บุคคลเหล่านั้นอยู่ในสถานะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ปู่ย่าตายาย ครูบาอาจารย์ รวมถึงผู้สูงอายุ

กล่าวได้ว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญูกตเวทิตและมีวัฒนธรรมในการเคารพนับถือผู้สูงอายุอย่างเด่นชัด ดังจะเห็นได้จากขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนในสังคมได้นิยมปฏิบัติและสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน ประเพณีหนึ่งที่แสดงออกถึงความกตัญญูคือ ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันสำคัญของทุกปี

ประเพณีวันสงกรานต์ หรือวันขึ้นปีใหม่ของไทย ตรงกับวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี เป็นประเพณีที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว สังคมกับวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดความรักความผูกพัน ความกตัญญูในครอบครัว ประกอบกับ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2532 คณะรัฐมนตรี

ซึ่งมี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบและอนุมัติให้วันที่ 14 เมษายนของทุกปีเป็น “วันครอบครัว” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2563: ออนไลน์) เนื่องจากตรงกับวันสงกรานต์ของไทยและเป็นวันที่สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสพบปะกัน จึงให้ถือโอกาสเดียวกันนี้เป็นวันรวมญาติ มีการทำบุญตักบาตร ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บุพการีและญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว คนรุ่นหลังแสดงความเคารพนับถือและขอรับพรจากผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู กตเวที (สุวรรณฐา ลิ้ม, 2560: 63-64)

อีกแนวคิดคือ **เรื่องความอาวุโส** ซึ่งนับเป็นแนวคิดสำคัญประการหนึ่งในสังคมไทย คนไทยมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและได้รับการอบรมให้มีความเคารพผู้อาวุโสเนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนเกี่ยวกับผู้อาวุโส เช่น “เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด” ซึ่งเน้นให้เห็นการประพฤติตามผู้ที่มีประสบการณ์ย่อมปลอดภัย “อาบน้ำร้อนมาก่อน” ซึ่งเน้นให้เห็นว่าผู้เกิดมาก่อนจึงได้เห็นสิ่งต่าง ๆ หรือมีประสบการณ์มากกว่า เป็นต้น สำนวนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีสถานภาพสูงในสังคมไทย ดังนั้นจึงควรให้ความเคารพนับถือ กล่าวโดยสรุปสังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่อง “อาวุโส” คนไทยได้รับการอบรมให้มีความเคารพผู้อาวุโส ผู้มีอายุมากกว่ามักได้รับความเคารพ เกรงใจ และเชื่อฟังจากผู้มีอายุน้อยกว่า (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533; สุพัตรา สุภาพ, 2543)

จะเห็นได้ว่าแนวคิดข้างต้นเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อวาทกรรมหนังสือพิมพ์ เห็นได้จากวาทกรรมหนังสือพิมพ์นำเสนอภาพของผู้สูงอายุที่มีคุณค่าควรกตัญญูและให้ความเคารพ อย่างไรก็ตาม ภาพดังกล่าวปรากฏน้อยและตบทวารวาทกรรมหนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอในบริบทช่วงเดือนเมษายนคือช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทยเท่านั้น

ส่วนในตบทวารายการโทรทัศน์ แนวคิดเรื่องความกตัญญูและความอาวุโสในการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุปรากฏน้อย กล่าวคือ ในด้านหนึ่งอาจมองได้ว่าความกตัญญูนั้นเป็นคุณธรรมพื้นฐานของสังคมไทย ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จึงไม่ได้เน้นนำเสนอแนวคิดนี้ อีกด้านหนึ่งอาจสื่อให้เห็นว่า ผู้ผลิตรายการต้องการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวกด้วยการแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ยังมีประโยชน์และมีศักยภาพ มากกว่านำเสนอภาพความกตัญญูและควรตอบแทนคุณผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ สังคมไทยมี**แนวคิดคุณค่าของผู้สูงอายุ** ด้านคุณค่าในการเป็นแหล่งทักษะความรู้และประสบการณ์ชีวิต หมายถึง คุณค่าเชิงบวกของผู้สูงอายุในการเป็นแหล่งสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานจนก่อให้เกิดเป็นความรู้ที่มีคุณค่า เนื่องจากทำงานและสั่งสมประสบการณ์มาอย่าง

ยาวนาน ผู้สูงอายุจึงมีคุณค่าเนื่องจากเป็นแหล่งของทักษะ ความรู้ และเป็นผู้มีอำนาจ มีประสบการณ์สูง รวมถึงความเชี่ยวชาญที่สามารถถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังได้ กล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาหรือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เนื่องจากภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สั่งสมและสืบทอดมายังคงพบเห็นได้ในปัจจุบัน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านหัตถกรรม ด้านศิลปวัฒนธรรม

ด้านการเป็นผู้นำ เป็นที่ปรึกษาและเป็นแบบอย่าง สังคมไทยเปรียบผู้สูงอายุเป็น “ร่มโพธิ์ร่มไทร” เป็นศูนย์กลางทางจิตใจของลูกหลาน ให้ลูกหลานได้รับความอบอุ่น มั่นคง และเป็นที่พักพิงได้เสมอ รวมถึงให้คำปรึกษาแนะนำที่เกิดจากการประสบการณ์เมื่อลูกหลานประสบปัญหา ต้องการกำลังใจและคำแนะนำ ดังที่ ปรีชา อุบายอิน และคณะ (2541: 29-31) อธิบายว่า ผู้สูงอายุเปรียบเสมือนต้นไม้ก็เพราะต้นไม้ใหญ่โดยเฉพาะต้นไม้โพธิ์จะมีกิ่งก้านสาขาที่แข็งแรง เช่นเดียวกับต้นไม้ที่มีใบดกหนา ให้ความร่มรื่นและร่มเงา เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ ปกป้องคุ้มครอง ให้ร่มเงา ให้ความร่มเย็นในยามร้อนก็หลบเข้ามาพักพิง เป็นผู้ที่สามารถพึ่งพาในยามทุกข์ร้อน

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุเป็นผู้นำหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ดังจะเห็นได้จากระดับครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยาย ผู้สูงอายุมีอำนาจสิทธิขาดในการถือครองทรัพย์สินในครอบครัวที่ก่อให้เกิดผลผลิตในทางเศรษฐกิจ เช่น ที่ดิน เงิน (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2560) อีกทั้งผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน หรือเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้และการให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับอนุรักษ์ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และเป็นผู้นำทางศาสนา (สมศักดิ์ศรีสันติสุข, 2539; สุพัตรา สุภาพ, 2543)

กล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องความกตัญญู ความอาวุโส และคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ทำให้สังคมไทยความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ความสำคัญของผู้สูงอายุส่วนหนึ่งเห็นได้จาก รัฐบาลในสมัย พล.เอกเปรม ติณสูลานนท์ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อ วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2525 อนุมัติให้วันที่ 13 เมษายน ของทุกปีเป็น “วันผู้สูงอายุ” เพราะนอกจากเป็นวันสงกรานต์ หรือปีใหม่ไทยแล้ว ยังถือเป็นเสมือนวันรวมญาติ ซึ่งรัฐบาลเองก็มองเห็นความสำคัญ ทำให้กำหนดวันสงกรานต์นี้เป็นวันผู้สูงอายุด้วยและได้เลือก “ดอกลำดวน” เป็นสัญลักษณ์ของผู้สูงอายุ ด้วยเหตุผลว่าลำดวนเป็นต้นไม้ที่ให้ความร่มเย็น ลำต้นมีอายุยืน มีใบเขียวตลอดปี ให้ร่มเงาดีและดอกมีสีนวล กลิ่นหอม กลีบแข็งไม่ร่วงง่าย เหมือนกับผู้ทรงวัยวุฒิที่คงคุณธรรมความดีงามไว้ให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกหลานตลอดไป (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุมีส่วนสำคัญในการกำหนดความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างมาก กล่าวคือ สัมพันธ์กับภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพ ในตัวบทวาทกรรมหนังสือพิมพ์พบว่า ตัวบทมักไม่เน้นนำเสนอแนวคิดคุณค่าของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม เมื่อตัวบทเลือก

นำเสนอภาพผู้สูงอายุในมิติของควมามีคุณค่า จะสื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ยังมีศักยภาพและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

ส่วนในตัวบทรายการโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตรายการเลือกนำเสนอมิติคุณค่าของผู้สูงอายุอย่างโดดเด่นเพื่อเน้นภาพด้านบวกของผู้สูงอายุ โดยไม่ใช่แค่เพียงการกล่าวว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าเท่านั้น แต่ผู้ผลิตรายการได้ใช้กลวิธีการนำเสนอคือ แสดงให้เห็นภาพด้วยการกระทำของผู้สูงอายุที่มีพลัง เช่น นำเสนอภาพการเป็นผู้ถ่ายทอด ให้คำแนะนำหรือชี้แนะต่าง ๆ การช่วยเหลือสังคม

นอกจากนี้ หากพิจารณาด้านบทบาทผู้สูงอายุในครอบครัวพบว่า สังคมไทยดั้งเดิมนั้นเป็นสังคมที่ยึดถือผู้สูงอายุ ลูกหลานให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุเปรียบเสมือนปูชนียบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัวและสังคม กล่าวได้ว่า สังคมไทยและให้ความเคารพผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้อาวุโส ถือว่ามีการผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตมาก่อน ดังนั้นความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวจะให้ความนับถือผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัว และให้อำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัว (บรรลุ ศิริพานิช, 2542) บทบาทผู้สูงอายุในครอบครัว เช่น “บทบาทผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ทางสังคม” ที่ผู้สูงอายุหรือปู่ตายายนั้นได้รับรู้ตลอดชีวิตและส่งผ่านแก่ลูกหลาน “บทบาทด้านผู้ให้การพึ่งพาของครอบครัว” ทั้งด้านจิตใจ หรือการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจช่วยเหลือยามครอบครัวประสบปัญหา “บทบาทผู้เลี้ยงดู” เป็นบทบาทของปู่ตายายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้เลี้ยงดูในฐานะผู้สนับสนุนร่วมกับบิดามารดาของหลาน (หทัยรัตน์ ชัยยุทธภูมิ, 2548) “บทบาทผู้แนะนำอบรมสั่งสอน” ครอบครัวมีทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณธรรมให้แก่เด็ก โดยมีบิดามารดา ปู่ตายายทำหน้าที่อบรมสั่งสอน หรือทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานโดยตรงและทางอ้อม ผู้สูงอายุนับว่าเป็นสมาชิกของสังคมที่ผ่านฐานะทางสังคมในช่วงวัยต่าง ๆ มาแล้ว จนเป็นที่ยอมรับและเคารพจากสมาชิกในครอบครัวและสังคม ครอบครัวส่วนใหญ่ในสังคมที่มีขนาดใหญ่ โดยเฉพาะปู่ย่า ตายาย เป็นบุคคลที่ขาดไม่ได้ในครอบครัว ผู้สูงอายุเหล่านี้ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญมากในครอบครัว คือ ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน เป็นผู้แนะนำว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ถ้าบุตรหลานประพฤติผิดนอกกฎเกณฑ์ของสังคม ปู่ตายายก็จะอบรมสั่งสอน ผู้สูงอายุจึงเป็นบุคคลที่ทุกคนในครอบครัวให้ความเชื่อถือเพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มานาน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมและประเพณีวัฒนธรรม (ภฤชญา บุรณะพงศ์, 2540) กล่าวได้ว่า บุคคลในสังคมให้การยอมรับว่า ผู้สูงอายุมีคุณค่า มีความเป็นผู้นำ มีประสบการณ์ มีคุณธรรมสูงให้ประโยชน์แก่สังคมทุกระดับ

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในระยะหลายปีที่ผ่านมาสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม คริวเรือนไทย

เปลี่ยนจากครอบครัวขยาย (extended family) ไปเป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ในอดีตครอบครัวไทยประกอบด้วยสมาชิกหลายรุ่นต่างวัยเป็นลักษณะครอบครัวใหญ่ แต่ในปัจจุบันโครงสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยสมาชิกน้อยคน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) ลักษณะดังกล่าวมีแนวโน้มว่าจะมีผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังผู้สูงอายุด้วยกันเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560 พบว่าลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีแนวโน้มอยู่คนเดียวตามลำพังมากขึ้นถึงร้อยละ 10.8 ในปี พ.ศ. 2560 จากร้อยละ 8.7 ในปี พ.ศ. 2557 และร้อยละ 7.7 ในปี พ.ศ. 2550 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมิบทบาทที่สำคัญในครอบครัว แต่หากพิจารณาทั้งตัวบทหนังสือพิมพ์และตัวบทรายการโทรทัศน์พบว่า ภาพผู้สูงอายุที่สัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัวไม่ได้ถูกนำเสนอในวาทกรรมทั้งสองประเภท กล่าวคือ วาทกรรมทั้งสองประเภทเลือกเน้นนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐ อีกทั้งเลือกนำเสนอภาพของผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคมเมืองและอยู่ตามลำพังมากขึ้น

จากที่กล่าวไปแล้วจะเห็นว่ามิติด้านสังคมและวัฒนธรรมอันประกอบด้วยสถานการณ์สังคมสูงอายุ สถานะบันทางสังคมทั้งสถาบันการปกครองที่เกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ อิทธิพลจากสหประชาชาติ สถาบันการแพทย์และสาธารณสุข และแนวคิดที่มีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทยทั้งเรื่องความกตัญญู ความอาวุโส คุณค่าของผู้สูงอายุ และบทบาทผู้สูงอายุในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสำคัญต่อการผลิตภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์

บทที่ 7

ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สะท้อนผ่านตัวบทและปฏิสัมพันธ์กับ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

ในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตัวบท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมแล้ว ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะสรุปภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในตัวบท พร้อมทั้งพิจารณาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ประกอบ ผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย 2) ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในรายการโทรทัศน์ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนผู้สูงอายุกับมิติของสังคมไทย รายละเอียดดังต่อไปนี้

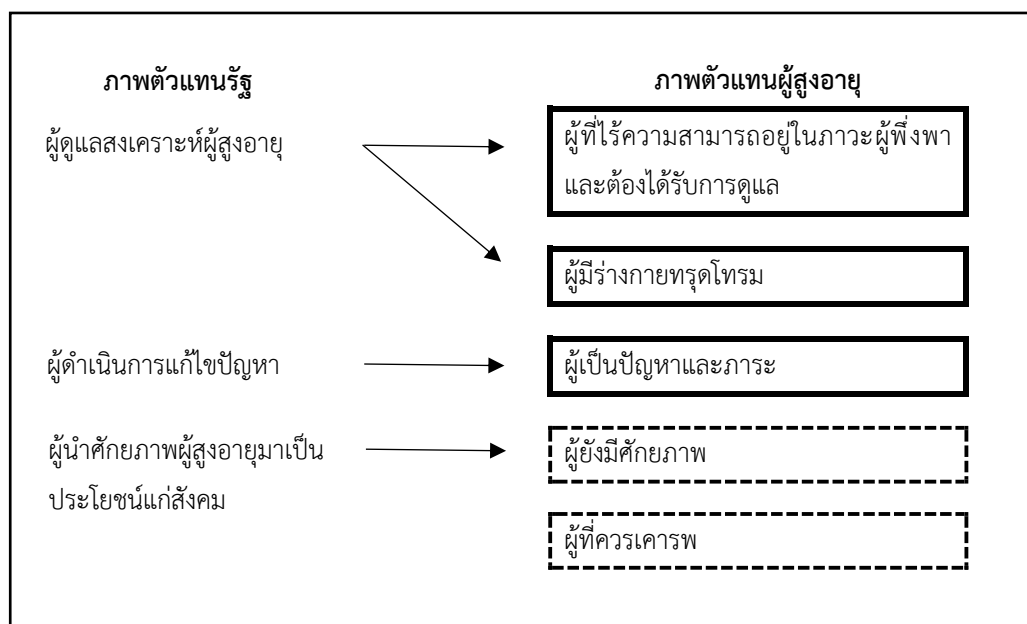
7.1 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทย

ตัวบทหนังสือพิมพ์ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ประกอบด้วยข้อมูล 2 ประเภทหลัก ได้แก่ ข่าวและคอลัมน์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมแสดงให้เห็นว่า “ข่าว” มีจุดประสงค์สำคัญคือรายงานเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้ประชาชนได้ทราบ ข่าวมักเลือกประเด็นที่ผู้อ่านให้ความสนใจนำเสนอตามหลักแนวคิดคุณค่าเชิงข่าว เช่น เรื่องอาชญากรรม เรื่องผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ เรื่องความขัดแย้ง เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนให้ข่าวส่วนใหญ่เป็นเรื่องด้านลบซึ่งก็อาจทำให้ภาพผู้สูงอายุที่ปรากฏนั้นไปในเชิงลบไปด้วย ส่วน “คอลัมน์” เน้นการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุในแง่ที่ส่งผลสังคมในวงกว้างและประเทศ หรือชี้ให้เห็นความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุกับปัจจัยอื่นในสังคม การนำเสนอในคอลัมน์มักหยิบยก “นโยบายรัฐที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ” มากกล่าวถึง เช่น การเตรียมความพร้อมรับมือกับสังคมสูงอายุ ทั้งนี้อาจเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องต่อความรับผิดชอบและผู้อ่านได้รับทราบและนำไปพิจารณาต่อไป การกล่าวถึงและนำเสนอนโยบายรัฐอยู่บ่อยครั้งนั้นก็เสมือนเป็นกระบอกเสียงหรือเป็นการประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาลไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า แม้จุดประสงค์ของข่าวและคอลัมน์อาจแตกต่างกัน แต่ก็พบว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ปรากฏสอดคล้องไปในทิศทางเดียว กล่าวคือ เป็นภาพของผู้ที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ต้องการการดูแลและรับสวัสดิการของรัฐซึ่งเป็นภาพด้านลบ

ตัวบทหนังสือพิมพ์ มีลักษณะเด่นดังนี้ **ประการแรก** วาทกรรมหนังสือพิมพ์เลือกขบเน้นภาพตัวแทนด้านลบของผู้สูงอายุ ได้แก่ ภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็น “ผู้ที่ไร้ความสามารถอยู่ในภาวะผู้พึ่งพาและต้องได้รับการดูแล” เนื่องจากเป็น “ผู้มีร่างกายทรุดโทรม” ภาพตัวแทนดังกล่าวสื่อให้เห็นการจัดวางตำแหน่งว่า “รัฐเป็นผู้เข้ามาดูแลช่วยเหลือ” และภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็น “ปัญหาและภาระ” จนอาจเป็นภัยพิบัติของประเทศ ภาพนี้สื่อให้เห็นว่า “รัฐเป็นผู้แก้ไขปัญหาผู้สูงอายุ” ภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบข้างต้นปรากฏอย่างโดดเด่น ส่วนภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก ได้แก่ ผู้สูงอายุเป็น “ผู้ยังมีศักยภาพ” และภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็น “ผู้ที่ควรเคารพ” ปรากฏน้อย ดังแสดงได้ตามแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 7 แผนผังสรุปภาพตัวแทนรัฐและภาพตัวแทนผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์

ประการที่สอง จากแผนผังข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทหนังสือพิมพ์มีกลวิธีเด่นในการประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุ คือ การสร้าง**ความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้าม** (binary oppositions) ระหว่าง “ผู้สูงอายุ” กับ “ภาครัฐ” จะเห็นได้ว่าความหมายของผู้สูงอายุเกิดจากการแยกขั้วความสัมพันธ์เชิงตรงข้ามกับภาครัฐ แนวคิดแบบคู่ตรงข้ามคือการจัดแบ่งสิ่งต่าง ๆ ให้ปรากฏในลักษณะคู่ตรงข้ามและมีการจัดลำดับชั้นให้ค่าความสำคัญกับคู่ตรงข้ามในเชิงเปรียบเทียบทำให้เห็นว่ามีขั้วหนึ่งที่ดีกว่า อีกขั้วหนึ่งก็ตกอยู่ในสภาพด้อยกว่า

จะเห็นได้ว่าในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ได้นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม ไร้ความสามารถและอยู่ในภาวะผู้พึ่งพาและต้องได้รับการดูแล ด้วยลักษณะดังกล่าวผู้สูงอายุจึง

ถูกจัดเป็นกลุ่ม “ผู้รับสวัสดิการของรัฐ” ในขณะที่ตัวบทหนังสือพิมพ์นำเสนอภาพตัวแทนภาครัฐว่าเป็น “ผู้ให้สวัสดิการ” คือผู้เข้ามาช่วยเหลือผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นวิธีการที่รัฐเน้นเข้าไปสงเคราะห์ผู้สูงอายุเนื่องจากเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือ มากกว่าเป็นหลักตามสิทธิที่ผู้สูงอายุจะได้รับ อีกทั้งตัวบทหนังสือพิมพ์ได้กำหนดความหมายว่า “ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระ” ของสังคมและประเทศ ส่วนภาครัฐซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็น “ผู้ดำเนินการแก้ปัญหา” นอกจากนี้ แม้ตัวบทหนังสือพิมพ์นำเสนอว่า “ผู้สูงอายุยังมีศักยภาพ” แต่จะเห็นได้ว่าศักยภาพดังกล่าวต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ กล่าวคือ ภาครัฐเป็นผู้ช่วยเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ หรือ “ผู้นำศักยภาพผู้สูงอายุมาเป็นประโยชน์แก่สังคม” การจัดวางตำแหน่งดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาครัฐเป็น “ผู้อุปถัมภ์” และผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีอำนาจต่อยกกว่า กล่าวคือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” ที่ต้องการความช่วยเหลือดูแล การสร้างความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นประชากรที่รัฐต้องเข้ามาดูแล และควบคุม สอดส่อง และกำกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุให้เป็นไปตามเจตจำนงของอำนาจรัฐ ด้วยแนวคิดดังกล่าวจึงให้อำนาจรัฐในการเข้ามาจัดการและควบคุมผู้สูงอายุ โดยมีมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น การกำหนดเกษียณอายุ การจัดสวัสดิการ การจัดสถานที่ดูแลหรือควบคุมผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันก็อาจทำให้ผู้สูงอายุยินยอมพร้อมใจและรอรับสวัสดิการจากภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้เน้นการพัฒนาศักยภาพหรือพึ่งพาตนเอง การตัดสินใจหรือประเมินค่าและการสร้างความสัมพันธ์คู่ตรงข้ามเหล่านี้เป็นการตอกย้ำภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ประการที่สาม ในวาทกรรมหนังสือพิมพ์มิได้พบเฉพาะภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบเท่านั้น แต่พบด้านบวกด้วย กล่าวคือ นำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่ยังมีศักยภาพและยังสามารถทำงานได้ เมื่อรัฐมองว่าการสงเคราะห์ผู้สูงอายุอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ รัฐจึงน่านโยบายและมาตรการต่าง ๆ มาใช้โดยพยายามเน้นให้คนในสังคมเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุเพื่อที่จะให้ครอบครัวและสังคมมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น จะได้ไม่เป็นภาระของรัฐมากจนเกินไป นโยบายและมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ แต่อีกด้านหนึ่งก็สอดคล้องไปกับนโยบายรัฐอย่างไรก็ตาม อีกในด้านหนึ่งที่สำคัญคือ สะท้อนให้เห็นแนวคิดของรัฐด้านการมองศักยภาพผู้สูงอายุ กล่าวคือ มองว่าผู้สูงอายุยังคงสามารถทำกิจกรรมได้โดยไม่ต้องพึ่งพารัฐ หรือรัฐเพียงทำหน้าที่สนับสนุน กล่าวคือ ให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ดูแลตนเองได้ หรือส่งเสริมให้ครอบครัวดูแล หรือผู้สูงอายุร่วมรับผิดชอบกับภาครัฐ ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นมุมมองผู้สูงอายุในมิติของศักยภาพ สื่อให้เห็นผู้สูงอายุในด้านที่มีคุณค่ามากขึ้น

ประการที่สี่ ที่ผ่านมารัฐได้ตระหนักถึงผลกระทบของการก้าวสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐได้กำหนดแผนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพประชากรเพื่อรองรับสังคมสูงวัยใน

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ทั้งนี้เพื่อกำหนดทิศทางของนโยบายและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในระยะยาว รัฐได้วางแผนการจัดการเพื่อรองรับการเป็นสังคมสูงวัยโดยการแบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกคือ กลุ่มที่พึ่งพาตนเองได้ รัฐก็จะดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ให้กับสังคมไว้นานที่สุด อีกกลุ่มคือ กลุ่มที่พึ่งพาตนเองไม่ได้ รัฐก็จะดำเนินการสร้างสวัสดิการและคุ้มครองทางสังคมเพื่อเกื้อกูลให้ผู้สูงอายุดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพไว้นานที่สุด หรือเรียกว่านโยบายรองรับสังคมสูงวัยโดยการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อวางแผนกลยุทธ์รองรับแต่ละกลุ่ม (ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์, 2557)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาภาพตัวแทนผู้สูงอายุผ่านนโยบายรองรับสังคมผู้สูงอายุและสายตาของภาครัฐพบว่า **พื้นที่ทางสังคมของผู้สูงอายุถูกจำกัดอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ** แสดงให้เห็นบทบาทของผู้สูงอายุถูกนำเสนอในพื้นที่จำกัด กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุเกษียณอายุและกลายเป็นผู้สูงอายุนั้น หากผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงและไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง ต้องการผู้ดูแล รัฐจะควบคุมโดยการจัดสถานที่ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบของ “โรงพยาบาล” และ “ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ” เช่น สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังสามารถดูแลตัวเองได้ และสามารถออกนอกบ้านไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมได้ รัฐจะเข้ามาดูแล ส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้ผู้สูงอายุยังคุณประโยชน์ให้กับสังคมไว้นานที่สุด ด้วยรูปแบบของ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” และ “ชมรมผู้สูงอายุ” กล่าวได้ว่า พื้นที่ของผู้สูงอายุ นอกจากบ้านแล้ว สถานที่ต่าง ๆ ล้วนแต่ถูกกำกับอยู่ภายใต้ของรัฐทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีอิสระและถูกมองในฐานะปัญหาและภาระที่รัฐต้องเข้ามาจัดการ ด้วยลักษณะดังกล่าวมิติด้านความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุจึงถูกลดทอนลง กล่าวคือการตัดสินใจหรือประเมินค่าผู้สูงอายุจากลักษณะกายภาพภายนอกเป็นการมองข้ามความเป็นมนุษย์จากภายในหรือประสบการณ์ ผลของวิธีคิดดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุถูกสังคมกีดกันออกจากความเป็นพวกเดียวกัน เมื่อผู้สูงอายุถูกตีตราให้เป็น “คนอื่น” และไร้ความสามารถแล้ว คนในสังคมจึงมองไม่เห็นถึงความสามารถหรือประสบการณ์ชีวิตที่ผู้สูงอายุสั่งสมมาและสามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้

กระบวนการดังกล่าวจึงทำให้ **ประสบการณ์แห่งชีวิตของผู้สูงอายุถูกกดทับ** และไร้อำนาจในการต่อรอง เผยให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกผลิตและสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างศูนย์กลางและผู้สูงอายุ เผยให้เห็นความพยายามของอำนาจในการเข้ามาควบคุมและจัดระเบียบผู้สูงอายุ จนอาจทำให้ผู้สูงอายุยอมรับโดยไม่รู้ตัว และจำนนต่ออำนาจโดยไม่ตั้งคำถาม สอดคล้องกับ ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล กล่าวว่า ความเป็นชายขอบ ไม่ใช่แค่เรื่องของถูกรุกกันให้ไปอยู่ในตำแหน่งในสังคมที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจหรือไร้อำนาจ หากเป็นเรื่องของความรู้ความจริงที่คนอื่นสร้างขึ้นมา และความรู้ความจริงเหล่านี้กลายเป็น “สามัญสำนึก” ที่รับรู้เข้าใจได้ในสังคมโดยไม่ต้องตั้งคำถาม (2545: 12)

ประการที่ห้า การนำเสนอบทบาทของรัฐสะท้อนให้เห็นมุมมองรัฐที่มองผู้สูงอายุในฐานะ “ปัญหาและภาระที่ต้องแก้ไข” และต้อง “จัดระเบียบ” ภาครัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือ “สงเคราะห์ผู้สูงอายุ” มากกว่าเน้นมาตรการช่วยเสริมศักยภาพและการนำความสามารถไปใช้ประโยชน์ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากรัฐ บางครั้งอาจทำให้ภาพผู้สูงอายุเป็นในทิศทางเดียวซึ่งคือ “ผู้พึ่งพา” เป็น “ผู้รอรับสวัสดิการจากรัฐ” และ นอกจากผู้สูงอายุจะถูกนำเสนอเป็น “พวกเขา” กลายเป็นคนอื่นที่ถูกกีดกันออกไป ผู้สูงอายุก็น่าจะเป็น “พวกเรา” คือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และทุกคนก็ต้องประสบกับภาวะสูงวัยในอนาคต ประกอบกับสถานการณ์ที่จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อาจทำให้เกิดภาพของประเทศไทยที่มีแต่ปัญหาและภาระที่ต้องดูแลมากขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ภาพผู้สูงอายุดูน่ากลัวจนเกินจริง และมีส่วนสำคัญทำให้เกิด “วาทคดี” หรือการเหยียดทางอายุในสังคมไทย

ประการที่หก ภาพตัวแทนผู้สูงอายุจึงไม่ใช่ภาพที่นำเสนออย่างเป็นกลาง ในทางตรงกันข้าม ภาพเหล่านี้ถูกนำเสนอเฉพาะบางด้านมานำเสนอให้โดดเด่นตามอุดมการณ์หรือจุดยืนที่ผู้ผลิตวาทกรรมมีอยู่ ในขณะที่ด้านอื่น ๆ ที่มีศักยภาพของผู้สูงอายุกลายเป็นด้านที่คนไม่นึกถึง เช่น ด้านประสบการณ์ ด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น

ประการสุดท้าย เมื่อพิจารณาการนิยามผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่มีอายุเท่าใด ผู้วิจัยพบว่าตัวบทหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งได้นิยามผู้สูงอายุ หมายถึง “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป” การนิยามดังกล่าวก็จะสอดคล้องไปกับวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตวาทกรรม กล่าวคือ เป็นเกณฑ์ที่หน่วยงานของรัฐใช้จัดสรรสวัสดิการให้ผู้สูงอายุ เช่น ระบบบำนาญบำนาญ การจ่ายเบี้ยยังชีพ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุคือผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณ เป็นผู้ครบกำหนดการทำงานและสมควรได้รับสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ

ประเด็นสำคัญในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่า ตัวบทหนังสือพิมพ์ได้ให้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุด้วย กล่าวคือ “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป” เมื่อผู้นิยามใช้ในบริบทด้านสุขภาพและความเจ็บป่วย จะเห็นได้ว่าผู้นิยามคือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์และสาธารณสุข สื่อให้เห็นว่า “ความแก่” หรือ “ความชรา” เป็นสภาวะที่ไม่พึงประสงค์และเป็นสภาวะที่ต้องเผชิญเร็วขึ้น อีกทั้งยังตอกย้ำภาพความชราที่เต็มไปด้วยโรค นอกจากนี้ ตัวบทหนังสือพิมพ์ได้นิยามว่า “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป” เมื่อผู้นิยามใช้ในบริบทของธุรกิจด้านความงาม สื่อให้เห็นว่าต้องเผชิญกับสภาวะที่ไม่พึงประสงค์เร็วขึ้น ทั้งนี้เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้ขายสินค้า หรือใช้ในบริบทของการแข่งขันกีฬา เนื่องจากเน้นด้านสมรรถภาพทางร่างกาย จะเห็นได้ว่า เบื้องหลังการนิยามผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มคนที่มีอายุเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้ผลิตวาทกรรมว่าคือใคร และต้องการนิยามเพื่อเอื้อประโยชน์ด้านใด

7.2 ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมรายการโทรทัศน์

ตัวบทรายการโทรทัศน์ประกอบด้วยรายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี และรายการคนค้นคน “รายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” เป็นรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง จากชื่อของรายการสังเกตได้ว่ารายการนำเสนอผู้สูงอายุในด้านบวก รายการนี้มีจุดมุ่งหมายคือนำเสนอเรื่องราวชีวิตผู้สูงอายุที่มีคุณค่า หรือกลุ่มคนสูงวัยที่มีพลัง เพื่อสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ส่วน “รายการคนค้นคน” มีจุดมุ่งหมายคือนำเสนอเรื่องราวและสะท้อนชีวิตของคนทุกกลุ่ม โดยมุ่งหวังสร้างความเข้าใจแก่คนในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกัน กลุ่มบุคคลหนึ่งที่รายการได้นำเสนอก็คือกลุ่มผู้สูงอายุ แม้จุดประสงค์ของทั้งสองรายการอาจแตกต่างกัน แต่ก็พบว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ปรากฏในรายการทั้งสองสอดคล้องไปในทิศทางเดียว กล่าวคือ นำเสนอผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

ตัวบทรายการโทรทัศน์ มีลักษณะเด่นดังนี้ **ประการแรก** ภาพตัวแทนผู้สูงอายุถูกประกอบสร้างขึ้นเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดและปฏิเสธความคิดด้านลบต่อผู้สูงอายุ สิ่งที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ต้องการคือพยายามสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุขึ้นมาแข่งขัน กล่าวคือ พยายามประกอบสร้างภาพแทนด้านบวกให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุว่า “ไม่ใช่ภาระ” แต่เป็น “พลัง” จะเห็นได้ว่ารายการโทรทัศน์ได้เปิด “โอกาส” และให้ “พื้นที่” ผู้ผลิตรายการประกอบสร้างภาพด้านบวกโดยนำเสนอเสียงของผู้สูงอายุ

ประการที่สอง ภาพตัวแทนที่นำเสนอในรายการโทรทัศน์คือ “ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมีพลังร่วมสร้างสังคมไทยได้” ประกอบด้วยภาพตัวอย่างย่อ ดังนี้ “ผู้สูงอายุสามารถดูแลตัวเองได้และไม่เป็นภาระของผู้อื่น” จะเห็นได้ว่า ส่วนหนึ่งผู้สูงอายุยอมรับความเสื่อมถอยของร่างกายว่าเป็นไปตามกระบวนการธรรมชาติ แต่ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุจัดการกับความเสื่อมดังกล่าวด้วยการออกกำลังกาย แม้มีได้แข็งแรงเหมือนวัยทำงาน แต่ก็ยังมีสุขภาพแข็งแรงสามารถดูแลตัวเองและทำงานต่าง ๆ ได้ ภาพดังกล่าวปฏิเสธมุมมองของสังคมที่ว่าผู้สูงอายุเป็นภาระที่รัฐบาลและครอบครัวต้องดูแล ขณะเดียวกันผู้สูงอายุก็พร้อมปรับตัวในยุคปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการพร้อมเรียนรู้ ภาพดังกล่าวแย้งกับมุมมองสังคมที่ว่าผู้สูงอายุล่าช้าและไม่ทันสมัย ภาพตัวแทน “ผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญ” ถือว่าเป็นวัยที่ได้สั่งสมประสบการณ์ที่มีคุณค่ามา ซึ่งเป็นการปฏิเสธว่าไม่ใช่วัยแห่งความเสื่อม และ “ผู้สูงอายุยังสามารถทำประโยชน์แก่สังคม” สามารถนำความรู้ที่มีไปสร้างประโยชน์ได้หลายด้าน ทั้งการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของตน การใช้เวลาว่างหลังจากเกษียณมาทำจิตอาสาเพื่อสังคม และการเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้อื่น ภาพดังกล่าวสะท้อนว่าผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องอยู่กับบ้านอย่างไร้ค่า อีกทั้งปฏิเสธข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายและ

การเกษียณอายุที่จำกัดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุอยู่เฉพาะภายในบ้าน สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ได้เป็นภาระ ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้เป็นอย่างดี

ประการที่สาม ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้มีศักยภาพต่อชุมชนและส่วนรวม” แสดงให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันสร้างความหมายด้านบวก กล่าวได้ว่า ผู้ผลิตรายการได้ “เลือกหยิบ” เครื่องมือในการนำเสนอภาพของผู้สูงอายุคือ “**ความรู้ด้านภูมิปัญญา**” และ “**การรวมตัวกัน**” เพื่อนำเสนอภาพของผู้สูงอายุขึ้นมาแข่งขันกับภาพด้านลบที่สังคมเป็นผู้กำหนดความหมาย ลักษณะเด่นอีกประการคือ นอกจากผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้วยังมองเรื่องการทำประโยชน์เพื่อสังคมอีกด้วย แสดงให้เห็นการให้ความสนใจในประเด็น “**สาธารณประโยชน์**” หรือสังคม มากกว่าความสำคัญส่วนบุคคล และการทำกิจกรรมดังกล่าวก็เป็นกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนมากกว่าที่จะเป็นรายได้จากกิจกรรมนั้น ลักษณะดังกล่าวยิ่งตอกย้ำว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประโยชน์และควรได้รับการยกย่องในสังคมไทย

ประการที่สี่ ผู้ผลิตรายการได้นิยามวัยของผู้สูงอายุว่ามีความแตกต่างกับวัยอื่น ๆ โดยการจำแนกบุคคลแต่ละกลุ่มออกจากกัน กล่าวคือ ในตัวบทรายการโทรทัศน์ ผู้ผลิตรายการได้นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “**วัยของความชำนาญ**” กล่าวคืออายุที่มากขึ้นหรือเวลาที่ผ่านมาของผู้สูงอายุนั้นคือการสั่งสมประสบการณ์จนเกิดเป็นความชำนาญ ไม่เหมือนกับวัยเด็กซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ แม้มีความสามารถแต่ก็ยังไม่ีประสบการณ์ อีกทั้งตัวบทรายการโทรทัศน์นำเสนอให้เห็นว่าผู้สูงอายุเมื่อเกษียณหรือไม่ต้องทำงานประจำแล้ว ก็สามารถไปเป็นอาสาสมัครเพื่อทำประโยชน์ให้ชุมชนได้ สื่อให้เห็นว่าเป็น “**วัยของการทำจิตอาสา**” ต่างกับวัยทำงานที่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน จะเห็นได้ว่าในตัวบทรายการโทรทัศน์นิยามวัยของผู้สูงอายุว่าเป็น “**วัยที่เปี่ยมด้วยพลังและศักยภาพ**” สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ ในทางตรงกันข้าม ในตัวบทหนังสือพิมพ์ได้นิยามว่าผู้สูงอายุเป็น “**วัยแห่งความเสื่อม**” ผู้สูงอายุถูกกีดกันออกจากการทำงานด้วยระบบเกษียณอายุ เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้ที่มีร่างกายเสื่อมถอย ไม่เหมือนกับวัยหนุ่มสาวหรือวัยแรงงานที่มีประสิทธิภาพมากกว่า

ประการที่ห้า ในตัวบทรายการโทรทัศน์ ผู้ผลิตรายการนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีศักยภาพ ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม ในลำดับแรก ผู้ผลิตรายการนำเสนอว่า “**ผู้สูงอายุที่เป็นปัจเจกมีศักยภาพ**” กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีศักยภาพในระดับปัจเจกโดยไม่จำเป็นต้องรวมตัว ก็มีคุณภาพและทำประโยชน์ต่อสังคมได้ นอกจากนี้ ผู้ผลิตรายการยังนำเสนอว่า “**ผู้สูงอายุรวมตัวเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ**” กล่าวคือ นำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่มีสังคมและมีกลุ่มของตน สื่อให้เห็นภาพผู้สูงอายุรวมกลุ่มกัน

ออกมาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ปฏิเสธภาพว่าผู้สูงอายุไม่ได้เก็บตัวหรือจำกัดพื้นที่เฉพาะในบ้าน อย่างไรก็ตาม ในด้านหนึ่งการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รวมตัวกันแล้ว จะขาดพลัง เนื่องจากอาจถูกลดทอนบทบาทและความอ่อนแอทางร่างกาย การรวมตัวจึงทำให้เกิดการช่วยเหลือและสร้างพลังขึ้นมา

ประการที่หก ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เน้นนำเสนอผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” กล่าวคือเป็นผู้มีความรู้และเป็นผู้สั่งสมประสบการณ์ อีกทั้งการทำกิจกรรมเช่นการถ่ายทอดความรู้ ก็แสดงให้เห็นว่าตนยังคงเป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ จะเห็นได้ว่าความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้สูงอายุนั้นเป็น ความรู้เฉพาะด้าน กล่าวคือ มิใช่เป็นผู้เชี่ยวชาญในทุกเรื่อง

ในส่วนของความรู้สมัยใหม่ ผู้สูงอายุก็ยังจำเป็นต้องเรียนรู้แสวงหาอยู่เพื่อปรับตัวให้เข้ากับยุคปัจจุบัน จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถปรับตัวได้หรือหลุดไปจากกระแสโลกาภิวัตน์ก็อาจถูกลดบทบาทความสำคัญไป

ประการที่เจ็ด จากการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตวาทกรรมไม่ใช่แค่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เท่านั้น แต่มีผู้เกี่ยวข้องอยู่เบื้องหลังวาทกรรมนี้คือ ผู้บริหารของสถานีและองค์กรภายนอกซึ่งเป็นผู้สนับสนุนเงินทุน เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) กล่าวได้ว่า สถาบันเหล่านี้เป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อการวางแนวทางหรือกำหนดนโยบายในการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์

ประการที่แปด ดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการผลิตรายการโทรทัศน์ นอกจากผู้ผลิตรายการและนโยบายของสถานีแล้ว ยังมีการสนับสนุนจากรัฐและองค์กรภายนอกด้วย จึงส่งผลให้สถาบันเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการควบคุมการผลิตรายการให้สอดคล้องไปกับนโยบายของรัฐ กล่าวได้ว่า ในขณะที่ผู้ผลิตรายการพยายามประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่มีศักยภาพเพื่อปฏิเสธภาพด้านลบในสังคมที่มองผู้สูงอายุว่าเต็มไปด้วยความเสื่อมและไร้ศักยภาพ กล่าวคือ เป็นการสร้างพื้นที่หรือนำเสนอเสียงของผู้สูงอายุเพื่อเป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นในสังคม สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังสามารถดูแลตัวเองได้และยังมีประโยชน์ต่อสังคม

ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ผลิตรายการก็ได้วางเป้าหมายในการสร้างพื้นที่หรือตัวตนของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุของภาครัฐด้วย ยกตัวอย่าง การนำเสนอภาพการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ การนำเสนอภาพดังกล่าวก็สอดคล้องไปกับนโยบายของรัฐด้านการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ การนำเสนอภาพผู้สูงอายุ

ว่าเป็นผู้ยังสามารถทำงานหารายได้เลี้ยงชีพได้ ก็สอดคล้องไปกับนโยบายของรัฐด้านการสนับสนุนให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวัย การนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและมีจิตอาสา ก็สอดคล้องไปกับนโยบายด้านสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ โดยผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ในการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาและประสบการณ์ต่าง ๆ ในชุมชน

กล่าวโดยสรุป วิธีการสร้างพื้นที่ของผู้สูงอายุ นอกจากผู้ผลิตรายการสร้างอำนาจต่อรองในการนำเสนอว่าผู้สูงอายุสามารถดูแลตัวเองได้และยังเป็นผู้มีประโยชน์ต่อสังคม ขณะเดียวกันผู้ผลิตรายการก็ได้วางเป้าหมายในการสร้างพื้นที่ของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับการพัฒนาและนโยบายของรัฐ กล่าวได้ว่าเป็น “*การผสานประโยชน์ร่วมกัน*”

ประการที่เก้า แม้ว่าทกรมรายการโทรทัศน์พยายามประกอบสร้างภาพด้านบวกให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ แต่จากภาษาที่ปรากฏในต้วบท แสดงให้เห็นว่ายังมีความคิดหรือทัศนคติด้านลบของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและที่ผู้สูงอายุมีต่อตนเอง คือมองว่าผู้สูงอายุมีสภาพทรุดโทรม เป็นปัญหาและภาระ แสดงให้เห็นว่าส่วนหนึ่งผู้ผลิตวาทกรรมและผู้สูงอายุเองก็ยังได้รับอิทธิพลความคิดของสังคมเช่นกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า “เสียง” ของผู้อื่นในรายการโทรทัศน์แสดงว่าคนในสังคมมักมีมุมมองต่อผู้สูงอายุในด้านลบมากกว่าที่ผู้สูงอายุมองตัวเอง ส่วนผู้สูงอายุที่มองตนเองในแง่ลบนั้น ส่วนหนึ่งเป็นการยอมรับความเสื่อมว่าเป็นกระบวนการตามธรรมชาติ แต่สามารถจัดการได้ ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิต

ประการที่สิบ อย่างไรก็ตาม ภาพที่ผู้ผลิตรายการประกอบสร้างก็เป็นวาทกรรมชุดหนึ่งในขณะที่พยายามประกอบสร้างภาพผู้สูงอายุในด้านบวกนั้นก็อาจสร้างภาพเหมารวมโดยไม่รู้ตัว ผู้วิจัยพบว่า ต้วบทรายการโทรทัศน์นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็น “ผู้ไม่มีความสุข” เมื่ออยู่บ้านหรืออยู่เฉยโดยมิได้ทำกิจกรรมใด การมองผู้สูงอายุด้วยมุมมองดังกล่าวอาจเป็นการมองภาพด้านเดียวว่าผู้สูงอายุที่อยู่บ้านนั้นไม่มีความสุข ทั้ง ๆ ที่ ผู้สูงอายุบางคนอาจชอบอยู่บ้านมากกว่าออกไปทำกิจกรรมข้างนอกก็ได้ นอกจากนี้ การประกอบสร้างภาพที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุที่สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ควรอยู่เฉย ต้องทำงานและทำประโยชน์ต่อสังคมจึงจะมีคุณค่า นั้น ก็อาจสร้างภาพเหมารวมเช่นกัน กล่าวคือ ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุนั้นไม่ได้หมายความว่าจะเป็นที่ปรารถนาของผู้สูงอายุทุกคน เนื่องจากความหลากหลายของผู้สูงอายุก็ส่งผลให้ชื่นชอบในการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันได้ ผู้สูงอายุบางคนก็อาจชอบเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ผู้สูงอายุบางคนก็อาจชื่นชอบการหาความสุขให้ตนเองโดยการปลีกตัวทางสังคม บางคนก็เลือกที่จะพักผ่อน หรือผู้สูงอายุบางคน

อาจไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านสุขภาพ การมองด้วยความคิดดังกล่าวเพียงด้านเดียว ผู้สูงอายุก็อาจถูกมองแบบเหมารวมว่าไม่มีคุณค่าได้

ประการที่สิบเอ็ด ตัวบทรายการโทรทัศน์เน้นนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวกด้านเดียว กล่าวคือ เป็นภาพผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้และภาพผู้สูงอายุทำเพื่อสังคม การเลือกขั้วเน้นภาพดังกล่าวเพียงมุมมองเดียว อาจทำให้ไม่ได้นึกถึงภาพผู้สูงอายุในมุมมองอื่น เช่น การเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงวัย จะเห็นได้ว่าตัวบทรายการโทรทัศน์มิได้นำเสนอผู้สูงอายุในเชิงมิติของประชากรที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น หรือด้านความช่วยเหลือและสวัสดิการของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตรายการจงใจเลือกนำเสนอผู้สูงอายุเฉพาะผู้ที่มีต้นทุนทางสังคมบางอย่าง เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน ผู้มีการศึกษา ฯลฯ ทำให้ผู้สูงอายุที่ไม่เข้าเกณฑ์นี้ เช่น ผู้สูงอายุที่ประสบความทุกข์ยาก และต้องการความช่วยเหลือเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐ ก็อาจกลายเป็นผู้สูงอายุที่ตกอยู่ภายใต้ชุดความคิดเดิมที่ว่าผู้สูงอายุอ่อนแอและต้องพึ่งพารัฐ หรืออาจถูกมองข้ามไป

ประการสุดท้าย หากพิจารณาว่าผู้สูงอายุคือคนใด ในตัวบทรายการโทรทัศน์ได้นิยามว่า “ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป” เมื่อใช้ในบริบทด้านความสามารถและการรวมกลุ่มกัน เป็นพลังเพื่อทำประโยชน์ การนิยามผู้สูงอายุดังกล่าวสอดคล้องไปกับวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ที่ต้องการแสดงให้เห็นภาพของผู้สูงอายุว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและร่วมสร้างสังคมได้

หากพิจารณาภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมทั้งสองประเภทพบว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมทั้งสองประเภทถูกนำเสนอให้โดดเด่นตามอุดมการณ์หรือจุดยืนที่ผู้ผลิตวาทกรรมมีอยู่ กล่าวคือ ในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่า วาทกรรมหนังสือพิมพ์ขั้วเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ มองผู้สูงอายุในฐานะผู้ที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ เป็นผู้พึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐและสังคม อีกทั้งยังเป็นปัญหาและภาระที่รัฐต้องแก้ไข ภาพตัวแทนดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายรัฐได้แก่ การใช้งบประมาณในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุ หรือการให้อำนาจรัฐเข้ามาจัดการและควบคุมผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ

ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์พยายามนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง ส่วนหนึ่งก็เพื่อปฏิเสธความคิดด้านลบของคนในสังคม จะเห็นได้ว่า วาทกรรมรายการโทรทัศน์เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมีพลังร่วมสร้างสังคม ไม่ใช่ภาระของสังคม

การประกอบสร้างภาพดังกล่าว “ดูเหมือน” นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุในด้านบวก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า ภาพดังกล่าวก็สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การสงเคราะห์ผู้สูงอายุอย่างเดี๋ยวจึงไม่เพียงพอ ควรเน้นให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะได้ไม่เป็นภาระของรัฐมากเกินไป

กล่าวได้ว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภทถูกนำเสนอโดยตัดขาดจากภูมิหลังทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของไทย อีกทั้งยังมิได้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้สูงอายุ” กับ “ครอบครัว” หากพิจารณาบริบทของสังคมไทย จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุมิบทบาทสำคัญในครอบครัว กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นเสาหลักของครอบครัว เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรเป็นผู้ให้การพึ่งพาของครอบครัว อีกทั้งมีบทบาทด้านการอบรมสั่งสอน และบทบาทผู้เลี้ยงดูลูกหลาน อย่างไรก็ตาม ภาพผู้สูงอายุที่สัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัวไม่ได้ถูกนำเสนอในวาทกรรมทั้งสองประเภท ผู้ผลิตวาทกรรมกลับเลือกขบเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้สูงอายุ” กับ “รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐ” การเลือกนำเสนอแง่มุมดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุถูกจัดอยู่ในตำแหน่งของการเป็นปัญหาและเป็นพลเมืองที่รัฐต้องเข้ามาจัดการในด้านใดด้านหนึ่ง แนวคิดดังกล่าวส่วนหนึ่งก็ได้รับอิทธิพลมาจากสหประชาชาติ กล่าวได้ว่า รัฐเป็นผู้กำหนดความหมายและผลิตชุดความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และชุดความรู้ดังกล่าวก็สนองไปกับนโยบายรัฐด้านต่าง ๆ

7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนผู้สูงอายุกับมิติของสังคมไทย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะประมวลความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนผู้สูงอายุกับมิติของสังคมในประเด็นต่าง ๆ ตามแนวคิดของแฟร์คลัฟ (1995) ความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคมเป็นความสัมพันธ์แบบวิภาษ กล่าวคือ นอกจากวาทกรรมถูกกำหนดโดยสังคมแล้ว วาทกรรมยังส่งผลต่อสังคมด้วย จากการวิเคราะห์ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะนั้นพบว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุเหล่านี้อาจนำไปสู่การประกอบสร้างความคิดความเชื่อของคนในสังคม

ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ที่สื่อไปยังผู้อ่านนั้นอาจมีผลต่อการกำหนดการรับรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทำให้ผู้รับสารมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุตามภาพที่วาทกรรมนำเสนอ กล่าวได้ว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุเป็นการนำเสนอด้วยมุมมองที่ไม่เป็นกลาง หรือมีมุมมองจำกัดและไม่รอบด้าน ด้วยเหตุนี้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในหนังสือพิมพ์จึงส่งผลต่อการประกอบสร้างชุดความรู้ความจริงเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทยว่ามีลักษณะเป็นเช่นนั้นจริงหรือมีธรรมชาติเป็นเช่นนั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้สูงอายุอาจมิได้มีลักษณะตามที่วาทกรรมเสนอเสมอไป

จะเห็นได้ว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์มักสื่อให้ผู้อ่านเห็นในมิติด้านความเสื่อมถอยของร่างกาย เป็นบุคคลที่ไม่มีความสามารถและต้องการการดูแลจากผู้อื่น การมองผู้สูงอายุด้วยมุมมองนี้ส่วนหนึ่งทำให้เวลาเรานึกถึงผู้สูงอายุก็อาจทำให้เรานึกถึงแต่ด้านที่ไม่ดีเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจหรืองานวิจัยที่สะท้อนให้เห็นทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ ตัวอย่างเช่น

รายงานการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ.2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554) บ่งชี้ว่าผู้คนส่วนใหญ่ให้ความหมายแก่ผู้สูงอายุในด้านความเสื่อมถอยทางร่างกาย โดยที่เกือบทั้งหมดมองว่า “เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกำลังกล้ามเนื้อจะถดถอยลง” คิดเป็นร้อยละ 90 “กระดูกจะบางลงกว่าตอนวัยหนุ่มสาว” คิดเป็นร้อยละ 89 “เมื่อมีอายุมากถึงระยะหนึ่งจำเป็นต้องมีผู้ดูแล” ร้อยละ 87 และ “คนยิ่งสูงอายุยิ่งจะมีโรคเพิ่มมากขึ้น” ร้อยละ 82 นอกจากนี้ยังมีทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ เช่น ผู้สูงอายุเป็นคนขี้บ่น เอาใจยาก เป็นคนตามโลกไม่ทัน มักเป็นภาระแก่บุตรหลานและครอบครัว เป็นคนน่าเบื่อ เป็นตัวถ่วงคนอื่น เป็นคนมีประโยชน์น้อย ผลการสำรวจดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการสำรวจครั้งแรกในปี พ.ศ. 2550 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) กล่าวคือ ผลการสำรวจบ่งชี้ว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมยังคงให้ความหมายแก่ผู้สูงอายุในด้านความเสื่อมถอยเหมือนเดิม

ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยที่สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ยกตัวอย่าง งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุของ บุศริน บางแก้ว (2555) พบว่า ประชากรวัยแรงงานมีมุมมองต่อผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุมักเป็นคนตามโลกไม่ทัน” คิดเป็นร้อยละ 45 “มักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว” คิดเป็นร้อยละ 36 และ “มีประโยชน์น้อย” ร้อยละ 21 นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของค่านิยมและวิถีชีวิตต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุของ สมเกียรติ เอี่ยมกาญจนาลัย และคณะ (2558) พบว่า ในภาพรวมคนในสังคมมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่น่าสนใจและมีความรู้ อย่างไรก็ตาม มีทัศนคติในเชิงลบที่ว่า “ผู้สูงอายุเป็นคนปิดตัวและหมกมุ่นอยู่กับอดีต” “ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง” และ “ผู้สูงอายุควรคบหากับเพื่อนวัยเดียวกัน” ผลการสำรวจและงานวิจัยที่ผู้วิจัยยกมาเป็นตัวอย่างนั้นคงพอทำให้เห็นการมีอยู่ของทัศนคติด้านลบที่มีต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการประกอบสร้างวาทกรรมผู้สูงอายุในด้านความเสื่อมถอยและการพึ่งพาแต่เพียงด้านเดียว

นอกจากนี้ การสร้างชุดความรู้ความจริงเกี่ยวกับผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ก็อาจส่งผลในการกำกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคม ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับผู้อื่นจากงานวิจัยที่ได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์ไว้ ดังนี้

“เข้าไปถึงนะ บอกว่าจะมาบริจาคเงิน คำถามแรกเลยคือ เซ็นชื่อเป็นไหม หรือจะเขียนชื่อเป็นไหม รู้แต่ถามนี้ไอ้โห พุดอย่างสนุกๆ ก็อึ้งจ๊อเหลืองไปเลย อึ้งเลย แล้วไปคิดนะทำถึงขนาดนี้เลยหรือ คุณคิดให้ตึนนะ ถามอย่างนี้หมายความว่ายังไง ผมมานั่งนึกทำไมเขาถึงถามผมแบบนี้ล่ะ คงคิดว่าผมมาขอเขากิน เหมือนคนแก่ทั่วไป แก่ แล้วคงโง่ ทำท่าเชื่อซำอยู่ตรงถนน ผมคิดว่าเขาต้องคิดอย่างนี้ ไม่น่าหละ ถามเรา เซ็นชื่อเป็นไหม” (ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์, 2552: 101)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการบอกเล่าเหตุการณ์การบริจาคเงินของผู้สูงอายุคนหนึ่งและเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่องค์กรการกุศล จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุถูกมองแบบเหมารวม ดังนั้นการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุจึงอาจสร้างความรู้สึกที่ไม่เท่าเทียมให้ผู้สูงอายุ ถูกทำให้รู้สึกแปลกแยกจากคนอื่นเนื่องจากลักษณะทางกายภาพที่เสื่อมถอยของตน

นอกจากนี้ การตอกย้ำความด้อยประสิทธิภาพของผู้สูงอายุยิ่งชัดเจนขึ้น เมื่ออยู่ในบริบทสถาบันการแพทย์ ดังตัวอย่างเหตุการณ์การปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ เหตุการณ์ดังนี้

“ผู้สูงอายุคนหนึ่งได้รักษาอาการต่อหินและต่อกระดูกที่ตาเป็นระยะเวลาหนึ่งทำให้คุ้นเคยกับวิธีการใช้ยา และจำได้ว่าชื่อยาที่ปรากฏอยู่บนขวดยาใช้สำหรับรักษาโรคไต แต่ครั้งหนึ่งเมื่อผู้สูงอายุได้หยิบยามาตรวจทาน เห็นว่ายาทั้ง 2 ขวด ติดฉลากยาสลับกัน และเมื่อผู้สูงอายุได้แจ้งกับเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ว่ามีการติดฉลากวิธีการใช้ยาผิด แพทย์กลับตั้งข้อสังเกตว่า อาจเป็นเพราะความเสื่อมโทรมทางร่างกายของผู้สูงอายุจึงทำให้เกิดความงุนงงจนเกิดความเข้าใจว่ามีการติดฉลากยาผิด” (ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์, 2552: 102)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ติดฉลากยาผิด เมื่อได้รับการทักท้วงจากผู้ป่วย เจ้าหน้าที่ที่กลับเลือกที่จะกล่าวโทษว่าความผิดพลาดน่าจะมาจากผู้สูงอายุ โดยไม่เลือกที่จะตรวจสอบความถูกต้องของฉลากยาก่อน การกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการเหยียดทางอายุและการตอกย้ำภาพผู้สูงอายุในแบบเหมารวมที่ผูกติดกับความเสื่อมถอย อาจส่งผลให้คนบางกลุ่มมองว่าผู้สูงอายุนั้นมีลักษณะเดียวกันหมด

กล่าวได้ว่า วาทกรรมหนังสือพิมพ์ก็ได้ผลิตชุดความรู้ความจริงเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ชั่ว ๆ และไปตอกย้ำความคิดบางส่วน และความเชื่อดังกล่าวก็อาจเข้ามาจำกัดการรับรู้ การตัดสินใจ หรือใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและคนทั่วไปในสังคม การมีอคติหรือละเลยคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุจึงเกิดขึ้นผ่านชีวิตประจำวันโดยไม่ได้ตั้งใจ

ในอีกด้านหนึ่ง วาทกรรมรายการโทรทัศน์ก็ได้นำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุเพื่อปฏิเสธความคิดที่มีอยู่ในสังคมไทย นอกจากวาทกรรมรายการโทรทัศน์แล้ว ยังมีวาทกรรมอื่นในสังคมที่เสนอว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถและยังมีศักยภาพ ตัวอย่างเช่น การประกาศรับสมัครงานผู้สูงอายุดังนี้

ภาพที่ 8 ประกาศรับสมัครงานผู้สูงอายุของร้านซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์

อายุ 60 ปี
*อายุระหว่าง 50 - 60 ปี หากสนใจ ก็สามารถสมัครได้

มีไฟในการทำงาน
เพราะเราเห็นคุณค่าในตัวคุณ...

ซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์
รับสมัคร เจ้าหน้าที่ร้านหนังสือ

- ➔ ชาย / หญิง อายุ 60 ปีขึ้นไป มีไฟในการทำงาน
- ➔ วุฒิมัธยมศึกษา ม.3 ขึ้นไป
- ➔ มีใจรักงานบริการ ชอบทำงานในร้านหนังสือ

สมัครด้วยตนเองได้ที่:
ร้านหนังสือซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์ ทุกสาขาทั่วประเทศ
หรือ แผนกสรรหาบุคลากรซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์ อาคารอินเดียนด์ ทาวเวอร์
ชั้นที่ 23 ถนนบางนา-ตราด (กม. 4.5) แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260

หลักฐานการสมัครงาน:
สำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาวุฒิการศึกษา และรูปถ่าย 2 นิ้ว

สอบถามเพิ่มเติม: Tel. 0-2739-8555 ต่อ 8641-3, 08-6325-3354, 08-6329-3300, 08-13588834

“ในวัย 60 ปี หลายๆ คนยังคงมีไฟในการทำงาน หลายๆ คนยังคงต้องการอาชีพ ต้องการรายได้ไว้ใช้จุนเจือเลี้ยงดูครอบครัว ... จึงเกิดโครงการ -- อายุ 60 ปี มีไฟในการทำงาน -- เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มียุ 50 ปีขึ้นไป จะมากกว่า 60 ปีก็ได้ เข้ามาเป็นพนักงานร้านหนังสือที่ร้านซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์

ผมเชื่อว่า ในสังคมไทยเรามีผู้สูงวัยที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป (อาจจะ 60 ปีขึ้นไป) ที่ยังมีไฟในการทำงานและยังคงต้องการอาชีพอยู่มาก เพียงแต่ว่า - เราจะต้องจัดสรรงานที่เหมาะสมกับวัยของเขาเหล่านั้น - เพื่อให้เขาได้ใช้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าของเขาเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์เกิดความภาคภูมิใจ และได้รายได้ส่วนหนึ่งตลอดจนสวัสดิการที่พอสมควรในการเลี้ยงชีพและดำเนินชีวิตต่อไป”

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการประชาสัมพันธ์การรับสมัครงานของบริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด ในเฟซบุ๊กของบริษัท เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2560 ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมผู้สูงอายุให้ทำงาน แสดงให้เห็นว่าภาคเอกชนตระหนักถึงศักยภาพของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และสามารถทำงานได้

อนึ่ง หากพิจารณาจากรูปภาษาก็แสดงให้เห็นว่า ยังมีความคิดด้านลบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ปรากฏอยู่ กล่าวคือ สะท้อนให้เห็นความคิดว่าผู้สูงอายุไม่ค่อยมีศักยภาพในการทำงานแล้ว แต่บริษัทพยายามผลักดันและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุยังคงสามารถทำงานได้ต่อไป ตัวอย่างเช่น ข้อความว่า “ในวัย 60 ปี หลายๆ คนยังคงมีไฟในการทำงาน” คำว่า “ยังคงมี” สื่อให้เห็นความคิดว่าผู้สูงอายุไม่น่าจะมีไฟในการทำงาน การมองว่าการรับสมัครงานดังกล่าวเป็นการ “เปิดโอกาส” ให้ผู้สูงอายุ การใช้คำ “เพียงแต่...ต้องจัดสรรงานให้เหมาะสมกับวัย” ก็สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการรับสมัครงานผู้สูงอายุโดยตั้งเงื่อนไขในการพิจารณาคุณสมบัติด้วย

อย่างไรก็ตาม ก็แสดงให้เห็นภาพของผู้สูงอายุในมิติด้านความสามารถและศักยภาพ ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวมีผู้สูงอายุสนใจเป็นจำนวนมาก ยิ่งสะท้อนให้เห็นภาพว่าผู้สูงอายุยังคงสามารถทำงานได้ ดังตัวอย่างผู้สูงอายุที่เข้ามาสอบถามเกี่ยวกับการสมัครงานดังกล่าวในเฟซบุ๊ก ตัวอย่างเช่น

“โครงการนี้ยังมีอยู่ไหมคะ อายุ 63 ค่ะ”

“ยังมีตำแหน่งงานไหมคะ วัยเกษียณค่ะ”

“ยังรับสมัครรีปาวคะ สนใจค่ะ อายุ 62 มีประสบการณ์ด้านการขายและบริการค่ะ”

“คุณพ่ออายุ 62 สมัครได้มั๊ยคะ”

“ยังรับสมัครอยู่ไหมคะ อายุ 60+ แล้ว แต่ใฝ่ฝันอยากทำงานร้านหนังสือมาก ๆ ถ้ายังรับอยู่ช่วยติดต่อกลับด้วย จักขอบคุณยิ่งค่ะ”

จากตัวอย่างความคิดเห็นข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีความสามารถและยังต้องการที่จะทำงานอยู่ นอกจากนี้ คนในสังคมก็เข้ามาแสดงความคิดเห็นต่อโครงการนี้ด้วย แสดงให้เห็นว่าเป็นโครงการที่ดีที่ได้สนับสนุนผู้สูงอายุให้มียังงานทำ ตัวอย่างเช่น

“ขอชื่นชมซีอีโอมากครับ ถือเป็นองค์กรตัวอย่างที่ให้โอกาสคนครับ”

“ขอบคุณที่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุนะคะ”

“เป็นโครงการที่ดีมากเลยคะ คิดว่าวัยสูงอายุน่าจะมีไฟในการทำงานมากกว่าวัยหนุ่มสาวนะคะ”

“ขอบคมเปณูนี้อรับ เป็นโครงการที่ดีมากครับ ผมว่าคนอายุ 60 ยังไม่แก่อะไรเลย ปล่อยให้แต่ละท่านนั่งเล่นอยู่บ้านเฉยๆ เปื้อนแยะครับ ได้ออกมาพบปะผู้คนจะยิ่งทำให้สุขภาพของแต่ละท่านแข็งแรงกว่าเดิมมากกว่าครับ”

“เข้าใจว่าการจ้างผู้สูงอายุจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับค่าจ้างที่จ่ายไป ตามกฎหมายภาษีอากร แต่คงเป็นจำนวนน้อยมาก ชื่นชมโครงการอย่างนี้... ผมยังคงจะเป็นขาประจำร้านซีอีโต้ต่อไป”

จะเห็นได้ว่า ความคิดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คนส่วนหนึ่งในสังคมมองว่าโครงการการรับผู้สูงอายุเข้าทำงานเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากผู้สูงอายุยังคงเป็นผู้มีความสามารถทำงานได้ และการออกมาทำงานก็ช่วยให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงด้วย แม้ผู้แสดงความคิดเห็นบางคนทราบดีว่าการรับผู้สูงอายุเข้าทำงานส่วนหนึ่งมาจากมาตรการสนับสนุนภาษีของรัฐที่ให้แก่บริษัทที่จ้างงานผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ผู้แสดงความคิดเห็นก็ชื่นชมว่าเป็นโครงการที่ดี

นอกจากนี้มีการตั้งกระทู้ถามในพื้นที่ออนไลน์ว่าคนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อกรณีผู้สูงอายุที่ยังทำงานอย่างไร ตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 9 การตั้งกระทู้ถามความคิดเห็นต่อกรณีผู้สูงอายุที่ยังทำงาน

? เคยเห็นคนอายุเยอะๆ 60+ มาทำงานตามห้างหรืองานบริการต่างๆไหมครับ รู้สึกอย่างไรกัน

สังคมผู้สูงอายุ

มนุษย์เงินเดือน

บางทีก็คิดว่าดีเนาะ ไม่อยู่บ้านเฉยๆ มีอะไรทำ ไม่เป็นอัลไซเมอร์ สร้างคุณค่าแก่ตัวเอง

บางทีก็คิดว่าลูกหลานไม่ดูแลหรือเปล่า หรือบางคนอาจจะเหนื่อยมากๆ เบื่อมากเลยมาทำงานแก้เบื่อ หรือมีปัญหาที่บ้านจึงหาข้ออ้างออกมาข้างนอก

เคยเห็นคนอายุเยอะๆ 60+ มาทำงานตามห้างหรืองานบริการต่างๆไหมครับ รู้สึกอย่างไรกัน

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นกระทู้ที่ตั้งเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2563 ผู้ตั้งกระทู้แสดงความคิดเห็นว่า บางครั้งก็คิดว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นการสร้างคุณค่าแก่ตัวผู้สูงอายุ บางครั้งก็มองว่าลูกหลานไม่ดูแลหรือมีปัญหาที่บ้าน แม้ผู้ตั้งกระทู้ดูเหมือนว่าแสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม การตั้งกระทู้ดังกล่าว ก็สื่อให้เห็นความคิดเห็นส่วนหนึ่งของผู้ตั้งกระทู้ว่าการที่ผู้สูงอายุยังคงทำงานอยู่เป็น “เรื่องแปลก”

ส่วนผู้ที่เข้ามาแสดงความเห็นตอบกระทู้นี้ ตัวอย่างเช่น

“รู้สึกว่าคุณค่าในตัวเอง ไม่ยอมเป็นภาระใครแม้กระทั่งลูกหลานก็สามารถดูแลได้น่าชื่นชม คนแก่เค้ามีความสุขที่ได้มีอะไรทำ คนเคยทำงานพออยู่เฉยๆ แล้วหดหู่ห่อเหี่ยวค่ะ คุณพ่อ 70 ละค่ะ ยังตัดผ้าเองวางแพทเทิร์นเองไม่ยอมให้ใครทำ คุณแม่ก็ 68 ไปร้านเองทุกวัน สดชื่นดี”

“ชีวิตอย่าเอาตัวเลขมาแบ่งแยกครับ ถ้ายังมีแรง มีไอดี้อยู่ก็ทำเลย คนขยันเขาจะไม่ยอมอยู่เฉยๆ ครับ”

“รู้สึกดีนะค่ะ เคยเจอคุณลุงคนนึง อายุน่าจะประมาณ 60++ มาทำงานในโลตัสคอยซั้่งน้ำหนักสินค้า ลุงแกมีรถยนต์ขับนะค่ะ เคยเห็นตอนลุงแกเลิกงาน แกน่าจะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อะค่ะ อารมณ์คนเคยทำงาน”

จากวาทกรรมต่าง ๆ และความคิดเห็นข้างต้น จะเห็นได้ว่าคนส่วนหนึ่งมองว่าผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานเป็นเรื่องที่ดี แสดงให้เห็นคุณค่า ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธความคิดด้านลบที่มีในสังคมด้วย เช่น “ชีวิตอย่าเอาตัวเลขมาแบ่งแยกครับ” เป็นการปฏิเสธว่าไม่ให้ใช้อยู่เป็นเกณฑ์ตัดสิน ควรพิจารณาที่ความสามารถมากกว่า หรือ “ลุงแกมีรถยนต์ขับนะค่ะ” เป็นการปฏิเสธความคิดที่คนมองว่าผู้สูงอายุที่ยังทำงานคือผู้สูงอายุที่ไม่มีเงิน

หากพิจารณาบริบทของสังคมไทย จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่ผู้สูงอายุทุกคนที่มีศักยภาพ ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังต้องการพัฒนาตัวเองและยังต้องการปรับตัวให้ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ดังจะเห็นได้จากการกล่าวถึงผู้สูงอายุกับการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีในพื้นที่ออนไลน์ ตัวอย่างเช่น

“ผู้สูงอายุ VS โฟโต้ช้อป!!!

คำเตือน คลิปนี้น่ารักมาก!!! เมื่อ "ผู้สูงอายุ" ต้องมาเรียนรู้ "เทคโนโลยี" ในโปรแกรมโฟโต้ช้อป จะเกิดอะไรขึ้น? Prachachat+ พาไปชมกันจ้า

ใครว่าผู้สูงอายุจะต้องนั่งเปื่อยเหงา เฝ้าใจอยู่บ้านเฉยๆ ลูกหลานไม่ว่าก็ออกมาลัลลลา เดินห้างตากแอร์ พบเพื่อนๆ หาความรู้ใหม่ๆ ใส่ตัวได้เหมือนกัน เมื่อทางอุทยานการเรียนรู้ TK Park ได้จัดโครงการ "อบรมคอมพิวเตอร์ผู้สูงอายุ" เริ่มตั้งแต่การใช้งานเบื้องต้น เปิด-ปิด รู้จักอุปกรณ์ จนถึงขั้นแอดวานซ์ ใช้งานอินเทอร์เน็ต รับ-ส่งอีเมล ใช้เฟซบุ๊ก และตกแต่งภาพด้วยโปรแกรมโฟโต้ช้อป ให้กับผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นสมาชิก TK Park โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ซึ่งในคลาส

มีต่อเนื่องหลายเดือน หลายหัวข้อ จนเกิดเป็นสังคมใหม่ๆ ให้ผู้สูงอายุมาพบปะเพื่อนใหม่ ได้ฝึกทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ย่อโลกให้เข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น” (ประชาชาติ, 2560: ออนไลน์)

จากตัวอย่างข้างต้น อุทยานการเรียนรู้ TK Park ได้จัดโครงการ “อบรมคอมพิวเตอร์ผู้สูงอายุ” และได้นำคลิปภาพบรรยากาศการเรียนของผู้สูงอายุมาเผยแพร่ในเพจประชาชาติธุรกิจ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้ได้ อีกทั้งผู้สูงอายุก็มีความสนใจที่จะเรียนรู้โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จาก ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่สนใจเรียนได้เข้ามาสอบถามเพิ่มเติม ตัวอย่างเช่น

“รุ่นใหม่เปิดเมื่อไรคะ”

“สนใจมากคะ มีสอนรุ่นต่อไปเมื่อไหร่ ติดต่อเรียนอย่างไร”

“สนใจคะ เพิ่งเกษียณไม่อยากจะอยู่ว่างๆ สมัครยังไงคะ”

“ตอนนี้เค้ายังเปิดรับสมัครอยู่หรือเปล่าคะ ไม่ทราบมีท่านใดทราบบ้างสนใจจะอยู่บ้านก็เบื่อ ๆ ค่ะ และมีค่าใช้จ่ายเท่าใดคะ ขอขอบคุณล่วงหน้าคะ”

“จะต้องให้ทำอย่างไรบ้างคะ เพราะอายุ 63 แล้วจะต้องเกษียณในอีก 2 ปีข้างหน้าจะได้ไม่เหงาคะ ขอทางออนไลน์คะ”

“สนใจมากคะ มีให้เรียนทางออนไลน์หรือไม่คะ เพราะอยู่ต่างประเทศ ไม่มีความรู้ทางเทคโนโลยีเลย แต่อยากจะทำมาก ๆ ขอขอบคุณมากถ้าจะกรุณานะคะ”

จากตัวอย่างความคิดเห็นของผู้สูงอายุข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุจำนวนมากยังสนใจใฝ่หาเรียนรู้โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีเพื่อเอามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

หากพิจารณาในมิติ “ภาพตัวแทนผู้สูงอายุ” กับ “นโยบายของรัฐ” พบว่า ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญและประกาศให้สังคมผู้สูงอายุเป็น “ระเบียบวาระแห่งชาติ” และมีนโยบาย มาตรการต่าง ๆ เช่น แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 กล่าวได้ว่าหากไม่มีนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมเพื่อรองรับสถานการณ์ผู้สูงอายุในอนาคต ผู้สูงอายุที่อ่อนแอและต้องได้รับการดูแลก็จะเป็นภาระต่อครอบครัว สังคม และรัฐ ในทางกลับกัน หากมีนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมที่สามารถรองรับสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดในอนาคต ผู้สูงอายุที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นก็จะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่า และเป็นพลังผลักดันให้ประเทศไทยก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์สอดคล้องกับนโยบายรัฐเพียงบางส่วน ผู้วิจัยสรุปการปรากฏของภาพตัวแทนในแต่ละตัวบทกับความสอดคล้องของนโยบายรัฐได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 97 สรุปการปรากฏของภาพตัวแทนในแต่ละตัวบทกับนโยบายรัฐ

นโยบายรัฐ ¹	ตัวบท	
	หนังสือพิมพ์	รายการโทรทัศน์
1. การให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ²	✓ ³	✓ ✓ ✓
2. สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ⁴	✓ ✓ ✓	-
3. การสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ⁵	✓	✓ ✓ ✓
4. การให้การศึกษาริเริ่มและพัฒนา ⁶	?	?

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่านโยบายหนึ่งที่สำคัญคือ “การปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ” (หมายเลข 1) กล่าวคือ การลด “วาทคติ” หรือแนวคิดเชิงลบต่อผู้สูงอายุ และมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ จากผลการประเมินดัชนีชี้วัดมาตรการของแผนผู้สูงอายุ พ.ศ. 2560 พบว่า สัดส่วนทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุยังไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาวาทกรรมจากสื่อหนังสือพิมพ์กลับไปเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับนโยบายรัฐ ผู้ผลิตวาทกรรมหนังสือพิมพ์ไม่ได้นำเสนอทุกแง่มุมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้ผลิตวาทกรรมเน้นนำเสนอผลงานของรัฐในด้านการจัดการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ (หมายเลข 2) ทำให้ภาพผู้สูงอายุก็ถูกนำเสนอซ้ำ ๆ ในฐานะเป็นผู้รับการสงเคราะห์ ผู้รับสวัสดิการสังคม ดังนั้น เมื่อคนนึกถึงผู้สูงอายุก็จะมีมุมมองต่อผู้สูงอายุเพียงด้านเดียว การมองผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มที่ไม่มีประโยชน์

¹ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มาประมวลและจัดกลุ่ม

² การปลูกจิตสำนึกให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ เช่น ทัศนคติด้านบวกต่อผู้สูงอายุ

³ ✓✓✓ หมายถึง ปรากฏความถี่สูง

✓✓ หมายถึง มีปรากฏ

✓ หมายถึง มีปรากฏความถี่ต่ำจนแทบไม่ปรากฏ

- หมายถึง ไม่ปรากฏ

⁴ ด้านสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ด้านรายได้พื้นฐานที่รัฐจัดให้ ด้านการทำงานและหารายได้ ด้านให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัย หลักประกันด้านสุขภาพ เป็นต้น

⁵ การสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เช่น ประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม รวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญาผู้สูงอายุและให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม

⁶ การให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ มีความรู้ด้านการเตรียมการเพื่อวัยสูงอายุ

และเต็มไปด้วยภาระที่ต้องรับมือนี้อาจทำให้การพัฒนาประเทศหรือการขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้าให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ก็อาจเป็นเรื่องยาก

นอกจากนี้ยังมี “มาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” (หมายเลข 3) จะเห็นได้ว่าในฉบับหนังสือพิมพ์ไม่เน้นภาพเหล่านี้ เช่น การมีส่วนร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ จะเห็นได้ว่าภาพที่ปรากฏในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ในทางตรงกันข้าม ตัวบทรายการโทรทัศน์เลือกขบเน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างโดดเด่น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาภาพผู้สูงอายุอย่างรอบด้านแล้ว ผู้วิจัยพบว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์และในวาทกรรมรายการโทรทัศน์สอดคล้องกับนโยบายรัฐบางส่วน จะเห็นได้ว่า วาทกรรมสื่อสารทั้งสองประเภทยังมีประเด็นที่ไม่ได้เน้นนำเสนอคือ **“ภาพผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพและพร้อมที่จะพัฒนาตัวเอง”** (หมายเลข 4) แม้ในตัวบทหนังสือพิมพ์จะพบภาพของการสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้สูงอายุอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการเรียนรู้ในด้านความเข้าใจชีวิตและพัฒนาการในแต่ละวัยเพื่อเตรียมเข้าสู่วัยสูงอายุ และเป็นการเรียนรู้ในระบบที่รัฐเป็นผู้กำหนดมากกว่าการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้สูงอายุ ส่วนในตัวบทรายการโทรทัศน์ซึ่งน่าจะพบก็ยังไม่ปรากฏน้อย กล่าวคือ รายการโทรทัศน์มุ่งนำเสนอภาพด้านบวก คือเน้นภาพของผู้สูงอายุกลุ่มที่เก่งมีความสามารถอยู่แล้วและทำประโยชน์เพื่อสังคมได้ ไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนามากกว่าจะนำเสนอภาพของผู้สูงอายุที่พร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องและก้าวตามสังคมปัจจุบัน กล่าวได้ว่าตัวบทวาทกรรมทั้งสองประเภทไม่ได้นำเสนอภาพในมุมมองเหล่านี้

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยเข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัย” ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2548 และมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างของประชากรของประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” ในปี พ.ศ. 2574 จากสถานการณ์ที่ผู้สูงอายุกลายเป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ของสังคมเช่นนี้ ภาครัฐจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง กล่าวได้ว่าการผลักดันนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้สัมฤทธิ์ผลได้นั้น นอกจากการดำเนินการของรัฐแล้ว ความรู้ความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับผู้สูงอายุก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วาทกรรมหนังสือพิมพ์ขบเน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือมองผู้สูงอายุในฐานะผู้ที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ เป็นผู้พึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐและสังคม อีกทั้งยังเป็นปัญหาและภาระที่รัฐต้องแก้ไข ในขณะที่ตัวบทรายการโทรทัศน์พยายามนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุขึ้นมาแข่งขันเพื่อปฏิเสธความคิดด้านลบของคนในสังคม ภาพดังกล่าวสอดคล้อง

ไปกับทิศทางของหน่วยงานรัฐ คือทำให้ผู้สูงอายุลุกขึ้นมาพึ่งพาตัวเองและทำประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งนี้จะได้ไม่เป็นภาระของรัฐ ขณะเดียวกันก็นำเสนอภาพผู้สูงอายุเพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มที่มีความสามารถ อยู่แล้วจึงอาจสร้างภาพเหมารวมผู้สูงอายุในบางแง่มุมหรือมองข้ามด้านที่ผู้สูงอายุบางกลุ่มในสังคมที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้ภาพตัวแทนจากสื่อทั้งสองกลุ่มมิได้นำเสนอภาพผู้สูงอายุในฐานะปุ่ย่าตายายที่มีบทบาทสำคัญในครอบครัว อาทิ บทบาทผู้ดูแลบ้านและเลี้ยงดูลูกหลาน บทบาทผู้ให้การพึ่งพา บทบาทผู้แนะนำสั่งสอน จะเห็นได้ว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมสื่อสาธารณะทั้งสองประเภทถูกเลือกสรรเฉพาะบางด้านมานำเสนอให้โดดเด่นตามอุดมการณ์หรือจุดยืนที่ผู้ผลิตวาทกรรมมีอยู่ การตระหนักรู้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกนำเสนอในวาทกรรมสื่อสาธารณะนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจประเด็นผู้สูงอายุมากขึ้น

บทที่ 8

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

8.1 สรุปผลการศึกษา

ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายสาขาเพราะสังคมไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะในสังคมไทยตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวาทกรรม 2 ประเภท ได้แก่ วาทกรรมหนังสือพิมพ์ โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ และวาทกรรมรายการโทรทัศน์ โดยเก็บข้อมูลจากรายการลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี และรายการคนค้นคน การวิเคราะห์ที่ใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของฟาน ลีอูเวน (van Leeuwen, 2008) และการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity) ของฮัลลiday (Halliday, 1985) รวมถึงกลวิธีทางภาษาอื่น ๆ มาวิเคราะห์การนำเสนอภาพตัวแทนของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า **สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้** ในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะสรุปผลการวิเคราะห์และอภิปราย ดังนี้

8.1.1 ผลการวิเคราะห์ตัวบท

ในมิติของการวิเคราะห์ตัวบท ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 4 ส่วนที่สำคัญ ดังนี้

1) การวิเคราะห์การใช้คำอ้างอิง ส่วนนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดผู้แสดงทางสังคม (social actors) ของฟาน ลีอูเวน มาช่วยในการจำแนกประเภทของคำอ้างอิง ผลการวิเคราะห์ตัวบททั้ง 2 ประเภท สรุปลักษณะสำคัญได้ดังนี้ **ตัวบทหนังสือพิมพ์** เลือกใช้การอ้างอิงสถานภาพผู้มีอายุมากที่สุด เมื่อปรากฏกับคำกริยาที่สื่อภาพการเป็นผู้รับผลประโยชน์อาจก่อให้เกิดภาพเหมารวมว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ และพบการเลือกใช้คำอ้างอิงแบบประเมินค่าด้านลบอย่างชัดเจน ทั้งการอ้างอิงแบบเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้พิการและผู้ป่วย และการอ้างอิงแบบประเมินค่าว่าทรุดโทรม การประเมินค่าว่าเป็นปัญหา สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่มีสภาพทรุดโทรม เน้นมิติด้านสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมเป็นหลัก อาจก่อให้เกิดวาทกรรมความกลัวในสังคมไทย

ในขณะที่ **ตัวบทรายการโทรทัศน์** เลือกใช้การอ้างอิงแบบระบุชื่อ/ชื่อประกอบกับตำแหน่งหน้าที่มากที่สุด คำอ้างอิงนี้เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุแบบไม่เหมารวม กล่าวคือ เป็นการกล่าวถึงผู้สูงอายุแต่ละคนในฐานะปัจเจก สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ยังมีศักยภาพ และพบการ

เลือกใช้อ้างถึงสถานภาพผู้มีอายุมากเป็นการปฏิเสธความคิดความเชื่อในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านลบ เมื่อปรากฏร่วมกับกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำหรือกระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สื่อให้เห็นผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น และใช้คำอ้างถึงแบบประเมินค่าด้านบวกเพื่อนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถ ทั้งด้านประสบการณ์ความเชี่ยวชาญและด้านการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังนำความสามารถที่ตนมีไปทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วย

2) การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดของฮัลลีย์ ผลการวิเคราะห์ตัวบททั้ง 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ *ตัวบทหนังสือพิมพ์* เน้นนำเสนอผู้สูงอายุในฐานะผู้รับผลประโยชน์จากการกระทำของรัฐ สื่อให้เห็นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ต้องได้รับการดูแลจากรัฐและผู้อื่น กล่าวได้ว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ผลิตซ้ำและต่อยอดภาพด้านลบของผู้สูงอายุ ในขณะที่ใน*ตัวบทรายการโทรทัศน์* พยายามสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่แตกต่างไป คือ เน้นนำเสนอบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้กระทำ สื่อภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีศักยภาพ และ ผู้ทำประโยชน์แก่สังคม จะเห็นได้ว่านอกจากตัวบทรายการโทรทัศน์จะเน้นนำเสนอภาพด้านบวกว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สามารถดูแลตัวเองได้ ไม่ได้เป็นภาระของสังคมแล้ว ขณะเดียวกันก็เน้นนำเสนอว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีศักยภาพและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอีกด้วย

กระบวนการเกี่ยวกับสภาพ *ตัวบทหนังสือพิมพ์* ช้เน้นภาพผู้สูงอายุด้านลบว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม เป็นปัญหาและภาระที่รัฐต้องเข้ามาดูแล ในขณะที่ใน*ตัวบทรายการโทรทัศน์* เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุอีกชุดคือ ผู้มีความสามารถและความเชี่ยวชาญ ผู้มีจิตอาสา และผู้เป็นแบบอย่าง สะท้อนให้เห็นภาพว่าผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ อีกทั้งยังเป็นผู้มีความสามารถและนำความรู้ที่มีไปสร้างประโยชน์ให้สังคม สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพและมีคุณค่า

กระบวนการเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก *ตัวบทหนังสือพิมพ์* ช้เน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุว่าเป็นปัญหาและภาระ ผู้ไม่มีความสุขเนื่องจากมีชีวิตที่ลำบาก และผู้ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐและผู้อื่น กล่าวได้ว่า ภาพตัวแทนผู้สูงอายุในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ชี้เน้นภาพด้านลบของผู้สูงอายุ ในขณะที่ใน*ตัวบทรายการโทรทัศน์* ได้ประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านบวก คือ เน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุว่าเป็นผู้มีความสามารถและทำประโยชน์แก่สังคมได้ และผู้มีความสุขเนื่องจากได้ทำงานและได้ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น

กระบวนการเกี่ยวกับการพูด *ตัวบทหนังสือพิมพ์* เน้นเสียงของภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ มากที่สุด กล่าวได้ว่า เสียงที่ปรากฏเป็นเสียงของผู้อื่นที่ตัดสินหรือประเมินค่าผู้สูงอายุ มุมมองดังกล่าว

มองว่าผู้สูงอายุเป็นปัญหาและผู้ที่ต้องได้รับการดูแล และหากพิจารณาเสียงของผู้สูงอายุที่ปรากฏน้อย นั้นพบว่ากลับยิ่งตอกย้ำภาพด้านลบของผู้สูงอายุ กล่าวคือ เสียงของผู้สูงอายุนำเสนอภาพว่าเป็นผู้ที่ ต้องการความช่วยเหลือ ในขณะที่ใน**ตัวบทรายการโทรทัศน์** พบทั้งเสียงของผู้สูงอายุที่มองตัวเองและ เสียงของผู้อื่นที่มองผู้สูงอายุ เสียงดังกล่าวส่วนใหญ่เน้นนำเสนอว่าผู้สูงอายุยังมีศักยภาพและ ทำประโยชน์ให้สังคมได้

3) กลวิธีทางภาษาอื่น ๆ พบการนิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุ การให้รายละเอียด และการแนะนำ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

การนิยาม ส่วนหนึ่งพบการนิยามอายุผู้สูงอายุสอดคล้องตามกฎหมายและความเข้าใจ คนทั่วไปว่า ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า ตัวบททั้งสองประเภทได้ นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุด้วย กล่าวคือ ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ผู้วิจัยพบความ แตกต่างของบริบทการใช้ กล่าวคือ ในตัวบทรายการโทรทัศน์ใช้การนิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุร่วมกับ บริบทด้านความสามารถและการรวมกลุ่มกันเป็นพลังเพื่อทำประโยชน์ ในขณะที่ในตัวบทหนังสือพิมพ์ ได้นิยามใหม่แก่ผู้สูงอายุร่วมกับบริบทด้านความเสื่อมเป็นสำคัญ

การให้รายละเอียด ตัวบทหนังสือพิมพ์ใช้คำขยายเพื่อบรรยายรายละเอียดให้เห็นสภาพที่น่า สงสารและสภาพที่ทรุดโทรมของผู้สูงอายุ อีกทั้งใช้คำขยายเพื่อบรรยายการกระทำของหน่วยงานรัฐ ว่าเป็นผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษ ส่วนตัวบทรายการโทรทัศน์มักปรากฏการใช้รูปภาษาเพื่อให้ รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านเวลา แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ใช้เวลาที่ผ่านมาของชีวิต ในการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่มีคุณค่า นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีเวลาและนำประสบการณ์เหล่านั้น มาทำประโยชน์แก่ผู้อื่น

การแนะนำ ตัวบทหนังสือพิมพ์พบการใช้ความหมายเป็นนัยแบบขบขัน แสดงให้เห็น ความคิดคนในสังคมรวมถึงผู้สูงอายุว่าการเป็นผู้สูงอายุเป็นสภาวะไม่พึงประสงค์ ส่วนตัวบทรายการ โทรทัศน์พบการใช้ความหมายเป็นนัยแบบขบขัน แสดงให้เห็นความคิดของผู้ผลิตรายการที่มีต่อ ผู้สูงอายุในด้านลบแฝงอยู่

4) ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สรุปกลวิธีทางภาษาที่พบประกอบด้วย 6 กลวิธีหลัก ได้แก่ 1) การเลือกใช้คำอ้างอิง 2) การใช้ชนิดกระบวนการ 3) การนิยาม 4) การให้รายละเอียด 5) การแนะนำ ความ และ 6) การใช้สัทบท กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สัมพันธ์กับภาพตัวแทนใน**ตัวบทหนังสือพิมพ์** 5 ภาพ ประกอบด้วย 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะพึ่งพา

2) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีร่างกายทรุดโทรม 3) ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและภาระของประเทศ 4) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีศักยภาพ และ 5) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ควรเคารพ และสัมพันธ์กับภาพตัวแทนในต้วบทรายการโทรทัศน์ 7 ภาพ ประกอบด้วย 1) ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถทำงาน 2) ผู้สูงอายุเป็นผู้เชี่ยวชาญ 3) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีประโยชน์ต่อสังคม 4) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสุขภาพดี 5) ผู้สูงอายุเป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ 6) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม และ 7) ผู้สูงอายุเป็นผู้ไม่มีความสุข ทั้งนี้แต่ละวาทกรรมจะเลือกนำเสนอภาพตัวแทนบางภาพอย่างโดดเด่นและสอดคล้องกับอุดมการณ์ของตนเอง สามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในต้วบทหนังสือพิมพ์ ช้เน้นภาพตัวแทนผู้สูงอายุด้านลบ กล่าวคือ มองผู้สูงอายุในฐานะผู้ที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ เป็นผู้พึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐและสังคม อีกทั้งยังเป็นปัญหาและภาระที่รัฐต้องแก้ไข การเน้นนำเสนอภาพดังกล่าวมากเป็นพิเศษเป็นการมองภาพแบบเหมารวม ภาพดังกล่าวอาจทำให้เกิดเป็น “วาทกรรมแห่งความกลัว” ในสังคมไทย คือทำให้เกิดความกลัวความชรา หรือปฏิเสธความแก่ความชรา

ภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในต้วบทรายการโทรทัศน์ พยายามนำเสนอภาพด้านบวกของผู้สูงอายุขึ้นมาแข่งขันเพื่อปฏิเสธความคิดด้านลบของคนในสังคม กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมีพลังร่วมสร้างสังคมไทยได้ ภาพดังกล่าวสอดคล้องไปกับทิศทางของหน่วยงานรัฐ คือเน้นให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตัวเองและทำประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งนี้จะได้ไม่เป็นภาระของรัฐ ขณะเดียวกันก็นำเสนอภาพผู้สูงอายุเพียงกลุ่มเดียว คือ กลุ่มที่มีความสามารถช่วยสังคมได้จึงอาจสร้างภาพเหมารวมผู้สูงอายุในบางแง่มุม

ทั้งนี้ภาพตัวแทนจากสื่อทั้งสองกลุ่มมิได้นำเสนอภาพผู้สูงอายุในฐานะปู่ย่าตายายที่มีบทบาทสำคัญในครอบครัว อาทิ บทบาทผู้ดูแลบ้านและเลี้ยงดูลูกหลาน บทบาทผู้ให้การพึ่งพา บทบาทผู้แนะนำสั่งสอน

8.1.2 ผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

ผู้วิจัยวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมตามที่แฟร์คลัฟได้เสนอไว้คือ การผลิตและกระจายต้วบท และการบริโภครอคและตีความต้วบท แบ่งเป็น 1) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในหนังสือพิมพ์รายวันไทย และ 2) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในรายการโทรทัศน์

1) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

การผลิตและการกระจายต้วบท วาทกรรมหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเลือกนำเสนอแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และภาคเอกชน มีเพียงส่วนน้อยที่เลือกแหล่งข่าวที่เป็นผู้สูงอายุ ด้านเนื้อหาในต้วบท ส่วนใหญ่เน้นการรายงานเหตุการณ์การดูแลผู้สูงอายุของฝ่ายรัฐและการ

เตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงอายุ กล่าวคือ เน้นประชาสัมพันธ์การปฏิบัติหน้าที่ของภาครัฐ ด้านปริมาณของข่าว ผู้วิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันไทยมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดทั้งปี ด้านการกระจายตัวบทแสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์รายวันไทยให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวผู้สูงอายุในสังคมไทยและตัวบทเหล่านี้ก็มีแนวโน้มแพร่กระจายไปสู่ผู้อ่านหมูก่มากได้เช่นกัน นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ดังกล่าวยังได้คัดเลือกข่าวผู้สูงอายุไปนำเสนอในพื้นที่ออนไลน์ร่วมด้วย ยิ่งทำให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้อ่านจำนวนมากได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

การบริโภคและตีความตัวบท ด้านการบริโภคตัวบท การนำเสนอข่าวทางสื่อหนังสือพิมพ์เป็นลักษณะของการสื่อสารทางเดียว ผู้อ่านมีบทบาทหลักเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารที่ผู้เขียนข่าวส่งมา ผู้รับสารในที่นี้คือผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเอง หรือบุคคลที่มีใช้ผู้สูงอายุ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง แม้พบการสื่อสารตอบกลับเกี่ยวกับประเด็นผู้สูงอายุจากผู้อ่านไปยังหนังสือพิมพ์บ้าง แต่ก็ปรากฏเฉพาะบริบทของคอลัมน์ประเภทร้องทุกข์ด้านตีความตัวบท โดยทั่วไปผู้อ่านหนังสือพิมพ์มักจะเชื่อว่าข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านหนังสือพิมพ์เป็น “ข้อเท็จจริง” นอกจากนี้ตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุยังมี “ความน่าเชื่อถือ” เนื่องจากในเนื้อหาข่าว บทความ คอลัมน์ มักใช้ภาษาทางการหรือกึ่งทางการเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวมีโอกาสเข้าถึงแหล่งข่าว และผู้สื่อข่าวมักเลือกนำเสนอแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรต่าง ๆ เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ หน่วยงานด้านสาธารณสุข ยิ่งทำให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2) วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมในรายการโทรทัศน์

การผลิตและการกระจายตัวบท ผู้ผลิตตัวบทซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อการวางแนวทางในการนำเสนอเนื้อหาของรายการ ได้แก่ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ โดยมีสถานีหรือผู้บริหารของสถานี และเนื่องจากได้รับสนับสนุนจากรัฐและองค์กรภายนอก เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ส่งผลให้สถาบันเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์ด้านวัตถุประสงค์ รายการลุยไม่รู้โรยมุ่งนำเสนอเรื่องราวชีวิตผู้สูงอายุที่มีคุณค่า หรือกลุ่มคนสูงวัยที่มีพลัง ส่วนรายการคนค้นคนมีวัตถุประสงค์คือการนำเสนอเรื่องราวของคนบางกลุ่ม โดยมุ่งหวังสร้างความเข้าใจแก่คนในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกัน ด้านการกระจายตัวบท นอกจากนำเสนอในช่องทางหลักทางโทรทัศน์แล้ว ยังนำไปเสนอในพื้นที่ออนไลน์ด้วย ทำให้ตัวบทแพร่กระจายไปในวงกว้าง

การบริโภคและตีความตัวบท ผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายของรายการโทรทัศน์มิได้จำกัดเฉพาะผู้รับชมรายการที่เป็นผู้สูงอายุเท่านั้น เนื่องจากผู้รับชมรายการในวัยต่าง ๆ ย่อมมีโอกาสได้รับข้อมูลที่ผู้ผลิตรายการได้นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุเช่นกัน ผู้รับสารมีบรรทัดฐานในการตีความว่าทุกอย่างเป็นเรื่องจริงและประเมินค่าว่ารายการมีคุณภาพ

8.1.3 ผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมของแฟร์คลัฟที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในงานนี้ คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

1) สถานการณ์สังคมสูงอายุ ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2548 และในปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้หลายภาคส่วนในประเทศไทยมองว่าจำเป็นต้องเตรียมรับมือกับสถานการณ์ประชากรสูงวัยอย่างรวดเร็วนี้ เนื่องจากมีผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เช่น งบประมาณของรัฐบาล การออมและการลงทุน การขาดแคลนแรงงาน ฯลฯ การเตรียมพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องการการวางแผนอย่างเป็นระบบ จะเห็นได้ว่าความคิดหรือมุมมองดังกล่าวสื่อให้เห็นการจัดวางตำแหน่งของรัฐว่าเป็นผู้แก้ปัญหา ขณะเดียวกันก็สื่อให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุเป็นปัญหา”

2) นโยบายรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาภาพรวมของผู้สูงอายุในกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติต่าง ๆ พบว่า ผู้สูงอายุมักจะถูกบัญญัติอยู่ในบทบัญญัติเดียวกันกับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ โดยมีบทบัญญัติกำหนดมาตรการให้การปกป้องคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพเป็นพิเศษ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การจัดผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับผู้พิการเป็นการพิจารณาทางกายภาพในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีความเจ็บป่วยและอ่อนแอ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นภาระของสังคมซึ่งรัฐต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ นโยบายหรือบทบัญญัติของรัฐในลำดับต่อมา เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ก็เป็นกฎหมายในเชิงสงเคราะห์และรัฐสวัสดิการ ซึ่งอาจต่อยอดว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นภาระของรัฐบาลหรือของสังคมอยู่นั่นเอง กล่าวคือ นโยบายดังกล่าวประกอบสร้างภาพผู้สูงอายุให้ผูกติดกับ “ความอ่อนแอ” สื่อให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลายเป็นภาระของสังคม เป็นผู้มีความอ่อนแอที่ควรได้รับการดูแล

3) การแพทย์และสาธารณสุข ในทางหลักเวชศาสตร์มองว่า ความแก่หรือความชราหมายถึง การสูญเสียความสามารถในการทำงานของสรีรวิทยา การศึกษาทางชีววิทยาการแพทย์จึงพยายามตรวจสอบร่างกายผู้สูงอายุเพื่อบ่งชี้ว่าใครเป็นผู้สูงอายุ โดยมีการประเมินเรื่องศักยภาพของร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ เป็นร่างกายที่ชราภาพ ขณะเดียวกันก็มีเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่ และการแพทย์ทางเลือกที่เรียกว่า เวชศาสตร์ชะลอวัย ทำให้ความชราซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงร่างกายตามธรรมชาติถูกปฏิเสธ แม้เรื่องของการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นเรื่องดี แต่ในอีกส่วนหนึ่งก็เป็นการต่อยอดภาพความชราที่เต็มไปด้วยโรค หรือการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ของผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่า สถาบันทางการแพทย์ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภาพผู้สูงอายุ

ที่ผูกติดกับ “โรค ความเสื่อมถอย” การมุ่งเน้นมิติด้านสภาพร่างกายเป็นหลักนี้ทำให้อีกด้านหนึ่งคือ “ประสบการณ์” กลายเป็นด้านที่คนไม่นึกถึง

4) แนวคิดที่มีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทย แนวคิดเกี่ยวกับกตัญญูกตเวทียเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้วางหลักการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกในบุญคุณ และต้องตอบแทนผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ปู่ย่าตายาย รวมถึงผู้สูงอายุ อีกแนวคิดคือ *เรื่องความอาวุโส* กล่าวได้ว่า ลักษณะที่สำคัญของสังคมไทย คือ การให้ความสำคัญกับเรื่อง “อาวุโส” จะเห็นได้ว่าผู้มีอายุมากกว่ามักได้รับความเคารพ เกรงใจ และเชื่อฟังจากผู้มีอายุน้อยกว่า นอกจากนี้ สังคมไทยยังให้*คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ* กล่าวคือ สังคมไทยเคารพผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้นำทางความคิด กล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องความกตัญญู ความอาวุโส และคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ทำให้สังคมไทยเคารพผู้สูงอายุ

8.2 อภิปรายผลการศึกษา

1) งานวิจัยนี้ศึกษาจากวาทกรรม 2 ประเภท ผลการวิเคราะห์ทำให้เห็นว่าภาพตัวแทนผู้สูงอายุจะเป็นด้านลบหรือด้านบวกขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้ผลิตวาทกรรม กล่าวคือ ผู้ผลิตวาทกรรมมีภาพตัวแทนของผู้สูงอายุในความคิด และนำเสนอภาพเหล่านั้นผ่านภาษา ในขั้นตอนนี้ผู้ผลิตวาทกรรมจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่สอดคล้องกับภาพตัวแทนในความคิด ดังที่ แพร์คลัฟกล่าวไว้ว่า ข้อมูลที่สื่อมวลชนนำเสนอไม่ได้เป็นกระจกสะท้อนความเป็นจริง หากแต่เป็นการสร้าง “ภาพความเป็นจริง” ให้เกิดขึ้นในวิถีทางที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตตัวบทเหล่านั้น (Fairclough, 1995a: 103-104)

2) การผลิตซ้ำและต่อยอดภาพด้านลบของผู้สูงอายุทำให้ด้านอื่น ๆ เช่นด้านประสบการณ์กลายเป็นด้านที่คนไม่นึกถึง การนำภาพของผู้สูงอายุไปผูกติดกับความเสื่อมนี้อาจทำให้กลุ่มผู้สูงอายุถูกมองหรือมีภาพไปในทิศทางเดียว ความคิดความเชื่อและภาพดังกล่าวทำให้เกิดเป็น “วาทกรรมแห่งความกลัว” (discourse of fear) (Angus and Reeve, 2006; Coupland, 2007) คือ ทำให้เกิดความกลัวความชรา หรือปฏิเสธความแก่ความชรา ส่งผลต่อความคิดและมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ พฤติกรรมบางอย่างก็เป็นเรื่องดี เช่น คนในสังคมหันมาออกกำลังกายและใส่ใจสุขภาพมากขึ้น แต่บางพฤติกรรมก็อาจส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเนื่องมาจากเหยียดทางอายุ หรืออาจถูกปิดกั้นโอกาส หรือกีดกันผู้สูงอายุออกไปจากกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองข้ามศักยภาพ ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ อีกทั้งความคิดความเชื่อดังกล่าวยังส่งผลต่อมุมมองของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเอง อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่เห็นคุณค่าในตนเองและขาดความภูมิใจในตัวเอง

3) ในตัวบทหนังสือพิมพ์นั้น ประกอบด้วยตัวบทที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงและตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องกับ ผู้วิจัยพบว่า ตัวบททั้งสองนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุสอดคล้องกัน กล่าวคือ นำเสนอภาพตัวแทนว่า “ผู้สูงอายุผู้ที่ไร้ความสามารถต้องได้รับการดูแลและอยู่ในภาวะผู้พึ่งพา” ซึ่งเป็นภาพที่ถูกขับเน้นมากที่สุดในตัวบทหนังสือพิมพ์ สิ่งที่แตกต่างกันคือ ในตัวบทที่มีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องกับเน้นนำภาพตัวแทนผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้มีสภาพทรุดโทรม

4) งานวิจัยของกำจร (2553) แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ผู้สูงอายุของสังคมไทยมีความหลากหลาย ขณะเดียวกันก็สามารถต่อรองอัตลักษณ์ด้านอื่น ๆ เข้ามาเป็นของตนได้ อย่างไรก็ตาม กำจรแบ่งอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุตามยุค เช่น ยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า อัตลักษณ์ของผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องมีเพียงหนึ่งในแต่ละยุค ความหมายของตัวตนสามารถมีได้หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม การนำเสนออัตลักษณ์จึงมีพลวัต (dynamics) และมีความซับซ้อน (Barker, 2008; De Fina et al., 2006; ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561) ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยนี้ที่ภาพตัวแทนผู้สูงอายุที่ถูกผลิตขึ้นสอดคล้องไปกับวัตถุประสงค์และจุดยืนของผู้ผลิตวาทกรรม

5) หากพิจารณาในเชิงพื้นที่ จะเห็นได้ว่า ภาพผู้สูงอายุในตัวบทหนังสือพิมพ์เป็นการเน้นสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุทั่วไปในสังคม ส่วนภาพตัวแทนผู้สูงอายุในตัวบทรายการโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่า ผู้ผลิตตัวบทเน้นนำเสนอภาพผู้สูงอายุในสังคมเมือง กล่าวคือ เป็นภาพผู้สูงอายุที่รู้สึกเหงาและไม่มีความสุขเมื่ออยู่บ้าน ดังนั้นจึงต้องออกไปทำกิจกรรมข้างนอก สะท้อนให้เห็น การนำเสนอภาพผู้สูงอายุในสังคมเมืองที่อยู่คนเดียว กล่าวคือ คนในสังคมเมืองจะมีความสัมพันธ์กันน้อย แม้ที่อยู่อาศัยจะไม่ไกลกันนัก บางครั้งเพื่อนบ้านใกล้กันยังไม่รู้จักกัน โดยเฉพาะคนที่อยู่อาศัยในรูปแบบของคอนโดมิเนียม หรือห้องเช่า ลักษณะการอยู่อาศัยในเมืองใหญ่เช่นนี้ ไม่เอื้อต่อการที่จะทำให้ผู้อยู่อาศัยใกล้กันมีความสัมพันธ์กันมากนัก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย จากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มอยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังผู้สูงอายุด้วยกันเพิ่มมากขึ้น ผู้ผลิตตัวบทจึงแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการพยายามให้ผู้สูงอายุออกมาทำกิจกรรมต่าง ๆ

8.3 ข้อเสนอแนะ

1) งานวิจัยนี้ศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากวาทกรรมสื่อสารมวลชน 2 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์ หากมีการศึกษาภาพตัวแทนผู้สูงอายุในตัวบทอื่น เช่น รายการโทรทัศน์อื่น เช่น เก่ายกแก้ว The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด หรือรายการในพื้นที่ออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก เช่น มนุษย์ต่างวัย เกษียณสำราญ ฯลฯ หรือจากมุมมองขององค์กรที่ไม่ใช่รัฐ เช่น มูลนิธิพัฒนางาน

ผู้สูงอายุ สมาคมบ้านปันรัก ฯลฯ อาจจะทำให้เห็นภาพตัวแทนของผู้สูงอายุที่รอบด้านมากขึ้น เนื่องจากผู้อยู่เบื้องหลังวาทกรรมที่แตกต่างกันก็ส่งผลอาจทำให้ภาพตัวแทนผู้สูงอายุแตกต่างกันได้

2) แม้รายการโทรทัศน์ได้เปิดพื้นที่ให้ผู้ผลิตรายการได้นำเสนอเสียงของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ผ่านการเลือกสรรจากมุมมองของผู้ผลิตรายการ ดังนั้นจึงน่าสนใจว่า กลุ่มผู้สูงอายุเองมองและนำเสนอตัวเองอย่างไร ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ออนไลน์ที่เอื้อให้ผู้สูงอายุนำเสนอตัวตนมากยิ่งขึ้น

3) งานวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลส่วนหนึ่งจากรายการโทรทัศน์ในสื่อสาธารณะ หากเปรียบเทียบกับรายการโทรทัศน์ที่มีเจ้าของปัจจัยการผลิตอื่น เช่น รายการผู้สูงอายุในสื่อรัฐ หรือสื่อพาณิชย์ อาจทำให้เห็นภาพผู้สูงอายุที่หลากหลายซึ่งอาจสอดคล้องไปกับจุดยืนที่ผู้ผลิตวาทกรรมมีอยู่

4) ผู้วิจัยสังเกตว่า ในพื้นที่เว็บไซต์ข่าวออนไลน์ เช่น ในเว็บไซต์ไทยรัฐมีข่าว 2 แบบ ทั้งข่าวที่เป็น “ฉบับพิมพ์” คือ เป็นฉบับตีพิมพ์แล้วนำมาเสนอในเว็บไซต์ และ “ฉบับออนไลน์” ที่นำเสนอในเว็บไซต์เท่านั้น จึงน่าสนใจศึกษาในหนังสือพิมพ์ฉบับพิมพ์กับฉบับออนไลน์มีการนำเสนอภาพตัวแทนผู้สูงอายุเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. 2561. *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมผู้สูงอายุ*.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2550. *มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. 2563. 14 เมษายน สุขสันต์วันครอบครัว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=579&filename=index [31 มกราคม 2563]
- กฤษณา บุณยะพงศ์. 2540. *ผู้สูงอายุกับการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัว ในการสืบทอดคุณธรรมแก่เยาวชนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษดาพรรณ หงศ์ลดารมภ์. 2543. *ปริจเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษดาพรรณ หงศ์ลดารมภ์ และโสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. 2549. *วาทกรรมกับภาคใต้และความรุนแรงในสังคมไทย*. ใน กฤษดาพรรณ หงศ์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมมานนท์, บรรณาธิการ. *มองสังคมผ่านวาทกรรม*, 103-134. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กำจร หลุยยะพงศ์. 2553. *การสื่อสารกับวาทกรรมภาพตัวแทนผู้สูงอายุในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกศินี จุฑาวิจิตร, วันเพ็ญ แวววีรคุปต์, กรวรรณ สุวรรณสาร และนิภาพรณ เจนสันติกุล. 2557. *ผู้สูงอายุและสัมพันธ์ภาพกับครอบครัว: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมไทย*. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์* 33(1): 51-70.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2558. *การคาดการณ์เพื่อสังคมสูงวัยในอนาคต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ. 2561. *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561*.
- คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 2559. *พฤติกรรมกรับข่าวสารและความเชื่อมั่นต่อสื่อมวลชนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. กรุงเทพมหานคร: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

- คชาธิป พาณิชตระกูล. 2556. *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์ รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คธาทร อัครจิรัฐติกรณ์. 2555. *การประสพผลสำเร็จทางธุรกิจของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. 2560. *สารานุกรมไทย ฉบับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
- จิตสุภา วัชรพล. ผู้ช่วยประธานกรรมการเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท วัชรพล จำกัด. *สัมภาษณ์*, 27 กรกฎาคม 2558 อ้างถึงใน พิระวัฒน์ อัฐนาถ. 2558. “กระจก หรือ ตะเกียง” การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของสื่อ กรณีการประชุมเคลื่อนไหวยุทธศาสตร์เมืองในช่วง พ.ศ. 2553 และ 2556-2557 ผ่านบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิสต์ศักดิ์ สุขวัฒนา. 2545. *การสถาปนาความเป็นผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. 2556. *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. 2557. *วาทกรรมความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคใต้และหนังสือพิมพ์ระดับชาติ*. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์* 31(2): 29-54.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. 2556. *การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย*. *บทความสำนักวิชาการ* 3(16): 1-19.
- ณัฐกฤตย์ ดิฐวิรุฬห์. 2557. *ภาพตัวแทนครูชายขอบในรายการสารคดีโทรทัศน์ “คนค้นคน”*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2556. *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ์. 2551. *ผู้สูงอายุในกฎหมายไทย*. *รัฐสภาสาร* 56(7): 59-92.

- ทฤษฎี. 2563. *อันดับเว็บไซต์ปี พ.ศ. 2563*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://truehits.net/2020>
[31 พฤษภาคม 2563]
- ทองแสงรัศมี ถีละแก้ว. 2559. *การพัฒนารายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคม
สูงวัยอย่างสมบูรณ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐ. 2557. *'ไทยรัฐทีวี' เปิดตัว ออนแอร์แล้ว เข้าถึง-เข้าใจ คนไทยที่สุด*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.thairath.co.th/content/418684> [30 เมษายน 2563]
- ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์. 2552. *การต่อรองอัตลักษณ์แห่งตัวตนของคนชรา*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ตรีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีระ บุซบกแก้ว. 2553. *"กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม
"เกย์ออนไลน์"*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระยุทธ สุริยะ. 2560. *ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนของชาวโรฮิงญาในสื่อ
ออนไลน์ภาษาไทย: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ตรีบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤพนธ์ ตัววิเศษ. 2545. *ข้อพิจารณาเรื่องความเป็นชายชอบกับการศึกษาวัฒนธรรม*. ใน *ปริตตา
เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, บรรณาธิการ. ชีวิตชายชอบ ตัวตนกับความหมาย*, 4-15.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นวรรรณ พันธุเมธา. 2549. *ไวยากรณ์ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่
ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรลุ ศิริพานิช. 2542. *ผู้สูงอายุไทย: ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรของสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย.
- บุศริน บางแก้ว. 2555. *ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต, วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชาชาติธุรกิจ. 2563. *เทรนด์สินค้า "ผู้สูงอายุ" สดใส รุกขายออนไลน์-ท่วมตลาด*. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/marketing/news-272214>
[31 สิงหาคม 2563]
- ประภัสสร ถิรตันติ และณภสร ตั้งวิบูลย์กิจ. 2562. *ความแตกต่างของการรายงานคำพูดในข่าว
หนังสือพิมพ์และข่าวออนไลน์ในภาษาไทย: กรณีศึกษาข่าวการเมือง*. *วารสารภาษาและ
ภาษาศาสตร์* 37(2): 21-46.

- ประเสริฐ อัสสันตชัย. 2559. ปฐมบทและความสำคัญของพจนานุกรมและภาษาศาสตร์ผู้สูงอายุ
ทั้งระดับชาติและนานาชาติ. *วารสารพจนานุกรมและภาษาศาสตร์ผู้สูงอายุ* 15(3): 41-50.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. 2545. คำนำ: ชายขอบสังคมไทย. ใน ปรีดา เฉลิมเผ่า
กอนันตกุล, บรรณาธิการ. *ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย*, 4-15.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ปรีชา อุปโยคิน และคณะ. 2541. *ไม้ใกล้ฝั่ง : สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย*.
กรุงเทพมหานคร: กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรียารวรรณ สุดจำนงค์. 2552. *ปัจจัยทำนายความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม
อาสาสมัคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ปัทมา ว่าพัฒวงศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล. 2549. *ประชากรไทยในอนาคต*. สถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล, ศุทธิดา ขวนวัน และกาญจนา เทียนลาย. 2555. ผู้สูงอายุ: คนวงในที่จะถูก
ผลักให้ไปอยู่ชายขอบ. ใน กุลภา วจนสาระ และ กฤตยา อาชวนิจกุล, บรรณาธิการ.
ประชากรและสังคม 2555: ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย, 105-124.
นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปานจักษ์ ทองปาน. 2540. *ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุในงานโฆษณาทางโทรทัศน์*. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- เปรมมา สัตยวภูมิพงศ์. 2552. รัฐนิยม: เอกสารสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร,
บรรณาธิการ. *100 เอกสารสำคัญ : สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 1*, 251-297.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ผานิตตา ไสยรส. 2559. สังคมสูงวัย. ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว, บรรณาธิการ. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
สังคมวิทยา*, 124-141. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพรรณ สมบูรณ์บัติ. 2549. *หญิงชรา: ภาพตัวแทนในรายการสารคดีโทรทัศน์ "คนค้นคน"*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน*. (7 ตุลาคม 2484). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 ตอนที่ 71.
- พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494*. (11 เมษายน 2494). ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 68 ตอนที่ 24.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546*. (31 ธันวาคม 2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก.

- พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546. (1 ตุลาคม 2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 94 ก.
- พีระวัฒน์ อัฐนาท. 2558. “กระจก หรือ ตะเกียง” การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของสื่อ กรณีการ ชุมชนเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2553 และ 2556-2557 ผ่านบทบรรณาธิการของ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- มติชน. 2559. แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- มาริสสา สำลี. 2550. ตัวละครผู้สูงอายุในนวนิยายไทย พ.ศ. 2525-2548. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูจลินท์ สุดเจริญ. 2552. มโนอุปถัมภ์เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ (โปรแกรมเกียรตินิยม), คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2558. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2560. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2562. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- แม่นมาศ ขวลิท. 2541. คู่มือบรรณารักษ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- รติมาส นรจิตร์. 2558. นโยบายด้านรายการโทรทัศน์ในการขับเคลื่อนสังคมผู้สูงอายุขององค์กรสื่อ โทรทัศน์และความต้องการเนื้อหารายการโทรทัศน์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิษฐ์ พงศ์อุดม. 2548. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับค่านิยมเกี่ยวกับความงาม: การศึกษา วาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชา ภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534. (9 ธันวาคม 2534). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 216 ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. (11 ตุลาคม 2540). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (24 สิงหาคม 2550). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (27 กันยายน 2550). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2553. *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.
- เรืองรอง ชาญวุฒิชัยธรรม. 2547. *คนชราในสถานสงเคราะห์: ชีวิตและตัวตน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์. 2558. *ชีวิตยืนยาว สูงวัยอย่างมีคุณภาพ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bumrungrad.com/th/health-blog/january-2015/geriatric-medicine-living-longer-better> [31 มกราคม 2563]
- วรรณภา ศรีธัญรัตน์ และผ่องพรรณ อรุณแสง. 2546. สถานการณ์ผู้สูงอายุ: เสี่ยงสะท้อนจากหนังสือพิมพ์รายวันไทย. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 26(1): 8-18.
- วรรณรัตน์ เขียวพิจกุล. 2558. *การเปรียบเทียบบริการด้านการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในเขตเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันเพ็ญ กัลป์ศิริไพศาล. 2545. *ชุดสัญญาในการสร้างความหมายของข่าวอาชญากรรมที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อทางโทรทัศน์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. 2554. *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503-2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2544. *สวัสดิการผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิเพ็ญ ภูพานิช. 2553. ผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุต่อระบบเศรษฐกิจไทย. *TRF Policy Brief* 1(10): 1-8.
- ศรีเรือน แสงกังวาล. 2549. *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2 วัยรุ่น-วัยสูงอายุ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศิริพร รักดีผาสุข. 2561. *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิวลาภ สุขไพบูลย์วัฒน์. 2560. บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย. *วารสารศรีนครินทร์วิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)* 9(17): 176-191.
- สถาบันราชานุกูล. 2562. *มนุษย์ป่ากับพฤติกรรมน่ารังเกียจ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.rajanukul.go.th/preview-3544.html> [25 ตุลาคม 2562]
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. 2558. *ศัพทานุกรมการวิจัยทางประชากรและสังคม*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2561. *ทีดีอาร์ไอ เผยผลประมาณค่าใช้จ่ายสาธารณสุขด้านสุขภาพของไทยตามหลัก OECD อีก 15 ปี อาจสูงเกิน 1.4 ล้านล้านบาท*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tdri.or.th/2018/01/healthexpenditure15yrs/> [30 ธันวาคม 2562]
- สมเกียรติ เอี่ยมกาญจนาลัย, ณิชพล อัสสระรัตน์ และสุวณิ สุรเสียงสังข์. 2558. *ผลกระทบของค่านิยมและวิถีชีวิตต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุและปฏิสัมพันธ์ในสังคม กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. รายงานวิจัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. 2561. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 31. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมประวิณ มั่นประเสริฐ และคณะ. 2553. *การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรกับผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. 2545. ความชรา ภาพร่าง (body images) และการใช้ชีวิตในเมือง. ใน *ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล, บรรณาธิการ. ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย*, 138-183. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2539. *สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). 2561. *แผนหลัก สสส. 2561-2563*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2559. *การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “แนวทางสร้างสังคมผู้สูงอายุ...ห่างไกลวิกฤตชีวิตเผชิญความเหลื่อมล้ำ”*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. *ครู-กูรู (16 มกราคม 2552)*. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/?knowledges=ครู-กูรู-16-มกราคม-2552> [1 กุมภาพันธ์ 2563]
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2551. *รายงานการสำรวจสื่อมวลชน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2554. *รายงานการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2557. *การสำรวจประชากรผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สิริลักษณ์ นุ่นศรีงาม. 2544. *การศึกษาประโยคภาษาไทยที่มีคำว่า ‘ทำไม’ ทางด้านอรรถศาสตร์และวจนปฏิบัติศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์. 2553. บทบรรณาธิการ: การเปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อการวิจัยผู้สูงอายุ. ใน สุชาดา ทวีสิทธิ์ และ สวรัย บุญยमानนท์, บรรณาธิการ. *ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย*, 1-11. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. 2544. *หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สาขาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ และพัฒนาวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. 2543. *สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภัทร แก้วพัตร. 2559. *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนคนอีสานในหนังสือพิมพ์ระดับชาติและหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรกุล เจนอบรม. 2541. *วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. 2551. บทบรรณาธิการ. *วารสารอักษรศาสตร์* 37(1): 1-15.

- สุวรรณ ลีมี. 2560. *แนวทางส่งเสริมกตัญญูทเวทในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิสา พายุศิริ. 2549. *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หทัยรัตน์ ชัยยุทธภูมิ. 2548. *ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและหลานตามการรับรู้ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. 2558. *รายงานผลปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ. 2558*. กรุงเทพมหานคร: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย.
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. 2561. *สังคมสูงวัยกับความใส่ใจของไทยพีบีเอส*. กรุงเทพมหานคร: สำนักทรัพยากรมนุษย์ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย.
- อรรธรณ ขำสุวรรณ. 2545. *การสื่อสารในสถานสงเคราะห์คนชราประเภทเสียค่าบริการของรัฐบาลและเอกชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, ภาควิชาวาทยวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2533. *ลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมไทยที่แสดงโดยคำเรียกญาติวารสารภาษาและวรรณคดีไทย 7(1): 55-68*.
- อมรา สุนทรธาดา และอักษรภาค หลีกทอง. 2555. *สตรีผู้พิการและการเข้าถึงบริการอนามัยเจริญพันธุ์*. ใน กุลภา วจนสาระ และ กฤตยา อาชวนิจกุล, บรรณาธิการ. *ประชากรและสังคม 2555: ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย*, 167-184. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัมภัสสา พานิชชอบ. 2546. *การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคและสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2549. *การต่อสู้เพื่อความเป็นคนของคนชายขอบในสังคมไทย*. ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. *อยู่ชายขอบ มองลอดความรู้: รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี ฉลาดชาย รมิตานนท์*, 3-32. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- อุดม เขยกีวงศ์ และคณะ. 2548. *ศิลปะและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

ภาษาอังกฤษ

- Angus, J., and Reeve, P. 2006. Ageism: A Threat to “Aging Well” in the 21st Century. *The Journal of Applied Gerontology* 25(2): 137-152.
- Baker, C. 2008. *Cultural studies: theory and practice*. 3rd ed. Los Angeles: Sage Publications.
- Baker, P., and Ellece, S. 2011. *Key Terms in Discourse Analysis*. London: Continuum.
- Bakhtin, M. M. 1986. *Speech Genres and Other Late Essays*. C. Emerson and M. Holquist (eds.), V. W. McGee (trans.). Austin: University of Texas Press. Cited in N. Fairclough. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Barthes, R. 1967. *The Elements of Semiology*. London: Cape. Cited in S. Hall, J. Evans, and S. Nixon. 2013. *Representation*. 2nd ed. CA : Sage.
- Barthes, R. 1972. *Mythologies*. London: Cape. Cited in S. Hall, J. Evans, and S. Nixon. 2013. *Representation*. 2nd ed. CA : Sage.
- Billig, M. 2008. Nominalizing and de-nominalizing: a reply. *Discourse & Society* 19, 829-841. Cited in R. Wodak, M. Meyer. (eds.), 2016. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Blommaert, J. 2005. *Discourse: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chan, C. S. 2009. Older people stereotypes in Hong Kong's print advertisements. *LCOM Papers* 2: 57-76.
- Chen, C. H. 2015. Older Adults as Discursively Constructed in Taiwanese Newspaper: A Critical Discourse Analysis. *International Journal of Society, Culture & Language* 3(2): 72-84.
- Chouliaraki, L., and Fairclough, N. 1999. *Discourse in Late Modernity: Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Coupland, J. 2007. Gendered discourses on the 'problem' of ageing: consumerized solutions. *Discourse & Communication* 1(1): 37-61.
- Culler, J. 1976. *Saussure*. London: Fontana. Cited in S. Hall, J. Evans, and S. Nixon. 2013. *Representation*. 2nd ed. CA : Sage.

- David, M., and Alagappan, P. 2013. Representation of the Elderly in a Malaysian English Daily. *ICSSR journal of social sciences researches* 1(1): 1-14.
- De Fina, A., Schiffrin, D., and Bamberg, M. 2006. *Discourse and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, N. 1989. *Language and Power*. London: Longman.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. 1995a. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London, New York: Longman.
- Fairclough, N. 1995b. *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, N. 2000. *New Labour, New Language*. London: Routledge.
- Fairclough, N. 2003. *Analysing discourse : textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Fairclough, N., and Wodak, R. 1997. Critical Discourse Analysis. In T. A. van Dijk (ed.), *Discourse as Social Interaction*, 258-285. London: Sage.
- Fealy, G., McNamara, M., Treacy, M. P., and Lyons, I. 2012. Constructing Ageing and Age Identities: A Case Study of Newspaper Discourses. *Ageing & Society* 32(1): 85-102.
- Fowler, R. 1991. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Fowler, R., Hodge, R., Kress, G., and Trew, T. eds. 1979. *Language and Control*. London: Routledge.
- Gibb, H., and Holroyd, E. 1996. Images of Old Age in the Hong Kong Print Media. *Ageing and Society* 16(2): 151-175.
- Habermas, J. 1967. Erkenntnis und Interesse. Frankfurt am Main: Suhrkamp. Cited in R. Wodak, and M. Meyer. eds. 2016. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Hall, S., Evans, J., and Nixon, S. 2013. *Representation*. 2nd ed. CA: Sage.
- Halliday, M.A.K. 1985. *An introduction to functional grammar*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. 1994. *An introduction to functional grammar*. second edition. London: Edward Arnold.

- Halliday, M.A.K., and Matthiessen, C. M.I.M. 2004. *An introduction to functional grammar*, third edition. London: Arnold.
- Harwood, Jake. 2007. *Understanding communication and aging: developing knowledge and awareness*. Los Angeles: Sage.
- Holmes, L. D., and Holmes, E. R. 1995. *Other Culture, Elder years*. Thousand Oaks, California: Sage. อ้างถึงใน สมรรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. 2545. ความชรา ภาพร่าง (bodyimages) และการใช้ชีวิตในเมือง. ใน ปริตรตา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล, บรรณาธิการ. *ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย*, 138-183. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- Jones, R. 2012. *Discourse Analysis: A Resource Book for Students*. London: Routledge.
- Kress, G. 1989. *Linguistic Processes in Sociocultural Practice*. Melbourne, Vic: Deakin University Press. Cited in D. Machin and A. Mayr. 2012. *How to do Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Levinson, S. 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Machin, D., and Mayr, A. 2012. *How to do Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Machin, D., and Thornborrow, J. 2006. Lifestyle and the depoliticisation of agency: Sex as power in women's magazines. *Social Semiotics* 16(1): 173-88.
- Mey, J. 1993. *Pragmatics: An Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Murphy, E. 2004. Older People and Ageing Issues in Irish Newspapers: A Preliminary Analysis. *Age and Opportunity*. Cited in G. Fealy, M. McNamara, M. P. Treacy, and I. Lyons. 2012. Constructing Ageing and Age Identities: A Case Study of Newspaper Discourses. *Ageing & Society* 32(1): 85-102.
- O'Connell, M., and Whelan, A. 1996. The public perception of crime prevalence, newspaper readership and 'mean world' attitudes. *Legal and Criminological Psychology* 1(2): 179-195. Cited in C. H. Chen. 2015. Older Adults as Discursively Constructed in Taiwanese Newspaper: A Critical Discourse Analysis. *International Journal of Society, Culture & Language* 3(2): 72-84.
- Ong, F. S., Kitchen, P. J., and Chang, H. K. 2008. *Older People as Models In Advertisements: A Cross-Cultural Content Analysis of Two Asian Countries*. Paper presented at the Annual London Conference on "Money, Economy and Management". 3-4 July 2008. London, United Kingdom, 1-14.

- Panpothong, N. 2011. Discourse of Plastic Beauty: A Critical Linguistic Analysis of Cosmetic Surgery Ads in Thai. *The Journal* 6(2): 89-106.
- Phelan, A. 2011. Socially Constructing Older People: Examining Discourses which can Shape Nurses' Understanding and Practice. *Journal of Advanced Nursing* 67(4): 893-903. Cited in C. H. Chen. 2015. Older Adults as Discursively Constructed in Taiwanese Newspaper: A Critical Discourse Analysis. *International Journal of Society, Culture & Language* 3(2): 72-84.
- Reisigl, M., and Wodak, R. 2016. The discourse-historical approach (DHA). In R. Wodak and M. Meyer (eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, 23-61. London: Sage.
- Richardson, J. E. 2007. *Analysis Newspapers: an approach from critical discourse analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
- Ryder, M. E. 1999. Smoke and mirrors: Event patterns in the discourse structure of a romance novel. *Journal of Pragmatics*, 31, 1067-80. Cited in D. Machin and A. Mayr. 2012. *How to do Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Simpson, P. 1993. *Language, Ideology and Point of View*. London: Routledge.
- Simpson, P., and Mayr, A. 2010. *Language and Power: A Resource Book for Students*. London: Routledge.
- van Dijk, T. A. 1991. *Racism and the Press*. London: Routledge.
- van Dijk, T. A. 1993. *Discourse and Elite Racism*. London: Sage.
- van Dijk, T. A. 1997. *Discourse as social interaction: discourse studies: a multidisciplinary introduction volume 2*. London: Sage Publication.
- van Dijk, T. A. 1998. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.
- van Dijk, T. A. 2000. Parliamentary debates. In R. Wodak and T.A. van Dijk (eds.), *Racism at the Top. Parliamentary Discourses on Ethnic Issues in Six European States*. 45-78. Klagenfurt, Austria: Drava Verlag. Cited in D. Machin and A. Mayr. 2012. *How to do Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- van Dijk, T. A. 2006. 'Discourse and manipulation'. *Discourse & Society* 17(2): 359-383.
- van Dijk, T. A. 2008. *Discourse and Power*. Palgrave Macmillan.

- van Leeuwen, T. 2008. *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. Oxford University Press.
- van Leeuwen, T. 2009. Critical Discourse Analysis. In J. Renkema (ed.), *Discourse, of Course: An Overview of Research in Discourse Studies*, 277-292. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Williams, A., Wadleigh, P. M., and Ylanne, V. 2010. Images of Older People in UK Magazine Advertising: Toward a Typology. *The International Journal of Aging and Human Development* September, 1(71): 83-114.
- Wodak, R. 2002. What CDA is About – A Summary of Its History, Important Concepts and Its Developments. In R. Wodak and M. Meyer (eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, 1-13. London: Sage.
- Wodak, R., and Meyer, M. eds. 2016. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายธีระ บุชบกแก้ว
วัน เดือน ปี เกิด	13 ตุลาคม 2527
สถานที่เกิด	สุพรรณบุรี
วุฒิการศึกษา	- สำเร็จการศึกษาระดับอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปีการศึกษา 2549 - สำเร็จการศึกษาระดับอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2553 - จากนั้นเข้าศึกษาต่อระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2557
ที่อยู่ปัจจุบัน	ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
ผลงานตีพิมพ์	ธีระ บุชบกแก้ว. 2562. ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ในหนังสือพิมพ์รายวันไทย. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 42, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม).
รางวัลที่ได้รับ	นิสิตดีเด่น ระดับบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2561